ROMANUL SECOLULUI XX

CHRISTOPHER ISHERWOOD

• domnul norris schimbă trenul
• cu bine, berlin

UNIVERS

ROMANUL SECOLULUI
XX

CHRISTOPHER ISHERWOOD

Traducere și note de
ILEANA RAUS
Prefață de
DAN GRIGORESCU

Domnul Norris schimbă trenul
•
Cu bine, Berlin

Editura
UNIVERS

București, 1989

Christopher Isherwood
MR. NORRIS CHANGES TRAINS — GOODBYE TO BERLIN
Chatto & Windus Ltd. — London 1935

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS.

ISBN 973—34—0030—0

Prefață

GENERAȚIA de intelectuali englezi care se afirma în epoca dramatică, amenințătoare a anilor '30 a fost numită, cîteodată, „generația pierdută a Marii Britanii". Temeiurile comparației cu mentalitatea și cu atitudinea morală a americanilor care, prin Scott Fitzgerald, Hemingway, Dos Passos, dăduseră glas — cu un deceniu mai devreme — imensei lor descurajări sînt, însă, aproximative. O aflăm nu numai din opera literară a englezilor — violent polemică, ironică, dar nu dezabuzată —, ci și din amintirile cîtorva dintre ei, publicate uneori în momentul în care tensiunea socială și politica din Anglia și din întreaga Europă crescuse și cînd doar naivii mai nădăjduiau că viitorul apropiat va aduce liniștea continentului bîntuit de spaime.

Una dintre cărțile cele mai semnificative, dintre cele care fixează reperele clare ale reacției acestei generații față de gravele probleme ale acelor ani e *Lei și umbre* a lui Christopher Isherwood (1904—1986) ; detaliile autobiografice prind aici contur din evocarea și comentarea unor împrejurări ce solicitau, chiar și din partea celor mai tineri (unii dintre ei nu trecuseră de anii adolescenței), o opțiune lipsită de echivoc. Aflăm de la Isherwood că mulți colegi ai lui de generație „retrăiau... marile grozăvii ale unui măcel" la care fuseseră „martori inconștienți, furînd cîte un crîmpei din realitate din titlurile mari ale gazetelor și din discuțiile — adesea inepte — ale oamenilor maturi" [1].

Tinerii intelectuali din anii '30, cei care — cu un deceniu în urmă — fuseseră prea tineri pentru front, simțeau — așa cum va mărturisi un reprezentant proeminent al generației, George Orwell, „că nu puteau să treacă în nici un chip cu vederea această

[1] Christopher Isherwood, *Lions and Shadows*, Londra, 1938, pp. 74—5.

tragedie a omenirii"[1]; ei îşi creau acum o imagine care îi „obseda cu alcătuirea ei complexă de înţelesuri legate de moarte, de teroare, de sînge, de distrugeri, de deznădejdi"[2]. Reacţia faţă de război a lui Isherwood e cu atît mai lesne de înţeles cu cît tatăl lui, locotenent-colonelul Francis B. Isherwood, fusese ucis în 1915 (fiul său nu avea atunci decît unsprezece ani) pe frontul din Franţa.

Ceea ce se releva limpede tuturor acestor intelectuali, aflaţi în ajunul celeilalte conflagraţii, cea din 1939, în plină maturitate a viziunii lor politice şi literare, era că Anglia nu va putea să rămînă în nici un chip o insulă izolată de restul lumii. Manifestaţiile antirăzboinice începeau acum chiar din amfiteatrele universităţilor. La şcoli cu un vechi prestigiu aristocratic, studenţii se opuneau recrutării : Orwell şi Anthony Powell povestesc despre asemenea „rebeliuni" la Eton, Evelyn Waugh despre cele de la Lancing[3].

În relaţie cu această opoziţie faţă de război, s-a definit, încă din anii '20, un acut scepticism faţă de întreaga scară a valorilor stabilită în funcţie de recunoaşterea unor poncifuri în rîndul cărora „eroismul cîmpurilor de luptă" („atît de minuţios aurit şi lustruit pentru că voia să ascundă şi noroiul tranşeelor, şi duhoarea sălilor de spital şi priveliştea copiilor ucişi în bombardamente"[4]) ocupa un loc foarte important. Şi, odată cu aceasta, a început să se manifeste profunda neîncredere faţă de generaţiile mai vîrstnice cărora li se datora, socoteau tinerii, „falsificarea grosolană a realităţii"[5].

„După 1918, antimilitarismul — urmînd firesc dezastrului războiului — s-a transformat într-o revoltă generală împotriva dogmatismului şi autorităţii"[6].

Evelyn Waugh, aparţinînd şi el aceleiaşi generaţii contestatare, va pune însă în lumină un aspect foarte important al evoluţiei acestei răzvrătiri a tinerilor : „Nonconformismul şi-a aflat

[1] George Orwell, *My Country Right or Left*, în *Collected Essays, Journalism and Letters*, I, Londra, 1968, p. 539.
[2] Isherwood, *op. cit.*, p. 79.
[3] Vezi Anthony Powell, *The Wat'ry Glade*, în antologia *The Old School*, editată de Graham Greene, Londra, 1934 ; citat în Samuel Hynes, *The Auden Generation ; Literature and Politics in England in the 1930s*, New York, 1977, pp. 19—23.
[4] Isherwood, *op. cit.*, p. 101.
[5] *Idem*, p. 102.
[6] Orwell, *The Road to Wigan Pier*, Londra, 1937, p. 170.

la cîțiva ani după declanșarea lui, cîteva forme specifice de manifestare : jazzul, micile petreceri dansante unde se discuta politică, necontenitele călătorii la Londra ale studenților de la marile universități din provincie, folosirea unui limbaj de rafinată bădărănie și înlocuirea cultului aristocrației prin cultul celor bogați. Foarte mulți dintre noi am descoperit, dar mai tîrziu, marile virtuți morale ale proletariatului" [1].

În jurul unora dintre cei mai înzestrați scriitori tineri ai anilor '30 s-a constituit, de pildă, un grup care va rămîne consecvent fidel idealurilor umanitare ce reclamau adeziunea la principiile politice promovate de muncitorimea britanică. O grupare căreia istoria literară îi va da numele celei mai puternice personalități literare dintre membrii ei — W. H. Auden. Fără îndoială, conchid de mai multă vreme comentatorii fenomenului literar britanic, cel mai de seamă poet al Angliei după T. S. Eliot. Poezia politică a lui Auden și a prietenilor săi, Cecil Day-Lewis, Louis MacNeice, Stephen Spender, era privită ca „o continuare a viziunii antimilitariste a poeților din timpul războiului (modelul era poezia dureroasă, halucinantă, a lui Wilfred Owen, mort pe front la 25 de ani, cu o săptămînă înainte de armistițiul din noiembrie 1918 — n.n.), căreia i se adăugau vehementele accente sociale ale unei atitudini net anticapitaliste, antiimperialiste și antifasciste" [2]. Iar proza lui Isherwood, celălalt membru marcant al „grupului Auden", era interpretată ca „o formă lucidă a opoziției față de subiectele și stilul romanelor agreabile, molcome, centrate în jurul unor conflicte domestice, ale scriitorilor englezi de succes" [3].

La multă vreme după aceea, cel mai tînăr dintre prietenii de odinioară ai lui Auden, Spender, își amintea împrejurările care i-au adus laolaltă pe acești tineri, totuși foarte diferiți între ei. Principalul liant era orientarea lor politică pe care o împărtășeau cu egală convingere. Spender pune în lumină un fapt „uitat adesea, anume că, încă din anii '20, chiar și scriitorii care voiau să se disocieze de politică înclinau spre ideile de stînga. Se uită că mulți dintre ei erau pe atunci socialiști, dar într-un sens mai precis decît acela implicat de adeziunea la Partidul Laburist. Socialismul lor se baza pe ura împotriva celor care i-au trimis pe tineri în război.., pe admirația față de mișcările revoluționare de diverse feluri — pacifiste sau politice — care se declanșaseră în Europa ; pe aver-

[1] Evelyn Waugh, *A Little Learning*, Londra, 1964, p. 170.
[2] Julian Symons, *The Thirties*, Londra, 1960, p. 116.
[3] *Idem*, p. 127.

siunea față de încercările conservatorilor britanici de a se alătura acelor forțe ce voiau să zdrobească revoluția din Rusia ; și pe dezgustul față de Imperiul Britanic"[1].

Dar, constată Spender, cu toate manifestările anticonformiste ale intelectualilor de stînga, cu toată răspîndirea formelor mai mult sau mai puțin organizate ale protestului politic, un anume cinism (pentru care depun mărturie romanele lui Huxley), caracteristic societății britanice de pe atunci, „politica revoluționară a avangardei artistice mocnea ca un foc sub frunze ude"[2] : focul avea să izbucnească abia în anii '30.

„Grupul lui Auden" nu prezenta, totuși, o *mișcare* literară ca atare. E adevărat că unul dintre membrii grupului, Day-Lewis, a publicat în 1934 un volum de critică, *O speranță pentru poezie*, în care se regăsește orientarea marxistă a întregului grup, dar el nu a fost niciodată recunoscut ca manifest. Nu au existat întîlniri între toți membrii grupului și prima oară cînd Auden, Day-Lewis și Spender s-au aflat tustrei împreună a fost abia în 1948. Un grup alcătuit din trei poeți (cărora, ceva mai tîrziu, li s-a alăturat și MacNeice) și un prozator — Isherwood. Scrierile lor aveau prea puține elemente comune, fără ca vreunul dintre ei să aibă senzația că, în felul acesta, ar pune în pericol unitatea grupului.

O unitate care, așa cum rezultă din amintirile lui Spender, nu era desăvîrșită ; el vorbea chiar despre „o generație divizată", cu toate că vedea în fiecare membru al grupului „un bastion împotrivindu-se aceleiași ofensive care îi amenință pe toți"[3]. Adevărata putere a acestor tineri — scria pe atunci Virginia Woolf — era că „își dădeau seama de răspunderea individului față de nevoile grupului"[4]. Dorința celor din „generația divizată" era „să fie solidari, să fie umani, să stea pe un pămînt ferm, alături de ceilalți membri ai comunității umane"[5]. Dar, socotea ea, tinerii aceștia trăiau într-un „turn înclinat" și căutau „o înțelegere cu lumea" și numai pentru că nu putuseră s-o obțină se înrolaseră într-o luptă înverșunată împotriva societății. Un istoric important al romanului

[1] Stephen Spender, *The Thirties and After*, New York, 1979, p. 3.
[2] *Idem*, p. 5.
[3] Cf. Alan Wilde, *Christopher Isherwood*, New York, 1971, p. 79.
[4] Virginia Woolf, *The Learning Tower*, în *The Moment and Other Essays*, Londra, 1952, p. 120.
[5] *Idem*, p. 119.

modern, V. S. Pritchett, sugera chiar că Auden şi prietenii săi se îndreptaseră spre „cele mai crude realităţi ale vieţii contemporane, dar erau nişte esteţi care nu au făcut altceva decît să-şi pună pe roate turnul de fildeş" [1].

Nu aceasta era şi părerea membrilor grupului. Poemele lui Auden şi ale lui Day-Lewis, manuscrisul primului roman al lui Isherwood (pe care autorul său nu avea să-l publice niciodată, împrumutîndu-i doar titlul pentru volumul de amintiri din 1938, *Lei şi umbre*) demonstrează o conştiinţă clară a necesităţii unei acţiuni decisive împotriva „idolilor burghezi", a unei „declaraţii de război contra filistinismului, contra transformării banului în axiomă a valorii sociale" [2], aşa cum îşi va aminti Spender că îşi defineau Auden şi Isherwood scopurile creaţiei literare. Cei doi prieteni dăduseră contur idealurilor lor artistice, încă din primele cărţi pe care le scriseseră sau doar le proiectaseră, fără să-şi fi materializat apoi aceste planuri.

Cu toate că e al patrulea volum tipărit de el, *Lei şi umbre* are calitatea de a pune în lumină, mai mult chiar decît scrierile de început, impulsurile din anii în care tînărul prozator îşi căuta un drum. E, aşa cum precizează Isherwood, „o carte înfăţişînd problemele unui scriitor în devenire", conştient de adevărul vechiului adagiu — „stilul e însuşi omul" [3]. Din confesiuni — adesea de o dezarmantă sinceritate — reiese că el nu îşi propunea să rezolve numai dificultăţile construcţiei frazei (cu toate că şi acestea îl vor preocupa statornic în toate etapele evoluţiei sale), ci, mai ales, pe acelea ale raporturilor între narator şi protagonist, ale „informaţiei pe care trebuie s-o furnizeze autorul-narator" [4]. Cheia propriei personalităţi şi a aceleia a „autorilor implicaţi" în primele lui romane se află — aşa cum indică Isherwood — în stil sau, într-o accepţie mai largă, în tehnicile construcţiei, „în vocea naratorului care se face auzită de pretutindeni şi e simţită ca adevărata prezenţă majoră din carte" [5].

Principala însuşire a lui Isherwood e transparenţa frazei, luciditatea scrisului. Cea mai amplă analiză a tehnicii sale stilis-

[1] V. S. Pritchett, "Books in General", în *The New Statesman and Nation*, XLIV (Aug. 1952), p. 213, citat în Alan Wilde, *op. cit.*, p. 53.
[2] Stephen Spender, *World Within World*, Londra, 1951, p. 222.
[3] Isherwood, *op. cit.*, p. 7.
[4] *Idem*, p. 91.
[5] Alan Wilde, *op. cit.*, p. 13.

tice e, probabil, aceea din *Adversarii promisiunii*, volumul de eseuri al lui Cyril Connolly, în care Isherwood e discutat ca unul dintre principalii reprezentanți ai stilului colocvial sau ai „noii oralități" [1]. El ar face parte dintr-o mișcare mai largă ale cărei figuri principale ar fi Hemingway și Orwell [2].

Dicțiunea lui narativă e, fără îndoială, simplă. Dar trebuie neapărat să se adauge că, la el, cuvintele sînt astfel desfășurate încît să producă asupra cititorului o continuă senzație de nedumerire, deși efectul lor nu e atît de ostentativ grotesc ca în romanele de tinerețe ale lui Huxley cu care proza lui Isherwood a fost comparată cîteodată. Rezultatul e, totuși, acela că evenimentele vieții cotidiene i se înfățișează cititorului ca un amestec întrucîtva burlesc, „în orice caz incomod și chiar dezagreabil" [3]. Cele mai multe descrieri din proza lui Isherwood sînt, de fapt, privite dintr-un unghi care nu se suprapune defel celui al percepției obișnuite : nu numai ordinea, ci și alegerea cuvintelor susțin o deplasare ușoară — dar constantă — față de „orizontul de așteptare" al cititorului, îndreptîndu-le chiar și pe acelea care par pur și simplu inofensive spre realizarea unei imagini fantastice.

Încă din primele pagini ale cărții autobiografice (episodul în care tînărul Isherwood se pregătește să plece la Universitatea de la Cambridge), se enunță una din temele fundamentale ale viitoarelor scrieri : nevoia „de a transcende limitele eului și de a stabili unele relații autentice nu numai cu alți indivizi izolați, ci cu întreaga lume a oamenilor" [4]. Totul devine, astfel „o problemă a comportării omului față de oameni" [5], a felului în care protagonistul îi întîmpină (sau, adesea, se sfiește să-i întîmpine) „pe cei ce se ivesc între hotarele lumii" unde el se pregătește să devină scriitor.

Lei și umbre e, într-un fel, un „roman de formație" ; ironia se îndreaptă aici împotriva acelor trăsături fundamentale ce determină „deficiențele și subterfugiile" personajului autobiografic și, „în special, manifestările lor succesive" : „comportarea aberantă care îl oprește pe protagonist la marginile vieții și nu-i îngăduie să ajungă pînă în centrul ei" [6]. Natura temperamentului său, a

[1] Cyril Connolly, *Enemies of Promise and Other Essays*, Garden, City, 1960, p. 76.
[2] *Idem*, p. 83.
[3] Alan Wilde, *op. cit.*, p. 83.
[4] Isherwood, *op. cit.*, p. 47.
[5] *Idem*, p. 49.
[6] *Idem*, p. 50.

conflictelor cu cei din preajmă e sugerată de două simboluri ce revin frecvent în cursul povestirii : *Mortmere* şi *Încercarea*, corespunzînd aspiraţiei de evadare şi eşecurilor personajului (care e Christopher, pentru a-l deosebi de Isherwood, autorul-narator).

Mortmere e un sat bizar, inventat şi populat de Christopher şi de prietenul său, Chalmers, cu fiinţe groteşti, întrupări ale fanteziilor ce le dau celor doi posibilitatea să fugă de insatisfacţiile existenţei cotidiene. *Încercarea* e povara purtată de „Adevăratul Om Slab" care — aşa cum e descris în *Lei şi umbre* şi fusese înfăţişat în primele romane — preferă „drumului direct, rezonabil al Adevăratului Om Puternic", „drumul chinuitor, teribil prin locurile pe unde nu a trecut nimeni înaintea sa" [1] ; e provocarea — de care Christopher se teme, dar crede că reprezintă „necesitatea salvatoare" — unei lumi dominate de îngrozitoarele griji mărunte.

Mortmere conduce la construcţia unui univers al individului. *Încercarea* la antrenarea în acţiune a lui Christopher, pînă la participarea lui la greva generală din 1925 ; dar *Încercarea* nu poate fi străină de amintirea războiului şi eroul autobiografic al lui Isherwood acţionează între limitele stabilite de schimbările sociale şi morale intervenite după această experienţă tragică a unei întregi generaţii, şi nu numai a ei. Christopher caută un drum care să-l salveze de presiunea nemiloasă a existenţei cotidiene şi îşi dă seama că *Mortmere*, satul straniu şi doar aparent izolat, nu-i poate oferi un refugiu. Prietenul său, Chalmers [2], află, înaintea lui, drumul spre o lume a raţiunii şi devine comunist [3] ; Christopher rămîne prizonierul „unui labirint psihologic", deşi admiră cu toată sinceritatea hotărîrea prietenului său [4].

Christopher e, de fapt, un Stephen Dedalus care, spre deosebire de eroul lui Joyce, nu trăieşte într-o lume modelată de istorie şi de mit, ci în aceea a unor prieteni ce dau existenţei sale sensul solidarităţii febrile cu omenirea. „Oamenii nu pot rămîne nişte insule în mijlocul unor valuri : ei ajung, în cele din urmă, să-şi descopere legăturile ascunse ce-i cuprind, pe sub adîncurile oceanu-

[1] Vezi *idem*, pp. 207—8.

[2] Nume sub care figurează în carte viitorul romancier Edward Upward ; Auden (pe care Isherwood îl întîlnise încă din 1914, la şcoala primară din Hindhead) e Hugh Weston, iar Spender — Stephen Savage. Vezi Isherwood, *Exhumations : Stories, Articles, Verses*, New York, 1966, pp. 172—3.

[3] *Lions and Shadows*, p. 120.

[4] *Idem*, p. 121.

lui, în structura continentului"[1]. Personajele din *Lei şi umbre* sînt cele ale romanelor lui Isherwood de la începutul anilor '30 : drama lor se declanşează în momentul cînd devin conştiente de sine ; atunci, ele năzuiesc să-şi contopească personalitatea cu lumea. Dar cu o lume ideală, utopică în care li se recunoaşte viziunea romantică. Protagonistul autobiografic şi prietenii săi fac parte din şirul de generaţii romantice de după primul război mondial care, începînd cu generaţia lui Hemingway (să nu uităm că romanul postum al acestuia poartă titlul *Insule în vîrtej*), au trăit evenimentele cu aceeaşi dorinţă pătimaşă de a se identifica cu omenirea. (În anul în care avea să apară *Lei şi umbre*, Isherwood şi Auden au fost trimişi de editorii lor în China, unde se desfăşurau luptele împotriva invaziei japoneze : această experienţă va avea ca rezultat o carte, *Călătorie spre un război*, scrisă de cei doi prieteni, în colaborare). Cu toate acestea, în 1961, după ce majoritatea cărţilor lui reprezentative fuseseră publicate, Isherwood îşi definea încă scrisul ca pe un mod de autoanaliză[2].

El s-a aflat mereu la această răspîntie : atras de idealul implicării în existenţa contemporanilor săi, autoanalizîndu-se cu o neascunsă insatisfacţie, lipsindu-se astfel de puterea de a face pasul hotărîtor spre *acţiune*. Ceea ce nu înseamnă defel că a acceptat lumea „aşa-cum-e" : dezamăgirea a condus la ironie, iar concluziile analizei propriei personalităţi nu l-au îndemnat să se retragă în sine. *Lei şi umbre* se încheie cu imaginea trenului cu care Christopher pleacă spre Germania ; de aici pornise William Bradshaw, celălalt nume al eroului autobiografic, în strania lui călătorie spre Berlin.

În 1929, cînd ajungea la Berlin, unde venea să-l întîlnească pe vechiul său prieten Auden, trimis acolo de părinţii săi să înveţe limba germană[3], Isherwood era autorul aproape necunoscut al unui roman, publicat cu un an înainte sub titlul *Toţi conspiratorii* ; în 1938, cînd îi apăreau *Lei şi umbre*, era un scriitor a cărui operă începuse să stîrnească discuţii controversate, autor al cîtorva piese de teatru (scrise în colaborare cu Auden), al scenariului unui film ce fusese regizat de un cineast reputat pe atunci, Berthold Viertel, al unui volum de versuri, al traducerii *Jurnalelor intime* ale lui

[1] *Idem*, p. 268.

[2] Cf. Alan Wilde, *op. cit.*, p. 25.

[3] Vezi notiţa autobiografică a lui Isherwood în Stanley Kunitz, Howard Haycraft, *Twentieth Century Authors*, New York, 1961, p. 707.

Baudelaire. E şi firesc ca, între tînărul care, la sfîrşitul volumului autobiografic din 1938, se urca în trenul de Berlin şi scriitorul ce-l privea, la un deceniu după aceea, cum îşi trăieşte existenţa complicată de chinuitoare întrebări, să nu se poată realiza o identitate deplină. Dar, oricît de diferit ar fi Christopher al anului 1929 de Isherwood din 1938 (şi, evident, de personajele cărţilor din 1935 — *Domnul Norris schimbă trenul* — şi 1939 — *Cu bine Berlin*), structura lor psihologică, felul în care înţeleg problemele fundamentale ale unei Germanii agitate, aflate pe pragul prăbuşirii politice, sînt foarte asemănătoare. De aceea ei pot fi priviţi dintr-o perspectivă unică, în care elementele ce-l alcătuiesc se întregesc reciproc.

Toţi conspiratorii, „cel mai violent dintre toate romanele lui Isherwood" [1], e un atac al generaţiei pe care autorul cărţii o numeşte „a Tinerilor Furioşi" împotriva „vechilor forme de educaţie, ipocrite şi imorale" [2]. Pentru aceşti „Furioşi" cartea a avut sensul „unei chemări pe baricade" şi a fost comparată cu poemul lui Auden, *1929*, reflectînd „aceeaşi nevoie şi aceeaşi posibilitate de regenerare", cerînd „cu totală angajare, «distrugerea erorii»" [3]. Personajele romanului — Allen, Philip, Joan — „suferă de neliniştile unei creşteri interceptate şi dirijate de alţii" [4], nelinişti care ameninţă să se transforme într-o dureroasă blazare. Mai ales Allen, cel mai conştient de sine, se simte „neajutorat şi bolnav fizic" [5]; cu toţii trăiesc experienţa unor vieţi deşarte.

Reacţia e fie evadarea într-o lume a fanteziei, fie izbucnirea în violente crize de revoltă; cei trei tineri (constituind laolaltă un portret compozit al autorului) descoperă, ca într-o iniţiere, viaţa, o simt ca pe „o încăpere prea strîmtă" [6] şi protestează împotriva tiraniei părinţilor şi a profesorilor.

Următorul roman al lui Isherwood, *Monumentul memorial*, a apărut în 1932, pe cînd tînărul său autor se afla în Germania. Substanţa narativă e asemănătoare aceleia din *Toţi conspiratorii*: aceeaşi încercare a tinerilor de a-şi afla independenţa într-o lume adversă, de a stabili o legătură oarecare cu realitatea, de a-şi defini personalitatea şi, în acelaşi timp, de a înfrînge această dra-

[1] Alan Wilde, *op. cit.*, p. 27.
[2] Christopher Isherwood, *All the Conspirators*, New York, 1958, p. 8.
[3] Julian Symons, *op. cit.*, p. 33.
[4] Isherwood, *All the Conspirators*, p. 64.
[5] *Idem*, p. 15.
[6] *Idem*, p. 120.

matică izolare. Dar problemele sînt alci mai complexe, iar concluzia e mai precis formulată : necesitatea implicării. Ca și în romanul anterior, protagonistul e confruntat cu două moduri opuse de viață, alegerea fiind mereu împiedicată de reacțiile sale contradictorii. Așa încît, cu toate că e conștient că trebuie să respingă trecutul. „apăsătoarea grămadă de rămășițe morale și fizice ce zdrobesc vitalitatea prezentului" [1], Eric Vernon, personajul central al romanului (coleg de generație cu autorul), nu are destulă putere să se elibereze de presiunea acestui trecut — care e presiunea amintirilor din casa părintească — pentru că „imaginea prezentului nu e niciodată clară pentru el" [2].

Prin glasul lui Eric, Isherwood respinge, încă de la începutul romanului, soluțiile romantice pe care le declară, fără echivoc, „reacționare" [3]. În roman abundă imagini care sugerează moartea ; atmosfera satului englez de după război e aceea „a unei stagnări primejdioase, a zidurilor acoperite de mușchi, a ferestrelor prăfuite, a acoperișurilor povîrnite" [4]. Amintirile veselei lumi rurale, „în care vara viitoare va fi la fel de frumoasă ca și aceasta, și cealaltă la fel, și apoi cealaltă, și cealaltă" [5], ale lumii „vechi, sigure pe sine, fericite, ale frumoasei lumi de odinioară" [6] nu ajung să alunge adevărul întunecat al prezentului.

O eroină a romanului, Mary Scriven, e privită ca o replică la modul de viață al familiei Vernon : ea e singura care izbutește să se elibereze de obsesiile trecutului („trecutul n-o mai poate afecta în nici un fel" [7] și să găsească în artă rațiunea unei existențe active, dedicate semenilor ei. Stînd în fața Monumentului Memorial, care celebrează amintirea sătenilor morți în război, ea meditează : „Oamenii ar avea dreptul și la monumente închinate celor care trăiesc, nu numai morților... Trebuie să ne hotărîm odată și odată să cinstim viața așa cum se cuvine" [8]. Și, așa cum crede Alan Wilde, prin glasul ei vorbește nu numai Isherwood, ci întreaga generație a anilor '30 [9].

---

[1] Christopher Isherwood, *The Memorial* : Portrait of a Family. Norfolk, Conn., 1946, p. 77.
[2] *Idem*, p. 101.
[3] *Idem*, p. 9.
[4] *Idem*, p. 21.
[5] *Idem*, p. 87.
[6] *Idem*, p. 88.
[7] *Idem*, p. 287.
[8] *Idem*, pp. 112—3.
[9] Alan Wilde, *op. cit.*, p. 41.

Cînd pleca spre Germania, William Bradshaw răspundea dorinței de implicare, de „celebrare a vieții" pe care o manifestau colegii lui de generație din romanele celelalte ale lui Isherwood ? Sau încerca, așa cum ar fi vrut alți tineri din aceleași romane, să evadeze din „spațiul cuprins de moarte și de blazare" [1] al Angliei anilor '20 ? În primul rînd, de ce, pe urmele lui Isherwood, acest erou care-i purta numele (în actul său de naștere, viitorul romancier era trecut *Christopher William Bradshaw Isherwood)* pleca în Germania și nu, așa cum se întîmpla cu expatriații englezi de odinioară, spre Franța sau Italia ?

Un istoric important al istoriei literaturii engleze, David Daiches, comentînd opțiunea lui William Bradshaw și a lui Christopher Isherwood, avea să scrie : „Germania a atras atenția tinerilor scriitori de la sfîrșitul anilor '20 și de la începutul deceniului următor nu numai prin Kafka și Rilke, ci și printr-un contact direct, așa cum o dovedesc *Povestirile din Berlin* ale lui Isherwood" [2].

Dar aceste observații nu constituie, bineînțeles, argumente suficiente : Isherwood îl tradusese pe Baudelaire, fără să fi fost neapărat îndemnat să călătorească în Franța ; și nu am impresia că se descoperă în scrierile lui vreo referire convingătoare la Rilke sau la Kafka. Mai curînd cred că explicațiile unui alt intelectual englez de stînga, John Lehmann, pot sugera cauzele reacției lui Isherwood și a prietenilor săi : „Trecuse un război și generația mea trăia cu spaima că un alt război e oricînd posibil. «Cum să scăpăm din cursa pe care ne-o pregătește imperialismul britanic ? Cum să ne salvăm de paralizia care i-a lovit, cu ani în urmă, pe cei din generația mai bătrînă ?». Și am găsit că răspunsul cel mai bun e cultivarea unui sentiment de solidaritate cu Europa, sentiment deloc tradițional în Anglia de dinaintea noastră. Fiindcă știam că în fiecare oraș european trebuie să fie sute, mii asemenea nouă, luptînd cu același coșmar" [3]. Și nu plecarea spre Germania, spre țara foștilor inamici din timpul războiului, era gestul cel mai ostentativ de solidaritate cu Europa ?

Bineînțeles, e posibil ca, inițial, Isherwood să fi vrut să-și vadă prietenul, pe Auden, aflat de mai multă vreme la Berlin ; dar el a rămas acolo și după plecarea celuilalt. Sosit în 1929, avea să fie martorul agitațiilor politice care se vor încheia cu aducerea la putere a nazismului. Auden, Lehmann, Spender l-au vizitat

[1] Isherwood, *All the Conspirators*, p. 111.
[2] David Daiches, *The Present Age*, Londra, 1958, p. 18.
[3] Cf. Samuel Hynes, *op. cit.*, p. 176.

și au fost impresionați de austeritatea vieții pe care o ducea aici : „Renunțarea la Anglia, sărăcia, prietenia, independența și munca lui — își va aminti Spender —, toate mi s-au părut de-a dreptul eroice“ [1].

Pentru Isherwood și pentru prietenii lui, Berlinul anului 1929 însemna „eliberare“ : „Unul dintre motivele principale care m-au făcut să doresc să văd Berlinul — va scrie Isherwood — a fost că o rudă mai în vîrstă mi-a atras atenția să nu mă duc niciodată acolo, spunîndu-mi că e locul cel mai dezgustător de la Sodoma încoace“ [2]. E drept că puritanismul britanic avea motive să se înspăimînte de libertatea de care părea că are parte tineretul berlinez în acei ultimi ani ai Republicii de la Weimar. Odată veniți aici, îndemnați de voința de a-și demonstra împotrivirea față de retorica șovină a primului război mondial, tinerii englezi descopereau că „Berlinul le oferea o literatură contemporană — și, în primul rînd, o dramaturgie — care era în același timp și de avangardă și politică, așa cum nu era literatura Angliei“ [3].

În *Monumentul Memorial* (pe care Isherwood l-a terminat în 1930, cel de-al doilea an al său în Germania), unul dintre eroii principali, Edward Blake, veteran al luptelor aeriene din Franța războiului mondial (unde, în urma unei răni, suferise un șoc de care nu avea să se vindece niciodată) e personificarea „Adevăratului Om Slab“. Blake pleacă la Berlin, încearcă să se sinucidă, ratează și „renaște“ într-o existență blazată și promiscuă, nu mult diferită de aceea pe care o va duce William Bradshaw. Berlinul însemna deci *un anume* fel de eliberare, o evadare din obsesia trecutului, din atmosfera familiei rigide : „renașterea“ nu însemna, însă, neapărat transformarea într-un individ activ, capabil să se opună asaltului vulgarității și superficialității.

Domnul Norris schimbă trenul e o versiune ironică, mai lucidă, a aceleiași teme *a eliberării*. William Bradshaw nu ajunge la gestul melodramatic al lui Blake ; de fapt, el nu acționează în nici un fel și unica lui preocupare e să-i observe pe ceilalți. E primul personaj al lui Isherwood care se detașează de întîmplările din jurul lui ; e — așa cum se definește de la începutul cărții — *un obiectiv al aparatului de fotografiat*. (Mai tîrziu, cînd va scrie o dramatizare a povestirilor din *Cu bine, Berlin*, John Van Druten

[1] Spender, *World Within World*, p. 126.

[2] Isherwood, *Prologue : Gerald and Mr. Norris*, în Gerald Hamilton, *Mr. Norris and I*, Londra, 1956, p. 10.

[3] Samuel Hynes, *op. cit.*, p. 177.

îi va pune titlul *Sînt un aparat de fotografiat).* Bradshaw înregistrează imaginile din Berlinul oamenilor mărunți, al celor împinși spre periferia societății și gravele confruntări politice sînt interpretate ca niște ecouri ale comentariilor lor.

De fapt, conceptul de „roman documentar" a avut o circulație largă în Anglia anilor '30. (La răspîndirea lui a contribuit foarte mult prestigiul filmului documentar care, în acei ani, prin școala constituită în jurul lui John Grierson, se impusese în întreaga Europă [1]). Dar, la ceva mai mult de un sfert de secol după apariția *Domnului Norris,* se făcea observația că „singurul reprezentant cu adevărat vrednic de reținut e Christopher Isherwood", în vreme ce aproape toți ceilalți „romancieri documentariști" s-au pierdut în anonimat [2].

Lumea descoperită de Bradshaw pare a se lărgi treptat, pe măsură ce acest tînăr sărac, străin, cu un statut social care nu-i asigura bunăvoința autorităților, începe să-i pătrundă semnificațiile. La început, „lumea" e un compartiment de clasa a III-a al unui tren internațional ; dar, așa cum se constată repede, ea nu se poate apăra de invazia „lumii oficialităților", reprezentată aici de grănicerii și de vameșii care îi provoacă atîtea inexplicabile spaime tovarășului de călătorie al lui William. Tensiunea ce se acumulează de-a lungul episodului nu conduce la nici un fel de deznodămînt dramatic : trenul intră liniștit într-una din gările berlineze și cei doi se despart, făgăduindu-și să se întîlnească din nou ca să-și continue agreabila conversație.

Apoi, „lumea" lui William e apartamentul bătrînei domnișoare Schroeder — ai cărei chiriași trăiesc în marginile promiscuității — și cocheta locuință a lui Norris, unde domnește o atmosferă bizară. Prînzuri la restaurante elegante, escapade vesele la berării, unde seratele dansante au un iz neechivoc de prost gust. Singurul personaj prin intermediul căruia atmosfera socială încărcată a Berlinului din jurul lui 1930 pătrunde în carte e domnul Norris ; dar Bradshaw simte că, în pofida simpatiilor politice afirmate cu o emfază grotescă, bizarul lui amic ascunde niște lucruri cam neclare.

---

[1] De pildă, filmul *Poșta de noapte* (pe versuri de Auden), realizat în 1936 de Harry Watt împreună cu Basil Wright, figurează pe locul al doilea în clasamentele internaționale ale celor mai bune documentare.

[2] G. S. Fraser, *The Modern Writer and His World,* Harmondsworth, 1967, p. 139.

Deocamdată, tînărul englez nu are decît o imagine foarte aproximativă a celor ce se petrec în realitate în Germania.

Treptat, totuşi, el începe să înţeleagă sensul unor confruntări pe care le pusese pînă atunci pe seama simplelor diferenţe de temperament dintre cei cîţiva oameni pe care îi cunoscuse la Berlin. Îşi dă seama că purtările baronului von Pregnitz nu pot fi explicate doar prin ciudăţeniile unui individ cu fantezii perverse, şi că acest straniu personaj acţioncază în spiritul principiilor celor mai violent antiumaniste. Von Pregnitz e un reprezentant al nazismului, iar domnul Norris se dovedeşte a fi, în cele din urmă, un mărunt agent al spionajului francez, folosit fără menajamente şi de contrainformaţia germană. Lumea înfruntărilor politice îl împresoară brusc pe Bradshaw : „obiectivul aparatului de fotografiat" înregistrează scene pe lîngă care, pînă atunci, ar fi trecut fără să le observe.

Dar atitudinea lui Isherwood nu e atît de neutră ca aceea a eroului său. Comentatorii cărţii au semnalat două împrejurări în care încercările sale de a se detaşa de evenimentele din realitate eşuează ; fapt cu atît mai semnificativ cu cît aceste împrejurări au un înţeles politic foarte limpede. Cea dintîi e relatarea întrunirii organizate de Partidul Comunist, în care participanţii sînt descrişi cu o evidentă căldură sufletească, deşi nici Bradshaw, nici Isherwood nu par a înţelege foarte bine semnificaţia atitudinii politice a comuniştilor. Că scriitorul îi simpatizează pe aceşti oameni simpli, devotaţi unei cauze umaniste, e limpede : „Bradshaw ar fi vrut să aparţină clasei muncitoare, acestui grup de oameni care alcătuiesc un întreg viu şi energic" [1] : el regăsea în cuvîntările rostite de muncitori propria aversiune faţă de burghezie şi de război.

Bradshaw e smuls încă o dată din indiferenţa cu care asista la evenimentele politice atunci cînd află de la Ludwig Bayer, unul dintre conducătorii comunişti, despre actul de trădare săvîrşit de Norris. Trădare nu numai împotriva unei cauze politice, dar şi împotriva propriilor sentimente de prietenie şi de încredere. Norris trăieşte o viaţă falsă ; valorile morale nu au nici un fel de semnificaţie pentru el. Hedonismul e mai curînd o soluţie disperată, un fel de refugiu fragil în faţa asaltului unei lumi sociale pe care nu o înţelege.

[1] Samuel Hynes, *op. cit.*, p. 180.

Dacă Norris ajunge la ticăloşii, e pentru că se dovedeşte a fi un om slab ; el nu ştie că reziste nici unei ameninţări. Purtarea din tren, aşteptarea înfricoşată a grănicerilor ar fi părut lipsită de temei dacă, mai tîrziu, nu s-ar dezvălui ce fel de afaceri se ascund în spatele firmei de import-export. Cuplul pe care îl formează cu Schmidt e una dintre cele mai ingenioase soluţii narative ale lui Isherwood. Antipatia faţă de măruntul şantagist nu-l face mai simpatic pe cel care fuge urmărit de „reptila" ce se iveşte pretutindeni, în drumul lui Norris. Evident, cei doi îşi sînt necesari unul altuia, împlinind un întreg deloc antitetic, alcătuit din laşităţi şi imoralităţi.

Romanul lui Isherwood e, de fapt, povestea unor oameni care încearcă să se ferească de evenimentele politice, să-şi păstreze un univers neatins de conflictele ireductibile ale prezentului. Odată cu venirea la putere a nazismului, toate iluziile acestor sărmani indivizi lipsiţi de puterea de a lupta împotriva răului se prăbuşesc. Cînd adversarii lui Hitler sînt asasinaţi sau trimişi în lagăre de exterminare (Bayer e ucis în închisoarea Spandau), e mai presus de orice îndoială că nu rămîne loc pentru utopicele vise de a rezolva criza prin ignorarea ei.

Într-un sens, *Domnul Norris schimbă trenul* poate fi interpretat ca un roman clădit în jurul unei teme tradiţionale, aceea a intrării în viaţă a unui tînăr, în descendenţa lui Joyce din *Portretul artistului* şi a lui Scott Fitzgerald din *Marele Gatsby*. Isherwood socotea că „nu e mult diferit de cărţile lui Graham Greene" [1]. Simptomatic, la apariţie, în 1935, recenzenţii au insistat asupra semnificaţiilor lui sociale şi l-au interpretat mai ales ca pe o relatare documentară a istoriei recente. „Cartea e valoroasă mai ales prin puterea ei de a prezenta o imagine a Berlinului din anii premergători nazismului" [2], scria un critic în *The Times Literary Supplement ;* iar în paginile unei reviste de certă orientare democratică, *The Spectator*, un recenzent foarte stimat în epocă, William Plomer, interpreta cartea ca pe o parabolă a istoriei contemporane, „un studiu al dezintegrării şi al anarhiei sociale", avînd, în acelaşi timp, „şi un înţeles mai profund, pentru că poate fi citită ca un comentariu al civilizaţiei din aceşti ultimi ani ; şi poate că în portretul lui Ludwig Bayer, conducătorul comunist, sîntem

[1] Cf. Alan Wilde, *op. cit.*, p. 56.
[2] Cf. Samuel Hynes, *op. cit.*, p. 181.

îndemnați să deslușim posibilitatea unei lumi mai curate și mai înțelepte" [1].

La aproape două decenii după ce plecase din Berlin (democrații germani îl declaraseră „emigrant politic onorific"), Isherwood s-a întors, în februarie 1952, în orașul în care urmele războiului erau în chip tragic vizibile. A ajuns pe strada unde se afla cîndva „Pensiunea Schroeder" : „Fațadele clădirilor erau ciuruite de șrapnele și roase de mucegai și de vreme, așa încît aveau curioasa înfățișare estompată, privirea oarbă pe care o vezi pe fața Sfinxului" [2]. Avea să noteze în aceeași prefață a celei dintîi reeditări a cărții de după vizita lui din 1952 : „M-am gîndit că numai un străin foarte tînăr și frivol a putut să trăiască într-un asemenea loc și să-l găsească amuzant" [3].

Că *Domnul Norris* poate fi citit ca „o parabolă", „un studiu al dezintegrării și al anarhiei sociale", o dovedește apariția, la un interval de cîteva zile de romanul lui Isherwood, a unei piese scrise în colaborare cu Auden, *Ciinele de sub piele* sau *Unde e Francis ?* Era cea de-a treia variantă a acestei drame (Isherwood mai colaborase numai la prima, *Dușmanii episcopului* sau *Mori cînd o să-ți spun eu, Moralitate în patru acte*, din 1932). Versiunea din 1935 poartă semnele celorlalte două anterioare de la care a preluat unele scene sau fragmente destul de ample. Istoria dramaturgiei engleze o consideră drept una dintre cele mai caracteristice creații ale primei jumătăți a anilor '30. Influențată, probabil, de T. S. Eliot, drama e privită ca principal argument al afirmației potrivit căreia „Auden și Isherwood sînt cei dintîi brechtieni englezi" [4].

Drama poetică e unul dintre cele mai importante capitole ale istoriei literare engleze din secolul al XX-lea ; „marile nume sînt, în acest domeniu, Yeats și T. S. Eliot, dar se mai cuvin menționate și altele, printre ele cele ale lui Auden și Isherwood" [5]. Eroul acestei prime piese a celor doi prieteni, Alan Norman, pleacă în căutarea unui oarecare Francis Crewe, care dispăruse mai de mult, fără urmă. Peste tot pe unde trece, Alan — acest „Candide cu

[1] Cf. *ibid.*

[2] Isherwood, *About This Book* (iulie 1954), prefață la ediția din 1954 a volumului *Berlin Stories*, New York, p. X.

[3] *Ibid.*

[4] Bernard Bergonzi, *History of Literature in the English Language : The Twentieth Century*, Londra, 1970, p. 321.

[5] David Daiches, *op. cit.*, p. 154.

mintea lui Peter Pan" [1] — descoperă o societate coruptă, cinică, lipsită de idealuri morale ; deghizat în cîine, Francis întrupează simbolul încercării zadarnice de a evada din lumea oamenilor. Chemarea finală la înțelegere universală, la doborîrea obstacolelor pe care cei atotputernici le-au ridicat în calea oamenilor de rînd ce vor să dobîndească viața adevărată, ferită de amenințările anchilozei sufletești predicate cu o retorică ridiculă, reprezintă, de fapt, miezul însuși al dramei. Poezia și sarcasmul se amestecă într-o compoziție ce sugerează parabola brueghelliană, tălmăcind, însă, o polemică tăioasă cu miturile societății contemporane. (O a doua variantă a finalului, în care Francis e asasinat, iar ziarele anunță : „Nu s-a întîmplat nimic", făcea și mai clară polemica autorilor cu cinismul unei societăți pe care o detestau.)

Concluzia lui Spender și a majorității recenzenților din publicațiile de stînga era că Auden și Isherwood au adoptat în parabola lor — altminteri, destul de imprecisă din perspectiva viziunii politice concrete — idealurile proletariatului englez. Autorul cronicii din *The Daily Worker* — organ al Partidului Comunist — interpreta piesa ca pe „o critică, adesea ascuțită și eficientă, îndreptată împotriva unei Europe răvășite de fascism și de criză" [2].

În februarie 1937 avea loc premiera celei de-a doua piese scrise în colaborare de Auden și Isherwood — *Ascensiunea lui F6*. Unele detalii ale dramei din 1937 sînt preluate din episoadele unei expediții care, în vara precedentă, escaladase un vîrf de la frontiera Indiei cu China. În textul dramatic sînt introduse citate din comentariile presei și ale radioului, interpretate ca forme ale creării mitului și ale pasiunii pentru senzațional a presei britanice.

Însuși eroul piesei, Michael Forsyth Ransom, e un portret parodistic al unuia dintre cei mai populari eroi ai Angliei interbelice — celebrul colonel T. E. Lawrence. Un „Adevărat Om Puternic", al cărui curaj, așa cum îl vede publicul, ascunde cu dibăcie temerile ce-i istovesc gîndurile neștiute decît de el. Iar situația de conducător al expediției e doar un prim pas spre dorința de a dobîndi conducerea absolută a întregii țări. Acest aspect al piesei era discutat în prezentarea făcută în decembrie 1936 de revista companiei dramatice „The Group Theatre" care urma să o pună în scenă : „Ransom, conducătorul expediției de pe F6... e personajul de acțiune în sens contemporan, care nu ne amintește de

[1] Spender, citat de Alan Wilde, *op. cit.*, p. 79.
[2] Cf. Samuel Hynes, *op. cit.*, p. 184.

Tamerlan, de Agamemnon sau de Antoniu, ci de T. E. Lawrence sau de dictatorii de pe continent. Sarcina plăcută și ușoară a caricaturizării și a condamnării e abandonată aici în favoarea unei încercări de a înțelege resorturile comportării dictatorului"[1].

Caracterizarea e, evident, discutabilă ; e adevărat că Auden și Isherwood caută resorturile interioare ale transformării în dictator a unui individ îndrăgostit de putere, dar aceasta nu înseamnă că l-ar ierta, că nu ar semnala primejdiile ce pîndesc în orgoliile nemăsurate ale plăcerii de a comanda celorlalți. Mai mulți comentatori ai dramei (I. A. Richards printre ei) au pus în lumină sensul politico-economic al satirei : Ransom e convins să ia comanda expediției, pentru că locuitorii celor două colonii la frontiera cărora se înalță F6, Sudolandul Britanic și Sudolandul Ostnian, cred că primii ajunși în vîrf vor putea lua în stăpînire întreaga regiune. Sînt, deci, în joc înșeși interesele Imperiului Britanic. Cei care încearcă să-l convingă pe Ransom că e absolut necesar să pornească la cucerirea lui F6 sînt un înalt funcționar al administrației coloniale, un magnat al presei, un general și o aristocrată — reprezentanți ai puterii Imperiului pe care Auden și Isherwood îl urăsc din adîncul sufletului. Puterea aceasta *corupe* și — argumentează cei doi autori — acționează malefic asupra conștiințelor. Mai ales atunci cînd conștiințele sînt, ca în cazul lui Ransom, susceptibile să fie atrase de perspectiva de a deveni unul dintre cei ce o manipulează.

În spectacolul lui „The Group Theatre", eroul era identificat cu dictatorii europeni și el a și fost interpretat în acest sens de criticii de stînga, de pildă de Spender (care vedea în piesă o satiră împotriva fascismului), de Day-Lewis sau de John Beevers, cronicarul de la *New Statesman* (care recunoștea în drama lui Auden și Isherwood o parabolă anticapitalistă, scrisă de pe pozițiile proletariatului[2]). Unul dintre argumentele acestei interpretări e corul final al tragediei, unde clișeele șovine, imperialiste ce-l slăvesc pe erou se amestecă polemic cu învinuirile împotriva celui care i-a sacrificat pe ceilalți membri ai expediției pentru a-și îndeplini ambițiile. Afinitățile dramaturgiei lui Auden și Isherwood cu viziunea lui Brecht au fost adesea puse în lumină de comentatori, cîteodată vorbindu-se (mai ales în cazul dramelor de

[1] Cf. *idem*, p. 239.
[2] Vezi *idem*, p. 241.

mai tîrziu ale lui Isherwood) despre instituirea directă a unui model brechtian [1].

Cea din urmă dramă care a rezultat din colaborarea Auden-Isherwood a fost *Pe graniță*, scrisă în 1938, după întoarcerea din China. Mai schematică, poate, decît celelalte două, ea exprimă, totuși, clar atitudinea autorilor ei față de război și de cauzele lui ce pot fi găsite — așa cum considerau toți intelectualii englezi de stînga — în însăși structura societății capitaliste. E adevărat, însă, că reprezentantul șovinismului, cinicul bancher Valerian, e portretizat cu mai multă precizie decît purtătorul ideilor autorilor înșiși, tînărul Eric. Cel dintîi acționează cu dezinvoltură, lipsa lui de scrupule e înfățișată cu un simț al dinamismului dramatic care contrastează vizibil cu tonul declarativ al replicilor rostite de cel de-al doilea.

Opera cea mai importantă a lui Isherwood din ultimii ani ai acestui agitat deceniu, inaugurat de el cu *Monumentul Memorial*, e, fără îndoială, *Cu bine, Berlin*, publicată în 1939, în atmosfera ce anunța, cu certitudine, apropierea cataclismului. Era un volum care aduna laolaltă mai multe povestiri și nuvele, fragmente ale proiectatului roman *Cei pierduți*; la sfîrșitul deceniului, însă, el nu scrisese decît *Domnul Norris schimbă trenul* și ceea ce autorul însuși numea „o scurtă suită de pagini de jurnal și de schițe, destul de aproximativ legate între ele" [2].

În momentul publicării, textul început cu mulți ani în urmă (și pe care Isherwood „îl dusese cu sine într-o valiză, pretutindeni pe drumurile exilului, ca pe lucrul cel mai valoros al ființei sale" [3]) căpăta, însă, o semnificație mai adîncă; el constituia „un document al conștiinței scriitorilor englezi de stînga, atrași de liberalismul politic al Weimarului, și care încercau să înțeleagă acum, cînd catastrofa era iminentă, cum a fost posibilă venirea la putere a nazismului" [4]. Volumul lui Isherwood era, în continuarea romanului despre domnul Norris, o încercare de a reconstitui imaginea unui oraș în care demoralizarea, sărăcia, spaima își fac treptat loc și conduc la prăbușirea unui sistem incapabil să li se opună. Personajele sînt *cei pierduți*, sărăcimea Berlinului și, alături de ea, cei prea slabi, dezorientați, blazați, căutînd cu disperare

[1] Vezi Myron Matlaw, *Modern World Drama, an Encyclopedia*, New York, 1972, p. 399.
[2] Isherwood, *Prefață* la *Goodbye to Berlin*, Londra, 1939, p. 7.
[3] Cyril Connolly, *op. cit.*, p. 200.
[4] Samuel Hynes, *op. cit.*, p. 354.

salvarea de nemiloasa presiune a realității. Verdictul e conținut în însuși tabloul acestei lumi, care nu știe să se împotrivească primejdiei, care *evadează* din fața unei datorii elementare, aceea de a apăra valorile umane.

La fel ca în *Tărîmul pustietății* al lui Eliot, imaginea acestui oraș care își trăiește prăbușirea e alcătuită din fragmentele vieții unor locuitori ai lui, a unor oameni aflați, în cea mai mare parte a lor, la marginile societății. Berlinul pe care îl exprimă viața personajelor lui Isherwood e, asemenea Londrei lui Eliot, un tărîm al însingurării, al iubirii vîndute și cumpărate, al încremenirii spirituale. E un oraș în care nimeni dintre cei pe care îi cunoaște Isherwood nu acționează și nu simte cu adevărat ; un loc înghețat și fără viață. Dar el e real, aparține istoriei anilor '30, așa cum orașul lui Eliot aparținea istoriei deceniului precedent.

Cu toate că e construită din fragmente, cartea are o structură unitară dată — și aici, ca și în *Domnul Norris* — de narațiunea la persoana întîi. E un procedeu folosit de Isherwood pentru a-i sugera cititorului caracterul documentar al însemnărilor celui care se definea a nu fi altceva decît „un obiectiv al aparatului de fotografiat". În dramatizarea semnată de John Van Druten, ultima replică a eroului principal a fost scrisă de Isherwood, așa cum avea să declare el într-un interviu din 1951 [1] ; ea reprezenta încheierea firească a unui stadiu al creației prozatorului : „Aparatul de fotografiat a făcut toate pozele de care avea nevoie și acum pleacă să le developeze". Etapa în care scriitorul nu fusese fotograful care alege subiectele și unghiurile, ci doar aparatul ce înregistrează, lăsa locul alteia, diferită fundamental din punctul de vedere al funcției rezervate autorului unei cărți de proză.

Scriitorul e „un fotograf înzestrat cu o extraordinară știință de a-și așeza bizarele personaje în unghiuri neașteptate, proiectate violent contrastant pe fundalul înspăimîntător, tragic, al evenimentelor istorice" [2]. La prima vedere, această proză e un simplu documentar fotografic ; la o lectură mai atentă, ea se dovedește a fi o declarație politică și estetică. Asemenea lui Eliot din *Tărîmul pustietății*, Isherwood înregistrează propria prezență ca pe aceea a unui personaj oarecare.

[1] Vezi Harvey Breit, *The Writer Observed*, Cleveland-New York, 1956, p. 215.

[2] Walter Allen *Tradition and Dream*, Harmondsworth, 1964, p. 257.

Un oraș trist, unde oamenii trăiesc izolați, frecîndu-se în fiecare seară în spatele ușilor, veșnic înspăimîntați, privind pe furiș prin jaluzelele lăsate, sperînd ca, totuși, strigătul dureros care se aude din stradă să li se adreseze : *să-i cheme* cineva. La fel de însingurat ca toți ceilalți locuitori ai Berlinului, Isherwood știe că nici o asemenea chemare nu e pentru el ; așa încît s-a putut spune că „berlinezul cel mai reprezentativ e, în carte, naratorul, un străin solitar, fără nici un fel de contacte umane reale" [1].

Problema principală a primului *Jurnal berlinez*, cel datat „toamna lui 1930", e, deci, una obișnuită în romanele lui Isherwood ; într-o formă, poate, exacerbată de data aceasta, dar, în substanța ei, aceeași : acuta incompatibilitate a individului față de lumea concretă. Mișcarea e centrifugă : fiecare fragment al povestirii se dezvoltă treptat, tot mai departe de centrul reprezentat de narator și se încheie cu o notă absurdă și ironică, părînd a fi foarte departe de angoasele din primele pagini.

În sensul acesta, prima povestire „e un fel de miniatură a întregului volum, în ansamblul său" [2] ; cu excepția că, în final, romanul se întoarce, într-o mișcare simetrică, la protagonist. În acest ultim roman al său despre anii '30, Isherwood pare să fi găsit echivalentul structural exact al viziunii ironice a vieții, privită ca un proces fragmentar și discontinuu. Dar, dacă acesta e punctul de vedere al naratorului, autorul știe să creeze o structură coerentă la un nivel mai profund al lecturii. *Cu bine, Berlin* e construit pe un tipar incontestabil mai complex decît *Domnul Norris*, cu o valoare simbolică mai clară, o textură mai densă, cu toate că, evident, mai eterogenă decît în celălalt roman.

Isherwood însuși a explicat cîndva diferențele dintre cele două romane scrise de el : „Cele dintîi sînt romane cu adevărat construite... De fapt, s-ar putea spune că *Toți conspiratorii, Monumentul Memorial*, presupun și *Domnul Norris* și *O lume în amurg* sînt romane construite ; și *Cu bine, Berlin* și *Violeta de Prater*... sînt portrete. Am folosit constant o expresie stupidă și pretențioasă, «portrete dinamice», dar înțelegeam prin asta un portret care se dezvoltă... Și, în stadii succesive, privitorul e îndemnat să se uite din ce în ce mai în adîncul picturii, pînă ce, în cele din

[1] Samuel Hynes, *op. cit.*, p. 357.
[2] Alan Wilde, *op. cit.*, p. 67.

urmă, ea i se înfățișează complet diferită de ceea ce vedeau el la început" [1].

„Portret dinamic" e o caracterizare mai exactă a cărții decît „suita de pagini de jurnal și de schițe, destul de aproximativ legate între ele". Cînd, la începutul „Jurnalului berlinez", Fräulein Schroeder își amintește de foștii ei chiriași — „oameni bine" care obișnuiau să-i dea cadouri („o sticlă de coniac sau o cutie de bomboane de ciocolată sau flori") și să-i trimită ilustrate din vilegiatură — pare a evoca o lume a fantomelor de odinioară, cînd, „înainte de război și de inflație", toate lucrurile mergeau bine. Bătrîna nu e, însă, tristă și păstrează o surprinzătoare distanță (care ar putea fi socotită „estetică") față de trecut, privindu-i pe Herr Noske și pe ceilalți ca pe niște simple personaje ale unei povestiri în care ea nu are nici un rol.

Dar „jurnalul" mai poate fi privit și dintr-o altă perspectivă, impusă de structura textului în ansamblul său : o permanentă discrepanță între subiect și tonul pe care e prezentat el, o alternanță continuă a celor două nivele ale narațiunii, cel subiectiv — al relației faptelor povestite cu persoana povestitorului — și obiectiv — al distanțării „aparatului de fotografiat". Cititorul e, de fapt, obligat să completeze cu propriile comentarii și stări sufletești detaliile epurate de narator ; în felul acesta devine conștient de proporțiile deprimării și ale sordidului atmosferei în care sînt plasate întîmplările povestite.

Cine privește scenele berlineze prin obiectivul aparatului lui Christopher și îi ascultă povestirea fluentă, ostentativ neutră, acceptă implicit caracterul fotografic al imaginii și îl așază pe Christopher în fundalul romanului. Cititorul are senzația că răsfoiește un album în care, din cînd în cînd, descoperă o fotografie care îl interesează, îi spune ceva. Dar, dacă nu vede în lipsa comentariului semnul dezamăgirii și în detașarea protagonistului spaima și incertitudinea, cu alte cuvinte dacă nu deslușește în persoana lui Christopher centrul însuși al romanului și în viața lui, risipită zadarnic, subiectul principal al povestirii, înseamnă că nu ajunge la sensul strategiei narative a lui Isherwood, pe care V. S. Pritchett o caracteriza ca pe o „interacțiune delicată a reportretului și artistului" [2].

[1] Isherwood, "A Conservation on Tape", in *The London Magazine*, I, New Series (June, 1961), p. 42 ; citat în Julian Symons, *op. cit.*, p. 197.

[2] Cf. Alan Wilde, *op. cit.*, p. 68.

Personajele din primul plan al romanului — Sally Bowles, Peter Wilkinson, Otto Nowak, Bernhard Landauer — reflectă, fiecare în felul său, tragismul la care, vorbind despre epocă, se referă Isherwood în prefață. Dintre ei, numai Otto izbutește să-și găsească un scop (așa cum știm din *Domnul Norris*), aderînd la lupta antifascistă. Ceilalți se lasă învinși (Sally, fără să-și dea seama), fie pentru că, victime ale unei nevindecabile stări nevrotice, și-au pierdut orice suport filosofic sau moral (Peter), fie pentru că își trăiesc drama cu un vinovat fatalism, dublat de grave incertitudini etice. Sally Bowles e, fără îndoială, cel mai celebru personaj al romanului. Și nu neapărat *din cauza* filmului *Cabaret* și a superbei interpretări pe care i-a dat-o Liza Minnelli, a regiei lui Bob Fosse și a Oscarurilor din 1972 [1]; eroina lui Isherwood a fost aleasă de regizor tocmai pentru că portretul ei tragic e desenat cu o delicatețe care lasă să i se desluşească universul lăuntric, contradictoriu și, de fapt, de o dezarmantă candoare.

Sally a fost comparată cu Norris, fiindcă și ea pare că se simte tot timpul pe scenă, jucîndu-și — cu stîngăcie — rolul; dar deghizarea ei e puerilă și, în fond, ea păstrează o ingenuă transparență, lipsa ei de scrupule asociindu-se uluitor cu inocența. Asemenea unui copil care refuză să se maturizeze, ea pornește de la început după fiecare eșec (și viața ei e un șir neîntrerupt de eșecuri); aceasta e, desigur, trăsătura care o face să fie atît de atrăgătoare, în ciuda încăpățînării de a nu renunța la o existență promiscuă. Dar, dacă farmecul ei stă în naivitatea necontrafăcută, puterea îi vine de la ceea ce s-ar putea numi, firește cu o anume ironie, „sinceritate". O capacitate extraordinară de a se minți, nu numai de a inventa, ci și de a-și crede fanteziile, de a se adapta la cele mai paradoxale situații pe care și le creează cu neistovită putere de invenție. Exuberanța ei inconștientă pune, însă, o pată de culoare în cenușiul sumbru al peisajului berlinez din preajma venirii la putere a nazismului.

Otto Nowak e un alt portret în care Isherwood a știut să păstreze toate contradicțiile modelului. O vitalitate biologică, un egoism naiv, o atracție — căreia nu i se opune deloc — spre lumea interlopă și, la fel ca toți ceilalți din familia lui, spre jocul histrionic cu viața: toate acestea puse alături de o impresionantă duioșie filială (amplu desenată în episodul final, al vizitei la sa-

[1] Și aceasta cînd, printre candidați, se afla și Coppola, regizorul *Nașului I*

natoriul unde e internată, fără speranțe, mama lui) și de un cult sincer al prieteniei. Isherwood a reușit să urmărească, fără emfază și fără declarații grandilocvente, evoluția acestui om (aparent rudimentar, dar înzestrat cu indiscutabile calități morale) spre un ideal social de profundă actualitate.

În lumea aceasta, Christopher rămîne un izolat. Prin mijlocirea lui Otto, Sally, Peter, Bernhard, el descoperă, într-o viziune destul de estompată, lumea „celor pierduți", a osîndiților. Scurtul episod al întîlnirii cu Clive și, prin el, cu viața opulentă a celor bogați, apoi cu bizara familie Nowak, nu îi schimbă condiția de observator al celor ce se petrec în jurul lui. El nu e nici o simplă reîntrupare a lui William Bradshaw din *Domnul Norris*; cel mult o ipostază a tînărului care se formează, mai puțin naiv, mai conștient de obligația de a se implica într-o acțiune ce înseamnă apărarea vieții, lealitatea față de valorile ei esențiale.

Convoiul funerar pe care îl privesc de la balconul locuinței lui Clive are un sens simbolic pe care comentariile lui Christopher îl subliniază. E înmormîntarea lui Hermann Müller, fostul cancelar al guvernului democratic de coaliție care se dovedise a fi atît de ezitant în combaterea nazismului. Democrația germană a anilor '20 murea și, în cele cîteva scene violente la care asistă, Christopher întrezărește viitorul întunecat al unei țări unde venise în căutarea adevăratei libertăți.

Contemporanii lui Isherwood au apreciat cartea în primul rînd pentru puterea ei de a revela semnele ce anunțau, încă din acea îngrozitoare iarnă a lui 1933, cînd se încheie acțiunea, venirea crizei. John Lehmann, unul dintre cei mai consecvenți reprezentanți ai stîngii engleze, descria romanul ca pe „una dintre puținele soluții fericite din ultimii ani ale problemei reconcilierii artistului și moralistului conștient de injustiția și de criza socială pe care le respinge cu pasiune și deslușește forțele ce se ridică în istoria contemporană ca să le înfrunte. Implicarea operei lui Christopher Isherwood e pe de-a întregul revoluționară, umanistă în sensul cel mai activ al cuvîntului" [1].

Dar *Cu bine, Berlin* e și momentul final al operei de tinerețe a autorului ei. În ianuarie 1939, înainte chiar de apariția cărții, Isherwood avea să părăsească Anglia, stabilindu-se în America, unde nu avea să mai realizeze opere cu substanța epică a celor

[1] John Lehmann, *The New Writing in England*, New York, 1939, p. 25.

prilejuite de experiența din Germania anilor în care prăbușirea era atît de aproape. O vreme va lucra la Hollywood pentru firma Metro-Goldwin-Mayer ; în 1941—2, încadrîndu-se într-o organizație americană de asistență a refugiaților, va colabora la organizarea, în Pennsylvania, a unui centru unde celor veniți din Europa li se căuta o locuință și, pe cît posibil, un loc de muncă. Dar nu numai pentru că această activitate îi lua mult timp Isherwood va întîrzia mai mulți ani cu împlinirea unor mai vechi planuri de creație. Îndată după sosirea în Statele Unite, îl întîlnise pe Aldous Huxley, care îl prezentase unui celebru specialist în cultură indiană, Swami Prabhavananda ; împreună cu acesta, lucrase la traducerea *Bhagavagitei*, poemul intercalat la începutul cîntului al VI-lea al giganticei epopei hinduse *Mahābhārata* și care a fost compus, probabil, în secolul al IV-lea î.e.n.

Cei care afirmă că, „obosit de prezent, Isherwood se refugia în trecutul îndepărtat al unei culturi îndepărtate" [1], omit caracterul simbolic al poemului în care zeul Krishna risipește îndoielile eroului principal și îl îndeamnă la acțiune, justificînd atitudinea omului care, mai presus de orice îndatorire a sa pe această lume, e chemat să lupte pentru binele semenilor. Importanța acordată de el de acum înainte gîndirii hinduse (între 1943 și 1945 va fi editorul revistei *Vedānta și Occidentul*) trebuie, evident, înțeleasă nuanțat. Nu numai traducerea *Bhagavagitei* (publicată în 1944), cărțile [2] și numeroasele articole dedicate filosofiei vedantiste, ci și ecourile ei în operele narative scrise după stabilirea în America pot contura dimensiunile acestei influențe.

Vedānta, un sistem complex de învățături străvechi (unele datînd din secolul al VIII-lea î.e.n.) și de mai recente interpretări filosofice ale lor, e clădită, în bună măsură, în jurul principiului potrivit căruia individul uman, limitat de suferință și de viața lui scurtă, e identificat cu universul și, de aceea, în măsura în care se cunoaște pe sine, e liber de durere și de moarte. Întrebările fundamentale ale doctrinei vedantice se referă la raportu-

[1] Stanley Kauffmann, în *The New Republic*, CLVI (15.IV.1967), p. 37 ; citat în Alan Wilde, *op. cit.*, p. 144.

[2] În afara traducerii menționate, Isherwood a mai publicat două traduceri (semnate tot cu Prabhavananda) : prima, a unei cărți de filosofie tradițională indiană (*Shankara*, 1947), cealaltă a unei antologii de aforisme yogiste (1953) ; singur, a scris biografia unui filosof hindus, Ramakrishna (1965) și două volume de explicare a filosofiei vedantice : *Vedānta pentru lumea occidentală* (1960) și *Introducere în Vedānta* (1963).

rile spiritului individual cu absolutul și la existența însăși a lumii individuale. Concluzia idealistă e că lumea în care trăiește individul uman nu e decît o iluzie, un vis, fantezia unui spirit superior care se revelează și se ascunde în această revelație, făcîndu-l pe om să creadă în valoarea obiectivă a revelației.

Romanul *Violeta de Prater*, publicat în 1945, e cel dintîi care relevă legăturile lui Isherwood cu filosofia hindusă. Pînă aproape de sfîrșitul cărții, cititorul are senzația că străbate un peisaj familiar ; cu toate că acțiunea se desfășoară în Anglia, problemele sînt foarte asemănătoare celor puse de romanele despre Germania anilor '30. Naratorul și protagonistul e, din nou, Christopher Isherwood ; el lucrează împreună cu un regizor austriac, Friedrich Bergmann, la realizarea unui film, prilej de a-i revela personajului central, ca și romanele anterioare, complexitatea raporturilor dintre real și imaginar. La un moment dat, Bergmann îi spune : „Filmul e o simfonie. Fiecare mișcare e scrisă într-o tonalitate diferită. E o anume notă pe care trebuie s-o alegi și s-o cînți imediat. Asta e caracteristic pentru tot filmul, în întregul lui" [1]. Ținînd seama de construcția cinematografică a *Violetei de Prater*, cuvintele lui Bergmann constituie o cheie a romanului, în ansamblul lui.

Identitatea eroului și comunicarea lui cu ceilalți reprezintă, și aici, tema principală a cărții. Ca în scrierile mai vechi ale lui Isherwood și Auden, filistinismul vieții engleze de familie, uscăciunea raporturilor dintre oameni sînt elementele care creează gravele conflicte dramatice. Titlul are sensul unui contrast ironic cu atmosfera apăsătoare a Vienei din vremea dictaturii cancelarului Dolfuss. În același timp, prin glasul lui Bergmann, Isherwood își prezintă cartea ca pe o „dezbatere a situației intelectualului european, solicitat să adere la ideile proletariatului" [2]. Placidul aristocrat Ashmede, cinicul ziarist Patterson și Lawrence Dwight, exponentul filosofiei „artei pentru artă", rezumă, într-o nouă fabulă isherwoodiană, universul societății conservatoare engleze și atitudinea ei față de tragedia Europei și explică pericolele care pîndesc Anglia însăși dacă va continua să ignore dramele lumii contemporane. Christopher diferă de naratorii din romanele anterioare lui Isherwood în ceea ce privește deopotrivă intensitatea cu care își trăiește dezamăgirile și hotărîrea de a doborî barierele care îl împiedică să comunice cu ceilalți.

[1] Isherwood, *Prater Violet*, New York, f.d. (1945), p. 50.
[2] *Idem*, p. 72.

Dar ultimele pagini ale *Violetei de Prater* relevă urmările recentei însușiri de către Isherwood a gîndirii vedantice : identitatea personajului romanului se dizolvă în celelalte ființe întîlnite de el în călătoriile lui printr-o lume socială îngrozită de prevestirile apropiatei prăbușiri : peste aproape două decenii, în *Introducerea* pe care o va scrie la o carte de popularizare a filosofiei *Vedantei*, el va lămuri înțelesul unei atitudini ce a putut să pară neclară la apariția romanului din 1945 : „viața înseamnă, mai presus de orice, aspirația la unirea cu tot ce există în lume" [1].

În 1954, *Lumea în amurg* inaugura o serie de romane a căror temă comună va fi căutarea eului, în sensul yogistic al noțiunii, acela de „lumină lăuntrică". Lipsa de interes arătată de cititori a fost pusă pe seama „disparității dintre problemele fundamentale ale timpului și cele pe care le explora romanul" [2]. Peste cîțiva ani, în 1962, va fi publicată o carte ce va marca o nouă apariție a eroului autobiografic care îl însoțise pe Isherwood de-a lungul aproape a trei decenii de viață. *O vizită acolo* e, în același timp, concluzia romanelor din anii '30 și apropierea de un nou gen de ironie, reprezentînd, de fapt, dezvoltarea procedeelor din *Lei și umbre* și din *Povestirile berlineze.*

Întrebările sînt aceleași : în ce măsură poate un om să treacă dincolo de granițele propriei conștiințe și să-i înțeleagă pe ceilalți ? Cum izbutește un artist să realizeze echilibrul între creație și existență ? Răspunsul e formulat, însă, de această dată, într-un fel care mărturisește adeziunea scriitorului la filosofia vedantistă ; într-una din primele pagini ale romanului, scriitorul recunoaște atît discontinuitățile, cît și asemănările dintre diverse ipostaze ale propriului eu și stabilește perspectiva temporală din care se cuvine privită această varietate a înfățișărilor aceluiași individ care e autorul însuși. „Avem aceeași etichetă a numelui, o continuitate a conștiinței ; nu se produce nici o întrerupere a afirmațiilor zilnice potrivit cărora *eu* sînt *eu*. Dar *ce* sînt eu, iată un lucru care s-a modificat întruna de-a lungul zilelor și anilor, încît acum aproape tot ce rămîne constant e simpla conștiință că sînt conștient" [3].

Unii cred că *Vizita* ar fi putut prevesti întoarcerea la procedeele narative din anii '30, cu atît mai mult cu cît își făceau din

[1] Isherwood, *An Approach to Dedanta*, Hollywood, 1963, p. 19.
[2] Alan Wilde, *op. cit.*, p. 103.
[3] Isherwood, *Down There on a Visit*, New York, 1962, p. 14.

nou apariția „Herr Issyvoo" ca narator, și — într-o secțiune a romanului — Berlinul[1]; „precizia lui «sînt un aparat de fotografiat» și exactitatea tonului au revenit și ele. Dar cea mai mare parte a «infernurilor particulare» pe care Isherwood le explorează în multe romane din perioada postbelică nu au o semnificație universal-umană, iar excursiile în filosofia orientală... nu au puterea de a-l convinge pe autor despre adevărurile morale susținute în carte"[2].

Romanul din 1964, *Un om singur*, aprofundează contradicțiile dintre viziunea socială și cea morală, înrîurită de vedantism. Într-o polemică tăioasă cu aceleași poncifuri pe care le combătuse și altă dată (acum, însă, aflate în modul de viață american), Isherwood dezvăluie însingurarea individului într-o lume obsedată de dobîndirea valorilor materiale. „Dacă nu aș fi descoperit *Vedānta* — declara scriitorul în anul apariției cărții — eu aș fi putut să fiu George, eroul acestui roman"[3]. Dar nu e clar ce diferență se poate face între individul care-și pierde identitatea pentru că i-o anulează o societate potrivnică sensurilor umane ale existenței și cel ce se contopește cu „entitatea lacurilor cuprinse de inundație și unite cu oceanul care le conține pe toate, trecutul, prezentul și viitorul"[4].

Personajele din *Întîlnire lîngă rîu* (1967) reiau, în linii largi, trăsăturile portretistice ale unor protagoniști din romanele mai vechi ale lui Isherwood. Cei doi frați, Oliver și Patrick, ilustrează două tipuri ale meditației asupra propriei conștiințe: cel dintîi intransigent și solitar, purtînd un continuu dialog cu sine, celălalt exprimînd o permanentă nevoie de comunicare cu restul omenirii. Narațiunea e construită nu după modelele romanului anglo-saxon, pe care Isherwood le urmasee pînă atunci, ci după ale celui european; alternări de fragmente de jurnal și de scrisori conduc spre concluzia, niciodată acceptată pînă acum, că orice comunicare umană devine imposibilă atîta vreme cît indivizii sînt, prin firea lucrurilor, atît de diferiți între ei. Unica soluție ar fi

[1] „Vizita" e cea din februarie 1952, la care scriitorul se referă în ediția din 1954 a *Povestirilor din Berlin*.

[2] Gilbert Phelps, *The Novel Today*, în *The Pelican Guide to English Literature*, VII, Harmondsworth, 1979, p. 492.

[3] Cf. Alan Wilde, *op. cit.*, p. 127.

[4] Isherwood, *A Single Man*, New York, 1964, p. 184.

cufundarea în aceeași „unitate universală" a *Vedăntei*. În finalul cărții, Oliver își cuprinde fratele într-o îmbrățișare: „mi se părea — relatează el — că mă aflam în afara mea însămi și priveam spre noi și spre Swami (Prabhavananda — n. n.) și spre cei ce ne priveau la rîndu-le, cu toți participînd la acest joc extraordinar" [1].

Dar Isherwood rămîne, mai presus de orice, autorul romanelor despre Berlinul de la începutul anilor '30. După stabilirea în Statele Unite, cînd numele său era atît de puțin cunoscut în noua lui țară, a dobîndit o celebritate care au avut-o puțini colegi de generație. Membru, din 1949, al Institutului Național de Arte și Litere (care corespunde cu academiile din țările europene), profesor onorific, după 1965, la Universitatea California din Riverside, Isherwood este — așa cum scria un cronicar care îi citise dramatizarea *Dialogurilor* lui Platon, semnată împreună cu Charles Laughton — „mai presus decît orice, un european care trăiește cu intensitate drama sufletească a întregii lumi și-i apără cu simplitate, fără emfază, valorile tradiționale" [2].

Și, fără îndoială, semnificațiile cele mai profunde ale operei sale sînt cele pe care le relevă comentariile privitoare la destinul Europei, cuprinse în romanele scrise în anii '30. „Obiectivul aparatului de fotografiat" a surprins imaginile dramatice ale unei lumi aflate la o răspîntie unde avea de ales între acțiune și pierzanie. Asemenea multor intelectuali europeni, Isherwood a înțeles că nu are dreptul să rămînă un simplu narator al tragediei. O va recunoaște în autobiografia publicată în 1977, *Christopher și ai lui*.

Principiul fundamental al artei sale, cel pe care e clădită opera din anii '30, e definit clar într-o analiză a unei cărți ce, simțea el, se înrudește cu propriile sale romane — *Fructele mîniei* a lui Steinbeck: „Romancierul de geniu dezvăluie adevărul general, înfățișîndu-i împrejurările particulare. Îl *dezvăluie*, dar nu încearcă să-l transforme într-o simplă declarație; pentru că declarația circumscrie adevărul general și îl preface într-un lucru mai puțin însemnat decît e el în realitate" [3].

---

[1] Isherwood, *Meeting by the River*, New York, 1967, p. 190.

[2] Cf. John Lehmann, *The Ample Proposition*, Londra, 1966, p. 166.

[3] Cf. James Fenton, *Prefață* la *Mr. Norris Changes Trains and Goodbye to Berlin by Christopher Isherwood*, Londra, 1985, p. X.

Meritul lui Isherwood e de a nu fi diminuat înțelesul adevărului, pentru că l-a înfățișat, în paginile ce urmează, cu o simplitate care îi păstrează întregul înțeles. „Aparatul de fotografiat" a ales unghiurile ce dau cea mai mare profunzime unui subiect care e însăși istoria, aflată la una dintre cele mai tragice răspîntii ale sale.

DAN GRIGORESCU

Domnul Norris schimbă trenul

(1935)

Lui W. H. Auden

Capitolul unu

PRIMA MEA impresie a fost că ochii străinului erau de un albastru neobişnuit de limpede. S-au încrucişat cu ai mei timp de cîteva secunde, privind în gol, fără doar şi poate speriaţi. Mirarea şi echivocul inocent din ei aproape că-mi aminteau de un incident pe care nu reuşeam să-l plasez în timp ; un lucru petrecut cu multă vreme în urmă, prin clasa a patra de liceu. Erau ochii unui elev surprins chiar în momentul cînd e pe cale să încalce una din regulile şcolii. Nu era vorba că, după toate aparenţele, l-aş fi dibuit eu ocupîndu-se cu altceva decît cu gîndurile lui : poate îşi închipuia că i le puteam citi. În orice caz, părea că nu mă auzise şi nici nu mă văzuse traversînd compartimentul din colţul meu către colţul lui, căci a tresărit violent la auzul vocii mele ; într-adevăr, atît de violent încît reculul său nervos m-a izbit pe neaşteptate. Instinctiv, m-am dat un pas înapoi.

Era exact ca şi cum ne-am fi lovit piept în piept pe stradă. Arătam încurcaţi amîndoi, gata să ne cerem scuze. Dornic să-l liniştesc, mi-am repetat întrebarea zîmbind :

— Vă rog să mă iertaţi, domnule, aveţi cumva un foc ?

Nici acum nu a răspuns imediat. Părea cufundat într-un soi de calcul mintal rapid, în vreme ce degetele lui, active, dar într-un mod nervos, schiţau o suită de gesturi fîstîcite în jurul taliei. Cît despre semnificaţia ce voia să le-o dea, putea la fel de bine să înceapă să se dezbrace, să scoată un revolver sau pur şi simplu să se asigure că nu-i furasem banii. Apoi momentul de agitaţie a dispărut din privirea lui ca un norişor, lăsînd în urmă doar cerul albastru. În sfîrşit pricepuse ce doream de la el :

— Da, da. Aăă... desigur. Bineînțeles.

În timp ce vorbea, își atinse tîmpla stîngă delicat cu vîrfurile degetelor, tuși, apoi, brusc, surîse. Avea mult farmec surîsul lui. Și dezvelea cei mai urîți dinți pe care-mi fusese dat să-i văd vreodată. Semănau cu niște stînci zdrobite.

— Desigur, a repetat. Cu plăcere.

Tot delicat, cu indexul și policarul, a început să scotocească prin buzunarul vestei sale de la costumul gri, scump la aspect, extrăgînd din el o brichetă de aur. Mîinile îi erau albe, mici și îngrijit manichiurate.

L-am servit cu țigările mele.

— Aăă... mulțumesc. Mulțumesc.

— După dumneavoastră, domnule.

— Nu, nu. Vă rog.

Flacăra mică a brichetei a pîlpîit scurt între noi, la fel de perisabilă ca și atmosfera creată de politețea noastră exagerată. Cea mai ușoară suflare ar fi stins-o pe prima, după cum cel mai neatent gest sau cuvînt ar fi spulberat-o pe a doua. Țigările noastre erau aprinse acum. Ședeam din nou fiecare pe locul lui. Străinul era încă bănuitor față de mine. Se mira dacă nu cumva mersese prea departe, dîndu-se singur pe mîna vreunui pisălog sau hoț. Sufletul său timid voia să bată în retragere. În ce mă privea, n-aveam nici o lectură la mine. Anticipam o călătorie în tăcere absolută, șapte sau opt ore de aici încolo. Eram hotărît să vorbesc.

— Știți cumva la ce oră ajungem la frontieră ?

Rememorîndu-mi acum dialogul, întrebarea nu mi se pare a fi fost din cale-afară de nepotrivită. E drept că răspunsul nu mă interesa ; voiam doar să întreb ceva care să poată servi drept pretext pentru vorbă, dar care totodată să nu fie nici indiscret, dar nici impertinent. Efectul asupra străinului a fost remarcabil. Reușisem, fără îndoială, să-i stîrnesc interesul. Mi-a aruncat o privire lungă, ciudată, iar trăsăturile sale parcă au devenit deodată ceva mai rigide. Era privirea unui jucător de pocher ce intuiește brusc că adversarul lui are culoare și că deci trebuie să fie atent. Mi-a răspuns în cele din urmă, vorbind încet și cu prudență :

— Mă tem că nu vă pot spune exact. Cam într-o oră, cred.

Privirea sa, rămasă în gol o clipă, s-a înnorat din nou. Părea sîcîit de un gînd neplăcut ca de o viespe ; a mișcat ușor capul pentru a-l evita. Apoi, cu o neașteptată iritare, a adăugat :

— Ah, frontierele astea... cumplită bătaie de cap.

Nu eram prea sigur cum să interpretez cuvintele lui. Mi-a trecut prin minte că poate era vreun internaționalist mai moderat ; un membru al Uniunii pentru Liga Națiunilor, de pildă. Am încercat să-l stimulez :

— Ar trebui lichidate complet.

— Sînt absolut de acord cu dumneavoastră. Așa ar trebui.

Căldura din glasul lui nu ascundea nici un echivoc. Avea un nas mare, turtit și cărnos și o bărbie ce părea că-i lunecase într-o parte. Semăna cu o armonică frîntă. Cînd vorbea, bărbia-i zvîcnea lateral și o gropiță adîncă și despicată îi apărea în mod surprinzător pe partea stîngă. Deasupra obrajilor, stacojii, trona o frunte sculptural de albă, aproape marmoreană. O meșă de păr gri închis terminată cam curios se întindea de-a latul frunții compactă, deasă și plină. Examinîndu-l un moment, mi-am dat seama, cu maximum de interes, că omul meu purta perucă.

— Mai ales, am insistat eu profitînd de succesul deja cîștigat, aceste formalități birocratice ; controlul pașapoartelor și așa mai departe.

Dar nu. Nu procedasem bine. Am observat pe loc din expresia feței lui că reușisem să ating o coardă nouă și neplăcută. Vorbeam limbi similare, dar totuși deosebite. De data aceasta însă reacția străinului n-a mai fost de neîncredere. M-a întrebat cu un aer deconcertant, în care se amestecau sinceritatea și o nedisimulată curiozitate :

— Ați avut vreodată necazuri la frontiera asta ?

Nu atît întrebarea mi s-a părut ciudată, cît tonul pe care a fost pusă. I-am zîmbit, ca să-mi maschez încurcătura.

— A, nu. Dimpotrivă chiar. Adesea nici nu se obosesc să mai deschidă vreun bagaj. Cît despre pașaport, abia dacă se uită-n el.

— Mă bucur foarte mult de ce-mi spuneți.

Trebuie să fi văzut pe fața mea exact ce gîndeam, căci a adăugat grăbit :

— Poate vă par absurd, dar tare nu-mi place să fiu bătut la cap și sîciit.

— Desigur. Vă înțeleg.

Și i-am zîmbit, căci tocmai ajunsesem la o explicație satisfăcătoare privind comportamentul său. Individul se ocupa cu o mică și inocentă contrabandă particulară. Probabil vreo bucată de mătase pentru nevastă sau vreo cutie de trabucuri pentru un amic. Și acum, bineînțeles, începea să-i fie frică. Arăta categoric destul de înstărit ca să poată plăti orice sumă ca taxă vamală. Bogătașii uneori au plăceri ciudate.

— Înseamnă că n-ați mai trecut frontiera pe-aici ? mă simțeam eu acum generos, protector și superior. Vroiam să-l înveselesc, iar, dacă lucrurile chiar se încurcau, să-i sugerez o minciună plauzibilă, cu care să înduplece vameșul.

— În ultimii ani, nu. De obicei vin prin Belgia. Din mai multe motive. Da.

Arăta din nou absent ; a făcut o pauză, scărpinîndu-și bărbia. Deodată ceva păru a-i trezi brusc conștiința prezenței mele :

— Poate că, la stadiul la care am ajuns, ar fi momentul să mă prezint. Arthur Norris, rentier. Sau poate-i mai nimerit să spunem : cu mijloace independente ? — A chicotit nervos, apoi a exclamat cuprins de alarmă : Nu vă ridicați, vă rog.

Eram oricum prea departe de el pentru a ne strînge mîinile fără a ne mișca din loc. Am ajuns la un compromis înclinîndu-ne de pe scaun fiecare politicos din mijloc.

— Numele meu e William Bradshaw, am spus.

— Vai de mine, nu sînteți cumva rudă cu familia Bradshaw din Suffolk ?

— Ba cred că sînt. Pînă la război am locuit la Ipswich.

— O, serios ? Adevărat ? Cîndva am mers acolo și am stat la o doamnă Hope-Lucas. Avea o casă încîntătoare lîngă Matlock. Înainte de căsătorie, ca domnișoară, se numea Bradshaw.

— Da, într-adevăr. Era sora bunicii mele, Agnes. A murit acum vreo șapte ani.

— Serios ? Vai, vai, vai. Îmi pare foarte rău de ce aflu... Ei, bineînțeles, cînd am cunoscut-o eu, eram un tinerel, iar dumneaei o doamnă de vîrstă mijlocie. Asta se-ntîmpla, să nu uităm, prin 'nouăzeci și opt.

În tot acest răstimp, eu îi studiam pe furiș peruca. Nu văzusem încă nici una atît de perfect făcută pînă atunci. La baza craniului, unde se îmbreuna cu părul lui, potrivirea era desăvîrșită. Numai cărarea o trăda pe dată, însă chiar și ea arăta acceptabil, privită de la vreo doi-trei metri distanță.

— Ehei, rosti domnul Norris. Și să mai spună cineva că lumea asta nu-i mică !

— Dar pe mama cred că n-ați cunoscut-o ? Sau pe unchiul meu, amiralul ?

Mă resemnasem de-acum să trec la vechiul joc de-a rudele. Era plicticos, dar nu te solicita prea mult și-l puteai continua ore în șir. Întrevedeam deja un întreg lanț de mutări simple în fața mea — unchi, mătuși, veri, fiecare cu căsătoriile și averile, cu taxele de moștenire, ipotecile și vînzările lor. Apoi treceam la școală și la universitate, ne comparam impresiile despre mîncăruri, făceam schimb de anecdote despre profesori, despre meciuri celebre și curse de neuitat între ambarcații. Știam exact ce ton să adopt.

Dar, spre surprinderea mea, domnul Norris nu părea amator să joace acest joc. Căci s-a grăbit să-mi spună :

— Mă tem că nu. Nu. De la război încoace am cam pierdut legătura cu prietenii mei din Anglia. Afacerile m-au purtat foarte mult prin străinătate.

Cuvîntul „străinătate" ne-a făcut pe amîndoi, firește, să privim afară pe fereastră. Olanda luneca prin raza noastră vizuală cu somnolența moale a visului ce urmează după un prînz bun : un peisaj mlăștinos și calm întrerupt doar de un tramvai electric ce se deplasa de-a lungul zidului unui dig.

— Cunoașteți bine țara asta ? l-am întrebat.

De cînd observasem că poartă perucă, mă simțeam cumva incapabil să-i mai spun „domnule". Oricum, chiar dacă o purta ca să arate mai tînăr, ar fi fost lipsit și de

tact și de eleganță să insist în felul acesta asupra diferenței de vîrstă dintre noi.

— Cunosc destul de bine Amsterdamul.

Și domnul Norris își frecă bărbia cu o mișcare nervoasă, pe furiș. Avea un tic al lui și, odată cu această mișcare, deschidea și gura într-un fel de grimasă ca de mîrîială, dar fără urmă de ferocitate, asemeni unui leu bătrîn în cușcă.

— Destul de bine, da.

— Mi-ar plăcea să mă duc la Amsterdam. Trebuie să fie un oraș tare liniștit și pașnic.

— Ba dimpotrivă, pot să vă asigur că e unul din cele mai periculoase orașe ale Europei.

— Serios ?

— Da. Deși mă simt profund legat de Amsterdam, întotdeauna voi susține că el are trei neajunsuri fatale. În primul rînd, în multe locuințe scările sînt atît de abrupte încît doar un alpinist de profesie le-ar putea urca fără riscul de a face infarct, ori de a-și frînge gîtul. În al doilea rînd, sînt bicicliștii. Au împînzit pur și simplu orașul și s-ar părea că-și fac un principiu de onoare din a merge pe străzi fără cea mai vagă preocupare pentru viața omenească. Și, în al treilea rînd, canalele. Vara, știți... e foarte neigienic. O, foarte neigienic. Nu vă pot descrie cît am suferit. Săptămîni la rînd n-a existat să scap de durerile în gît.

Pînă să ajungem la Bentheim, domnul Norris mi-a ținut o prelegere despre dezavantajele majorității orașelor mari din Europa. Am rămas uimit să constat cît de mult călătorise. A suferit de reumatism la Stockholm și de curent la Kaunas ; la Riga s-a plictisit, la Varșovia a fost tratat cu o totală lipsă de respect, la Belgrad n-a reușit să-și găsească marca preferată de pastă de dinți. La Roma l-au deranjat insectele, la Madrid cerșetorii, la Marsilia claxoanele de taxiuri. La București a avut o experiență extrem de neplăcută legată de un closet. Constantinopolul i s-a părut cam scump și fără gust. Singurele două orașe pe care le accepta din toată inima erau Parisul și Atena. În special Atena. Atena era căminul lui spiritual.

Între timp, trenul se oprise. Niște bărbați bondoci și palizi, în uniforme albastre, se plimbau încolo și încoace pe

peron cu acel aer ușor sinistru de degajare ce domină mișcările funcționarilor oficiali în gările de frontieră. Nu arătau prea diferiți de paznicii unei închisori. Părea că nimeni dintre noi nu va fi lăsat să călătorească mai departe. La capătul îndepărtat al coridorului se auzi o voce: *„Deutsche Pass-Kontrolle"*.

— Cred că, spuse domnul Norris zîmbindu-mi cu amabilitate, una dintre cele mai plăcute amintiri pe care le am e cea a dimineților cînd începeam să mă plimb fără rost pe acele străduțe vechi și stranii din spatele templului lui Tezeu.

Devenise extrem de nervos. Mîna lui delicat de albă tot învîrtea întruna inelul cu sigiliu de pe degetul mic; ochii săi albaștri și neliniștiți aruncau frecvent ocheade rapide spre coridor. Vocea îi suna fals; stridentă, de o veselie forțat strengărească, semăna cu vocea unui personaj dintr-o comedie de salon dinainte de război. Vorbea atît de tare încît precis că și lumea din compartimentul vecin îl auzea.

— Dai, în modul cel mai neașteptat, peste niște colțișoare încîntătoare. O coloană ce se ridică izolată în mijlocul unui morman de gunoaie...

— *Deutsche Pass-Kontrolle.* Pașapoartele dumneavoastră, vă rog.

Un funcționar își făcuse apariția în ușa compartimentului nostru. Vocea lui îl făcu pe domnul Norris să aibă o tresăltare ușoară, dar totuși vizibilă. Dornic să-i dau timp să-și revină, am întins grăbit pașaportul meu. Întocmai cum mă așteptasem, grănicerul abia dacă și-a aruncat ochii pe el.

— Merg la Berlin, spuse domnul Norris întinzînd pașaportul său cu un zîmbet seducător, atît de seducător încît părea puțin exagerat.

Grănicerul nu reacționă. Mormăi doar o dată scurt și răsfoi paginile cu vădit interes, apoi, ieșind cu pașaportul pe coridor, îl ținu în dreptul luminii de la fereastră.

— E demn de reținut, mi se adresă din nou pe un ton de conversație domnul Norris, că nicăieri în literatura clasică nu veți găsi vreo referire la dealul Lycabettos.

Eram uimit să văd în ce hal ajunsese; își răsucea nervos degetele, iar vocea abia dacă și-o mai putea controla.

Îi apăruseră chiar broboane de sudoare pe fruntea lui de alabastru. Dacă asta numea el „bătaie de cap", dacă acestea erau agoniile prin care trecea de cîte ori încălca vreo dispoziție legală, atunci nu era nici o minune că nervii îl făcuseră să chelească atît de prematur. Aruncă o privire fugară, încărcată de o suferință acută, spre coridor. Mai venise încă un grănicer și acum examinau amîndoi pașaportul, cu spatele spre noi. Cu un efort eroic, domnul Norris reușea să-și păstreze tonul de pălăvrăgeală informativă.

— Din cîte știm, se pare că era împînzit de lupi.

Acum pașaportul era la celălalt grănicer, care lăsa impresia că ar voi să-l ia cu el. Colegul său consulta un carnețel negru lucios. Ridicîndu-și privirile, acesta întrebă brusc :

— Domiciliați actualmente în Courbierestrasse 166?

Timp de o clipă am crezut că domnul Norris va leșina.

— Ăăă... da... Domiciliez...

Asemeni unei păsări față în față cu o cobră, ochii lui stăteau ațintiți cu o fascinație dezarmată asupra interogatorului. Îți puteai lesne imagina că se aștepta să fie arestat pe loc. În schimb, nu s-a întîmplat decît atît, că grănicerul și-a notat ceva în carnețel, a mormăit din nou un cuvînt scurt și, răsucindu-se pe călcîie, s-a îndreptat spre compartimentul vecin. Al doilea grănicer îi înmînă domnului Norris pașaportul spunîndu-i :

— Mulțumesc, domnule, salută politicos și-și urmă colegul.

Domnul Norris se rezemă de bancheta din lemn tare cu un suspin adînc. Un moment păru incapabil să articuleze fie și o singură vorbă. Scoțînd o batistă mare și albă de mătase din buzunar, începu să-și tamponeze fruntea, cu gesturi atente, pentru a nu-și deranja peruca.

— Vreți să fiți atît de amabil să deschideți puțin fereastra ? spuse într-un tîrziu cu vocea gîtuită. Aici parcă totul a devenit atît de înăbușitor dintr-o dată.

M-am grăbit să-i îndeplinesc rugămintea.

— Să vă aduc ceva ? l-am întrebat. Un pahar cu apă ?

Făcu un gest moale din mînă că nu.

— Sînteți drăguț... Nu. Îmi revin imediat. Inima mea nu mai e cum a fost. Oftă : Încep să fiu prea bătrîn pentru poveștile astea. Și atîta călătorit... îmi face foarte rău.

— Știți, n-ar trebui să fiți atît de emoționat.

Simțeam nevoia, mai mult ca niciodată, să mă port protector cu el în acele clipe. Sentimentul de protecție afectuoasă, pe care-l trezea atît de ușor și de periculos în mine, avea să coloreze de aici încolo toată relația dintre noi.

— Vă lăsați tulburat de niște fleacuri.

— Vi se pare că ăsta a fost un fleac ?! exclamă el cu un protest patetic în glas.

— Bineînțeles. Era clar că totul se rezolva oricum în cîteva minute. Omul v-a confundat pur și simplu cu cineva care probabil are același nume.

— Credeți, serios ?

Avea o dorință absolut copilăroasă de a primi asigurări.

— Ce altă explicație ar putea fi ?

Însă domnul Norris nu părea prea convins. Spuse bănuitor :

— Știu eu... ăăă... nici una, cred.

— De altfel să știți că se-ntîmplă frecvent. Omul cel mai nevinovat e confundat cu vreun hoț celebru de bijuterii. Îl dezbracă și-i fac percheziție generală. Închipuiți-vă că pățeați una ca asta !

— Ei, nu ! chicoti domnul Norris. Pînă și gîndul face să roșească mult prea modestul meu obraz.

Am izbucnit amîndoi în rîs. Mă bucuram că reușisem să-l binedispun atît de repede. Însă ce avea să se întîmple oare, mă întrebam, cînd va veni vameșul ? Căci, dacă aveam dreptate în privința cadourilor ascunse în bagaj, acesta trebuia să fie adevăratul motiv al nervozității lui. Dacă doar acea mică neînțelegere cu pașaportul îl răscolise pînă într-atît, apariția vameșului cu siguranță că îi va provoca un infarct. Mă întrebam dacă nu era mai bine să-l pun direct în gardă și să mă ofer să-i ascund acele lucruri în valiza mea ; el însă părea atît de fericit și de inconștient de necazurile ce-l așteptau încît n-am avut inima să-l tulbur.

Aici însă mă înșelam. Controlul vamal, cînd a sosit, i-a produs domnului Norris de-a dreptul plăcere. Acum n-a arătat nici cel mai mic semn de alarmă ; de altfel nu i s-a descoperit nimic pasibil de taxe vamale în bagaj. Într-o germană fluentă a rîs și a glumit cu vameșul despre o sticlă mare de parfum Cotty :

— A, da, e pentru uzul meu personal, vă asigur. Nu m-aș despărți de ea pentru nimic în lume. Dați-mi voie să vă picur un strop pe batistă. Miroase delicios de proaspăt.

În sfîrșit, formalitățile s-au încheiat. Cu un zăngănit de roți, trenul se urni din loc, intrînd în Germania. Chelnerul de la vagonul-restaurant venea pe coridor, bătînd în micul lui gong.

— Și-acum, dragă băiete, spuse domnul Norris, după toate aceste alarme și digresiuni și neprețuitul dumitale sprijini moral, pentru care-ți sînt mai recunoscător decît pot exprima prin vorbe, sper că-mi vei face onoarea de-a fi invitatul meu la masă.

I-am mulțumit, spunîndu-i că aș fi încîntat.

După ce ne-am văzut instalați confortabil în vagonul-restaurant domnul Norris a comandat cîte un coniac mic :

— Mi-am făcut o regulă generală din a nu bea între mese, dar uneori se pare că împrejurarea o cere totuși.

Ni s-a servit supa. A gustat o lingură, apoi a chemat chelnerul și i s-a adresat pe un ton de reproș blînd.

— Sînt sigur că veți fi de acord cu mine că-i cam multă ceapă, spuse el cu îngrijorare. Vreți să-mi faceți un favor personal ? Aș dori să gustați și dumneavoastră.

— Da, domnule, spuse chelnerul, care, fiind extrem de ocupat, îi luă farfuria din față cu o deferență vag insolentă.

Domnul Norris rămase mîhnit.

— Ai văzut ? N-a vrut să guste. N-a vrut să accepte că ceva nu e-n regulă. Vai de mine, ce încăpățînați pot fi unii oameni !

Această mică dezamăgire în privința naturii umane fu însă, după cîteva clipe, uitată. Începuse să studieze cu mare atenție lista de vinuri.

— Să vedem... Să vedem... Ai fi dispus să încercăm un vin alb de Rin ? Ce zici ? Deși e o loterie, ți-atrag atenția. În trenuri e bine să fii pregătit pentru tot ce-i mai rău. Eu zic totuși să riscăm, da ?

Vinul a venit și s-a dovedit excepțional. Domnul Norris nu mai băuse un vin de Rin atît de bun, după spusele sale, de la dejunul avut la ambasadorul suedez din Viena cu un an înainte. Și mai erau și rinichi, mîncarea lui preferată.

— Vai de mine, comentă el cu plăcere, constat că am o poftă de mîncare formidabilă... Dacă vrei să mănînci niște rinichi preparați impecabil, du-te neapărat la Budapesta. Am avut de-a dreptul o revelație... Trebuie să recunoști că și ăștia sînt absolut delicioși, cred că ești de acord cu mine? Absolut delicioși, fără glumă. La început mi s-a părut că simt pe limbă piperul ăla oribil roșu, dar nu era decît imaginația mea surexcitată. Chemă chelnerul : Vă rog să transmiteți complimentele mele bucătarului și să-i spuneți că țin să-l felicit pentru acest prînz excelent. Vă mulțumesc. Și acum aduceți-mi un trabuc.

Trabucele au fost aduse, mirosite, cîntărite între degetul mare și arătător. În cele din urmă domnul Norris și l-a ales pe cel mai mare de pe tavă.

— Cum, dragă băiete, dumneata nu fumezi așa ceva? A, să știi că ar trebui să te-obișnuiești. Ehei, dar poate că ai alte vicii ?

Acum era în cea mai bună dispoziție.

— Trebuie să recunosc că, pe măsură ce îmbătrînesc, ajung să prețuiesc micile conforturi ale acestei vieți. Ca o regulă generală, îmi impun să călătoresc numai cu clasa întîi. Merită întotdeauna. Ești tratat cu mult mai mult respect. Uite azi, de exemplu. Dacă n-aș fi fost într-un compartiment de clasa a treia, nici nu le-ar fi trecut prin gînd să mă sîcîie. O reacție tipică pentru funcționarul german. N-a spus cineva despre ei că sînt „o rasă de ofițeri neîncorporați" ? Ce bună definiție ! Ce adevărată...

Domnul Norris își curăți cu scobitoarea timp de cîteva minute dinții într-o tăcere meditativă.

— Generația mea a fost învățată să privească luxul dintr-un punct de vedere estetic. De la război încoace, oamenii par să-și fi pierdut acest simț. Cel mai adesea sînt de-a dreptul grosieri. Își savurează plăcerile în mod ordinar, nu ai impresia ? Uneori te simți tu însuți vinovat, cu atîta șomaj și suferință în jurul tău. Situația la Berlin e foarte rea. O, foarte rea... după cum, fără îndoială, știi. La scara mea redusă, eu fac tot ce pot ca să ajut, dar tot efortul meu e ca un strop în ocean.

Domnul Norris oftă și-și atinse buzele cu șervetul.

— Iar noi, aici, ne legănăm în poala luxului. Reformatorii sociali ne-ar condamna, fără îndoială. Cu toate aces-

tea, dacă n-ar fi nimeni să folosească și vagonul-restaurant, presupun că ne-am trezi și cu angajații ăștia de-aici pe străzi... Vai de mine, vai de mine. Lucrurile sînt atît de complexe în ziua de azi.

Ne-am despărțit la gara de la Grădina Zoologică. Domnul Norris îmi ținu îndelung mîna în mijlocul puhoiului de pasageri care veneau spre tren.

— *Auf Wiedersehen*, dragă băiete. *Auf Wiedersehen*. Nu vreau să spun „Cu bine" pentru că sper că ne vom revedea cît de curînd. Toate micile neplăceri pe care le-am îndurat în această odioasă călătorie au fost răsplătite din plin de marea plăcere pe care am avut-o de a face cunoștință cu dumneata. Și-acum te-ntreb dacă ai vrea să luăm ceaiul împreună la mine într-o zi din săptămîna asta ? Să zicem sîmbătă ? Uite cartea mea de vizită. Promite-mi, te rog, că ai să vii.

I-am promis.

Capitolul doi

APARTAMENTUL domnului Norris avea două uși. Una lîngă alta. Amîndouă aveau vizoare rotunde în mijloc, mînere lucioase și plăcuțe de alamă pentru nume. Pe plăcuța din stînga era gravat : *Arthur Norris. Privat.* Iar pe cea din dreapta : *Arthur Norris. Export-Import.*

După un moment de ezitare, am apăsat pe butonul soneriei din stînga. Clopoțelul avea o sonoritate stridentă, care te speria ; trebuie să se fi auzit foarte bine în tot apartamentul. Și, cu toate acestea, nici o mișcare. Nici un sunet nu răzbătea dinăuntru. Mă pregăteam să sun din nou cînd mi-am dat seama că un ochi mă urmărește prin vizorul ușii. Mă simțeam jenat și nu știam dacă să mă uit și eu la el pînă dispare, sau pur și simplu să mă prefac că nu-l observ. Am privit ostentativ la plafon, la podea, la ziduri ; apoi am aruncat o căutătură fugară să mă asigur dacă nu

cumva dispăruse. Era tot acolo. Ofensat, m-am întors complet cu spatele spre uşă. A trecut aşa aproape un minut.

Cînd, în sfîrşit, m-am întors iar cu faţa, am făcut-o pentru că între timp se deschisese cealaltă uşă, cea cu Export-Import. În pragul ei stătea un tînăr.

— Domnul Norris e acasă ? l-am întrebat.

Tînărul mă tot măsura suspicios cu privirea. Avea nişte ochi apoşi de un galben deschis şi un obraz bubos de culoarea *porridge*-ului. Capul îi era imens şi rotund, înfipt stîngaci în vîrful unui corp mic şi durduliu. Purta un costum elegant de stradă şi pantofi de lac. Apariţia lui îmi displăcea profund.

— Aveţi stabilită o întîlnire ?

— Da.

Tonul meu era cît se poate de tăios.

Deodată figura tînărului se muie toată în zîmbete onctuoase.

— A, domnul Bradshaw ? Un moment, vă rog.

Şi, spre uimirea mea, îmi închise uşa în nas, pentru a reapare, un moment mai tîrziu, la uşa din stînga, dîndu-se într-o parte, ca să pot intra. Purtarea lui părea cu atît mai ciudată cu cît, după cum am observat chiar în momentul intrării, jumătatea *Privată* a vestibulului era despărţită de cea *Exportatoare* numai printr-o perdea groasă ce atîrna la mijloc.

— Domnul Norris m-a rugat să vă spun că vine într-o clipă, îmi comunică tînărul cu cap mare, traversînd delicat covorul gros pe vîrfurile pantofilor săi de lac.

Vorbea foarte încet, de parcă s-ar fi temut să nu fie auzit. Deschizînd uşa unui salon larg, îmi făcu în tăcere semn să iau loc pe un scaun şi dispăru.

Rămas singur, am privit în jurul meu, uşor derutat. Totul era de bun gust, mobila, covorul, combinaţia de culori. Dar, în mod ciudat, camera n-avea caracter. Semăna cu o cameră montată pe scenă sau în vitrina unui magazin de mobilă select ; avea un aer elegant, scump, discret. Mă aşteptasem ca interiorul domnului Norris să fie mult mai exotic ; ceva chinezesc i s-ar fi potrivit mai bine, cu dragoni aurii şi roşii.

Tînărul lăsase uşa larg deschisă. De undeva de foarte aproape l-am auzit spunînd, probabil într-un telefon :

— Domnul a sosit, domnule.

Iar apoi, şi mai distinct, s-a făcut auzită vocea domnului Norris, care-i răspundea din spatele unei uşi aflate pe peretele opus al salonului :

— A, da ? Mulţumesc.

Îmi venea să şi rîd. Această comedioară era pe cît de inutilă pe atît de vag sinistră. După un moment domnul Norris apăru el însuşi în cameră, frecîndu-şi nervos una de alta mîinile manichiurate.

— Dragă băiete, dar ce onoare ! Sînt încîntat să te primesc la umbra umilului meu copac şi acoperiş !

Nu arată bine, m-am gîndit. Figura nu-i mai era la fel de roză azi şi avea cearcăne adînci sub ochi. Se aşeză o clipă-ntr-un fotoliu, dar se ridică de-ndată, ca şi cum n-ar fi avut stare. Probabil că purta o altă perucă, fiindcă marginile ei se vedeau acum de la o poştă.

— Vrei să-mi vezi apartamentul, bănuiesc ? mă întrebă el ducîndu-şi nervos la tîmple vîrfurile degetelor.

— Aş vrea, foarte mult.

Zîmbeam nedumerit, pentru că domnul Norris stătea vizibil ca pe ace. Cu o grabă aferată, mă luă de cot, dirijîndu-mă spre uşa de pe peretele opus, pe care tocmai îşi făcuse şi el apariţia.

— O luăm pe aici mai întîi, da.

Însă nici n-am apucat bine să mergem cîţiva paşi cînd am auzit izbucnind un schimb de replici brusc dinspre vestibul.

— Nu se poate. Imposibil, răsuna vocea tînărului care mă primise în apartament. Iar o altă voce, stranie, puternică şi supărată, îi răspundea :

— E o minciună sfruntată ! Îţi spun eu că-i aici !

Domnul Norris încremeni atît de brusc de parcă ar fi fost nimerit de un glonţ.

— Vai de mine !, şuşoti el abia auzit. Vai de mine !

Cuprins de ezitare şi alarmă, stătea nemişcat în mijlocul camerei, cîntărind parcă în ce direcţie s-o ia. Mîna lui mă strîngea şi mai tare, fie pentru a-mi cere ajutorul, fie doar pentru a mă implora să nu vorbesc.

— Domnul Norris nu se întoarce pînă diseară tîrziu. Vocea tînărului nu mai era conciliantă acum, ci fermă. N-are nici un rost să aşteptaţi.

Părea să-şi fi schimbat poziţia, ajungînd afară şi bărînd poate drumul către camera mare. În clipa următoare, uşa salonului se închidea uşor, cu un clinchet de cheie răsucită în broască. Fusesem încuiaţi înăuntru.

— E acolo ! strigă vocea stranie, puternică şi ameninţătoare.

A urmat o busculadă, încheiată cu o bufnitură puternică, de parcă tînărul ar fi fost îmbrîncit violent în uşă. Bufnitura îl stimulă pe domnul Norris la acţiune. Cu o singură mişcare, surprinzător de agilă, mă trase după el în camera de-alături. Am rămas amîndoi în pragul uşii, gata în orice clipă, să ne retragem şi mai afund. Îl auzeam gîfiind din greu lîngă mine.

Între timp, străinul zgîlţîia uşa salonului vrînd parcă s-o smulgă din ţîţîni.

— Escroc nenorocit ce eşti !, urla el cu un glas cumplit. Aşteaptă numai să pun eu mîna pe tine !

Totul era atît de neobişnuit încît am uitat complet să mă mai tem, deşi era de presupus că individul de dincolo de uşă era fie beat mort, fie dement. I-am aruncat o privire întrebătoare domnului Norris, care-mi şopti ca să mă liniştească :

— Pleacă el într-un minut, cred.

Ciudat era că, deşi speriat, nu părea deloc surprins de ceea ce se întîmplă. Îţi puteai închipui, judecînd după tonul lui, că se referă la un fenomen natural neplăcut, dar care se repeta frecvent ; o furtună dezlănţuită, de exemplu. Ochii săi albaştri erau cuprinşi de o alertă jenată, prudentă. Mîna lui se sprijinea pe clanţa uşii, gata s-o închidă energic în orice clipă.

Însă domnul Norris avusese dreptate. Curînd străinul se plictisi să mai zgîlţîie uşa salonului. Cu o explozie de înjurături specific berlineze, vocea lui începu să se depărteze. Un moment mai tîrziu auzirăm uşa de la intrarea în apartament trîntindu-se cu o izbitură cutremurătoare.

Domnul Norris răsuflă o dată adînc a uşurare.

— Ştiam eu că n-are cum să dureze mult, comentă el cu satisfacţie. Scoţînd absent un plic din buzunar, începu să-şi facă vînt cu el. Ce dezagreabil, murmură. Unii oameni par să nu aibă nici un fel de consideraţie... Dragă băiete, îmi cer sincer scuze pentru acest dezagrement. Absolut neprevăzut, te asigur.

— Nu-i nimic, am rîs eu. A fost foarte palpitant.

Domnul Norris păru mulţumit.

— Mă bucur din inimă că ai luat totul atît de uşor. Foarte rar găseşti oameni de vîrsta dumitale care să fie liberi de aceste ridicole prejudecăţi burgheze. Simt că dumneata şi cu avem multe în comun.

— Da, cred că avem, am spus eu, fără ca totuşi să-mi fie prea clar ce prejudecăţi i se păreau ridicole, sau cum se aplicau ele în cazul furiosului vizitator de adineauri.

— În cursul vieţii mele îndelungate şi nu lipsite de evenimente, pot spune cu mîna pe inimă că, în privinţa stupidităţii pure şi a obstrucţionismului, n-am întîlnit încă pe nimeni care să rivalizeze cu micul negustor berlinez. Nu mă refer acum, te rog să reţii, la marile firme. Ele sînt rezonabile întotdeauna : mai mult sau mai puţin...

Era evident înclinat spre confidenţe şi poate că mi-ar fi împărtăşit chiar o mulţime de informaţii interesante, dacă uşa de la salon nu s-ar fi descuiat şi în pragul ei n-ar fi apărut tînărul cu cap mare. Vederea lui a părut a întrerupe instantaneu şirul ideilor domnului Norris. Atitudinea sa a devenit pe loc defensivă, temătoare şi vagă, de parcă am fi fost prinşi amîndoi făcînd un lucru socialmente ridicol, ce nu putea fi depăşit decît printr-o complicată paradă de etichetă.

— Daţi-mi voie să fac prezentările : Herr Schmidt — domnul Bradshaw. Herr Schmidt e secretarul şi mîna mea dreaptă. Numai că, în acest caz, chicoti domnul Norris nervos, pot să vă asigur : dreapta ştie perfect ce face stînga.

Cu mici pufnituri nervoase pe nas, încercă să traducă gluma în germană. Herr Schmidt, care, în mod vizibil, n-o înţelegea, nici măcar nu-şi dădu osteneala să pară amuzat. Îmi aruncă totuşi un zîmbet confidenţial, care mă invita să mă alătur lui în patronajul tolerant-dispreţuitor

ce-l afișa față de încercările umoristice ale stăpînului său. N-am marșat. Schmidt începuse deja să nu-mi placă. A înțeles acest lucru și, pe moment, am fost mulțumit că-și dădea seama.

— Pot să vă vorbesc un minut între patru ochi ? îi spuse el domnului Norris pe un ton a cărui intenție clară era să mă insulte.

Cravata, gulerul și costumul de stradă îi stăteau la fel de impecabil ca înainte. Nu se vedea nici cel mai mic semn al maltratării violente căreia îi fusese de curînd victimă.

— Da. Ăăă... da. Bineînțeles. Desigur. Tonul domnului Norris era arțăgos, dar moale. Mă scuzi, dragă băiete, un moment ? Nu-mi place să-mi las musafirii să-aștepte, dar această mică treabă e relativ urgentă.

Parcurse repede salonul și dispăru pe o a treia ușă, urmat de Schmidt. Schmidt avea probabil să-i povestească detaliile încăierării. M-am gîndit și la posibilitatea de a trage cu urechea, dar am hotărît că era prea riscant. Oricum aveam să aflu amănuntele într-o zi chiar de la domnul Norris, cînd voi ajunge să-l cunosc mai bine. Domnul Norris nu lăsa deloc impresia că ar fi un om discret.

Am privit în jurul meu și am constatat că încăperea unde stătusem în tot acest timp era un dormitor, nu mare, dar spațiul disponibil era aproape în întregime ocupat de un pat dublu, un dulap de haine voluminos și o masă complicată de toaletă avînd o oglindă cu aripi, în fața căreia se înșirau sticle de parfum, loțiuni, dezinfectante, borcane de cremă de față, de alifii nutritive pentru piele, pudră și unguente, într-o cantitate demnă de rafturile unei drogherii. Am deschis pe furiș un sertar al toaletei. N-am găsit în el decît două rujuri de buze și un creion dermatograf. Înainte de a putea cerceta mai departe, am auzit deschizîndu-se ușa de la salon.

Domnul Norris reapăru dîndu-și ifose.

— Și acum, după acest regretabil interludiu, să ne continuăm turul ghidați de propria-ne persoană prin apartamentele regale. În fața dumitale se află prea casta mea dormeză ; am comandat-o special la Londra. Paturile germane mi se pare întotdeauna că sînt caraghios de mici. E prevăzută cu cele mai bune arcuri spirale. După cum observi, sînt destul de conservator ca să rămîn fidel cearșafurilor

și cuverturilor englezești. Pilotele germane îmi dau coșmaruri îngrozitoare.

Vorbea rapid și vrînd să pară foarte animat, dar am observat pe dată că discuția cu secretarul lui îl deprimase. Mi s-a părut mai plin de tact să nu mă mai refer la vizita străinului. Domnul Norris voia, evident, și el ca subiectul să fie dat uitării. Extrăgînd o cheie din buzunarul vestei, descuie și deschise larg ușa dulapului de haine.

— Întotdeauna mi-am făcut o regulă din a avea cîte un costum pentru fiecare zi din săptămînă. Poate ai să-mi spui că sînt frivol, dar ai fi surprins dacă ai afla ce mult a însemnat pentru mine, în momentele critice ale vieții mele, să fiu îmbrăcat în absolută concordanță cu starea mea de spirit. Îți dă atîta încredere, bănuiesc.

Din dormitor am trecut într-o sufragerie.

— Te rog admiră scaunele, spuse domnul Norris și adăugă, destul de straniu, după cîte mi s-a părut atunci : Îți pot destăinui că această garnitură a fost evaluată la patru mii de mărci.

Din sufragerie un coridor ducea spre bucătărie, unde am fost prezentat unui tînăr cu o figură colțoasă, ocupat cu preparatul ceaiului.

— El este majordomul meu, Hermann. Împreună cu un *boy* chinez, pe care l-am avut cu ani în urmă la Shanghai, împarte înalta distincție de a fi cel mai bun bucătar pe care l-am angajat vreodată.

— Dar ce-ați făcut la Shanghai ?

Domnul Norris părea absent.

— Ah ! Ce facem oare peste tot unde mergem ? Pescuiam în ape tulburi, dacă pot spune așa. Da... Asta se-ntîmpla însă, te rog să reții, în nouă sute trei. Azi lucrurile sînt foarte diferite, din cîte aud.

Ne-am întors în salon, urmați de Hermann cu tava.

— Ehei, constată domnul Norris luînd ceașca în mînă, trăim în vremuri pline de evenimente amestecate ; mestecate și amestecate.

Am zîmbit jenat. Doar mai tîrziu, cînd am ajuns să-l cunosc mai bine, mi-am dat seama că aceste glume răsuflate (avea un întreg repertoriu) nu erau nici măcar desti-

nate să stîrnească rîsul. Ele făceau pur şi simplu parte din anumite împrejurări ale rutinei zilnice. A nu plasa vreuna din ele era totuna cu a omite rostirea unei rugăciuni.

Îndeplinindu-şi astfel ritualul, domnul Norris recăzu în tăcere. Probabil îl frămînta din nou amintirea zgomotosului vizitator. Ca de fiecare dată cînd mă lăsa în voia mea, am început să-i studiez peruca. Dar trebuie să mă fi uitat foarte puţin discret, căci îşi ridică ochii brusc şi surprinse direcţia privirilor mele. Mă sperie întrebîndu-mă simplu:

— Stă strîmb ?

Am roşit pînă în vîrful urechilor. Mă simţeam teribil de ruşinat.

— Numai un pic, poate.

Apoi am izbucnit în rîs. Rîdeam amîndoi. În acel moment îmi venea să-l îmbrăţişez. În sfîrşit, spusesem lucrurilor pe nume şi uşurarea noastră era atît de mare încît ne simţeam ca doi oameni care tocmai îşi făcuseră o declaraţie de dragoste reciprocă.

— Ar trebui, cred, o idee mai la stînga, am spus cu întinzînd mîna să-l ajut. Îmi daţi voie...

Dar se pare că sărisem peste cal.

— Dumnezeule, nu ! strigă domnul Norris trăgîndu-se înapoi cu o oroare involuntară. O clipă mai tîrziu însă îşi revenise şi acum zîmbea trist. Mă tem că acesta e unul din acele... ăăă... mistere ale toaletei care se săvîrşesc cel mai bine în intimitatea budoarului. Sînt nevoit să-mi cer scuze un moment.

— Asta parcă nu vine prea bine, continuă el întorcîndu-se, după cîteva minute, din dormitor. Nu am ţinut niciodată la ea. E numai a doua în ordinea preferinţelor mele.

— Dar cîte aveţi ?

— Trei în total.

Domnul Norris îşi examină unghiile cu un aer modest proprietarial.

— Şi cît vă ţine una ?

— Îmi pare rău că trebuie să recunosc, dar foarte puţin timp. Sînt nevoit să fac rost de una nouă aproximativ la fiecare optsprezece luni şi sînt excesiv de scumpe.

— Cît, aproximativ ?

— Între trei și patru sute de mărci. Îmi comunica informația cu toată seriozitatea. Omul care mi le face locuiește la Köln și sînt nevoit să mă duc eu însumi de fiecare dată pînă acolo, să mi le potrivească.

— Ce obositor trebuie să fie.

— Să știi că este.

— Mai spuneți-mi un lucru. Cum faceți să nu cadă ?

— Are pe dos o mică fișie cu clei. Și domnul Norris își coborî puțin vocea, ca și cum acesta ar fi fost cel mai mare secret din toate : Uite-aici.

— Și e suficient ?

— Pentru uzul comun în viața cotidiană, da. Cu toate acestea nu pot să nu recunosc că au existat anumite împrejurări în destinul meu schimbător, împrejurări a căror amintire mă face să roșesc, cînd pot spune că am pierdut totul.

După ceai, domnul Norris îmi prezentă biroul lui, situat după ușa de pe celălalt perete al salonului.

— Am cîteva cărți deosebit de valoroase aici, mă anunță el. Cîteva cărți deosebit de *amuzante*.

Intonația lui sublinie sfios cuvîntul. M-am lăsat în jos să pot distinge titlurile : *Fata cu biciul de aur, Camera de tortură a domnișoarei Smith, Prizonier într-o școală de fete, sau Jurnalul intim al lui Montague Dawson, flagelant.* Era prima privire ce-o aruncam în lumea gusturilor sexuale ale domnului Norris.

— Într-o zi am să-ți arăt și cîteva din celelalte comori ale colecției mele, adăugă el șiret, cînd voi simți că te cunosc destul de bine.

O luă înainte pătrunzînd într-un mic oficiu. Aici, mi-am dat seama, trebuie să fi așteptat musafirul cel nedorit, în momentul sosirii mele. Oficiul era straniu de gol. Un scaun, o masă, un fișet, iar, pe perete, o hartă mare a Germaniei. Schmidt nu se vedea nicăieri.

— Secretarul meu a ieșit puțin, îmi explică domnul Norris, plimbîndu-și privirile stingherite pe ziduri cu oarecare silă, ca și cum camera i-ar fi trezit asociații neplăcute. S-a dus cu mașina de scris la curățat. Asta m-a chemat să-mi spună adineauri.

Minciuna lui era atît de fără sens încît m-am simţit de-a dreptul ofensat. Nu mă aşteptam să-mi facă mărturisiri, încă ; dar nu era nevoie să mă trateze ca pe un imbecil. M-am simţit absolvit de orice scrupul ce îl mai păstram în privinţa formulării unor întrebări directe şi l-am chestionat cu o curiozitate sinceră :

— Ce anume produse exportaţi şi importaţi ?

Îmi receptă întrebarea cu mult calm. Zîmbetul său era prefăcut şi afabil.

— Dar oare ce *nu* am exportat eu, dragă băiete, la viaţa mea ? Cred că pot pretinde, pe bună dreptate, că am exportat tot ce este... ăăă... exportabil.

Trase unul din sertarele fişetului cu gestul caracteristic al unui agent imobiliar.

— Ultimul răcnet, vezi ?

Sertarul era complet gol.

— Spuneţi-mi unul din lucrurile pe care le exportaţi, am insistat eu zîmbind.

Domnul Norris păru a medita.

— Ceasuri, zise el într-un tîrziu.

— Şi unde le exportaţi ?

Îşi frecă bărbia cu o mişcare nervoasă. De această dată sîcîiala mea îşi atinsese scopul. Era iritat şi uşor jignit.

— Serios, dragă băiete, dacă vrei să pătrunzi acum într-o mulţime de explicaţii tehnice, trebuie să-l întrebi pe secretarul meu. Eu n-am timp să mă ocup de ele. Toate detaliile mai... ăăă... sordide le las pe mîna lui. Da.

Capitolul trei

LA CÎTEVA zile după Crăciun l-am sunat pe Arthur (de-acum ne spuneam unul altuia pe numele de botez) şi i-am sugerat să petrecem împreună revelionul.

— Dragul meu William, aş fi încîntat, desigur. Extrem de încîntat... Nici nu-mi pot imagina o companie mai plăcută şi mai fastă în care să pot sărbători naşterea aces-

tui Nou An de-un rău augur cu totul particular. Te-aș invita să luăm cina împreună, dar din nefericire am fixată deja o întîlnire cu cineva. Și unde propui să ne-ntîlnim ?

— Ce părere ai avea de „Troika ?"

— Foarte bine, dragă băiete. Mă las cu totul în grija ta. Mă tem doar să nu arăt cam deplasat între atîția oameni tineri. Un bătrîn cu barbă albă și cu un picior în groapă... Cineva să spună : „Nu, nu !" Dar nu spune nimeni. Ce crudă-i Tinerețea. Nu-i nimic. Așa e Viața...

Cînd apuca să-ți telefoneze Arthur, era foarte greu să-l oprești din vorbit. Adesea lăsam receptorul pe masă timp de cîteva minute știind că, atunci cînd îl voi duce din nou la ureche, vocea lui va turui de la celălalt capăt la fel de repede ca întotdeauna. Astăzi însă aveam un elev care mă aștepta la o lecție de engleză și a trebuit să-l întrerup.

— Foarte bine. Atunci la „Troika". La unsprezece.

— Îmi convine de minune. Între timp am să fiu atent ce mănînc, am să mă culc devreme și în general am să mă pregătesc pentru o seară cu *Wein, Weib und Gesang* *. Mai ales *Wein*. Da. Dumnezeu să-ți ajute, dragă băiete. La revedere.

În seara de ajun am mîncat acasă cu proprietăreasa mea și cu ceilalți chiriași. Cred că eram deja beat cînd am ajuns la „Troika", pentru că îmi amintesc ce șoc am avut cînd m-am uitat în oglinda de la garderobă, ca să constat că purtam un nas de carton. Localul era ticsit de lume. Îți venea greu să spui cine dansa și cine stătea doar în picioare. După ce am bîjbîit o vreme, am dat peste Arthur într-un colț. Ședea la o masă cu un alt domn, destul de tînăr, care purta monoclu și avea un păr lucios de culoare închisă.

— A, bine că ai venit, William. Începusem să ne temem că ne-ai trădat. Pot să-i prezint unul altuia pe doi din cei mai neprețuiți prieteni pe care-i am ? Domnul Bradshaw — baronul von Pregnitz.

Baronul, care era lunecos ca un pește și arăta suav, înclină scurt capul. După care, aplecîndu-se către mine, ca un cod înotînd prin apă, întrebă :

* Vin, femei și cîntece (germ.).

— Iertați-mă. Cunoașteți Napoli ?

— Nu. N-am fost niciodată.

— Atunci vă cer scuze. Îmi pare rău. Am avut senzația că ne-am mai întîlnit cîndva.

— S-ar putea, i-am răspuns politicos, mirîndu-mă în sinea mea cum de reușea să zîmbească fără să-i scape monoclul. N-avea nici ramă, nici șnur și părea înșurubat în figura lui roz și bine bărbierită cu ajutorul unei oribile operații chirurgicale.

— Poate ați fost atunci la Juan-les-Pins anul trecut ?

— Nu, din păcate n-am fost.

— Da, înțeleg. Zîmbi cu un regret amabil. În acest caz, trebuie să vă cer iertare.

— N-aveți de ce, am spus.

Și am rîs amîndoi din toată inima. Arthur, vizibil mulțumit că produceam o impresie bună asupra baronului, rîdea și el. Am dat peste cap un pahar de șampanie. O orchestră formată din trei oameni cînta : *Grüss' mir mein Hawai, ich bleib Dir treu, ich hab' Dich gerne* *. Dansatorii, încolăciți frigid unii de alții, se legănau în ritmuri parțial paralitice sub o imensă umbrelă de soare suspendată de tavan și care oscila ușor prin fumul de țigară și aerul cald ce se ridica.

— Nu vi se pare puțin cam înăbușitor aici ? întrebă Arthur grijuliu.

În vitrine erau sticle umplute cu lichide colorate și puternic iluminate pe dedesubt : fucsină, smarald, chinovar. Păreau că ele luminează tot localul. Fumul de țigară mă făcea să mă usture ochii, pînă ce lacrimile începură să-mi curgă pe față. Muzica se tot stingea în depărtări, pentru a izbucni apoi înspăimîntător de tare. Mi-am trecut mîna peste perdelele negre și lucioase de mușama de la nișa din spatele scaunului meu. În mod destul de straniu, erau foarte reci. Lămpile semănau cu niște clopote de vaci alpine. Și mai era o maimuță albă și flocoasă cățărată deasupra barului. Peste o clipă, cînd voi fi băut exact cantitatea necesară de șampanie, voi avea o viziune. Am luat o sorbitură. Și, cu extremă claritate, fără patimă sau maliție, mi-am dat seama atunci ce-n-

* Salută Hawai-ul din partea mea, eu îți rămîn fidel, te iubesc. (germ.)

seamnă de fapt Viaţa. Era ceva, mi-aduc aminte, parcă în legătură cu o umbrelă de soare ce se tot învîrte. Da, mi-am şoptit în sinea mea, lasă-i să danseze. Uite-i că dansau. Mă bucuram.

— Să ştiţi că-mi place localul ăsta. Extraordinar de mult, i-am spus baronului cu entuziasm. N-a părut surprins.

Arthur încercă să-şi mascheze solemn o rîgîială.

— Dragă Arthur, nu fi atît de trist. Eşti obosit ?

— Nu, nu-s obosit, William. Numai puţin contemplativ, poate. O ocazie ca asta nu este nici ea lipsită de aspectul ei solemn. Voi, tinerii, aveţi tot dreptul să vă distraţi. Nu vă condamn nici o clipită. Alţii rămîn cu amintirile lor.

— Amintirile sînt lucrul cel mai de preţ pe care-l avem, spuse baronul cu deplin asentiment.

Pe măsură ce ameţeala sporea, chipul său părea să se dezintegreze lent. O zonă rigidă de paralizie se forma în jurul monoclului. Monoclul îi ţinea figura la un loc. Îl prindea disperat cu muşchii faciali, arcuindu-şi mult sprînceana respectivă, colţurile gurii îi cădeau uşor, broboane minuscule de transpiraţie apăreau de-a lungul cărării ce despărţea în două părul său închis, rar şi moale ca satinul. Prinzîndu-mi privirea, înotă către mine, ieşind la suprafaţa elementului ce părea că ne separă.

— Iertaţi-mă, vă rog. Pot să vă pun o întrebare ?

— Bineînţeles.

— Aţi citit *Winnie the Pooh* * de A. A. Milne ?

— Da, am citit.

— Şi spuneţi-mi, vă rog, cum v-a plăcut ?

— Foarte mult chiar.

— Atunci mă bucur sincer. Da, şi mie mi-a plăcut. Foarte mult.

Deodată ne-am trezit cu toţii în picioare. Ce se-ntîmplase ? Era miezul nopţii. Am ciocnit paharele.

— La mai mare, spuse baronul cu aerul unuia care plasează un citat foarte nimerit.

— Daţi-mi voie, rosti Arthur, să vă urez amîndurora

* *Ursuleţul Winnie*, cunoscută carte pentru copii a scriitorului englez A. A. Milne, apărută în 1929.

multe succese și fericire în o mie nouă sute treizeci și unu. Multe succese...

Vocea i se stinse jenată. Își pipăi nervos marginea perucii. Dinspre orchestră izbucni o explozie asurzitoare. Întocmai ca o mașină care, încet și laborios, a reușit să-și croiască drum pînă în vîrful muntelui, am plonjat cu capul înainte la vale în Noul An.

Evenimentele următoarelor două ore îmi sînt întrucîtva confuze. Am intrat într-un mic bar, din care nu-mi amintesc decît fîșiile de hîrtie unduitoare ale unui mănunchi de serpentine de un roșu aprins, foarte frumoase, plutind prin aer ca niște alge în curentul stîrnit de un ventilator electric. Am rătăcit pe străzi, prin mulțimea de fete care ne suflau cu limbi lungi de hîrtie în față. Am mîncat omletă cu șuncă la restaurantul de lux de la gara Friedrichstrasse. Arthur se făcuse nevăzut. Baronul era destul de misterios și ironic în legătură cu dispariția lui, deși nu înțelegeam de ce. M-a rugat să-i spun Kuno și mi-a explicat ce mult admira el caracterul aristocrației engleze. Eram numai noi doi într-un taxi. Mi-a povestit despre un prieten al său, fost elev la Eton. Acesta fusese plecat doi ani în India. A doua zi după întoarcere îl întîlnise pe Bond Street pe cel mai vechi coleg al său de școală. Deși nu se văzuseră de-atîta vreme, colegul de școală nu i-a spus decît : „Salut. Mă tem că nu putem sta de vorbă acum. Trebuie să merg cu mama la cumpărături".

— Și mi se pare atît de minuat lucrul acesta, conchise baronul. Adică stăpînirea de sine a dumneavoastră, a englezilor, înțelegeți.

Taxiul traversă cîteva poduri și trecu pe lîngă o uzină de gaz. Baronul mă strînse de mînă și-mi ținu un lung speech despre cît de minunat e să fii tînăr. Devenise destul de confuz și engleza lui se deteriora cu rapiditate.

— Înțelegeți, vă rog să mă iertați, dar v-am urmărit reacțiile toată seara. Sper că nu v-ați supărat.

Între timp mi-am găsit nasul de carton în buzunar și mi l-am pus. Era puțin mototolit. Baronul păru impresionat.

— Acest lucru este de asemeni foarte interesant pentru mine, înțelegeți ?

Curînd a trebuit să opresc taxiul sub un felinar, să vărs. Mergeam pe o stradă mărginită de un zid întunecat și înalt. Pe deasupra zidului am zărit deodată imaginea unei cruci ornamentale.

— Dumnezeule mare, am exclamat. Mă duci la cimitir ?

Baronul nu făcu decît să zîmbească. Ne opriserăm, căci ajunseserăm, după toate aparențele, în cotlonul cu bezna cea mai adîncă. M-am împiedicat de ceva și baronul m-a apucat prevenitor de braț. Lăsa impresia că mai fusese acolo înainte. Am trecut pe sub o arcadă și am ajuns într-o curte. Se vedea lumină de la mai multe ferestre și se auzeau frînturi de muzică de gramofon cu rîsete. O siluetă formată doar din cap și umeri se aplecă pe una din ferestre și strigă : *„Prosit Neujahr !“* *, după care scuipă gros. Scuipatul aterizâ cu un plescăit ușor pe o piatră de pavaj chiar lîngă piciorul meu. Alte capete apăreau pe la alte ferestre.

— Paul, tu ești, porcule ? strigă cineva.

— Frontul Roșu ! ** urlă o voce, urmată de un fleoșcăit sonor. De data aceasta, cred, se golise o halbă de bere.

Aici intervine una din perioadele mele de anestezie din cursul acelei seri. Cum m-a cărat baronul pînă sus, nu știu. Nu am simțit nimic. Eram într-o cameră plină de oameni care dansau, țipau, cîntau, beau, ne strîngeau mîinile și ne băteau pe spate. Din tavan atîrna o imensă lampă de gaz, transformată ca să poată ilumina electric, năpădită acum cu spirale de hîrtie. Privirea mea se rostogolea prin cameră, oprindu-se asupra obiectelor mai mari sau mai mici — un bol de crușon în care plutea o cutie goală de chibrituri, o mărgea desprinsă dintr-un colier, un bust al lui Bismarck pe un bufet gotic — reținîndu-le o clipă și apoi scăpîndu-le iar în haosul policrom general. Așa am surprins o scurtă imagine cu totul neașteptată a capului lui Arthur, avînd gura deschisă și peruca grămădită peste ochiul stîng. M-am împiedicat încercînd să-i disting și corpul și m-am pră-

* La mulți ani ! (germ.)

** Prescurtare a denumirii organizației *Roter Frontkämpferbund* (Liga Roșie a Combatanților de pe Front), care, în perioada anterioară venirii la putere a naziștilor în Germania, reunise formațiunile paramilitare de luptă ale partidelor marxiste (comunist și social-democrat).

bușit confortabil pe o canapea, cu brațele în jurul mijlocului unei fete. Obrazul mi-era îngropat între niște perne îmbrăcate în dantelă și mirosind a praf. Zgomotul petrecerii se spărgea deasupra mea în valuri, ca o mare. Era ciudat de liniștitor.

— Să nu adormi, iubitule, spuse fata ce o cuprinsesem cu brațele.

— Nu, bineînțeles că nu, i-am răspuns și m-am îndreptat în capul oaselor, netezindu-mi părul. Deodată m-am simțit absolut lucid.

Vizavi de mine, într-un fotoliu mare, ședea însuși Arthur, ținînd pe genunchi o fată zveltă, brunetă și bosumflată. Își scosese haina și vesta și arăta acum profund domestic. Purta bretele stridente vărgate. Mînecile cămășii îi erau trase-n sus și fixate cu ajutorul unor benzi elastice. Afară de puțin păr la baza craniului, era complet chel.

— Ce naiba ai făcut cu ea ? am exclamat. O să răceștI.

— Ideea nu-mi aparține, William, ci-i mai degrabă un modest prinos, nu crezi ?, adus Cancelarului de Fier. *

Părea într-o dispoziție mult mai bună decît la începutul serii și, în mod destul de straniu, nu arăta deloc băut. Avea un cap deosebit de masiv. Ridicîndu-mi privirile, i-am zărit peruca urcată în vîrful căștii lui Bismarck. Era prea mare pentru el.

Întorcîndu-mă, l-am găsit pe baron șezînd lîngă mine, pe canapea.

— Salut, Kuno, i-am spus. Tu cum ai ajuns aici ?

Nu mi-a răspuns, ci a zîmbit cu zîmbetul său larg și rigid, căscîndu-și întruna arcada. Părea pe punctul de a se prăbuși. Încă o clipă și-i va cădea monoclul.

Gramofonul izbucni într-o muzică ce semăna cu un nechezat puternic. Majoritatea lumii din cameră începu să danseze. Erau aproape toți tineri. Băieții în cămăși : fetele cu copcile de la rochii desfăcute. Atmosfera din cameră era plină de praf, de transpirație și de parfum prost. O femeie enormă își făcu loc cu coatele prin mulțime, ducînd în fiecare mînă cîte un pahar de vin. Purta o bluză de mătase roz și o fustă albă plisată foarte scurtă : picioarele îi erau

* Poreclă dată lui Otto von Bismarck, primul cancelar al Germaniei (1871—1890).

strînse într-o pereche de pantofi absurd de mici, cu tocuri uriașe, din care se revărsau perniţe umflate de carne îmbrăcată în ciorapi de mătase. Avea obrajii de un roz ca de ceară și părul vopsit auriu-sclipitor, astfel încît se asorta cu luciul jumătăţii de duzină de brăţări ce le purta pe braţele ei pudrate. Era tot atît de ciudată și de sinistră ca o păpușă în mărime naturală. Și, tot ca și o păpușă, avea ochi albaștri de porţelan, cu o privire fixă care nu rîdea, cu toate că buzele îi stăteau întredeschise a zîmbet, dezvăluind mai mulţi dinţi de aur.

— Ea e Olga, amfitrioana noastră, îmi explică Arthur.

— Bună, iubitule ! îmi întinse Olga un pahar. Apoi îl ciupi pe Arthur de obraz : Ei, turturelul meu ?

Gestul era atît de forţat încît îmi evoca relaţia dintre veterinar și cal. Arthur chicoti :

— Cu greu ar putea cineva pretinde că epitetul e nimerit, nu ? Auzi : turturel ! Tu ce spui de asta, Anni ? i se adresă el fetei brunete de pe genunchii lui. Eşti foarte tăcută, de ce ? Nu străluceşti în seara asta. Sau poate prezenţa acestui tînăr atît de atrăgător de vizavi îţi distrage gîndurile ? William, cred că ai făcut o cucerire. Aşa cred, serios.

Anni zîmbi, un zîmbet de prostituată, vag și stăpîn pe sine. Apoi îşi scărpină coapsa căscînd. Purta o jachetă scurtă, neagră, elegant croită și o fustă tot neagră. În picioare avea o pereche de cizme lungi negre, cu șireturi încheiate pînă la genunchi și cu un model auriu ciudat la capătul de sus. Aceste cizme dădeau întregii ei toalete efectul unui gen de uniformă.

— A, văd că admiri cizmele lui Anni, spuse Arthur cu satisfacţie. Ar trebui să-i vezi și cealaltă pereche. Sînt din piele roșie, cu tocuri negre. Chiar eu i le-am comandat. Dar Anni nu vrea să le poarte pe stradă, fiindcă spune că arată prea ostentative. Doar uneori, dacă se simte peste măsură de *energică*, și le pune cînd vine să mă vadă.

Între timp, mai multe fete și băieţi se opriseră din dans. Ședeau în jurul nostru, ţinîndu-se de braţ și fixînd din priviri, cu interesul naiv al unor sălbatici, gura lui Arthur, ca și cum s-ar fi aşteptat să vadă cuvintele ieşindu-i efectiv din gît. Unul dintre băieţi începu să rîdă.

— *Oh yes,* se maimuţări el. *I spik you Englisch, no ?* *

Mîna lui Arthur se plimba distrată pe coapsa lui Anni. Aceasta se ridică şi i-o plesni fulgerător, cu răutatea impersonală a unei pisici.

— Vai de mine, mă tem că eşti într-o dispoziţie foarte *crudă* în astă seară ! Şi am să primesc, văd, o *corecţie* din cauza asta. Să ştii că Anni e o tînără excesiv de *severă*. Arthur rîse tare şi echivoc, după care continuă pe un ton de conversaţie, în englezeşte. N-ai impresia că are o faţă de o frumuseţe desăvîrşită ? Aproape perfectă, în felul ei. Ca o madonă de Rafael. Zilele trecute i-am făcut şi o epigramă. Spuneam că frumuseţea ei e pe măsura *păcatului*. Sper că am fost original ? Nu-i aşa ? Te rog să rîzi.

— Mi se pare foarte reuşită.

— E pe măsura *păcatului*. Îmi pare bine că-ţi place. Primul meu gînd a fost : neapărat să i-o spun lui William. Tu, efectiv, mă inspiri, să ştii. Mă faci să fiu scînteietor. Întotdeauna spun că nu-mi doresc decît trei feluri de oameni să-mi fie prieteni, foarte bogaţi, foarte spirituali şi foarte frumoşi. Tu, dragul meu William, faci parte din cea de-a doua categorie.

Nu-mi era greu să ghicesc din ce categorie făcea parte baronul von Pregnitz şi am privit în jurul meu să văd dacă auzise şi el. Însă baronul avea o altă ocupaţie. Stătea aplecat peste capătul canapelei, ţinut strîns de un tînăr viguros în maieu de boxer, care-i turna cu forţa pe gît o halbă de bere. Baronul protesta moale ; berea curgea pe hainele lui.

Am devenit conştient de faptul că-mi ţineam braţul în jurul taliei unei fete. Poate fusese tot timpul acolo. Acum se ghemuia în mine, în timp ce, de partea cealaltă, un băiat încerca, foarte nepriceput, să mă buzunărească. Am deschis gura să protestez, dar tot eu m-am răzgîndit. Ce rost avea să fac o scenă la sfîrşitul unei seri atît de plăcute ? Lasă-l să-mi ia toţi banii liniştit. N-aveam mai mult de maximum trei mărci. Şi baronul oricum va plăti pentru tot. În acel moment i-am văzut faţa cu o minuţie aproape microscopică. Făcuse, după cum îmi dădeam pentru prima oară seama, tratament cu raze artificiale de

* Sensul aproximativ, într-o engleză stricată : O, da. Eu vorbesc în engleză cu tine, nu ?

soare. Pielea din jurul nasului tocmai începea să i se cojească. Vai, ce frumos era ! Am ridicat paharul închinînd spre el. Ochiul său de peşte sclipi slab peste braţul boxerului şi cu capul schiţă o uşoară mişcare. Nu putea vorbi. Cînd am privit în jurul meu, Arthur şi Anni nu mai erau.

Animat de o vagă intenţie de a porni în căutarea lor, m-am ridicat, clătinîndu-mă, în picioare, doar pentru a mă trezi prins în dansul care începuse din nou cu o vigoare înnoită. Am fost apucat de mijloc, de gît, sărutat, luat în braţe, gîdilat, dezbrăcat pe jumătate ; dansam cu fete, cu băieţi, cu cîte doi sau trei parteneri deodată. Au trecut probabil cinci sau zece minute înainte să pot ajunge la uşa de la capătul îndepărtat al camerei. Dincolo de ea era un coridor cufundat în beznă, la capătul căruia se zărea o fîşie de lumină. Pe coridor erau atîtea mobile îngrămădite încît nu te puteai strecura decît cu mare greutate printre ele. Cînd am ajuns, după multe chinuri, pe la jumătatea distanţei, am auzit dinspre camera luminată un strigăt agonizant :

— *Nein, nein !* Fie-ţi milă ! Vai de mine ! *Hilfe ! Hilfe !* *

Nu încăpea nici un dubiu în privinţa vocii. Îl duseseră acolo pe Arthur şi-acum îl jefuiau şi îl băteau. Trebuia să-mi dau seama de la început. Eram nişte proşti amîndoi că pusesem piciorul într-un asemenea loc. Numai eu eram de vină. Alcoolul mă făcea viteaz. Vîslind mai departe spre uşă, am deschis-o larg de perete.

Prima persoană pe care am văzut-o a fost Anni, care stătea în mijlocul camerei. La picioarele ei, pe jos, ghemuit, era Arthur. Îşi mai scosese încă din veşminte şi acum era îmbrăcat sumar, însă perfect decent, într-o garnitură de lenjerie corporală din mătase mov, o centură de cauciuc şi şosete. Într-o mînă ţinea o perie, iar în cealaltă o cîrpă galbenă de pantofi. În spatele lui se înălţa masivă Olga, tot agitînd un bici de piele gros.

— Ce, porcule, asta se cheamă curat la tine ? striga ea cu o voce sinistră. Te poftesc să le mai faci o dată ca lumea, şi imediat ! Iar, dacă mai găsesc un singur strop

* Ajutor ! Ajutor ! (germ.).

de murdărie pe ele, te ard de nu mai poţi şedea o săptămînă întreagă pe scaun !

Şi, în timp ce vorbea, îi trase o lovitură zdravănă lui Arthur peste fese. Acesta scoase un scheunat de durere şi de plăcere în acelaşi timp şi începu să lustruiască cizmele lui Anni cuprins de o grabă febrilă.

— Fie-ţi milă ! Fie-ţi milă ! Vocea lui Arthur era stridentă şi voioasă ca a unui copil care se preface. — Încetează ! Mă omori !

— Nu, moartea-i mult prea bună pentru tine, îl repezi Olga administrîndu-i încă o lovitură. Eu te jupoi de viu !

— Oh ! Oh ! Încetează ! Fie-ţi milă ! Oh !

Făceau atîta zgomot încît n-au auzit cînd am izbit de perete uşa. Acum în fine m-au observat. Prezenţa mea însă nu părea cîtuşi de puţin să-i stînjenească. Dimpotrivă chiar, părea să condimenteze şi mai tare plăcerea lui Arthur.

— Vai de mine ! Scapă-mă, William ! Cum, nu vrei ? Eşti la fel de nemilos ca toţi ceilalţi. Anni, iubirea mea ! Olga ! Uită-te la ea cum mă chinuie. Dumnezeu ştie ce mai sînt în stare să mă pună să fac peste un minut !

— Vino şi tu încoa', iubitule, strigă Olga cu jovialitatea unei tigroaice. Ca să-ţi arăt eu ţie ! Îndată urmează şi rîndul tău. Şi te fac eu să plîngi după mama !

Plesni în glumă cu biciul în direcţia mea, ceea ce mă goni într-o retragere disperată pe coridor, urmărit de strigătele pline de extaz şi suferinţă ale lui Arthur.

Cîteva ore mai tîrziu m-am trezit din somn încolăcit jos, pe podea, cu faţa vîrîtă în piciorul canapelei. Aveam un cap cît o baniţă şi toate oasele mă dureau. Petrecerea se terminase. Vreo jumătate de duzină de persoane zăceau fără simţire prin camera răvăşită, răşchirate în poziţii extrem de incomode. Lumina zilei se furişa printre şipcile storurilor veneţiene.

După ce m-am asigurat că nici Arthur, nici baronul nu erau printre cei căzuţi, mi-am ales cu grijă drumul peste trupuri, am ieşit din apartament, am coborît scările, am traversat curtea şi am ieşit în stradă. Toată clădirea părea plină de oameni beţi morţi. N-am întîlnit pe nimeni.

Eram pe o stradă lăturalnică din preajma canalului, nu departe de gara Möckernbrücke, la vreo jumătate de oră distanţă de locuinţa mea. Bani pentru S-Bahn n-aveam. Şi, oricum, o plimbare pe jos n-avea să-mi strice. M-am tîrît pînă acasă pe străzi mohorîte, în care ghirlande de hîrtie atîrnau pe pervazurile caselor igrasioase şi pustii, ori şerpuiau încîlcite printre ramurile ude ale copacilor. Cînd am sosit, proprietăreasa m-a întîmpinat cu vestea că Arthur sunase deja de trei ori, dorind să afle cum mă simt.

— Întotdeauna-mi spun : ce gentleman, şi ce frumos vorbeşte. Şi ce curtenitor e.

Am fost de-acord cu ea ; apoi m-am dus de urgenţă să mă culc.

Capitolul patru

PROPRIETĂREASA mea, domnişoara Schroeder, ţinea foarte mult la Arthur. Cînd vorbeau la telefon, i se adresa mereu cu *Herr Doktor*, semnul ei cel mai înalt de stimă.

— A, dumneavoastră eraţi, *Herr Doktor* ? Dar cum să nu vă ştiu vocea ? ! Aş recunoaşte-o dintr-un milion. Parcă sînteţi cam obosit în dimineaţa asta. Iar aţi pierdut cumva noaptea ? *Na, na,* doar n-o să încercaţi s-o convingeţi de una ca asta pe-o femeie bătrînă ca mine ; ştiu eu cum sînt bărbaţii după chefuri... Cum, ce spuneţi ? A, prostii ! Linguşitorule ! Da, da, dumneavoastră, bărbaţii, semănaţi toţi între dumneavoastră ; de la şaptesprezece la şaptezeci de ani... *Pfui !* Mă surprindeţi... Nu, bineînţeles că nu ! Ha, ha ! Vreţi să vorbiţi cu Herr Bradshaw ? Vai, cum să nu, aproape că am uitat. Imediat îl chem.

Cînd l-am invitat odată pe Arthur la ceai, domnişoara Schroeder şi-a pus rochia neagră de catifea, cu decolteu adînc şi colierul de perle de la Woolworth. Fardată şi cu pleoapele înnegrite, s-a dus să-i deschidă ea însăşi uşa,

arătînd ca o caricatură a Marici Stuart. I-am împărtăşit remarca mea lui Arthur, care s-a distrat.

— Zău, William, eşti foarte rău. Spui lucruri atît de caustice. Mie începe să-mi fie şi frică de limba ta, serios.

După acea vizită, de cîte ori se referea la domnişoara Schroeder, îi spunea în mod curent Maiestatea Sa. Alt epitet al său favorit era *la divine* Schroeder.

Indiferent cît de grăbit ar fi fost, întotdeauna găsea timp să flirteze cîteva minute cu ea şi-i aducea flori, dulciuri, ţigări sau compătimea cu orice fluctuaţie a sănătăţii delicate a canarului ei, Hanns. Cînd Hanns a murit, într-o bună zi, iar domnişoara Schroeder vărsa lacrimi amare, am avut impresia că Arthur o să-nceapă să plîngă şi el. Arăta sincer tulburat.

— Vai de mine, vai de mine, repeta el întruna. Ce crudă poate fi uneori natura.

Ceilalţi prieteni ai mei au fost mai puţin entuziasmaţi de Arthur. I l-am prezentat lui Helen Pratt, dar întîlnirea lor a fost un fiasco. Pe vremea aceea, Helen era corespondenta la Berlin a unuia din săptămînalele politice londoneze şi îşi mai completa veniturile făcînd traduceri sau dînd lecţii de engleză. Uneori ne recomandam unul celuilalt elevi. Era o fată drăguţă, blondă, o apariţie fragilă, dar altfel rezistentă cît zece, care studiase la Universitatea din Londra şi lua cît se poate de serios tot ce ţinea de domeniul sexului. Era obişnuită să-şi petreacă şi zilele şi nopţile în societatea bărbaţilor, nepierzîndu-şi prea mult timp în compania altor fete. Era capabilă să bea cot la cot cu majoritatea ziariştilor englezi, pînă cînd aceştia căzeau sub masă şi cîteodată chiar se lua la întrecere cu ei, dar nu atît fiindcă i-ar fi făcut plăcere, cît mai mult de dragul principiului. Cît ce te cunoştea ţi se şi adresa pe numele de botez şi te informa că părinţii ei aveau un magazin de dulciuri şi tutun în Shepherd's Bush. Era metoda ei de a-ţi „testa" caracterul; reacţia ta faţă de această informaţie te putea damna sau mîntui pînă la urmă în aprecierea ei. Mai presus de orice însă Helen detesta să i se amintească faptul că era femeie; numai în pat făcea excepţie.

Arthur, după cum însă prea tîrziu mi-am dat seama, nu stăpînea deloc tehnica potrivită pentru abordarea acestui

gen de femeie. Din primul moment a fost literalmente speriat de ea. Helen a măturat urgent din cale tot stratul subțire de politețe șleafuită ce proteja sufletul lui timid.

— Salut la amîndoi, ne-a spus ea întinzîndu-ne degajată o mînă peste ziarul pe care îl citea. (Ne dădusem întîlnire într-un mic restaurant din spatele Bisericii Memoriale.)

Arthur luă cu gingășie mîna ce i se oferea. Apoi stătu încurcat lîngă masă, jucînd de pe un picior pe altul și așteptînd ritualul cu care era el obișnuit. Nimic. Atunci își drese glasul și tuși :

— Îmi îngăduiți ca să ocup un loc ?

Helen, care tocmai se pregătea să ne citească ceva cu voce tare din ziar, îi aruncă o privire de parcă ar fi uitat de existența lui și acum era mirată că-l vede tot acolo.

— Ce s-a-ntîmplat ? întrebă ea. Nu-s destule scaune ?

Am ajuns să vorbim și despre viața de noapte a Berlinului. Arthur chicotea viclean. Helen, care discuta în termeni statistici și psihanalitici, îl privi cu o dezaprobare perplexă. La un moment dat Arthur făcu o aluzie insinuantă la „specialitatea de la Kaufhaus des Westens".

— A, te referi la curvele alea din colț, spuse Helen pe tonul clar și sec al unei profesoare ținînd o lecție de biologie, care se îmbracă doar ca să-i excite pe maniacii obsedați de cizme ?

— Ei, dar, pe cuvîntul meu, ha, ha, trebuie să recunosc, zîmbi Arthur în barbă și tuși pipăindu-și rapid peruca, da, că numai rareori am întîlnit o atît de extrem de, dacă-mi permiteți să spun așa, ăăă... *avansată,* sau mai bine zis, ăăă... *modernă* tînără domnișoară...

— Dumnezeule mare !, își azvîrli Helen capul pe spate rîzînd într-un mod neplăcut. Nu mi s-a mai spus tînără domnișoară de pe vremea cînd o ajutam pe mama sîmbetele după-amiază în magazin.

— Și sînteți... ăăă... de mult în acest oraș ? o întrebă Arthur grăbit.

Vag conștient că făcuse o gafă, își imagina că era mai bine acum să schimbe subiectul. Am văzut însă privirea pe care i-a aruncat-o Helen și am știut în aceeași clipă că socotelile erau definitiv încheiate.

— Dacă vrei să mă asculți, Bill, mi-a spus ea cu prima ocazie cînd ne-am mai întîlnit, să n-ai nici un dram de încredere în omul ăsta.

— Nici nu am.

— Las' că te știu eu. Ești slab ca majoritatea bărbaților. Îți născocești singur povești frumoase despre oameni, în loc să-i vezi așa cum sînt. I-ai observat vreodată gura ?

— Adeseori.

— Brr, e dezgustătoare. Nici nu-mi venea să mă uit la ea. Flască și scîrboasă ca a unei broaște.

— Păi, tocmai, am spus rîzînd, cred că am o slăbiciune pentru broaște.

Nedescurajat de acest eșec, l-am încercat pe Arthur și cu Fritz Wendel. Fritz era un tînăr germano-american foarte monden, care-și petrecea timpul liber dansînd și jucînd bridge. Avea o pasiune ciudată pentru societatea pictorilor și a scriitorilor și dobîndise un anumit statut în ochii lor, mai ales de cînd lucra pentru un negustor de artă pe atunci în vogă. Negustorul de artă nu-i plătea nimic, însă Fritz își putea permite acest hobby, fiind el însuși bogat. Avea pentru bîrfe o aptitudine vecină cu talentul și ar fi fost un detectiv particular de prima mînă.

Ne-am întîlnit toți trei în apartamentul lui Fritz la ceai. El și Arthur au vorbit despre New York, despre pictura impresionistă și despre lucrările nepublicate ale grupului lui Wilde. Arthur era spiritual și uimitor de bine informat. Ochii căprui ai lui Fritz luceau cînd îi memora epigramele pentru a se folosi ulterior de ele, iar eu zîmbeam, simțindu-mă fericit și mîndru. Aveam sentimentul că mie personal mi se datora reușita întîlnirii. Aveam o grijă aproape copilărească pentru ca Arthur să fie acceptat ; poate și fiindcă eu însumi voiam să mă conving, definitiv și complet.

Ne-am luat rămas bun cu promisiuni reciproce de a ne revedea curînd. O zi sau două mai tîrziu l-am zărit pe Fritz întîmplător pe stradă. După plăcerea cu care m-a salutat, am știut pe dată că avea ceva deosebit de veninos de împărtășit. Un sfert de oră a divagat cu veselie despre bridge, baruri de noapte și ultima lui pasiune, o binecunoscută sculptoriță ; iar, între timp, un zîmbet malefic i

se lățea pe chip la gîndul noutății păstrate în rezervă. În cele din urmă a pus-o pe tapet.

— L-ai mai văzut pe prietenul tău Norris ?

— Da, am spus eu. De ce ?

— A, nu-i nimic important, lungea vorbele Fritz, cu ochii lui parșivi ațintiți pe fața mea. Pînă la urmă o să ajung să mă feresc de tine, cred.

— Nu înțeleg ce vrei să spui.

— Am auzit niște lucruri cam stranii despre el.

— A, serios ?

— Dar poate că nu-s adevărate. Știi cum vorbește lumea.

— Și mai știu și cum asculți tu, Fritz.

Îmi rînji, cîtuși de puțin ofensat :

— Umblă vorba că, de fapt, Norris ar fi un gen de escroc ieftin.

— Trebuie să spun că, după părerea mea, „ieftin" nu prea e un atribut care să se aplice în cazul lui.

Fritz schiță un zîmbet indulgent, superior.

— Am impresia că te-ar mira să afli că amicul tău a fost și la închisoare.

— Vrei să zici că m-ar mira să aflu că prietenii tăi *spun* că a fost la închisoare. Ei bine, nu mă miră cîtuși de puțin. Prietenii tăi sînt în stare să spună orice.

Fritz nu răspunse nimic. Continua doar să zîmbească.

— Și pentru ce se zvonește că a stat la închisoare ? am întrebat eu.

— Asta n-am auzit, lungea iar Fritz cuvintele. Dar poate că pot ghici.

— Ei, eu nu pot.

— Uite, Bill, te rog să mă ierți o clipă. Acum schimbase tonul. Era serios. Își puse o mînă pe umărul meu. Ce vreau să spun e următorul lucru. Pînă la urmă noi doi... pe noi ne doare undeva, zău, ce dracu'. Dar trebuie să ne gîndim și la alții, nu numai la noi, așa e ? Să presupunem că Norris pune mîna pe-un puști și-l scutură și de ultimul lui bănuț...

— Ar fi îngrozitor.

În acea clipă Fritz îmi puse cruce. Nu-mi aruncă decît atît, în încheiere :

— Atunci să nu spui că nu te-am prevenit, atîta tot.

— Nu, Fritz. Poți să fii sigur că n-am să spun. Și ne-am despărțit în termeni absolut amicali.

Probabil că Helen Pratt avea dreptate în privința mea. Etapă cu etapă, îi construiam lui Arthur un fundal romantic și eram bolnav de teamă ca cineva să nu i-l demoleze cumva. Desigur, îmi făcea oarecum plăcere să cochetez cu ideea că ar fi fost, de fapt, un criminal periculos ; dar sînt convins că nici o singură clipă n-am crezut în mod serios în această posibilitate. Aproape fiecare ins din generația mea este un snob al crimei. Țineam la Arthur cu o afecțiune sporită și mai mult din încăpățînare. Dacă prietenilor mei nu le plăcea din cauza gurii sau din cauza trecutului său, paguba era numai a lor ; eu, spre deosebire de ei, eram, îmi plăcea să cred, mai profund, mai uman, un cunoscător în general mai subtil al naturii omenești decît ei. Iar dacă, în scrisorile mele trimise în Anglia, mă refeream uneori la el ca la „un escroc bătrîn absolut uimitor", nu subînțelegeam prin aceasta decît că voiam să mi-l imaginez ca pe o ființă glorioasă ; îndrăzneț și încrezător în sine, temerar și calm. Toate calități pe care, în realitate, la modul cel mai dureros și mai evident, el nu le poseda.

Săracul Arthur ! Rareori am cunoscut pe cineva cu nervi atît de slabi. Cîteodată ajungeam la convingerea că suferea probabil de o formă atenuată de manie a persecuției. Mi-l amintesc și azi cum stătea așteptîndu-mă în colțul cel mai retras al restaurantului nostru preferat, cu o figură plictisită, absentă, stingheră, ținîndu-și mîinile în poală cu o nonșalanță studiată, capul înclinat la un unghi incomod, gata de ascultare, ca și cum s-ar fi așteptat, în orice clipă, să-l sperie un zgomot asurzitor. Parcă îl aud vorbind la telefon prevăzător, cît mai aproape de pîlnia receptorului și abia ridicîndu-și glasul mai sus de intensitatea unei șoapte.

— Alo. Da, eu sînt. Prin urmare ai văzut clientul ? Bine. Atunci cînd ne putem întîlni ? Să spunem la ora obișnuită, acasă la persoana interesată. Fii bun și roagă-l pe celălalt să fie și el acolo. Nu, nu. Domnul D. E deosebit de important. La revedere.

Am rîs.

— Dacă te-ar auzi cineva, ar putea crede că eşti vreun arhiconspirator.

— Un *super* arhiconspirator, mustăci Arthur. Nu, te asigur, dragul meu William, că nu discutam nimic mai grav decît vînzarea unor mobile vechi faţă de care întîmplător sînt... ăăă... financiarmente interesat.

— Atunci de unde şi pînă unde atîta secret ?

— Nu se ştie niciodată cine poate asculta.

— Ce-i sigur, în orice caz, e că probabil pe respectivii nu i-ar interesa prea tare subiectul.

— În ziua de azi nu poţi fi niciodată destul de prudent, spuse Arthur vag.

Pe vremea aceea împrumutasem şi citisem aproape toate cărţile lui „amuzante". Majoritatea m-au dezamăgit profund. Autorii lor adoptau un ton curios de afectat, de snob, de mic-burghez şi, în ciuda eforturilor sincere de a fi erotici, deveneau iritant de evazivi tocmai la pasajele importante. Arthur avea un set de volume cu autograf din *Viaţa şi iubirile mele*. L-am întrebat dacă-l cunoscuse pe Frank Harris.

— Oarecum, da. Cu cîţiva ani în urmă. Vestea morţii lui a fost o lovitură teribilă pentru mine. Era un geniu în felul lui. Atît de spiritual. Mi-aduc aminte ce mi-a spus într-o zi la Luvru : „Ah, dragul meu Norris, dumneata şi cu mine sîntem ultimii gentlemeni-aventurieri". Putea să fie foarte caustic, să ştii. Oamenii nu uitau niciodată ce spunea despre ei. Asta însă-mi aduce aminte, a continuat Arthur meditativ, de o întrebare pusă mie cîndva de răposatul Lord Disley. „Domnule Norris, m-a atacat el direct, sînteţi un aventurier, domnule ?"

— Ce întrebare ! Mie *aşa ceva* nu mi se pare deloc spiritual. A fost o grosolănie ordinară din partea lui.

— I-am răspuns : „Aventurieri sîntem toţi. Viaţa însăşi e o aventură." Destul de abil adus din condei, nu crezi ?

— Exact genul de răspuns pe care-l merita.

Arthur îşi privi modest unghiile de la mîini.

— Cel mai în formă sînt de obicei în boxa martorilor.

— Vrei să spui că asta s-a-ntîmplat în timpul unui proces ?

— Nu era un proces, William. Ci o acțiune judiciară. Pe „Evening Post" i-am dat în judecată pentru calomnie.

— De ce, au spus ceva despre tine ?

— Au făcut anumite insinuări în legătură cu destinația dată unui anumit fond public ce-mi fusese încredințat.

— Și tu, ai cîștigat, bănuiesc.

Arthur își frecă bărbia grijuliu.

— N-au fost în stare să-și susțină acuzațiile. Tribunalul mi-a acordat cinci sute de lire despăgubiri.

— De multe ori ai avut procese de calomnie ?

— De cinci ori, recunoscu modest Arthur. Iar în trei din ele lucrurile au fost rezolvate în afara tribunalului.

— Și de fiecare dată ai primit despăgubiri ?

— Cîte ceva. O simplă bagatelă. Onoarea însă a fost satisfăcută.

— Trebuie să fi fost o sursă zdravănă de venituri.

Arthur făcu un gest dezaprobator.

— Eu n-aș merge pînă acolo încît s-o numesc așa.

Acum venise, în sfîrșit, momentul să-mi plasez întrebarea.

— Spune-mi, Arthur, tu ai fost vreodată închis ?

Își frecă încet bărbia, dezvelindu-și dinții stricați. Ochii săi albaștri cu privirile ațintite în gol căpătară o expresie stranie. De ușurare, poate. Sau chiar, mi-am imaginat eu, de oarecare vanitate satisfăcută.

— Deci ai auzit de proces ?

— Da, am mințit eu.

— S-a scris mult despre el la vremea aceea. Arthur își aranjă modest mîinile pe capătul umbrelei. Dar ai avut cumva ocazia să citești o relatare completă despre probele aduse ?

— Nu. Din nefericire, nu.

— Păcat. Mi-ar fi făcut plăcere să-ți împrumut tăieturile respective din presă, dar, spre ghinionul meu, s-au pierdut în timpul uneia din numeroasele mele mutări. Aș fi ținut să aud opinia ta imparțială... Eu și acum consider că jurații au fost încă de la început porniți împotriva mea. Să fi avut experiența pe care o am acum, sînt convins că aș fi fost achitat. Pînă și avocatul m-a sfătuit greșit. Eu aș fi pledat pentru circumstanțe atenuante, dar el m-a asigurat că vor fi absolut imposibil de obținut probele ne-

cesare. Judecătorul a fost și el extrem de aspru cu mine. A mers pînă acolo încît să insinueze că fusesem implicat într-o formă de șantaj.

— I-auzi ! Ei, asta mi se pare prea de tot, nu-i așa ?

— Așa e, clătină Arthur cu tristețe din cap. Uneori spiritul legal englezesc e, din nefericire, extrem de puțin subtil și nu poate distinge între nuanțele mai fine ale comportamentului.

— Și cît ai... ce condamnare ai primit ?

— Optsprezece luni la al doilea recurs. Le-am făcut la Wormwood Scrubs.

— Și măcar s-au purtat ca lumea cu tine ?

— M-au tratat potrivit regulamentului. Nu pot să mă plîng... Dar totuși, de la eliberarea mea sînt animat de un viu interes pentru reforma penală. Chiar mi-am făcut o regulă din a subscrie la diferitele asociații înființate în acest scop.

A urmat o pauză, timp în care Arthur evident era copleșit de amintiri amare.

— Sînt de părere, a continuat el după o vreme, ba chiar pot afirma cu toată convingerea că, în decursul întregii mele cariere, numai foarte rar — dacă și atunci — am comis fapte care să contravină legii... Pe de altă parte, susțin și voi susține întotdeauna că este privilegiul membrilor bogați, dar mai puțin înzestrați mintal, ai societății de a contribui la întreținerea unor oameni cum de pildă sînt și eu. Sper că, în privința asta, ești alături de mine.

— Întrucît nu fac parte dintre acei membri bogați, am spus eu, sînt.

— Mă bucur nespus de mult. Știi, William, eu simt că noi doi, cu timpul, vom ajunge să gîndim tot mai la unison în legătură cu foarte multe lucruri... E de-a dreptul inimaginabil ce sume grase de bani zac la voia întîmplării așteptînd numai să dea cineva de ei. Da, pur și simplu să dea de ei. Chiar și în ziua de azi. Trebuie să ai numai ochi să-i vezi. Și capital. Un anumit capital este absolut indispensabil. Într-o zi trebuie neapărat să-ți povestesc ce-am pățit cu un american care-și închipuia că e descendentul direct al lui Petru cel Mare. E o istorioară foarte instructivă.

Din cînd în cînd Arthur îmi povestea despre copilăria lui. Fusese un băiat plăpînd, drept care n-a fost trimis niciodată la şcoală. Fiind singurul copil, trăia numai cu mama sa văduvă, pe care o adora. Studiau împreună literatura şi arta ; tot împreună au vizitat Parisul, Baden-Baden, Roma, trăind mereu în cea mai bună societate, din *Schloss* în *château*, din *château* în *palazzo*, atenţi, fermecaţi, sensibili la tot ce-i înconjura, într-o stare de permanentă grijă delicată unul faţă de sănătatea celuilalt. Zăcînd bolnavi în camere cu o uşă de acces între ele, cereau ca paturile să le fie mutate în aşa fel încît să poată vorbi fără să ridice tonul. Spunîndu-şi poveşti, făcînd mici glume drăguţe, îşi menţineau unul altuia moralul în lungile lor nopţi fără somn. Convalescenţi, erau împinşi, unul lîngă altul, în cărucioare pe aleile parcurilor din Lucerna.

Prin însăşi natura ei, această idilă invalidă era menită să ia curînd sfîrşit. Arthur avea să crească şi să meargă la Oxford. Mama lui avea să moară. Protejîndu-l cu dragostea ei pînă în ultima clipă, a interzis servitorilor să-i telegrafieze atîta timp cît încă mai era lucidă. Cînd, în cele din urmă, aceştia i-au încălcat cuvîntul, era prea tîrziu. Fiul ei plăpînd fusese scutit, întocmai cum dorise ea, de tensiunea despărţirii de o muribundă.

După moartea ei, sănătatea lui Arthur s-a îmbunătăţit considerabil, căci era nevoit acum să trăiască pe picioarele lui. Noua şi dureroasa lui situaţie a fost în mare măsură uşurată de mica avere moştenită. După cerinţele Londrei mondene din anii nouăzeci, avea destui bani ca să trăiască timp de vreo zece ani. I-a cheltuit însă în ceva mai puţin de doi.

— În acea vreme, povestea Arthur, am învăţat pentru prima dată sensul cuvîntului „lux". De atunci, cu regret trebuie să recunosc, am fost nevoit să-mi îmbogăţesc vocabularul cu alte cîteva ; oribile, groaznice unele din ele.

— Ce n-aş da, mi-a mărturisit, cu altă ocazie, simplu, să mai am toţi acei bani acum. M-aş pricepe ce să fac cu ei.

Pe atunci n-avea decît douăzeci şi doi de ani şi nu ştia. Banii au dispărut ca prin farmec în gurile unor cai şi în ciorapii unor balerine. Mîinile servitorilor se înfipseseră în ei cu o strînsoare onctuoasă, dar de oţel. S-au transfor-

mat în minunate costume de haine pe care, după o săptămînă-două, i le oferea, scîrbit, valetului său ; în obiecte de artă așa-zis orientale care, cine știe cum, în momentul cînd le aducea acasă, reieșea că nu sînt decît niște cratițe vechi și ruginite ; în peisaje ale ultimului geniu impresionist care, a doua zi, pe lumină, se dovedeau a fi simple mîzgăleli copilărești. Ferchezuit și cu destui bani de aruncat pe fereastră, Arthur trebuie să fi fost una din cele mai bune partide din vastul său cerc de cunoștințe ; dar nu femeile, ci cămătarii i-au venit de hac pînă la urmă.

Un unchi sever, la care s-a apelat, a consimțit reticent să-l salveze, dar a impus anumite condiții. Arthur trebuia să se potolească și să se apuce de studiat dreptul.

— Și pot spune cu mîna pe inimă că zău am încercat. Nu-ți mai descriu însă agoniile prin care am trecut. După o lună sau două am fost nevoit să iau măsuri.

Cînd l-am întrebat în ce-au constat măsurile, a devenit total necomunicativ. Am dedus că a găsit o cale de a-și pune în acțiune relațiile mondene.

— Mi s-a părut un lucru foarte sordid pe-atunci, a adăugat el criptic. Eram un tînăr atît de sensibil, știi. Azi, cînd îmi aduc aminte, îmi vine să și zîmbesc. Din acel moment datează începutul carierei mele ; dar, spre deosebire de soția lui Lot, nu am privit niciodată înapoi. Am tot avut urcușuri și coborîșuri... urcușuri și coborîșuri. Urcușurile țin de istoria Europei. Coborîșurile — prefer să nici nu mă gîndesc la ele. Da, da. Cum spune și irlandezul din proverb : dacă am pus mîna pe plug, acum trebuie să-mping zdravăn cu ea.

În timpul acelei primăveri și al începutului de vară, am intuit că urcușurile și coborîșurile lui Arthur erau destul de frecvente. Deși nu era niciodată prea dornic să le discute ; dar starea lui de spirit îi indica suficient de exact situația financiară. Vînzarea „mobilelor vechi" (sau cine știe despre ce era vorba în realitate) părea să-i fi oferit deocamdată un respiro. Iar în mai s-a întors foarte vesel dintr-o scurtă călătorie la Paris avînd, după mărturisirile sale rezervate, „mai multe mici frigărui în foc".

În spatele tuturor acestor tranzacții se mișca sinistra figură cu cap de bostan a lui Schmidt. Arthur era sincer

speriat de secretarul lui şi pe bună dreptate. Schmidt îi era mult prea folositor ; interesele stăpînului său erau identice cu ale sale. Era unul din acei oameni care au nu numai capacitatea, ci şi un adevărat apetit de a executa treburile necurate ale stăpînilor lor. Din remarcile întîmplătoare scăpate de Arthur în momentele sale mai puţin discrete, am reuşit încetul cu încetul să-mi formez o idee mai exactă despre îndatoririle şi talentele secretarului său.

— E extrem de penibil pentru cineva din categoria noastră să spună anumite lucruri anumitor indivizi. Ne lezează sensibilitatea delicată. Uneori eşti nevoit să fii atît de brutal.

Se pare că Schmidt nu întîmpina nici o rezervă în acest sens. El era gata să spună orice oricui. Îi înfrunta pe creditori cu tehnica şi curajul unui toreador. Şi urmărea rezultatele focurilor de puşcă ale lui Arthur, întorcîndu-se cu bani întocmai ca ogarul ce aduce din mlaştini raţa.

Schmidt controla şi drămuia banii de buzunar ai lui Arthur. Multă vreme, Arthur n-a vrut să recunoască ; însă faptul era evident. În unele zile n-avea nici bani de autobuz ; în altele spunea :

— Numai o clipă, William. Trebuie să dau o fugă pînă acasă fiindcă am uitat ceva. Nu te superi dacă te rog să mă aştepţi un minut, bine ?

În asemenea ocazii ne reîntîlneam după vreun sfert de oră în stradă ; cîteodată venea profund deprimat, alteori însă radiind, ca un şcolar care a primit în dar o sumă de bani neaşteptat de mare.

O altă formulă cu care mă obişnuisem era :

— Mă tem că n-am să te pot invita sus la mine de data asta. Apartamentu-i complet întors pe dos.

Curînd am descoperit că era o formă de a spune că Schmidt e acasă, iar Arthur, care avea oroare de scenele penibile, îşi dădea mereu silinţa să împiedice o întîlnire între noi ; căci, de la prima mea vizită, aversiunea noastră reciprocă nu făcuse decît să sporească. Schmidt, am impresia, nu numai că nu mă agrea, ci chiar mă repudia categoric, văzînd în persoana mea o influenţă ostilă şi destabilizatoare asupra stăpînului său. Nu era niciodată direct agresiv. Adopta numai un zîmbet arogant şi se distra venind inopinat în cameră cu pantofii săi care nu făceau

zgomot. Stătea acolo cîteva secunde neobservat, apoi spunea ceva, speriindu-l pe Arthur, care tresărea cu un strigăt scurt. După ce repeta procedeul de două-trei ori la rînd, nervii lui Arthur ajungeau într-un asemenea hal încît era incapabil să mai discute coerent și atunci trebuia să ne retragem la prima cafenea ca să putem continua în liniște conversația. Schmidt își ajuta stăpînul să-și pună pardesiul, apoi se înclina în fața noastră cînd ieșeam din apartament cu o ironie ceremonioasă, mulțumit în sinea lui că-și atinsese scopul.

În iunie ne-am dus să petrecem un week-end lung la baronul von Pregnitz ; ne invitase la vila sa de la țară, pe malul unui lac din Mecklenburg. Cea mai mare cameră a vilei era o sală de sport dotată cu cele mai moderne aparate, căci baronul își făcuse un hobby din silueta lui. Zilnic se tortura singur pe un cal cu pedale, pe o instalație de vîslit și cu o centură de masaj rotativă. Era foarte cald și am făcut toți baie, pînă și Arthur. Purta o cască din cauciuc, ajustată cu grijă în intimitatea dormitorului său. Casa era plină de tineri frumoși, cu trupuri atletice bronzate, pe care și le ungeau cu ulei, expunîndu-le ore întregi la soare. Mîncau cu o poftă de lup și aveau la masă apucături care pe Arthur îl oripilau profund ; majoritatea vorbeau cu cel mai tipic accent berlinez. Se luptau între ei și boxau pe plajă, sau făceau sărituri de pe trambulină în lac. Baronul li se alătura în toate aceste sporturi și adesea era tratat fără nici un menajament. Cu o brutalitate amicală, băieții îi făceau tot felul de glume, spărgîndu-i de mai multe ori monoclurile și fiind cît pe-aci să-i frîngă și gîtul. Însă el suporta totul cu zîmbetul său eroic și înghețat.

În cea de-a doua seară a vizitei noastre, se sustrase companiei lor și făcu o plimbare numai cu mine, prin pădure. În acea dimineață îl înveliseră într-o pătură și, împiedicîndu-se, căzuse pe pavajul de asfalt ; nici acum nu era încă stăpîn pe picioarele lui. Mîna i se sprijinea puternic pe brațul meu.

— Cînd vei ajunge la vîrsta mea, îmi spuse el trist, îți vei da seama, cred, că lucrurile cele mai frumoase în viață aparțin spiritului. Carnea, ea singură, nu ne poate da fericirea.

Oftă și mă strînse ușor de braț.

— Prietenul nostru Kuno e un om absolut remarcabil, spuse Arthur în timp ce ne întorceam împreună cu trenul la Berlin. Unii sînt convinși că are o mare carieră în fața lui. Nu m-ar mira cîtuși de puțin să i se ofere un post important în viitorul guvern.

— Nu mai spune !

— Mie mi se pare, îmi aruncă Arthur discret o privire piczișă, că i-ai căzut foarte tare cu tronc.

— Serios ?

— Uneori am impresia, William, că, avînd calitățile pe care le ai tu, e păcat că nu ești mai ambițios. Un tînăr ar trebui să folosească toate șansele ce i se oferă. Iar Kuno e în situația de a te ajuta în diferite feluri.

Am rîs.

— Vrei să spui : de a ne ajuta, pe amîndoi ?

— Mă rog, dacă vrei tu, da. Recunosc deschis că întrevăd, din această combinație, anumite avantaje și pentru mine. Oricare mi-ar fi defectele, sper că nu-mi poți reproșa ipocrizia. De exemplu, te-ar putea lua secretarul lui.

— Îmi pare rău, Arthur, i-am spus, dar mă tem că îndatoririle mele în acest caz mi-ar apăsa mult prea greu pe umeri.

Capitolul cinci

CĂTRE sfîrșitul lui august Arthur a părăsit Berlinul. Plecarea lui a fost învăluită în mister ; nici măcar nu-mi pomenise că ar avea de gînd să plece. I-am telefonat în două rînduri acasă, la ore cînd eram aproape sigur că nu-mi va răspunde Schmidt. Bucătarul, Hermann, știa doar că stăpînul său lipsea pentru o perioadă nedefinită. A doua oară l-am întrebat unde anume plecase și am aflat că la Londra. Am început să mă tem că Arthur părăsise de fapt Germania pentru totdeauna. Și nu mă-ndoiam că ar fi avut toate motivele s-o facă.

Și totuși, în cea de-a doua săptămînă a lui septembrie, într-o zi a sunat telefonul. La aparat era însuși Arthur.

— Tu eşti, dragă băiete ? În fine, m-am întors ! Am atîtea lucruri să-ţi povestesc. Te rog să nu-mi spui că eşti ocupat diseară. Nu eşti ? Atunci vrei să treci pe-aici în jur de şase şi jumătate ? Mă gîndesc să-ţi dezvălui de pe-acum că ţi-am pregătit o mică surpriză. Nu, mai mult de-atît nu-ţi spun. Vino şi-ai să vezi cu ochii tăi. *Au revoir.*

Cînd am ajuns la el, Arthur era într-o bună dispoziţie desăvîrşită.

— Dragul meu William, ce plăcere să te vadă omul iar ! Spune, cum ai mai dus-o ? Ai mai dus-o, ai mai întors-o ?

Arthur rîdea pe înfundate, îşi freca bărbia şi arunca priviri iuţi şi stinghere prin cameră, ca şi cum n-ar fi fost pe deplin convins că toate mobilele mai erau încă la locul lor.

— Cum a fost la Londra ? l-am întrebat.

În ciuda celor ce-mi spusese la telefon, nu părea să fie într-o stare de spirit prea comunicativă.

— La Londra ? Arăta complet nedumerit. A, da. La Londra... Ca să fiu absolut sincer cu tine, William, n-am fost la Londra. Am fost la Paris. Dar în momentul de faţă este de dorit ca o vagă incertitudine în privinţa mişcărilor mele să persiste în mintea anumitor persoane de-aici. Făcu o pauză, apoi adăugă impresionant : Cred că ţie-ţi pot mărturisi, ca unui prieten drag şi de suflet ce-mi eşti, că vizita mea n-a fost străină de partidul comunist.

— Vrei să spui că ai devenit comunist ?

— Numai că nu mă numesc ca atare, William. Dar, altfel, practic da. Numai că nu mă numesc ca atare.

Şi tăcu o clipă, savurîndu-mi uimirea.

— Dar, ce-i mai important, te-am rugat să vii în astă seară ca să asişti la ceea ce-aş putea numi profesiunea mea de credinţă. Peste o oră trebuie să vorbesc la un miting de protest împotriva exploatării ţărănimii chineze. Sper că ai să-mi faci onoarea de a veni cu mine.

— Mai e nevoie să-ntrebi ?

Mitingul avea loc în Neukölln. Arthur insista să luăm un taxi pînă acolo. Era într-o dispoziţie extravagantă.

— Presimt, susţinea el, că-mi voi aminti de această seară ca de un punct crucial în cariera mea.

Era vizibil nervos şi-şi tot frămînta hîrtiile în mîini. Din cînd în cînd arunca o privire nefericită pe fereastra taxiului, ca şi cum ar fi vrut să-l roage pe şofer să oprească.

— În cariera ta cred că au fost multe puncte cruciale, am spus eu ca să-i distrag gîndurile.

Se lumină pe dată la complimentul implicit.

— Au fost, William. Au fost, aşa-i. Dacă ar fi ca viaţa mea să ia sfîrşit în astă seară (ceea ce sincer sper să nu se-ntîmple), aş putea spune fără ca să mint : În orice caz, eu am trăit... Îmi pare rău că nu m-ai cunoscut pe vremuri, la Paris, înainte de război. Aveam maşina mea şi un apartament în Bois de Boulogne. Un loc demn de toată lauda între cele de genul ăsta. Dormitorul îl concepusem eu însumi, numai în roşu aprins şi negru. Iar colecţia mea de bice era probabil unică. Suspină adînc : Eu am o fire sensibilă. Reacţionez imediat la mediu. Cînd soarele mă luminează-n creştet, sînt în expansiune. Ca să mă vezi la apogeul meu trebuie să mă vezi în mediul potrivit. O masă bună. O pivniţă bună. Artă. Muzică. Lucruri frumoase. O societate spirituală şi plină de farmec. Abia atunci încep să strălucesc. Mă simt complet transfigurat.

Taxiul a oprit. Arthur i-a plătit aferat şoferului, apoi, traversînd grădina largă a unei berării, acum goală şi întunecată, am pătruns într-un restaurant pustiu, unde un chelner în vîrstă ne-a informat că întrunirea se ţinea sus, la etaj.

— Dar nu la prima uşă, a adăugat el în urma noastră. Acolo-i popicăria.

— Vai de mine, a exclamat Arthur. Mă tem că am întîrziat foarte mult.

Avea dreptate. Mitingul începuse deja. În timp ce urcam scara largă, cu treptele mîncate, se auzea vocea unui vorbitor umplînd coridorul prelung şi sărăcăcios. Doi tineri bine făcuţi, purtînd cîte o brasardă cu secera şi ciocanul, stăteau de pază la uşa dublă. Arthur le şopti o explicaţie grăbită, iar ei ne lăsară înăuntru. Aici mă strînse nervos de mînă.

— Atunci ne vedem mai tîrziu.

Am luat un loc pe primul scaun liber.

Sala era mare şi rece. Decorată într-un baroc strident, fusese probabil clădită cu vreo treizeci de ani în urmă

și niciodată de atunci zugrăvită. Pe tavan, un desen imens albastru, roz și auriu cu heruvimi, trandafiri și nori, era coșcovit și scorojit de umezeală. De jur împrejurul pereților erau întinse lozinci de pînză roșie cu litere mari albe : *„Arbeiterfront gegen Faschismus und Krieg" ; „Wir fordern Arbeit und Brot" ; „Arbeiter aller Länder, vereinigt euch".* *

Vorbitorul stătea la o masă lungă pe scenă, cu fața spre public. În spate, o pînză de decor zdrențuită înfățișa un luminiș într-o pădure. La masă ședeau doi chinezi, o fată care stenografia și un bătrîn uscățiv cu păr grizonat, care-și proptise capul în mîini de parcă ar fi ascultat muzică. În fața lor, periculos de aproape de marginea avanscenei, un bărbat scund, lat în umeri și cu părul roșu, agita către noi, ca pe un steag, o foaie de hîrtie.

— Acestea sînt cifrele, tovarăși. Le-ați auzit. Ele vorbesc de la sine, cred. Mîine le veți vedea și publicate în „Welt am Abend". N-are nici un rost să le căutați în presa capitalistă, fiindcă nu le veți găsi în ea. Patronii le țin cît mai departe de ziarele lor, pentru că, dacă ar fi publicate, ele ar răsturna toate bursele din lume. Și n-ar fi păcat ? Dar nu-i nimic. Muncitorii le vor citi. Ei vor ști cum să le interpreteze. Să trimitem un mesaj tovarășilor noștri din China : Muncitorii din Partidul Comunist German protestează împotriva fărădelegilor comise de criminalii japonezi. Muncitorii cer ajutor pentru sutele de mii de țărani chinezi rămași fără adăpost. Tovarăși, secțiunea chineză a I.A.H. face un apel la noi să strîngem fonduri pentru a combate imperialismul japonez și exploatarea europeană. E de datoria noastră să-i ajutăm. Și-i vom ajuta.

Roșcovanul zîmbea în timp ce vorbea — un zîmbet militant și triumfător : dinții lui albi și egali luceau în lumina lămpii. Gesturile îi erau ușoare, dar de o nebănuită forță. Din cînd în cînd părea că uriașa energie adunată în silueta lui scundă și îndesată îl va propulsa efectiv în afara scenei, ca pe o motoretă prevăzută cu un motor superputernic. Îi văzusem fotografia de două sau de trei

* Frontul muncitoresc împotriva fascismului și a războiului. Noi cerem muncă și pîine. Proletari din toate țările, uniți-vă. (germ.).

ori în ziar, dar cine anume este nu-mi aduceam aminte. Din locul unde şedeam mi-era greu să aud tot ce spune. Vocea lui se îneca singură în ecoul ei tunător, ce umplea acea sală mare şi umedă.

Acum îşi făcu şi Arthur apariţia pe scenă, dînd mîna cu chinezii, scuzîndu-se aferat şi împiedicîndu-se pînă să ajungă la scaunul lui. Explozia de aplauze ce urmă după ultima frază a roşcovanului îl sperie vizibil. Se aşeză brusc.

În timp ce se aplauda m-am mutat cîteva rînduri mai încolo, ca să aud mai bine, înghesuindu-mă pe un scaun ce-l văzusem liber în faţa mea. Cînd m-am aşezat, am simţit că cineva mă trage de mînecă. Era Anni, fata cea cu cizmele. Alături de ea l-am recunoscut pe tipul care-i turnase bere pe gît lui Kuno la revelionul nostru de la Olga. Păreau amîndoi bucuroşi că mă văd. Băiatul îmi strînse mîna cu atîta putere încît mi-a venit să urlu.

Sala părea foarte plină. Auditoriul era în haine de fiecare zi, pătate şi ponosite. Majoritatea bărbaţilor purtau pantaloni groşi de lînă cu bretele, pulovere şi şepci cu cozoroc. Privirile lor îl urmăreau cu o curiozitate avidă pe vorbitor. Nu mai fusesem niciînd la o întrunire comunistă pînă atunci şi ce m-a izbit cel mai tare a fost atenţia încordată din şirurile de feţe răscolite de cele ce auzeau ; feţe ale clasei muncitoare berlineze, palide şi ridate prematur, adesea răvăşite şi ascetice, precum capetele unor savanţi, cu părul blond şi rar pieptănat peste cap, pentru a dezvălui frunţile lor înalte. Nu veniseră aici să se vadă unii cu alţii, ori să fie văzuţi, ori chiar pentru a se achita de o obligaţie socială. Erau atenţi, dar nu pasivi. Nu reacţionau ca nişte spectatori. Participau, cu o ciudată patimă reţinută, la discursul vorbitorului roşcovan. El vorbea în numele lor, dădea consistenţă gîndurilor ce-i animau. Ei stăteau şi-şi ascultau propria lor voce colectivă. La anumite intervale o aplaudau cu o energie bruscă şi spontană. Această patimă, această forţă a motivaţiei lor mă exalta. Eu eram în afara ei. Într-o zi, poate, voi fi alături de ea, dar niciodată nu-i voi aparţine. Deocamdată stăteam aici, un biet renegat şovăielnic al propriei mele clase, cu sentimente tulburate de anarhismul dobîndit la Cambridge, de lozincile slujbei de confirmare, de cîntecele fanfarei

cînd regimentul tatălui meu a pornit în marş spre gară, cu şaptesprezece ani în urmă. Acum omuleţul îşi termină cuvîntarea şi se întoarse la locul său de la masă în mijlocul unui ropot de aplauze entuziaste.

— Cine-i ?, am întrebat eu.

— Cum, nu ştii ? a exclamat prietenul lui Anni surprins. Asta-i Ludwig Bayer. Unul din cei mai buni oameni pe care-i avem.

Pe băiat îl chema Otto. Anni ne-a prezentat unul altuia şi am avut parte de o nouă strîngere de mînă zdrobitoare. Otto a schimbat locul cu ea ca să poată discuta cu mine.

— N-ai fost ieri seară la Palatul Sporturilor ? Măi, trebuia să-l fi auzit ! Două ore şi jumătate a vorbit fără să se oprească nici măcar pentru un strop de apă.

Acum se ridică un delegat chinez şi fu prezentat. Vorbea într-o germană îngrijită, academică. În fraze ce semănau cu vibraţia slabă, tînguitoare a unui instrument muzical asiatic, ne vorbi despre foamete, despre marile inundaţii şi despre atacurile aeriene ale japonezilor asupra oraşelor lipsite de apărare.

— Tovarăşi germani, vă aduc un trist mesaj din ţara mea nefericită.

— Pe cuvîntul meu ! şopti Otto impresionat. Trebuie să fie mai rău decît la mătuşă-mea, în Simeonstrasse.

Se făcuse deja nouă şi un sfert. După chinez a urmat bărbatul cu păr grizonat. Arthur îşi pierduse răbdarea. Se uita întruna la ceas şi-şi pipăia pe furiş peruca. Apoi veni rîndul celui de-al doilea chinez. Germana lui era mai slabă decît a colegului său, dar asistenţa îl urmărea şi pe el cu aceeaşi participare ca pe toţi ceilalţi. Arthur, după cum se putea lesne vedea, era cuprins de frenezie. La un moment dat s-a sculat şi s-a dus în spatele scaunului lui Bayer. Aplecîndu-se la urechea acestuia, a început să-i şoptească agitat ceva. Bayer a zîmbit, făcîndu-i un gest prietenesc, de liniştire. Părea amuzat. Arthur se întoarse oarecum îndoit la locul său, unde curînd începu să se foiască din nou.

În sfîrşit, chinezul termină. Bayer se ridică pe dată, îl luă pe Arthur încurajator de braţ, ca şi cum ar fi fost un băieţel de şcoală şi-l conduse în avanscenă.

— Acesta e tovarășul Arthur Norris, care a venit să ne vorbească despre crimele imperialismului britanic în Extremul Orient.

Mi se părea atît de absurd să-l văd acolo încît cu greu izbuteam să-mi păstrez o expresie serioasă. Îmi venea cam greu să înțeleg de ce toată lumea aia din sală nu izbucnea deodată în rîs. Dar nu, se pare că auditoriul nu-l găsea cîtuși de puțin caraghios pe Arthur. Pînă și Anni, care era mai îndreptățită ca oricine din cei de față să-l privească dintr-un unghi de vedere comic, avea o figură absolut gravă.

Arthur își drese glasul și-și răsfoi hîrtiile. Apoi începu să vorbească în germana lui fluentă și căutată, însă puțin prea repede :

— Din ziua cînd, în nesfîrșita lor înțelepciune, conducătorii guvernelor aliate au socotit de cuviință să întocmească acel document de inspirație, fără îndoială, divină, cunoscut sub numele de Tratatul de la Versailles ; repet, din acea zi...

O ușoară foială, parcă stingheră, trecu peste rîndurile ascultătorilor. Însă figurile lor palide, serioase, răscolite nu erau deloc ironice. Îl acceptau fără rezerve pe acest gentleman burghez stilat, în hainele lui elegante, cu spiritele lui de rentier subtil. Venise acolo să-i ajute. Îl recomandase Bayer. Deci era prietenul lor.

— În ultimii două sute de ani, imperialismul britanic a fost angajat într-o vastă acțiune de inculcare, la victimele sale, a dubioaselor beneficii pe care le oferă cei trei B : Biblia, Butelca și Bomba. Iar, dintre cele trei, poate nu greșesc prea mult spunînd că Bomba a fost de departe cea mai puțin nocivă.

Aici se auziră ceva aplauze ; întîrziate, ezitante, ca și cum ascultătorii lui Arthur, fiind de acord cu problemele ridicate, mai păstrau anumite dubii totuși în privința manierei. Evident încurajat, acesta continuă :

— Ceea ce-mi amintește de istoria cu englezul, germanul și francezul care au pus pariu cine va reuși să taie mai mulți copaci într-o singură zi. Primul a încercat francezul...

La sfîrșitul istorioarei au răsunat rîsete și aplauze puternice. De încîntat ce era, Otto mă lovi năprasnic peste spate.

— *Mensch ! Des spricht prima, wahr ?* *

Apoi se aplecă înainte să asculte, cu ochii ațintiți asupra scenei și cu un braț pe după umerii lui Anni. Schimbînd tonul de zeflemea ingenuă cu unul de seriozitate oratorică, Arthur se apropia de apogeu :

— Strigătele țărănimii chineze muritoare de foame răsună în urechile noastre în timp ce stăm aici, în această sală și în această seară. Ele au ajuns pînă la noi venind peste întreaga suprafață a globului pămîntesc. Să sperăm că nu va trece mult pînă ce vor răsuna și mai tare, acoperind pălăvrăgeala sterilă a diplomaților și acordurile orchestrelor de dans din acele hoteluri de lux unde soțiile fabricanților de armament se joacă nepăsătoare cu perlele de la gît, cumpărate cu prețul greu al sîngelui atîtor copii nevinovați. Da, trebuie să veghem ca aceste strigăte să fie auzite răspicat de fiecare om cu judecată, atît din Europa cît și din America. Pentru că atunci, și numai atunci, se va pune capăt acestei exploatări inumane, acestui comerț cu sufletele vii...

Și Arthur își încheie cuvîntarea cu un gest patetic. Era congestionat la față. O salvă după alta de aplauze zguduiau întruna sala. O parte însemnată a publicului începu să ovaționeze. În timp ce aplauzele erau încă în toi, Arthur coborî de pe scenă și se apropie de mine în dreptul ușilor. Mai multe capete se întoarseră să ne vadă ieșind. Otto și Anni plecară împreună cu noi. Otto îi strîngea mîna lui Arthur și-l tot lovea cumplit peste umăr cu palma sa grea :

— Arthur, bătrîne pungaș ! Ai fost grozav !

— Mulțumesc, dragă băiete. Mulțumesc. Arthur clipi des. Era foarte mulțumit de sine.

— Cum crezi că au primit discursul meu, William ? Eu zic că bine. Sper că a fost clar ce-am vrut să exprim. Te rog spune că a fost.

— Fără glumă, Arthur, m-ai lăsat perplex.

* Măi ! Ăsta vorbește excelent, nu-i așa ? (germ.)

— Ce drăguț din partea ta ; o laudă primită de la un critic atît de sever ca tine sună ca o muzică în urechile mele.

— Habar n-aveam că ai atîta experiență în treburile astea.

— În vremurile mele bune, recunoscu Arthur modest, am avut prilejul să țin o mulțime de discursuri publice, deși de un gen prea puțin comparabil cu cel de azi.

Am mîncat o cină rece la el în apartament. Schmidt și Hermann erau amîndoi plecați ; Otto și Anni au pregătit ceaiul și au aranjat masa. Păreau aproape ca la ei acasă în bucătăria lui Arthur și știau unde stă fiecare lucru.

— Otto e protectorul ales al lui Anni, mi-a explicat acesta la un moment dat, cînd cei doi lipseau din cameră. Într-un alt domeniu de activitate, ar putea fi numit impresar. Mi se pare că ia un anumit procent din cîștigurile ei. Prefer să nu prea intru în amănunte. El e un băiat drăguț, dar excesiv de gelos. Din fericire, nu pe clienții lui Anni. Pentru că mi-ar fi extrem de neplăcut să ajung pe lista lui neagră. Am înțeles că e campionul categoriei mijlocii la clubul lui de box.

În cele din urmă a fost gata și masa. Arthur se tot agita dînd mereu indicații.

— Vrea tovarășa Anni să ne aducă și niște pahare ? Ce drăguț din partea ei. Seara de azi țin neapărat s-o serbez. Dacă tovarășul Otto e atît de amabil, poate ne servește chiar și puțin coniac ? Nu știu dacă tovarășul Bradshaw bea și el coniac. Mai bine întreabă-l pe el.

Otto se întoarse să ne comunice că nu mai era coniac.

— Nu-i nimic, spuse Arthur, și-așa coniacul nu-i o băutură proletară. Atunci o să bem bere. Și ne umplu paharele : Pentru revoluția mondială.

— Pentru revoluția mondială.

Am ciocnit. Anni sorbi cu distincție, ținînd piciorul paharului între degetul mare și arătător, iar degetul mic în afară, ușor îndoit. Otto goli halba sa dintr-o răsuflare, izbind-o apoi cu putere de masă. Lui Arthur berea îi nimeri pe gît și se înecă. Tuși, împroșcă picături, se repezi la șervet.

— Mă tem că ăsta-i semn rău, i-am aruncat eu mai mult ca să mă distrez pe seama lui.

Însă Arthur părea destul de afectat.

— Te rog nu spune lucrul ăsta, William. Nu-mi place cînd oamenii spun lucruri din astea, nici chiar în glumă.

Era pentru prima dată cînd îl vedeam pe Arthur superstiţios. Mă simţeam şi amuzat de împrejurare, dar şi impresionat. Părea să fi primit prost gluma mea. Era oare cu putinţă să fi suferit într-adevăr un soi de convertire religioasă ? Greu de crezut.

— Şi tu, de mult eşti comunist, Arthur ? l-am întrebat, pe englezeşte, cînd am început să mîncăm.

Şi-a dres uşor glasul, aruncînd o privire fugară spre uşă.

— În sufletul meu, William, da. Cred că nu exagerez dacă afirm că întotdeauna am simţit cum, în sensul cel mai profund, sîntem cu toţii fraţi. Deosebirile de clasă n-au însemnat niciodată nimic pentru mine ; iar ura faţă de tiranie pot spune că o port în sînge. Încă de mic copil nu sufeream nici un fel de nedreptate. Ea îmi jigneşte simţul frumosului. E un lucru atît de stupid şi de inestetic. Îmi aduc aminte de simţămintele mele prima oară cînd bona m-a pedepsit de nedrept. Nu pentru pedeapsa în sine încercam vreun resentiment, ci pentru stîngăcia şi lipsa de imaginaţie pe care le trăda. Ceea ce, mi-amintesc bine, m-a îndurerat peste măsură.

— Şi atunci de ce n-ai intrat mai demult în partid ?

Arthur deveni deodată absent ; îşi frecă tîmplele cu vîrfurile degetelor :

— Vremurile nu erau coapte încă. Nu.

— Şi ce părere are Schmidt despre toate astea ? l-am întrebat eu cu perfidie.

Aruncă spre uşă o a doua privire grăbită. După cum bine presupusesem, trăia într-o stare de suspense, de teamă că secretarul ar putea intra pe neaşteptate şi ar da peste noi acolo.

— Mă tem că Schmidt şi cu mine nu prea sîntem la unison asupra acestui subiect în momentul de faţă.

— Nu mă îndoiesc, am zîmbit eu, că ai să-l converteşti tu cu timpul şi pe el.

— Ia mai terminaţi cu vorbitul în englezeşte, voi doi, strigă Otto arzîndu-mi un ghiont zdravăn în coaste. Anni şi cu mine vrem să auzim şi noi gluma.

În timpul cinci s-a băut o cantitate considerabilă de bere. Probabil că eram nesigur pe picioare, căci, la sfîrșitul mesei, cînd m-am ridicat, am răsturnat scaunul de sub mine. Pe partea de jos a fundului său era lipit un bilet cu numărul 69 imprimat deasupra.

— Ce-i cu ăsta ? am întrebat eu.

— A, ăsta ? adăugă Arthur în grabă ; părea foarte deconcertat. Ăsta nu-i decît numărul de catalog de la licitația unde l-am cumpărat inițial. Probabil că acolo a fost tot timpul... Anni, iubirea mea, oare tu și Otto sînteți atît de drăguți să mai duceți din lucrurile astea în bucătărie și să le puneți în chiuvetă ? Nu-mi place să-i las lui Hermann prea multe pentru dimineața. Altfel stă supărat pe mine toată ziua.

— Ce-i cu biletul ăsta ? am repetat eu calm de îndată ce i-am văzut pe cei doi ieșiți. Vreau să știu.

Arthur clătină trist din cap.

— Ah, dragul meu William, nimic nu scapă ochiului tău ager. Și astfel încă unul din secretele noastre domestice a fost dezvăluit.

— Mă tem că sînt cam greu de cap. Care secret ?

— Sînt bucuros să văd că tînăra ta viață n-a fost încă pătată de asemenea experiențe sordide. La vîrsta ta, plin de regret o spun, eu făcusem deja cunoștință cu domnul al cărui autograf îl vei găsi pe fiecare piesă de mobilier din această cameră.

— Dumnezeule mare, portărelul ?

— Prefer cuvîntul *Gerichtsvollzieher*. Sună mult mai frumos.

— Și cînd urmează să vină ?

— Vine, trebuie să recunosc cu părere de rău, aproape în fiecare dimineață. Uneori și după-amiezile. Cu toate acestea, numai rareori mă găsește acasă. Prefer să las în seama lui Schmidt primirea lui. Atît cît am avut eu de-a face cu el, mi s-a părut o persoană foarte puțin sau chiar deloc stilată. Mă îndoiesc că am putea avea ceva în comun.

— Dar n-o să-ți ia în curînd toate lucrurile din casă ?

Consternarea mea părea să-l distreze pe Arthur. Pufăi din țigară cu o nonșalanță exagerată.

— Lunea viitoare, cred.

— Îngrozitor ! Și nu se mai poate face nimic ?

— A, fără îndoială, ceva se mai poate face. Şi *va fi* făcut. Sînt nevoit să-l mai vizitez o dată pe prietenul meu scoţian, domnul Isaacs. Domnul Isaacs mă asigură că se trage dintr-o veche familie scoţiană, Isaacs din Inverness. Prima dată cînd am avut plăcerea să-l cunosc, numai că nu m-a îmbrăţişat : „Ah, dragă domnule Norris, mi-a spus, dumneavoastră sînteţi compatriot cu mine".

— Dar dacă te duci la cămătar acum, Arthur, singur te bagi în necazuri şi mai mari. De mult faci treaba asta ? Întotdeauna mi-am închipuit că eşti un om relativ bogat.

A rîs :

— Sînt bogat, sper, într-ale spiritului... Dar pe tine te rog, dragă băiete, să nu te alarmezi pe seama mea. De-aproape treizeci de ani mă las condus numai de agerimea minţii mele şi-mi propun s-o ţin tot aşa mai departe pînă ce voi fi chemat în compania, mă tem, nu întru totul aprobatoare, a strămoşilor mei.

Înainte de-a apuca să-i mai pun şi alte întrebări, Otto şi Anni se întoarseră de la bucătărie. Arthur îi întîmpină vesel, iar curînd Anni şedea deja pe genunchii lui, respingîndu-i avansurile cu palme şi muşcături jucăuşe, în vreme ce Otto, care-şi scosese haina suflecîndu-şi mînecile, era absorbit în tentativa de reparare a gramofonului. Nu părea să mai fie loc şi pentru mine în acest tablou domestic şi curînd am anunţat că eu trebuia să plec.

Otto a coborît pînă jos cu cheia, ca să-mi descuie uşa de la imobil. La despărţire a ridicat grav, în semn de salut, pumnul strîns :

— Frontul Roşu.

— Frontul Roşu, i-am răspuns.

Capitolul şase

NU MULT după acest episod, într-o dimineaţă, domnişoara Schroeder a venit tîrşindu-şi picioarele a mare grabă în camera mea, să-mi spună că Arthur aştepta la telefon.

— Cred că-i ceva foarte grav. Herr Norris nici nu mi-a spun bună dimineața.

Era impresionată și relativ jignită.

— Alo, Arthur. Ce s-a-ntîmplat ?

— Pentru Dumnezeu, dragă băiete, nu mă-ntreba nimic în momentul ăsta. Tonul îi era nervos și iritat și vorbea atît de repede încît abia reușeam să-l înțeleg. Eu unul nu mai pot suporta. Vreau să știu numai atît : poți veni imediat la mine ?

— Dè... Am un elev la ora zece.

— Și n-ai cum îl decomanda ?

— Dacă e atît de important...

Arthur scoase o exclamație de exasperare arțăgoasă :

— Cum dacă e important ? William dragă, te rog încearcă să-ți pui imaginația la contribuție. Te-aș suna eu la o oră atît de imposibilă ca asta dacă n-ar fi ceva important ? Tot ce vreau de la tine e un răspuns precis : da sau nu. Dacă-i vorba numai de bani, îți plătesc eu bucuros la prețul obișnuit. Cu cît dai tu ora de meditații ?

— Termină, Arthur și nu fi absurd. Dacă-i ceva urgent, bineînțeles că vin. Sînt la tine în douăzeci de minute.

Am găsit toate ușile apartamentului deschise și am intrat neanunțat. Se pare că Arthur alergase înnebunit de colo pînă colo prin camere ca o găină speriată. În momentul sosirii mele se afla în salon, îmbrăcat de oraș, trăgîndu-și nervos mănușile. Hermann, în genunchi, căuta fără chef printr-un dulap din vestibul. Schmidt stătea rezemat în pragul ușii biroului, cu o țigară între buze. Nu făcea nici cel mai mic efort de a fi de vreun ajutor și savura în mod vizibil nefericirea stăpînului său.

— A, uite că ai sosit, William, în fine ! exclamă Arthur văzîndu-mă. Credeam că nu mai ajungi. Vai de mine, vai de mine ! Atît de tîrziu s-a făcut deja ? Nu mai am nevoie de pălăria gri. Vino, William, vino. Îți explic eu pe drum.

Schmidt ne aruncă un zîmbet neplăcut, sarcastic, în timp ce ieșeam pe ușă.

Cînd am fost comod așezați pe platforma de sus a unui autobuz, Arthur a devenit mai calm și mai coerent.

— În primul rînd, se scotoci el rapid prin toate buzunarele, scoțînd în cele din urmă o hîrtie, te rog citește asta.

Am privit-o. Era o *Vorladung* * din partea poliției, secția politică. Herr Arthur Norris era convocat să se prezinte în acea dimineață, înainte de ora unu, la sediul poliției din Alexanderplatz. Ce s-ar fi întîmplat în cazul cînd n-ar fi dat curs convocării, nu se spunea. Formula era oficială și de o politețe rece.

— Dumnezeule mare, Arthur, am spus, ce poate-nsemna asta ? Ce-ai mai făcut acum ?

În ciuda alertei sale nervoase, Arthur afișa un anumit orgoliu modest.

— Sînt mîndru de mine pentru faptul că întovărășirea mea cu — și aici își coborî vocea privindu-i în fugă pe călătorii din autobuz — reprezentanții Internaționalei a Treia nu a fost total nefructuoasă. Mi s-a relatat că eforturile mele au trezit ecouri favorabile în anumite cercuri de la Moscova... Cred că ți-am spus, nu, că am fost la Paris ? Da, da, desigur... Ei bine, am avut o mică misiune de îndeplinit acolo. Am stat de vorbă cu anumite persoane suspuse și am adus înapoi anumite instrucțiuni... Dar să lăsăm asta acum. În orice caz, se pare că autoritățile de aici sînt mai bine informate decît presupuneam noi. Iată ce trebuie să descopăr eu azi. Toată chestiunea e extrem de delicată. Trebuie să fiu atent să nu-mi scape nici un cuvînt nelalocul lui.

— Și dacă-ți aplică un tratament de gradul trei ?

— Ah, William, cum poți spune un lucru atît de îngrozitor ? Mă faci să mi se moaie genunchii.

— Dar, Arthur, sînt sigur că ar fi... Vreau să spun : nu-i așa că ți-ar plăcea ?

— Ha-ha, chicoti el. Ha-ha. Trebuie să recunosc, William, că pînă și în clipele cele mai negre umorul tău izbutește să-mi ridice moralul... Ei bine, poate dacă interogatoriul ar fi condus de domnișoara Anni, sau de vreo altă duduie la fel de încîntătoare, l-aș suporta cu... ăăă... sentimente foarte amestecate. Da. Își frecă bărbia îngrijorat. O să am nevoie de sprijinul tău moral. Trebuie să vii să mă ții de mînă. Iar, dacă această — și privi nervos peste umăr — întrevedere ar fi să se încheie în mod neplăcut,

* Convocare (germ.).

am să te rog să te duci la Bayer, să-i povestești exact ce s-a întîmplat.

— Da, mă duc. Bineînțeles.

Cînd am coborît din autobuz în Alexanderplatz, bietul Arthur tremura atît de tare încît am propus să intrăm într-un restaurant să bea un coniac. Așezați la o măsuță, priveam imensa clădire mohorîtă a poliției de pe partea opusă a străzii.

— Fortăreața inamică, spuse Arthur, în care trebuie să pătrund, săracul de mine, singur.

— Adu-ți aminte de David și Goliat.

— Vai de mine. Mă tem că eu și Psalmistul avem foarte puțin în comun în dimineața asta. Mă simt mai degrabă ca un gîndac pe punctul de a fi strivit de un compresor... E ciudat lucru că, de cînd mă știu, am avut o aversiune instinctivă față de poliție. Pînă și croiul uniformelor mă rănește, iar căștile polițiștilor nemți sînt nu numai hidoase, ci și întrucîtva sinistre. Numai cînd văd un polițist completînd un formular oficial cu scrisul acela inuman de școlăresc al lor mi se cască un gol în stomac.

— Da, te înțeleg foarte bine.

Arthur se mai lumină puțin.

— Sînt foarte bucuros că te am lîngă mine, William. Tu ai o fire atît de înțelegătoare. Nici nu mi-aș putea dori o companie mai plăcută în dimineața execuției mele. Exact opusul odiosului ăluia de Schmidt, care pur și simplu jubilează cînd mă vede la ananghie. Nimic nu-l face mai fericit decît să fie în situația de a-mi putea spune : V-am prevenit eu.

— În definitiv, nici nu prea au ce să-ți facă ție acum. Numai pe muncitori îi bușesc. Ține minte că tu de fapt aparții aceleiași clase ca și stăpînii lor. Să-i faci să simtă lucrul ăsta.

— Am să-ncerc, spuse Arthur cu îndoială în glas.

— Mai vrei un coniac ?

— Poate n-ar strica. Da.

Cel de-ai doilea coniac a săvîrșit un adevărat miracol. Am ieșit din restaurant în dimineața liniștită și umedă de toamnă rîzînd amîndoi cu mare poftă și braț la braț.

— Fii tare, tovarășe Norris. Gîndește-te la înaintașii tăi.

— Şi încă ceva mai voiam să-ţi spun. Arthur avea un aer de condamnat care urcă scările eşafodului. Îmi pare rău dacă azi-dimineaţă am fost cam brusc la telefon cu tine. Însă eram foarte indispus... Dacă aceasta va fi să fie ultima noastră întîlnire, cel puţin pentru o vreme, n-aş dori ca ieşirea mea să-ţi umbrească cea din urmă amintire despre mine.

— Ce prostii spui, Arthur. Bineînţeles că n-o s-o umbrească. Şi-acum hai, fugi, şi încheie odată povestea asta.

Îmi strînse mîna, ciocăni timid la uşă, intră.

M-am aşezat să-l aştept sub un afiş roşu ca sîngele, ce anunţa o recompensă pentru prinderea unui anumit criminal. Împărţeam aceeaşi banchetă cu un evreu gras, avocat al pegrei, şi cu clienta lui, o mică prostituată cu lacrimi în ochi.

— Nu trebuie să ţii minte decît atît, îi spunea el întruna, că nu l-ai mai văzut niciodată după noaptea de şase.

— Dar tot or să scoată cumva de la mine, suspina ea, ştiu eu că or să scoată. Au aşa un fel de a te privi. Şi pe urmă deodată-ţi pun o întrebare. Nici n-ai timp să te gîndeşti.

Pînă să apară Arthur din nou a trecut aproape o oră. Se putea vedea imediat pe faţa lui că întrevederea nu fusese chiar atît de rea pe cît anticipase el. Era foarte grăbit.

— Hai să mergem, William. Hai să mergem. N-am de gînd să stau în locul ăsta nici măcar un singur minut în plus.

Afară, în stradă, opri un taxi şi-i comandă şoferului să ne ducă la Hotel Kaiserhof, adăugînd, cum făcea aproape întotdeauna :

— Şi nu-i nevoie să mergi prea repede.

— La Kaiserhof ! am exclamat eu. Dar ce, îi facem o vizită lui Hitler ?

— Nu, William. Nu-i facem..., deşi, recunosc, mi-ar produce o oarecare plăcere ideea unui flirt cu tabăra inamicului. Ştii, în ultimul timp mi-am stabilit o regulă din a-mi face manichiura aici. Au un manichiurist foarte bun. Astăzi însă obiectivul meu e cu totul altul. Biroul lui Bayer e tot în Wilhelmstrasse. N-ar fi fost un gest de prea mare discreţie dacă mergeam de la poliţie direct la el.

— Mă tem, ha-ha, că în momentul ăsta mă inspiră mai degrabă Marchizul de Sade.

Însă atmosfera din sediul poliţici îl trezi în mare parte la realitate. Din ce în ce mai temători şi mai descurajaţi, am rătăcit pe lungi coridoare cu uşi numerotate, am fost greşit dirijaţi în sus şi în jos pe scări, ne-am ciocnit de funcţionari grăbiţi, care duceau dosare burdușite cu infracţiuni. În cele din urmă, am nimerit într-o curte interioară, în care dădeau o mulţime de ferestre prevăzute cu gratii masive de fier.

— Vai de mine, vai de mine ! gemea întruna Arthur. Am intrat singuri în capcană, ai să vezi.

În acel moment se auzi un fluier ascuţit de undeva de sus.

— Hei, Arthur !

La una din ferestrele zăbrelite apăru capul lui Otto.

— Pe tine cu ce te-au prins ? îi strigă el glumeţ.

Înainte ca vreunul din noi să apuce să răspundă, se ivi lîngă el la geam o siluetă în uniformă şi-l îndepărtă brutal. Apariţia îi fusese pe cît de scurtă pe atît de descurajatoare.

— S-ar părea că au pus mîna pe tot grupul, i-am spus eu lui Arthur zîmbind.

— E un lucru cît se poate de neobişnuit, spuse Arthur foarte tulburat. Mă-ntreb dacă...

Am mai trecut pe sub o arcadă, am mai urcat nişte scări, pătrunzînd acum într-un labirint de camere mici şi coridoare întunecoase. La fiecare etaj erau chiuvete vopsite în acel verde tipic sanitar. Arthur îşi consultă convocarea şi găsi numărul camerei unde trebuia să se prezinte. Ne-am despărţit cu un schimb de şoapte grăbite.

— La revedere, Arthur. Baftă. Eu te-aştept aici.

— Îţi mulţumesc, dragă băiete... Dar, presupunînd că se-ntîmplă ce-i mai rău şi că ies din această cameră în stare de arest, să nu-mi spui nimic sau să nu faci vreun gest cum că m-ai cunoaşte, afară dacă îţi vorbesc eu primul. N-ar fi deloc indicat să te implic şi pe tine... Uite-aici adresa lui Bayer, pentru cazul cînd ar trebui să te duci numai tu la el.

— Sînt sigur că n-o să fie nevoie.

[redacted] urmare, am jucat comedia pînă la capăt, am intrat în hotel, am băut o cafea la barul din hol și am aruncat o privire prin ziarele de dimineață. Spre decepția mea, nu l-am văzut nici pe Hitler, nici pe vreun altul dintre conducătorii naziști. După zece minute ieșeam din nou în stradă. M-am surprins aruncînd priviri hoțești în dreapta și-n stînga, după eventualii detectivi. Obsesia lui Arthur cu poliția era extrem de contagioasă.

Bayer locuia într-un apartament mare, și în care domnea dezordinea, la ultimul etaj al uneia din cele mai amărîte clădiri de după Zimmerstrasse, oferind un contrast destul de izbitor cu ceea ce Arthur numea „tabăra inamicului", hotelul sumbru, încărcat, luxos, pe care abia îl părăsisem. Ușa apartamentului stătea în permanență larg deschisă. Înăuntru, pereții erau plini de afișe cu inscripții în limbile germană și rusă, de anunțuri ce vesteau ținerea unor mitinguri și demonstrații, de caricaturi antirăzboinice, de hărți ale zonelor industriale și de grafice ilustrînd proporțiile și desfășurarea unor greve. Pe dușumeaua goală, nevopsită, nu erau covoare. Camerele răsunau de țăcănitul mașinilor de scris. Bărbați și femei de diferite vîrste intrau și ieșeau întruna ori ședeau pe cutii de zahăr întoarse cu gura în jos, toți răbdători, bine dispuși, parcă la ei acasă. Aveai impresia că toată lumea cunoștea pe toată lumea ; noii-veniți erau aproape invariabil salutați pe numele lor de botez. Pînă și străinii erau tutuiți. Fumatul era îndeletnicirea generală, iar podeaua plină de mucuri de țigări strivite.

În mijlocul acestei activități vesele și neprotocolare l-am găsit pe Bayer însuși într-o cămăruță cu un aspect sărăcăcios, dictînd o scrisoare fetei pe care o văzusem stenografiind pe scenă la mitingul din Neukölln. Păru mulțumit, dar nu deosebit de surprins la vederea lui Arthur.

— A, dragul meu Norris ? Și ce pot face pentru tine?

Vorbea englezește cu emfază și cu un accent străin puternic. N-am văzut, cred, niciodată la cineva o dantură mai frumoasă. Dinții lui și ai lui Arthur erau, fiecare în felul lor, atît de aparte încît puteau fi puși unii lîngă ceilalți, spre a ilustra clasicul contrast, într-un muzeu al danturilor.

— Ai fost deja la ei ? adăugă Bayer.

— Da, răspunse Arthur. Acum venim de-acolo.

Secretara se ridică și ieși, închizînd ușa în urma ei. Cu mîinile sale elegant înmănușate odihnindu-i-se sobru pe genunchi, Arthur începu să-i descrie întrevederea sa cu funcționarii de la sediul prefecturii de poliție. Bayer se rezemă de spătarul scaunului, ascultîndu-l. Avea niște ochi extrem de vii, ca de animal, de un căprui-roșcat închis. Privirea îi era directă, provocatoare, scînteietoare, ca și cum ar fi rîs, deși buzele sale nu schițau nici măcar un zîmbet. În timp ce-l asculta pe Arthur, fața și corpul său rămaseră absolut imobile. Nu dădu nici măcar o singură dată afirmativ din cap, nu-și schimbă poziția sau nu mișcă vreun deget. Simplul său repaus sugera o forță a concentrării hipnotică în intensitatea ei. Arthur, îmi dădeam seama, încerca și el același sentiment ; se foia stînjenit pe scaun și evita cu grijă să privească în ochii lui Bayer.

Începu prin a ne asigura că angajații poliției îl trataseră cît se poate de curtenitor. Unul din ei îl ajutase să-și scoată pardesiul și pălăria, celălalt îi oferise un scaun și un trabuc. El acceptase scaunul, în schimb refuzase trabucul ; insistă mult asupra refuzului său, de parcă ar fi fost o dovadă clară a deosebitei lui integrități și tării de caracter. La care funcționarul, tot politicos, îi ceruse permisiunea de a fuma el. Arthur i-o acordase.

Apoi a urmat o discuție, de fapt un interogatoriu deghizat în conversație lejeră, despre natura afacerilor lui Arthur la Berlin. Aici Arthur avu grijă să nu intre în detalii.

— Ar fi neinteresante pentru tine, îl asigură el pe Bayer.

Am dedus însă că polițiștii reușiseră, cu multă curtoazie, să-l bage totuși serios în sperieți. Erau mult prea bine informați.

Odată aceste preliminarii depășite, a început adevărata chestionare.

— Am înțeles, domnule Norris, că recent ați efectuat o călătorie la Paris. Această vizită a fost cumva în legătură cu afacerile dumneavoastră particulare ?

Arthur era, desigur, pregătit pentru această întrebare. Poate prea bine pregătit. Explicațiile pe care le-a oferit au fost copioase. Funcționarul nu l-a întrerupt decît cu o singură întrebare amabilă. I-a spus un nume și o adresă unde domnul Norris fusese de două ori, în seara sosirii și în dimineața plecării sale. Și aceste vizite erau în legătură cu afacerile sale particulare ? Arthur nu neagă faptul că avusese un șoc destul de neplăcut. Dar, cu toate acestea, pretindea el, procedase cu absolută discreție.

— N-am fost atît de prost încît să neg totul, bineînțeles. Dar am tratat toată chestiunea ușor. Și cred că i-am impresionat favorabil. Au fost șocați, se vedea pe ei, categoric șocați.

Arthur făcu o pauză, apoi adăugă modest :

— Îmi place să cred că mă pricep destul de bine să rezolv acest gen de situații. Da.

Tonul său cerșea o vorbă de încurajare, de confirmare. Bayer, însă, nu-l încurajă, nu-l condamnă, nu spuse nimic, nu schiță nici o mișcare. Ochii săi căprui continuau să-l privească pe Arthur cu aceeași atenție scînteietoare, zîmbitor și alert. Arthur tuși o dată scurt, nervos.

Dornic să trezească măcar o umbră de interes în acea tăcere hiptonică, impersonală, încercă să facă mare caz de relatarea sa. Trebuie să fi vorbit vreo jumătate de oră în continuu. De fapt nu era mult de povestit. După ce i-au arătat cît de bine informați erau, polițiștii s-au grăbit să-l asigure pe domnul Norris că activitățile sale nu-i interesau cîtuși de puțin, cu condiția ca aceste activități să rămînă cantonate exclusiv în alte țări. În ce privește Germania, desigur, lucrurile stăteau întrucîtva diferit. Republica Germană primea cu plăcere orice oaspete străin, dar îi pretindea să țină cont că anumite legi ale ospitalității erau valabile atît pentru oaspete cît și pentru gazdă. Pe scurt, ar fi fost foarte păcat dacă Republica Germană ar fi fost vreodată nevoită să se priveze de plăcerea prezenței domnului Norris. Funcționarul se declarase convins că domnul Norris, ca un om de lume ce era, va înțelege exact punctul său de vedere.

În final, tocmai cînd Arthur se îndrepta spre ușă, după ce fusese ajutat să-și îmbrace pardesiul și i se dăduse pălăria, a venit și ultima întrebare, pusă pe un ton care

parcă voia să sugereze că nu avea nici cea mai vagă legătură cu tot ce se discutase pînă atunci :

— Recent aţi devenit cumva membru al partidului comunist ?

— Am sesizat imediat capcana, desigur, ne informă Arthur. Nu era decît o simplă capcană. Dar trebuia să gîndesc rapid ; un răspuns oricît de puţin ezitant ar fi fost fatal. Ei sînt mari experţi cînd e vorba de observat asemenea detalii... Nu sînt membru al partidului comunist, le-am spus, şi nici al vreunei alte organizaţii de stînga. Simpatizez doar cu atitudinea KPD-ului * în anumite chestiuni nepolitice... Cred că răspunsul a fost corect. Aşa cred. Da.

În sfîrşit, Bayer zîmbi şi vorbi în acelaşi timp.

— Ai procedat foarte bine, dragul meu Norris.

Părea, în sinea lui, amuzat de toată situaţia.

Arthur arăta mulţumit ca o pisică mîngîiată.

— Tovarăşul Bradshaw mi-a fost de mare ajutor.

— A, da ?

Însă Bayer nu întrebă în ce fel.

— Vă interesează mişcarea noastră ?

Ochii lui mă măsurau pentru prima dată. Nu, nu era impresionat. Dar nici nu mă condamna. Un tînăr intelectual burghez, probabil gîndea el. Entuziast, dar între anumite limite. Cultivat, dar între anumite limite. Capabil de reacţie dacă era abordat în limbajul lui de clasă. Utilitatea — minoră : oricine putea face cîte ceva pe lumea asta. Am simţit cum încep să-mi ardă obrajii.

— Aş dori să vă ajut, am spus, în măsura în care mi-e cu putinţă.

— Vorbiţi germana ?

— Vorbeşte excepţional germana, interveni Arthur ca o mamă care-şi recomandă progenitura atenţiei dirigintelui.

Bayer mă privi încă o dată zîmbind.

— Aşa ?

Apoi căută ceva printre hîrtiile de pe masă.

— Ar fi vorba de o traducere, pe care nu ştiu dacă veţi avea amabilitatea să o faceţi pentru noi. Vreţi să ne

* Kommunistische Partei Deutschlands — Partidul Comunist German.

traduceţi asta în englezeşte ? După cum veţi vedea, e un raport al nostru de activitate pe anul trecut. Din el veţi afla cîte ceva legat de obiectivele noastre. O să vă intereseze, cred.

Şi îmi înmînă un teanc gros de foi scrise de mînă, după care se ridică în picioare. Era chiar şi mai mic şi mai vînjos decît lăsase impresia pe scenă. Îşi puse o mînă pe umărul lui Arthur.

— Extrem de interesant tot ce mi-ai spus. Ne strînse amîndurora mîinile cu un zîmbet scînteietor de despărţire : Şi, te rog, pe viitor, i se adresă el pe un ton glumeţ lui Arthur, evită să-l amesteci pe-acest tînăr domn Bradshaw în încurcăturile tale.

— Cum să nu, fii sigur că nici prin gînd nu-mi trece. Siguranţa lui îmi este, dacă nu la fel, cel puţin aproape la fel de scumpă ca şi a mea... Atunci, ha-ha, să nu te mai reţinem din timpul tău preţios. La revedere.

Întîlnirea cu Bayer îi redase lui Arthur buna sa dispoziţie.

— I-ai produs o impresie favorabilă, William. O, da, să ştii. Am remarcat imediat. Şi e un tip care ştie să judece în mod foarte subtil oamenii. Cred că a fost mulţumit cu ce le-am spus indivizilor din Alexanderplatz, nu-i aşa ?

— Fără îndoială.

— Şi eu cred. Da.

— Dar cine e ? am întrebat.

— Nici eu nu ştiu prea multe, William, despre el. Doar atît am auzit : că ar fi fost la început cercetător chimist. Nu-mi vine a crede ca părinţii lui să fi fost simpli muncitori. Nu-ţi lasă impresia asta cînd îl vezi, aşa-i ? În orice caz, numele lui adevărat nu-i Bayer.

După acea întîlnire, am simţit dorinţa de a-l revedea pe Bayer. Am făcut traducerea cît am putut de repede, în intervalele dintre lecţii. Mi-a luat numai două zile. Textul era un raport despre obiectivele şi desfăşurarea mai multor greve şi despre măsurile luate pentru a ajuta cu îmbrăcăminte şi alimente familiile greviştilor. Principala dificultate pe care am întîmpinat-o a fost cu grupurile des repetate de iniţiale, ce reprezentau titulaturile

diferitelor organizaţii implicate. Cum nu ştiam ce denumiri aveau majoritatea lor în englezeşte, n-am reuşit să substitui literele necesare pentru cele din manuscris.

— Nici nu-i prea important, mi-a spus Bayer cînd i-am înfăţişat dilema mea. Problema asta o rezolvăm noi singuri.

O anumită nuanţă din tonul lui m-a făcut să mă simt umilit. Textul scris de mînă ce mi-l dăduse să-l traduc n-avea pur şi simplu nici o importanţă. Probabil n-avea să ajungă niciodată în Anglia. Bayer mi-l dăduse ca pe o jucărie cu care să mă joc, sperînd, fără îndoială, să scape de entuziasmul meu obositor şi inutil pentru cel puţin o săptămînă.

— Şi cum ţi s-a părut materialul, interesant ? a continuat el. Atunci mă bucur. E necesar, în zilele noastre, ca fiecare bărbat şi fiecare femeie să aibă cunoştinţă de aceste probleme. Ai citit ceva de Marx ?

Am spus că încercasem cîndva să citesc *Capitalul.*

— A, e prea greu, mai ales la început. Ar trebui să încerci cu *Manifestul Partidului Comunist.* Şi chiar cu unele din articolele lui Lenin. Stai, am să-ţi dau eu...

Era amabilitatea întruchipată. Nu părea deloc grăbit să scape de mine. Să nu fi avut oare nici un mod mai interesant de a-şi petrece după-amiaza ? M-a chestionat despre condiţiile de viaţă în cartierul East End din Londra şi am căutat să-mi adun toate cunoştinţele în materie dobîndite în decursul cîtorva zile de cutreierat prin acele mahalale mizere, cu vreo trei ani în urmă. Simplul fapt că mă asculta cu atenţie mă făcea să mă simt flatat în modul cel mai stimulator. M-am trezit vorbind aproape numai eu. După o jumătate de oră de cînd, cu cărţi şi noi materiale de tradus sub braţ, mă pregăteam să-mi iau rămas bun de la el, Bayer mă întrebă :

— De multă vreme îl cunoşti pe Norris ?

— L-am cunoscut acum ceva mai mult de-un an, am răspuns eu automat, mintea mea neînregistrînd nici o reacţie la întrebarea lui.

— Serios ? Şi unde v-aţi întîlnit ?

De data aceasta nu mi-a scăpat intonaţia aparte din vocea sa. L-am privit insistent. Dar ochii lui extraordinari nu trădau nici suspiciune, nici ameninţare, nici violenţe.

Cu un zîmbet candid pe buze, aştepta liniştit răspunsul meu.

— Ne-am cunoscut în tren. Mergeam amîndoi spre Berlin.

Privirea lui Bayer deveni uşor amuzată. Amical şi dezarmant, mă întrebă direct :

— Şi sînteţi prieteni buni ? Mergi pe la el frecvent ?

— O da. Foarte frecvent.

— Nu ai prea mulţi prieteni englezi în Berlin, mi se pare ?

— Nu.

Bayer dădu serios din cap. Se ridică apoi de pe scaun şi-mi întinse mîna.

— Eu trebuie să mă apuc de lucru acum. Dar dacă vreodată doreşti să-mi spui ceva, orice, nu ezita să vii la mine, indiferent de oră.

— Mulţumesc foarte mult.

Deci asta era, mă gîndeam cu în timp ce coboram pe scara cea dărăpănată. Nimeni n-avea încredere în Arthur. Nici Bayer, deşi era gata să facă uz de el, cu toate precauţiile, desigur. La fel şi de mine, ca cel mai nimerit spion în preajma mişcărilor lui Arthur. Nu era nevoie să-mi dezvăluie vreun secret. De la mine scotea oricînd totul cu atîta uşurinţă. Eram şi furios, dar în acelaşi timp şi destul de amuzat.

În fond nici nu-i prea puteai condamna.

Capitolul şapte

VREO SĂPTĂMÎNĂ mai tîrziu, Otto se prezentă acasă la Arthur, neras şi hămesit. Îi dăduseră drumul cu o zi înainte din închisoare. Cînd am trecut în acea seară, pe la Arthur, i-am găsit pe amîndoi în sufragerie. Terminaseră de curînd o cină substanţială.

— Dar vouă ce vă dădea duminicile ? tocmai întreba Otto cînd am intrat eu în cameră. Nouă ne dădea supă de mazăre cu cîrnat în ea. Nu era de lepădat.

— Stai să vedem, reflecta Arthur. Mă tem că nu mai ţin minte exact. În orice caz, niciodată nu prea aveam poftă de mîncare... A, dragul meu William, ai venit ! Te rog, ia-ţi un scaun. Vreau să spun : dacă nu dispreţuieşti compania a doi vechi ocnaşi. Otto şi cu mine tocmai făceam schimb de impresii.

Cu o zi înainte de vizita mea şi a lui Arthur în Alexanderplatz, Otto şi Anni se certaseră la cuţite. Otto voia să dea 15 pfennigi unui om venit la el pentru o colectă destinată unui fond de grevă. Anni însă refuzase, „din principiu".

— De ce să-mi ia mie banii împuţiţii ăştia de comunişti ? spusese ea. Doar muncesc din greu ca să-i cîştig.

Pronumele posesiv leza statutul acceptat de ea pentru Otto şi drepturile lui respective ; dar el s-a făcut, în chip generos, că nici nu observă. În schimb, adjectivul l-a scandalizat peste măsură. I-a tras lui Anni o palmă, „nu tare", ne asigura el, însă destul de puternică pentru a o catapulta de cealaltă parte a patului, cu capul de zid ; şocul a dislocat un portret înrămat, care a căzut pe jos, geamul făcîndu-se ţăndări. Anni a început să blesteme şi să plîngă.

— Asta ca să te-nveţi minte altă dată să nu mai vorbeşti despre lucruri pe care nu le-nţelegi, i-a spus Otto, fără duşmănie însă.

În relaţiile dintre ei, politica fusese întotdeauna un subiect delicat.

— M-am săturat de tine, i-a strigat Anni, şi de toţi roşii tăi nenorociţi. Să ieşi afară de-aici !

Şi a aruncat cu portretul după el, dar nu l-a nimerit.

Parcurgînd din nou pas cu pas toată întîmplarea la un *Lokal* din apropiere, Otto a ajuns la concluzia că partea vătămată el era. Amărît şi supărat, a început să bea *Korn*.* A băut destul de mult. La nouă seara încă tot nu terminase, cînd un băiat, pe nume Erich, pe care-l cunoştea, a intrat în local să vîndă biscuiţi. Cu coşul lui pe braţ, Erich făcea

* Rachiu de secară.

turul cafenelor şi al restaurantelor din cartier, ducînd mesaje de colo-colo şi culegînd bîrfe. El a fost cel care i-a spus lui Otto că tocmai o văzuse pe Anni într-un *Lokal* nazist din Kreuzberg, împreună cu Werner Baldow.

Werner era un vechi adversar al lui Otto, atît politic cît şi particular. Cu un an în urmă părăsise celula comunistă din care făcea parte şi Otto şi se înscrisese într-un *Sturm* * local. Întotdeauna el îi făcuse ochi dulci lui Anni. Acuma Otto, deja destul de bine afumat, s-a pornit să facă un lucru la care treaz nu s-ar fi încumetat ; a sărit ca ars şi a plecat de unul singur spre acel *Lokal* nazist. Doi poliţişti, din întîmplare aflaţi prin partea locului la vreun minut sau două după ce a intrat, l-au salvat probabil cu oasele încă întregi. Fusese azvîrlit în stradă pentru a doua oară şi acum dădea să intre iar. Poliţiştii l-au îndepărtat cu dificultate de-acolo ; Otto i-a muşcat şi le-a tras picioare tot drumul pînă la secţie. Naziştii, desigur, au jucat rolul indignaţilor virtuoşi. Incidentul a apărut a doua zi în pagina întîi a ziarelor lor prezentat ca „un atac neprovocat şi mişelesc asupra unui *Lokal* naţional-socialist din partea unei bande de zece comunişti înarmaţi, dintre care nouă au fost cu succes puşi pe fugă". Otto ţinea tăietura din ziar în condica de încasări şi ne-o arătă şi nouă cu mîndrie. La Werner însuşi nu apucase să ajungă. Acesta s-a retras cu Anni într-o încăpere din spatele *Lokal*-ului de îndată ce a intrat pe uşă Otto.

— Poate să şi-o păstreze, putoarea, adăugă el mînios. N-aş mai primi-o înapoi nici dacă s-ar întoarce la mine în genunchi.

— Ei, da, începu să îngaime Arthur mecanic, trăim în vremuri pline de evenimente amestecate...

Dar îşi reveni tresărind brusc. Ceva nu era în regulă. Ochii săi rătăceau nedumeriţi peste amestecul de tăvi şi farfurii, ca ai unui actor rămas fără replică. De pe masa noastră lipsea ceainicul.

Doar cîteva zile mai tîrziu Arthur îmi telefonă să-mi comunice că Otto şi Anni se împăcaseră.

* Formaţiune paramilitară nazistă de 100—200 oameni.

— Am fost convins că ai să te bucuri de veste. Pot spune că eu însumi am jucat un rol într-o anumită măsură hotărîtor în această faptă bună... Binecuvîntaţi fie făcătorii de pace... De fapt, am fost personal interesat să obţin tocmai acum de la ei această împăcare, avînd în vedere o mică aniversare ce cade miercurea viitoare... Cum, nu ştiai ? Da, împlinesc cincizeci şi trei de ani. Îţi mulţumesc, dragă băiete. Îţi mulţumesc. Trebuie să-ţi mărturisesc că-mi vine greu să mă deprind cu gîndul că am păşit în toamna vieţii... Şi acum îmi permiţi să te invit la un mic banchet ? Va fi reprezentat şi sexul frumos. În afară de perechea reunită, vor mai fi madam Olga şi încă două dintre cunoştinţele mele mai îndoielnice şi mai şarmante. O să pun să scoată covorul din salon, pentru ca membrii mai tineri ai petrecerii să poată dansa. Nu-i aşa că-i frumos ?

— Foarte frumos.

Miercuri seara a trebuit să ţin o lecţie neplanificată şi am ajuns la Arthur mai tîrziu decît aveam de gînd. L-am găsit pe Hermann aşteptîndu-mă jos, în capul scărilor, ca să-mi dea drumul în imobil.

— Îmi pare rău, i-am spus. Sper că nu mă aşteptaţi de mult.

— E-n regulă, mi-a răspuns laconic Hermann.

A descuiat apoi uşa, luînd-o primul în sus pe scări. Ce fiinţă imposibilă, m-am gîndit. Nici măcar la o zi de naştere nu e şi el mai senin.

Pe Arthur l-am găsit în salon. Stătea în cămaşă pe canapea, cu mîinile împreunate în poală.

— Ai venit, William.

— Arthur, îmi pare foarte rău. M-am grăbit cît am putut de tare. Credeam că nu mai scap. Bătrîna de care ţi-am povestit a venit la mine pe neaşteptate şi a insistat să facem de data asta o lecţie de două ore. Nu voia decît să-mi povestească în ce hal se poartă fiică-sa cu ea. Mi se părea că n-o să mai termine niciodată... Hei, dar ce-i cu tine ? Parcă n-arăţi prea grozav.

Se scărpină trist în bărbie.

— Dragă băiete, sînt foarte deprimat.

— De ce ? Ce te-a supărat ?... Da' de fapt, ascultă, unde sînt ceilalţi musafiri ? N-au venit încă ?

— Ba au venit. Am fost nevoit să-i trimit însă acasă.

— Înseamnă că *ești într-adevăr* bolnav ?

— Nu, William. Nu-s bolnav. Mi-e teamă numai că-ncep să-mbătrînesc. Întotdeauna am avut oroare de scene, însă acum pur și simplu nu le pot suporta.

— Dar cine ți-a făcut scene ?

Arthur se ridică încet de la locul lui. Timp de o clipă l-am văzut cum avea să arate peste douăzeci de ani ; mîinile-i vor tremura și va inspira milă.

— E o poveste lungă, William. Să nu mîncăm mai întîi ceva ? Tot ce-ți pot oferi, cred, e omletă și bere ; dacă o mai fi rămas ceva bere.

— N-are nici o importanță dacă nu mai e. Ți-am adus un cadou, un fleac.

Și am scos de la spate, unde o ținusem pînă atunci, o sticlă de coniac.

— Dragă băiete, tu mă copleșești. Nu trebuia, să știi. Serios, nu trebuia. Ești sigur că-ți poți permite luxul ?

— O, da, fără probleme. Economisesc destul în ultimul timp.

— Întotdeauna, clătină Arthur din cap a tristețe, am privit capacitatea unora de a economisi ca pe un dar al naturii vecin cu un miracol.

Pașii noștri își trimiteau ecoul prin apartament în vreme ce mergeam pe scîndurile goale, de pe care covorul fusese înlăturat.

— Totul era pregătit pentru festivități, cînd spectrul apăru interzicînd serbarea, pufni Arthur într-un rîs nervos, frecîndu-și una de cealaltă mîinile.

O, dar Arătarea cu al ei semn mut
Mă oprește aspră, vrînd să mă abțin
De la tot ce este vesel și plăcut,
De la sărbătoare, cîntece și vin.

— Destul de bine adus aicea din condei, am zis eu. Sper că îl știi pe William Waston * ? Personal, l-am considerat mereu drept cel mai mare dintre moderni.

* Sir William Watson (1858—1935), poet englez, în opera căruia clasicismul delicat și rigoarea formală se întîlnesc cu influența parnasianismului francez.

Sufrageria era plină de ghirlande de hîrtie agățate pentru petrecere ; deasupra mesei atîrnau lampioane chinezești. La vederea lor, Arthur clătină din cap.

— Să pun să le dea jos, William ? Nu te deprimă prea tare, ești sigur ?

— De ce să mă deprime ?, am spus eu. Dimpotrivă, ar trebui să ne înveselească. La urma urmelor, indiferent ce s-a-ntîmplat, e totuși ziua ta.

— Ei, da, s-ar putea să ai dreptate. Tu iei întotdeauna lucrurile atît de filozofic. Într-adevăr, loviturile soartei sînt uneori foarte crude.

Sumbru, Hermann aduse omletele. Ne raportă apoi, cu o satisfacție destul de amară, că nu mai era unt.

— Nu mai este unt, repetă Arthur. Nu mai este unt. Vai, umilirea mea ca gazdă e completă... Cine și-ar putea închipui, văzîndu-mă în halul în care am ajuns, că prin casa mea s-au perindat mai multe rînduri de capete încoronate ? Astă seară aveam de gînd să aștern dinaintea voastră un ospăț somptuos. Nici nu vreau să-ți povestesc meniul, ca să nu-ți lase gura apă.

— Mie și omleta asta-mi place. Îmi pare rău numai că a trebuit să-ți trimiți musafirii acasă.

— Și mie, William. Și mie-mi pare rău. Din nefericire, mi-a fost cu neputință să-i rog să stea. N-aș fi îndrăznit să fiu de față la dezamăgirea lui Anni. Firește, ea cred că se aștepta să găsească o masă gemînd de bunătăți... Și, oricum, Hermann tot m-a anunțat că n-avem destule ouă în casă.

— Arthur, te rog spune-mi odată ce s-a-ntîmplat.

Zîmbi de nerăbdarea mea, savurînd, ca întotdeauna, prelungirea misterului. Apoi își strînse meditativ între degetul mare și arătător bărbia căzută.

— Știi, William, povestea întrucîtva sordidă, pe care sînt nevoit să ți-o relatez, se învîrte în jurul covorului din salon.

— Pe care l-ai luat ca să se poată dansa ?

Arthur clătină din cap.

— Cu regret trebuie să-ți spun că nu pentru asta a fost luat. Dansul era doar *une façon de parler* *. N-am

* Un fel de a spune. (franc.)

vrut să mai întristez în mod inutil o fire atît de solidară în durere ca tine.

— Adică l-ai vîndut ?

— N-am vîndut nimic, William. Ar fi trebuit să mă cunoşti pînă acum. Eu nu vînd niciodată cînd pot amaneta.

— Îmi pare rău. Era un covor frumos.

— Da, într-adevăr... Şi valora mult mai mult decît cele două sute de mărci pe care le-am primit pentru el. Dar, în zilele noastre, nu trebuie să te-aştepţi la mare lucru de nicăieri... În orice caz, ar fi acoperit cheltuielile pentru mica sărbătorire plănuită de mine. Din nenorocire — şi Arthur aruncă o privire spre uşă — ochiul de uliu, sau, mai bine zis, de vultur al lui Schmidt s-a căscat mare la vederea golului lăsat de covor şi sinistra lui perspicacitate a respins aproape instantaneu explicaţia foarte plauzibilă pe care i-am oferit-o în legătură cu dispariţia lui. A fost foarte crud cu mine. Foarte categoric... Deci, ca să nu mai lungesc vorba, la sfîrşitul extrem de neplăcutei noastre discuţii, am rămas cu suma de patru mărci şi şaptezeci şi cinci de pfennigi. Ultimii douăzeci şi cinci de pfennigi au căzut victimă unei răzgîndeli nefaste. I-a vrut pentru biletul de autobuz pînă acasă.

— Şi chiar ţi-a luat toţi banii ?

— Da, erau banii *mei*, nu-i aşa ? spuse Arthur, agăţîndu-se energic de această mică fărîmă de încurajare. I-am spus şi lui. Dar a urlat la mine în modul cel mai oribil.

— E incredibil. Mă mir de ce nu-l concediezi odată.

— Ştii de ce, William ? O să-ţi spun. Motivul e foarte simplu. Îi datorez salariul pe nouă luni.

— Da, mi-am închipuit eu că despre aşa ceva e vorba. Şi totuşi nu-i un motiv ca să permiţi să se ţipe la tine. Eu n-aş fi înghiţit una ca asta.

— A, dragă băiete, tu eşti întotdeauna atît de ferm. Îmi pare rău numai că n-ai fost aici ca să mă aperi. Sînt sigur că tu ai fi ştiut cum să reacţionezi faţă de el. Deşi trebuie să recunosc, adăugă Arthur cu oarecare îndoială, că Schmidt poate fi îngrozitor de categoric atunci cînd vrea.

— Dar, Arthur, tu vorbeşti serios cînd spui că aveai de gînd să cheltuieşti două sute de mărci pe o masă pen-

tru şapte oameni ? În viaţa mea n-am auzit ceva mai extraordinar.

— Trebuiau să fie şi mici cadouri, spuse moale Arthur. Cîte ceva pentru fiecare din voi.

— Ar fi fost drăguţ, fără îndoială... Dar atîta extravaganţă... Pe de o parte eşti atît de strîns la buzunar că nu poţi mînca decît ouă, iar pe de altă parte, cum pui mîna pe ceva bani, îţi şi propui să-i topeşti imediat.

— Te rog nu-ncepe *şi tu* să mă moralizezi, William, fiindcă altfel mă apucă plînsul. Eu nu-mi pot înfrîna micile slăbiciuni. Viaţa ar fi nespus de cenuşie dacă nu ne-am mai permite din cînd în cînd şi cîte o mică trataţie.

— Bine, am spus rîzînd. Nu te mai moraliza. În locul tău, probabil aş fi făcut şi eu la fel.

După cină, cînd ne-am întors cu paharele de coniac în salonul dezgolit, l-am întrebat pe Arthur dacă îl mai văzuse în ultima vreme pe Bayer. Schimbarea survenită pe chipul său la auzul numelui m-a surprins. Buzele moi i se pungiră a arţag. Evitîndu-mi privirile, se încruntă şi scuturâ energic cap.

— Nu mă mai duc pe-acolo decît dacă-i absolut necesar.

— De ce ?

Rareori îl văzusem aşa. Părea iritat pe mine pentru că-i pusesem această întrebare. Timp de o clipă rămase tăcut. Apoi izbucni, cu o vervă de-a dreptul copilăroasă :

— Nu mă mai duc pe-acolo pentru că nu-mi place să mă mai duc. Pentru că mă indispune dacă mă duc. Harababura din biroul ăla e teribilă. Şi mă deprimă. O persoană avînd sensibilităţile mele e de-a dreptul ofensată de o asemenea lipsă totală de metodă... Ştii că zilele trecute Bayer a pierdut un document extrem de important, care pînă la urmă unde crezi că s-a găsit ? La coşul de gunoi. În fond... cînd te gîndeşti că salariile acestor oameni sînt plătite din economiile atît de greu adunate ale muncitorilor. Îţi clocoteşte şi sîngele... Iar, bineînţeles, locul mişună de spioni. Bayer le ştie pînă şi numele... Dar crezi că face ceva împotriva lor ? Nimic. Absolut nimic. Ai impresia că nici nu-i pasă. Şi asta mă-nfurie pe mine cel mai tare : modul lui complet aiurit de a lăsa lucrurile la voia în-

tîmplării. Păi, în alte locuri, pentru așa ceva, una-două te-ar pune la zid și te-ar împușca.

Am zîmbit. În postura lui de revoluționar militant, Arthur era puțin cam prea bun pentru a fi și real.

— Dar tu îl admirai foarte mult.

— A, e un om destul de capabil în felul lui. Nu-ncape îndoială. Și Arthur își frecă bărbia pe furiș. Dinții i se dezveliseră sub forma unui rînjet de leu bătrîn. M-a dezamăgit foarte mult însă Bayer ăsta, adăugă el.

— Serios ?

— Da.

Ultimele urme de prudență îl mai rețineau încă vizibil. Dar nu, tentația era mult prea copleșitoare :

— William, dacă îți spun acum ceva, promite-mi pe tot ce ai tu mai sfînt în lume că n-ai să spui mai departe.

— Îți promit.

— Foarte bine. Cînd mi-am legat soarta de cea a partidului, sau, mai degrabă, cînd le-am promis ajutorul meu (și, cu toate că n-ar trebui ca tocmai eu să recunosc, sînt în situația de a-i ajuta în unele cercuri unde pînă acum ei n-au avut acces)...

— Sînt sigur de asta.

— Am stipulat, în mod cît se poate de firesc, sînt convins, un (cum să-i spun eu oare ?) hai să-i zicem... un *quid pro quo*. Și tăcu, privindu-mă îngrijorat. Sper, William, că lucrurile astea nu te șochează.

— Cîtuși de puțin.

— Atunci mă bucur. Trebuia să-mi închipui că tu ai să vezi situația într-o lumină rezonabilă... În fond, eu sînt un om de lume. Steagurile și drapelele și lozincile sînt pentru membrii de rînd, pe cînd conducătorii știu că o campanie politică nu se poate face fără bani. Am discutat chestiunea cu Bayer pe vremea cînd încă mă gîndeam dacă să fac sau nu marele pas și, trebuie să recunosc, atunci omul s-a arătat foarte rezonabil. A înțeles că, handicapat cum sînt, cu cinci mii de lire datorie...

— Dumnezeule, atît de mult ?

— Din păcate, da. Bineînțeles, nu toate anagajamentele mele sînt la fel de presante... Dar unde rămăsesem ? A, da. Handicapat cum sînt, nu mă aflu deloc într-o poziție în care să fiu de prea mare folos cauzei. După cum

singur știi, sînt supus la tot felul de solicitări vulgare și penibile.

— Și Bayer a fost de acord să plătească pentru o parte din ele ?

— Ca întotdeauna, tu, William, spui lucrurile foarte pe șleau. Ei bine, da, aș putea susține că a sugerat, a sugerat chiar foarte clar că nu vor fi nerecunoscători față de mine dacă-mi voi îndeplini cu succes misiunea. Așa am și făcut. Bayer e primul care o recunoaște. Și ce s-a întîmplat ? Nimic. Bineînțeles, sînt conștient că nu-i numai vina lui. Propriul lui salariu, ca și al dactilografelor și funcționarilor din biroul acela, sînt nu o dată restante pe luni de zile. Dar, prin asta, situația nu e mai puțin neplăcută. Și nu pot să nu simt că el nu susține cererea mea așa cum ar trebui. Ba chiar am impresia că i se pare caraghios cînd mă duc la el și mă plîng că de-abia am cu ce-mi plăti următoarea masă... Știi că-mi sînt încă datori cu drumul la Paris ? A trebuit să plătesc biletul din buzunar ; și, imaginîndu-mi, în mod destul de normal de altfel, că cel puțin mi se vor deconta cheltuielile de călătorie, am mers cu clasa întîi.

— Bietul de tine, Arthur ! am spus eu cu oarecare greutate, ca să nu mă pufnească rîsul. Și-acum ce-ai să te faci ? Mai există vreo perspectivă de a-ți recupera banii ăștia ?

— Mai degrabă cred că nu, spuse Arthur sumbru.

— Ascultă, dă-mi voie să-ți împrumut eu niște bani. Am zece mărci.

— Nu, mulțumesc, William. Apreciez gestul, dar n-aș putea împrumuta bani de la tine. Presimt că asta ne-ar strica frumoasa noastră prietenie. Nu, mai aștept încă două zile ; pe urmă iau niște măsuri. Și, dacă nici așa nu se rezolvă, atunci știu eu ce am de făcut.

— Dar ești foarte misterios.

Pentru o clipă mi-a trecut prin minte că poate Arthur se gîndea chiar la o sinucidere. Dar pînă și ideea că tocmai el ar putea încerca așa ceva era atît de absurdă încît m-a făcut să zîmbesc.

— Eu sper să iasă totul bine, am adăugat la despărțire.

— Şi eu, dragă William. Şi eu. Aruncă o privire prudentă pe scări în jos. Te rog transmite complimente divinei Schroeder.

— Trebuie neapărat să vii pe la noi în vizită, şi anume curînd. De-atîta vreme n-ai mai venit. O văd în fiecare zi cum se ofileşte fără tine.

— Cu mare plăcere, cînd termin cu toate necazurile astea. Dacă am să mai termin vreodată. Arthur oftă adînc. Şi noapte bună, dragă băiete. Dumnezeu să-ţi ajute.

Capitolul opt

A DOUA ZI joi, am fost prins tot timpul cu lecţii. Vineri am încercat de trei ori să telefonez la Arthur, dar de fiecare dată numărul a fost ocupat. Sîmbătă am plecat la Hamburg să-mi petrec week-end-ul cu nişte prieteni şi nu m-am întors la Berlin decît luni după-amiază tîrziu. În aceeaşi seară am format numărul lui Arthur, vrînd să-i povestesc cum fusese în vizită ; din nou nici un răspuns. Am sunat încă de patru ori, la intervale de cîte o jumătate de ceas, apoi am reclamat numărul la deranjamente. În limbajul ei oficial, telefonista mi-a comunicat că „postul abonatului" încetase de a mai „fi operant".

Vestea nu m-a surprins prea tare. În actualul stadiu al finanţelor lui Arthur, nu era de aşteptat să-şi onoreze tocmai nota de telefon. Cu toate acestea, m-am gîndit, ar fi putut trece pe la mine să-mi spună ori să-mi lase un bilet. Dar, fără îndoială, era şi el ocupat.

Au mai trecut trei zile. Arareori se-ntîmpla să treacă o săptămînă întreagă fără să ne întîlnim sau, în orice caz, fără să vorbim la telefon. Poate că Arthur era bolnav. De fapt, cu cît mă gîndeam mai mult, cu atît simţeam că aceasta trebuia să fie explicaţia tăcerii lui. Probabil că, măcinat cum era de atîtea griji din cauza datoriilor sale, suferise un colaps nervos. Iar, în tot acest timp, eu îl neglijasem. Deodată m-a încercat o mare vinovăţie. Tre-

buia să mă duc să-l văd, m-am hotărît, chiar în acea după-amiază.

Presentimentul sau strîngerea de inimă mi-au dat aripi. Am ajuns în Courbierestrasse într-un timp record, am urcat scările în fugă și, gîfîind încă, am apăsat pe butonul soneriei. În fond, Arthur nu mai era chiar atît de tînăr. Viața pe care o dusese ar fi doborît pe oricine pînă atunci ; și mai avea și inima slabă pe deasupra. Trebuia să fiu pregătit pentru vești chiar și grave. Presupunînd că... hei, dar ce-i asta ? În graba mea, trebuie să fi încurcat numărătoarea etajelor. Mă aflam în fața unei uși fără plăcuță ; ușa unui apartament străin. Era una din acele situații stupide și penibile în care te trezești întotdeauna cînd îți pierzi capul de tulburare. Primul impuls a fost s-o șterg fie în sus, fie în jos pe scări, nu știam nici eu încotro era mai bine s-o apuc. Dar, în definitiv, sunasem la ușa unor oameni. Cel mai normal era să aștept să deschidă cineva și să explic confuzia.

Am așteptat : un minut, două, trei. Ușa nu se mai deschidea. Părea că nu-i nimeni acasă. La urma urmelor, scăpam de riscul de a mă face de rîs.

Am observat însă un amănunt. Pe ambele uși din fața mea era cîte un mic pătrat de vopsea mai întunecat la culoare decît restul lemnului. Acum nu mai încăpea nici o îndoială ; erau urmele unor plăcuțe înlăturate recent. Se vedeau chiar și găurile pentru șuruburi.

M-a cuprins atunci un soi de panică. În decurs de o jumătate de minut am alergat în sus pe scări pînă la ultimul etaj, apoi iar în jos pînă la parter, totul foarte repede și cu mare ușurință, cum de obicei fugi doar într-un vis urît. Cele două plăcuțe cu numele lui Arthur nu erau pe nici o ușă. Dar stai : poate greșisem casa. Înainte făcusem lucruri și mai prostești decît atît. Deci am ieșit în stradă și am privit la numărul de deasupra intrării. Nu, nu era vorba de nici o eroare.

Ce m-aș fi făcut în acea clipă nu știu, dacă n-ar fi apărut însăși portăreasa în persoană. Mă cunoștea din vedere și mă salută, dar neprietenoasă. Era clar că nu se prea dădea în vînt după amicii lui Arthur. Fără nici o îndoială, vizitele portărelului creaseră un renume prost imobilului ei.

— Dacă îl căutați pe prietenul dumneavoastră, accentuă ea cu o nuanță de răutate cuvîntul, ați venit prea tîrziu. Fiindcă a plecat.

— A plecat ?

— Da. Acum două zile. Apartamentu-i liber. Nu știați ?

Presupun că figura mea trebuie să fi arătat ca o imagine comică a consternării, căci femeia adăugă uricioasă :

— Nu sînteți singurul căruia nu i-a spus. Au mai trecut vreo duzină pe-aici. Vă datora, nu-i așa, bani ?

— Și unde s-a dus ? am întrebat prosteşte.

— Nici nu știu și nici nu-mi pasă. Doar bucătarul ăla al lui mai trece pe-aici și-i ia scrisorile. Întrebați-l mai bine pe el.

— N-am cum. Nu știu unde locuiește.

— Atunci n-am ce vă face, a spus portăreasa cu un fel de satisfacție rea. Probabil că Arthur neglijase să-i dea bacșișuri. De ce nu-ncercați la poliție ?

Și, cu această replică de despărțire, a intrat în oficiul ei, trîntind în urmă-i ușa. Iar eu am pornit încet pe stradă, cuprins parcă de-o amețeală subită.

Dilema mea și-a aflat însă curînd răspunsul. A doua zi dimineață am primit o scrisoare, datată într-un hotel din Praga :

Dragul meu William,

Te rog să mă ierți. Am fost obligat să părăsesc Berlinul într-un interval foarte scurt și în împrejurări atît de secrete încît mi-a fost cu neputință să mai iau legătura cu tine. Mica operație *despre care îți spuneam a fost încununată, din păcate, cu exact opusul reușitei, drept care doctorul a recomandat* o schimbare de aer. *Atît de* nesănătoasă *devenise atmosfera din Berlin pentru un om cu o constituție mai aparte, cum sînt eu, încît, dacă aș mai fi rămas încă o săptămînă, e aproape sigur că s-ar fi ivit* complicații periculoase.

Larii *și* penații *mei i-am vîndut pe toți, iar prețul lor a fost în bună parte înghițit de pretențiile diverșilor mei sateliți. Dar nu mă plîng.*

Afară de o excepție, m-au servit toți cu credință, iar omul cel harnic își merită din plin răsplata. În ce-o privește pe aceea una, *nu vreau să-ngădui ca numele ei odios să-și mai ia vreodată zborul de pe aceste buze ale mele. Ajunge doar să-ți spun că a fost și este un nemernic de* cea mai joasă speță *și că s-a purtat ca atare.*

Viața de-aici mi se pare foarte plăcută. Se gătește bine, nu însă atît de bine ca în iubitul și incomparabilul meu Paris, prin care sper ca miercurea viitoare să-mi port osteniții pași, dar totuși cu mult mai bine decît orice putea oferi Berlinul cel barbar. Nici consolările sexului frumos, dar crud, *nu sînt absente. Deja, sub influența de bun augur a confortului civilizat, am înfrunzit și acum mă aflu în plină expansiune. Într-atît, de fapt, m-am expandat deja încît cred că voi ajunge la Paris aproape complet lipsit de mijloace. Dar nu-i nimic. Mamona Nedreptății va fi, fără îndoială, gata să mă primească în sălașuri care, dacă nu sînt eterne, îmi pot oferi cel puțin răgazul de a mă uita în jur și a mă dezmetici.*

Te rog transmite prietenului nostru comun salutările mele cele mai confraterne și spune-i că nu voi întîrzia, încă de la sosire, să-i îndeplinesc variatele însărcinări.

Scrie-mi cît de curînd și desfată-mă cu spiritul tău inimitabil.

Ca întotdeauna, al tău cu afecțiune

ARTHUR

Prima mea reacție, în mod poate irațional, a fost să mă înfurii. Trebuia să recunosc că sentimentul meu față de Arthur era în mare măsură unul posesiv. Arthur era descoperirea mea, era proprietatea mea. Și mă simțeam la fel de rănit ca și o fată bătrînă părăsită de pisica ei. În fond, totuși, ce prostie din partea mea ! Arthur era propriul lui stăpîn ; prin urmare nu avea de ce-mi da mie socoteală de fiecare pas pe care-l făcea. Am început

atunci să caut scuze pentru comportarea lui şi, întocmai ca un părinte indulgent, le-am şi găsit uşor. Nu se purtase el oare cu suficientă noblețe ? Încolțit din toate părțile, dăduse piept cu greutățile singur. Evitase cu multă grijă să mă implice în orice posibil dezagrement ulterior cu autoritățile. În definitiv, îşi spusese el, eu plec din țara asta, William însă rămîne pe loc şi trebuie să-şi cîştige o pîine aici ; eu n-am dreptul să dau curs sentimentelor mele personale pe seama lui. Mi-l închipuiam pe Arthur trecînd o ultimă dată grăbit pe strada noastră, aruncînd pe furiş o privire tristă spre fereastra camerei mele, ezitînd, apoi plecînd mai departe cuprins de amărăciune. În concluzie, m-am aşezat la masă şi i-am scris o scrisoare destinsă, afectuoasă, în care nu-i puneam nici o întrebare, ba chiar ocoleam orice remarcă de natură să-l compromite fie pe el, fie pe mine. Domnişoara Schroeder, care fusese foarte tulburată de vestea plecării lui Arthur, a adăugat un lung postscriptum. Să nu uite niciodată, îi spunea în el, că exista o casă în Berlin unde era întotdeauna binevenit.

Dar curiozitatea mea era departe de a fi sătisfăcută. Cel mai normal era să-l chestionez pe Otto, însă unde să dau de el ? M-am hotărît să încerc întîi la Olga. Ştiam că Anni închiria un dormitor la ea.

N-o mai văzusem pe Olga de la acea petrecere din noaptea de revelion ; Arthur însă, care mai trecea uneori cu treburi pe la ea, îmi povestise treptat destul de multe detalii referitor la persoana ei. Ca majoritatea oamenilor care izbuteau să mai cîştige o pîine în acele vremuri de criză, era şi ea o femeie cu numeroase îndeletniciri. „Fără a intra prea mult în amănunte", cum îi plăcea lui Arthur să spună, Olga era codoaşă, vînzătoare de cocaină şi gazdă de bunuri furate ; închiria de asemenea camere, lua rufe la spălat şi, cînd era în dispoziția necesară, făcea excepționale broderii cu acul. Odată Arthur mi-a arătat o broderie de pus în centrul mesei pe care i-o dăruise lui de un Crăciun şi care era o adevărată operă de artă.

Am găsit casa fără greutate şi am intrat, pe sub arcadă, în curtea îngustă şi adîncă, semănînd cu un sicriu care şedea în cap. Capul sicriului se sprijinea pe pămînt,

căci fațadele caselor se înclinau puțin spre interior. Între ele, pentru a le ține la distanță, mai mulți bușteni se întindeau peste abis, profilîndu-se sus de tot pe fundalul pătrat de cer gri. Jos, în fund, acolo unde razele soarelui n-ajungeau niciodată, era un amurg închis, ca lumina dintr-un defileu al munților. Pe trei laturi ale curții erau ferestre ; cea de-a patra era un calcan imens, de vreo douăzeci și cinci de metri înălțime, pe a cărui suprafață varul se coșcovise, etalîndu-și rănile vii, pline de funingine. La picioarele sinistrului abis se ridica o cabină ciudată, probabil vreun W.C. exterior. Lîngă el zăcea un cărucior cu numai o roată și un mic afiș tipărit, devenit acum aproape neinteligibil, care stabilea orele între care locuitorii imobilului aveau dreptul să-și bată covoarele.

Chiar și la această oră a după-amiezii, scara era foarte întunecoasă. M-am împiedicat urcînd-o și numărînd etajele, pînă ce am bătut la ușa care speram să fie cea bună. Am auzit un tîrșîit de papuci, un clinchet de chei și ușa s-a deschis puțin, cu lanțul pus pe dinăuntru.

— Cine-i ? a întrebat o voce de femeie.

— William.

Numele meu nu a produs nici o impresie. Ușa începu să se închidă încet.

— Sînt prieten cu Arthur, am rostit eu grăbit, încercînd să găsesc o intonație cît mai dătătoare de încredere.

Nu vedeam cu cine stau de vorbă de cealaltă parte a ușii ; în locuință era o beznă desăvîrșită. Mă simțeam ca și cum m-aș fi mărturisit unui preot în confesional.

— Așteptați puțin, spuse vocea.

Ușa s-a închis, iar papucii s-au auzit depărtîndu-se. Au revenit alți pași. S-a deschis din nou ușa, iar un bec s-a aprins în vestibulul îngust. Din prag mă privea însăși Olga. Silueta sa masivă era înfășurată într-un kimono cu un imprimeu strident, pe care îl purta cu solemnitatea unei preotese îmbrăcate în veșmintele ei ceremoniale. Nu mi-o aminteam atît de planturoasă.

— Da, spuse ea. Ce dorești ?

Nu mă recunoscuse. Din partea ei, puteam fi și un polițist. Vocea îi era agresivă și aspră ; nu trăda nici cea mai vagă urmă de ezitare sau teamă. Era pregătită să-și înfrunte toți dușmanii. Ochii ei albaștri și dîrji, mereu

la pîndă, ca ochii unei tigroaice, priviră peste umărul meu spre groapa întunecată a scărilor, să vadă dacă venisem singur sau nu.

— Aș putea vorbi cu domnișoara Anni ? am întrebat eu politicos.

— N-ai putea. E ocupată.

Accentul meu englezesc o liniști întrucîtva, totuși, căci adăugă foarte scurt : Intră ! și se și întoarse, luînd-o înainte spre salon. Total indiferentă, lăsă în grija mea să închid ușa de la intrare. Am închis-o moale și apoi am urmat-o.

Pe masa din salon stătea în picioare Otto, doar în cămașă, tot meșterind la acea lampă de gaz transformată în lustră.

— Hei, Willi ! exclamă el și sări jos de pe masă, trăgîndu-mi o lovitură peste umăr care mă dezechilibră.

Ne-am strîns mîinile. Olga s-a cufundat într-un fotoliu față în față cu al meu, urmărindu-mă cu prudența și sinistra demnitate a unei ghicitoare. Brățările îi clincheteau aspru pe încheieturile umflate. Oare cîți ani să fi avut ? Probabil nu mai mult de treizeci și cinci, căci nu se vedea nici un rid pe fața ei dolofană, ca de ceară. Nu-mi prea convenea că asistă la discuția mea cu Otto, însă era clar că n-avea nici o intenție să plece atîta timp cît mă găseam în apartamentul ei. Ochii săi albaștri de păpușă priveau drept într-ai mei cu o fixitate brutală, fără să clipească.

— Nu te-am mai văzut eu undeva înainte ?

— M-ați văzut chiar în camera asta, i-am răspuns eu. Eram beat.

— Așa-i.

Pieptul Olgăi tresăltă în tăcere. Rîdea.

— L-ai văzut cumva pe Arthur înainte de plecare ? l-am întrebat pe Otto, după un lung răstimp de tăcere.

Da, Anni și Otto îl văzuseră amîndoi, deși absolut din întîmplare, după cum a rezultat. Duminică după-amiază, trecînd pe la el, îl găsiseră în plină operație de împachetare. Urmaseră o mulțime de telefoane și de alergături încolo și încoace. Apoi curînd și-a făcut apariția Schmidt. Arthur s-a retras cu el în dormitor, ca să discute, și nu după multă vreme Otto și Anni au auzit dinăuntru gla-

suri ridicate și mînioase. Apoi Schmidt a ieșit din dormitor, cu Arthur venind în urma lui pradă unei stări de furie neputincioasă. Otto nu înțelesese prea bine motivul conflictului, dar în orice caz era ceva în legătură cu baronul și cu niște bani. Arthur era supărat din cauza unui lucru pe care Schmidt i-l spusese baronului ; Schmidt trecea pe rînd de la insultă la dispreț. Arthur îi strigase : „Asta nu-i doar cea mai neagră nerecunoștință, asta-i de-a dreptul trădare !" Otto putea pune mîna-n foc că așa spusese. Reproșul lui Arthur părea să fi produs o impresie cu totul deosebită asupra lui ; sau poate cuvîntul „trădare" avea pentru el un iz inconfundabil politic. Otto era convins că Schmidt trădase cumva partidul comunist.

— Încă de prima dată cînd l-am văzut știu că i-am spus lui Anni : „Asta nu m-aș mira să fi fost trimis să-l spioneze pe Arthur. Are o figură tipică de nazist, cu capul ăla al lui umflat ca o baniță".

Cele ce-au urmat n-au făcut decît să-i întărească lui Otto convingerea sa. Schmidt era tocmai pe punctul de a ieși din apartament, cînd s-a întors să-i mai spună lui Arthur :

— Bine, eu am plecat. Vă las la bunul plac al scumpilor dumneavoastră prieteni comuniști. Și, cînd v-au escrocat și de ultimul pfennig...

Dar n-a apucat să-și mai termine vorba, căci Otto, nedumerit de tot acel dialog și ușurat că aude în sfîrșit ceva ce poate înțelege și el și cu care poate fi în dezacord l-a înșfăcat pe Schmidt de guler și l-a azvîrlit de-a rostogolul pe scări în jos, cu un picior zdravăn de tot în fund. În relatarea sa, Otto insista cu o mîndrie și o plăcere cu totul speciale asupra acelui picior aplicat în fund. Era unul din marile șuturi în fund ale vieții sale, un șut inspirat, un șut cu o traiectorie și o precizie de maestru. Voia neapărat să înțeleg mai exact unde anume și cum i-l trăsese. M-a pus să mă ridic și m-a atins ușor pe-o fesă cu degetul lui mare de la picior. Eram puțin îngrijorat, știind ce greu efort de autostăpînire îl costa pe Otto ca să nu-și repete performanța.

— Pe cuvîntul meu, Willi, trebuia să-l fi auzit cum a făcut pînă jos ! Bing ! Bang ! Zdronc ! Timp de un minut întreg părea că nici nu mai știe unde e și ce i s-a-ntîm-

plat. Pe urmă a început să se bilbîie ca un sugar. Mi se tăiaseră genunchii de rîs, că mă puteai împinge și pe mine cu un deget după el pe scări.

Și Otto repetă rîsul de atunci și acum, cînd povestea. Ridea cu poftă, fără cea mai mică urmă de răutate ori de sălbăticie. Nu-i purta nici o pică adversarului său învins.

Am întrebat dacă se mai auzise ceva de el după aceea. Otto nu știa. Schmidt s-a ridicat atunci încet și amețit, a oftat bălmăjind niște amenințări greu inteligibile și a pornit șontîc-șontîc pe scări în jos. Iar Arthur, de undeva din spate, a clătinat din cap a îndoială și a protestat : „N-ar fi trebuit să faci una ca asta, să știi".

— Arthur e mult prea bun la suflet, a mai adăugat Otto, încheindu-și povestirea. El are încredere în toată lumea. Și ce mulțumiri primește în schimb ? Nici una. Mereu este trădat și escrocat.

La această ultimă remarcă nici un comentariu nu părea adecvat. Am spus că trebuia să plec.

Aveam impresia că pe Olga o amuză ceva la mine. Bustul ei tremura în tăcere. Fără nici un avertisment, cînd am ajuns la ușă, m-a ciupit o dată tare, intenționat, de un obraz, ca și cum ar fi cules o prună din copac.

— Ești un băiat drăguț, a plescăit ea tare din buze. Să mai treci pe-aici într-o seară, să te-nvăț eu ceva ce n-ai mai văzut pînă acum.

— Ar trebui să-ncerci o dată cu Olga, Willi, mă sfătui plin de seriozitate Otto. Să știi că face toți banii.

— Sînt sigur că face, am spus politicos și am pornit-o grăbit pe scări.

Cîteva zile mai tîrziu aveam întîlnire cu Fritz Wendel la „Troika". Sosind însă ceva mai devreme, m-am trezit că vecinul meu de scaun la bar era însuși baronul von Pregnitz.

— Salut, Kuno !

— Bună seara.

Își înclină rigid capul neted și lucios. Spre surprinderea mea, nu arăta deloc bucuros de întîlnire. În monoclul său strălucea o anume ostilitate politicoasă ; ochiul liber îi era evaziv și lunecos.

— Nu te-am văzut de-o viață, am spus eu exuberant, încercînd să par senin și neafectat de purtarea lui.

Ochii îi rătăceau prin încăpere ; căuta evident un ajutor, însă nimeni nu răspundea la apelurile sale. Localul era aproape gol încă. Barmanul se îndreptă spre noi.

— Ce bei ? l-am întrebat pe Kuno, a cărui rezervă față de compania mea începuse să mă cam intrige.

— Ăăă... mulțumesc, nimic. Eu trebuie să plec, înțelegi.

— Ce, plecați așa degrabă, domnule baron ? interveni afabil și barmanul, adăugînd inconștient, spre încurcătura lui Kuno : Dar n-au trecut nici cinci minute de cînd ați venit.

— Ai auzit ceva de Arthur Norris ?

Cu o deliberată perfidie am ignorat încercările sale de a coborî de pe scaun. De coborît nu putea coborî decît dacă mă trăgeam eu puțin în spate.

Numele lui Arthur îl făcu să se cutremure vizibil.

— Nu. Tonul său era de gheață. N-am auzit.

— Știai că-i la Paris ?

— Da ?

— Ei bine, i-am spus eu vesel, atunci să nu te mai reții.

Și i-am întins mîna. Abia mi-a atins-o.

— La revedere.

Scăpat în fine din strînsoarea mea, a pornit ca din tun spre ieșire. Văzîndu-l, îți închipuiai că fugea dintr-un spital de ciumați. Barmanul, zîmbind cu discreție, adună monezile lăsate de el și le trînti în sertar. Mai văzuse el înțepați din ăștia prinși cu ocaua mică.

Iar mie îmi rămînea un mister în plus de rezolvat.

Asemeni unui tren lung și care se oprește la fiecare mică haltă, iarna s-a tîrît încet peste noi. Săptămînă de săptămînă erau proclamate noi decrete marțiale. Vocea obosit-episcopală a lui Brüning dădea proprietarilor de magazine ordine pe care nimeni nu le mai asculta. „Asta-i fascism", se plîngeau social-democrații. „E prea moale", era de părere Helen Pratt. „Ce au nevoie măgarii ăștia e de-un bărbat cu păr pe piept." A fost descoperit documentul Hessen ; dar nimănui efectiv nu-i păsa. Lumea

avea parte de mult prea multe scandaluri. Publicul epuizat fusese atît de hrănit cu surprize încît ajunsese în pragul indigestiei. Se vorbea că pînă-n Crăciun naziştii vor fi la putere ; dar a trecut Crăciunul şi n-au fost. Am primit de la Arthur urări de anul nou pe o ilustrată cu Turnul Eiffel.

Berlinul era în plin război civil. Accese de ură izbucneau din senin, fără avertismente : pe la colţuri de stradă, în restaurante, cinematografe, săli de dans, bazine de înot ; la miezul nopţii, după micul dejun, în toiul după-amiezii. Cuţitele ieşeau pe dată, lovituri mortale erau aplicate cu boxuri, cu halba de bere, cu piciorul de scaun sau cu bîta ghintuită. În mijlocul unei străzi aglomerate, un tînăr putea fi atacat, despuiat, bătut măr şi lăsat pe trotuar într-o baltă de sînge — totul nu dura nici cincisprezece secunde, iar atacatorii se făceau nevăzuţi. Otto s-a ales cu o tăietură de lamă deasupra unui ochi într-o încăierare pe locul de tîrguri de lîngă Köpenickerstrasse. Doctorul i-a pus trei copci şi a stat o săptămînă în spital. Ziarele erau pline de fotografii ale unor nazişti, stindardişti *, sau comunişti pe patul de moarte. Elevii mei le priveau clătinînd din cap şi mi se scuzau pentru starea în care ajunsese Germania.

— Doamne, Doamne ! spuneau ei. Îngrozitor ! Nu se mai poate aşa.

Reporterii de senzaţii şi textierii de muzică uşoară provocaseră o inflaţie a limbii germane dincolo de limita recuperabilului. Vocabularul invectivei jurnalistice (trădător, lacheu al Versailles-ului, porc de asasin, escroc marxist, mocirlă hitleristă, ciumă roşie) ajunsese să semene, prin utilizare excesivă, cu formulele protocolare ale frazeologiei politicoase la chinezi. Cuvîntul *iubire*, evoluînd de la Goethe, nu mai valora nici cît o ceapă degerată. *Primăvară, clar de lună, tinereţe, trandafiri, fată, dragă, inimă, luna mai* — aceasta era valuta drastic deva-

* Membri ai organizaţiei „Stindardul negru-roşu-auriu" (*Reichsbanner Schwarz-Rot-Gold*), organizaţie de stînga, înfiinţată în 1924. În 1932, ea s-a unit cu sindicatele germane şi alte formaţiuni democratice marxiste, formînd „Frontul de fier", o alianţă ce căuta să stăvilească ascensiunea nazistă. Organizaţia a fost interzisă de naziştii imediat după preluarea puterii, în 1933.

lorizată ce o vehiculau toți autorii de tangouri, valsuri și foxtroturi, care pledau pentru evadarea pe cont propriu. Găsește-ți o fată scumpă, iubește-o, recomandau ele, și uită de criză, ignoră-i pe șomeri. Luați avionul, era un îndemn, spre Hawaii, Napoli, spre Mereu-Mereu-Aceeași-Vienă. Hugenberg și studiourile Ufa serveau spectatorilor un naționalism pe toate gusturile, producînd epopei războinice, farse din viața cazonă, operete în care petrecerile aristocrației militare antebelice erau recostumate după moda anului 1932. Strălucitii lui regizori și operatori trebuiau să-și concentreze talentul asupra unor cadre cinic de frumoase, cu bule de șampanie în pahare și reflexii ale luminii pe mătăsuri.

Și, în același timp, dimineață de dimineață, în tot uriașul, umedul și apăsătorul oraș, ca și în coloniile de cocioabe înghesuite de la periferii, tinerii se trezeau să dea piept cu încă o zi goală, fără lucru, pe care urma s-o irosească fiecare cum se pricepea mai bine : vînzînd șireturi, cerșind, jucînd dame în holul de la Brațele de Muncă, învîrtindu-se prin jurul W.C.-urilor publice, ținînd portierele mașinilor, cărînd lăzi în piață, bîrfind, bătînd străzile, furînd, prinzînd cu urechea ponturi pentru curse, împărțind între ei mucurile de țigări culese de pe jos, cîntînd pentru cîțiva bănuți cîntece populare în curțile interioare și în vagoanele de metrou, de la o stație pînă la alta. După anul nou a nins, dar zăpada s-a topit ; nu se putea cîștiga nimic la deszăpezitul străzilor. Proprietarii de magazine își sunau monezile pe tejghea de teama falsificatorilor de bani. Astrolcaga domnișoarei Schroeder a prezis sfîrșitul lumii.

— Ascultă, mi-a spus Fritz Wendel în barul de la Hotel Eden, pe mine nu mă interesează ce se întîmplă în țara asta. Vreau să spun doar atît : că va trebui să ne cam revizuim ideile. Dar cui îi pasă ?

La începutul lui martie au apărut afișele pentru alegerile prezidențiale. Portretul lui Hindenburg, cu un text în caractere gotice dedesubt, avea un aer de-a dreptul religios : „El și-a păstrat credința în voi ; acum fiți-i și voi cu credință". Naziștii au reușit să găsească o formulă care să includă în mod inteligent venerabila icoană, evitînd totodată păcatul blasfemiei : „Onorați-l pe Hin-

denburg. Votați-l pe Hitler". Otto și tovarășii săi porneau în fiecare noapte, cu vopsea și pensule, în expediții pline de pericol. Se cățărau pe ziduri înalte, se tîrau pe acoperișuri, se foiau pe sub panourile de afișaj, tot timpul evitînd poliția și patrulele SA-ului. Iar a doua zi trecătorii puteau citi numele lui Thälmann scris cu litere mari în cîte un loc foarte vizibil, dar greu accesibil. Chiar și mie Otto mi-a dat un teanc de fluturași cu lipici pe-o parte : „Votați-l pe Thälmann, candidatul muncitorimii". Purtam fluturașii în buzunar și, cînd nimeni nu se uita, îi lipeam pe geamurile vitrinelor sau pe uși.

Brüning a vorbit la Palatul Sporturilor. Trebuia votat pentru Hindenburg, recomanda el, și salvată Germania. Gesticulația lui era tranșantă și moralizatoare ; ochelarii săi, în care se reflectau luminile scenei, trădau emoția. Vocea îi tremura de o patimă academică uscată. „Inflație", a rostit el amenințător și asistența s-a înfiorat. „Tannenberg"*, le-a amintit apoi ; au urmat aplauze prelungite.

Bayer a vorbit în Lustgarten, pe viscol, de pe acoperișul unui camion ; era o siluetă măruntă, cu capul gol, gesticulînd deasupra unei mări unduitoare de chipuri și steaguri. În spatele lui se ridica fațada rece a castelului ; și, de-a lungul balustradei de piatră, tăcuți, șiruri de polițiști înarmați.

— Uitați-vă la ei, striga Bayer. Bieții băieți ! Mai mare rușinea să-i scoată cineva în stradă pe-o vreme ca asta. Dar nu-i nimic ; au ei haine bune și groase, ca să le țină de cald. Cine le-a dat hainele astea ? Noi le-am dat. Păi n-a fost frumos din partea noastră ? Dar *nouă* cine-o să ne dea haine ? Mai bine întrebați-mă altceva !

— Deci i-a tras din nou în piept bătrînul, spuse Helen Pratt. Știam eu că așa o să fie. Am pariat pe zece mărci cu băieții de la birou și le-am luat banii. Fraierii !

Era în miercurea de după alegeri și stăteam împreună pe peronul gării de la Grădina Zoologică. Helen venise să mă conducă la tren ; plecam în Anglia.

* Localitate în fosta Prusie Orientală, unde în 1914 armata germană condusă de Hindenburg a obținut o victorie zdrobitoare asupra armatei țariste.

— Apropo, și-aduse ea aminte, ce mai face tipul ăla ciudat pe care l-ai adus cu tine într-o seară ? Morris nu ?, parcă așa îl chema.

— Norris... Nu mai știu ce-i cu el. Am pierdut legătura de-o veșnicie.

Mi s-a părut ciudat că îmi pune o asemenea întrebare, căci, doar cu o clipă mai devreme, mă gîndeam și eu la Arthur. În mintea mea, îl asociam mereu cu această gară. Curînd aveau să fie șase luni de cînd plecase din Berlin și parcă n-ar fi fost decît săptămîna trecută. Am hotărît ca, în momentul cînd voi ajunge la Londra, să-i scriu o lungă scrisoare.

Capitolul nouă

ȘI, CU TOATE acestea, nu i-am scris. De ce anume, nu prea știu. Eram comod, iar vremea se făcuse caldă. Mă gîndeam adesea la Arthur ; atît de des încît corespondența între noi mi se părea inutilă. De parcă ne-am fi aflat într-un gen de comunicare telepatică. Finalmente, am plecat la țară pentru patru luni, descoperind acolo, prea tîrziu, că uitasem ilustrata cu adresa lui într-un sertar, la Londra. N-avea oricum prea mare importanță. Probabil era de mult plecat din Paris. Dacă n-ajunsese cumva la închisoare.

La începutul lui octombrie m-am întors în Berlin. Bătrîna mea Tauentzienstrasse era neschimbată. Privind-o pe fereastra taxiului cu care veneam de la gară, am văzut mai mulți naziști în noile lor uniforme SA, acuma scoase de sub interdicție. Se plimbau pe stradă foarte țepeni, salutați cu entuziasm de cîțiva trecători mai vîrstnici. Alții stăteau postați la cîte un colț de stradă și-și zăngăneau cutia de colectă.

Am urcat pe scara binecunoscută. Înainte să apuc să sun, domnișoara Schroeder se și repezi să mă întîmpine cu brațele deschise. Probabil stătuse la fereastră să mă vadă cînd vin.

— Herr Bradshaw ! Herr Bradshaw ! Herr Bradshaw ! Deci v-aţi întors la noi, în sfîrşit ! Vă rog să mă credeţi că-mi vine să vă îmbrăţişez ! Dar ce bine arătaţi ! Să ştiţi că lucrurile s-au schimbat mult de cînd aţi plecat dumneavoastră.

— Dar aici, acasă, cum a fost între timp, domnişoară Schroeder ?

— Ei... Mai bine să nu mă plîng. Peste vară a fost destul de rău. Dar acum... Haide, intraţi, Herr Bradshaw, am o surpriză pentru dumneavoastră.

Şi, bucuroasă, îmi făcu semn s-o urmez, apoi deschise cu un gest dramatic uşa salonului.

— Arthur !

— Dragul meu William, bine-ai venit în Germania !

— Habar n-aveam că...

— Herr Bradshaw, vă rog să mă credeţi că aţi mai crescut !

— Da... Da... Iată o reîntîlnire într-adevăr fericită. Berlinul este iarăşi ca înainte. Propun să mergem cu toţii în camera mea, să bem un pahar în cinstea întoarcerii lui Herr Bradshaw. Veniţi, sper, şi dumneavoastră, domnişoară Schroeder ?

— O... Dar ce drăguţ din partea dumneavoastră, Herr Norris, pe cuvîntul meu.

— După dumneavoastră.

— Nu, vă rog.

— Nici nu vreau să aud.

Au urmat încă o mulţime de politeţuri şi de reverenţe înainte ca cei doi să treacă de pragul uşii. Familiaritatea nu părea să fi degradat manierele lor. Arthur era la fel de galant, iar domnişoara Schroeder la fel de cochetă ca întotdeauna.

Marele dormitor din faţă abia dacă se mai recunoştea. Arthur mutase patul în colţul de lîngă fereastră şi împinsese canapeaua mai aproape de sobă. Ghivecele cu ferigi sufocante dispăruseră, la fel ca şi numeroasele mileuri de pe toaletă şi figurinele metalice de cîini ce se-nşirau pe rafturile bibliotecii. Cele trei cromofotografii răpitor pastelate cu nimfe scăldîndu-se lipseau şi ele ; în locul lor am recunoscut trei gravuri ce atîrnaseră în sufrageria lui Arthur. Şi, mascînd chiuveta, un minunat paravan ja-

ponez lăcuit, care şedea cîndva în vestibulul din Courbierestrasse.

— Rămăşiţe, proclamă Arthur observînd direcţia privirilor mele, rămăşiţe pe care am reuşit să le mai salvez de la naufragiu.

— Acum, Herr Bradshaw, interveni şi domnişoara Schroeder, spune-mi, te rog, părerea dumitale sinceră. Herr Norris pretinde că nimfele mele erau urîte. Mie întotdeauna mi s-au părut drăguţe şi dulci. Sigur, ştiu că unii le-ar putea găsi demodate.

— N-aş spune că erau urîte, am răspuns cu cu diplomaţie. Dar e plăcut uneori să mai aduci şi schimbări în casă, nu vi se pare ?

— Schimbarea e sarea şi piperul vieţii, şopti în barbă Arthur luînd trei pahare din bufet. Ochiul meu a surprins o colecţie de sticle înăuntru : Ţie ce-ţi ofer, William, benedictină sau *Kümmel** ? Domnişoara Schroeder ştiu că preferă vişinată.

Acum, dacă-i vedeam pe amîndoi la lumina zilei, contrastul dintre ei devenea izbitor. Sărmana domnişoară Schroeder arăta mult îmbătrînită ; de fapt, era deja o femeie bătrînă. Faţa îi era pungită şi ridată de griji, iar pielea, în ciuda unui strat masiv de pudră şi ruj, arăta tot gălbejită. De cealaltă parte, în schimb, Arthur îţi făcea categoric impresia că-i mai tînăr. Se împlinise în obraji şi era proaspăt ca un boboc de trandafir : bărbierit, parfumat, manichiurat. Purta un inel cu o turcoază mare, pe care nu i-l ştiam dinainte şi un costum maro nou şi elegant. Peruca lui era mai îndrăzneaţă şi mai abundentă, compusă fiind din bucle ondulate şi lucioase, ce-i năpădeau tîmplele cu o luxurianţă tropicală. Avea un aer ferchez, dacă nu boem, în toată apariţia sa. Putea fi foarte bine un actor la modă sau un violonist bogat.

— De cînd te-ai întors ? l-am întrebat.

— Stai să vedem, cred să tot fie aproape două luni... ce zboară timpul ! A, trebuie să-mi cer iertare, zău, pentru neajunsurile mele de corespondent. Am fost atît de ocupat ; şi nici domnişoara Schroeder nu era sigură de adresa ta din Londra.

* Rachiu de chimen. (germ.)

— Mă tem că nici unul din noi nu e prea tare la scris scrisori.

— Cu spiritul am vrut, dragă băiete. Sper că mă crezi. Erai veşnic prezent în gîndurile mele. Şi e o mare plăcere pentru mine că te-ai întors aici. Deja am şi început să simt că mi se ia de pe conştiinţă o povară grea.

Asta nu era semn bun. Poate ajunsese iarăşi la strîmtoare. Nu speram decît că biata domnişoară Schroeder nu va avea de tras ponoase de pe urma lui. O priveam cum stătea, cu paharul în mînă, pe canapea, radiind toată şi sorbindu-ne orice cuvînt ; picioarele-i erau atît de scurte încît pantofii negri de catifea i se legănau în gol la cîţiva centimetri deasupra covorului.

— Uitaţi-vă numai, Herr Bradshaw, îmi întinse ea să-i văd încheietura unei mîini, ce mi-a dat Herr Norris de ziua mea. Am fost atît de fericită, vă rog să mă credeţi, încît am început să plîng.

Era o brăţară frumoasă de aur şi trebuia să fi costat pe puţin cincizeci de mărci. Am fost de-a dreptul mişcat :

— Drăguţ din partea ta, Arthur !

S-a roşit tot. Era tare încurcat.

— E doar un mic semn de stimă. Nici nu-ţi pot descrie, William, cît sprijin mi-a oferit domnişoara Schroeder. În ce mă priveşte, aş dori s-o iau ca secretară a mea permanentă.

— O, Herr Norris, cum puteţi spune asemenea prostii !

— Dar vă asigur, domnişoară Schroeder, că sînt cît se poate de serios.

— Vedeţi cum îşi bate joc de o biată femeie în vîrstă, Herr Bradshaw ?

Era uşor ameţită de băutură. Cînd Arthur i-a turnat al doilea pahar de vişinată, ea a vărsat puţin din el pe rochie. Apoi, de îndată ce agitaţia stîrnită de acest mic incident s-a potolit, Arthur ne-a anunţat că trebuia să plece.

— Îmi pare rău că trebuie să stric această reuniune festivă... glasul datoriei, ştiţi... Dar sper să se vedem diseară, William. Ce zici, luăm masa împreună ? Ţi-ar plăcea ?

— Foarte mult.

— Atunci eu îţi spun *au revoir* pînă la ora opt.

M-am ridicat să merg să despachetez. Domnișoara Schroeder m-a urmat în cameră. Insista să-mi dea o mînă de ajutor. Era încă ameţită şi punea lucrurile unde nu trebuia : cămăşile în sertarul mesei de scris, cărţile în dulapul cu şosete. Nu mai isprăvea de a-i tot ridica lui Arthur osanale.

— A venit de parcă însuşi cerul mi l-ar fi trimis. Eram restantă cu chiria, cum nu mai fusesem de pe vremea inflaţiei. Nevasta portarului a venit de cîteva ori să mi-o ceară. „Domnişoară Schroeder, zicea ea, noi vă cunoaştem de-atîta timp şi nu vrem ca tocmai noi să vă strîngem cu uşa. Dar trebuie să trăim cu toţii." Vă rog să mă credeţi că aveam seri cînd eram atît de deprimată că mă bătea gîndul să-mi pun capul în cuptor. Şi-atunci a picat Herr Norris. Credeam că a trecut pe la mine aşa, cum ar veni, în vizită. „Cît cereţi pentru dormitorul din faţă ?" m-a întrebat. Nu-mi venea pur şi simplu să-mi cred urechilor. „Cincizeci", am spus. Nici nu îndrăzneam să mă gîndesc la mai mult de-atît în vremuri atît de proaste ca acestea. Şi tremuram toată de teamă să nu i se pară prea mult. Ei, ce credeţi că mi-a spus atunci ? „Domnişoară Schroeder, zice el, nici nu pot concepe să vă dau mai puţin de şaizeci. Ar fi o pungăşie din partea mea." Credeţi-mă, Herr Bradshaw, că-mi venea să-i sărut mîna.

Domnişoara Schroeder avea lacrimi în ochi. Mi-era teamă să nu izbucnească.

— Şi vă plăteşte regulat ?

— La minut, Herr Bradshaw. N-ar fi mai punctual nici dacă aţi fi dumneavoastră înşivă. N-am cunoscut pe nimeni mai deosebit ca dumnealui. Păi ştiţi că nu mă lasă să-i fac cont lunar pentru lapte ? Îmi achită notele săptămînal. „Nu-mi place să mă ştiu că datorez cuiva nici măcar un singur pfennig", aşa-mi spune... Păcat că nu-i mai mulţi oameni ca dumnealui.

Seara, cînd am propus să mîncăm la restaurantul nostru obişnuit, spre surprinderea mea, Arthur a obiectat :

— Acolo e atîta zgomot, dragă băiete, şi nervii mei sensibili se revoltă la gîndul unei seri cu muzică de jazz. Cît despre bucătărie, chiar şi în acest oraş ignorant, e

remarcabilă pentru meschinăria ei. Mai bine haidem la „Montmartre".

— Dar e groaznic de scump, dragă Arthur.

— Nu face nimic. Nu face nimic. În această scurtă viaţă a noastră, nu putem sta să socotim mereu cîte un preţ sau altul. În astă seară eşti invitatul meu. Îţi propun ca, pentru cîteva ore, să uităm de grijile acestei lumi atît de aspre şi să ne simţim cît putem mai bine.

— Drăguţ din partea ta.

La „Montmartre" Arthur a comandat şampanie.

— Seara de azi e un eveniment deosebit de fast, încît simt că ne putem acorda dreptul de a mai relaxa puţin principiile noastre prea rigid revoluţionare.

— Trebuie să remarc, am rîs eu, că afacerile par să-ţi meargă strună.

Arthur îşi prinse cu băgare de seamă bărbia între degetul mare şi arătător.

— N-aş avea de ce să mă plîng, William. Cel puţin în momentul de faţă. Nu. Dar mă tem că se cam adună nori la orizont.

— Şi tot de import-export te ocupi ?

— Nu tocmai... Nu... Deşi, într-un anumit sens, poate.

— Şi ai stat tot timpul la Paris ?

— Mai mult sau mai puţin. Am mai plecat, am mai venit.

— Dar ce făceai tu acolo exact ?

Arthur îşi roti încurcat privirile prin micul restaurant luxos, apoi îmi zîmbi cu mult şarm :

— Întrebarea ta e foarte incitantă, dragul meu William.

— Lucrai pentru Bayer ?

— Ăăă... parţial. Da.

Ochii îi deveniseră absenţi. Încerca să se îndepărteze de subiect.

— L-ai mai văzut cumva de cînd te-ai întors la Berlin ?

— Bineînţeles. Şi mă privi cu o suspiciune brusc trezită. Dar de ce mă-ntrebi ?

— Aşa. Pentru că, ultima oară cînd te-am văzut, nu păreai prea încîntat de el, atîta tot.

— Bayer şi cu mine sîntem în excelente relaţii. Vorbea subliniind cuvintele, apoi făcu o pauză şi adăugă : Doar n-ai spus nimănui că m-am certat cu el, sper ?

— Nu, bineînţeles că nu, Arthur. De altfel cui ai fi vrut să-i spun ?

Arăta acum vizibil uşurat.

— Te rog să mă ierţi, William. Trebuia să-mi dau seama că mă pot baza pe admirabila ta discreţie. Dar dacă, printr-o întîmplare, s-ar afla cumva că Bayer şi cu mine nu mai sîntem în termeni amicali, situaţia ar putea deveni extrem de neplăcută pentru mine, înţelegi ?

Am rîs.

— Nu, Arthur. Nu înţeleg nimic.

Zîmbind la rîndul său, Arthur îşi ridică paharul.

— Trebuie să ai răbdare cu mine, William. Tu ştii că mie-mi place mereu să am micile mele secrete. Fără îndoială, va veni şi timpul cînd voi putea să-ţi dau explicaţiile de rigoare.

— Ori să le inventezi.

— Ha-ha. Ha-ha. Eşti crud ca-ntotdeauna, văd eu... Dar, apropo, asta îmi aminteşte că, fără să mă gîndesc prea mult, am fixat o întîlnire cu Anni la ora zece... încît poate că ar fi bine să trecem la felul următor.

— Bineînţeles. Nu trebuie s-o faci să aştepte.

Tot restul mesei Arthur îmi puse întrebări despre Londra. Numele Berlinului şi al Parisului au fost cu mult tact evitate.

Fără doar şi poate prezenţa lui Arthur transformase rutina zilnică a vieţii din casa domnişoarei Schroeder. Întrucît el insista să facă o baie fierbinte în fiecare dimineaţă, ea trebuia să se scoale cu o oră mai devreme, ca să umple micul boiler de modă veche de lîngă vană. N-am auzit-o însă plîngîndu-se. Ba chiar părea să-l admire pe Arthur pentru inconvenientele ce i le crea.

— E un om aşa deosebit, Herr Bradshaw. Seamănă mai degrabă cu o doamnă decît cu un domn. La el în cameră orice lucru îşi are locul lui şi-mi face un tărăboi de mai mare dragul dacă nu-l găseşte unde îl vrea el. Deşi trebuie să recunosc că e plăcut să faci menajul cuiva care are atîta grijă de lucrurile lui. Ar trebui să-i vedeţi cămă-

şile sau cravatele. Sînt un vis, ce mai ! Şi ce lenjerie de mătase are ! „Herr Norris, i-am spus o dată, lucrurile astea ar trebui să le port *eu*, nu dumneavoastră ; sînt prea fine pentru un bărbat." Glumeam doar, bineînţeles. Herr Norris e un om care ştie de glumă. Primeşte zilnic patru ziare, ca să nu mai vorbim de săptămînalele ilustrate şi nu-mi dă voie să arunc nici unul din ele. Trebuie să le pun pe toate în ordine, după dată, mă rog frumos, teancuri-teancuri pe dulap. Cîteodată-mi vine să şi înnebunesc la gîndul cît praf se-adună-n ele. Şi în fiecare zi, cînd pleacă, îmi lasă o listă lungă cît braţul de mesaje pentru diferiţi indivizi care trebuie să-i telefoneze ori să treacă pe-aici. Iar eu am de ţinut minte un pomelnic întreg de nume, pe care din ei vrea să-i vadă şi pe care nu. Acum toată ziua sună la uşă cu telegrame pentru Herr Norris şi cu scrisori expres şi par avion şi mai ştiu eu ce. În ultimele două săptămîni cel puţin a fost ceva de groază. După mine, cred că slăbiciunea lui sînt femeile.

— De unde ai dedus asta, domnişoară Schroeder ?

— Păi, am observat că Herr Norris tot primeşte întruna telegrame din Paris. La început i le deschideam eu ; gîndeam că poate e ceva important în ele şi Herr Norris vrea să afle neîntîrziat. Dar nu pricepeam nimic din ce scria acolo. Toate erau de la una Margot. Şi foarte afectuoase unele din ele. „Îţi trimit o îmbrăţişare", sau „Ultima dată ai uitat să trimiţi sărutări". Trebuie să recunosc că eu personal n-aş avea vreodată tupeul să scriu lucruri din astea ; închipuiţi-vă ce spun funcţionarii de la poştă cînd citesc aşa ceva ! Mari nerușinate cred că sînt şi franţuzoaicele astea ! Eu din experienţă vă spun că, atunci cînd o femeie face atîta paradă de sentimentele ei, înseamnă că nu prea e de calitate... Pe urmă, în afară de asta, îi scrie şi atîtea bazaconii.

— Ce fel de bazaconii ?

— O, am mai uitat din ele. Tot felul de prostii despre un ceainic şi un samovar şi pîine şi unt şi cozonac.

— Ce curios.

— Aşa e, Herr Bradshaw. Foarte-foarte curios... Dar să vă spun ce cred eu. Domnişoara Schroeder îşi coborî glasul, aruncînd o privire spre uşă ; poate chiar de la

Arthur învățase figura. Eu cred că-i un fel de limbaj secret. Înțelegeți ? Fiecare cuvînt are dublu sens.

— Adică un cod ?

— Exact, asta e, aprobă misterioasă din cap domnișoara Schroeder.

— Dar ce motiv credeți că ar avea ea să-i scrie lui Herr Norris telegrame cu cod ? Mi se pare fără rost.

Domnișoara Schroeder zîmbi de inocența mea.

— A, Herr Bradshaw, chiar dacă sînteți dumneavoastră așa deștept și învățat, se vede că încă nu știți totul. Dar o femeie bătrînă ca mine înțelege mai bine micile secrete de acest fel. Treaba-i cît se poate de clară : Margot asta, sau cum o fi chemînd-o (pentru că nu cred să semneze cu numele ei adevărat), a rămas gravidă. Precis.

— Și credeți că Herr Norris...

Domnișoara Schroeder dădu energică din cap că da.

— E limpede ca lumina zilei.

— Ei nu, după părerea mea, nu cred că...

— Bine, n-aveți decît să rîdeți, Herr Bradshaw, dar tot eu am dreptate, o să vedeți dumneavoastră. În fond, Herr Norris e încă în plină putere. Știu bărbați care au făcut copii nu la vîrsta lui, ci la a lui taică-său. Și, în afară de asta, ce alt motiv ar avea să-i scrie asemenea mesaje ?

— N-am nici cea mai vagă idee.

— Vedeți ? exclamă triumfătoare domnișoara Schroeder. Nu știți. Nici eu nu știu.

În fiecare dimineață, domnișoara Schroeder își tîrșîia papucii prin apartament cu maximum de viteză, ca o mică locomotivă cu aburi, strigînd :

— Herr Norris ! Herr Norris ! Baia e gata ! Dacă nu veniți repede, boilerul sare-n aer !

— O, Doamne ! exclama în englezește Arthur. Numai să-mi pun peruca.

Se temea să intre însă în baie pînă ce nu se dădea drumul la apă, iar pericolul de explozie era înlăturat. Domnișoara Schroeder înainta eroic, ferindu-și fața și, cu un prosop în mînă, răsucea robinetul încins. Dacă momentul exploziei era iminent, pe robinet ieșeau la început nori întregi de aburi, în timp ce apa din boiler fierbea cu un zgomot ca de cascadă. Din pragul ușii, Arthur privea

eforturile domnișoarei Schroeder cu o grimasă de rînjet nervos, gata în orice clipă s-o ia la fugă.

După baie venea ucenicul bărbier, trimis în fiecare dimineață de la frizeria din colț, să-l radă pe Arthur și să-i pieptene peruca.

— Nici chiar în sălbăticiile Asiei, mi-a povestit o dată Arthur, nu m-am bărbierit singur dacă lucrul putea fi evitat. E una din acele mici operațiuni sordide și plicticoase care te indispun pentru tot restul zilei.

După ce pleca și bărbierul, Arthur mă striga :

— Vino, dragă băiete, acum sînt vizionabil. Vino să stăm de vorbă pînă mă pudrez pe nas.

Așezat în fața mesei de machiaj într-un halat subțire mov, Arthur îmi împărtășea diferitele secrete ale toaletei sale. Era un om extrem de pretențios. A fost o adevărată revelație pentru mine să descopăr, după atîta timp, ce pregătiri complexe precedau orice apariție a sa în public. Nici prin gînd nu mi-ar fi trecut, de pildă, că-și petrecea, de trei ori pe săptămînă, cîte zece minute subțiindu-și sprîncenele cu o pensetă. („Subțiindu-le, William, *nu* pensîndu-le. Pensatul e un semn de efeminare pe care îl detest.") O rolă de masaj ocupa apoi zilnic alte cincisprezece minute din timpul său prețios ; mai urma un tratament meticulos al obrajilor cu creme de față (șapte-opt minute) și puțin pudrat expert (alte trei-patru). Pedichiura, desigur, venea pe deasupra ; însă Arthur își petrecea de obicei cîteva clipe masîndu-și cu un unguent degetele de la picioare, pentru a evita bășicile și bătăturile. Nu neglija de asemeni niciodată o gargară și o spălătură bucală. („Venind în contact zi de zi, cum fac eu, cu reprezentanți ai plebei, sînt obligat să mă apăr de năvala roiurilor de microbi.") Ca să nu mai vorbim de zilele cînd efectiv se machia. („Simțeam că am nevoie de o nuanță de culoare azi dimineață ; e o vreme atît de deprimantă.") Sau marele pansament ce-l făcea la două săptămîni o dată mîinilor și încheieturilor de la mîini cu o loțiune depilatoare. („Prefer să nu-mi mai amintesc de înrudirea noastră cu maimuțele mari.")

După toate aceste eforturi obositoare, nu-i de mirare că avea o poftă sănătoasă la micul dejun. Reușise s-o învețe pe domnișoara Schroeder să facă pîine prăjită ; iar,

după primele cîteva zile, nu s-a-ntîmplat să-i mai servească oul fiert mai tare decît se cuvenea. Mînca marmeladă de casă, preparată de o englezoaică din Wilmersdorf, care-i cerea aproape dublu preț. Își folosea propriul său vas de fiert cafeaua, cumpărat de la Paris și bea o marcă anume de cafea, ce o primea direct de la Hamburg.

— Lucruri mărunte în sine, cum spunea el, dar pe care am ajuns, după o lungă și tristă experiență, să le prețuiesc mai mult decît atîtea alte luxuri excesiv trîmbițate și umflate.

La zece și jumătate pleca în oraș și arareori îl mai vedeam pînă seara. După prînz își făcuse un obicei din a se întoarce acasă și a sta întins în pat timp de o oră.

— Poți să mă crezi sau nu, William, dar izbutesc să-mi creez minute întregi un gol total în minte. Chestiune de exercițiu, se înțelege. Fără siesta mea, aș ajunge curînd o epavă nervoasă.

De trei ori pe săptămînă, serile, venea domnișoara Anni și atunci Arthur se deda la plăcerile lui private. Zgomotul se auzea perfect pînă în salon, unde domnișoara Schroeder stătea și căsca.

— Vai, vai ! mi-a spus ea o dată, sper ca Herr Norris să nu pățească ceva. Ar trebui să aibă și el puțină grijă la vîrsta asta.

Într-o după-amiază, la vreo săptămînă după sosirea mea, eram singur în apartament. Pînă și domnișoara Schroeder ieșise în oraș. A sunat la ușă. Era o telegramă pentru Arthur. Din Paris.

Tentația era atît de mare încît pur și simplu nu-i puteam rezista ; de altfel nici n-am încercat să lupt. Ca să ușureze lucrurile și mai mult, însuși plicul era prost lipit și mi s-a deschis în mînă :

„Sînt foarte însetată, am citit, sper alt ceainic va fierbe curînd sărutările sînt pentru băieții cuminți. Margot."

Am luat din camera mea o sticlă de gumă arabică și am lipit cu grijă plicul. Apoi l-am lăsat pe masa lui Arthur și am plecat la cinema.

În acea seară, la cină, arăta vizibil deprimat. Părea că n-are poftă de mîncare și privea fix în gol cu o încruntătură înveninată.

— Care-i problema ? l-am întrebat.

— Problema e cu lucrurile în general, dragă băiete. Cu starea acestei lumi nenorocite. Am eu puţin *Weltschmerz* *, atîta tot.

— Hai, revino-ţi. Drumul iubirii adevărate să ştii că nu e niciodată drept.

Dar n-a reacţionat. Nici măcar nu m-a întrebat ce voiam să spun. Către sfîrşitul mesei a trebuit să mă duc în fundul restaurantului să dau un telefon. Cînd m-am întors, l-am surprins absorbit în lectura unui petec de hîrtie, pe care l-a vîrît grăbit în buzunar cînd m-a văzut apropiindu-mă. Dar nu fusese destul de iute. Am recunoscut telegrama din acea după-amiază.

Capitolul zece

ARTHUR mă privea cu nişte ochi parcă puţin cam prea inocenţi.

— Apropo, William, tonul său era de o naturaleţe studiată, ai ceva în program pentru joia viitoare, seara ?

— Nu, din cîte ştiu.

— Excelent. Atunci îmi dai voie să te invit la un mic dineu ?

— E o propunere cît se poate de plăcută. Cine mai vine ?

— A, o să fie o întîlnire foarte restrînsă. Numai noi doi şi baronul von Pregnitz.

Pronunţase numele în modul cel mai firesc cu putinţă.

— Kuno ! am exclamat eu.

— Pari foarte surprins, William, ca să nu spun nemulţumit. Era imaginea însăşi a inocenţei. Mie mi s-a părut întotdeauna că tu şi cu el eraţi atît de buni prieteni...

* Termen consacrat de scriitorul german Jean Paul (1763—1825) pentru a defini melancolia romantică.

— Şi mie mi s-a părut, pînă ultima dată cînd ne-am întîlnit. Practic mi-a întors spatele atunci.

— O, dragă băiete, să nu-mi ieі în nume de rău că-ţi spun, dar cred că în mare parte aici a lucrat şi imaginaţia ta. Sînt sigur că el n-ar fi în stare de una ca asta ; nu e-n firea lui.

— Doar nu vrei să-mi spui că am visat eu, nu ?

— Bineînţeles, nu mă-ndoiesc nici o clipă de cuvîntul tău. Dar, dacă a fost, cum spui tu, poate puţin mai brusc, mi-nchipui că era probabil frămîntat de multele lui obligaţii. După cum presupun că ştii, a primit un post în noul cabinet.

— Cred că am citit în ziare, da.

— Oricum, chiar dacă s-a purtat ceva mai neobişnuit cu acel prilej pe care-l aminteşti, pot să te asigur că proceda astfel din cauza unei neînţelegeri, care între timp a şi fost înlăturată.

Am zîmbit.

— Nu e nevoie, Arthur, să faci un asemenea mister din povestea asta. Eu am şi aflat-o pe jumătate, încît îmi poţi foarte bine spune şi restul. E în legătură cu secretarul tău, parcă ?

Arthur strîmbă din nas cu o expresie comică de nemulţumire.

— Nu-i mai spune aşa, William, te rog. Zi-i pur şi simplu Schmidt. Nu-mi place să mi se amintească asociaţia mea cu el. Cei ce au proasta inspiraţie de a lua de suflet cîte un şarpe, de obicei au toate motivele să regrete faptul, mai devreme sau mai tîrziu.

— Bine, atunci Schmidt... Mai departe.

— Ca de obicei, constat că eşti mai bine informat decît îmi închipuiam eu, oftă Arthur. Ei da, şi dacă vrei să auzi tot tristul adevăr, atunci nu-mi rămîne decît să ţi-l mărturisesc, oricît de dureros mi-ar fi subiectul. După cum ştii, ultimele săptămîni ale mele în Courbierstrasse le-am petrecut într-o stare de anxietate financiară torturantă.

— Ştiu.

— Ei, ca să nu mai intru acum într-o serie de detalii sordide, care nu au nimic de-a face cu chestiunea, am să-ţi spun numai că am fost obligat să fac rost de bani. Mi-am

încercat norocul în cele mai posibile și mai imposibile direcții. Apoi, în disperare de cauză, cînd literalmente lupul pîndea la ușă, mi-am înghițit mîndria...

— Și l-ai rugat pe Kuno să te împrumute ?

— Îți mulțumesc, dragă băiete. Cu obișnuita ta considerație pentru sentimentele mele, tu mă ajuți să trec peste partea cea mai penibilă a povestirii... Ei bine, da, m-am coborît pînă acolo. Am încălcat unul din cele mai sacre principii ale mele, și anume ca niciodată să nu-mprumut de la un prieten. (Căci, pot spune, l-am socotit întotdeauna un prieten, un prieten drag.) Da...

— Iar el te-a refuzat, monstru zgîrcit ce e !

— Nu, William. Aici te grăbești. Și-l judeci greșit. N-am nici un motiv să cred că m-ar fi refuzat. Dimpotrivă chiar. Mai ales că era prima dată cînd îl abordam într-o situație de acest fel. Dar Schmidt a prins de veste mai înainte despre intențiile mele. Nu pot decît să presupun că mi-a deschis și mi-a citit sistematic scrisorile. În orice caz, s-a dus direct la Pregnitz și l-a sfătuit să nu-mi avanseze banii, servindu-i tot felul de motive, dintre care majoritatea s-au dovedit a fi cele mai odioase calomnii. În ciuda îndelungatei mele experiențe în privința naturii umane, n-aș fi crezut posibile o asemenea ingratitudine și o asemenea trădare...

— Dar de ce-o fi făcut-o în fond ?

— În principal, cred, pur și simplu din ciudă. Cel puțin atît cît îi cunosc eu meandrele minții ticăloșite. Dar, fără îndoială, creatura se mai temea și că, în acest caz anume, se va vedea frustrat de osciorul lui. De obicei asemenea împrumuturi, știi, el le perfecta și-și reținea din ele un anumit procent înainte de a-mi remite banii... Dar faptul că trebuie să-ți povestesc toate aceste amănunte mă face să intru-n pămînt de rușine.

— Și presupun că ghicise corect. Adică n-aveai de gînd să-i dai nimic de data asta, nu-i așa ?

— Păi, n-aveam. După atitudinea lui murdară în chestiunea covorului din salon, cred că nimeni nu-mi putea pretinde să-i mai și dau ceva. Ții minte covorul ?

— Cum l-aș putea uita ?

— Incidentul cu covorul a fost, ca să spun așa, declarația de război între mine și el. Deși m-am străduit să

răspund și pe mai departe pretențiilor lui cu maximă corectitudine.

— Dar ce-a spus Kuno la toate acestea ?

— Natural, a fost extrem de neplăcut surprins și foarte indignat. Și de asemeni, trebuie să adaug, urîcios cu mine într-un mod cam inutil. Mi-a trimis o scrisoare cît se poate de acră. Pe un ton de gentleman, desigur ; el e întotdeauna un gentleman. Dar glacial. Foarte glacial.

— Ce mă miră e că l-a crezut pe Schmidt și nu pe tine.

— Fără îndoială că Schmidt are căile și mijloacele lui de a-l convinge. Există anumite incidente în existența mea, după cum sînt convins că știi, care se pretează foarte ușor la interpretări greșite.

— Și m-a inclus și pe mine în toată povestea, nu ?

— Cu regret trebuie să spun că da, ceea ce mă întristează mai mult ca orice în situația dată ; cînd mă gîndesc că ai fost tîrît și tu în noroiul în care eu mă bălăceam deja...

— Dar ce anume i-a spus lui Kuno despre mine ?

— Am impresia că i-a sugerat, în linii mari și trecînd peste amănunțe, că tu ai fi complice la infamele mele crime.

— Ei, fir-ar să fie !

— Nu mai e nevoie să spun că pe amîndoi ne-a zugrăvit ca pe doi bolșevici de cea mai roșie nuanță.

— Pe mine a vrut să mă flateze, cred.

— Sigur... ăăă... da. E și acesta un mod de-a privi lucrurile, fără îndoială. Din păcate, ardoarea revoluționară nu e o recomandare prea grozavă pe lîngă bunăvoința baronului. Imaginea lui despre membrii stîngii e destul de primitivă. Își imaginează că umblăm toți cu buzunarele pline de bombe.

— Și, cu toate acestea, acceptă să ia masa cu noi joia viitoare ?

— A, mă bucur să-ți spun că raporturile dintre noi sînt mult schimbate în momentul de față. După întoarcerea mea la Berlin, ne-am văzut de mai multe ori. A fost nevoie, desigur, de multă diplomație ; dar cred că am reușit mai mult sau mai puțin să-l conving de absurditatea acuzației lui Schmidt. Iar, printr-un noroc nesperat, i-am putut fi și de folos într-o mică problemă. Esențial-

mente, el e un om rezonabil şi întotdeauna deschis la argumentele convingătoare.

Am zîmbit :

— S-ar părea că ţi-ai dat multă osteneală în folosul lui. Sper să merite pînă la urmă efortul.

— Una din caracteristicile mele, William — o poţi numi şi slăbiciune, dacă vrei — e că nu pot suporta să pierd un prieten, dacă lucrul poate fi evitat.

— Şi-atunci ai grijă să nu-l pierd nici eu ?

— Ăăă... da, trebuie să spun că, dacă eu aş fi cumva cauza, fie şi indirectă, a unei înstrăinări definitive între Pregnitz şi tine, să ştii că aş fi extrem de nefericit. Dacă unele mici dubii sau resentimente mai persistă încă, fie de-o parte, fie de alta, sper în modul cel mai sincer că această întîlnire le va spulbera.

— În ce mă priveşte, n-am nici un reproş să-i fac

— Mă bucur că-mi spui asta, dragă băiete. Mă bucur foarte mult. E aşa o prostie să porţi ranchiună cuiva. În viaţă poţi pierde uneori enorm din cauza unui orgoliu deplasat.

— Enorm de mulţi bani, fără îndoială.

— Da... şi asta, îşi prinse Arthur, căzut pe gînduri, bărbia între degete. Deşi vorbeam dintr-un punct de vedere mai degrabă spiritual decît material.

În tonul lui se distingea un reproş discret.

— Apropo, m-am interesat eu, ce face Schmidt acum ?

— Dragă William, spuse încurcat Arthur, de unde Dumnezeu vrei să ştiu ?

— Mă gîndeam că poate a încercat să te necăjească iar.

— În prima lună după ce am ajuns la Paris, mi-a scris mai multe scrisori pline de cele mai absurde ameninţări şi pretenţii băneşti. Pur şi simplu le-am ignorat. De-atunci n-am mai auzit de el.

— Şi n-a apărut niciodată la domnişoara Schroeder ?

— Slavă Domnului, nu. Cel puţin pînă acum. E unul din coşmarele mele permanente că s-ar putea să-mi descopere cumva noua adresă.

— Presupun că tot o să dea de ea, mai devreme sau mai tîrziu.

— Nu mai spune asta, William. Te rog nu mai spune asta... Am şi-aşa destule griji pe cap. Cred că atunci potirul necazurilor mele ar fi plin.

În seara dineului, pe cînd ne îndreptam spre restaurant, Arthur îmi dădea ultimele instrucţiuni.

— Să fii foarte atent, nu-i aşa ?, dragă băiete, să nu-ţi scape vreo vorbă despre Bayer sau despre convingerile noastre politice.

— Doar nu sînt nebun.

— Bineînţeles că nu eşti, William. Te rog să nu crezi că am vrut să te jignesc. Dar pînă şi cei mai prudenţi dintre noi uneori tot ne mai trădăm... Şi încă un amănunt : poate că, în stadiul actual, ar fi mai strategic să nu i te adresezi lui Pregnitz pe numele lui de botez. E bine să păstrăm o anumită distanţă. Genul ăsta de lucruri pot foarte uşor da naştere la confuzii.

— Nu-ţi face probleme. Am să fiu băţos ca un ciomag.

— Nu băţos, te implor, dragă băiete. Absolut degajat, absolut natural. O nuanţă mai oficial, poate, doar la început. Lasă-l pe el să facă primul pas. O uşoară rezervă politicoasă, atit e nevoie.

— Dacă mai continui mult aşa, o să mă aduci într-o asemenea stare că n-o să fiu capabil nici să deschid gura.

Cînd am sosit la restaurant, l-am găsit pe Kuno deja instalat la masa rezervată de Arthur. Ţigara ce o ţinea între degete era consumată pînă aproape de capăt, iar chipul său afişa o expresie de plictiseală binecrescută. La vederea lui, Arthur literalmente s-a sufocat de groază.

— Dragă baroane, iartă-mă, te rog din suflet. Pentru nimic în lume n-aş fi dorit să se-ntîmple una ca asta. Am spus la şi jumătate ? Aşa am spus ? Şi dumneata ai aşteptat aici un sfert de oră ? Îmi vine să mor de ruşine. Serios, nici nu ştiu cum să mă scuz îndeajuns.

Prefăcătoria lui Arthur părea să-l facă pe baron să se simtă la fel de prost ca şi mine. Acesta schiţă un gest slab, de respingere, cu mina lui ca o aripioară de peşte şi murmură ceva de neînţeles.

— ...o prostie imensă din partea mea. Pur şi simplu nu pot pricepe cum de-am fost atit de prost ca să...

Ne-am așezat toți trei. Arthur bălmăjea întruna cîte ceva ; scuzele lui evoluau ca o temă cu variațiuni. Își învinuia memoria defectuoasă și evoca și alte cazuri cînd aceasta îl lăsase în pană. („Îmi vine acum în minte o împrejurare profund nefericită de la Washington, cînd am uitat completamente să mă duc la o ceremonie diplomatică importantă ce avea loc la reședința ambasadorului spaniol.") Dădea vina pe ceasul lui ; în ultima vreme, spunea, acesta o lua înainte. („De obicei îmi fac o regulă din a-l trimite o dată pe an, cam la vremea aceasta, firmei producătoare din Zürich ca să-l regleze.") Și l-a asigurat, de cel puțin cinci ori, pe baron că eu personal nu aveam absolut nici o vină pentru întîrzierea noastră. Aș fi vrut să se deschidă atunci podeaua să mă înghită. Îl observam pe Arthur că este nervos și nesigur de sine ; variațiile lui ezitau jenate și amenințau, în orice clipă, să eșueze în contraziceri. Nu avusesem parte să-i cunosc decît arareori verbozitatea și niciodată nu-l văzusem încă atît de plicticos. Kuno se retrăsese în spatele monoclului său. Figura îi era discretă ca și meniul, și la fel de ininteligibilă.

Pe la mijlocul peștelui, Arthur își epuizase vorbele. A urmat o liniște și mai incomodă ca pălăvrăgeala lui. Ședeam la micuța și eleganta masă din restaurant ca trei oameni cufundați în studierea unei probleme complicate de șah. Arthur își tot frămînta bărbia și arunca pe furiș scurte priviri disperate în direcția mea, semnalîndu-mi să-i vin în ajutor. I-am ignorat însă apelurile. În ce mă privea, eram îmbufnat și plin de resentimente. Venisem aici în astă seară pornind de la premiza că Arthur reînnodase mai mult sau mai puțin relațiile cu Pregnitz și că drumul spre o împăcare generală era deschis. Or, nici vorbă de așa ceva. Kuno era încă suspicios față de Arthur și pe bună dreptate, după felul cum se purta acesta. Îi simțeam ochiul oprindu-se întrebător din cînd în cînd asupra mea și continuam să mănînc, fără a privi nici în dreapta, nici în stînga.

— Domnul Bradshaw tocmai s-a întors din Anglia.

Am simțit ca și cum Arthur mi-ar fi tras un brînci violent pînă în mijlocul scenei. Tonul lui mă implora să-mi joc rolul. Acum se uitau amîndoi la mine. Kuno

arăta interesat, dar prudent ; Arthur de-a dreptul abject. Eram atît de caraghioşi, fiecare în felul său, încît n-am putut să nu zîmbesc.

— Da, am spus, la începutul lunii.

— Iertaţi-mă, aţi fost la Londra ?

— O parte din timp, da.

— Serios ? Ochiul lui Kuno se animă de o lucire duioasă. Şi cum a fost acolo, dacă-mi permiteţi întrebarea ?

— Am avut o vreme minunată în septembrie.

— Da, înţeleg...

Un zîmbet vag şi lunecos îi jucă uşor pe buze ; părea că savurează amintiri plăcute. Monoclul îi lucea visător. Profilul său distins deveni gînditor, sentimental şi trist.

— Eu voi susţine întotdeauna, interveni incorigibilul Arthur, că Londra în septembrie are un farmec al ei aparte. Îmi amintesc de o toamnă excepţional de frumoasă — în nouă sute patru cred că era. Sau poate în nouă sute cinci. Mă plimbam pe Podul Waterloo înainte de micul dejun şi admiram Catedrala St. Paul. Pe atunci aveam un apartament la Savoy Hotel...

Kuno nu părea să-i fi auzit vorbăria.

— Şi, iertaţi-mă, cum mai e Regimentul de Gardă Călare ?

— Tot la locul lui.

— Da ? Îmi pare bine să aflu, înţelegeţi ? Foarte bine-mi pare...

Am rînjit. Kuno a zîmbit, lunecos şi subtil. Arthur a scăpat un nechezat surprinzător de aspru, pe care a încercat pe loc să-l înăbuşe cu mîna. Apoi Kuno şi-a azvîrlit capul pe spate şi a rîs tare : „Ho ! Ho ! Ho !“ Nu-l mai auzisem niciodată pînă atunci rîzînd cu adevărat. Rîsul lui era o curiozitate, o raritate moştenită, ceva transmis de la mesele copioase ale secolului trecut, ceva aristocratic, masculin şi interpretat, greu de auzit în ziua de azi altundeva decît pe scenele de teatru clasic. A părut el însuşi puţin ruşinat de acest rîs căci, revenindu-şi, a adăugat pe un ton de scuză :

— Înţelegeţi ? Vă rog să mă iertaţi, dar mi-s foarte vii în memorie.

— Asta mi-aduce aminte, se apleacă Arthur peste masă, iar tonul îi deveni picant, de o istorioară care se

povestea pe seama unui pair al imperiului... să-i spunem Lord X. Pot garanta pentru autenticitatea ei, fiindcă l-am întîlnit pe respectiv odată la Cairo. Un om teribil de excentric...

Nu mai încăpea nici o îndoială, petrecerea fusese salvată. Am început să răsuflu și eu mai liber. Kuno se relaxa în etape succesive, de la o politețe bănuitoare pînă la o certă bună dispoziție. Recăpătîndu-și îndrăzneala, Arthur era acum din nou slobod la gură și amuzant. Am băut toți trei mult coniac și trei sticle de Pommard. Eu am spus un banc foarte stupid cu doi scoțieni care se duc la sinagogă. Kuno a început să mă împingă pe sub masă cu piciorul. Într-un interval de timp nefiresc de scurt am privit de două ori la ceas și am văzut că era ora unsprezece.

— Dumnezeule mare ! exclamă Arthur. Dacă-mi permiteți, eu o să-mi iau zborul. O mică obligație...

Am privit spre el nedumerit. Nu-l auzisem niciodată să-și fixeze întîlniri la ore atît de înaintate ; și, în plus, nici nu era seara lui Anni. Kuno însă nu păru deloc deranjat de idee. Era întruchiparea însăși a amabilității.

— Nu-ți face probleme, dragul meu... Noi te înțelegem foarte bine.

Piciorul lui se înghesuia într-al meu pe sub masă.

— Știi, am spus eu după ce Arthur ne-a părăsit, acum fără glumă, ar trebui să plec și eu acasă.

— O, nu spune una ca asta.

— Ba da, am rostit eu ferm, zîmbind și trăgîndu-mi piciorul.

— Aș vrea, înțelegi ?, foarte mult aș vrea să-ți arăt apartamentul meu cel nou. Cu mașina ajungem acolo în zece minute.

— Mi-ar plăcea să-l văd, dar altă dată.

Zîmbi imperceptibil.

— Atunci îmi dai voie, poate, să te conduc pînă acasă?

— Mulțumesc foarte mult.

Șoferul său impresionant de chipeș ne-a salutat îndrăzneț și ne-a deschis portiera spre adîncurile marii limuzine negre. În timp ce lunecam ușor pe Kurfürstendamm, Kuno mi-a luat o mînă pe sub cuvertura de blană.

— Tot mai eşti supărat pe mine ?, a murmurat el cu reproş în glas.

— De ce să fiu ?

— O, ba da, te rog să mă ierţi, dar eşti.

— Serios, nu sînt.

Kuno îmi strînse moale mîna.

— Pot să te-ntreb ceva ?

— Întreabă-mă.

— N-aş vrea să fiu indiscret, înţelegi ? Tu crezi în prietenia platonică ?

— De ce n-aş crede ? am spus eu cu rezervă.

Răspunsul a părut că-l mulţumeşte. Tonul îi deveni mai confidenţial :

— Eşti sigur că nu vrei să urci să-mi vezi apartamentul ? Nici măcar cinci minute ?

— Astă seară nu.

— Absolut sigur ?

Îmi strînse mîna iar.

— Absolut-absolut sigur.

— Atunci în altă seară ?

Din nou îmi strîngea mîna. Am rîs :

— Cred că l-aş vedea mai bine pe ziuă, nu ?

Kuno oftă doar moale, fără să mai insiste. Cîteva clipe mai tîrziu limuzina oprea în faţa uşii mele. Privind de jos spre fereastra lui Arthur, am văzut că la el ardea lumina. Dar totuşi nu i-am atras atenţia lui Kuno.

— Atunci noapte bună şi mulţumesc că m-ai condus.

— Chiar că n-ai de ce, te rog.

Am făcut un semn cu capul spre şofer :

— Să-i spun să te ducă înapoi acasă ?

— Nu, mulţumesc, rosti Kuno destul de trist şi cu o foarte slabă tentativă de zîmbet. Mă tem că nu. Încă nu.

Şi se lăsă pe spate între perne, cu zîmbetul încă îngheţat pe faţă şi cu monoclul prinzînd un ultim reflex fantomatic de la un felinar în timp ce maşina pornea din loc.

Cînd am intrat în apartament, Arthur s-a ivit doar în cămaşă în pragul uşii de la dormitorul său. Părea destul de întors pe dos.

— Ai şi venit acasă, William ?

— Dar nu eşti bucuros că mă vezi, Arthur ?

— Ba cum să nu, dragă băiete ? ! Auzi întrebare la el ! Doar că nu te-aşteptam aşa devreme, atîta tot.

— Ştiu că nu mă aşteptai. Dar nici întîlnirea ta se pare că nu te-a reţinut prea mult.

— N-a apărut... ăăă... persoana.

Arthur căscă. Era prea somnoros, chiar şi pentru a mai spune minciuni.

— Tu ai avut intenţii bune, ştiu, am rîs eu de el. Dar nu-ţi face griji. Ne-am despărţit în termenii cei mai buni.

S-a luminat pe dată.

— Serios ? O, cît mă bucur. O clipă m-am temut să nu fi apărut vreun mic impediment, sau cine ştie ? Acum pot merge la culcare cu conştiinţa împăcată. O dată în plus, William, vreau să-ţi mulţumesc pentru ajutorul tău nepreţuit.

— Întotdeauna-s gata să te servesc, i-am spus Şi-acuma noapte bună.

Capitolul unsprezece

ÎN PRIMA săptămînă a lui noiembrie s-a declanşat greva lucrătorilor din transporturi. Vremea era oribilă, o fleşcăraie. Tot ce stătea în aer liber era acoperit cu un strat de praf uleios. Cîteva tramvaie doar mai funcţionau, cu cîte un poliţist în faţă şi unul în spate. Unele din ele erau atacate, ferestrele sparte, iar călătorii obligaţi să coboare. Străzile erau pustii, umede, desfundate, cenuşii. Se aştepta ca guvernul von Papen să declare legea marţială. Berlinul însă părea profund indiferent. Proclamaţii, împuşcături, arestări — nimic nu mai era o noutate. Helen Pratt mergea pe mîna lui Schleicher * :

* Kurt von Schleicher (1882—1934), general, cancelar al Germaniei între 2.12.1932 şi 29.1.1933. Ulterior a fost acuzat de participare la putsch-ul lui Ernst Röhm şi executat în „noaptea cuţitelor lungi".

— Asta e cel mai viclean dintre toți, îmi spunea ea. Ascultă, Bill, pe cinci mărci că pînă la Crăciun e cancelar. Ce zici, pui pariu cu mine ?

Am refuzat.

Hitler eșuase în tratativele lui cu dreapta ; acum zvastica încerca să flirteze timid cu secera și ciocanul. După spusele lui Arthur, discuții telefonice ar fi avut deja loc între cele două tabere adverse. Membri ai *Sturm*-urilor naziste se alăturau comuniștilor în mulțimile ce-i huiduiau pe spărgătorii de grevă și-i împroșcau cu pietre. În același timp însă, pe stîlpii udați de ploaie, afișele naziste continuau să reprezinte KPD-ul ca pe un schelet fantomatic în uniforma Armatei Roșii. Peste cîteva zile era anunțată o nouă alegere ; a patra în acest an. Întrunirile politice aveau participări masive ; oricum era mai ieftin să mergi la ele decît la cinematograf sau să te îmbeți la cîrciumă. Cei vîrstnici stăteau în casă, în odăile lor igrasioase și sărace, fierbîndu-și cafea de malț ori ceaiuri slabe și vorbind fără prea mare tragere de inimă despre marea victorie electorală.

Pe 7 noiembrie s-au publicat rezultatele alegerilor. Naziștii pierduseră două milioane de voturi. Comuniștii cîștigaseră unsprezece locuri. Numai în Berlin aveau o majoritate de peste 100 000 de voturi.

— Vedeți ? i-am spus domnișoarei Schroeder. Asta-i numai opera dumneavoastră.

O convinsesem să meargă la berăria din colț să voteze — pentru prima oară în viața ei. Acum era încîntată de parcă ar fi sprijinit însuși învingătorul :

— Herr Norris ! Herr Norris ! Gîndiți-vă numai ! Am făcut așa cum m-ați învățat și a ieșit exact cum ați spus dumneavoastră ! Nevasta portarului crapă acum de ciudă. Ea urmărește alegerile de ani de zile și pretindea că naziștii or să mai cîștige un milion de voturi de data asta. I-am rîs în nas, vă rog să mă credeți, și i-am spus : „Așa, Frau Schneider ! Și să știți că mai pricep și eu cîte ceva din politica asta !"

În cursul dimineții, Arthur și cu mine am trecut pe la biroul lui Bayer din Wilhelmstrasse, ca să „sorbim și noi puțin", cum spunea el, „din gustul fructelor victoriei". Sute de alți oameni se pare însă că avuseseră aceeași idee

ca și noi. Era o asemenea afluență de lume care urca și cobora întruna scările încît doar cu mare greutate am izbutit să pătrundem în clădire. Toți erau cuprinși de voie bună, strigau unii la alții, se salutau, fluierau, cîntau. În timp ce ne luptam să urcăm scările, ne-am întîlnit cu Otto, care cobora. De entuziasm, aproape că mi-a smuls mîna din încheietură.

— *Mensch !** Willi ! *Jetzt geht's los !* * Să mai îndrăznească dumnealor acum să vorbească de interzis partidul. Pentru că atunci ne vom lupta ! S-a zis cu domnii naziști, asta e sigur. În șase luni Hitler n-o să mai aibă nici un singur *Sturm !*

Era cu încă o jumătate de duzină de prieteni. Mi-au strîns toți mîna cu căldura unor frați ce se regăsesc după multă vreme. Între timp, Otto se aruncase asupra lui Arthur ca un urs.

— Și tu, Arthur, pungaș bătrîn, și tu aici ? Păi nu-i grozav ? Nu e măreț ? Sînt așa de fericit că-mi vine să-ți ard un pumn să ajungi pînă în mijlocul săptămînii viitoare !

Și-i trase lui Arthur o lovitură afectuoasă între coaste, care pe acesta îl dezechilibră. Mai mulți dintre cei de față rîseră cu simpatie.

— Bătrîne Arthur ! exclamă tare unul din prietenii lui Otto.

Numele fu prins din zbor, preluat, trecut din gură în gură.

— Arthur... Cine-i Arthur ? Cum, măi, tu nu știi cine-i Arthur ?

Nu, nu știau. Și nici nu le păsa. Era un nume ce concentra în el tot entuziasmul acestor tineri surexcitați și care își servea ca atare scopul.

— Arthur ! Arthur ! se auzea acum din toate părțile. Arthur !, strigau și cei de la etajul de deasupra ; și pe palierul de dedesubt. A venit Arthur ! Arthur e cu noi ! Îl vrem pe Arthur !

Furtuna de glasuri se stîrnise într-o clipă. Urale puternice, exuberante, pe jumătate în glumă izbucniră spontan dintr-o sută de gîtlejuri. Apoi alt rînd și alt rînd de

* Măi ! Acu-i acu' ! (germ.)

urale. Scările bătrîne tremurau ; o bucățică de tencuială se desprinse din tavan căzînd. În acest spațiu închis reverberația sunetelor era imensă ; mulțimea se incita singură de zgomotul ce izbutea să-l facă. A urmat un impuls subit, puternic, convulsiv spre interior, avînd drept țel nevăzutul obiect al admirației generale. Un val de curioși își croi drum cu coatele în sus pe scări, izbindu-se de cei ce coborau ca o cascadă de deasupra. Toată lumea voia să-l atingă pe Arthur. O ploaie de palme entuziaste se abătu peste umerii săi chirciți. Față de tentativa, prost sincronizată, de a-l ridica pe sus, puțin lipsi ca să nu fie azvîrlit cu capul în jos peste balustradă. Pălăria îi zburase. Reușisem s-o prind și acum mă așteptam din clipă în clipă să trebuiască să-i salvez și peruca. Sufocat și gîfîind, Arthur căuta încurcat să se ridice la înălțimea situației :

— Mulțumesc, izbuti el să articuleze. Foarte drăguți... efectiv nu merit... Dumnezeule, Doamne ! Vai de mine !

Și probabil că ar fi fost rănit de-a binelea dacă Otto și prietenii săi n-ar fi forțat o ieșire în sus, către ultimul etaj. Ne-am strecurat și noi în urma lor. Arthur se agățase de brațul meu, pe jumătate speriat, dar pe jumătate și încîntat cu modestie.

— Închipuie-ți, William, cîți mă cunosc, îmi gîfîi el în ureche.

Dar mulțimea încă nu se liniștise în privința lui. Cînd am ajuns la ușa biroului, aveam o poziție avantajoasă, putînd fi zăriți de toată masa de oameni înghesuiți pe scara de sub noi. La vederea lui Arthur, alt rînd de urale puternice cutremurară toată clădirea.

— Să vorbească !, țipă cineva și strigătul fu preluat de toți :

— Să vorbească ! Să vorbească ! Să vorbească !

Cei de pe scări începură să tropăie ritmic și să scandeze ; bufniturile înfundate ale încălțămintei lor erau la fel de teribile ca și zgomotul unui piston uriaș. Dacă Arthur nu făcea repede ceva ca să oprească această pornire colectivă, era de presupus că întreaga scară avea să se prăbușească în gol.

În acest moment critic ușa biroului se deschise și însuși Bayer se ivi în prag să vadă pentru ce se iscase atîta agitație. Ochii lui zîmbitori îmbrățișară scena cu amuza-

mentul unui profesor tolerant. Vacarmul nu-l deranja cîtuşi de puţin ; părea obişnuit cu el. Surîzînd, dădu mîna cu Arthur, foarte speriat şi încurcat, cuprinzîndu-l liniştitor cu braţul pe după umeri.

— Ludwig ! vui mulţimea de privitori. Ludwig ! Arthur ! Să vorbească !

Bayer rîse către ei şi făcu un gest binevoitor de salut şi încheiere. Apoi se întoarse, conducîndu-ne pe Arthur şi pe mine spre biroul lui. Treptat, zgomotul de afară se potoli transformîndu-se în cîntece şi glume strigate cu voce tare. În anticameră, dactilografele se chinuiau să-şi continue munca în mijlocul unor grupuri de bărbaţi şi femei ce discutau cu aprindere în contradictoriu. Pereţii erau tapetaţi cu foi de ziar conţinînd rezultatele alegerilor. Ne-am croit drum cu greu pînă în biroul lui Bayer. Înăuntru Arthur se prăbuşi de îndată pe un scaun şi începu să-şi facă vînt cu pălăria, între timp recuperată.

— Oh, oh... vai de mine ! Mă simt luat pe sus, cum ar veni, de vîrtejul istoriei ; absolut zdrobit. Ziua de azi ar trebui scrisă cu roşu în calendarul cauzei.

Ochii lui Bayer îl măsurară cu un interes viu şi parcă uşor amuzat.

— Te surprinde, nu ?

— Ei... ăăă... trebuie să recunosc că niciodată, nici chiar în visele cele mai roze, n-am îndrăznit să sper la o victorie atît de... ăăă... decisivă.

Bayer dădu încurajator din cap.

— Da, e bine. Numai că, după părerea mea, n-ar fi înţelept să exagerăm importanţa acestui succes, la care au contribuit mai mulţi factori. E, cum se spune, simptomic ?

— Simptomatic, îl corectă Arthur tuşind uşor.

Ochii săi albaştri se plimbau încurcaţi peste haosul de hîrtii de pe masa lui Bayer. Acesta îi zîmbea luminos.

— Da, întocmai. Simptomatic. E simptomatic pentru faza ce o traversăm în momentul de faţă. Încă nu sîntem pregătiţi să traversăm Wilhelmstrasse.

Şi schiţă un gest ironic din mînă, arătînd, prin fereastră, spre Ministerul de Externe şi reşedinţa lui Hindenburg.

— Nu. Încă nu.

— Dar credeți, l-am întrebat eu, că naziștii sînt terminați de-acum ?

Bayer scutură hotărît din cap.

— Din păcate, nu. Să nu fim încă atît de optimiști. Această răsturnare nu-i decît un handicap temporar pentru ei. Vedeți, domnule Bradshaw, situația economică îi favorizează. Și o să mai auzim noi de acești amici ai noștri, cred.

— O, nici nu-mi aminti de lucruri atît de groaznice, murmură Arthur frămîntîndu-și pălăria în mîini.

Ochii săi continuau să exploreze pe furiș masa de scris din față. Privirea lui Bayer îi urmărea.

— Nu prea-ți plac ție naziștii, așa e, Norris ?

Era numai ironie în glasul lui. Aveam impresia că Arthur i se părea extrem de amuzant în acest moment anume, dar nu reușeam să-mi dau seama de ce. Apropiindu-se de masă, începu, ca printr-un reflex, să aranjeze hîrtiile răspîndite la întîmplare.

— Asta-i bună acum ! protestă Arthur cu indignare. Cum poți să-ntrebi una ca asta ? Firește că nu-mi plac. Odioase creaturi...

— A, nu trebuie să spui asta !

Cu o migală studiată, Bayer scoase din buzunar o cheie, descuie un sertar al mesei de scris și luă din el un pachet mare sigilat. Ochii săi căprui-roșcați sclipeau provocator.

— Această părere este absolut falsă. Nazistul de azi poate fi comunistul de mîine. Cînd își vor da seama unde i-a adus programul politic al șefilor lor, s-ar putea să nu fie prea greu de convins. Mi-aș dori din inimă ca toată opoziția să fie la fel de ușor de cîștigat. Pentru că există, vezi tu, alții care nu pleacă urechea la asemenea argumente.

Și, zîmbind, tot învîrtea pachetul în mîini. Ochii lui Arthur stăteau fixați asupra acestuia, cu o fascinație involuntară în priviri ; Bayer părea să se amuze exercitîndu-și puterile hipnotice. În orice caz, Arthur se simțea evident foarte jenat.

— Ăăă... da. Păi... s-ar putea să ai dreptate...

Urmă o tăcere ciudată. Bayer zîmbea mai mult pentru sine, subtil, din colțurile buzelor. Deodată păru că devine conștient de obiectul din mîna sa.

— A, și, desigur, dragul meu Norris... Uite, astea sînt documentele pe care ți-am promis că am să ți le arăt. Dar ești bun să mi le restitui mîine ? Știi, trebuie să le dăm și noi mai departe cît mai repede cu putință.

— Bineînțeles. Desigur...

Arthur aproape că sărise de pe scaun ca să-și primească pachetul. Era ca un ciine răsplătit cu bucățica lui de zahăr.

— O să am mare grijă de ele, te asigur.

Bayer zîmbea mai departe, fără o vorbă.

Cîteva minute mai tîrziu ne conducea amabil pe scara de serviciu, care dădea în curtea interioară, pentru ca Arthur să evite o nouă întîlnire cu admiratorii săi.

În timp ce mergeam împreună pe stradă, acesta părea gînditor și vag nefericit. În două rînduri oftă adînc.

— Ești obosit ? l-am întrebat.

— Nu, nu-s obosit, dragă băiete... Nu făceam decît să mai dedau viciului meu preferat, și anume filozofatul. Cînd ai să ajungi la vîrsta mea, o să-ți dai seama din ce în ce mai clar cît de ciudată și de complexă e viața. Să luăm, de exemplu, doar întîmplarea de azi-dimineață. Entuziasmul simplu al tuturor acelor tineri — o, am fost mișcat profund. În asemenea ocazii te simți foarte mărunt. Presupun că există și indivizi care nu suferă de pe urma conștiinței lor. Dar eu nu sînt unul din ei. —

Cel mai straniu la această izbucnire era că Arthur credea cu adevărat ceea ce spune. Era un crîmpei autentic de mărturisire, dar nu reușeam să-mi dau seama ce anume îl provocase.

— Da, am încercat eu să-l încurajez, uneori și eu simt la fel.

Dar s-a oprit aici și doar a oftat pentru a treia oară. O umbră de anxietate îi traversă brusc fața ; grăbit, își pipăi buzunarul umflat de hîrtiile primite de la Bayer. Nu dispăruseră de-acolo. Și Arthur răsuflă ușurat.

Noiembrie trecu fără mari evenimente. Aveam din nou mulți elevi și eram ocupat. Bayer mi-a dat și el două manuscrise lungi de tradus.

Începuseră să umble zvonuri că va fi scos în afara legii partidul comunist ; și anume curînd, peste cîteva săptămîni. Otto le respingea cu dispreț. Guvernul nu va îndrăzni în vecii vecilor, spunea el. Partidul va lupta. Membrii Celulei lui aveau toți revolvere. Le atîrnau legate cu sfori de barele unui grilaj în pivnița de la *Lokal*-ul lor, ca să nu le găsească polițiștii. De altfel poliția era foarte activă în acele zile. Berlinul, se auzea, avea să fie trecut prin sită. Agenți în civil făcuseră mai multe vizite neașteptate la Olga, dar nu găsiseră nimic pînă acum. Olga era foarte prudentă.

În ce ne privea, am cinat în cîteva rînduri cu Pregnitz și am fost invitați la el la ceai. Era sentimental și preocupat de întorsătura evenimentelor. Probabil că intrigile din sînul cabinetului său îl îngrijorau peste măsură. Și regreta libertatea vieții lui boeme dinainte. Răspunderile publice îl privau acum de societatea acelor tineri întîlniți în vila sa din Mecklenburg. Nu-i rămîneau să-l consoleze decît fotografiile. Mi le-a arătat și mie odată, cînd nu eram decît noi doi.

— Uneori, serile, îmi place să-i privesc, înțelegi ? Și-apoi îmi fac o poveste doar pentru mine, în care trăim toți împreună pe o insulă pustie din Oceanul Pacific. Te rog să mă ierți, nu ți se pare prea stupid din partea mea, sper ?

— Cîtuși de puțin, l-am asigurat.

— Vezi, am știut eu că ai să înțelegi.

Astfel încurajat, procedă la noi mărturisiri timide. Fantezia sa cu insula pustie nu era ceva nou. Se delecta cu ea deja de luni de zile, transformînd-o treptat într-un soi de cult personal. Sub influența ei, achiziționase o mică bibliotecă de cărți pentru adolescenți, majoritatea în englezește, care se ocupau cu acest gen aparte de aventuri. Librarului său îi spusese că le voia pentru un nepot din Londra. Cele mai multe dintre aceste cărți i se păruseră în mod subtil nesatisfăcătoare. Apăreau în ele maturi sau comori îngropate sau invenții științifice miraculoase. Or, nu așa ceva îi trebuia lui Kuno. O singură poveste îl mulțumise cu adevărat. Se numea *Cei șapte care s-au pierdut*.

— Mi se pare opera unui geniu, după părerea mea. Kuno era cît se poate de serios. Ochii îi luceau de entuziasm. M-aș bucura foarte mult dacă ai dori s-o citești, înțelegi ?

Am luat cartea acasă. Nu era deloc rea în felul ei. Șapte băieți între șaisprezece și nouăsprezece ani sînt aruncați de valuri pe o insulă nelocuită, unde găsesc apă bună de băut și o vegetație bogată. Nu au nici un fel de hrană la ei și nici o unealtă, afară de un briceag rupt. Cartea era o relatare simplă, pastișată în mare parte după *Swiss Family Robinson,* a felului cum tinerii vînează, pescuiesc, își înjghebează o colibă și cum în cele din urmă sînt salvați. Am citit-o dintr-o suflare și i-am dus-o înapoi lui Kuno a doua zi. A fost fericit cînd i-am lăudat-o.

— Îl ții minte pe Jack ?

— Cel îndemînatic la pescuit ? Da.

— Spune-mi, nu seamănă cu Günther ?

Habar n-aveam cine era Günther, însă am ghicit exact că trebuia să fie unul din băieții prezenți la vila din Mecklenbung.

— Ba da, seamănă, cum să nu ?

— O, mă bucur tare mult că și tu ai aceeași impresie. Dar Tony ?

— Cățărătorul cel grozav ?

Kuno dădu bucuros din cap :

— Nu-ți amintește cumva de Heinz ?

— Înțeleg ce vrei să spui.

La fel am procedat și cu celelalte personaje, Teddy, Bob, Rex, Dick ; Kuno îi furniza cîte un corespondent fiecăruia dintre ei. Mă felicitam pentru faptul de a fi citit cartea și de a fi astfel în stare să trec cu bine acest ciudat examen. Ultimul la rînd a fost eroul principal, Jimmy, campionul la înot, băiatul care întotdeauna în situații critice lua conducerea grupului și avea cîte o inspirație salvatoare pentru orice dificultate.

— Pe el poate nu l-ai recunoscut ?...

Tonul lui Kuno era inexplicabil și ridicol de sfios. Mi-am dat seama că trebuia să mă feresc de un răspuns greșit. Dar ce naiba să inventez acum ?

— Parcă m-a dus cu gîndul la..., am rostit eu la întîmplare.

— Serios ?

Se îmbujorase tot. Am dat din cap zîmbind şi încercînd să par inteligent, în aşteptarea unei sugestii din partea lui.

— Sînt eu, înţelegi ? Vorbea cu simplitatea pe care ţi-o dă numai convingerea absolută. În copilărie. Dar întocmai... Scriitorul ăsta e un geniu. Spune aici lucruri pe care nimeni nu are de unde le ştii. Eu sînt Jimmy. Chiar eu însumi. Formidabil...

— E categoric foarte ciudat, am fost de acord cu el.

După aceea am discutat în mai multe rînduri despre insula lui. Kuno mi-a povestit precis cum şi-o închipuia, stăruind cu detalii asupra înfăţişării şi particularităţilor fiecăruia dintre companionii săi imaginari. Fără îndoială, avea fantezia bogată. Îmi părea rău că autorul *Celor şapte care s-au pierdut* nu era şi el de faţă să-l audă. Ar fi fost surprins să vadă ce fruct exotic produseseră strădaniile sale deloc ambiţioase. Am dedus că eram singurul confident al lui Kuno în privinţa acestui subiect. Mă simţeam la fel de prost ca şi cineva care a fost făcut cu forţa membru al unei societăţi secrete. Dacă era cu noi şi Arthur, Kuno îşi manifesta cît se poate de clar dorinţa de a scăpa de el, pentru a rămîne singur cu mine. Arthur n-a întîrziat să-i observe manevra ; mă irita însă că atribuia întrevederilor noastre particulare explicaţia care lui i se părea evidentă. Şi, cu toate acestea, n-aveam inima să-i trădez bietul secret al lui Kuno.

— Ascultă, i-am spus acestuia într-o zi, de ce nu te hotărăşti tu odată ?

— Poftim ?

— De ce nu pleci în Pacific să găseşti o insulă ca cea din carte şi să trăieşti acolo aievea tot ce-ai citit ? Au făcut-o şi alţii. N-ai absolut nici un motiv să n-o faci şi tu.

Kuno clătină abătut din cap.

— Te rog să mă ierţi, dar nu. E imposibil.

Era ceva atît de trist şi de iremediabil în tonul lui încît m-a lăsat fără replică. Şi m-am abţinut de-atunci încolo de a-i mai face vreo sugestie în acest sens.

Pe măsură ce luna se apropia de sfîrşit, Arthur se arăta tot mai deprimat. Curînd am constatat că avea mai puţini

bani decît înainte. Nu că s-ar fi plîns. De fapt, devenise plin de secrete în privinţa necazurilor sale. Făcea economii în mod cît mai neostentativ cu putinţă, renunţînd la taxiuri pe motivul că autobuzul era la fel de rapid, sau evitînd restaurantele scumpe deoarece, după spusele sale, mîncărurile pretenţioase îi îngreunau digestia. Pînă şi vizitele lui Anni erau mai rare acum. Arthur începuse să se culce devreme. În timpul zilei lipsea mai mult ca oricînd. Îşi petrecea vremea, după cum am descoperit, mai ales în biroul lui Bayer.

N-a trecut mult şi a sosit o nouă telegramă din Paris. N-am întîmpinat nici o dificultate în a o convinge pe domnişoara Schroeder, a cărei curiozitate era la fel de nerusinată ca şi a mea, să deschidem plicul la căldura aburilor înainte de întoarcerea lui Arthur pentru somnul său de după-aimază. Cu capetele lipite unul de altul, am citit următoarele :

> Ceaiul trimis de nici un folos nu înţeleg de ce cred că ai altă iubită fără sărutări.
>
> MARGOT

— Vedeţi ? exclamă domnişoara Schroeder cu un amestec de oroare şi încîntare în glas. A încercat să scape.

— De cine naiba...

— Of, Herr Bradshaw, îmi dădu ea nerăbdătoare o palmă uşoară peste mînă, cum puteţi fi aşa opac? De copil, bineînţeles. I-o fi trimis el ceva să ia... Ah, bărbaţii ăştia! Dacă venea la mine, îl învăţam eu ce să facă. E o metodă care nu dă niciodată greş.

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnişoară Schroeder, să nu scăpaţi vreo vorbă faţă de Herr Norris.

— O, Herr Bradshaw, vă rog să aveţi toată încrederea în mine !

Cred încă că totuşi atitudinea ei trebuie să-i fi oferit lui Arthur o sugestie în privinţa maşinaţiei noastre. Căci telegramele din Franţa au încetat să mai sosească. Presupun că Arthur, prudent, aranjase să le primească la o altă adresă.

Apoi, într-o seară, pe la începutul lui decembrie, cînd Arthur lipsea de acasă, iar domnişoara Schroeder făcea baie, a sunat soneria. M-am dus să deschid. În faţa uşii era Schmidt.

— Bună seara, domnule Bradshaw.

Arăta ponosit şi nepieptănat. Faţa lui ca o lună mare şi unsuroasă era nesănătos de albă. La început am avut impresia că-i beat.

— Ce doriţi ? l-am întrebat.

Mi-a rînjit cu răutate.

— Doresc să-l văd pe Norris. Dar probabil îmi citise gîndurile, căci adăugă : Şi nu-i nevoie să vă bateţi capul să mă minţiţi, pentru că ştiu că locuieşte actualmente aici, aşa e ?

— Dar acum nu-l puteţi vedea. Lipseşte de-acasă.

— Sînteţi sigur că lipseşte de-acasă ? mă privi Schmidt zîmbind subţire, cu ochii mijiţi.

— Absolut. Altfel nu v-aş fi spus că lipseşte.

— Aha... Înţeleg.

Am rămas cîteva momente privindu-ne unul pe celălalt şi zîmbindu-ne cu antipatie. Eram tentat să-i trîntesc uşa-n nas.

— Domnul Norris ar face mai bine să mă primească, spuse Schmidt după un răstimp de tăcere, pe un ton degajat, indiferent, ca şi cum aceasta ar fi fost cea dintîi referire la subiectul în cauză.

Mi-am proptit cît mai neobservat cu putinţă piciorul în spatele uşii pentru cazul cînd ar fi devenit brusc violent.

— Mi se pare, i-am spus cu blîndeţe, că e o chestiune în care domnul Norris însuşi trebuie să hotărască.

— Deci nu vreţi să-i spuneţi că sînt aici ?

Schmidt privi spre piciorul meu şi rînji obraznic. Vocile ne erau atît de calme şi de scăzute încît oricine ar fi trecut în acel moment pe scară şi-ar fi închipuit că sîntem doi vecini angajaţi într-o conversaţie amicală.

— V-am spus deja o dată că domnul Norris nu este acasă. Ori nu înţelegeţi limba germană ?

Zîmbetul lui Schmidt era teribil de insultător. Ochii lui pe jumătate închiși mă priveau cu un oarecare amuzament, o dezaprobare superioară, ca și cum aș fi fost un tablou profund nereușit ca desen. Vorbi din nou încet, cu o răbdare căutată.

— Poate nu vă deranjează prea tare dacă vă rog să-i transmiteți domnului Norris un mesaj din partea mea ?

— Da. Îi transmit.

— Atunci vă rog să fiți atît de amabil să-i comunicați domnului Norris că mai aștept încă trei zile, dar nu mai mult. Înțelegeți ? La sfîrșitul săptămînii, dacă n-am primit nici un semn din partea lui, fac ceea ce am anunțat în scrisoarea mea. Știe el despre ce-i vorba. Poate-și închipuie că n-am să îndrăznesc. Ei bine, o să-și dea seama curînd ce greșeală a comis. Eu nu doresc scandal, afară de cazul cînd îl vrea el cu tot dinadinsul. Dar trebuie să trăiesc și eu... Trebuie să-mi văd de mine tot așa cum și el și-a văzut de sine. Să nu-și închipuie că mă poate ține la infinit în mizerie...

Tremura din tot corpul. O emoție violentă, furia sau vreo slăbiciune extremă îl scuturau ca pe o frunză. O clipă mi s-a părut că se va prăbuși din picioare.

— Sînteți bolnav ? l-am întrebat.

Cuvintele mele declanșară la el o reacție surprinzătoare. Brusc rînjetul unsuros i se transformă într-o mască încordată a urii. Își pierdu complet controlul de sine. Apropiindu-se un pas, îmi urlă literalmente în față :

— Nu te privește, auzi ? Tu doar să-i spui lui Norris ce-am spus eu..Și, dacă nu ascultă, îl fac să-și blesteme pînă și ziua în care s-a născut ! Și tu la fel, porcule !

Furia lui isterică mi s-a transmis subit și mie. Dîndu-mă un pas înapoi, am trîntit violent ușa, sperînd să-i prind unghiul feței întinse înainte și roșie de atîta urlet. Dar n-am auzit nici o lovitură. Vocea lui s-a întrerupt asemeni muzicii unui disc de pe care a fost ridicat acul. N-a mai scos nici un sunet. Stînd dincolo de ușa închisă, cu inima pulsîndu-mi de mînie, i-am auzit pașii ușori străbătînd palierul și începînd să coboare, una cîte una, treptele scării.

Capitolul doisprezece

ARTHUR s-a întors acasă după un ceas. L-am urmat în camera lui pentru a-i da marea veste.

— A fost aici Schmidt.

Dacă peruca i-ar fi fost agățată de un pescar cu undița, și tot n-ar fi arătat mai speriat.

— William, te rog, spune-mi de la început tot ce-i mai rău. Nu mă ține sub tensiune. Pe la ce oră a fost ? L-ai primit chiar tu ? Ce-a spus ?

— Încearcă să te șantajeze, nu-i așa ?

Arthur își întoarse repede privirile spre mine.

— A recunoscut el asta ?

— Numai că nu mi-a spus direct. Zice că ți-a scris o scrisoare și că, dacă nu faci ce vrea el pînă la sfîrșitul săptămînii, atunci ai să vezi tu și n-o să-ți placă.

— Chiar așa a spus ? Vai de mine...

— Trebuia să-mi spui și mie că ți-a scris, l-am dojenit eu cu reproș.

— Știu, dragă băiete, știu... Arthur era însăși imaginea dezolării. Mi-a stat pe limbă să-ți spun de mai multe ori în ultimele două săptămîni. Dar n-am vrut să te necăjesc inutil. Tot speram că, într-un fel sau altul, poate trece cumva toată povestea asta.

— Fii atent, Arthur. Important este : știe sau nu Schmidt ceva despre tine cu care să-ți poată face vreun rău ?

După ce pînă atunci se plimbase în cămașă nervos prin cameră, acum se prăbuși, ca o ființă neconsolată, pe un scaun, privindu-și pierdut botinele cu nasturi.

— Da, William. Vocea îi suna anemic, a scuză. Mă tem că da.

— Și ce fel de lucruri știe ?

— Serios, nu... nu cred, nici chiar pentru tine, că aș putea intra în detaliile trecutului meu hidos.

— Nu vreau detalii. Vreau numai să știu dacă te poate implica sau nu în vreo acuzație penală.

Arthur medită cîteva momente, frecîndu-şi bărbia reflexiv.

— Nu cred că ar îndrăzni să-ncerce. Nu.

— Eu n-aş pune mîna-n foc, am spus. Mi s-a părut într-o situaţie cam critică. Şi destul de disperat ca să fie în stare de orice. Părea că nu prea are ce mînca.

Arthur se ridică în picioare şi începu să se plimbe din nou rapid prin cameră, cu paşi mici şi temători.

— Să ne păstrăm calmul, William. Să ne gîndim împreună în linişte.

— Din experienţa pe care ai avut-o cu el, crezi că s-ar potoli dacă i-ai oferi o sumă globală, plătită cu bani gheaţă, ca să te lase în pace ?

Arthur nu ezită nici o clipă :

— Sînt absolut sigur că nu. I-ar aţîţa doar pofta de sîngele meu... Vai de mine, vai de mine !

— Dar dacă ai părăsi definitiv Germania ? Te-ar mai putea găsi şi-atunci ?

Arthur se opri brusc în mijlocul gesticulaţiei sale extrem de agitate.

— Nu, presupun că... adică nu, categoric nu. Mă privi cu tristeţe. Doar nu vrei să-mi propui să fug, sper ?

— Pare o măsură drastică. Dar care-i alternativa ?

— Nu văd nici una. Absolut.

— Nici eu.

Arthur ridică din umeri cu disperare.

— Da, da, dragă băiete. Destul de uşor de zis. Dar banii de unde să-i iau ?

— Aveam impresia că parcă eşti mai în largul tău acum financiarmente, m-am prefăcut eu uşor surprins.

Privirea lui Arthur lunecă, evazivă, pe sub a mea.

— Numai în anumite condiţii.

— Adică doar dacă stai aici îţi cîştigi banii ?

— Ăăă... în principiu, da...

Nu-i prea plăcea catehismul şi începu să se foiască nervos. Eu însă nu mai puteam rezista tentaţiei de a încerca o împuşcătură în beznă.

— Dar eşti plătit de la Paris ?

Nimerisem în plin. Ochii albaştri şi nesinceri ai lui Arthur trădară numai o scînteie de surpriză, nu mai mult. Poate nu era cu totul nepregătit pentru întrebarea mea.

— Dragă William, n-am nici cea mai vagă idee despre ce vorbeşti.

Am zîmbit.

— Bine, lasă, Arthur. Nu-i treaba mea. Vreau numai să te ajut, dacă pot cumva.

— E foarte frumos din partea ta, dragă băiete, fără îndoială, suspină Arthur. Dar e foarte greu, foarte complicat...

— Bine, dar un lucru nu e clar, în orice caz... Cel mai bine în momentul de faţă ar fi să-i trimiţi imediat lui Schmidt nişte bani ca să stea liniştit. Cît ţi-a cerut ?

— O sută bani gheaţă, spuse Arthur cu glas potolit, apoi cîte cincizeci pe săptămînă.

— Trebuie recunoscut că are tupeu. Dar tu ai avea de unde face rost de o sută cincizeci de mărci, ce zici ?

— La nevoie, da, cred. Deşi n-aş face-o cu plăcere.

— Ştiu. Dar pînă la urmă economiseşti de zece ori mai mult. Propunerea mea ar fi să-i trimiţi acum o sută şi cincizeci, împreună cu o scrisoare în care să-i promiţi restul la întîi ianuarie.

— Numai că, William...

— Aşteaptă un moment. Iar între timp tu îţi aranjezi să pleci din Germania înainte de sfîrşitul anului. Aşa cîştigi un respiro de trei săptămîni. Dacă-i plăteşti ceva, dar nu prea mult, acum, n-o să te mai bată la cap pînă atunci. O să-şi închipuie că te are la mînă.

— Da. Cred că ai dreptate. Va trebui să mă obişnuiesc cu ideea. Dar totul a venit mult prea pe neaşteptate. Mai avu doar o scurtă tresărire de resentiment : Şarpele odios ! Dacă aş avea într-o zi ocazia să lichidez cu el odată pentru totdeauna...

— Nu te mai tot frămînta. Mai devreme sau mai tîrziu nu se poate să nu i se înfunde şi lui. Principalul deocamdată e să faci rost de bani pentru plecare. Bănuiesc că n-ai de la cine împrumuta.

Însă Arthur era deja preocupat de o altă idee.

— Găsesc eu cumva o cale de ieşire. Tonul îi era sensibil mai destins. Lasă-mi numai puţin timp să mă gîndesc !

Pînă să se gîndească el trecu o săptămînă. Vremea era la fel de urîtă. Zilele scurte şi apăsătoare ne afectau starea de spirit. Domnişoara Schroeder se plîngea de dureri la şira spinării. Pe Arthur îl supăra ficatul. Elevii mei erau nepunctuali şi proşti. Eu eram deprimat şi furios. Am început să urăsc apartamentul nostru minuscul, faţada coşcovită ce se holba de vizavi la mine, strada udă, restaurantul înăbuşitor şi zgomotos, unde ne luam zilnic cina economică, mirosul de carne arsă, eterna varză acră, supa.

— Doamne ! am exclamat într-o seară, cînd eram cu Arthur. Ce n-aş da eu să ies din văgăuna asta de oraş, măcar pentru o zi sau două !

Arthur, care se scobea între dinţi cu o melancolie absentă, mă privi gînditor. În mod destul de surprinzător pentru mine, mi s-a părut dispus să participe cu simpatie la bombăneala mea.

— Trebuie să recunosc, William, şi eu am observat că nu mai ai alura ta obişnuit vivace. Arăţi de-a dreptul palid, să ştii.

— Chiar aşa ?

— Mi-e teamă că în ultima vreme te-ai cam extenuat. Nu stai destul pe-afară. Un tînăr ca tine are nevoie de exerciţiu fizic, de aer curat.

Am zîmbit amuzat şi uşor derutat.

— Văd, Arthur, că ai şi început să mă tratezi ca pe-un bolnav.

— Dragă băiete, se prefăcu el puţin jignit, îmi pare rău că-mi batjocoreşti preocuparea sinceră pentru sănătatea ta. În fond, sînt destul de bătrîn ca să-ţi pot fi tată. Încît cred că am toate scuzele dacă uneori mă simt *in loco parentis*.

— Atunci te rog să mă ierţi, tăticule.

Arthur zîmbi, dar cu o anumită exasperare, pentru că eu nu-i dădeam răspunsurile corecte, iar el nu putea aduce în discuţie subiectul, oricare era acela, pe care tot încerca, în mod obscur, să-l abordeze. După o clipă de ezitare, încercă însă din nou.

— Spune-mi, William, ai vizitat vreodată, în cursul călătoriilor tale, Elveţia ?

— Ba bine că nu, păcatele mele ! Odată am stat trei luni la o pensiune în Geneva, încercînd să învăţ franţuzeşte.

— A, da, parcă mi-ai povestit cîndva, tuşi el încurcat, Dar mă gîndeam mai mult la sporturile de iarnă.

— Nu. Am fost scutit de-această plăcere.

Arthur păru de-a dreptul şocat.

— Serios, dragă băiete, iartă-mă că-ţi spun, dar cred că mergi mult prea departe cu acest dispreţ al tău pentru atletică, fără glumă. Departe de mine gîndul de a defăima însuşirile spiritului, dar ţine cont că eşti încă tînăr. Îmi face rău să te văd privindu-te de nişte plăceri la care, în orice caz, mai tîrziu n-ai să te mai poţi deda. Fii absolut sincer : nu e doar un fel de poză la tine ?

Am zîmbit.

— Pot să te întreb şi eu, cu tot respectul cuvenit, la care anume din ramurile sportului te-ai dedat tu la vîrsta de douăzeci şi opt de ani ?

— Da... ăăă... după cum ştii, eu am suferit întotdeauna de pe urma unei sănătăţi mai delicate. Cazurile noastre nu sînt deloc asemănătoare. Cu toate acestea, pot să-ţi spun că, în timpul uneia din vizitele mele în Scoţia, am devenit un pescar fervent. Şi chiar am reuşit să prind adesea peştişori din aceia cu mici pete nostime maronii şi roşii. Îmi scapă numele lor acum.

Am rîs şi mi-am aprins o ţigară.

— Şi acum, Arthur, după ce mi-ai oferit un spectacol atît de admirabil în rolul părintelui iubitor, hai, spune-mi încotro baţi tu de fapt ?

Oftă cu resemnare, cu exasperare în parte, poate şi cu uşurare. Se vedea scutit de restul prefăcătoriei. Cînd vorbi din nou, tonul îi era complet schimbat.

— În fond, William, nici nu ştiu de ce-i nevoie să te iau pe departe. Doar ne cunoaştem de-atîta vreme. Apropo, cît e de cînd am făcut cunoştinţă ?

— Peste doi ani.

— Aşa mult ? Serios ? Stai să vedem. Da, ai dreptate. Şi, cum spuneam, ne cunoaştem de suficient de multă

vreme ca să pot aprecia faptul că, deşi tînăr ca ani, eşti deja un om de lume...

— Ce frumos le spui tu astea.

— Vorbesc foarte serios, te asigur. Acum nu vreau să-ţi spun decît atît (şi te rog să n-o iei decît ca pe cea mai vagă posibilitate, fiindcă, în afară de chestiunea consimţămîntului tău, o chestiune absolut vitală, recunosc, toată istoria trebuie să fie acceptată şi de o terţă parte, care nu ştie, în momentul de faţă, încă nimic despre acest plan)...

La sfîrşitul lungii sale paranteze, Arthur se opri să răsufle şi să-şi învingă repulsia congenitală faţă de pusul cărţilor pe masă.

— Nu vreau să te întreb decît atît : ai fi sau nu dispus să petreci cîteva zile în Elveţia, acum, de Crăciun, într-una sau alta din staţiunile montane ?

Terminînd în fine ce avea de spus, fu copleşit de stinghereală, îmi evită privirile şi începu să se joace nervos cu suportul sticluţelor de oţet şi ulei. Efortul nervos necesitat de formularea acestei oferte părea să fi fost considerabil. L-am privit fix un moment ; apoi, de uimire, am izbucnit în rîs.

— Ei, drăcie ! Va să zică *asta* urmăreai tu tot timpul!

Arthur se alătură, cu destulă timiditate, veseliei mele. Îmi observa, şiret şi pe ascuns, fizionomia în diferitele ei faze de mirare. La momentul evident considerat de el ca fiind cel psihologic, a intervenit :

— Desigur, toate cheltuielile ţi-ar fi plătite.

— Dar despre ce naiba..., am început eu să întreb, dar m-a întrerupt :

— Nimic, William. Nimic. E doar o idee a mea şi-atît. S-ar putea să nu iasă nimic din ea ; cel mai probabil e că nici nu va ieşi. Te rog nu mă-ntreba mai mult acum. Nu vreau să ştiu decît un lucru : eşti sau nu eşti dispus să iei în considerare această posibilitate, sau ea iese categoric din discuţie ?

— Nimic nu iese categoric din discuţie, bineînţeles. Dar sînt tot felul de amănunte pe care aş vrea să le ştiu. De exemplu...

Arthur ridică o mînă albă şi delicată.

— Nu acum, William, te rog.

— Doar atît : ce-ar trebui să...

— Acum nu pot discuta nimic, mă întrerupse Arthur ferm. Pur și simplu n-am voie.

Și, parcă speriat că va fi totuși tentat să discute, făcu semn chelnerului să ne aducă notele de plată.

O bună parte a săptămînii următoare a trecut fără ca Arthur să facă vreo aluzie la misteriosul proiect elvețian. Cu o notabilă stăpînire de sine, m-am abținut la rîndul meu să-i reamintesc subiectul ; poate, asemeni multor alte strălucite planuri ale sale, și aceasta fusese dat uitării. Aveam oricum lucruri mai importante la care să mă gîndesc. Crăciunul bătea la ușă, anul se apropia de sfîrșit, dar, cu toate acestea, cel puțin din cîte știam eu, Arthur nu avea nici cea mai fantomatică perspectivă de a face rost de bani pentru plecarea sa. Cînd l-am întrebat, mi-a răspuns vag. Cînd l-am îndemnat să ia măsuri concrete, a rămas evaziv. Părea că se lasă cuprins de o stare periculoasă de inerție. Subestima în mod evident setea de răzbunare a lui Schmidt și puterea acestuia de a face rău. Eu în schimb nu cădeam în această greșeală. Nu reușeam să-mi șterg atît de ușor din memorie ultima imagine sinistră a figurii fostului secretar. De aceea indiferența lui Arthur mă aducea uneori în pragul nebuniei.

— Nu te agita, dragă băiete, murmura el absent, cu o ușoară mișcare a perucii lui superbe. Mai e destul pînă la ziua fatală, să știi... Da.

— Va veni însă o zi, i-am replicat eu, cînd se vor aduna destule capete de acuzare pentru doi sau trei ani de condamnare, și fără să te scutească nimeni de executarea pedepsei.

A doua zi dimineață temerile mele s-au confirmat.

Eram în camera lui Arthur, asistîndu-l, ca de obicei, la ritualul toaletei, cînd s-a auzit sunînd telefonul.

— Vrei să fii drăguț să vezi cine e, dragă băiete ? spuse Arthur cu tamponul de pudră în mînă.

Nu răspundea niciodată personal la telefon dacă putea să evite. Am ridicat receptorul.

— E Schmidt, l-am anunțat un moment mai tîrziu, nu fără o anumită satisfacție răutăcioasă, acoperind pîlnia receptorului cu mîna.

— Vai de mine !

Arthur n-ar fi arătat mai pierdut nici dacă persecutorul lui ar fi apărut chiar atunci în ușă. Privirea sa încolțită trecu timp de o clipă și pe sub pat, ca pentru a măsura cît spațiu avea la o adică să se ascundă acolo :

— Spune-i orice. Că nu sînt acasă...

— Părerea mea este, i-am spus cu fermitate, că ar fi mult mai bine să vorbești chiar tu cu el. Doar n-o să te muște. Și poate-ți oferă și vreun indiciu despre ce anume are de gînd să facă.

— Ei, atunci foarte bine, dacă insiști..., mormăi Arthur destul de urîcios. După mine, nu mi se părea deloc necesar.

Și, delicat, ținînd tamponul de pudră ca pe o armă de apărare, înaintă spre telefon.

— Da. Da. Gropița din bărbie îi zvîcni într-o parte. Scoase un mîrîit ca de leu înfuriat. — Nu... a, nu, zău... Dar, te rog, ascultă-mă un moment... Nu pot, te rog să mă crezi... Nu pot.

Vocea i se stinse într-o șoaptă cît a protest, cît a implorație. Scuturâ receptorul în aer cu tristețe și zădărnicie.

— A-nchis, William.

Nefericirea lui Arthur era atît de comică încît nu m-am putut abține să nu zîmbesc

— Ce ți-a spus ?

Arthur străbătu camera și se așeză greoi pe pat. Părea complet epuizat. Tamponul de pudră îi căzu pe jos dintre degetele inerte.

— Mi-am adus aminte de șarpele cel surd care nu aude glasul îmblînzitorului... Ce monstru, William ! Să n-ai niciodată parte-n viață de povara unui asemenea dușman...

— Dar spune ce ți-a spus !

— S-a mărginit la amenințări, dragă băiete. Majoritatea incoerente. A vrut doar să-mi amintească de existența lui, cred. Și că o să mai aibă curînd nevoie de niște bani. A fost un act de mare cruzime din partea ta să mă obligi să vorbesc cu el. Acum o să fiu indispus toată ziua. Uite, pune mîna pe mîna mea, să vezi cum tremură ca o frunză.

— Hai, Arthur, am cules eu tamponul de pudră de pe jos și l-am așezat pe masa lui de toaletă. N-are nici un rost să fii indispus. Mai bine ar fi un semnal de alarmă pentru tine. Vezi doar că vorbește serios. Trebuie făcut ceva. N-ai nici un plan ? Nu poți lua nici o măsură ?

Arthur își adună gîndurile cu un anumit efort.

— Da, da. Ai dreptate, fără îndoială. Zarurile au fost aruncate. Vom acționa. De fapt nu vom pierde nici o singură clipă. Vrei să fii atît de bun să ceri la telefon „Convorbirile cu străinătatea" și să spui că vreau o convorbire cu Parisul ? Nu cred să fie prea devreme. Nu...

Am comandat numărul indicat de Arthur, apoi m-am retras plin de tact, lăsîndu-l singur. Nu l-am revăzut pînă seara, cînd ne dădusem întîlnire, ca de obicei, la restaurant pentru a cina împreună. Am observat pe dată că era mai senin. A insistat chiar să bem vin și, la protestele mele moi, s-a oferit să-mi plătească și partea mea de sticlă.

— Așa te-ntărește... a adăugat el convingător.

Am zîmbit.

— Tot preocupat de sănătatea mea ?

— Ești foarte rău, spuse Arthur zîmbind și el.

Însă nu se lăsă atras pe această pistă. Cînd, după un minut sau două, l-am întrebat direct care mai era situația, mi-a răspuns :

— Mai întîi să mîncăm, dragă băiete. Fii răbdător cu mine, te rog.

Dar nici după ce am terminat masa și am comandat amîndoi cafea (o extravaganță în plus), Arthur nu arăta deloc grăbit să-mi spună ce vești avea. Părea, în schimb, dornic să știe ce mai făcusem eu, ce elevi avusesem la ore, unde mîncasem de prînz și așa mai departe.

— Nu l-ai mai văzut pe prietenul nostru Pregnitz în ultima vreme, bănuiesc ?

— Adevărul e că mîine luăm ceaiul împreună.

— Da, serios ?

Mi-am reprimat un zîmbet. Eram de-acum familiarizat cu metodele lui Arthur de a aborda chestiunile care-l interesau. Acea intonație nouă din vocea lui, deși suav disimulată, nu-mi scăpase totuși. În sfîrșit, ne apropiam deci de subiect.

— Să-i transmit ceva ?

Fața lui Arthur era ca un studiu de fizionomie comică. Ne-am privit amîndoi cu amuzamentul unor oameni care, seară de seară, se înșală unul pe altul la un joc de cărți nejucat pe bani. Simultan am început să rîdem.

— Ce anume, l-am întrebat eu, urmărești că obții de la el ?

— William, te rog... ție-ți place să spui lucrurilor atît de brutal pe nume.

— Mai economisim și noi timpul.

— Da, da. Ai dreptate. Timpul, vai, e extrem de important în momentul de față. Foarte bine, atunci să spunem că eu doresc să închei o mică afacere cu el. Sau, mai bine zis, să-l aduc în situația de a și-o încheia singur.

— Ce drăguț din partea ta !

Arthur rîdea pe înfundate.

— Nu-i așa că sînt drăguț, William ? Sînt foarte puțini cei care par să înțeleagă lucrul acesta.

— Dar ce fel de afacere e asta ? Cînd urmează să se-ncheie ?

— Rămîne de văzut. Cît de curînd, sper.

— Și presupun că tu primești un procentaj.

— Bineînțeles.

— Mare ?

— Dacă reușește, da.

— Destul ca să poți pleca din Germania ?

— O, mai mult decît destul. De fapt, o să-mi pot face un cuibușor destul de bine căptușit.

— Atunci e minunat, sau nu-i așa ?

Arthur mîrîi nervos, privindu-și unghiile de la mîini extrem de grijuliu.

— Din păcate, există anumite dificultăți tehnice. Și am nevoie, ca de atîtea alte ori, de sfatul tău neprețuit.

— Foarte bine, să auzim.

Cîteva momente, Arthur mă cîntări din ochi. Îmi dădeam seama că se întreba cît anume trebuia să-mi spună.

— În primul rînd, rosti el într-un tîrziu, faptul că tranzacția nu se poate efectua în Germania.

— De ce nu ?

— Pentru că ar implica prea multă publicitate. Cealaltă parte interesată e un om de afaceri bine cunoscut.

Şi, după cum probabil ştii, cercurile marilor afacerişti sînt relativ mici. Fiecare e cu ochii pe fiecare. Veştile se răspîndesc într-o clipă şi cel mai mic indiciu e de-ajuns. Dacă ar trebui ca respectivul să vină la Berlin, oamenii de afaceri de aici ar afla înainte chiar ca el să fi sosit. Iar secretul operaţiunii e absolut esenţial în acest caz.

— Sună foarte palpitant. Dar eu habar n-aveam de Kuno că se ocupă şi de afaceri.

— La drept vorbind, nu se ocupă. Arthur îşi dădu o oarecare osteneală să-mi evite privirile. Aici e o chestiune mai mult colaterală.

— Înţeleg. Şi unde propui să aibă loc întîlnirea ?

Arthur alese cu grijă o scobitoare din micul pahar aflat în faţa lui.

— Aici, dragă William, sper să mă bucur de beneficiul sfatului tău nepreţuit. Ar trebui să fie, desigur, destul de aproape de frontiera germană, undeva unde lumea să poată merge în acest sezon, fără a atrage atenţia, într-o scurtă vacanţă.

Şi, cu multă concentrare, Arthur rupse în două scobitoarea, punînd jumătăţile ei una lîngă alta pe faţa de masă. Apoi, fără a mă privi, adăugă :

— Cu aprobarea ta, desigur, eu mă gîndisem la Elveţia.

Urmă o lungă pauză. Amîndoi zîmbeam.

— Deci asta era ? am rupt eu primul tăcerea.

Arthur frînse din nou scobitoarea în patru şi mă sondă cu acea privire a lui de o inocenţă nesinceră şi zîmbitoare.

— Da, după cum bine zici, dragă băiete, asta era.

— Vai, vai. Ce vulpe bătrînă eşti, am rîs eu. Acum mi se luminează şi mie, în sfîrşit, mintea.

— Sînt nevoit să-ţi mărturisesc, William, că începuseşi să-mi pari cam lent în reacţii. Or, asta nu rimează cu tine, ce Dumnezeu !

— Iartă-mă, Arthur, dar pe mine toate aceste ghicitori mă cam ameţesc. Vrei să terminăm odată cu ele şi să luăm toată povestea de la început ?

— Te-asigur, dragă băiete, că sînt mai mult decît gata să-ţi spun tot ce ştiu despre această afacere, ceea ce e destul de puţin de altfel. Deci, pe scurt, lucrurile stau aşa : Pregnitz este acţionar la una dintre cele mai mari fabrici de sticlă din Germania. N-are importanţă care. Tot n-o

să-i găsești numele pe lista directorilor ; cu toate acestea, el exercită o influență neoficială destul de mare. Desigur, nici eu nu pretind că înțeleg prea bine lucrurile astea.

— O fabrică de sticlă ? Pare o treabă destul de nevinovată.

— Dar, dragă băiete, încerca Arthur să-mi ofere îngrijorat asigurări, bineînțeles că e nevinovată. Nu trebuie să lași natura ta prudentă din fire să-ți deformeze simțul proporțiilor. Dacă împrejurarea ți se pare poate puțin ciudată la prima vedere, e numai din cauză că tu nu ești obișnuit cu metodele marii finanțe. Lucruri de felul acesta se-ntîmplă în fiecare zi. Poți întreba pe oricine, dacă vrei. Cele mai mari tranzacții se discută aproape întotdeauna în mod neoficial.

— E-n regulă ! E-n regulă ! Mai departe.

— Să vedem. Unde rămăsesem ? A, da. Deci, unul din cei mai buni prieteni ai mei parizieni este un anumit financiar, o figură proeminentă...

— Care semnează Margot ?

De data aceasta însă nu l-am mai prins pe Arthur cu garda coborîtă. Nici măcar n-am putut ghici dacă era sau nu surprins. Zîmbea doar.

— Ce ager ești, William ! Ei, poate că așa semnează. Noi oricum să-i spunem Margot, pentru comoditate. Da... În orice caz, Margot dorește foarte mult să-l întîlnească pe Pregnitz. Deși n-a recunoscut în mod foarte explicit, eu am dedus că vrea să-i propună un fel de acțiune conjugată între firma lui Pregnitz și a lui. Dar toate astea sînt absolut neoficiale și nu ne privesc pe noi. Cît despre amicul nostru Pregnitz, trebuie să audă cu urechile lui propunerile lui Margot și să judece dacă sînt în avantajul firmei lui sau nu. E posibil, ba chiar probabil, să fie. Dacă nu, nici o pagubă. Margot n-o să aibă să-și reproșeze decît sieși nereușita. Pe mine tot ce m-a rugat e să-i aranjez o întîlnire particulară cu baronul, pe un teren neutru, unde să nu fie deranjați de o gloată de reporteri financiari și să poată discuta în liniște.

— Și, în clipa cînd i-ai adus față-n față, tu îți primești banii ?

— Cînd se produce întîlnirea, coborî Arthur tonul, primesc o jumătate. Cealaltă jumătate mi-e plătită numai dacă

tranzacția reușește. Partea cea mai proastă însă e că Margot insistă să-l vadă pe Pregnitz neîntîrziat. Întotdeauna e așa cînd îi intră cîte-o idee-n cap. Foarte nerăbdător...

— Și e într-adevăr gata să-ți dea el ție atîția bani doar ca să-i aranjezi o întîlnire ?

— Ține cont, William, că pentru el asta e o bagatelă. Dacă tranzacția reușește, o să cîștige probabil milioane.

— Atunci nu pot să spun decît că te felicit. Par niște bani relativ ușor de cîștigat.

— Mă bucur să te aud gîndind așa, dragă băiete.

În vocea lui Arthur se simțeau rezerva și îndoiala.

— Eu nu văd unde-i greutatea. Nu-ți rămîne decît să te duci la Kuno și să-i explici toată situația.

— William ! Arthur arăta de-a dreptul cuprins de groază. Ar fi fatal !

— Nu-nțeleg de ce.

— Cum nu-nțelegi de ce ? Zău, dragă băiete, eu te creditasem cu mai multă finețe. Nu, așa ceva iese categoric din discuție. Tu nu-l cunoști pe Pregnitz cum îl cunosc eu. E un om extrem de sensibil în probleme de genul acesta, după cum am descoperit chiar pe propria-mi piele, încît ar privi totul ca pe o intruziune absolut neavenită în treburile lui și ar bate imediat în retragere. El are un punct de vedere foarte aristocratic, pe care numai rareori îl mai întîlnești în vremurile noastre atît de ahtiate după bani. Și recunosc că-l admir pentru asta.

Am zîmbit.

— Pare un soi foarte aparte de om de afaceri, dacă se simte ofensat cînd i se oferă să se îmbogățească.

Însă Arthur se înfierbîntase.

— William, te rog, n-avem timp acum de discuții frivole. Sînt convins că-nțelegi foarte bine ce vreau să spun. Pregnitz refuză, și, în ce mă privește, sînt total de acord cu el, să amestece relațiile lui personale cu cele de afaceri. Venită din partea ta sau dintr-a mea, orice sugestie de a intra în tratative cu Margot, sau cu oricine altcineva, i s-ar părea o impertinență. Și ca atare s-ar simți jignit. De aceea te implor să nu scapi nici un cuvînt față de el, indiferent sub ce formă.

— Nu, bineînțeles că nu. Fii liniștit. Dar, spune-mi, Arthur, înțeleg eu bine că tu vrei să-l duci pe Kuno în

Elveţia fără ca el să-şi dea seama că de fapt merge acolo pentru a se întîlni cu Margot ?

— Ai rezumat perfect.

— Hm... Asta poate complica situaţia. Deşi nu văd de ce-ai întîmpina vreo dificultate anume. Probabil Kuno merge oricum la sporturile de iarnă. E-n firea lui. Ce nu pricep eu prea bine e unde începe rolul meu ? Vrei să mă iei doar ca să fim mai mulţi, sau ca s-o fac pe măscăriciul, sau de ce ?

Arthur îşi alese şi rupse o nouă scobitoare.

— Tocmai voiam să ajung aici, William. Tonul îi era deliberat impersonal. Mă tem, vezi tu, că va trebui să te duci singur.

— Doar eu şi Kuno ?

— Da. Şi Arthur începu să-mi explice cu o rapiditate nervoasă : Dintr-o serie de motive îmi este imposibil să vin şi eu cu tine sau să mă ocup de această problemă personal. În primul rînd, mi-ar fi extrem de peste mînă, odată ce am plecat din această ţară, să fiu obligat să mă întorc în ea, fie şi numai pentru cîteva zile. În al doilea rînd, venind tocmai din partea mea, sugestia de a merge împreună la sporturile de iarnă ar suna foarte neobişnuit. Pregnitz ştie prea bine că nu am nici constituţia, nici apetitul necesare pentru asemenea lucruri. Dar ce poate fi mai natural dacă ea vine din partea ta ? Va fi probabil încîntat să fie însoţit de cineva atît de tînăr şi atît de plin de viaţă.

— Da, asta înţeleg eu... dar cum o să fac să intru în contact cu Margot ? Nici nu-l ştiu cum arată.

Arthur mătură toate dificultăţile cu o singură mişcare a mîinii.

— Lasă tu asta în seama mea, dragă băiete, şi-ntr-a lui. Linişteşte-ţi conştiinţa, uită tot ce ţi-am spus în astă seară şi distrează-te.

— Atîta tot ?

— Atîta tot. De îndată ce l-ai trecut pe Pregnitz frontiera, misiunea ta s-a încheiat.

— Sună atractiv.

Faţa lui Arthur se lumină instantaneu.

— Şi te duci ?

— Să mă mai gîndesc.

Dezamăgit, își strînse din nou bărbia între degete. Scobitorile erau rupte acum în opt. După un lung minut de tăcere, spuse șovăielnic :

— Și, separat de cheltuielile tale, care, cred că ți-am mai spus, vor fi achitate anticipat, aș vrea să te rog să accepți un mic fleac, un nimic, știi, pentru osteneala ta.

— Nu, mulțumesc, Arthur.

— Te rog să mă ierți, William. Și păru deodată foarte ușurat. Trebuia să-mi dau seama că n-ai să accepți.

Am zîmbit.

— Nu vreau să te privez de cîștigul tău cinstit.

Privindu-mă scrutător, zîmbi la rîndul lui. Încă nu știa bine cum să ia cuvintele mele. Atitudinea lui se schimbă.

— Nu-ncape discuție, dragă băiete, că trebuie să faci numai așa cum ți se pare ție că e mai bine. Eu nu vreau să te influențez în nici un fel. Dacă te hotărăști să nu participi la acest plan, nici nu-ți mai pomenesc de el vreodată. În același timp, tu știi ce înseamnă el pentru mine. E singura mea șansă. Mi-e urît să cerșesc favoruri. Poate că cer prea mult de la tine. Dar pot să-ți spun doar atît : că, dacă tu faci asta pentru mine, am să-ți rămîn etern recunoscător. Și, dacă-mi stă în putere să mă revanșez vreodată...

— Stop, Arthur. Oprește-te ! Altfel mă faci să plîng. am rîs eu. Foarte bine. Am să-ncerc tot posibilul în privința lui Kuno. Dar, pentru Dumnezeu, nu-ți pune mari speranțe în încercarea mea. Nu cred nici o singură clipă că o să vrea să vină. Probabil că deja la ora asta are ceva aranjat.

Și, convenind noi asupra acestei soluții, subiectul a fost abandonat pentru restul serii.

A doua zi, cînd m-am întors de la Kuno, l-am găsit pe Arthur așteptîndu-mă în camera lui pradă unei stări de neliniște profundă. N-avu răbdare nici să-nchid bine ușa înainte de a afla veștile mele.

— Repede. William, te rog. Spune-mi ce-i mai rău la început. Nu mai suport. Nu vrea să meargă ? Nu ?

— Ba da, am spus eu.

Timp de o clipă bucuria păru să-l fi lăsat pe Arthur fără grai și incapabil de vreo mișcare. Apoi un spasm îi străbătu toate membrele și execută un fel de salt prin aer.

— Dragă băiete ! Trebuie, zău, trebuie să te-mbrățișez ! Și literalmente își aruncă brațele în jurul gîtului meu, sărutîndu-mă, ca un general francez, pe amîndoi obrajii. Povestește-mi. Ți-a fost tare greu să-l convingi ? Ce-a spus ?

— O, aproape că mi-a sugerat el însuși ideea înainte să deschid eu gura. Kuno ar fi vrut să meargă în Riesengebirge, dar eu i-am atras atenția că în Alpi zăpada e mult mai bună.

— Așa ai făcut ? Strălucită idee, William ! O veritabilă inspirație...

M-am așezat pe un scaun. Arthur se tot învîrtea în jurul meu, admirativ și încîntat.

— Dar ești sigur că n-are nici cea mai mică bănuială ?

— Absolut sigur.

— Și cînd o să porniți la drum ?

— În ajun de Crăciun, cred.

Arthur mă privi îngrijorat.

— Mi se pare că nu ești prea entuziast, dragă băiete. Eu trăgeam nădejde că o să fie și pentru tine o plăcere. Doar nu cumva ești bolnav, sper ?

— Nu, deloc, mulțumesc. M-am ridicat. Arthur, vreau să te întreb și eu ceva.

Tonul meu îi făcu pleoapele să fluture cu o anumită nervozitate.

— Păi... ăăă... bineînțeles. Întreabă-mă, dragă băiete. Întreabă-mă.

— Vreau să-mi spui adevărul. Tu și Margot aveți de gînd să-l escrocați pe Kuno ? Da sau nu ?

— Dragă William... ăăă... zău așa... Cred că-ți închipui...

— Arthur, te rog, vreau un răspuns precis. Pentru mine, înțelegi, e important să știu. Acum sînt băgat și eu în toată afacerea asta. Deci aveți sau nu de gînd să-l escrocați ?

— Ei bine, trebuie spus că... Nu. Bineînțeles că nu. După cum ți-am explicat deja mai pe larg, eu...

— Juri ?

— Hai, serios, William, doar nu sîntem la tribunal. Şi nu te mai tot uita aşa la mine, te rog. Poftim, dacă asta te satisface, jur.

— Mulţumesc. Atît voiam. Şi-mi pare rău dacă poate am fost cam necioplit. Doar ştii că mi-am făcut o regulă din a nu mă băga în treburile tale. Numai că de data asta, înţelegi, e şi treaba mea.

Arthur îmi zîmbi moale, dar altfel destul de tulburat.

— Îngrijorarea ta, desigur, o înţeleg foarte bine, dragă băiete. Dar în cazul de faţă, te asigur, ea este absolut nefondată. Am toate motivele să cred că Pregnitz va avea de tras mari foloase de pe urma acestei tranzacţii, dacă va fi destul de înţelept ca s-o accepte.

Ca un ultim test, am încercat să-l privesc pe Arthur drept în ochi. Dar nu, acest procedeu verificat în timp nu funcţiona aici. În cazul lui n-aveam de-a face cu două ferestre ale sufletului. Ochii nu-i erau decît o parte componentă a figurii, dintr-o gelatină albastru deschis, ca două cochilii goale în scobiturile unei stînci. Nimic nu-ţi reţinea atenţia în ei, nici o scînteie, nici o lucire interioară. Oricît aş fi încercat contrarul, privirea îmi luneca spre alte trăsături ale sale mai interesante : nasul moale, ca un bot de animal, bărbia ca o violină. După trei sau patru tentative, m-am lăsat păgubaş. Nu mai avea nici un rost. Nu-mi rămînea altă soluţie decît să-l cred pe cuvînt.

Capitolul treisprezece

CĂLĂTORIA mea şi a lui Kuno în Elveţia a semănat cu plecarea în luna de miere ce urmează după o căsătorie de conveniență. Eram politicoşi amîndoi, reciproc prevenitori şi relativ timizi. Kuno era un model de solicitudine discretă. Cu propria lui mînă mi-a aranjat valiza în plasa de bagaje, a fugit în ultima clipă să-mi cumpere ziare şi reviste, prin tot felul de întrebări ocolite a descoperit că preferam să dorm în cuşeta de sus, apoi s-a retras pe cori-

dor pînă mi-am pus pijamaua. Cînd m-am plictisit de lectură, a fost gata, afabil și informat, să-mi spună numele tuturor munților. Discutam cu multă animație, în spasme de cîte cinci minute, recăzînd pe urmă într-o tăcere bruscă și absentă. Aveam și unul și altul la ce ne gîndi. Kuno, presupun, era frămîntat de sinistrele manevre ale politicii germane, sau poate visa la insula lui cu cei șapte băieți naufragiați ; iar eu aveam răgazul necesar să analizez în toate aspectele ei această șaradă cu Margot. Exista el oare cu adevărat ? Sus, deasupra capului meu, era o valiză nou-nouță din piele de porc, iar înăuntrul ei un smoching livrat de croitor abia cu o zi înainte. Arthur se purtase mărinimos ca un lord cu banii patronului nostru comun.

— Ia-ți orice-ți face plăcere, dragă băiete. În viață nu merită niciodată să arăți ponosit. Și-apoi ce șansă...

După o scurtă ezitare, i-am urmat cu oarecare îndoială sfatul, deși nu în măsura exagerată în care mă îndemna el. Arthur a mers atît de departe cu interpretarea „cheltuielilor de călătorie" încît mi-a impus să-mi iau o pereche de butoni de aur, un ceas de mînă și un stilou.

— În fond, William, afacerile sînt afaceri. Tu nu-i cunoști pe oamenii ăștia cum îi cunosc eu.

Cînd aducea vorba despre Margot, tonul său devenea deosebit de amar :

— Dacă l-ai ruga tu *pe el* să facă ceva pentru tine, n-ar ezita să te stoarcă pînă și de ultimul bănuț.

În a doua zi de Crăciun, prima noastră dimineață la munte, m-au trezit clinchetele clopoțeilor de la săniile de pe strada înzăpezită de sub fereastra noastră, dar și un alt clinchet ciudat, tot metalic, ce venea dinspre baie. Prin ușa întredeschisă îl vedeam pe Kuno, într-o pereche de chiloți de sport, făcînd exerciții cu extensorul. Efortul pe care îl depunea era uriaș ; venele gîtului îi ieșeau umflate prin piele, iar nările i se arcuiau și se contractau la fiecare încordare disperată. Nu-și dădea evident seama că nu e singur. Ochii săi, fără monoclu acum, erau încremeniți într-o privire mioapă, vizionară, ce sugera că posesorul ei tocmai se dăda unui rit religios particular. A-i vorbi în aceste clipe ar fi echivalat cu a deranja un om de la rugăciune. M-am răsucit în așternut prefăcîndu-mă tot

adormit. Cîteva momente mai tîrziu am auzit uşa băii închizîndu-se încet.

Camerele noastre erau la etajul întîi al hotelului şi dădeau spre căsuţele din sat, răspîndite de-a lungul malurilor lacului îngheţat, pînă către pîrtiile de schi sclipitoare, masive şi netede precum contururile unui imens trup ascuns sub numeroase plăpumi, contururi întretăiate de firul negru de păianjen al funicularului ce urca pînă în vîrful pantei. Părea un decor destul de curios pentru încheierea unei tranzacţii internaţionale. Dar, aşa cum pe bună dreptate îmi spusese Arthur, habar n-aveam de metodele obişnuite între oamenii de afaceri. M-am îmbrăcat încet, gîndindu-mă la invizibilul meu amfitrion. Oare Margot sosise deja ? Directorul ne asigura că hotelul său era plin. Judecînd după privirea fugară ce-o aruncasem, cu o seară înainte, printre oaspeţii hotelului în enorma sală de mese de la parter, trebuiau să fie mai multe sute de oameni.

Pe Kuno l-am întîlnit la micul dejun. Era îmbrăcat, cu o nonşalanţă studiată, în pantaloni gri de flanelă, un blazer şi o eşarfă de mătase înnodată la gît în culorile colegiului său de la Oxford.

— Ai dormit bine, sper ?

— Foarte bine, mulţumesc. Dar tu ?

— Eu nu aşa bine. Zîmbi şi roşi, uşor fîstîcit. Oricum, n-are nici o importanţă. Azi-noapte am citit ceva, înţelegi?

Timid, îmi arătă să văd titlul cărţii ce o ţinea în mînă. Aceasta se numea *Billy naufragiatul.*

— E bună ? l-am întrebat.

— Are un capitol foarte drăguţ, după părerea mea...

Dar, înainte să apuc să aflu conţinutul acelui capitol drăguţ, a apărut chelnerul cu micul nostru dejun pe un cărucior cu rotile, drept care ne-am întors imediat la manierele noastre stîngace de lună de miere.

— Vrei să-ţi dau puţină smîntînă ?

— Numai puţină, te rog.

— Aşa-ţi place ?

— Mulţumesc, e foarte bun.

Vocile noastre sunau atît de absurd încît îmi venea să rîd cu toată pofta. Semănam cu două personaje secundare

în actul întîi al unei piese, puse să converseze între ele pînă la apariţia actorului principal.

Pînă ce-am reuşit să ne terminăm micul dejun, imensele pîrtii albe erau deja năpădite de siluete minuscule, unele plutind şi zigzagînd ca nişte libelule, altele dezechilibrîndu-se şi căzînd ca nişte furnici rănite. Patinatorii erau ieşiţi cu zecile pe lac. În interiorul unui ţarc mărginit de o sfoară, o creatură inuman de agilă în pantaloni colanţi negri săvîrşea adevărate minuni dinaintea unui public atent. Cu rucsace, căşti şi bocanci, cîţiva din cei mai activi turişti porneau în excursii lungi şi periculoase de cucerire a înălţimilor, precum nişte soldaţi dintr-o cazarmă de lux. Şi ici-colo, prin această imensă armată, se vedeau şi victimele şchiopătînd în bastoane sau cu braţul legat de gît, făcîndu-şi dureroasa promenadă convalescentă.

Atent ca întotdeauna, Kuno a presupus din capul locului că trebuia să mă înveţe să schiez. În ce mă privea, eu aş fi preferat să mă chinui singur, dar încercările mele de a-l convinge în mod politicos să nu-şi piardă timpul cu mine s-au dovedit zadarnice : socotea că e de datoria lui. Nu mai aveam ce spune. Prin urmare am asudat timp de două ore pe pîrtia începătorilor : eu împiedicîndu-mă şi rostogolindu-mă, Kuno făcîndu-mi observaţie şi sprijinindu-mă.

— Nu, te rog să mă ierţi, dar nici acum n-a fost corect... Stai mult prea rigid, înţelegi ?

Răbdarea lui părea inepuizabilă. Eu îmi doream să vină odată prînzul.

Pe la jumătatea dimineţii, un tînăr se apropie pe schiuri şi începu să facă slalomuri experte printre novicii din preajma noastră. Ba chiar se opri să ne privească, amuzat poate de stîngăcia mea. Prezenţa lui mă irita ; numai de public nu aveam nevoie acum. Şi, cît din întîmplare, cît intenţionat, am luat o curbă bruscă înspre el tocmai cînd se-aştepta mai puţin şi i-am cosit clar picioarele, trîntindu-l. A urmat un torent de scuze reciproce. M-a ajutat să mă ridic şi chiar m-a scuturat de-o parte din zăpadă cu mîna lui.

— Vă rog să-mi permiteţi... van Hoorn.

Reverența, poziția schiurilor și toată prezența lui erau atît de țepene încît putea la fel de bine să mă provoace și la duel.

— Bradshaw... încîntat.

Am încercat să-l imit și eu, dar am căzut pe dată cu nasul în jos, fiind ridicat acum de însuși Kuno. Ceva mai puțin oficial, am făcut prezentările.

După care, spre ușurarea mea, interesul didactic al lui Kuno a scăzut considerabil față de mine. Van Hoorn era un tînăr înalt și blond, avea o frumusețe severă de tip viking, pe care însă îi plăcuse s-o compromită în mare parte răzîndu-se aproape complet în cap. Pielea dezgolită a cefei lui era bronzată într-o nuanță stacojiu intens. Ne-a informat că studiase trei semestre la Universitatea din Hamburg. Era nervos de timid și roșea puternic ori de cîte ori, cu zîmbetul său discret măgulitor, Kuno i se adresa direct.

Van Hoorn știa o figură de schi care pe Kuno îl interesa enorm. S-au îndepărtat deci la oarecare distanță amîndoi, s-o demonstreze și s-o exerseze. Curînd s-a făcut și ora prînzului. Pe drumul nostru spre hotel tînărul ne-a prezentat unchiului său, un olandez mic, rotofei și plin de viață, care patina cu mare măiestrie pe gheața lacului. Mai vîrstnicul domn van Hoorn era exact opusul nepotului său cel atît de sobru. Clipea fericit din ochi și părea încîntat de cunoștința noastră. Fața îi era brună ca o cizmă veche, iar creștetul aproape chel. Purta favoriți și un barbișon ascuțit.

— Uite că ți-ai făcut deja prieteni, i se adresă el nepotului său în germană. Foarte frumos. Ochii săi des clipitori se mutau de la Kuno la mine. Îi tot spun lui Piet că ar trebui să facă cunoștință cu o fată drăguță, dar el nu vrea ; e prea timid. Eu nu eram așa la vîrsta lui, pot să vă asigur.

Piet van Hoorn roși, se încruntă și privi într-o parte, refuzînd să răspundă privirii discrete și înțelegătoare a lui Kuno. Domnul van Hoorn îmi tot făcea conversație în timp ce-și scotea patinele.

— Va să zică vă place aici ? Pe cuvîntul meu, și mie ! De ani de zile nu m-am mai distrat așa de bine. Pun pariu

că am şi dat jos o livră-două. Iar în dimineaţa asta nu mă simt nici cu o zi mai bătrîn decît la douăzeci şi unu de ani.

Cînd am intrat în sala de mese, Kuno le-a propus celor doi van Hoorn să vină la masa noastră ; în timp ce vorbea, îi aruncă lui Piet o privire plină de înţelesuri. Eu mă simţeam destul de jenat. Kuno, fără îndoială, nu era prea subtil în avansuri. Însă domnul van Hoorn se declară imediat şi din toată inima de acord. Aparent nu vedea nimic ciudat în propunerea lui Kuno. Poate-i făcea şi lui plăcere să aibă cu cine sta de vorbă.

În timpul prînzului, Kuno i se dedică aproape exclusiv lui Piet. Am avut impresia că reuşise să mai topească gheaţa, căci în cîteva rînduri l-a făcut pe băiat să rîdă. În această vreme, van Hoorn îmi turna mie în ureche un şir infinit de istorioare vechi şi puterile de fumoar. Le povestea cu mare poftă şi cu animaţie. Abia dacă îl ascultam. După aerul tare de afară, căldura din sala de mese mă toropea ; dincolo de nişte palmieri, orchestra cînta o muzică de vis. Masa era excelentă ; arareori mîncasem un prînz atît de bun. Şi permanent mă miram în mod confuz unde era Margot şi cînd sau cum îşi va face apariţia.

În starea mea de comă pătrundeau, cu tot mai mare frecvenţă, anumite propoziţii în franceză. Nu înţelegeam decît ici-colo cîte un cuvînt : „interesant", „sugestiv", „extrem de tipic". Dar vocea care le rostea îmi atrase atenţia, căci venea chiar de la masa vecină cu o noastră. Am întors moale într-acolo capul.

Un bărbat mare, între două vîrste, stătea faţă în faţă cu o blondă exotic de nostimă, de un gen cum numai Parisul produce. Amîndoi priveau în direcţia noastră şi discutau evident despre noi pe un ton reţinut. Bărbatul mai ales părea deosebit de interesat. Era chel şi avea un cap ovoidal ; ochii îi erau îndrăzneţi, solemni, rotunzi şi pronunţat exoftalmici, iar părul alb-gălbui periat spre spate la baza craniului, ca o pereche de aripi adunate. Vocea îi era vibrantă şi aspră. Întreaga lui apariţie degaja un aer greu definibil, dar neplăcut şi sinistru. Am simţit un fior ciudat străbătîndu-mi sistemul nervos, un amestec de repulsie, teamă, aşteptare. Am privit rapid spre ceilalţi ; dar nu, păreau total inconştienţi de examenul cinic

şi nedisimulat al individului. Kuno se aplecase să-i vorbească lui Piet ; era alunecos, mîngîietor, suav. Domnul van Hoorn încetase în fine cu vorba şi căuta să recupereze timpul pierdut luptîndu-se acum cu un muşchi la grătar. Îşi vîrîse şervetul în gulerul cămăşii, mestecînd cu părăsirea celui care nu mai are a se teme de petele de pe jiletcă. Mi s-a părut că îl aud pe vecinul nostru francez pronunţînd cuvîntul *„dégoûtant“* *.

Încercasem adeseori să-mi imaginez cum ar putea arăta Margot. Mi-l închipuiam mai gras, mai bătrîn şi mai prozaic. Dar imaginaţia mea se dovedise în general mult prea timidă ; nici nu visasem ceva atît de autentic, ceva atît de absolut şi de imediat convingător. Nimeni nu putea greşi aici cu intuiţia. Eram tot atît de sigur de identitatea lui ca şi cum l-aş fi cunoscut de ani de zile.

Era un moment palpitant. Singurul meu regret era că nu aveam pe nimeni căruia să-i pot împărtăşi emoţia ce-o trăiam. Cîtă plăcere i-ar fi făcut lui Arthur ! Parcă-i şi vedeam agitaţia veselă şi atît de prost mascată ; semnalele lui tainice pe care toată lumea le observa ; încercările atît de ridicol forţate de a învălui misterul în conversaţie degajată. Cînd mi le aminteam, îmi venea să rîd cu voce tare. Încă o privire în direcţia vecinilor noştri n-am îndrăznit să mai risc, pentru ca nu cumva să nu-şi dea seama, din expresia feţei mele, că îi recunoscusem. Mai demult îmi hotărîsem în sinea mea că niciodată, în nici o fază a întregului proiect, nu-mi voi trăda complicitatea nici măcar printr-un clipit din gene. Margot îşi respectase partea lui de tîrg ; îi voi dovedi că şi eu puteam fi discret şi de încredere.

Oare cum îşi va executa atacul ? Era o întrebare cu adevărat fascinantă. Încercam să mă pun în locul lui, mă lansam în cele mai extravagante subtilităţi. Poate el, sau fata, îl va buzunări pe Kuno şi se vor prezenta mai tîrziu sub pretextul că i-au găsit pe jos agenda. Poate chiar în noaptea următoare vor provoca o falsă alarmă de incendiu. Margot va plasa nişte bombe fumigene în camera lui Kuno, apoi se va năpusti să-l salveze din mijlocul trîmbelor de fum. Era limpede pentru mine că vor încerca ceva spec-

* Dezgustător. (franc.)

taculos. Nu părea Margot omul pe care să-l mulțumească jumătățile de măsură. Acum oare ce făceau ? Nu le mai auzeam vocile. Lăsîndu-mi destul de stîngaci șervetul să cadă pe jos, m-am aplecat să-l iau ca să pot arunca o privire spre cei doi ; spre dezamăgirea mea, aceștia părăsiseră sala de mese. Eram dezamăgit, ce-i drept, dar, meditînd mai bine, nu deosebit de surprins. Acum fusese doar o acțiune de recunoaștere. Margot nu va încerca probabil nici o mișcare pînă pe seară.

După prînz, Kuno mă sfătui cu multă seriozitate să mă odihnesc. Eram începător, îmi explică el, și ar fi foarte nerecomandabil, în cazul meu, să fac un efort exagerat încă din prima zi. Am fost de acord cu el, nu însă fără un amuzament secret. Cîteva clipe mai tîrziu îl auzeam aranjînd cu Piet van Hoorn să iasă împreună pe pista de schi. Dômnul van Hoorn se retrăsese deja în camera sa.

La ora ceaiului, în holul hotelului era dans. Piet și Kuno nu mai apăreau ; nici, spre ușurarea mea, domnul van Hoorn. Eram fericit să fiu singur și să mă uit la lume. Curînd apăru și Margot, singur. Ocupă un loc pe partea opusă a verandei celei mari, de sticlă, la nici doi-trei metri distanță de masa mea. Scăpînd o privire furișă în direcția lui, i-am zărit ochii. Erau reci, bulbucați, brutal scormonitori ca întotdeauna. Inima îmi bătea cu putere în piept. Mă simțeam extrem de neplăcut, iar situația devenea de-a dreptul stranie. Dacă mă ridicam acum și mă duceam să vorbesc cu el ? În fond, îl scuteam de-atîta osteneală. Puteam să-l prezint ca pe-un cunoscut de-al meu, întîlnit aici din întîmplare. Nu exista absolut nici un motiv pentru Kuno ca să bănuiască ceva prestabilit. De ce să tot continuăm comedia acestei șarade relativ sinistre ? Am ezitat, am dat să mă ridic, dar m-am răzgîndit. Pentru a doua oară ochii mei i-au întîlnit pe-ai lui. Acum mi s-a părut că-i recepționez perfect mesajul. „N-o face, micuțule, pe deșteptul", îmi transmitea el. „Lasă totul în seama mea. Și nu încerca să te bagi în lucruri pe care nu le înțelegi."

„În regulă", i-am spus eu tot mintal, ridicînd ușor din umeri. „Fă ce vrei. În fond, e afacerea ta."

Și, iritat pe toată situația, m-am ridicat și am părăsit holul hotelului ; acest *tête-à-tête* tăcut îmi devenise insuportabil.

În acea seară, la cină, și Kuno și domnul van Hoorn erau, fiecare în felul său, foarte bine dispuși. Piet arăta plictisit. Poate că se simțea la fel de țeapăn și de incomod în hainele lui de seară cum mă simțeam și eu într-ale mele. Dacă da, atunci avea toată compasiunea mea sinceră. Unchiul lui se alătura din când în când tăcerii sale și m-am gîndit ce mult mi-ar displăcea să călătoresc împreună cu domnul van Hoorn.

Ne-apropiam de sfîrșitul cinei cînd Margot și însoțitoarea lui și-au făcut apariția în sala de mese. I-am zărit imediat, căci, în mod inconștient, stătusem cu ochii pe ușă încă din clipa cînd ne-am așezat pe scaune. Margot purta frac și o floare la butonieră. Fata era îmbrăcată superb, într-un material sclipitor, ce lucea ca o armură de argint. Au străbătut coridorul lung dintre mese, urmăriți de o mulțime de ochi.

— Uite, Piet, o fată drăguță pentru tine, a exclamat domnul van Hoorn. Roag-o să-ți acorde un dans în astă seară. Doar nu o să te muște tatăl ei.

Pentru a ajunge la masa lor, Margot și fata trebuiau să treacă la cîțiva centimetri de scaunele noastre. Cînd au trecut, el a înclinat ușor din cap. Mereu amabil, Kuno i-a întors salutul. Timp de o clipă am avut impresia că Margot va da curs acestei ocazii favorabile, fie și numai în mod convențional, cu o remarcă despre vreme. Dar nu. Cei doi și-au ocupat locurile lor. Aproape imediat, noi ne-am ridicat pentru a ne servi cafelele în fumoar.

Aici conversația domnului van Hoorn luă o întorsătură surprinzătoare. Părea să-și fi dat seama că voioșia, ca și istorioarele sale cam dubioase de la prînz fuseseră exagerate. Începu să vorbească, pe neașteptate, despre artă. Avea, ne spuse, o locuință în Paris, plină de mobile vechi și de gravuri. Deși vorbea cu multă modestie, curînd deveni limpede că era un expert în materie. Kuno se arătă foarte interesat. Piet rămase indiferent. L-am surprins nu o dată aruncîndu-și ochii discret la ceas, pentru a vedea, probabil, dacă nu se făcuse ora culcării.

— Scuzați-mă, domnilor.

Glasul cel aspru ne sperie pe toți ; nimeni nu observase apropierea lui Margot. Ne domina cu înălțimea lui,

o apariție elegantă, sardonică, ținînd în mîna gălbuie și pătată un trabuc.

— Am nevoie să-i pun acestui tînăr o întrebare.

Și ochii lui bulbucați îl fixau pe Piet cu o concentrare ce parcă voia să sugereze studiul unei insecte minuscule, abia vizibilă fără ajutorul unei lupe. Bietul băiat literalmente transpira de rușine. În ce mă privea, eram atît de uimit de această nouă întorsătură ce-o imprimase Margot tacticii sale, încît nu puteam decît să mă holbez la el cu gura căscată. Iar Margot, în mod evident, savura efectul produs de apariția sa teatrală. Buzele i se arcuiseră într-un zîmbet de-a dreptul diabolic.

— Sînteți de extracție pur ariană ?

Dar, înainte ca Piet, uluit, să-i poată răspunde, adăugă tot el :

— Mă numesc Marcel Janin.

Mi-ar fi greu să spun dacă ceilalți auziseră într-adevăr de el sau dacă interesul lor amabil era doar mimat. Întîmplarea face că eu îi știam numele. Domnul Janin era unul din autorii preferați ai lui Fritz Wendel. Fritz îmi împrumutase cîndva o carte de-a lui — *Sărut sub soarele de la miazănoapte*. Era scris în maniera foarte la modă în Franța, jumătate roman de dragoste, jumătate reportaj și oferea o relatare lugubră, evident plină de imaginație, a vieții erotice din Hammerfest *. Și mai avea încă vreo cinci-șase romane, toate la fel de senzaționale și variind ca mediu de la Santiago pînă la Shanghai. Genul particular de pornografie al domnului Janin cîștigase, dacă era să judecăm după apariția lui vestimentară, gustul marelui public, din cîte se părea. Tocmai terminase un al optulea roman, ne mărturisi, care se ocupa de amorurile tipice într-un hotel pentru sporturile de iarnă. Ceea ce și explica prezența lui aici. După această autoprezentare destul de abruptă, se dovedi extrem de afabil și ne întreținu, fără vreo insistență din partea noastră, cu un discurs despre cariera, țelurile și metoda sa de lucru.

— Eu scriu foarte repede, ne informă el. Pentru mine o privire ajunge. Nu cred în impresia ulterioară.

* Orășel pescăresc și port în Norvegia, considerat a fi cea mai nordică localitate urbană din Europa.

Scurte popasuri de cîteva zile pe țărm, cît durau escalele vapoarelor, îi furnizaseră domnului Janin material pentru majoritatea operelor sale. Acum rezolvase și Elveția. În căutare de noi lumi pe care să le cucerească, își fixase atenția asupra mișcării naziste. El și secretara lui porneau a doua zi spre München.

— Într-o săptămînă, conchise el profetic, am să știu tot ce-i de știut.

Mă întrebam ce rol juca oare secretara domnului Janin (insistă în mai multe rînduri asupra acestei titulaturi) în cercetările sale fulger. Probabil acționa ca un fel de reactiv chimic instantaneu ; în anumite combinații dădea anumite rezultate scontate. Se pare că ea fusese cea care îl descoperise pe Piet. Iar domnul Janin, incitat ca un vînător la pîndă pe un teren necunoscut, se și repezise, grăbit, la atac. Nu mi s-a părut totuși prea decepționat aflînd că prada nu era cea legitimă. Generalizările sale, formulate, din economie de timp, cu anticipație, nu se lăsau ușor revizuite. Pentru el german sau olandez erau o apă și-un pămînt. Îl bănuiam pe Piet apărînd totuși în noul său roman, îmbrăcat într-o cămașă brună de împrumut. Un scriitor cu tehnica domnului Janin nu-și putea permite să piardă nimic.

Un mister se dezlega, altul în schimb se adîncea. M-am frămîntat cu cel din urmă tot restul serii. Dacă Margot nu era Janin, atunci cine era ? Și unde se-ascundea el ? Mi se părea ciudat că, după ce fusese atît de grăbit să-l aducă pe Kuno încoace, acum își permitea luxul de a pierde douăzeci și patru de ore cu atîta ușurință. A doua zi, mă gîndeam eu, precis trebuia să apară. Meditațiile mi-au fost întrerupte însă de Kuno, care îmi bătea în ușă ca să mă întrebe dacă mă culcasem sau nu. Voia să-mi vorbească despre Piet van Hoorn și, cu toate că eram somnoros, nu m-a lăsat inima să-l refuz.

— Spune-mi, te rog... nu ți se pare că aduce puțin cu Tony ?

— Tony ? Care Tony ?

Hotărît lucru, în astă seară eram greu de cap. Kuno mă fixă cu un reproș blînd în priviri.

— A, te rog să mă scuzi... Mă refeream la Tony cel din carte, înțelegi ?

Am zîmbit.

— Crezi că Tony adică seamănă mai mult cu Piet decît cu Heinz ?

— O, da. Asupra acestui punct Kuno era foarte categoric. Mult, mult mai mult.

Şi astfel bietul Heinz a fost surghiunit de pe insulă. După ce am convenit amîndoi, nu fără părere de rău, asupra izgonirii lui, ne-am urat unul altuia noapte bună.

A doua zi m-am hotărît să fac investigaţii pe cont propriu. În timp ce Kuno discuta cu cei doi van Hoorn în holul cel mare, eu am intrat în vorbă cu portarul. O, da, m-a asigurat acesta, mulţi oameni de afaceri din Paris erau acum în hotel ; unii din ei foarte importanţi.

— De exemplu, domnul Bernstein fabricantul. Are o avere de milioane... A, dar uitaţi-l, domnule, trece chiar acum pe lîngă recepţie.

Am avut timp să mai văd o frîntură de secundă un bărbat gras şi negricios, cu o expresie a feţei ca a unui sugar îmbufnat. Nu reţineam să-l fi zărit nici măcar prin apropierea noastră. A trecut prin uşile deschise, intrînd în fumoar, cu un pachet de scrisori în mînă.

— Ştiţi cumva dacă are şi o fabrică de sticlă ? am întrebat.

— Asta nu v-aş putea spune, domnule. Dar nu m-ar mira. Se aude că e băgat în toate cîte există.

Dimineaţa s-a scurs fără alte incidente. După-amiază, domnul van Hoorn a reuşit în fine să-şi trimită cu forţa ruşinosul nepot în compania veselă a unor fete poloneze la schi. Kuno nu era prea mulţumit, dar accepta situaţia cu amabilitatea lui obişnuită. Părea să fi căpătat o adevărată plăcere pentru societatea domnului van Hoorn şi şi-au petrecut împreună după-amiaza în holul hotelului.

După ceai ne-am nimerit faţă în faţă cu domnul Bernstein, dar acesta a trecut pe lîngă noi fără cea mai vagă urmă de interes.

Noaptea, stînd culcat în patul meu, aproape am ajuns la concluzia că Margot trebuie să fi fost de fapt o născocire a imaginaţiei lui Arthur. Cu ce scop însă îl crease nu reuşeam să înţeleg. Nici nu mă prea interesa de altfel. Aici era frumos. Mă distram bine ; într-o zi sau două puteam

învăța să și schiez. M-am hotărît deci să mă bucur la maximum de această vacanță a mea și, urmînd sfatul lui Arthur, să uit complet motivul pentru care venisem. Cît despre Kuno, temerile mele se dovedeau nefondate. Nu îl escrocase nimeni nici măcar de un singur pfennig. Și-atunci ce rost avea să-mi tot fac griji ?

În după-amiaza celei de-a treia zile a șederii noastre, Piet sugeră, din proprie inițiativă, să mergem numai noi doi, singuri, să patinăm pe lac. Observasem încă de la prînz că bietul băiat era pe punctul de a exploda. Se săturase de unchiul lui, de Kuno și de fetele poloneze ; avea nevoie să-și descarce sufletul cuiva și, din toată acea adunătură, eu îi părusem probabil cel mai predispus a fi înțelegător. Nici n-am ajuns bine pe gheață, că a și început : eram uimit să văd cu cîtă vehemență putea vorbi.

Ce părere aveam despre locul ăsta ? m-a întrebat. Nu mă îngrețoșa tot luxul din jurul nostru ? Și oamenii ? Nu mi se păreau prea idioți și prea revoltători pentru a ne mai pierde vremea cu ei ? Cum de se puteau purta în felul ăsta, cînd Europa era în halul în care era ? Nu mai aveau nici o decență ? Nu mai aveau nici un pic de mîndrie națională, ca să se amestece cu toată evreimea asta care le ruina țările ? Ce părere aveam eu ?

— Dar unchiul tău ce spune ? l-am contracarat tot cu o întrebare, ca să evit răspunsul.

A ridicat supărat din umeri.

— A, unchiul meu... nu-l interesează deloc politica. Pe el nu-l preocupă decît vechiturile lui de tablouri. De fapt, e mai mult francez decît olandez, așa spune tata.

Studiile sale făcute în Germania îl transformaseră pe Piet într-un fascist înfocat. Instinctul domnului Janin nici nu fusese atît de incorect, la urma urmelor. Tînărul acesta era mai brun decît „cămășile brune".

— Și țara mea ar avea nevoie de un om ca Hitler. Un conducător adevărat. Pentru că un popor fără ambiție nu-i demn să mai existe. Și s-a întors cu fața lui frumoasă, fără umor, spre mine, privindu-mă sever. Voi, cu imperiul vostru, ar trebui să înțelegeți.

Însă am refuzat să mă las atras pe această pantă.

— Și călătorești adesea cu unchiul tău ? l-am întrebat.

— Nu. Ca să fiu sincer, am fost surprins cînd m-a rugat să vin cu el aici. Şi într-un răstimp atît de scurt : numai acum o săptămînă. Dar mie-mi place schiul şi m-am gîndit că totul o să fie simplu şi primitiv, ca în excursia pe care am făcut-o anul trecut de Crăciun cu nişte colegi de facultate. Atunci ne-am dus în Riesengebirge. Ne spălam în fiecare dimineaţă cu zăpadă, dintr-o găleată. E nevoie să ne călim organismul. Autodisciplina e foarte importantă în aceste vremuri...

— În ce zi aţi sosit aici ? l-am întrerupt eu.

— Stai să vedem. Trebuie să fi fost în ziua dinaintea sosirii voastre. Deodată însă şi-aduse aminte de ceva. Şi deveni mult mai uman. Ba chiar zîmbi. Apropo, am uitat să-ţi spun un lucru caraghios... unchiul meu era foarte dornic să te cunoască.

— *Pe mine ?*

— Da... Piet rîse şi se roşi tot. Adevărul e că mi-a spus să-ncerc să aflu cine eşti.

— Serios ?

— Ştii, i s-a părut că eşti fiul unui prieten de-al lui, un englez. Pe băiat l-a întîlnit numai o dată, cu foarte mulţi ani în urmă, încît nu era sigur acum dacă-i chiar el sau nu. Şi se temea că, dacă tu îl vezi, iar el nu te recunoaşte, să nu te simţi ofensat.

— A, dar ştiu că te-am ajutat şi eu, nu-i aşa ?, să facem cunoştinţă.

Am rîs amîndoi.

— Da, m-ai ajutat.

— Ha-ha ! Ce caraghios.

— Da, nu-i aşa ? Foarte caraghios, într-adevăr.

Cînd ne-am întors la hotel să ne luăm ceaiul, i-am găsit cu oarecare greutate pe Kuno şi pe domnul van Hoorn. Şedeau amîndoi împreună în colţul cel mai îndepărtat al fumoarului, la distanţă de alţi turişti. Domnul van Hoorn nu mai rîdea, ci vorbea liniştit şi serios, cu ochii aţintiţi pe chipul lui Kuno. Iar Kuno era grav ca un judecător. Am avut impresia că era profund tulburat şi uimit de subiectul conversaţiei lor. Dar n-a fost decît o impresie de moment. De îndată ce domnul van Hoorn a observat apropierea mea, a rîs cu voce tare trăgîndu-i un cot lui Kuno, ca şi

cum ar fi ajuns la poanta hazoasă a unei istorioare nostime. Kuno a rîs şi el, dar cu mai puţină convingere.

— Da, da ! a exclamat domnul van Hoorn. Uite-i şi pe băieţi ! Înfometaţi ca lupii, pun pariu ! Iar noi am stat toată după-amiaza şi am tors ca două babe, la căldurică. Dumnezeule mare, atît de tîrziu s-a făcut ? Apropo, eu vreau să-mi beau ceaiul !

— Aveţi o telegramă, domnule, se auzi chiar din spatele meu vocea unui piccolo.

M-am dat la o parte, crezînd că se adresa unuia dintre ceilalţi dar nu, el îşi ţinea tava de argint întinsă către mine. Nu era nici o greşeală. Pe plic scria chiar numele meu.

— Aha ! exclamă domnul van Hoorn. Iubita dumneavoastră şi-a pierdut răbdarea şi vrea să vă-ntoarceţi alături de ea.

Am rupt plicul şi am desfăcut hîrtia. Mesajul nu conţinea decît trei cuvinte :

„Rog revino imediat."

Le-am citit de mai multe ori şi am zîmbit.

— Adevărul este, i-am spus domnului van Hoorn, că aveţi dreptate. Chiar asta şi vrea.

Telegrama era semnată „Ludwig".

Capitolul paisprezece

ARTHUR PAŢISE ceva. Asta mi-era clar. Altfel, dacă ar fi avut nevoie de mine, mi-ar fi telegrafiat el însuşi. Iar încurcătura în care nimerise, oricare ar fi fost aceea, probabil avea de-a face cu partidul, pentru că telegrama o semnase Bayer. Şi aici raţionamentul meu se înfunda. Mă vedeam îngrădit de enigme şi posibilităţi la fel de vagi şi nelimitate ca şi întunericul ce învăluia trenul cu care mergeam. Întins în cuşetă, încercam să dorm, dar nu reuşeam. Legănarea vagonului, păcănitul roţilor, toate repetau bătăile temătoare, tensionate, ale inimii mele. Arthur, Bayer,

Margot, Schmidt ; încercam să refac mozaicul înapoi, lateral, în sus, în jos. Cu aceste gînduri mi-am petrecut treaz toată noaptea.

După ani de zile, aşa mi s-a părut — deşi de fapt era abia în după-amiaza următoare — am intrat în apartament descuind yala de la intrare cu cheia; apoi, pe tăcute, am deschis uşa camerei mele. În mijlocul ei şedea domnişoara Schroeder moţăind în fotoliul cel mai comod. Îşi scosese papucii de casă şi stătea doar în ciorapi, cu picioarele rezemate pe scăunelul de picioare. Aşa făcea cînd vreunul din chiriaşii ei lipsea pentru mai multă vreme. Se lăsa legănată de visul celor mai multe gazde, şi-anume că toată casa era numai a ei.

Nici dacă m-aş fi sculat din morţi nu ar fi tras un urlet mai sfredelitor decît a scos trezindu-se şi văzîndu-mă în pragul uşii.

— Herr Bradshaw ! Ce m-aţi speriat !

— Îmi pare rău, domnişoară Schroeder. Nu, vă rog nu vă ridicaţi. Herr Norris unde-i ?

— Herr Norris ? Părea puţin buimacă. Nu ştiu, de ce să mint ? A spus că revine pe la şapte.

— Înseamnă că stă tot aici ?

— Cum, bineînţeles, Herr Bradshaw. Ce idee ! Domnişoara Schroeder mă privi cu mirare şi teamă. Dar s-a întîmplat ceva ? De ce nu m-aţi anunţat că vă întoarceţi mai devreme ? Tocmai mă pregăteam să vă schimb complet aranjamentul în cameră mîine.

— Dar mie-mi place aşa cum e acum. Arată foarte bine. Herr Norris n-a fost bolnav, sper, nu ?

— Deloc. Perplexitatea domnişoarei Schroeder creştea cu fiecare clipă. Adică, dacă a fost, nu mi-a suflat o vorbă şi doar s-a-nvîrtit de colo-colo de dimineaţa pînă seara. V-a scris el ceva de o boală ?

— A, nu, de scris n-a scris... atît că... la plecarea mea parcă era cam palid. Dar nu m-a sunat cineva între timp, nu mi-a lăsat vreun mesaj ?

— Nimic, Herr Bradshaw. Ţineţi minte, doar v-aţi anunţat elevii că o să lipsiţi pînă la Anul Nou.

— Desigur, da.

Şi m-am apropiat de geam, privind afară, pe strada umedă şi goală. Ba nu, nu mai era complet goală. Jos, chiar

în colț, ședea un omuleț într-un pardesiu încheiat pînă la gît și cu o pălărie de fetru pe cap. Se plimba liniștit în sus și-n jos, cu mîinile la spate, parcă așteptîndu-și iubita.

— Să vă aduc niște apă caldă ? m-a întrebat, plină de tact, domnișoara Schroeder.

M-am zărit o clipă în oglindă. Arătam obosit, murdar, nebărbierit.

— Nu, vă mulțumesc, i-am răspuns zîmbind. Trebuie să rezolv mai întîi ceva. Mă-ntorc peste vreo oră. Poate sînteți așa drăguță să-mi încălziți pînă atunci apă de-o baie.

— Da, e-aici Ludwig, mi-au spus fetele din anticamera biroului de pe Wilhelmstrasse. Intrați direct.

Bayer nu păru cîtuși de puțin surprins să mă vadă. Își ridică doar ochii dintre hîrtii amuzat.

— Bine-ai venit, domnule Bradshaw. Ia loc, te rog. Sper că te-ai distrat cum trebuie în vacanță.

Am zîmbit.

— Eh, tocmai începusem să...

— Cînd ai primit telegrama mea ? Să știi că îmi pare rău, dar a fost nevoie.

Bayer se opri ; mă privi gînditor, apoi continuă :

— Mă tem că ceea ce-ți voi spune îndată va fi cam neplăcut pentru dumneata, domnule Bradshaw. Dar nu e drept să fii ținut mai departe în necunoștință de cauză.

Auzeam undeva un ceas ticăind în cameră ; totul părea să fi devenit brusc foarte tăcut. Inima îmi bătea cu putere lovind în coaste. Cred că pe jumătate ghiceam deja ce va urma.

— Va să zică te-ai dus în Elveția, continuă Bayer, cu un anume baron von Pregnitz ?

— Da. Așa este.

Mi-am umezit buzele cu limba.

— Am să-ți pun acum o întrebare care ți s-ar putea părea un amestec în treburile dumitale personale. Te rog să nu te simți jignit. Dacă nu vrei să-mi răspunzi la ea, poți liniștit să n-o faci, ai înțeles ?

Mi se uscase gîtul. Am încercat să-mi dreg o dată vocea, dar n-a ieșit decît un sunet absurd de tare și gîjîit.

— Răspund la orice întrebare doriți, am spus, destul de răgușit.

Ochii lui Bayer se luminară aprobator. Se aplecă spre mine peste biroul său.

— Mă bucur că adopți această atitudine, domnule Bradshaw... Vrei să ne-ajuți. Asta e bine... Acum te rog să-mi spui ce motiv ți-a invocat Norris ca să te duci în Elveția cu baronul von Pregnitz ?

Se auzea iar ceasul. Bayer, proptindu-și coatele pe masă, mă studia binevoitor, cu o atenție încurajatoare. Pentru a doua oară am simțit nevoia să-mi dreg vocea.

— Păi, am început, în primul rînd, vedeți dumneavoastră...

Părea o poveste lungă și stupidă, care-mi va lua ore întregi s-o spun pînă la capăt. Nu-mi dădusem seama ce stupid și penibil va suna pe-alocuri. M-am simțit îngrozitor de rușinat, m-am înroșit, am încercat să fiu ironic și-am eșuat meschin, mi-am apărat, apoi mi-am atacat singur motivele, am evitat anumite momente, doar pentru a le dezvălui o clipă mai tîrziu, sub privirea neutru inchizitorială a ochilor prietenoși ai lui Bayer. Povestea mea părea să cuprindă mărturisirea tuturor slăbiciunilor mele în fața acelui bărbat ce asculta tăcut și atent. Niciodată în viață nu mă simțisem mai umilit.

Cînd, în fine, am terminat, Bayer schită o ușoară mișcare.

— Îți mulțumesc, domnule Bradshaw. Tot ce mi-ai spus corespunde, să știi, foarte mult cu ce-am presupus noi... Colaboratorii noștri de la Paris îl cunosc deja destul de bine pe acest domn van Hoorn. E un om deștept. Ne-a dat mult de furcă pînă acum.

— Vreți să spuneți... că e un agent al poliției ?

— Neoficial, da. El adună informații de toate felurile și-apoi le vinde cui vrea să plătească pentru ele. Și se găsesc mulți amatori ; majoritatea sînt însă destul de proști și deloc primejdioși.

— Înțeleg... Și van Hoorn l-a folosit pe Norris ca să-și adune informațiile ?

— Da. Întocmai.

— Dar cum naiba de l-a convins pe Norris să-l ajute ? Ce poveste i-o fi îndrugat ? Mă mir că Norris n-a fost suspicios.

În ciuda gravității sale, ochii lui Bayer trădară o licărire de amuzament.

— E posibil ca Norris să fi fost într-adevăr foarte suspicios. Nu. M-ai înțeles greșit, domnule Bradshaw. Eu n-am spus că van Hoorn l-a tras pe sfoară. Nici nu era nevoie.

— Nu era nevoie ? l-am îngînat prosteşte.

— Nu era nevoie. Nu... Norris a fost absolut conștient, să știi, ce anume voia van Hoorn. S-au înțeles amîndoi foarte bine. De cînd s-a întors în Germania, Norris a primit regulat sume de bani prin intermediul lui van Hoorn de la Serviciul Secret Francez.

— Nu pot să cred !

— Și totuși e adevărat. Am dovezi, dacă vrei. Norris a fost plătit să ne țină sub observație și să transmită informații despre planurile și acțiunile noastre. Bayer zîmbi și ridică o mînă, ca pentru a anticipa un protest. Eh, toate astea nu sînt chiar atît de grozave pe cît par. Informațiile de care a făcut el rost și pe care le-a transmis mai departe erau complet neimportante. În mișcarea noastră noi n-avem nevoie de mari planuri secrete, cum sîntem descriși în presa capitalistă și în romanele polițiste. Noi acționăm pe față. E foarte ușor pentru oricine să-și dea seama ce facem. E posibil ca Norris să le fi putut spune prietenilor lui numele unora din curierii noștri care fac frecvent traseul Berlin—Paris. Și poate, de asemeni, și cîteva adrese. Dar asta probabil numai la început.

— Înseamnă că ați știut de multă vreme despre el ?

Abia îmi mai recunoșteam sunetul vocii. Bayer zîmbi radios.

— Destul de multă. Da. Tonul lui era liniștitor. Norris chiar ne-a fost de mare folos, deși involuntar. Din cînd în cînd le-am putut furniza adversarilor noștri o serie de impresii false utilizînd acest canal.

Cu o viteză uimitoare, dominoul începea să se ordoneze acum în mintea mea. În strălucirea unei clipe, o nouă piesă veni să se adauge la restul. Mi-am amintit cum, a doua zi după alegeri, chiar în această cameră, Bayer îi înmîna din sertarul mesei pachetul sigilat lui Arthur.

— Da... Înțeleg acum...

— Dragă domnule Bradshaw, tonul lui Bayer era amabil, aproape patern, te rog să nu te necăjești prea tare. Norris e prietenul dumitale, știu. Reține, te rog, că n-am spus nimic împotriva lui ca om ; pe noi viața particulară a oamenilor nu ne interesează. Noi sîntem toți convinși că dumneata n-aveai de unde ști toate aceste amănunte. Și, de la început și pînă la sfîrșit, ai acționat cu bună credință față de noi. Îmi pare rău că nu s-a putut să te scutim de toate aceste dezvăluiri.

— Dar totuși, nu-nțeleg un lucru : Pregnitz cum a...

— Păi chiar aici vreau să și ajung... Vezi dumneata, Norris și-a dat seama că nu-i mai poate mulțumi pe amicii lui din Paris cu ce rapoarte le trimitea, și care adesea erau insuficiente sau false. Și-atunci i-a propus lui van Hoorn ideea unei întîlniri cu Pregnitz.

— Dar fabrica de sticlă ?

— Ea nu există decît în imaginația lui Norris. Aici s-a folosit de lipsa dumitale de experiență. Fiindcă nu pentru asta ți-a plătit van Hoorn călătoria în Elveția. Baronul von Pregnitz se ocupă de politică, nu de afaceri.

— Doar nu vreți să spuneți că... ?

— Ba da, chiar asta vreau să și spun. Pregnitz are acces la multe din secretele guvernului german. El poate face rost de cópii ale unor hărți, planuri sau documente confidențiale pe care șefii lui van Hoorn ar plăti bani grei să le obțină. Poate că Pregnitz va fi tentat. Dar asta nu e treaba noastră. Noi vrem numai să te prevenim, pe dumneata personal, că te pîndește riscul de a te trezi frumușel după gratii, și nu complet nevinovat, pentru înaltă trădare.

— Dumnezeule Doamne... dar cum ați făcut să aflați toate astea ?

Bayer zîmbi.

— Probabil ți-nchipui că avem și noi spionii noștri, nu ? Ei bine, nu, n-avem nevoie. Informațiile de felul acesta le putem obține foarte ușor de la poliție.

— Înseamnă că poliția știe ?

— Nu cred că știe totul cu exactitate, încă. Dar sînt foarte suspicioși. Doi indivizi au venit aici să ne pună întrebări despre Norris, Pregnitz și despre dumneata. Din întrebările lor se puteau deduce multe. Cred că i-au mulțumit asigurările noastre că dumneata nu ești un conspirator

periculos, zîmbi Bayer, dar, cu toate acestea, mi s-a părut că e mai bine să-ți telegrafiez pe dată, ca să nu fii nici mai departe implicat în povestea asta.

— A fost un gest frumos din partea dumneavoastră să vă preocupați de soarta mea.

— Noi încercăm mereu să-i ajutăm pe cei care ne ajută ; deși, din păcate, uneori ne e cu neputință. Încă nu l-ai văzut pe Norris ?

— Nu. Era plecat cînd am sosit eu.

— Așa ? Atunci e foarte bine. Ar fi mai indicat să-i spui chiar dumneata tot ce ți-am spus acum. De-o săptămînă n-a mai dat pe-aici. Transmite-i, te rog, că nu-i vrem nici un rău; dar că ar fi mai bine pentru el dacă ar părăsi Germania imediat. Să-l mai previi și că poliția îl ține sub observație. Îi deschid toate scrisorile pe care le primește sau le trimite ; de asta sînt sigur.

— E-n regulă, am să-i spun.

— Îi spui ? Atunci e bine. Și Bayer se ridică în picioare. Iar dumneata, domnule Bradshaw, să nu-ți tot faci la nesfîrșit reproșuri. Ai fost cam fraier, poate. Dar nu-i nimic ; uneori sîntem cu toții neașteptat de fraieri. Nu ai făcut nimic de care să-ți poată fi rușine. Sper ca de-acum încolo să fii mai atent cu cine te împrietenești, da ?

— Da, am să fiu.

Bayer zîmbi din nou și mă bătu încurajator pe umăr.

— Atunci să uităm povestea asta neplăcută. În zilele următoare o să vrei să ne mai dai o mînă de ajutor ? Excelent... Să-i spui lui Norris ce ți-am spus, da ? La revedere.

— La revedere.

Ne-am strîns mîinile, cred, și am ieșit din birou în mod normal. Presupun că m-am purtat foarte firesc, pentru că nimeni din anticameră nu s-a uitat la mine. Numai după ce am ieșit în stradă am început să alerg. M-am trezit deodată extrem de grăbit ; voiam să scap odată de toate astea, și anume repede.

Un taxi a trecut pe lîngă mine ; eram deja înăuntru pînă ce șoferul să apuce să încetinească.

— Mergeți cît de repede puteți, i-am spus.

Ne strecurarn dintr-o parte în alta printre mașini ; plouase și strada era lunecoasă de mîzgă. Felinarele se aprinseseră deja ; se cobora înserarea. Mi-am aprins o ți-

gară, dar am aruncat-o după numai cîteva fumuri. Mîinile îmi tremurau, altfel eram absolut calm, deloc furios, nici măcar scîrbit ; nu eram nicicum. Mozaicul se potrivea perfect. Îl cuprindeam integral, dacă voiam să-l privesc, observam o imagine compactă, vie, sesizabilă de la prima vedere. Tot ce vreau, mă gîndeam, e să închei odată cu toată povestea asta. Acum.

Arthur venise între timp acasă. Ieși din dormitorul său cînd am deschis ușa de la intrare.

— Hai înăuntru, dragă băiete ! Hai înăuntru ! Ce surpriză plăcută ! Cînd mi-a spus domnișoara Schroeder că te-ai întors, nici nu mi-a venit să-mi cred urechilor. Ce te-a făcut să te întorci așa rapid ? Ți-era dor de Berlin ; sau tînjeai după compania mea ? Hai, spune că da ! Și nouă ne-a fost dor de tine aici. La masa de Crăciun mîncarea n-a avut gust fără tine. Da... trebuie doar să-ți spun că nu arăți cum mă așteptam eu : poate ești obosit de pe drum ? Stai jos aici. Ai băut ceai ? Dă-mi voie să-ți ofer un păhărel, să te mai întremezi.

— Nu, Arthur, mulțumesc.

— Nu vrei ? Bine, bine... poate mai tîrziu te răzgîndești. Cum l-ai lăsat pe bunul nostru Pregnitz la plecare ? Înfloritor, sper ?

— Da. E bine.

— Sînt bucuros să aud. Chiar foarte bucuros. Și-acuma vreau să te felicit, William, pentru admirabila ta pricepere și pentru tactul cu care ai îndeplinit această mică misiune. Margot a fost mai mult decît satisfăcut. Și e un om foarte ciudat, să știi ; extrem de greu de mulțumit...

— Atunci înseamnă că ai vești.

— O, da, o lungă telegramă azi-dimineață. Și banii sosesc cu poșta de mîine. Sînt nevoit să-i recunosc o calitate lui Margot : anume că e foarte punctual și corect în treburile astea. Te poți baza pe el întotdeauna.

— Adică vrei să spui că a fost de acord și Kuno ?

— Nu, asta nu, din păcate. Nu încă. Lucrurile de felul acesta nu se-aranjează de pe o zi pe alta. Însă Margot are speranțe certe. Se pare că Pregnitz s-a lăsat ceva mai greu convins la început. Nu prea vedea ce avantaj ar decurge din toată această tranzacție pentru firma lui. Dar acum a de-

venit categoric interesat. Vrea numai timp, să se gîndească bine, desigur. Pînă atunci, eu îmi primesc jumătatea mea, cum am convenit. Slavă Domnului, ea reprezintă mai mult decît suficient ca să-mi acopăr cheltuielile de drum ; încît acum am o povară mai puțin pe cuget. Cît despre restul, personal sînt convins că Pregnitz va fi de acord pînă la urmă.

— Da... cred că toți sînt de acord pînă la urmă.

— Aproape toți, da..., confirmă Arthur absent : dar, după o clipă, deveni alert la nota discordantă din tonul meu. Nu sînt convins, dragă William, că înțeleg prea bine ce vrei să spui.

— Nu-nțelegi ? Atunci să formulez mai explicit : presupun că în general van Hoorn reușește să obțină de la lume să-i vîndă exact ceea ce vrea el să cumpere.

— Păi... ăăă... nu cred că se poate vorbi de o vînzare în cazul de față. Mi se pare ți-am spus că...

— Arthur, l-am întrerupt eu plictisit, nu mai are rost să minți. Știu totul.

— O, începu el, dar tăcu.

Șocul părea să-i fi tăiat răsuflarea. Cufundîndu-se greoi într-un fotoliu, își privi unghiile cu o tristețe deloc ascunsă.

— Bănuiesc că toată vina e numai a mea. Am fost un prost să mă încred în tine. Dar, ca să fiu drept, trebuie să recunosc că, într-un fel sau altul, tu m-ai avertizat de riscuri, destul de des chiar.

Își ridică repede privirile spre mine, ca un cățel gata de a fi bătut cu cravașa. Buzele lui se mișcau, dar nu scotea nici un sunet. Gropița îi apăru adîncă un moment în bărbia căzută. Se scărpină pe furiș la o falcă, retrăgîndu-și însă mîna imediat, ca și cum s-ar fi temut că gestul lui m-ar putea enerva.

— Ar fi trebuit să-mi dau seama că o să te folosești și de mine mai devreme sau mai tîrziu ; chiar dacă numai ca momeală. Tu le găsești tuturor un folos, nu-i așa ? Iar, dacă nimeream și la închisoare, așa îmi trebuia, să mă-nvăț minte.

— William, îți dau cuvîntul meu de onoare că niciodată...

— N-am să mă prefac, am continuat eu, că-mi pasă vreun pic de ce pățește Kuno. Dacă-i atît de prost să se

lasc atras în toată povestea asta, o face în deplină cunoştinţă de cauză... Dar nu vreau să spun decît atît, Arthur : dacă oricine altul decît Bayer mi-ar fi spus că o să faci ticăloşia asta cu partidul, i-aş fi răspuns că-i doar un mincinos murdar. Presupun că ţi se pare un gest sentimental din partea mea.

La auzul numelui, Arthur tresări vizibil.

— Deci ştie şi Bayer, nu ?

— Bineînţeles.

— Vai de mine, vai de mine...

Părea prăbuşit în sine, ca o sperietoare de ciori sub ploaie. Obrajii săi căzuţi erau pătaţi, dar palizi, iar buzele stăteau desfăcute într-un rînjet absent de mizerie.

— Lui van Hoorn nu i-am spus niciodată nimic important, William. Îţi jur că nu i-am spus.

— Ştiu. Niciodată n-ai avut prilejul. Şi mi se pare că nu eşti bun nici ca escroc.

— Nu fi supărat pe mine, dragă băiete. N-aş suporta ideea.

— Nu-s supărat pe tine ; sînt supărat pe mine că am fost aşa de prost. Am crezut că eşti prietenul meu, înţelegi ?

— Nu-ţi cer să mă ierţi, spuse Arthur umil. Tot n-ai s-o faci în veci, sînt sigur. Dar te rog să nu mă judeci prea aspru. Eşti tînăr. Ai principii foarte severe. Cînd ai să ajungi la vîrsta mea, ai să vezi lucrurile altfel, poate. E foarte uşor să condamni atunci cînd nu eşti ispitit. Ţine minte asta.

— Eu nu te condamn. Cît priveşte principiile mele, chiar dacă le-am avut vreodată, mi le-ai zăpăcit tu complet. Cred că ai dreptate. În locul tău, probabil că aş fi procedat la fel.

— Vezi ? se agăţă energic Arthur de-acest mic atu. Ştiam eu că ai să ajungi să priveşti şi tu lucrurile în lumina asta.

— Nu vreau să le privesc în nici o lumină. Mi-e mult prea greaţă de toată această istorie abjectă... Ah, Dumnezeule, aş vrea să te duci undeva unde să nu te mai văd niciodată !

Arthur oftă.

— Ce dur ești, William. Să știi că nu mă așteptam din partea ta. Mi s-a părut mereu că ești o fire înțelegătoare.

— Și cred că pe asta ai și mizat. Ei bine, ai să-ți dai seama că tipii slabi se lasă chiar mai greu trișați decît ceilalți. Și-apoi se supără cu-atît mai rău cu cît ei simt că nu se pot învinui decît pe sine.

— Ai toată dreptatea, desigur. Și merit să-mi spui numai lucruri rele. Nu mă cruța. Dar îți declar în mod solemn că nici măcar o singură dată nu mi-a trecut prin minte să te implic în vreun delict. Înțelegi, totul a decurs întocmai după plan. Unde-a fost riscul, la urma urmei ?

— Riscul a fost mai mare decît crezi. Poliția știa de mica noastră escapadă înainte chiar de-a porni noi la drum.

— Poliția ? William, tu vorbești serios ?

— Doar nu-ți închipui că-mi arde acum de glumă. Bayer mi-a spus să te previn. Au fost și pe la el și l-au chestionat.

— O, Doamne...

Pînă și ultimele urme de rigiditate dispăruseră din Arthur. Ședea în fotoliu ca o pungă de hîrtie făcută ghem, cu ochii lui albaștri arzînd de groază.

— Dar n-au avut cum...

Atunci m-am dus la fereastră.

— Vino și te uită, dacă nu mă crezi. E tot acolo.

— Cine ?

— Detectivul care supraveghează casa.

Fără o vorbă, Arthur veni grăbit lîngă mine la geam și aruncă o privire spre omul cu pardesiu încheiat pînă la gît.

Apoi se întoarse încet în fotoliul său. Părea să fi devenit deodată cu mult mai calm.

— Acum ce mă fac ?

Mai degrabă gîndea cu voce tare decît mi se adresa mie.

— Trebuie s-o ștergi, fără doar și poate, în clipa cînd ai primit banii.

— Dar o să mă aresteze, William.

— O, nu, n-o să te aresteze. Te-ar fi putut aresta înainte, dacă ar fi vrut. Bayer susține că ți se citeau toate scrisorile... În plus, poliția încă nu știe cu siguranță totul, așa zice el.

Arthur medită cîteva minute în tăcere. Apoi mă privi cu o nervozitate rugătoare.

— Atunci tu n-ai să... Și se opri.

— Eu n-am să ce ?

— N-ai să le spui, știi... ăăă... totul ?

— Dumnezeule, Arthur ! Mă sufocasem pur și simplu. Drept cine mă iei ?

— Nu, bineînțeles, dragă băiete... Iartă-mă. Trebuia să-mi dau seama..., tuși Arthur în semn de scuză. Atît că, pentru o clipă m-am temut. S-ar putea să fie o recompensă mare și... înțelegi...

Timp de cîteva secunde am rămas cu desăvîrșire mut. Rareori fusesem atît de șocat. Rămas cu gura căscată, îl priveam cu un amestec de indignare și amuzament, curiozitate și dezgust. Timid, ochii noștri s-au întîlnit. Nu era loc pentru nici o îndoială. Era cît se poate de sincer inconștient că spusese ceva uluitor sau jignitor. Atunci mi-am regăsit în cele din urmă vocea.

— Păi, fir'-ar...

Dar izbucnirea mi-a fost retezată scurt de o salvă furioasă de bătăi în ușă.

— Herr Bradshaw ! Herr Bradshaw ! striga domnișoara Schroeder cuprinsă de-o agitație febrilă. Apa fierbe și nu pot deschide robinetul ! Veniți în clipa asta, altfel sărim în aer.

— Discutăm mai tîrziu, i-am spus lui Arthur și am ieșit în fugă.

Capitolul cincisprezece

TREI SFERTURI de oră mai tîrziu, spălat și bărbierit, m-am întors în camera lui Arthur. L-am găsit privind prudent în stradă din spatele perdelei de dantelă.

— Acum e altul, mă anunță el. S-au schimbat de vreo cinci minute.

Tonul îi era sprințar ; părea efectiv că se bucura de situație. M-am dus lîngă el la fereastră. Un bărbat înalt și

cu melon își înlocuise colegul în această ingrată misiune de a aștepta iubita inexistentă.

— Săracul de el, chicoti Arthur glumeț, nu ți se pare că arată înghețat ca un sloi ? Crezi că s-ar simți jignit dacă i-aș trimite o fiolă de coniac și cartea mea de vizită ?

— S-ar putea să nu guste gluma.

În mod destul de straniu, eu eram cel care mă simțeam jenat. Cu o ușurință de-a dreptul indecentă, Arthur părea să fi uitat de toate lucrurile neplăcute ce i le turnasem cu nici măcar o oră înainte. Purtarea lui față de mine era la fel de naturală ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Am simțit că mă îndîrjesc din nou împotriva lui. În baie tocmai mă muiasem întrucîtva, regretam anumite cuvinte dure și le condamnam pe altele ca fiind spuse cu ciudă și îngîmfare. Îmi repetasem în gînd o anumită formulă de reconciliere, în termeni mărinimoși. Cu condiția, desigur, ca Arthur să fie cel care să facă primul pas. Și, cînd colo, el își deschidea amabil barul cu acel aer al său obișnuit amfitrionic.

— În orice caz, William, tu sper că n-ai să refuzi un pahar ? Îți dă poftă de mîncare pentru cină.

— Mulțumesc, nu.

Încercasem să iau un ton sever, dar nu-mi ieșise decît o intonație îmbufnată. Fizionomia lui Arthur se prăbuși instantaneu. Acum vedeam că degajarea îi fusese pur experimentală. Oftă adînc, resemnat la noi penitențe, cu o figură ce semăna cu un cilindru de cioclu : ipocrită, lugubră, discretă. I se potrivea atît de rău încît, contrar voinței mele, nu m-am putut stăpîni să nu zîmbesc.

— N-are nici un rost, Arthur. Știi doar că tot nu rezist !

Era însă prea prudent pentru a-mi răspunde la această ultimă replică altfel decît printr-un surîs viclean-timid. De astă dată nu voia să riște un răspuns pripit.

— Mi-nchipui, am continuat eu gînditor, că nici unul din ei n-a fost, nu-i așa ?, prea supărat pe tine pînă la urmă ?

Arthur nici măcar nu se prefăcu a nu înțelege. Își studia, cu o modestie afectată, unghiile.

— Din păcate, William, nu toată lumea are firea ta generoasă.

Nu era bine așa ; ne întorsesem la poker-ul nostru verbal dinainte. Momentul de sinceritate, care putea răscumpăra atîtea păcate, fusese cu eleganță ocolit. Spiritul de o sensibilitate orientală al lui Arthur se ferea de catch-ul modern, aspru și sănătos, al adevărurilor simple și al mărturisirilor ; îmi oferea în schimb un compliment. Ne aflam, ca de atîtea alte ori pînă atunci, la acea barieră delicată, aproape invizibilă, care separa cele două lumi ale noastre. Acum n-aveam s-o mai traversăm niciodată. Nu eram nici destul de bătrîn, nici destul de subtil pentru a găsi o cale de apropiere. Urmă o pauză decepționantă, în care Arthur tot scotocea printre sticlele din bar.

— Ești *absolut* sigur că nu vrei un strop de coniac ?

Am oftat. I-am cedat. Am zîmbit.

— E-n regulă. Vreau. Mulțumesc.

Și am băut ceremonios, ciocnind paharele. Arthur plescăi din buze cu o nedisimulată satisfacție. Părea să-și imagineze că momentul simboliza ceva : o reconciliere, sau, în orice caz, un armistițiu. Dar nu, eu nu puteam simți la fel. Realitatea urîtă, murdară, era tot acolo, sub ochii noștri și nici o cantitate de coniac n-o mai putea spăla acum.

În acea clipă însă Arthur părea în mod sublim inconștient de existența ei. Mă bucuram. Mă încerca o subită grijă de a-l proteja să nu-și dea seama ce anume făcuse. Remușcările nu-s pentru oamenii în vîrstă. Cînd îi cuprind, ele nu sînt nici purificatoare, nici înălțătoare, ci doar degradante și penibile, ca o maladie a vezicii urinare. Arthur nu trebuia niciciînd să se căiască. Și, într-adevăr, nici nu părea probabil că se va căi vreodată.

— Hai să mergem odată la masă, am spus eu cu sentimentul că avea să fie cu atît mai bine cu cît părăseam mai degrabă acea cameră funestă.

Arthur aruncă involuntar o privire în direcția ferestrei.

— Nu crezi tu, William, că ar fi mai bine să ne facă o omletă domnișoara Schroeder ? Mie în clipa asta parcă nu-mi prea vine să mă aventurez pe-afară.

— Ba trebuie să ieșim, Arthur. Nu fii copil. Dacă nu te porți cît mai firesc posibil, or să-și închipuie că stai și urzești vreun complot, ceva. În plus, gîndește-te la

nefericitul ăla de jos. Ce plictiseală pentru el ! Pe cînd așa, dacă ieșim, poate izbutește să ia și el măcar o gustare.

— Ei bine, trebuie să recunosc, se învoi Arthur cam îndoit, că nu mă gîndisem la acest aspect. Foarte bine, atunci, dacă tu crezi că e un lucru înțelept...

E o senzație ciudată să te știi urmărit de un detectiv ; mai ales cînd, precum în cazul nostru, ești foarte grijuliu ca nu cumva să te scape din ochi. Ieșind în stradă alături de Arthur, mă simțeam întocmai ca ministrul de interne părăsind Camera Comunelor împreună cu primul ministru. Bărbatul cu melon era fie un novice în muncă, fie plictisit de ea peste măsură, căci nu făcea nici un efort de disimulare, ba chiar stătea în mijlocul cîte unui con de lumină holbîndu-se fix la noi. Un fel de simț pervertit al curtoaziei mă împiedica să privesc peste umăr să văd dacă se ține după noi ; cît despre Arthur, jena lui nu era decît în mod foarte penibil observabilă. Gîtul îi părea telescopat în interiorul trupului, astfel încît fața îi era pe trei sferturi ascunsă în gulerul de la palton ; pînă și mersul îi era de ucigaș ce se îndepărtează de cadavru. Curînd mi-am dat seama că-mi potriveam inconștient pasul : cînd mă grăbeam înainte, împins de-o dorință instinctivă de a scăpa de urmăritor, cînd încetineam de teamă să nu-l pierdem cumva în urmă. Și, în tot timpul drumului pînă la restaurant, n-am schimbat nici o singură vorbă cu Arthur.

Aici nu ne-am ocupat bine locurile că detectivul a intrat și el. Fără să arunce măcar o privire în direcția noastră, s-a îndreptat cu pași mari către bar, unde curînd consuma posac un crenvurști fiert și o limonadă.

— Presupun, am spus eu, că n-au voie să bea și bere cînd sînt în misiune.

— Ș-ș, William, șușoti Arthur, să nu te-audă.

— Nu-mi pasă dacă mă aude. Tot nu poate să mă aresteze pentru că rîd de el.

Cu toate acestea — iată puterea latentă a educației — mi-am coborît vocea pînă la intensitatea unei șoapte.

— Presupun că i se decontează cheltuielile. Știi, poate-ar fi trebuit să-l ducem la „Montmartre", să se respecte și el măcar o dată.

— Sau mai bine la Operă.

— Poate-ar fi fost mai nostim să mergem la biserică.

Am pufnit amîndoi în rîs ca doi școlari care fac haz pe seama dirigintelui. Bărbatul cel înalt, chiar dacă și-a dat seama că-l comentam, s-a comportat cu o demnitate impresionantă. Figura lui, pe care o vedeam din profil, era preocupată, gînditoare, chiar filozofică ; putea la fel de bine compune și un poem. Terminîndu-și cîrnatul, comandă o salată italiană.

Gluma dură, în același fel, tot timpul mesei. Am prelungit-o și eu, conștient, cît am putut. La fel, cred, Arthur. Tacit, ne ajutam unul pe altul. Amîndoi ne temeam de o pauză. Tăcerea ar fi fost prea elocventă. Dar ne rămăseseră atît de puține subiecte de discutat. Am părăsit restaurantul de îndată ce a fost decent s-o facem, urmați de însoțitorul nostru, care a venit, ca o dădacă, pînă acasă după noi, grijuliu să ne vadă în pat. Pe fereastra camerei lui Arthur l-am văzut ocupîndu-și poziția dinainte, sub felinarul de pe trotuarul de vizavi.

— Cît zici tu că o să stea acolo ? mă întrebă Arthur îngrijorat.

— Probabil pînă dimineață.

— Vai de mine, sper că nu. Dacă-l știu jos, în fața casei, nu pot închide ochii toată noaptea.

— Poate, dacă apari la geam în pijama, se convinge și pleacă.

— Zău, William, nici prin gînd nu-mi trece să comit un gest atît de impudic, înăbuși Arthur un căscat.

— Atunci, am zis eu puțin încurcat, cred că am să mă duc la culcare.

— Exact același lucru voiam să propun și eu, dragă băiete.

Ținîndu-și absent bărbia între degetul mare și arătător, Arthur își roti privirile prin cameră vag; apoi adăugă, cu o simplitate ce excludea orice urmă de ironie :

— Am avut amîndoi o zi epuizantă.

A doua zi, în orice caz, nu mai era timp să ne simțim jenați. Aveam prea multe de făcut. De îndată ce capul lui Arthur a scăpat din mîinile bărbierului, m-am

dus în camera lui îmbrăcat în halat să stabilim planul de bătaie. Acum de serviciu era detectivul cel mic. Arthur a recunoscut că habar n-avea care din ei își petrecuse noaptea în fața casei noastre. Pînă la urmă, compasiunea nu-i tulburase cîtuși de puțin somnul.

Cea dintîi problemă era, desigur, stabilirea destinației lui Arthur. Trebuiau făcute cercetări la cea mai apropiată agenție de voiaj în privința eventualelor vapoare și a traseelor lor. Arthur luase deja hotărîrea definitivă de a părăsi Europa.

— Simt că am nevoie de o schimbare radicală de peisaj, oricît de greu mi-ar fi să mă smulg de aici. Dar mă simt atît de îngrădit, atît de strîmtorat. Cînd ai să-mbătrînești și tu, William, ai să simți că lumea devine tot mai mică. Frontierele parcă se strîng mereu, pînă ce abia îți mai rămîne loc de respirat.

— Ce senzație neplăcută trebuie să fie.

— Așa și este, oftă Arthur. Chiar așa. Poate sînt eu puțin surexcitat în momentul de față, dar trebuie să-ți mărturisesc că, pentru mine, țările europene sînt nici mai mai mult nici mai puțin decît o colecție de capcane de șoareci. Într-unele din ele doar brînza e de mai bună calitate, asta e singura diferență.

Am discutat apoi care din noi să meargă să ia informațiile necesare. Arthur era extrem de reticent.

— Dar, William, dacă mă duc eu, prietenul nostru de jos mă va urmări în mod sigur.

— Bineînțeles că da. Însă tocmai asta vrem și noi, nu ? De îndată ce vei da de înțeles autorităților că ai de gînd s-o ștergi, ele se vor liniști. Sînt sigur că nici nu vor altceva de la tine decît să te vadă odată plecat.

— Da, poate că ai și tu dreptate...

Numai că lui Arthur nu-i plăcea ideea. O astfel de tactică îi punea în stare de revoltă toate instinctele de complotist.

— Dar mi se pare de-a dreptul indecent, adăugă el.

— Ascultă, l-am întrerupt șiret, mă duc eu dacă vrei într-adevăr lucrul ăsta. Dar numai cu condiția să-i spui tu domnișoarei Schroeder vestea că pleci cît timp lipsesc de-acasă.

— Zău, dragă băiete... Nu. Pur și simplu nu mă simt în stare. Atunci, mă rog, dacă așa vrei tu...

După o jumătate de oră îl priveam, de la fereastra mea, ieșind în stradă. Detectivul nici măcar nu luă notă de plecarea lui ; citea extrem de concentrat plăcuțele cu numele locatarilor de la intrarea casei de vizavi. Arthur porni sprinten la drum, neprivind nici în dreapta, nici în stînga. Îmi sugera acel erou din poezie care se teme să nu zărească demonul ce-i calcă pe urme. Detectivul continua să studieze plăcuțele cu mare interes. Pentru ca, în cele din urmă, cînd începusem să fiu de-a dreptul exasperat de orbirea lui, să se îndrepte, să-și scoată ceasul, să-l contemple cu evidentă surprindere, să ezite, părînd a cîntări ce-i de făcut și, în sfîrșit, să pornească repede, cu pași mari, nerăbdători, ca un om care a așteptat prea mult degeaba. Am privit după el, cu o admirație amuzată, pînă ce a dispărut. Era un veritabil artist.

Între timp, aveam și eu misiunea mea neplăcută. Am găsit-o pe domnișoara Schroeder în salon dîndu-și în cărți, cum făcea în fiecare dimineață a vieții sale, pentru a ști ce se va întîmpla în timpul respectivei zile. N-avea nici un rost s-o iau pe ocolite.

— Domnișoară Schroeder, chiar adineauri Herr Norris a primit vești proaste. Va trebui să părăsească neîntîrziat Berlinul. Și m-a rugat să vă spun eu...

Aici m-am poticnit, teribil de jenat, am înghițit o dată, apoi am spus dintr-o suflare :

— Și m-a rugat să vă spun eu că... ar vrea să plătească pentru ianuarie și deasemeni și pentru februarie tot...

Domnișoara Schroeder tăcea. Am încheiat cu jumătate vocea :

— Din cauză că a trebuit să plece atît de repede, înțelegeți ?...

Nu-și ridică privirile din cărți. A urmat un sunet înfundat, iar o lacrimă mare a picurat pe cartea din fața ei. Îmi venea și mie să plîng.

— Poate că... Eram și laș acum. Doar pentru cîteva luni. S-ar putea să se-ntoarcă.

Însă domnișoara Schroeder fie nu auzea, fie nu-i venea să creadă. Suspinele ei deveniră și mai adînci ; dar

nu încerca deloc să le reprime. Poate că plecarea lui Arthur nu era decît ultima picătură ; odată pornită pe plîns, avea destule motive ca să plîngă. Restanțele de la chirie și impozite, notele de plată pe care nu le putea achita, obrăznicia vînzătorului de cărbuni, durerile ei de spate, abcesele, sărăcia, singurătatea, moartea tot mai apropiată. Era un chin s-o auzi. Am început să mă plimb prin cameră, atingînd nervos mobilele, într-un adevărat extaz al stingherelii.

— Domnișoară Schroeder... nu-i nimic, zău, e de-a dreptul... vă rog eu... să nu...

În sfîrșit, a venit și clipa cînd a terminat. Tamponîndu-și ochii cu un colț al feței de masă, a oftat profund. Ochii ei umflați se plimbau triști peste cărțile întinse pe masă. Și exclamă cu un fel de triumf lugubru :

— Ei, poftim drăcie ! Uitați aici, Herr Bradshaw. Asul de pică... e cu capu-n jos ! Trebuia să-mi închipui că o să se-ntîmple ceva rău. Cărțile nu mint niciodată.

De la agenția de voiaj, Arthur se-ntoarse după vreo oră, cu taxiul. Avea mîinile pline de hîrtii și broșuri ilustrate. Părea epuizat și deprimat.

— Cum a fost ? l-am întrebat eu.

— Lasă-mă puțin, William. Lasă-mă puțin... Să-mi recapăt suflul.

Prăbușindu-se într-un fotoliu, începu să-și facă vînt cu pălăria. Între timp eu m-am dus la fereastră. Detectivul nu era la locul lui. Dar, privind mai spre stînga, l-am zărit totuși examinînd aranjamentul din vitrina băcăniei.

— S-a întors deja ? m-a întrebat Arthur.

Am dat din cap că da.

— Serios ? Ce-i al lui e-al lui — tînărul ăsta o să ajungă departe în profesia asta abjectă... Știi, William, că a avut nerușinarea să intre și el în biroul agenției și să se-așeze lîngă mine la ghișeu ? Ba chiar l-am auzit întrebînd de-o excursie în Munții Harz.

— Poate chiar voia să meargă acolo ; n-avem de unde ști. S-ar putea să aibă curînd vacanță.

— Mă rog, mă rog... oricum a fost extrem de neplăcut... Și mi-a fost cu atît mai greu să iau decizia deosebit de gravă care mi s-a impus.

— Și care e verdictul ?

— Cu regret sînt nevoit să-ți spun, își privi el abătut butonii de la botine, că sorții au căzut pe Mexic.

— Dumnezeule mare !

— Vezi tu, dragă băiete, într-un termen atît de scurt posibilitățile sînt foarte limitate... Aș fi preferat de la mare distanță Rio, desigur, sau Argentina. Am cochetat chiar și cu varianta China. Dar peste tot în ziua de azi se cer niște formalități atît de absurde. Se pun tot felul de întrebări stupide și impertinente. În tinerețea mea, lucrurile astea erau cu totul altfel... Un gentleman englez era binevenit oriunde, mai ales dacă avea și un bilet de clasa întîi.

— Și cînd trebuie să pleci ?

— E un vapor chiar mîine la amiază. Cred că am să plec de azi la Hamburg, cu trenul de seară. E mai confortabil și, poate, pe ansamblu, mai înțelept. Nu ești de acord cu mine ?

— Cum să nu ? Ba da... E un pas important pe care-l faci și-l faci așa de brusc. În Mexic ai vreun prieten ?

Arthur chicoti.

— Eu am prieteni peste tot, William, ori să le spun mai bine complici ?

— Și ce-ai să faci cînd ajungi acolo ?

— Am să mă duc direct la Mexico City (un loc extrem de deprimant ; deși mă aștept să fie mult schimbat față de nouă sute unsprezece, cînd am mai fost pe-acolo). Îmi iau o cameră la cel mai bun hotel și aștept doar un moment de inspirație... Nu cred că am să flămînzesc.

— Nu, Arthur, am rîs eu, pe tine sigur nu te văd flămînzind !

Ne-am înseninat. Am băut mai multe pahare. Devenisem foarte animați.

Am chemat-o și pe domnișoara Schroeder, căci trebuia început împachetatul bagajelor lui Arthur. La început a fost melancolică și înclinată spre reproșuri, dar un pahar de coniac a săvîrșit minuni. Avea propria ei explicație pentru plecarea atît de subită a lui Arthur.

— Ah, Herr Norris, Herr Norris ! Trebuia să fiţi şi dumneavoastră mai prudent. Un bărbat la vîrsta dumneavoastră s-ar cuveni să aibă mai multă experienţă în treburile astea... Îmi făcu mic cu ochiul pe la spatele lui. De ce n-aţi rămas fidel bătrînei dumneavoastră Schroeder ? Că v-ar fi ajutat, doar a ştiut tot timpul ce şi cum !

Perplex şi puţin stînjenit, Arthur mă privi întrebător cerîndu-mi o explicaţie. Am mimat totala ignoranţă. Curînd sosiră şi geamantanele, coborîte din pod de portar şi de fiul acestuia. Domnişoara Schroeder tot lansa exclamaţii, în timpul împachetatului, copleşită de eleganţa hainelor lui Arthur. Acesta, generos şi vesel, începu să împartă daruri. Portarul primi un costum de haine, soţia portarului o sticlă de sherry, fiul lor o pereche de pantofi din piele de şarpe, mult prea mici pentru el, dar în care insistă să promită că-şi va înghesui cumva picioarele. Teancurile de ziare şi reviste urmau a fi trimise la un spital. Arthur ştia, fără îndoială, să se despartă cu stil de lucrurile sale ; se pricepea să joace rolul marelui senior. Familia portarului plecă recunoscătoare şi profund impresionată. Vedeam cum naşterea unei legende începea să prindă contur.

Cît despre domnişoara Schroeder, peste ea a plouat pur şi simplu cu daruri. În plus faţă de gravuri şi paravanul japonez, Arthur i-a oferit trei sticle de parfum, nişte loţiune pentru păr, un tampon de pudră, întregul conţinut al barului său, două minunate eşarfe şi, pe fondul unor roşeli de-o parte şi de alta, o pereche din mult rîvnitele sale piese de lenjerie.

— Aş dori foarte mult, William, să iei şi tu ceva. O nimica toată acolo...

— De acord, Arthur, mulţumesc foarte mult... Vreau să te-ntreb : mai ai cumva *Camera de tortură a domnişoarei Smith* ? Întotdeauna mi-a plăcut cel mai mult dintre toate cărţile tale.

— Ţi-a plăcut ? Serios ? Arthur se roşi de plăcere. Ce minunat din partea ta că spui una ca asta ! Ştii, William, cred că a venit momentul să-ţi mărturisesc un secret. Ultimul dintre secretele mele... Cartea asta eu am scris-o.

— Nu se poate, Arthur !

— Ba da, te asigur ! chicoti el încîntat. Cu ani în urmă... E o indiscreție de tinerețe, de care de-atunci încoace mă simt destul de rușinat... A fost tipărită pe cont propriu la Paris. Și aflu că unii dintre cei mai renumiți colecționari europeni au exemplare din ea în bibliotecile lor. E o carte extrem de rară.

— Dar n-ai mai scris niciodată nimic ?

— Din păcate, nu... Eu mi-am investit tot geniul în viața, nu în arta mea. Remarcă de altfel deloc originală. Dar nu-i nimic. Apropo, fiindcă tot sîntem la acest subiect, știi că n-am apucat să-mi iau rămas bun de la iubita mea Anni ? Serios, cred că aș putea-o invita să mai vină o dată după-amiază încoace, nu ? La urma urmelor, tot nu plec pînă după ora ceaiului.

— Mai bine nu, Arthur. O să ai nevoie de toată energia ta pe drum.

— Atunci, ha, ha ! S-ar putea să ai dreptate. *Durerea* despărțirii ar fi fără îndoială extrem de *drastică.*

După masa de prînz. Arthur s-a întins puțin să se odihnească. I-am dus geamantanele cu un taxi pînă la gara Lehrter și le-am depus la magazia de bagaje. Arthur dorea să evite o lungă ceremonie a despărțirii de casă. Acum de serviciu era detectivul cel înalt. Acesta privi cu interes încărcatul bagajelor în taxi, dar nu schiță nici o intenție de urmărire.

În timpul ceaiului, Arthur mi s-a părut nervos și deprimat. Ședeam împreună în camera lui răvășită, cu ușile dulapurilor goale deschise de perete și cu salteaua făcută rulou la piciorul patului. Mă încerca o teamă fără motiv. Arthur își frecă într-o doară bărbia și oftă :

— Mă simt întocmai ca anul care se încheie. William. Curînd am să mă duc și eu.

Am zîmbit.

— De azi într-o săptămînă ai să te prăjești la soare pe puntea vaporului, în timp ce noi o să degerăm ori o să ne murăm în orașul ăsta nenorocit. Să știi că te invidiez, atîta pot să-ți spun.

— Mă invidiezi, dragă băiete ? Uneori îmi doresc să nu trebuiască să călătoresc atît de mult. Pentru că sînt

o natură esențialmente domestică. Nu vreau nimic altceva decît să mă pot stabili și eu într-un loc.

— Păi de ce nu te stabilești atunci ?

— Tocmai asta mă-ntreb și eu adeseori... Mereu apare cîte ceva care mă-mpiedică.

În fine a venit și ora plecării.

Cu o infinită afectare, Arthur și-a pus paltonul, și-a pierdut și și-a găsit mănușile, și-a potrivit o ultimă dată peruca. Eu i-am luat geanta de voiaj și împreună am ieșit în vestibul. Nu ne mai rămăsese decît pasul cel mai greu, corvoada momentului despărțirii de domnișoara Schroeder. Aceasta își făcu apariția din salon cu ochii scăldați în lacrimi.

— Ei, Herr Norris...

Dar în aceeași clipă soneria sună tare și se auziră și două bătăi în ușă.

— Dumnezeule mare ! Cine poate fi ?

— Cred că-i poștașul, spuse domnișoara Schroeder. Scuzați-mă puțin, Herr Bradshaw...

Dar nici n-apucă să deschidă bine ușa cînd omul de afară și pătrunse, pe lîngă ea, în vestibul. Era Schmidt.

Că era beat se vedea cît de colo, înainte să apuce el să deschidă gura. Se clătina nesigur pe picioare, cu capul gol, cu cravata peste umăr, cu gulerul descheiat. Fața lui imensă era crescută și inflamată, astfel că ochii nu-i apăreau decît ca două tăieturi laterale. Vestibulul era strîmt pentru patru persoane. Stăteam atît de apropiați unii de alții încît îi puteam mirosi respirația. Trăsnea cumplit.

Lîngă mine, Arthur scoase un sunet incoerent de dezolare, iar eu nu eram în stare decît să mă holbez la ei. Oricît de straniu ar părea, eram complet nepregătit pentru această surpriză. În ultimele douăzeci și patru de ore uitasem cu desăvîrșire de existența lui Schmidt.

Acesta era stăpîn pe situație și conștient de atuul său. Figura îi radia de rea intenție. Închizînd cu piciorul ușa din spatele lui, ne examină pe amîndoi : paltonul lui Arthur, geanta de voiaj din mîna mea.

— Ștergem putina, da ? Vorbea tare, ca și cum s-ar fi adresat unui auditoriu numeros aflat la oarecare distanță. Înțeleg eu... și vă gîndeați că-mi trageți clapa,

nu ? Mai avansă un pas ; acum stătea față-n față cu Arthur, care tremura prăbușit în sine. Noroc că am venit, nu ? Și ghinionul dumneavoastră...

Arthur mai emise un sunet, de astă dată un scheunat de groază, care păru să-l incite pe Schmidt pînă la o adevărată stare de frenezie. Acesta își strînse pumnii la piept, urlînd cu o uimitoare violență :

— Javră-mputită ce ești !

Și ridică brațul. Poate că într-adevăr avea de gînd să-l lovească pe Arthur ; dacă da, n-aș fi avut timp să-l împiedic. Tot ce-am putut face, sub impresia momentului, a fost să dau drumul sacoșii de voiaj. Însă reacțiile domnișoarei Schroeder s-au dovedit mai rapide și mai eficace. Ea nu avea nici cea mai vagă idee despre ce e vorba. Faptul nu o deranja deloc. Îi ajungea că Herr Norris era insultat de un bărbat necunoscut și beat. Cu un strigăt ascuțit de indignare, se repezi la atac. Palmele ei întinse îl apucară pe Schmidt de după ceafă și îl propulsară înainte ca într-o instalație de manevrat bagaje. Instabil pe picioare și luat absolut prin surprindere, acesta se duse cu capul înainte prin ușa deschisă către salon, unde se prăbuși grămadă, cu nasul în jos, pe covor. Domnișoara Schroeder răsuci prompt cheia în broască. Întreaga operație nu durase nici cinci secunde.

— Poftim obrăznicie ! exclamă domnișoara Schroeder. Obrajii i se roșiseră de efort. Dă buzna aici de parcă ar fi la el acasă. Și afumat pe deasupra... *Pfui !*... Ce porc scîrbos !

Nu părea să vadă nimic ciudat în acest incident. Poate că în mintea ei îl asocia cumva pe Schmidt cu Margot și cu nefericitul copil din Paris. Dacă da, atunci avea prea mult tact ca să recunoască. O salvă teribilă de bătăi în ușa salonului mă scutea de încercarea inventării unor eventuale explicații.

— N-o să poată ieși prin spate ?, întrebă Arthur nervos.

— Puteți fi cu inima împăcată, Herr Norris. Ușa de la bucătărie stă mereu încuiată. Aici domnișoara Schroeder se întoarse amenințătoare spre Schmidt, invizibil. Ai răbdare, nemernicule ! Mă ocup cu îndată de tine !

— Totuşi... Arthur stătea ca pe ace — eu cred că ar trebui să pornim...

— Şi cum o să scăpaţi de el ? am întrebat-o eu pe domnişoara Schroeder.

— O, nu vă gîndiţi la asta, Herr Bradshaw. Cum aţi plecat dumneavoastră, îl chem sus pe băiatul portarului. Şi o să plece ca un mieluşel, vă promit eu. Iar, dacă n-o să vrea, să nu-i pară rău pe urmă...

Ne-am luat în grabă rămas bun. Domnişoara Schroeder era prea incitată şi prea triumfătoare acum ca să mai fie sentimentală. Arthur a sărutat-o pe amîndoi obrajii. Ea a rămas făcîndu-ne cu mîna din capul scărilor. O nouă rafală de lovituri înfundate în uşă se auzeau distinct în spatele ei.

Abia în taxi, la jumătatea drumului spre gară, Arthur şi-a recăpătat calmul în aşa măsură încît să poată vorbi.

— Vai de mine... Cred că numai rareori mi-am făcut o ieşire mai neplăcută din vreun oraş ca de data asta...

— După ce că eşti condus cu surle şi tobe la vapor...

Am privit în spate să mă asigur că celălalt taxi, cu detectivul cel înalt, se ţinea într-una după noi.

— Acum ce crezi că o să facă, William ? Poate o să meargă direct la poliţie ?

— Sînt aproape sigur că nu. Cît timp e beat, n-o să-l asculte nimeni, iar, cînd se va trezi, va vedea el singur că n-are nici un rost. Şi n-are nici cea mai vagă idee încotro pleci tu. Atît cît îşi poate da el seama, părăseşti ţara chiar în astă seară.

— S-ar putea să ai dreptate, dragă băiete. Adică sper, sînt sigur. Trebuie să-ţi spun că mi-e groază să te las expus ticăloşiei lui. Să ai mare grijă de tine, da ?

— A, nu-mi pasă mie de Schmidt. Eu nu valorez nici doi bani din punctul lui de vedere. Probabil o să-şi găsească destul de curînd o nouă victimă. Nu m-ar mira să aibă destui pe listă.

— Cît timp a fost în slujba mea, a avut o mulţime de prilejuri, confirmă Arthur gînditor. Şi nu mă-ndoiesc că s-a folosit de ele din plin. Creatura avea categoric talent — de-un gen pervertit însă... O, fără doar şi poate... da...

În sfîrșit am isprăvit cu toate, am lămurit neînțelegerea cu funcționarul de la magazia de bagaje, ne-au ieșit toate valizele la numărătoare, am găsit un loc în colțul compartimentului, am plătit hamalului bacșiș. Arthur se aplecă pe fereastra vagonului ; eu eram jos, pe peron. Mai erau cinci minute pînă la plecarea trenului.

— Să-i transmiți din partea mea salutări lui Otto, da ?

— O să-i transmit.

— Și toată iubirea mea lui Anni.

— Bineînțeles.

— Îmi pare rău că nu sînt și ei aici.

— Păcat, nu ?

— Însă n-ar fi fost înțelept, date fiind împrejurările. Ești de acord cu mine ?

— Da.

Voiam să plece odată trenul. Nu mai aveam, se părea, nimic să ne spunem, afară de lucrurile care nu mai trebuiau niciodată spuse, fiindcă era prea tîrziu. Arthur părea și el conștient de golul creat. Încerca să sondeze jenat în arsenalul său de fraze-tip.

— Îmi pare rău că nu vii și tu cu mine, William... O să-mi fie foarte dor de tine, să știi.

— Serios ? am zîmbit eu stîngaci, simțindu-mă cît se poate de stînjenit.

— Chiar o să-mi fie... Tu mi-ai fost mereu de mare sprijin... Din prima clipă cînd ne-am întîlnit...

Am simțit cum roșesc. Era uimitor ce mizerabil mă făcea să mă simt. Oare, la urma urmelor, nu cumva cu îl înțelesesem greșit pe el ? Nu-l judecasem greșit ? Nu mă purtasem, în cine știe ce mod obscur, foarte rău față de el ? Pentru a schimba subiectul, l-am întrebat :

— Îți amintești călătoria aia ? Pur și simplu nu pricepeam atunci de ce făceau tot circul respectiv la frontieră. Presupun că erau deja cu ochii pe tine.

Pe Arthur însă nu-l prea interesa această amintire.

— Presupun că erau... Da.

Din nou tăcere. Am aruncat disperat o privire către ceas. Mai era un minut. Arthur făcu o nouă tentativă.

— Și încearcă să nu mă judeci prea aspru, William... Mi-ar părea foarte rău.

— Ce prostie, Arthur... Mă străduiam să trec cît mai ușor peste acest moment. E absurd din partea ta !

— Viața asta e atît de complexă. Dacă atitudinea mea n-a fost întotdeauna prea consecventă, pot spune în schimb cu mîna pe inimă că sînt și voi fi mereu loial partidului, în inima mea... Hai, spune că mă crezi, te rog.

Era revoltător, grotesc, lipsit de orice rușine. Dar ce să-i mai răspund acum ? În acea clipă, dacă mi-ar fi cerut, aș fi fost gata să jur că doi și cu doi fac cinci.

— Da, Arthur, te cred.

— Mulțumesc, William... Vai de mine, uite că am pornit. Sper că am toate valizele-n tren. Dumnezeu să te binecuvînteze, dragă băiete. Am să mă gîndesc mereu la tine. Unde mi-e haina de ploaie ? A, e-n regulă. Îmi stă dreaptă pălăria ? Cu bine. Să-mi scrii des, da ? Cu bine.

— Cu bine, Arthur.

Trenul, accelerînd mereu, trase mîna lui manichiurată dintr-a mea. Am mai înaintat cîțiva pași spre capătul peronului și am rămas făcîndu-i cu mîna pînă ce și ultimul vagon a dispărut.

Cînd m-am întors ca să plec din gară, aproape că m-am ciocnit cu cineva care stătea chiar în spatele meu. Era detectivul.

— Scuzați-mă, *Herr Kommissar*, am murmurat.

Dar el n-a schițat nici măcar un zîmbet.

Capitolul șaisprezece

LA ÎNCEPUTUL lui martie, după alegeri, s-a făcut brusc cald și frumos. „Vremea lui Hitler", spunea nevasta portarului ; iar fiul ei a adăugat în glumă că ar fi trebuit să-i fim recunoscători lui van der Lubbe pentru că incendiase Reichstag-ul și astfel se topise zăpada.

— Ce băiat drăguț, a rostit domnișoara Schroeder cu un oftat. Cum o fi putut face un lucru atît de îngrozitor ?

Nevasta portarului a pufnit disprețuitoare.

Strada noastră arăta de-a dreptul veselă cînd dădeai colțul și vedeai steagurile negre-alb-roșii atîrnînd nemișcate la ferestre pe fundalul cerului albastru de primăvară. În Nollendorfplatz oamenii ședeau afară la mese, în fața cofenelelor, și citeau despre lovitura de stat din Bavaria. Göring vorbea la difuzorul din colț. Germania e treează, spunea el. Un chioșc de înghețată își începea vînzarea. Naziști în uniforme se plimbau încoace și încolo, cu figuri serioase, nemișcate, ca și cum ar fi făcut un lucru deosebit de important. Cititorii de ziare de la cafenele întorceau capul după ei și zîmbeau părînd mulțumiți.

Zîmbeau aprobator după acești băieți cu cizmele lor mari, impunătoare, care aveau să abroge Tratatul de la Versailles. Erau mulțumiți fiindcă venea curînd vara, fiindcă Hitler promisese că va proteja micii comercianți, fiindcă ziarele anunțau că urmează vremuri mai bune. Brusc erau mîndri de a fi blonzi. Și simțeau, întocmai ca niște școlari, fiorul unei plăceri secrete, aproape senzuale, deoarece evreii, rivalii lor în afaceri și marxiștii, o minoritate vag definită de oameni care nici nu-i interesau, fuseseră, spre satisfacția generală, găsiți vinovați de criză și de inflație, iar acum aveau s-o ia pe coajă.

Orașul era plin de zvonuri. Se vorbea de arestări nocturne, de prizonieri torturați în închisorile SA-ului, puși să scuipe portretul lui Lenin, obligați să bea ulei de castor sau să mănînce ciorapi murdari. Asemenea zvonuri erau însă înecate de vocea sonoră și indignată a guvernului, care le dezmințea prin miile sale de guri. Pe Helen Pratt însă nici Göring n-o putea reduce la tăcere. Ea s-a hotărît să investigheze atrocitățile pe cont propriu. Dimineață, amiază sau noapte, adulmeca prin oraș, vînînd victime sau rude de-ale lor și chestionîndu-le avidă de amănunte. Nefericiții erau reticenți, desigur și înfricoșați de moarte. Nu mai voiau și a doua porție. Dar Helen era la fel de neînduplecată ca și torționarii lor. Îi mituia, îi dezmierda, îi pisălogea. Uneori, pierzîndu-și răbdarea, trecea la amenințări. Ce se-ntîmpla cu acei oameni pe urmă efectiv n-o interesa deloc. Singurul ei gînd era numai să adune fapte.

Helen a fost cea care mi-a spus prima că Bayer era mort. Avea dovezi din surse de absolută încredere. Cineva din personalul biroului lui văzuse cadavrul lui Bayer la închisoarea din Spandau.

— Ciudat lucru, comentă ea, cică urechea stîngă îi era complet smulsă... Naiba ştie de ce. Convingerea mea e că unii dintre indivizii ăştia sînt pur şi simplu sonaţi. Hei, Bill, dar ce-i cu tine? Văd că ai devenit galben la faţă.

— Aşa mă şi simt, i-am spus. Galben.

Un lucru penibil i s-a întîmplat lui Fritz Wendel. Cu cîteva zile mai devreme avusese un accident de maşină, dar nu-şi scrîntise decît o încheietură şi avea obrazul uşor zgîriat. Rănile nu erau deloc serioase, dar trebuia să poarte o bucată mare de leucoplast pe faţă şi mîna legată cu eşarfă de gît. Acum însă, în ciuda vremii atît de frumoase, nu mai îndrăznea să iasă pe-afară. Bandajele de orice fel dădeau prilejul unor interpretări greşite, mai cu seamă cînd, asemeni lui Fritz, aveai tenul întunecat şi părul ca pana corbului. Trecătorii făceau remarci neplăcute sau ameninţătoare. Or, Fritz n-ar fi acceptat aşa ceva.

— Fire-ar al dracului, vreau să spun că te simţi atît de prost.

Devenise deodată excesiv de prudent. Nu mai vorbea de politică nici cînd eram doar noi între noi.

— Pînă la urmă aşa trebuia să se-ntîmple, a fost unicul lui comentariu despre noul regim şi, cînd a rostit aceste cuvinte, mi-a evitat privirea.

Întreg oraşul era cuprins de o epidemie de teamă discretă şi infecţioasă. O simţeam şi eu, întocmai ca gripa, în fiecare muşchi al corpului. Cînd au început să circule primele veşti despre percheziţii, m-am consultat cu domnişoara Schroeder ce să fac cu materialele pe care le aveam de la Bayer. Le-am ascuns, împreună cu exemplarul meu din *Manifestul Partidului Comunist*, sub grămada de lemne din bucătărie. Desfăcutul şi recălditul grămezii de lemne a durat o jumătate de oră şi, încă înainte de a termina treaba, precauţiile noastre au început să ni se pară, pînă şi nouă înşine, cam copilăroase. M-am

simțit puțin rușinat de mine însumi, drept care am exagerat importanța și pericolul situației mele în ochii domnișoarei Schroeder, care mă asculta cu respect și cu o indignare crescîndă.

— Vreți să spuneți că au să vină aici, în apartamentul *meu*, Herr Bradshaw ? Vai, ce neobrăzare. Dar să-ndrăznească numai ! Păi nu-i trag eu de urechi ! A naibii să fiu dacă nu-i trag !

O noapte sau două mai tîrziu m-a trezit o bătaie cumplită în ușa de la intrare. M-am ridicat în capul oaselor și am aprins veioza. Era ora trei fix. Acum s-a zis, mi-a trecut prin minte. Mă întrebam doar dacă or să-mi dea voie să sun la ambasadă. Netezindu-mi părul cu mîna, am încercat, fără prea mult succes, să adopt o expresie de dispreț trufaș. Dar cînd, în cele din urmă, domnișoara Schroeder și-a tîrșîit papucii pînă la ușă să vadă despre ce e vorba, s-a dovedit că nu era decît un locatar din apartamentul vecin care, fiind beat, greșise ușa.

După această spaimă, am început să sufăr de insomnii. Mi se tot părea că aud niște camioane grele trecînd prin fața casei. Stăteam culcat pe întuneric așteptînd să tîrîie soneria. Un minut. Cinci minute. Zece. Într-o dimineață, cînd priveam, pe jumătate adormit, la tapetul de deasupra patului, modelul acestuia a luat deodată forma unui lanț de mici zvastici. Dar, ce era mai rău, am observat că toate obiectele din cameră aveau o anumită nuanță de brun : brun-verzui, negru-brun, brun-gălbui sau brun-roșiatic, toate erau, indubitabil, brune. După ce am servit micul dejun și am luat un purgativ, m-am simțit mai bine.

Într-o dimineață am primit o vizită : Otto.

Trebuie să fi fost vreo șase și jumătate cînd a sunat la ușa noastră. Domnișoara Schroeder încă nu era trezită ; i-am dat eu drumul înăuntru. Era murdar, avea părul încîlcit și răzvrătit și o falcă plină de sînge de la o zgîrietură la tîmplă.

— *Servus*, Willi, murmură.

Apoi întinse brusc mîna și mă apucă de braț. L-am prins cu mare greutate să nu cadă. Însă nu era beat, cum mi-am imaginat la început, ci pur și simplu ajuns la ca-

pătul puterilor. În camera mea. s-a scufundat cu totul într-un fotoliu. Pînă să închid la loc ușa de la intrare, era deja adormit.

Am avut destul de furcă pînă să hotărăsc ce puteam face cu el. Așteptam un elev să vină devreme la oră. În cele din urmă, împreună cu domnișoara Schroeder, am reușit să-l cărăm, pe jumătate adormit, în fosta cameră a lui Arthur și să-l culcăm acolo în pat. Era incredibil de greu. Nici n-am apucat bine să-l întoarcem pe spate că a și început să sforăie. Sforăielile îi erau atît de sonore încît se auzeau pînă în camera mea, cu ușa închisă ; astfel au continuat, ca un zgomot de fond, pe toată durata orei. Între timp, elevul, un tînăr foarte simpatic și care spera să devină curînd profesor de curs primar, mă conjura fierbinte să nu cred în istoriile „fabricate de emigranții evrei" în legătură cu persecuțiile politice.

— În realitate, mă asigura el, acești așa-zișii comuniști nu sînt decît o mînă de răufăcători, pegra străzilor. Cei mai mulți dintre ei nici nu sînt germani.

— Credeam, i-am spus cu politicos, că tocmai voiați să-mi spuneți că ei au făcut Constituția de la Weimar *.

Replica mea l-a descumpănit o clipă ; dar și-a revenit pe dată.

— Nu, pardon, Constituția de la Weimar a fost opera evreilor marxiști.

— A, a evreilor... am înțeles.

Elevul zîmbi. Prostia mea îl făcea să se simtă puțin superior. Cred chiar că îi eram mai simpatic din această cauză. Dinspre camera vecină se auzi un sforăit deosebit de puternic.

— Pentru un străin, îmi concedă el amabil, politica germană e destul de complicată.

— Chiar foarte, m-am declarat eu de acord cu el.

* Înfrîngerea Germaniei în primul război mondial a declanșat în această țară Revoluția din noiembrie 1918, care a abolit monarhia și, prin Constituția dată de Weimar (11 noiembrie 1918), a instaurat republica (așa-numita Republică de la Weimar, 1919—1933), o formă de guvernămînt federală și parlamentar-democratică, desființată odată cu venirea la putere a partidului național-socialist, la începutul lui 1933.

Otto s-a trezit aproape de ora ceaiului, cu o foame de lup. Am mers și i-am cumpărat cîrnați și ouă, iar domnișoara Schroeder i-a pregătit ceva de mîncare în timp ce el făcea baie. Apoi ne-am retras în camera mea. Otto fuma țigară după țigară ; era foarte nervos și nu putea sta locului. Hainele începeau să-i arate jerpelite, iar gulerul puloverului era destrămat. Obrajii îi erau scobiți. Arăta ca un om matur acum, cel puțin cu cinci ani mai bătrîn.

Domnișoara Schroeder l-a pus să-și scoată haina și i-a cîrpit-o în timp ce noi doi vorbeam, exclamînd numai din cînd în cînd :

— Dar e posibil ? Ce idee... oare cum îndrăznesc să facă așa ceva ? Asta aș vrea eu să știu.

Otto era de două săptămîni pe fugă, după spusele lui. La două nopți după incendiul de la Reichstag, vechiul său inamic Werner Baldow venise împreună cu alți șase indivizi din *Sturm*-ul acestuia să-l „aresteze". Otto folosea cuvîntul fără ironie ; părea să-l considere absolut firesc.

— Azi se plătesc o mulțime de polițe vechi, adăugă el simplu.

Cu toate acestea, Otto izbutise să scape printr-o lucarnă a acoperișului, după ce îl lovise pe unul din naziști cu piciorul în față. Au tras de două ori după el, dar nu l-au nimerit. De atunci tot rătăcea prin Berlin, dormind numai ziua și plimbîndu-se noaptea pe străzi, de teama raziilor. În prima săptămînă s-a mai descurcat cumva ; tovarășii l-au găzduit la ei, trecîndu-și-l unul altuia. Dar procedeul devenea prea riscant acum. Atît de mulți dintre ei erau deja morți sau internați în lagăre de concentrare. Dormise și el pe unde apucase, aținind în parcuri pe bănci. Dar de odihnit nu se putea odihni deloc. Trebuia să fie mereu cu ochii în patru. Și nu mai putea continua așa. A doua zi avea de gînd să părăsească Berlinul. Voia să încerce să ajungă cumva în regiunea Saar. Cineva îi spusese că acolo era cel mai ușor de trecut frontiera. Pericolul părea mare, desigur, însă era oricum preferabil decît să se lase prins aici.

L-am întrebat ce se întîmplase cu Anni. Otto nu știa. Auzise că ar fi din nou cu Werner Baldow. La ce altceva te puteai aștepta din partea ei ? Dar nu părea supărat ;

pur și simplu nu-l interesa. Și Olga ? A, Olga o ducea minunat. Acea remarcabilă femeie de afaceri scăpase de o epurare generală datorită influenței unuia din clienții săi, un mare funcționar nazist. Acum mergeau și alți naziști acolo. Viitorul îi era asigurat.

Otto auzise și el despre Bayer.

— Se spune că și Thälmann ar fi mort. Și Renn.

Am făcut schimb de zvonuri și despre alte nume cunoscute. Domnișoara Schroeder clătina din cap și murmura cîte ceva la fiecare din ele. Arăta atît de sincer tulburată încît nimeni nu și-ar fi închipuit că majoritatea acestor nume le auzea pentru prima oară în viață.

Conversația noastră a ajuns, natural, și la Arthur. I-am arătat lui Otto cărțile poștale din Tampico sosite, pentru amîndoi, cu o săptămînă în urmă. Le-a examinat cu admirație.

— Bănuiesc că-și continuă acolo activitatea.

— Ce activitate ?

— Activitatea politică, bineînțeles.

— A, da, i-am confirmat eu grăbit. Bineînțeles că da.

— A avut mare noroc că a plecat cînd a plecat, nu-i așa ?

— Da... categoric că da.

Ochii lui Otto luciră.

— Am avea nevoie de mai mulți oameni ca Arthur în partid. Ce vorbitor fantastic era, sper că ești de acord cu mine !

Entuziasmul său încălzi și inima domnișoarei Schroeder, care acum avea lacrimi în ochi.

— Întotdeauna am să susțin că Herr Norris a fost unul dintre cei mai bine și mai distinși și mai cinstiți domni pe care i-am cunoscut vreodată.

Am rămas o clipă tăcuți. În semiobscuritatea din cameră am dedicat toți trei un moment de omagiu recunoscător memoriei lui Arthur. Apoi Otto continuă pe un ton de convingere profundă :

— Știți ce cred eu ? Că el acolo tot în folosul nostru lucrează, făcînd propagandă și adunînd fonduri ; iar într-o zi, veți vedea, se va întoarce. Aș vrea să prind eu ziua aia, cînd Hitler și restul bandei vor avea de ce tremura...

Afară se lăsa întunericul. Domnișoara Schroeder se ridică să aprindă lumina. Otto spuse că el trebuia să plece acum. Se hotărîse să pornească în acea seară, fiindcă se simțea odihnit și refăcut. Pînă la ivirea zorilor avea să fie departe de Berlin. Domnișoara Schroeder protestă cu vigoare. Se atașase deja de el.

— Nici vorbă, Herr Otto. În noaptea asta dormiți aici. Aveți nevoie de multă odihnă. La mine n-or să vă găsească niciodată naziștii. Doar dacă nu m-or tăia mai întîi în bucăți.

Otto a zîmbit, mulțumindu-i călduros, dar nu s-a lăsat convins de ea. A trebuit să-i dăm drumul să plece. Domnișoara Schroeder i-a umplut buzunarele de sandviciuri. Eu i-am dat trei batiste, un briceag vechi și o hartă a Germaniei tipărită pe o carte poștală strecurată în cutia noastră poștală drept reclamă pentru o firmă producătoare de biciclete. Chiar și atît era mai bine decît nimic, pentru că geografia lui Otto era alarmant de slabă. Fără un ghid, avea toate șansele s-o apuce direct spre Polonia. Am vrut să-i dau și niște bani. La început nici n-a vrut să audă și a trebuit să recurg la un argument abil, și anume că doar eram frați de organizație.

— În afară de asta, am adăugat cu convingere, o să mi-i înapoiezi într-o zi.

Și ne-am strîns mîinile solemn.

La despărțire a fost surprinzător de vesel. Judecînd după atitudinea lui, ai fi zis că noi aveam nevoie de încurajări, nu el.

— Capul sus, Willi. Nu fi necăjit... Vine ea și vremea noastră.

— Sigur că da. Cu bine, Otto. Și mult noroc.

— Cu bine.

De la fereastra mea l-am privit plecînd. Domnișoara Schroeder începuse deja să se smiorcăie.

— Bietul băiat... Credeți că are vreo șansă, Herr Bradshaw ? Vă rog să mă credeți că n-am să dorm toată noaptea, cu gîndul la el. Îl simt ca și pe propriul meu copil.

Otto s-a mai întors o dată să privească în urmă : a făcut un gest sfidător din mînă și a zîmbit. Apoi și-a înfundat mîinile în buzunare, și-a încovoiat umerii în față

și s-a depărtat cu mersul agil-greoi al unui boxer de-a lungul străzii întunecate, traversînd piața luminată și pierzîndu-se apoi în mulțimea ce se plimba agale și formată doar din dușmani ai săi.

Nici nu l-am mai văzut, nici n-am mai auzit de el vreodată.

Trei săptămîni mai tîrziu am revenit și eu în Anglia.

Eram deja de vreo lună la Londra cînd a trecut să mă vadă Helen Pratt. Se întorsese cu o zi înainte de la Berlin, după ce reușise performanța de a-și vedea ziarul interzis în toată Germania, ca urmare a unei serii de articole incendiare ale ei. Dar i se și oferise un post mult mai bun în America și peste două săptămîni pleca să dea piept de data aceasta cu New York-ul.

Era plină de vitalitate, succes și noutăți. Ofensiva nazistă îi dăduse pur și simplu un nou suflu de viață. Auzind-o cum vorbește, ai fi zis că ultimele două luni și le petrecuse ascunsă în masa de scris a lui Dr. Goebbels ori sub patul lui Hitler însuși. Avea detalii de la fiecare convorbire particulară și cunoștea faptele mai importante ale fiecărui scandal. Știa ce-i spusese Schacht lui Norman, ce vorbise von Papen cu Meissner, ce avea să-i declare în curînd Schleicher prințului moștenitor. Era informată asupra valorii exacte a cecurilor concernului Thyssen. Aflase povești noi despre Röhm, despre Heines sau despre Göring și uniformele lui fastuoase.

— Doamne, Bill, ce gangsteri !

Și tot așa ore în șir.

Epuizînd la un moment dat toate fărădelegile celor mari și tari a trecut la eșalonul doi.

— Presupun că ai aflat de cazul Pregnitz, nu ?

— Nu. Nici un cuvînt.

— Vai de mine, dar tu pe ce lume trăiești ? se lumină Helen la perspectiva unei noi povestiri. Păi, s-a petrecut la vreo săptămînă după ce-ai plecat. Ziarele, bineînțeles, au păstrat în general discreție asupra întregii istorii. Dar un prieten al meu de la „New York Herald" mi-a furnizat informații complete.

În cazul de față însă, informațiile lui Helen nu erau chiar complete. Firește, ea nu știa totul despre van Hoorn.

Tentația de a umple golurile din povestirea ei, sau cel puțin de a-mi trăda o anumită inițiere în materie a fost considerabilă, dar, slavă Domnului, nu i-am sucombat. Lui Helen nu-i puteai încredința o informație, după cum unei pisici nu-i puteai da în păstrare o farfurie cu lapte. În același timp, eram uimit ce mult descoperise pe cont propriu ingeniosul ei coleg.

Poliția îl ținuse probabil pe Kuno sub observație încă de la vacanța noastră comună în Elveția. Răbdarea lor fusese cert remarcabilă, căci, timp de trei luni de zile, acesta nu făcuse absolut nimic de natură a le trezi suspiciunile. Apoi, din senin, la începutul lui aprilie, a intrat în contact cu Parisul, comunicînd că era dispus să reconsidere tranzacția discutată. Prima lui scrisoare a fost scurtă și prudent de vagă ; o săptămînă mai tîrziu însă, presat de van Hoorn, a scris o nouă scrisoare, mult mai lungă, oferind detalii explicite cu ce anume le propunea spre vînzare. Scrisoarea a expediat-o prin curier special, luîndu-și toate precauțiile necesare și folosind și un cod. În numai cîteva ore, poliția descifrase totul, cuvînt cu cuvînt.

S-au dus, în aceeași după-amiază, să-l aresteze la el acasă. Dar Kuno era plecat, să ia ceaiul cu un prieten. Valetul lui abia a mai avut timp să-i transmită telefonic un avertisment deghizat, înainte ca detectivii să-i smulgă receptorul din mînă. Din această clipă Kuno pare să-și fi pierdut complet capul. A ales cea mai proastă soluție cu putință : a sărit într-un taxi și s-a dus direct la gara de la Grădina Zoologică. Polițiștii în civil de aici l-au recunoscut imediat. În aceeași dimineață li se dăduse descrierea lui și apoi cine-l putea confunda pe Kuno ? Procedînd cu destulă cruzime, l-au lăsat să-și cumpere bilet pentru primul tren, care întîmplător pleca spre Frankfurt-pe-Oder. În timp ce urca scările spre peron, doi detectivi veneau în jos ca să-l aresteze ; dar el se aștepta și la una ca asta și s-a repezit înapoi pe scări în jos. Evident, ieșirile erau toate păzite. Urmăritorii l-au pierdut în mulțime ; dar l-au zărit din nou cînd s-a năpustit pe ușile batante de la toaletă. Pînă să-și facă ei loc cu coatele prin marea de oameni, Kuno se și încuiase într-o cabină de W. C. („Ziarele, comenta Helen sarcastică, au numit-o cabină telefonică".) Detectivii l-au somat să iasă. El n-a vrut să răs-

pundă. Pînă la urmă au trebuit să evacueze locul și să se pregătească de spart ușa. Atunci Kuno s-a împușcat singur.

— Și nici măcar n-a fost în stare să facă o treabă ca lumea, adăuga Helen. A tras strîmb. Glonțul aproape că i-a ieșit prin ochi ; sîngera ca un porc. Au trebuit să-l ducă la spital, să-l lichideze acolo.

— Bietul de el.

Helen mă privi surprinsă.

— Din partea mea, pagubă-n ciuperci.

— Știi, i-am mărturisit eu pe un ton de scuză, îl cunoșteam, vag...

— Ei, drăcie ! Îl cunoșteai ? În acest caz, pardon. Să-mi dai voie să-ți spun, Bill, că tu ești un băiețel simpatic, dar ai niște prieteni foarte curioși. Păi, atunci ar trebui să te intereseze asta : știai că Pregnitz era pede, bineînțeles ?

— Am bănuit eu ceva în acest sens.

— Ei bine, amicul meu american a aflat și motivul pentru care Pregnitz s-a încurcat în toată povestea asta cu trădarea. Avea nevoie de bani urgent, înțelegi, pentru că era șantajat. Și cine crezi că-l șantaja ? Nimeni altul decît secretarul unui alt iubit prieten de-al tău, Harris.

— Norris ?

— Așa. Se pare că acest neprețuit secretar... apropo, cum îl chema ?

— Schmidt.

— Zău ? Se poate. I se potrivește perfect... Schmidt ăsta pusese mîna pe niște scrisori scrise de Pregnitz unui tînăr. Numai Dumnezeu știe prin ce minune. Trebuie să fi fost ceva senzațional acolo dacă Pregnitz n-a ezitat să-și rişte pielea ca să plătească pentru ele. În locul lui mie nici nu mi-ar fi păsat. Mai bine înfruntam tot tămbălăul. Dar oamenii ăștia n-au nici un pic de curaj...

— Prietenul tău a descoperit și ce s-a mai întîmplat pe urmă cu Schmidt ? am întrebat eu.

— Nu cred, nu. De ce să-și bată capul ? Oricum, ce se-ntîmplă de obicei cu creaturile astea ? Probabil că-i pe undeva prin străinătate și-și toacă pe-acolo banii. Se pare că storsese deja destul de mult de la Pregnitz. În ce mă privește, să-i stăpînească sănătos. Cui crezi că-i pasă ?

— Cunosc eu o persoană, i-am spus, pe care bănuiesc că ar interesa-o.

După cîteva zile, am primit o scrisoare de la Arthur. Era la Mexico City și se simțea nenorocit acolo.

> „Dă-mi voie să te sfătuiesc, dragă băiete, cu toată solemnitatea de care mă simt în stare, ca *niciodată* să nu pui piciorul în acest oraș odios. Pe plan material, ce-i drept, reușesc să-mi ofer cele mai multe din conforturile mele obișnuite. Însă totala absență a unei societăți inteligente, cel puțin în sensul pe care-l atribui eu termenului, mă afectează profund...".

Arthur nu prea vorbea despre mersul afacerilor sale, arătîndu-se mai rezervat ca altădată. „Timpurile sînt foarte grele, dar, pe ansamblu, n-aș avea de ce mă plînge", suna unica lui mărturisire. Referitor la Germania, însă, nu se lăsa cenzurat de nici o reticență :

> „Simt pur și simplu cum *tremur* de indignare cînd mă gîndesc la bieții muncitori abandonați la bunul plac al acelor indivizi care, orice-ai spune tu, sînt nici mai mult nici mai puțin decît niște *criminali*."

Iar ceva mai jos, pe aceeași pagină :

> „E într-adevăr tragic să vezi cum, în zilele noastre, un *mincinos deștept* și *fără scrupule* poate înșela milioane și milioane de oameni."

În încheiere, îi aducea un frumos omagiu lui Bayer :

> „Un om pe care întotdeauna l-am admirat și respectat. Mă simt mîndru să pot spune că i-am fost prieten."

Următoarea dată cînd am privit veștile de la Arthur a fost în iunie, printr-o carte poștală din California.

„Mă desfăt aici, sub soarele de la Santa Monica. După Mexic, locul acesta pare un adevărat Paradis. Am un mic proiect în curs, nu fără legătură cu industria filmului. Cred și sper că o să fie destul de profitabil pînă la urmă. Veşti noi curînd."

Într-adevăr, am primit veşti care au sosit, fără îndoială, mult mai curînd decît scontase el inițial. Căci, cu următoarea poştă, mi-a venit o altă carte poştală, datată o zi mai tîrziu.

„Răul cel mai rău s-a întîmplat. Plec diseară spre Costa Rica. Alte amănunte de acolo."

De data aceasta am primit o scurtă scrisoare.

„Dacă Mexicul era *Purgatoriul,* aici este însuși *Infernul.*

Scurta mea idilă californiană a fost brutal întreruptă de apariția lui SCHMIDT ! ! ! Ingeniozitatea acestei creaturi este de-a dreptul *supraomenească.* Nu numai că m-a urmărit pînă acolo, dar a reușit să descopere natura exactă a micului aranjament pe care speram să-l realizez. Eram deci din nou la bunul lui plac. Am fost obligat să-i dau cea mai mare parte a banilor mei greu cîștigați și să plec neîntîrziat.

Imaginează-ți numai că a avut și insolența de a-mi propune să-l *angajez,* ca înainte ! !

Încă nu știu dacă am reușit să-l fac să-mi piardă urma. Aproape că mi-e și *teamă* să sper."

Cel puțin dubiul lui Arthur n-a durat multă vreme. Curînd după scrisoare a venit o carte poştală.

„MONSTRUL a sosit ! ! ! Poate încerc Peru."

Scurte instantanee ale ciudatei lui traiectorii îmi parveneau din cînd în cînd și mie. Arthur n-a avut noroc nici

la Lima. Schmidt a apărut în mai puțin de-o săptămînă. De aici urmărirea a continuat în Chile.

„O încercare de a *extermina* reptila a dat mizerabil greș", îmi scria din Valparaiso. „N-am reușit decît să-i stîrnesc veninul."

Presupun că era modul înflorit al lui Arthur de a spune că încercase să plătească pe cineva să-l omoare pe Schmidt.

Cu toate acestea, la Valparaiso părea să se fi încheiat un armistițiu. Căci următoarea carte poștală anunțînd o călătorie cu trenul spre Argentina, indica o nouă stare de lucruri.

> „Plecăm azi după-amiază, *împreună*, spre Buenos Aires. Acum sînt prea deprimat pentru alte amănunte."

În momentul de față sînt amîndoi la Rio. Sau, cel puțin, erau cînd am primit de-acolo ultimele vești. Mișcările lor sînt greu de anticipat. Oricînd Schmidt o poate porni spre noi terenuri de vînătoare, tîrîndu-l după el pe Arthur, un patron-prizonier ce caută să protesteze în van. Noua lor asociație nu va fi ușor de dizolvat ca precedenta. Sînt condamnați, de-aici înainte, să străbată împreună pămîntul. Mă gîndesc adesea la ei și mă întreb cum ar trebui să procedez dacă, din nefericire, s-ar întîmpla să ne mai întîlnim vreodată. Pe Arthur nu-l plîng din cale-afară de tare. În fond, sînt sigur că are grijă să facă rost de o mulțime de bani. Numai el își plînge amarnic de milă.

„Spune-mi, William, se încheie ultima lui scrisoare, cu *ce anume* am greșit eu ca să merit așa ceva ?"

Cubine, Berlin

(1939)

Lui
JOHN ŞI BEATRIX LEHMANN

CELE ŞASE povestiri cuprinse în acest volum formează în linii mari o singură naraţiune. Ele sînt unicele fraymente rămase din ceea ce iniţial fusese conceput ca un imens roman compus din episoade separate despre Berlinul perioadei prehitleriste şi pe care aveam de gînd să-l intitulez Pierduţii. *Cu toate acestea am renunţat la vechiul titlu ; mi se părea cam pretenţios pentru această scurtă suită discontinuă de jurnale şi crochiuri.*

Cititorii romanului Domnul Norris schimbă trenul *(publicat în Statele Unite sub titlul* Ultimele veşti despre domnul Norris*) vor observa poate că unele pasaje şi situaţii de acolo se suprapun sau se contrazic cu unele amănunte prezente aici — de exemplu Sally Bowles se va fi întîlnit cu domnul Norris pe scările domnişoarei Schroeder ; iar Christopher Isherwood se va fi întors cu siguranţă într-o seară acasă pentru a-l găsi pe William Bradshaw dormind în patul său. Explicaţia este simplă : aventurile domnului Norris făceau parte şi ele cîndva din romanul* Pierduţii.

Întrucît mi-am oferit propriul nume „eu"-ului acestei naraţiuni, cititorii nu trebuie să se simtă în nici un caz îndemnaţi a considera aceste pagini ca strict autobiografice, sau personajele ca fiind portrete calomnios de exacte ale unor persoane în viaţă. „Christopher Isherwood" este dublura convenabilă a unui ventriloc, atît şi nimic mai mult.

Primul Jurnal berlinez, Familia Nowak şi Familia *Landauer au apărut deja în revista „New Writing" a lui John Lehmann. Dintre acestea,* Jurnal berlinez *şi* Familia Nowak, *precum şi al doilea* Jurnal berlinez *au apărut în seria „New Writing" la editura Penguin.* Sally Bowles *a fost iniţial publicată ca volum separat de către Hogarth Press.*

C. I.

Jurnal berlinez

(toamna 1930)

DE LA fereastra mea se vede jos, departe, strada solemnă și masivă. Magazine la demisol, în care lămpile ard toată ziua, pitite în umbra fațadelor apăsătoare cu balcoane grele la fiecare etaj, frontoane din ghips murdar cu încrețituri de pergament ori semne heraldice oculte. Tot cartierul arată așa : stradă de stradă se înșiruie casele ca niște safe-uri precar-monumentale, înțesate cu obiecte de preț colite și mobile de mîna a doua ale unei clase mijlocii falite.

Eu sînt un aparat de fotografiat cu căpăcelul scos, înregistrînd pasiv, fără a gîndi. Înregistrez bărbatul care se bărbierește în fața ferestrei de vizavi și pe femeia în kimono care se spală singură pe cap. Cîndva toate acestea vor trebui developate, înregistrate atent, fixate.

La orele opt scara porțile de la intrare se zăvorăsc. Copiii mănîncă de cină. Magazinele se închid. Becul electric este aprins deasupra soneriei de noapte a micului hotel din colț, unde camerele se închiriază cu ora. Și curînd începe fluieratul. Tinerii își cheamă iubitele. Stînd jos, pe trotuar, în frig, fluieră către ferestrele luminate ale camerelor calde, unde patul este deja așternut pentru somn. Fluieră să fie primiți și ei înăuntru. Semnalele lor răsună în tunelul adînc și gol al străzii, lascive, intime, triste. Din cauza acestui fluierat nu-mi place să stau serile acasă. El îmi reamintește că mă aflu într-un oraș străin, departe de casă și singur. Uneori hotărăsc să nici nu-l mai ascult, îmi iau o carte din raft și-ncerc să citesc. Dar cîte o chemare sună atît de pătrunzător, de insistent, de disperat umană încît în cele din urmă tot trebuie să mă scol și să privesc printre fîșiile transperantului venețian afară, ca

să fiu sigur că nu e — deşi ştiu foarte bine că n-are cum fi — pentru mine.

Dar mirosul acela extraordinar din cameră de cîte ori funcţiona soba, iar geamul stătea închis... un miros nu tocmai neplăcut, un amestec de tămîie şi chifle uscate. Soba era înaltă, din cahle, colorată năstruşnic şi semăna cu un altar. Chiuveta aducea în schimb cu un sanctuar al goţilor. Tot gotic era şi dulapul din cameră, cu vitralii sculptate ca de catedrală : Bismarck faţă în faţă cu regele Prusiei pe sticla colorată. Cel mai bun scaun al meu putea servi drept jilţ episcopal. În colţ, trei simulacre de halebarde medievale (de la vreo trupă de teatru în turneu ?) au fost legate laolaltă pentru a da naştere unui cuier. Din cînd în cînd domnişoara Schroeder deşurubează vîrfurile halebardelor pentru a le lustrui. Acestea sînt destul de grele şi destul de ascuţite ca să omoare un om.

Totul în camera mea arată aşa : inutil de solid, anormal de greu şi periculos de ascuţit. Aici, la masa de scris, mă înconjoară o falangă de obiecte ascuţite — un sfeşnic cu două braţe sub forma a doi şerpi încolăciţi, o scrumieră din care se ridică un cap de crocodil, un *coupe-papier* copiat după un stilet florentin, un delfin de alamă ţinînd în vîrful cozii sale un ceas mic şi stricat. Ce se întîmplă oare cu acest gen de obiecte ? Cum ar putea fi ele distruse vreodată ? Probabil aveau să rămînă intacte timp de mii şi mii de ani : lumea le va admira în muzee. Sau poate vor fi topite şi transformate în arme la un nou război. În fiecare dimineaţă, domnişoara Schroeder le aranjează cu multă grijă în anumite poziţii invariabile : iar ele stau şi-şi ocupă locurile precum tot atîtea afirmaţii categorice ale opiniilor ei despre Capital şi Societate, despre Religie şi Sexe.

Toată ziua se învîrte prin apartamentul ei mare şi mohorît. Corpolentă, dar altfel sprintenă, umblă legănîndu-se dintr-o cameră în alta, încălţată în pîslari şi îmbrăcată într-un capot înflorat cusut cu multă ingeniozitate, astfel încît nici un colţişor de combinezon sau corsaj să nu iasă la iveală, vînturîndu-şi cîrpa de praf, trăgînd cu ochiul şi vîrîndu-şi nasul ei scurt şi ascuţit în şifonierele şi geamantanele chiriaşilor ei. Are nişte ochi căprui,

inteligenți, scormonitori și un păr șaten, buclat, frumos, de care este foarte mîndră. Ca vîrstă, i-aș da vreo cincizeci și cinci de ani.

Demult, înainte de război și de marea inflație, părea să fi fost relativ înstărită. Mergea vara în vacanță la Marea Baltică și avea o servitoare care-i făcea menajul. De treizeci de ani încoace stă în actuala ei locuință și ia chiriași în gazdă. La început a făcut-o fiindcă-i plăcea să aibă companie.

— „Lina, îmi spuneau prietenii mei, ce ți-a venit ție, dragă, să faci una ca asta ? Cum poți tu suporta să ții niște oameni străini în camerele tale, ca să îți strice mobila, mai ales cînd ai bani destui ca să trăiești independentă ?". Iar eu le răspundeam mereu la fel. „Chiriașii *mei* nu-s niște chiriași oarecare, așa le spuneam. Ei sînt oaspeții mei."

— Încît pe vremea aceea, Herr Issyvoo, îmi puteam permite să fiu foarte pretențioasă cu persoanele care voiau să locuiască aici. Îmi alegeam numai crema. Îi luam doar dacă aveau relații înalte și educația cuvenită — adică, ce mai !, din lumea bună (ca dumneavoastră, Herr Issyvoo). Odată am avut un baron, un căpitan de cavalerie și un profesor. Îmi aduceau adesea cadouri — cîte o sticlă de de coniac, sau o cutie de bomboane, ori niște flori. Și, de cîte ori vreunul din ei pleca în vacanță, îmi trimitea și mie o ilustrată — din Londra, poate, sau din Paris, din Baden-Baden. Ce ilustrate frumoase primeam....

Iar acum domnișoara Schroeder n-are nici măcar o cameră a ei și e nevoită să doarmă în salon, pe un mic divan cu arcurile rupte, în spatele unui paravan. La fel ca în multe locuințe berlineze vechi, salonul nostru leagă partea din față a casei cu cea din spate. Chiriașii care locuiesc în față trebuie să treacă prin salon ca să ajungă la baie, astfel că domnișoara Schroeder e adesea deranjată în timpul nopții.

— Dar adorm imediat la loc. Nu-i nici o tragedie. Sînt mult prea obosită oricum.

Tot menajul îl face acuma singură și-i ocupată aproape toată ziua.

— Să-mi fi spus mie cineva, cu douăzeci de ani în urmă, să-mi frec eu însămi podeaua, că-i și ardeam o palmă

de să mă țină minte. Păi, mi-amintesc de vremea cînd mai degrabă mi-aș fi tăiat mîna dreaptă decît să scot eu mobila din camera asta... Iar acum, spune domnișoara Schroeder ilustrîndu-și vorba prin gesturi, vai de capul meu ! O fac la fel de normal ca și cum mi-aș turna o ceașcă de ceai !

Îi place foarte mult să-mi arate diferitele semne și pete lăsate de chiriașii ei care au stat înainte în camera mea :

— Da, Herr Issyvoo, pe fiecare dintre ei mi-l aduc aminte cu cîte un amănunt... Uitați aici, pe carpetă — nici nu mai știu de cîte ori am dat-o la curățat și tot nu vrea să iasă —, aici obișnuia să verse domnul Noeske după petrecerea de ziua lui. Mă-ntreb ce Dumnezeu mînca de se păta covorul în halul ăsta. Venise, știți, la Berlin la studii. Părinții lui trăiau la Brandenburg — o familie, vă asigur, de prima calitate ! Și ce grămezi de bani aveau ! Herr Papa al lui era chirurg și bineînțeles că voia ca băiatul să-i calce pe urme... Un tînăr nemaipomenit ! „Herr Noeske, îl sfătuiam eu, iertați-mă că vă spun, dar, zău, ar trebui să munciți și dumneavoastră mai mult — cu capul pe care-l aveți ! Gîndiți-vă numai la Herr Papa și Frau Mama ai dumneavoastră ; nu e frumos să le irosiți în felul ăsta bunătate de avere. Mai cinstit ar fi să aruncați banii direct în Spree. Cel puțin ar face pleosc !" Eram ca o mamă cu el. Mereu, cînd ajungea la ananghie — pentru că era foarte nesăbuit — venea ață la mine : „Schroederschen, așa-mi spunea, te rog să nu te înfurii pe mine, dar am jucat azi noapte iarăși cărți și am pierdut toată alocația pe luna asta. Nici nu știu cum să-i mai spun lui tata..." Și mă privea așa cu ochii ăia mari ai lui că-mi și dădeam seama ce vrea de la mine, escrocul ! Dar n-aveam inima să-l refuz. Încît mă așezam la masă și-i scriam o scrisoare lui Frau Mama, rugînd-o să-l mai ierte și de data asta și să-i trimită ceva bani. Și-i trimitea întotdeauna... Eu, ca femeie, știam, bineînțeles, cum să apelez la sentimentul ei de mamă, deși n-am avut niciodată un copil al meu... De ce zîmbiți, Herr Issyvoo ? Da, da ! Se mai întîmplă buclucuri, să știți !

— Iar aici domnul căpitan de cavalerie răsturna mereu cafeaua pe tapet. Stătea acolo, pe canapea, cu logodnica

dumnealui. „Domnule căpitan, îi spuneam, vă rog foarte mult să vă beți cafeaua la masă. Și, vă rog să nu mi-o luați în nume de rău, dar aveți destul timp pentru restul pe urmă..." Însă el — nimic, numai și numai pe canapea. Și, bineînțeles, cînd începeau să i se aprindă sentimentele, bîldîbîc ceștile de cafea... Dar ce bărbat bine ! Frau Mama și sora dumnealui veneau pe la noi în vizită uneori. Le plăcea să vină la Berlin. „Domnișoară Schroeder, îmi spuneau ele, nici nu vă dați seama ce noroc aveți că trăiți aici, în miezul evenimentelor. Noi sîntem doar niște biete rude de la țară — nici nu știți cît vă invidiem ! Și-acum, hai, spuneți-ne repede ultimele bîrfe de la Curte !" Bineînțeles, glumeau. Aveau o căsuță, ceva o dulceață, nu departe de Halberstadt, în Munții Harz. Îmi arătau poze cu ea. Parcă era un vis !

— Vedeți petele astea de cerneală pe covor ? Aici își scutura stiloul Herr Professor Koch. Deși de-o sută de ori i-am atras atenția. Pînă la urmă am ajuns să aștern pe jos coli mari de sugativă, în jurul scaunului dumnealui. Țineam foarte mult la el. Cînd îi coseam cămașa sau cînd îi cîrpeam ciorapii, îmi mulțumea cu lacrimi în ochi. Dar îi plăceau și glumele, ce-i drept. Uneori se întîmpla, cînd mă auzea venind, să stingă lumina și să se ascundă după ușă ; iar apoi răgea ca leul și mă speria. Parcă era un copil...

Domnișoara Schroeder poate continua în același stil timp de ore și ore întregi, fără să se repete. Cînd o ascult vorbind așa, după o vreme mă simt cuprins de o ciudată stare depresivă. Și-ncep să mă simt profund nefericit. Unde i-or fi oare toți chiriașii acum ? Unde-o să fiu eu însumi în următorii zece ani ? În nici un caz aici. Cîte mări și cîte țări voi putea străbate pînă a ajunge în acea zi ; cît de departe voi avea de mers pe jos, călare, cu mașina, cu trotineta, cu aeroplanul, cu pachebotul, cu trenul, cu liftul, cu scara rulantă, cu tramvaiul ? Cîți bani îmi vor trebui pentru această uriașă călătorie ? Cîtă mîncare va trebui să consum treptat și în silă pe drumul meu ? Cîte perechi de pantofi voi uza ? Cîte mii de țigări voi avea de fumat ? Cîte cești de ceai voi avea de băut și cîte pahare de bere ? Îngrozitoare este perspectiva prostului gust... Și totuși — într-o zi murim... Deodată un spasm de

teamă îmi cuprinde stomacul și trebuie să mă scuz și să alerg la toaletă.

Auzind că am studiat cîndva medicina, îmi mărturisește că-i tare tristă din cauza mărimii pieptului ei. Suferă de palpitații și-i sigură că ele se datorează efortului la care-i este supusă inima. Nu știe dacă să se opereze sau nu. Unele cunoștințe o sfătuiesc că da, altele dimpotrivă :

— Of, of, să cari mereu atîta greutate după tine ! Și cînd mă gîndesc, Herr Issyvoo, că eram cîndva la fel de subțire cum sînteți dumneavoastră acum !

— Mi-nchipui că aveați o mulțime de admiratori, domnișoară Schroeder.

Da, avusese zeci. Dar numai un singur Prieten. Era însurat și trăia despărțit de soție, care nu voia să-i acorde divorțul.

— Am fost împreună unsprezece ani. Pe urmă el a murit de pneumonie. Cîteodată, nopțile, mă trezesc cînd e frig și mi-aș dori să fie din nou lîngă mine. Parcă nici nu te-ncălzești cu adevărat cînd dormi de unul singur.

În acest apartament sînt încă patru chiriași. Alături de mine, în camera cea mare de la stradă, stă domnișoara Kost. În camera de vizavi, cu vedere spre curtea de serviciu, stă domnișoara Mayr. În fund, de cealaltă parte a salonului, stă Bobby. Iar dincolo de camera lui Bobby, deasupra băii, în capul scărilor, e o mansardă mică, pe care, din cine știe ce motiv ocult, domnișoara Schroeder a botezat-o „pavilionul suedez". Pe aceasta i-o închiriază, cu douăzeci de mărci pe lună, unui comis-voiajor suedez, care lipsește toată ziua de acasă, precum și cea mai mare parte a nopții. Mă întîlnesc din cînd în cînd cu el duminicile dimineața la bucătărie, unde, îmbrăcat în pantaloni și vestă, se-nvîrte în căutare de chibrituri.

Bobby e barman la un local pe nume „Troika", din extremitatea vestică a Berlinului. Cum îl cheamă de fapt nu știu. Și-a luat numele Bobby fiindcă prenumele englezești sînt foarte la modă acum în *demi-monde*-ul * berlinez. Arată palid, preocupat, se îmbracă elegant și are un

* Lumea moravurilor ușoare. (franc.)

păr negru moale și rar. După-amiezele, cînd se trezește, se plimbă prin apartament doar în cămașă, purtînd un fileu pe cap.

Domnișoara Schroeder și Bobby sînt în termeni intimi. El o gîdilă și o plesnește peste fund ; ea îl lovește în cap cu tigaia sau cu cîrpa de vase. Prima oară cînd i-am surprins hîrjonindu-se astfel au fost destul de încurcați. Acum nici nu se mai sinchisesc de prezența mea.

Domnișoara Kost e o fată blondă și îmbujorată, cu ochi mari albaștri și cam stupizi. Cînd ne-ntîlnim, amîndoi în halate, unul venind și altul mergînd spre baie, îmi evită sfioasă privirile. E durdulie, dar nu are o siluetă prea atractivă.

Într-o zi am întrebat-o pe domnișoara Schroeder ce profesiune avea domnișoara Kost.

— Profesiune? Ha-ha-ha-ha, asta-i bună ! Ați nimerit-o ! A, da, are o profesiune frumoasă. Așa...

Și, cu aerul că face un lucru foarte comic, a început să meargă legănîndu-se ca rața prin bucătărie, ținînd delicat cîrpa de praf între degetul ei cel mare și arătător. La ușă s-a învîrtit triumfătoare, fluturînd cîrpa de praf ca și cum ar fi fost o eșarfă de mătase și-și sărută singură mîna în bătaie de joc :

— *Ja, ja*, Herr Issyvoo, așa se face !

— Nu prea înțeleg, domnișoară Schroeder. Adică e dansatoare pe sîrmă ?

— He-he-he ! Asta chiar că-i bună, Herr Issyvoo ! Aveți dreptate ! Așa e ! Își cîștigă pîinea umblînd pe sîrmă. Ați nimerit-o cum nu se poate mai bine !

La scurtă vreme, într-o seară, am întîlnit-o pe domnișoara Kost pe scări, însoțită de un japonez. Domnișoara Schroeder mi-a explicat mai tîrziu că e unul din cei mai buni clienți ai femeii. O întrebase odată pe aceasta ce anume făcea cu el cînd nu stăteau în pat, căci japonezul nu prea știa germana.

— A, da, spusese domnișoara Kost, mai ascultăm amîndoi gramofonul, știți, și ne-ndopăm cu bomboane de ciocolată și apoi murim de rîs. Teribil ce-i place să rîdă...

Domnișoara Schroeder ține sincer la domnișoara Kost și n-are nici cea mai mică obiecție morală față de îndeletnicirea ei : cu toate acestea, cînd se supără fiindcă

domnișoara Kost a rupt robinetul de la samovar sau cînd a omis să facă destule cruci pentru telefoanele ei pe blocnotes-ul din salon, îmi exclamă invariabil :

— La urma urmelor, la ce te poți aștepta de la o femeie de teapa ei, o prostituată ordinară ? Păi, știți dumneavoastră, Herr Issyvoo, ce-a fost femeia asta înainte ? Servitoare, asta a fost. Așa a ajuns în termeni intimi cu stăpînul casei și într-o zi, bineînțeles, s-a trezit că e într-o anumită poziție... Iar, cînd această mică neplăcere a fost și ea înlăturată, a trebuit, natural, să-și pună coada pe spinare și să plece...

Domnișoara Mayr e cîntăreață de *Jodler*-e la music-hall — una dintre cele mai bune din toată Germania, cum ține să mă asigure solemn domnișoara Schroeder. De plăcut nu-i prea place chiriașa ei, dar îi știe foarte tare de frică ; și pe bună dreptate. Domnișoara Mayr are un maxilar ca de buldog, niște brațe imense și un păr aspru, de culoarea sforii. Vorbește un dialect bavarez cu o emfază extrem de agresivă. Cînd este acasă, stă ca un cal de luptă în fața mesei din salon, ajutînd-o pe domnișoara Schroeder să-și dea în cărți. Amîndouă se pricep la chiromanție și nici una din ele n-ar accepta să-nceapă ziua fără să consulte semnele. Cel mai important în momentul de față pentru amîndouă este să afle cînd va căpăta domnișoara Mayr următorul ei angajament. Întrebarea o preocupă pe domnișoara Schroeder aproape la fel de mult ca pe interesată, căci domnișoara Mayr îi datorează chirie din urmă.

Pe Motzstrasse, în colț, cînd e vreme bună, se așază un om jerpelit și cu ochii holbați lîngă o cabină portabilă de pînză. Pe pereții cabinei sînt prinse cu ace de gămălie scheme astrologice și scrisori autografe de recomandare de la clienți satisfăcuți. Domnișoara Schroeder se duce să-l consulte ori de cîte ori își permite să cheltuiască o marcă — taxa lui. De fapt, omulețul ocupă un loc major în existența ei. Atitudinea sa față de el e un amestec de mîngîieri și amenințări. Dacă lucrurile bune pe care i le promite se vor adeveri, o să-l îmbrățișeze, spune ea, o să-l invite la masă, o să-i cumpere un ceas de aur : dacă nu, o să-l strîngă de gît, o să-i rupă urechile, o să-l denunțe la poliție că-i șarlatan. Printre alte profeții ale sale, astro-

logul i-a prezis că va cîștiga o sumă de bani la Loteria Prusacă de Stat. Pînă acum însă — nici un succes. În schimb discută întruna ca va face ca cu banii cîștigați. Nouă tuturor ne va face cadouri, bineînțeles. Mie-mi va lua o pălărie, fiindcă domnișoara Schroeder socoate necuviincios ca un bărbat cu educația mea să umble cu capul gol.

Cînd nu e ocupată cu datul în cărți, domnișoara Mayr bea ceai și-i disertează domnișoarei Schroeder despre triumfurile ei teatrale de odinioară :

— Și-atunci directorul mi-a spus : „Fritzi, Dumnezeu mi te-a scos în cale ! Vedeta spectacolului s-a îmbolnăvit. Diseară tu pleci la Copenhaga". Și, pe deasupra, nici nu voia să conceapă un refuz. „Fritzi, îmi spunea el (mereu îmi spunea așa), Fritzi, doar nu vrei să părăsești un prieten vechi la ananghie, nu ?" Așa că m-am dus... Domnișoara Mayr soarbe din ceai asaltată de amintiri : Adorabil bărbat. Și-așa de bine crescut. Zîmbește : Familiar... însă știa mereu să păstreze o limită.

Domnișoara Schroeder aprobă energic din cap, sorbindu-i și savurîndu-i fiecare cuvînt :

— Mi-nchipui că unii dintre directorii ăștia de trupe trebuie să fie niște măgari. (Dar mai luați cîrnat, domnișoară Mayr.)

— (Mulțumesc, domnișoară Schroeder, doar o bucățică.) Da, unii din ei sînt... nici nu-ți vine să crezi ce sînt în stare să facă ! Dar eu știam mereu să mă feresc. Chiar și atunci cînd nu eram decît un fulg de fată...

Mușchii brațelor cărnoase și dezgolite ale domnișoarei Mayr se văluresc neapetisant sub piele. Împunge cu bărbia voluntar în față :

— Eu, domnișoară Schroeder, sînt bavareză ; și-o bavareză nu uită niciodată o insultă.

Intrînd ieri în salon, le-am găsit pe domnișoara Schroeder și domnișoara Mayr culcate pe burtă, cu urechea lipită de covor. Din cînd în cînd schimbau rînjete de încîntare și se ciupeau în joacă una pe alta, cu exclamații simultane de *$$$-$$$!*

— Auzi ! șoptea domnișoara Schroeder, îi sparge toată mobila !

— O-nvineţeşte ! exclama domnişoara Mayr cuprinsă de extaz.

— Ascultă numai ! Zdrang !

— Şşş ! Şşş !

— Şşş !

Domnişoara Schroeder nu-şi mai încăpea în piele de bucurie. Cînd am întrebat-o ce se întîmpla, s-a ridicat în picioare, a venit spre mine legănîndu-se şi, cuprinzîndu-mă de talie, a început să valseze cu mine prin cameră, spunîndu-mi întruna :

— Herr Issyvoo ! Herr Issyvoo ! Herr Issyvoo ! pînă ce şi-a pierdut răsuflarea.

— Dar ce-i ? Ce s-a-ntîmplat ? am întrebat-o iar.

— Şşş ! ne porunci de jos domnişoara Mayr. Şşş ! Au început din nou.

În apartamentul de sub noi locuieşte o anume doamnă Glanterneck, o evreică din Galiţia, motiv suficient pentru ca domnişoara Mayr să fie duşmanca ei personală ; căci, nu mai este nevoie să spun, domnişoara Mayr e o nazistă înfocată. Dar, în afară de acest fapt, se pare că doamna Glanterneck şi domnişoara Mayr avuseseră o dată un schimb de replici pe scări în legătură cu *Jodler*-ele domnişoarei Mary. Poate din cauză că nu este ariană, doamna Glanterneck s-a exprimat în sensul că preferă mai degrabă mieunatul pisicilor, insultînd-o astfel nu numai pe domnişoara Mayr, ci toate femeile bavareze, ba mai mult chiar, toate femeile germane ; iar domnişoara Mayr îşi făcuse o plăcută misiune din a le răzbuna.

Cu vreo două săptămîni în urmă, se aflase printre vecine că doamna Glanterneck, care e în vîrstă de şaizeci de ani şi urîtă ca muma pădurii, a dat un anunţ matrimonial în ziar. Mai mult decît atît, apăruse chiar şi un candidat : un măcelar văduv din Halle. O văzuse pe doamna Glanterneck şi, cu toate acestea, era dispus s-o ia de nevastă. Aici a găsit domnişoara Mayr teren prielnic pentru răzbunarea ei. Prin tot felul de investigaţii ocolite, a reuşit să afle adresa măcelarului şi i-a trimis o anonimă. Ştia el că doamna Glanterneck *a)* avea gîndaci în apartament, *b)* fusese arestată pentru escrocherie şi eliberată pe motiv de alienare mintală, *c)* îşi închiria dormitorul în

scopuri imorale și d) se culca apoi în pat fără a schimba așternutul ? Acum măcelarul venise ca s-o confrunte pe doamna Glanterneck cu cele aflate din scrisoare. Vocile lor se auzeau distinct : mugetul prusacului înfuriat și țipetele stridente ale evreicei. Din cînd în cînd mai răsuna și bufnetul cîte unui pumn izbit în lemn, sau, uneori, vacarmul de sticlă spartă. Deslușirea lor a durat vreo oră.

Azi dimineață am aflat că vecinii s-au plîns portăresei de acest scandal și că doamna Glanterneck avea un ochi învinețit. De căsătorie nici pomeneală.

Locuitorii de pe stradă mă cunosc deja din vedere. La băcănie, oamenii nu mai întorc mirați capul cînd mi-aud vocea cu accent englezesc cerînd o jumătate de unt. La colțul străzii, pe întuneric, cele trei prostituate nu-mi mai șoptesc răgușit : „*Komm, Süsser !*"* cînd trec.

Cele trei prostituate sînt toate trecute bine de cincizeci de ani, dar nu încearcă să-și mascheze vîrsta. Nici măcar nu se rujează sau nu se pudrează bătător la ochi. Poartă toate blănuri vechi și cam uzate, fuste lungi și pălării venerabile. I-am scăpat despre ele o vorbă lui Bobby, care mi-a explicat că există un interes recunoscut ca atare pentru acest gen de femeie confortabilă. Mulți bărbați de vîrstă mijlocie le preferă fetelor tinere. Ba chiar îi atrag și pe adolescenți. Un băiat, mă lămurește Bobby, e adesea timid cu o fată de vîrsta lui, în schimb n-are nici o reticență în fața unei femei destul de bătrîne ca să poată să-i fie mamă. Asemenea majorității barmanilor, Bobby e un mare expert în chestiunile sexuale.

Mai deunăzi am trecut să-l văd în orele lui de program. Era încă foarte devreme, numai vreo nouă seara, cînd am intrat la „Troika". Localul era cu mult mai mare și mai impunător decît mă așteptasem eu. Portarul cu fireturi ca un arhiduce mi-a privit creștetul gol cu multă suspiciune, pînă ce am vorbit englezește. O garderobieră elegantă a insistat să-mi ia pardesiul, care de fapt ascunde mai multe pete urîte pe pantalonii mei ca niște burlane. Un piccolo, așezat pe tejghea, nu s-a mai ridicat ca să-mi

* Vino, scumpule ! (germ.)

deschidă ușa spre sala interioară. Spre ușurarea mea, Bobby era la postul său, în spatele barului albastru-argintiu. M-am îndreptat spre el ca spre un vechi prieten. M-a salutat în modul cel mai amabil :

— Bună seara, domnule Isherwood. Mă bucur să vă văd aici.

Am comandat o bere și m-am așezat pe un scaun la colțul barului. Cu spatele rezemat de zid, puteam studia întreg localul.

— Și cum merg treburile ? am întrebat.

Figura preocupată și pudrată de om nocturn a lui Bobby deveni dintr-o dată gravă. Și-a aplecat spre mine capul peste bar cu o seriozitate confidențial-măgulitoare :

— Nu prea bine, domnule Isherwood. Cu clienții pe care-i avem în în ziua de azi... nici nu vă vine să credeți dacă vă spun. Păi, acum un an nu i-am fi primit nici măcar la ușă. Comandă cîte o bere și pe urmă își închipuie că au dreptul să stea aici toată seara numai cu atît.

Bobby vorbea cu multă amărăciune în glas. Eu am început să mă simt stînjenit.

— Ce bei ? l-am întrebat, terminîndu-mi berea cu înghițituri mari, apoi am adăugat, ca să nu persiste nici o neînțelegere : Eu aș bea un whisky cu sifon.

Bobby a spus că și el ar bea.

Localul era aproape gol. Am studiat atent cei cîțiva clienți, încercînd să-i văd cu ochii deziluzionați ai lui Bobby. Trei fete frumoase și bine îmbrăcate ședeau la bar : cea mai apropiată de mine era deosebit de elegantă și avea un aer destul de cosmopolit. Dar, în timpul unei pauze în conversație, am prins frînturi din dialogul ei cu celălalt barman. Vorbea în cel mai autentic și lătăreț dialect berlinez. Arăta obosită și plictisită ; colțurile gurii îi atîrnau în jos. Un tînăr s-a apropiat de ea și a intrat în vorbă ; era un băiat frumos și lat în umeri, într-o haină de smoching bine croită ; putea fi și un licean englez din ultimele clase, aflat în vacanță.

— *Nee, nee*, l-am auzit spunînd. *Bei mir nicht !**

După care a zîmbit și a făcut un gest scurt și obscen al străzilor.

* Nu, nu. Cu mine nu ține asta ! (germ.)

Într-un colț ședea un piccolo, care discuta cu bătrînul paznic de la toalete, îmbrăcat într-o tunică albastră. Băiețelul spuse ceva, rîse și căscă deodată cu multă poftă. Cei trei instrumentiști de pe estradă stăteau de vorbă între ei, nevrînd, evident, să înceapă fără un auditoriu care să merite efortul lor. La una din mese am crezut că disting un client autentic, un bărbat îndesat, care purta mustață. După o clipă însă i-am surprins privirea, mi-a făcut o mică reverență și mi-am dat seama că trebuie să fie proprietarul.

Deodată ușa s-a deschis. Au intrat doi bărbați cu două femei. Femeile erau mai în vîrstă, aveau picioare groase, părul tuns scurt și rochii de seară scumpe. Bărbații erau letargici, palizi, probabil olandezi. Aici, fără îndoială, erau bani zdraveni la mijloc. Proprietarul, băiatul cu țigările și omul de la toalete s-au ridicat simultan în picioare. Paznicul a dispărut la toaletele lui. Proprietarul i-a scrîșnit ceva pe un ton înfuriat băiatului de la țigări și acesta a dispărut la rîndul lui. Apoi, înclinat din talie și zîmbitor, s-a apropiat de masa noilor veniți, dînd mîna cu cei doi bărbați. Piccoloul a reapărut cu tava sa de țigări, urmat de un chelner ce aducea grăbit lista de vinuri. Între timp, orchestra de trei oameni și atacase repertoriul. Fetele de la bar s-au răsucit pe scaunele lor, zîmbind a ispită, dar nu foarte direct. Trei gigolo au avansat spre ele ca spre niște străine absolute. s-au înclinat ceremonios și au întrebat, pe un ton amabil, dacă voiau să le acorde plăcerea unui dans. Afectat, discret zîmbitor și legănîndu-se din mijloc precum o tulpină de floare, picoloul traversă localul cu tava sa de țigări : *„Zigarren ! Zigaretten !"** Vocea îi era batjocoritoare și limpede ca a unui actor. Pe același ton, dar și mai tare, și mai batjocoritor, și mai vesel, ca să putem auzi cu toții, chelnerul îi comandă lui Bobby :

— Un Heidsieck Monopol !

Pătrunși de o gravitate absurdă și îndatoritoare, dansatorii își executau figurile complicate, mărturisind prin fiecare mișcare a lor o conștiință acută a rolului pe care-l jucau. Iar saxofonistul, lăsîndu-și instrumentul să atîrne

---

* Trabuce, țigări ! (germ.)

liber de panglica de la gît, avansă spre marginea estradei, cîntînd într-un mic megafon :

Sie werden lachen,
Ich lieb'
Meine eigene Frau... *

Cînta cu o privire complice, incluzîndu-ne pe toți în conspirația lui, încărcîndu-și vocea de insinuare și dîndu-și ochii peste cap într-o pantomimă epileptică a bucuriei totale. Suav, onctuos, cu cinci ani mai tînăr, Bobby îi întîlnise sticla peste bar. Între timp cei doi bărbați fiești discutau între ei, probabil despre afaceri, fără măcar o privire spre viața de noapte ce o treziseră din amorțeală, în vreme ce femeile lor stăteau tăcute, ignorate, nedumerite, prost dispuse și foarte-foarte plictisite.

Prima mea elevă, domnișoara Hippi Bernstein, locuiește în Grünewald, într-o casă construită aproape în întregime din sticlă. Majoritatea familiilor berlineze bogate locuiesc în acest cartier. Greu de înțeles de ce. Vilele lor, în toate stilurile consacrate de urîțenia costisitoare, de la nebunia excentrică a rococo-ului pînă la cutiile din oțel și sticlă, cu acoperișul plat, în stil cubist, se înghesuie în această pădure de pini deasă și plină de umezeală. Puțini dintre proprietari își pot permite să aibă grădini mai mari, căci terenul este fabulos de scump : singura lor vedere este spre curtea din spate a vecinului, fiecare din ele protejate de cîte un gard de sîrmă ghimpată și de un cîine-lup fioros. Groaza de spărgători și de revoluție i-a redus pe acești nefericiți la o adevărată stare de asediu. Ei n-au acces nici la singurătate, nici la lumina soarelui. Toată zona este realmente un ghetou al milionarilor.

Cînd am sunat la poarta grădinii, un tînăr servitor a ieșit cu o cheie din casă, urmat de un dog alsacian care mîrîia amenințător.

— Nu vă muște el cît timp sînt eu aici, m-a asigurat servitorul zîmbind.

---

* O să rîdeți, / Eu o iubesc / Pe soția mea... (germ.)

Holul familiei Bernstein are uși cu ghinturi de fier și un ceas fixat în perete cu bolțuri. Lămpile sînt moderniste, concepute să arate ca niște manometre sau cadrane de centrală telefonică. Însă mobilierul nu se asortează deloc cu casa și cu accesoriile ei. Decorul pare al unei hidrocentrale, pe care tehnicienii au încercat să-l facă mai confortabil mobilîndu-l cu scaune și mese dintr-o pensiune de modă cam veche, dar altfel întru totul respectabilă. Pe zidurile austere de metal atîrnă peisaje foarte lăcuite din secolul al XIX-lea, încadrate în rame de aur masiv. Domnul Bernstein își comandase probabil vila, într-un moment de nesăbuință, vreunui arhitect celebru de avangardă și apoi, fiind îngrozit de rezultat, încercase să acopere cît mai mult din ea cu obiecte familiare.

Domnișoara Hippi e o fată nostimă și grasă, de vreo nouăsprezece ani, cu un păr castaniu lucios, dinți sănătoși și ochi mari căprui. Are un rîs leneș, voios, mulțumit de sine și un bust mai mult decît dezvoltat. Vorbește destul de bine, deși cu un ușor accent american, o limbă engleză de nivel școlar, spre deplina ei satisfacție. Cînd am încercat, modest, să-i sugerez un plan după care să orientăm lecțiile noastre, m-a întrerupt mereu tot oferindu-mi bomboane de ciocolată, țigări sau cafea :

— Scuzați-mă un minut, nu sînt niște fructe, a zîmbit ea ridicînd receptorul telefonului interior : Anna, te rog adu niște portocale.

Cînd a apărut servitoarea cu portocalele, am fost nevoit, în ciuda protestelor mele, să mănînc o masă în toată regula, cu farfurie, cuțit și furculiță, ceea ce a distrus pînă și ultima aparență de relație profesor-elev pe care încercasem s-o stabilesc. Mă simțeam ca un polițist oprit la masă în bucătărie de o seducătoare bucătăreasă. Domnișoara Hippi stătea și mă privea, cu zîmbetul ei binevoitor și leneș :

— Spuneți-mi, vă rog, de ce veneați în Germania ?

E curioasă în ce mă privește, dar numai în felul cum o viță își vîră placidă capul printre gratiile unei porți, pe care însă nu vrea neapărat s-o deschidă. I-am spus că mi se părea foarte interesant în Germania :

— Situația economică și politică, am început eu să improvizez pe un ton de autoritate profesorală, e mai interesantă în Germania decît în oricare altă țară europeană. Cu excepția Rusiei, am adăugat apoi, ca să încerc marea cu degetul.

Însă domnișoara Hippi n-a reacționat în nici un fel, ci doar a zîmbit cu amabilitate :

— Eu cred că va fi plicticos pentru dumneavoastră aici Dumneavoastră nu aveți mulți prieteni la Berlin, așa ?

— Așa-i. N-am mulți.

Mărturisirea mea a părut să o mulțumească și s-o distreze în același timp :

— Nu cunoașteți niște fete drăguțe ?

Din nou bîzîi soneria telefonului. Zîmbind leneșă, ridică receptorul, fără însă a lăsa impresia că ascultă glasul subțire ce se auzea din el. Reușeam să disting destul de bine vocea reală a doamnei Bernstein, mama lui Hippi, care vorbea din camera alăturată.

— Ți-ai lăsat aici cartea *cea roșie* ? repetă în bătaie de joc domnișoara Hippi, zîmbind spre mine, ca și cum ar fi fost o glumă la care puteam lua parte și eu : Nu, eu n-o văd. Trebuie să fie jos, în birou. Sună-l pe tata. Da, lucrează jos. Și, pe mutește, îmi oferi încă o portocală. Am dat politicos din cap că nu. Zîmbete de o parte și de alta: Mămico, ce-i de mîncare azi la prînz ? Da? Serios? Atunci e splendid !

A pus jos receptorul și a reluat chestionarea mea :

— Nu cunoașteți nici vreo fată drăguță ?

— *Nici o* fată... am corectat-o cu evaziv, dar domnișoara Hippi tăcea, așteptînd un răspuns la întrebarea ei.

— Ba da. Una, a trebuit să adaug pînă la urmă, gîndindu-mă la domnișoara Kost.

— Numai una ? ridică ea din sprîncene cu un gest de surpriză comică. Și, spuneți-mi, vă rog, găsiți fetele germare diferite ca fetele englezești ?

Am roșit.

— Găsiți fetele germane..., am început eu s-o corectez, dar m-am oprit subit dîndu-mi seama în ultima clipă că

nu mai eram nici cu sută la sută sigur cum se spune corect : *diferit de* sau *diferit față de ?*

— Găsiți fetele germane diferite ca fetele englezești ? repetă ea cu o insistență plină de zîmbete.

Am roșit mai tare ca niciodată.

— Da. Foarte diferite, am răspuns cu îndrăzneț.

— Cum sînt ele diferite ?

Slavă Domnului, în acel moment a sunat din nou telefonul. De data aceasta era cineva de la bucătărie, care voia s-o anunțe că prînzul se va servi cu o oră mai devreme ca de obicei, pentru că domnul Bernstein mergea după-amiază în oraș.

— Îmi pare atît de rău, spuse domnișoara Hippi sculîndu-se în picioare, dar pentru astăzi noi trebuie să terminăm. Și ne vom vedea iarăși vineri ? Atunci la revedere, domnul Isherwood. Și vă mulțumesc foarte mult.

A scotocit prin poșeta ei și mi-a întins un plic, pe care l-am îndesat stîngaci în buzunar și nu l-am deschis decît cînd am ajuns departe de casa familiei Bernstein. Înăuntru era o monedă de cinci mărci. Am aruncat-o în sus, n-am reușit s-o prind, apoi totuși am găsit-o după cinci minute îngropată în nisip și am alergat tot drumul pînă la stația de tramvai cîntînd și dînd cu piciorul în pietrele de pe șosea. Mă simțeam nespus de vesel și de vinovat, ca și cum aș fi încercat o mică hoție și aș fi reușit.

Adevărată pierdere de vreme să te prefaci că vrei s-o înveți ceva pe domnișoara Hippi. Dacă nu știe vreun cuvînt, îl folosește în germană. Dacă mă apuc s-o corectez, ea îl repetă tot în germană. În ceea ce mă privește, sînt categoric bucuros că am o elevă atît de comodă, a cărei unică teamă e doar ca mama ei să nu afle vreodată ce slabe progrese face odorul. Ceea ce pare foarte improbabil. Căci, de îndată ce s-au hotărît să aibă încredere în tine, majoritatea celor bogați se lasă trași pe sfoară aproape nelimitat. Singura problemă reală pentru meditatorul particular este să fie acceptat pe ușa din față.

Cît despre Hippi, ea pare să se bucure de vizitele mele. Din cele ce mi-a povestit mai deunăzi, am înțeles că se laudă colegelor ei de școală cu faptul că are un profesor de engleză autentic. Ne înțelegem de minune amîndoi.

Eu sînt mituit cu fructe ca să n-o obosesc prea tare ; iar ea le spune părinților ei că sînt cel mai bun profesor particular pe care l-a avut vreodată. Și la ore pălăvrăgim împreună în limba germană despre subiecte care o interesează pe ea, întrerupți, la fiecare trei sau patru minute de rolul pe care Hippi îl joacă în comedia schimbului de mesaje complet anodine între membrii familiei sale prin intermediul telefonului interior.

Hippi nu-și face nici o grijă pentru viitor. Ca toată lumea la Berlin, se referă în continuu la situația politică, dar foarte succint, cu un soi de melancolie convențională, ca atunci cînd se vorbește despre religie. Totul este absolut ireal pentru ea. Vrea să urmeze universitatea, să călătorească mult, să se distreze bine, iar la sfîrșit, desigur, să se mărite. Are deja o mulțime de prieteni băieți. Ne petrecem mult timp discutînd despre ei. Unul are o mașină grozavă. Un altul aeroplan. Un altul a avut șapte dueluri. Un altul a descoperit o șmecherie cum se pot scoate din uz felinarele de pe stradă aplicîndu-le un șut puternic într-un anume loc. Într-o noapte, venind de la un ceai dansant, Hippi și el au stins în felul acesta toate luminile din cartier.

Azi prînzul s-a servit mai devreme la familia Bernstein, astfel încît am fost invitat și eu, în loc să mai ținem „lecția" fixată. Toată familia era prezentă în păr : doamna Bernstein, solidă și tăcută, domnul Bernstein, scund de statură, nervos și viclean ; mai era și o soră mai mică, o elevă de doisprezece ani, care plesnea de grasă. Aceasta mînca și iar mînca, neafectată de glumele și avertismentele lui Hippi că s-ar putea să crape. Par toți să țină mult unii le alții, în felul lor aparte, atent și sufocant. Am avut parte chiar și de un mic conflict domestic, pentru că domnul Bernstein nu voia ca soția lui să ia după masă mașina la cumpărături. În ultimele zile fuseseră o mulțime de manifestații naziste în oraș.

— Poți să mergi și cu tramvaiul, spunea domnul Bernstein. Eu nu-s de acord să risc să arunce vreunul cu pietre în mașina mea cea frumoasă.

— Și-atunci să arunce cu pietre în mine ? întrebă doamna Bernstein bine dispusă.

— Ah, ce importanță are ? Dacă o să arunce cu pietre în tine, o să-ți cumpăr un plasture pentru cap. Și n-o să mă coste decît cinci *Groschen*. Pe cînd, dacă dă cu pietre în mașina mea, o să mă coste poate cinci sute de mărci.

Și astfel discuția s-a tranșat. Apoi domnul Bernstein și-a îndreptat atenția către mine :

— Nu poți să te plîngi că ești rău tratat în casa asta, tinere, eh ? Nu numai că-ți servim o masă bună, dar te mai și plătim ca s-o mănînci !

Am observat, după expresia feței lui Hippi, că gluma mersese prea departe, chiar și pentru noțiunea de umor ce se cultiva în familia ei ; încît am rîs și am replicat :

— Ce-ar fi să-mi plătiți cîte o marcă în plus pentru fiecare înghițitură pe care o iau ?

Ideea mea l-a înveselit pe domnul Bernstein ; avu însă grijă să-mi arate că înțelesese el prea bine că doar nu vorbisem serios.

Săptămîna trecută apartamentul nostru a fost scena unui scandal teribil.

Acesta a început cînd domnișoara Kost s-a prezentat la domnișoara Schroeder și-a anunțat-o că din camera ei se furaseră cincizeci de mărci. Era extrem de tulburată, mai ales că, a explicat ea, aceștia erau banii pe care-i pusese deoparte anume pentru chirie și nota de telefon. Bancnota respectivă de 50 se afla într-un sertar de la bufet, chiar lîngă ușă, în camera domnișoarei Kost.

Domnișoara Schroeder i-a sugerat pe loc, nu fără îndreptățire, că banii îi furase probabil vreunul din clienții păgubașei. Domnișoara Kost a replicat că așa ceva era imposibil, fiindcă nici unul dintre aceștia n-o vizitase în ultimele trei zile. Mai mult decît atît, a adăugat ea, *prietenii ei* rămîneau în afară de orice dubiu. Aceștia erau niște domni bogați, pentru care o bancnotă păduchioasă de 50 de mărci era o simplă bagatelă. Ceea ce a supărat-o foarte rău pe domnișoara Schroeder.

— Bănuiesc că vrea să insinueze că *unul din noi* i-a luat banii aceia ! Auzi la ea neobrăzare ! Păi, vă rog să mă

credeți, Herr Issyvoo, că-mi venea s-o tai în bucățele mici !

— Da, domnișoară Schroeder. Sînt sigur că așa vă venea să faceți.

Domnișoara Schroeder a ajuns apoi la teoria că banii de fapt nici nu fuseseră furați și că totul nu era decît o șmecherie a domnișoarei Kost pentru a scăpa de plata chiriei. I-a sugerat ideea și domnișoarei Kost, care, desigur, s-a înfuriat. A spus că, în orice caz, ea va face rost de bani în cîteva zile ; ceea ce a și făcut. După care a anunțat că eliberează camera la sfîrșitul lunii.

Între timp, am descoperit, în mod absolut întîmplător, că domnișoara Kost era în combinație cu Bobby. Venind acasă într-o seară, am observat că nu era nici o lumină în camera domnișoarei Kost, lucru ușor constatabil de altfel, căci ușa ei are un geam cu sticlă givrată, pentru iluminarea vestibulului. Mai tîrziu, pe cînd stăteam culcat în pat și citeam, am auzit deschizîndu-se ușa domnișoarei Kost, iar după aceea rîsete și șoapte ale lui Bobby. După mult scîrțîit de parchet și chicoteală înfundată, Bobby a ieșit tiptil din apartament, închizînd în urma sa ușa cît mai încet cu putință. După o clipă a intrat din nou, cu foarte mult zgomot și a trecut direct în holul cel mare, unde l-am auzit urîndu-i noapte bună domnișoarei Schroeder.

Dacă aceasta nu știe ce se petrece de fapt, în cel mai rău caz bănuiește ceva. Ceea ce explică și furia sa împotriva domnișoarei Kost : căci adevărul e că este extrem de geloasă și am avut parte cu toții de incidente din cele mai grotești și mai stînjenitoare. Într-o dimineață, pe cînd voiam să merg la baie, am găsit-o ocupată de domnișoara Kost. Domnișoara Schroeder s-a repezit la ușă înainte s-o pot eu opri și a ordonat domnișoarei Kost să iasă neîntîrziat afară, iar cînd aceasta, firește, nu a dat curs poruncii primite, domnișoara Schroeder a început, în ciuda protestelor mele, să bată insistent cu pumnii în ușă.

— Să ieși afară din baia mea ! urla ea ca ieșită din minți. Să ieși afară în clipa asta, sau chem poliția să te scoată cu forța.

După care a izbucnit în lacrimi. Plînsul i-a provocat curînd palpitații. Bobby a trebuit s-o care pe canapea,

gîfîind și oftînd. În timp ce stăteam cu toții în jurul ei, destul de neajutorați, domișoara Mayr a apărut în pragul ușii cu o figură ca de călău și s-a adresat cu un glas teribil domnișoarei Kost :

— Zi bogdaproste, fetițo, că n-ai omorît-o, s-o ai pe conștiință acum !

Apoi și-a asumat inițiativa, ne-a trimis pe toți la treburile noastre, iar pe mine pînă la băcan să cumpăr un flacon de valeriană. Cînd m-am întors, ședea alături de canapea, mîngîind mîna domnișoarei Schroeder și murmurînd cu o intonație plină de un mare tragism :

— Săraca de tine, Lina... Ce ți-au făcut, fetiță mică ?

Sally Bowles

ÎNTR-O după-amiază, pe la începutul lui octombrie, am fost invitat acasă la Fritz Wendel să bem o cafea neagră împreună. Fritz te invita mereu la o „cafea neagră", cu accent pe „neagră". Era foarte mîndru de cafeaua lui. Se spunea că ar fi cea mai tare cafea din Berlin.

Fritz era îmbrăcat în ţinuta sa obişnuită de vizite la cafea — un pulover alb şi foarte gros de navigator şi pantaloni de flanelă albaştri deschis. M-a primit cu un zîmbet de încîntare pe buzele sale pline :

— 'lut, Chris !

— Salut, Fritz. Ce mai faci ?

— Bine.

S-a aplecat peste filtrul de cafea, iar părul său moale şi negru s-a desprins din pieptănătura-i rigidă, căzîndu-i în bucle parfumate masiv peste ochi.

— Nu vrea porcăria asta şi pace, a adăugat el.

— Cum merg treburile ? l-am întrebat.

— E ceva de groază, a rînjit Fritz cu toată gura. Fie închei o nouă afacere luna viitoare, ori mă fac gigolo.

— *Fie-fie* sau *ori-ori,* l-am corectat eu în virtutea obişnuinţei profesionale.

— În clipa asta vorbesc o engleză de baltă, îşi tărăgăna Fritz cuvintele, cu vădită mulţumire de sine. Sally chiar e de părere că nu mi-ar strica să iau cîteva lecţii cu ea.

— Cine-i Sally ?

— O, am şi uitat că tu n-o cunoşti. Sînt un tîmpit. Pînă la urmă trece şi ea pe-aici, în după-amiaza asta.

— E drăguţă ?

Fritz îşi dădu peste cap ochii săi negri de şţrengar, oferindu-mi o ţigară muiată cu rom din tabachera lui de metal.

— *Ne-mai*-pomenită !, își tărăgănă el iar sibalele. Pînă la urmă îmi vine să cred că-s nebun după ea.

— Dar cine e ? Cu ce se ocupă ?

— E englezoaică, actriță : cîntă la „Lady Windermere" — tipa-i o adevărată bombă, te rog să mă crezi.

— Nu pare o însușire prea tipică pentru o englezoaică, după părerea mea.

— Pînă la urmă are și ceva sînge franțuzesc în vine. Maică-sa era franțuzoiacă.

După cîteva minute a sosit și Sally.

— Am întîrziat teribil, Fritz iubitule ?

— Doar o jumătate de oră, spuse Fritz lungind vocalele și radiind de o plăcere proprietarială. Dă-mi voie să ți-l prezint pe domnul Isherwood — domnișoara Bowles. Domnul Isherwood e cunoscut mai degrabă sub numele de Chris.

— Aiurea, am replicat eu. Cred că Fritz e singura persoană care mi-a spus Chris pînă acuma.

Sally rîse. Era îmbrăcată în mătase neagră, cu o capă scurtă pe umeri și o toacă de paj zvîrlită degajat pe o tîmplă.

— Te superi dacă dau un telefon de la tine, dulceață ?

— Nici o problemă. Dă liniștită. Fritz mă fixă cu privirea. Haidem noi dincolo, Chris. Vreau să-ți arăt ceva.

Era vizibil nerăbdător să-mi afle primele impresii despre noua lui cucerire, Sally.

— Vai, pentru Dumnezeu, nu mă lăsați singură cu individul ăsta ! exclamă ea. Cît e de pătimaș, e-n stare să mă seducă prin telefon.

În timp ce forma numărul, am observat că unghiile îi erau ojate în verde ca smaraldul, o culoare nefericit aleasă, căci atrăgea atenția asupra mîinilor ei, foarte pătate de la fumat și la fel de murdare ca și ale unui copil. Era îndeajuns de brunetă pentru a fi sora lui Fritz. Chipul îi era lung și subțire și pudrat cu atîta alb încît părea o față de mort. Avea ochi foarte mari, căprui, care puteau fi și mai negri, spre a fi asortați cu părul și cu creionul folosit la sprîncene.

— Ealuuu, gînguri ea, pungindu-și buzele vopsite în roșu aprins, ca și cum ar fi avut de gînd să sărute pîlnia

receptorului. *Ist das Du mein Liebling ?** Și deschise gura schițînd un surîs dulceag, stupid. Fritz și cu mine o priveam ca la teatru. *Was wollen wir machen morgen abend ? Oh, wie wunderbar... Nein, nein, ich werde bleiben heute abend zu Hause. Ja, ja, ich werde wirklich bleiben zu Hause... Auf Wiedersehen, mein Liebling...***

A pus receptorul în furcă și s-a întors spre noi triumfătoare.

— Asta e tipul cu care m-am culcat azi-noapte, ne informă ea. Face dragoste minunat. E un geniu fără rival în afaceri și pe deasupra mai e și putred de bogat... Se apropie și se așeză lîngă Fritz pe canapea, cufundîndu-se între perne cu un oftat : Am să te rog să-mi dai niște cafea, iubitule, ai să vrei ? Sînt pur și simplu moartă de sete.

Curînd am ajuns la subiectul preferat al lui Fritz : îl pronunța *Iobire.*

— În medie, spunea el, am cîte o mare legătură sentimentală aproximativ la doi ani o dată.

— Și cît timp a trecut de la ultima mare legătură ?, întrebă Sally.

Exact un an și unsprezece luni, îi aruncă Fritz cea mai strengărească privire cu putință.

— Ce minunat! strînse ea din nas și ne oferi un mic rîs cristalin, ca de scenă. Hai, *te rooog,* spune-mi — ultima cum era ?

O asemenea întrebare desigur că l-a împins pe Fritz pe panta unei autobiografii complete. Am aflat povestea seducerii lui la Paris, amănunte ale unui flirt de vacanță în Las Palmas, despre cele patru mari idile new-yorkeze, despre o dezamăgire la Chicago și o cucerire făcută la Boston ; apoi din nou la Paris pentru o mică recreere, un episod minunat la Viena, la Londra pentru consolare și, în final, Berlinul.

— Vezi tu, Fritz dragă, îi spuse Sally strîngînd din nas spre mine, *eu* cred că necazul cu tine e că n-ai găsit încă femeia potrivită.

---

* Tu ești iubitule ? (germ.)

** Ce facem mîine seară ? O, ce minunat... Nu, nu, astă seară am să rămîn acasă. Da, da, serios că am să rămîn acasă... La revedere, iubitule... (germ.)

— S-ar putea să ai dreptate, rosti Fritz foarte pătruns de idee. — Ochii săi negri deveniră sentimentali şi lăcrimoşi : S-ar putea să-mi caut încă idealul...

— Dar o să dai peste el într-o zi, sînt absolut sigură că o să dai.

Şi Sally mă incluse şi pe mine, cu o privire, în jocul ei de-a rîsul pe seama lui Fritz.

— Aşa zici tu ? îi zîmbi el satisfăcut, aruncîndu-i ocheade scînteietoare.

— *Dumneata* nu crezi ?, făcu apel şi la mine Sally.

— Eu n-aş putea spune precis, m-am eschivat eu. Pentru că n-am fost niciodată în stare să descopăr ce ideal are Fritz.

Cine ştie din ce motiv, cuvintele mele au părut a-l mulţumi pe Fritz, drept care le-a şi luat pe loc ca pe un fel de atestare :

— Şi doar Chris mă cunoaşte destul de bine, a intervenit el. Dacă nici Chris nu mă cunoaşte, atunci nu mă cunoaşte nimeni.

Apoi s-a făcut ora cînd Sally trebuia să plece.

— Aveam întîlnire cu un tip la Hotel Adlon la cinci, ne-a explicat ea. Şi uite că deja s-a făcut ora şase ! Nu-i nimic, lasă-l să aştepte, porcul. Vrea să devin metresa lui, dar i-am spus că a naibii să fiu dacă accept pînă nu-mi plăteşte toate datoriile mai întîi. De ce-or fi oare toţi bărbaţii nişte animale ? Deschizînd poşeta, îşi retuşă în grabă sprîncenele şi gura : O, apropo, Fritz iubitule, nu vrei tu să fii un înger scump şi să mă-mprumuţi cu zece mărci ? N-am nici un chior ca să plătesc taxiul.

— Cum să nu ? ! Da' sigur.

Şi Fritz băgă o mînă în buzunar, plătind fără ezitare, ca un erou.

Sally se-ntoarse către mine :

— Auzi, nu vrei să treci odată pe la mine, să bem împreună un ceai ? Dă-mi numărul tău de telefon. Te sun eu.

Cred că-şi închipuie acum, mă gîndeam eu în sinea mea, că sînt un tip cu bani. Atunci foarte bine, să-i fie de învăţătură o dată pentru totdeauna. Mi-am scris telefonul în mica ei agendă cu coperţi de piele. Fritz a condus-o pînă la uşă.

— Ei ? Se întorsese năvalnic în cameră, închizînd mulțumit ușa în urma lui. Ce părere ai de ea, Chris ? Nu ți-am spus eu că e o tipă trăsnet ?

— Ba mi-ai spus !

— Sînt tot mai nebun după ea cu fiecare dată cînd o văd. Scoțînd un oftat lung de plăcere, își luă o țigară din tabacheră. Mai vrei niște cafea ?

— Nu, mulțumesc foarte mult.

— Știi, Chris, am impresia că i-ai plăcut și tu.

— Hai, fugi de-aici !

— Serios că da. Fritz părea satisfăcut. Pînă la urmă cred că o să ne vedem cam des cu ea de-acum încolo.

Cînd m-am întors acasă, la domnișoara Schroeder, eram atît de amețit că a trebuit să stau întins vreo jumătate de oră în pat. Cafeaua neagră a lui Fritz era, ca întotdeauna, o adevărată otravă.

După cîteva zile m-a luat și m-a dus s-o auzim pe Sally cum cîntă.

Cabaretul „Lady Windermere" (care acum aud că nu mai există) era un bar „neformalist", cu pretenții artistice, pe o stradă ce dădea în Tauentzienstrasse și pe care proprietarul său încerca în mod vădit să-l facă să semene cît mai mult cu un local din Montparnasse. Pereții erau acoperiți cu liste de meniuri, caricaturi și fotografii de artiști semnate — („Lui Lady Windermere, singura și cea-mai-cea." „Lui Johnny, din toată inima."). Pînă și Evantaiul *, de patru ori mai mare, atîrna deasupra barului. Pe un podium din mijlocul sălii era un pian cu coadă.

Eram curios să văd reacția lui Sally. Mi-o imaginasem, nu știu nici eu de ce, puțin nervoasă, pentru ca să constat că nu era deloc. Avea o voce surprinzător de profundă și răgușită. Cînta în schimb prost, neexpresiv, cu mîinile atîrnîndu-i pe lîngă corp — și totuși apariția îi era, în felul ei, un număr de efect din cauza prezenței sale aparte și a impresiei pe care o degaja că nu dădea doi bani pe toată părerea lumii despre ea. Cu brațele inerte, la voia întîmplării și cu un rînjet ce parcă spunea „îți place, bine — nu-ți place, să fii sănătos", cînta :

* Numele localului este inspirat de titlul comediei lui Oscar Wilde *Evantaiul lui Lady Windermere* (1892).

Acuma știu că Mama
A vrut să-mi fie bine
Și să mă știe alături
De cineva ca tine.

Aplauzele au fost vii. Pianistul, un tînăr chipeș, cu păr ondulat și blond, s-a ridicat solemn de la pian și a sărutat mîna lui Sally. Ea a cîntat apoi încă două cîntece, unul în franceză, altul în germană, care însă n-au mai fost la fel de bine primite.

După aceste două cîntece a urmat o lungă repriză de sărutat mîna și o deplasare generală în direcția barului. Sally părea să cunoască pe toată lumea din local. Tuturor li se adresa cu „tu" și „iubitule". Pentru o presupusă *demi-mondaine,* avea uimitor de puțin tact ori simț al afacerilor. Și-a pierdut, de exemplu, o mulțime de timp făcînd avansuri insistente unui domn mai în vîrstă, care în mod vizibil prefera o conversație cu barmanul. Mai tîrziu ne-am îmbătat destul de tare toți. Pe urmă Sally a trebuit să plece la o întîlnire, iar proprietarul a venit la masa noastră. El și cu Fritz au discutat despre aristocrația engleză. Fritz era în elementul lui. Iar eu am luat hotărîrea, ca de atîtea alte ori pînă atunci, să nu mai frecventez deloc genul acesta de localuri.

Apoi m-a sunat Sally, conform promisiunii făcute, și m-a invitat la ceai.

Locuia departe pe Kurfürstendamm, tocmai la capătul mohorît al bulevardului, care ajungea la Halensee. Am fost condus într-o cameră mare, întunecoasă, doar pe jumătate mobilată, de o proprietăreasă grasă și neîngrijită, cu o falcă umflată și căzută, ca a unei broaște. Într-un colț era o canapea desfundată și o pictură ștearsă înfățișînd o bătălie din secolul al XVIII-lea, în care răniții, proptiți pe coate în atitudini maiestuoase, admirau salturile făcute de armăsarul lui Friedrich cel Mare.

— O, bună, Chris iubitule !, strigă Sally din prag. Ce drăguț din partea ta că ai venit ! Mă simțeam teribil de singură. Am și plîns la pieptul lui Frau Karpf. *Nicht wahr,*

Frau Karpf ?, apelă ea la confirmarea proprietăresei ca o broască. *Ich habe geweint auf Dein Brust.* *

Frau Karpf își săltă bustul cu un plescăit din gură de parcă ar fi fost realmente o broască.

— Ce vrei, Chris, ceai sau cafea ?, continuă Sally. Poți vrea oricare din ele. Numai că eu nu ți-aș recomanda ceaiul de aici, pentru că nu știu ce pune Frau Karpf în el ; cred că adună toate resturile de la bucătărie într-o oală mare și le fierbe împreună cu frunze de ceai.

— Atunci am să vreau cafea.

— *Frau Karpf, Liebling, willst Du sein ein Engel und bring zwei Tassen von Kaffe ?* **

Germana lui Sally nu era numai incorectă, ci în întregime o creație proprie a ei. Pronunța fiecare cuvînt într-un mod afectat și voit „străin". Puteai spune imediat că vorbește o limbă străină fie și numai după expresia feței.

— Chris iubitule, vrei tu să fii un înger și să tragi perdelele ?

M-am executat, deși era încă destulă lumină afară. Între timp Sally aprinsese lampa de masă. Cînd m-am întors de la fereastră, ea s-a ghemuit grațioasă ca o pisică pe canapea și, deschizîndu-și poșeta, a început să scotocească după o țigară. Dar nici n-a apucat bine să fie completă poza ca a și sărit iar în picioare :

— Vrei o „stridie de preerie" ? A scos pe dată două pahare, ouă și o sticlă de sos de Worcester din dulapul de încălțăminte de sub chiuveta cea dislocată. Eu practic trăiesc numai cu așa ceva. Apoi, cu multă dexteritate, a spart ouăle în cele două pahare, a turnat pe deasupra sos și a învîrtit bine amestecul cu capătul unui stilou. Cam asta e tot ce-mi pot permite. Și s-a întors pe canapea, ghemuindu-se iar plină de gingășie.

Purta aceeași rochie neagră și azi, însă fără capă. În schimb, avea un guleraș alb și mîneci tot albe, care dădeau o anumită impresie de castitate teatrală, ca și cum ar fi fost o călugăriță dintr-o operă cunoscută.

* Nu-i așa, doamnă Karpf ?... Am plîns la pieptul tău (germ.).

** Doamnă Karpf, iubito, vrei să fii un înger și să aduci două cești de cafea ? (germ.)

— De ce rîzi, Chris ? mă întrebă ea.

— Nu ştiu, am spus.

Dar nu mă puteam abţine să nu zîmbesc. Era în acea clipă ceva extrem de comic în toată apariţia lui Sally. Fără îndoială, era frumoasă, cu căpşorul ei negricios, cu ochii mari şi nasul fin, arcuit — şi totodată în mod atît de absurd conştientă de toate aceste trăsături ale ei. Stătea ghemuită cu o feminitate mulţumită de sine, ca o porumbiţă, cu capul înclinat într-o poziţie studiată şi cu mîinile împreunate afectat.

— Spune-mi, Chris, porcule, de ce mai rîzi acum ?

— N-am nici cea mai vagă idee.

Atunci a început să rîdă şi ea :

— Eu cred că eşti nebun, să ştii !

— Şi stai de mult aici ? am întrebat-o aruncîndu-mi privirea prin camera întunecoasă.

— De cînd am venit la Berlin. Stai, să vedem — să tot fie vreo două luni.

Am întrebat-o ce anume o determinase să vină tocmai în Germania. Venise singură ? Nu, cu o prietenă. Actriţă. Mai mare ca Sally. Fata aceea mai fusese la Berlin înainte. Ea îi spusese lui Sally că aveau să capete aproape sigur amîndouă de lucru la studiourile de film Ufa. Sally a împrumutat zece lire de la un domn în vîrstă foarte simpatic şi a venit cu ea.

Nu le-a spus nimic părinţilor ; i-a anunţat doar în momentul cînd au fost amîndouă deja în Germania.

— Îmi pare rău că n-o cunoşti pe Diana. Era cea mai teribilă căutătoare de aur pe care ţi-o poţi imagina. Reuşea să facă rost de bărbaţi oriunde — n-avea nici o importanţă dacă ştia să le vorbească limba sau nu. Cînd eram cu ea, îmi venea să mor de rîs. Pur şi simplu o adoram.

Dar, după ce au petrecut trei săptămîni în Berlin fără să poată găsi o slujbă, Diana a pus mîna pe un bancher, care a luat-o cu el la Paris.

— Şi te-a lăsat singură aici ? Trebuie să-ţi spun că mi se pare cam josnic din partea ei.

— Dè, ştiu şi eu... ? Fiecare trebuie să-şi vadă de pielea lui. Cred că, în locul ei, la fel aş fi făcut şi eu.

— Sînt gata să pun pariu că n-ai fi făcut la fel.

— Oricum, deocamdată sînt bine mersi. Întotdeauna mă descurc singură.

— Cîți ani ai tu, Sally ?

— Nouăsprezece.

— Dumnezeule mare ! Și eu care credeam că ai vreo douăzeci și cinci !

— Da, știu. Toți cred așa.

Frau Karpf a intrat în cameră tîrșindu-și picioarele, cu două cești de cafea pe o tăviță de metal coclit.

— *Oh, Frau Karpf, Liebling, wie wunderbar von Dich !* *

— Dar de ce stai tu în casa asta ? am întrebat-o eu după ce a ieșit afară proprietăreasa. Sînt sigur că ai putea găsi o cameră cu mult mai bună.

— Da, știu că aș putea.

— Și-atunci de ce nu cauți ?

— O, nu știu nici eu. Probabil că din lene.

— Ce chirie plătești aici ?

— Optzeci pe lună.

— Cu micul dejun inclus ?

— Nu — nu cred.

— Cum adică *nu crezi* ? am exclamat eu cu severitate. Așa ceva trebuie știut precis.

— Da, e o prostie din partea mea, recunoscu ea moale Dar, vezi tu, eu îi dau banii bătrînei atunci cînd îi am și eu. Încît e cam greu de calculat totul foarte exact.

— Dar, pentru Dumnezeu, Sally, eu plătesc doar cincizeci de mărci pe lună pentru camera mea, cu micul dejun inclus, și e și mult mai frumoasă decît asta.

Sally dădu aprobator din cap, însă continuă pe un ton de scuză :

— Și mai e ceva, Christopher iubitule. Vezi tu, nu prea știu ce s-ar face Frau Karpf dacă aș părăsi-o. Sînt sigură că n-ar mai găsi niciodată alt chiriaș. Pentru că nimeni n-ar fi în stare să-i suporte figura și mirosul și tot restul Așa cum e acum, datorează și ea chiria pe trei luni. Dacă s-ar afla că nu are chiriași, ar fi dată afară imediat de proprietarul casei ; iar, dacă i s-ar face una ca asta, ea spune că s-ar sinucide.

---

* O, doamnă Karpf, iubito, ce minunat din partea ta (germ.).

— Şi totuşi nu înţeleg de ce trebuie să te sacrifici tu pentru ea.

— De fapt, nu prea mă sacrific. Îmi şi face plăcere să stau aici, să ştii. Eu şi Frau Karpf ne înţelegem foarte bine. Ea e mai mult sau mai puţin cum am să fiu şi eu peste treizeci de ani. O gazdă ceva mai respectabilă m-ar da probabil afară după o săptămînă.

— Gazda mea nu te-ar da afară.

Sally zîmbi vag, strîngînd din nas :

— Cum îţi place cafeaua, Chris iubitule ?

— O prefer cafelei de la Fritz, am răspuns cu evaziv.

— Nu că-i un tip grozav Fritz ?, rîse Sally. Eu îl ador. Ador felul cum spune el : „Fir-ar să fie de viaţă".

— Ei, fir-ar să fie de viaţă, am încercat eu să-l imit pe Fritz.

Am rîs amîndoi. Sally şi-a mai aprins o ţigară : fuma în continuu. Am observat ce bătrînicioase arătau mîinile ei la lumina lămpii. Avea mişcări nervoase, vene proeminente şi foarte subţiri — mîini de femeie de vîrstă mijlocie. Unghiile ojate cu verde păreau să nu le aparţină în nici un caz ; fuseseră fixate pe degete din întîmplare — ca nişte gîndaci lucioşi, lungi şi urîţi.

— Ce e mai nostim însă, adăugă ea gînditoare, e că eu şi cu Fritz nu ne-am culcat încă niciodată, ştii ? Făcu o pauză scurtă, apoi mă întrebă animată : Credeai că ne-am culcat ?

— Mă rog, da... cred că da.

— Ei, află că nu ne-am culcat. Nici măcar o singură dată..., căscă ea. Şi acum nici nu cred că o să ne mai culcăm vreodată.

Am fumat cîteva minute în tăcere. Apoi Sally a început să-mi povestească despre familia ei. Era fiica unui proprietar de moară din Lancashire. Mama ei se numea Bowles ca domnişoară şi moştenise ceva avere, astfel că, la căsătoria ei cu domnul Jackson, şi-au alăturat şi numele de familie.

— Tata e un snob teribil, deşi se preface că nu e. Pe mine de fapt mă cheamă Jackson-Bowles ; dar bineînţeles că nu pot apărea pe scenă cu numele ăsta. Ar crede lumea că-s nebună.

— Fritz parcă-mi spunea că mama ta e franțuzoaică.

— Da' de unde ! Cum o să fie franțuzoaică ? Sally îmi păru chiar destul de iritată. Fritz ăsta e un timpit. Îi place să tot inventeze aiureli.

Sally avea și o soră, pe nume Betty.

— E un înger și jumătate. Eu o ador. Are șaptesprezece ani, dar e încă teribil de inocentă. Mama o crește foarte strict, ca pe o mică nobilă de țară. Betty cred că și-ar da duhul dacă ar afla vreodată ce curvă bătrînă e sora ei. De fapt, n-are nici cea mai vagă idee despre bărbați.

— Dar de ce nu ești și tu o mică nobilă de țară, Sally ?

— Nu știu. Cred că aici l-am moștenit pe tata. Ți-ar place mult de el. Nu dă o ceapă degerată pe părerea nimănui. E și un om de afaceri absolut minunat. Cam o dată pe lună se îmbată criță și atunci îi îngrozește pe toți prietenii mamei din lumea bună. El a fost cel care a spus că pot merge la Londra să iau lecții de actorie.

— Tu trebuie să fi părăsit destul de devreme școala.

— Da. Nu puteam s-o sufăr. I-am făcut să mă dea afară.

— Și cum ai reușit performanța asta ?

— I-am spus directoarei că o să am un copil.

— Fugi de-aici, Sally ! Nu se poate !

— Așa i-am spus, pe cuvîntul meu. Ce vîlvă s-a stîrnit atunci. Au pus un medic să mă examineze și mi-au chemat părinții la școală. Cînd au constatat că nu era nimic, au avut o imensă dezamăgire. Directoarea a spus că o fată căreia îi putea măcar trece prin minte ceva atît de dezgustător n-avea cum mai fi tolerată în școală, ca să corupă și celelalte fete. Încît tot cum am vrut eu a ieșit pînă la urmă. Și-apoi l-am bătut pe tata la cap pînă ce-a spus că puteam să mă duc la Londra.

Sally deci s-a mutat în Londra, la un cămin, împreună cu alte fete, ce studiau și ele actoria. Aici, în ciuda supraveghetoarelor, a reușit să-și petreacă cea mai mare parte a nopților în apartamentele unor tineri domni.

— Primul bărbat care m-a sedus nici nu și-a dat seama că eram virgină pînă nu i-am spus eu, pe urmă. Era un

tip formidabil. Şi-l adoram. Un geniu absolut în roluri de comedie. O să ajungă foarte celebru într-o zi, precis.

După o vreme, Sally a început să facă figuraţie de umplutură în filme şi, în sfîrşit, a primit un rolişor la o companie teatrală care pleca într-un turneu. Aşa a cunoscut-o pe Diana.

— Şi cît mai ai de gînd acum să rămîi la Berlin ? am întrebat-o.

— Dumnezeu ştie. Angajamentul ăsta la „Lady Windermere" nu mai durează decît o săptămînă. Am făcut rost de el printr-un tip pe care l-am cunoscut la barul „Eden". Dar tipul e acum la Viena. O să trebuiască să-i sun, cred, din nou pe cei de la Ufa. Şi acolo e un bătrîn evreu îngrozitor, care mă scoate din cînd în cînd în lume. Îmi promite mereu că-mi face rost de-un contract, dar tot ce urmăreşte de fapt e doar să se culce cu mine, porcul. Eu cred că bărbaţii din ţara asta sînt groaznici. Nici unul din ei n-are bani, în schimb aşteaptă de la tine să-i laşi să te seducă pentru o cutie de bomboane.

— Dar cum ai să te descurci cînd îţi expiră angajamentul ăsta ?

— Ei, ştii, eu mai primesc şi o mică subvenţie de-acasă. Nu cred că pentru multă vreme însă. Mama deja mi-a pus în vedere că, dacă nu mă-ntorc în Anglia imediat, mi-o taie. Bineînţeles, ei îşi închipuie că eu sînt aici cu o prietenă. Dar, dacă mama ar şti că sînt de capul meu, cred că pur şi simplu ar leşina pe loc. Însă, oricum, o să am destui bani curînd, ca să mă pot întreţine singură. Mi-e urît să tot iau bani de la ei. Afacerile tatii merg îngrozitor de prost acum, din cauza crizei.

— Ascultă, Sally, dacă ajungi vreodată la ananghie, te rog să apelezi oricînd la mine.

— Vai, ce drăguţ din partea ta, Chris, rîse ea. Dar prietenii nu-mi place să-i tapez de bani.

— Pe Fritz nu-l consideri prieten ? mi-a scăpat, fără să vreau, din gură, dar Sally nu s-a simţit cîtuşi de puţin lezată.

— Ba da, ţin îngrozitor de mult la Fritz, bineînţeles. Dar el are grămezi de bani acasă. Şi, cînd oamenii au bani,

parcă și sentimentele tale față de ei sînt altele — nu știu cum se întîmplă asta.

— De unde știi că n-am și eu grămezi de bani acasă ?

— Tu ? izbucni Sally în rîs. Păi mi-am dat seama din clipa cînd te-am văzut că-ți suflă vîntul prin buzunare.

În după-amiaza cînd Sally a venit la mine la ceai, domnișoara Schroeder nu-și mai încăpea în piele de emoție. Pentru respectiva ocazie a îmbrăcat cea mai bună rochie a ei și chiar și-a ondulat și părul. Cînd s-a auzit soneria, a deschis ușa cu o reverență :

— Herr Issyvoo, m-a anunțat ea, făcîndu-mi complice cu ochiul și vorbind cu voce foarte tare, a venit o doamnă să vă vadă.

Apoi le-am prezentat pe una alteia oficial. Domnișoara Schroeder făcea o adevărată risipă de politețuri : tot timpul i se adresa lui Sally cu *„gnädiges Fräulein"* *. Sally, cu toca ei de paj zvîrlită pe o ureche, rîdea cu rîsul ei cristalin și ședea plină de eleganță pe canapea. Domnișoara Schroeder se tot învîrtea în jurul ei copleșită de o admirație și de o uimire neprefăcute. Era evident că nu mai văzuse pe cineva ca Sally pînă atunci. Cînd ne-a adus ceaiul, în loc de obișnuitele felii de aluat palid și neapetisant, a apărut o farfurie de tarte cu dulceață, aranjate în formă de stea. Am remarcat deasemeni că domnișoara Schroeder ne-a pus și două șervețele mici de hîrtie alături, perforate pe margini, ca să semene cu dantela. (Mai tîrziu, cînd am complimentat-o pentru toate aceste pregătiri în plus, mi-a mărturisit că întotdeauna folosea șervețelele cînd domnul căpitan de cavalerie primea vizita logodnicei lui la ceai. „O, da, Herr Issyvoo. Doar vă puteți lăsa liniștit în grija mea. Dacă nici eu nu știu ce-i place unei tinere doamne...")

— Te superi dacă mă întind pe canapeaua ta, iubitule ? m-a întrebat Sally de îndată ce am rămas numai noi doi.

— Nu, sigur că nu.

* Stimată domnișoară (germ.).

Şi-a scos toca de paj, şi-a săltat pantofiorii de catifea pe canapeaua mea, şi-a deschis poşeta şi a început să se pudreze :

— Sînt absolut moartă de oboseală. Azi-noapte n-am închis ochii deloc. Am un iubit nou, un tip minunat.

Eu am început să îi torn ceaiul. Sally mi-a aruncat o privire piezişă.

— Te şochez cînd vorbesc aşa, Christopher iubitule ?

— Cîtuşi de puţin.

— Dar nu-ţi place.

— Nu-i treaba mea. Şi i-am întins paharul de ceai.

— O, pentru Dumnezeu, exclamă Sally, nu-ncepe să fii atît de englez acum ! Ba e treaba ta ce gîndeşti !

— Bine, atunci dacă vrei să ştii, află că mă cam plictisesc poveştile astea.

Replica mea a indispus-o mai mult decît avusesem intenţia. Tonul ei s-a schimbat brusc. Îmi spuse cu multă răceală :

— Credeam că ai să-nţelegi. Apoi oftă : Dar am uitat că tu eşti bărbat.

— Îmi pare rău, Sally. Asta-i situaţia : sînt bărbat... Dar te rog să nu fii supărată pe mine, fiindcă n-am vrut să spun decît atît : că, atunci cînd vorbeşti aşa, o faci numai din cauza emoţiei. Din fire eşti timidă cu străinii, cred ; şi atunci recurgi la vechiul truc de a-i obliga să te aprobe ori să te dezaprobe, şi anume violent. Eu ştiu, pentru că uneori îl încerc eu însumi... Dar n-aş vrea să faci lucrul ăsta şi cu mine, fiindcă n-are nici un efect asupra mea, ba mai mult, mă face să mă simt şi foarte prost. Dacă te culci cu toţi bărbaţii din Berlin şi pe urmă vii să-mi povesteşti despre fiecare în parte, tot n-ai să mă poţi convinge că tu eşti *Dama cu camelii,* pentru că, zău, sincer vorbind, să ştii că nu eşti.

— Nu... Probabil că nu sînt... Vocea lui Sally era prudent da neutră. Vedeam că începea să-i placă dialogul. Reuşisem, cine ştie cum, să o flatez. Dar ce *sînt* eu, Christopher iubitule ?

— Eşti fiica domnului şi a doamnei Jackson-Bowles.

Sally sorbi puţin din ceai :

— Da... Cred că-nțeleg ce vrei să spui... Și poate că ai dreptate... Atunci, după tine, ar trebui să nu mai am nici un iubit ?

— Nu asta am vrut să spun. Ești liberă să ai cîți vrei, atîta timp cît poți fi sigură că-ți face într-adevăr plăcere.

— Bineînțeles, rosti cu gravitate Sally, după un scurt moment de gîndire, eu n-aș permite niciodată ca dragostea să impieteze asupra muncii mele. Munca înainte de toate... Însă nu-mi vine să cred că o femeie poate deveni o mare actriță fără să aibă o aventură... Se întrerupse brusc : Acum de ce mai rîzi iar, Chris ?

— Nu rîd.

— Tot timpul rîzi de mine. Ți-nchipui că sînt cea mai mare tîmpită ?

— Nu, Sally. Nu cred că ești deloc tîmpită. Dar adevărul e că, da, *rîdeam.* Adesea oamenii la care țin mă fac să simt că-mi vine să rîd de ei. Și nu știu de ce.

— Înseamnă că ții și la mine, Christopher iubitule ?

— Da, bineînțeles că țin la tine, Sally. Tu ce credeai ?

— Dar nu-i așa că nu ești îndrăgostit de mine ?

— Nu. Nu sînt îndrăgostit de tine.

— Atunci mă bucur teribil de mult. Am vrut să ții la mine încă din clipa în care ne-am cunoscut. Însă mă bucur că nu ești îndrăgostit de mine, fiindcă mi-ar fi imposibil să te iubesc — așa încît, dacă erai îndrăgostit, se ducea totul dracului.

— În cazul ăsta e un mare noroc, nu-i așa ?

— Da, foarte mare... Sally ezita. Și mai e ceva ce-aș vrea să-ți mărturisesc, iubitule... Deși nu sînt prea sigură că ai să înțelegi.

— Ține cont că nu sînt decît un bărbat, Sally.

Ea rîse :

— De fapt e un fleac, o prostie, cît roata carului de mare. Dar n-aș dori în nici un caz să afli fără să-ți spun eu... Știi, mai deunăzi Fritz ți-a zis că mama mea ar fi franțuzoaică.

— Da, mi-amintesc.

— Și eu am spus că probabil e vreo invenție de-a lui. Ei bine, nu e... Înțelegi, el de la mine știe.

— Și ce ți-a venit să inventezi așa ceva ?

Am început amîndoi să rîdem.

— Naiba ştie, spuse Sally. Cred că am vrut să-l impresionez.

— Dar ce-i atît de impresionant să ai o mamă franţuzoaică ?

— Uite-aşa mă apucă pe mine uneori nebuniile, Chris. Trebuie să ai răbdare cu mine.

— E în regulă, Sally. O să am răbdare.

— Şi juri pe onoarea ta că n-ai să-i spui lui Fritz ?

— Jur.

— Dacă te prind că-i spui cumva, porcule, exclamă Sally rîzînd şi apucînd *coupe-papier*-ul de pe masa de scris, află că vin şi îţi tai gîtul.

După plecarea ei, am întrebat-o pe domnişoara Schroeder ce părere avea despre Sally. Gazda mea era pur şi simplu extaziată :

— E frumoasă ca un tablou, Herr Issyvoo ! Şi de-o eleganţă... ! Ce mîini, ce picioare ! Se vede că e născută în cea mai înaltă societate... Ştiţi, Herr Issyvoo, nu m-aş fi aşteptat niciodată din partea dumneavoastră să vă găsiţi aşa o prietenă. Păreţi un om atît de liniştit...

— Ei, ştiţi dumneavoastră cum se-ntîmplă, domnişoară Schroeder. De multe ori ăia mai liniştiţi sînt ce mai...

Dar ea izbucni într-un rîs subţire şi foarte strident, legănîndu-se înainte şi înapoi pe picioarele ei cele scurte :

— Aşa e, Herr Issyvoo ! Aveţi dreptate !

În ajunul anului nou, Sally s-a mutat la domnişoara Schroeder.

Totul se aranjase în ultima clipă. Cu suspiciunile ascuţite de repetatele mele puneri în gardă, Sally o prinsese pe Frau Karpf cu o escrocherie şi grosolană şi stîngaci executată. Astfel că şi-a călcat pe inimă şi a anunţat-o că pleacă. La noi urma să primească fosta cameră a domnişoarei Kost. Domnişoara Schroeder era, fără îndoială, încîntată.

Am servit toţi cina de anul nou acasă : domnişoara Schroeder, domnişoara Mayr, Sally, Bobby, un coleg al lui de la „Troika" şi eu. Seara a fost un adevărat triumf. Bobby, care îi reintrase în graţii, flirta acum îndrăzneţ cu domnişoara Schroeder. Domnişoara Mayr şi Sally, discu-

tînd ca între două artiste, au analizat posibilităţile de angajare în teatrele de music-hall din Anglia. Sally a turnat cîteva minciuni de-a dreptul buimăcitoare, pe care însă, în acea clipă, aproape că le credea şi ea, despre apariţiile ei la Palladium şi la London Coliseum. Domnişoara Mayr şi-a dat în petec şi ea povestind cum fusese purtată prin München într-o trăsură la care se înhămaseră singuri studenţii entuziasmaţi. De aici încolo n-a mai durat mult pînă ce Sally a convins-o pe domnişoara Mayr să cînte *Sennerins Abschied von der Alm* *, care, după vinul de Bordeaux şi o sticlă de coniac foarte ieftin, se potrivea atît de bine la starea mea de spirit încît pe loc am şi vărsat cîteva lacrimi. Am cîntat cu toţii refrenele şi acel *Juch-je* final, care-ţi spărgea timpanele. Apoi Sally a cîntat *Am nişte tristeţi de copil mic* cu atîta sentiment încît colegul lui Bobby, simţindu-se direct vizat, a apucat-o de talie, trebuind să fie potolit de Bobby, care i-a reamintit solemn că era timpul să mergem fiecare la treburile noastre.

Eu şi Sally am mers cu el la „Troika", să ne-ntîlnim aici cu Fritz. Fritz era însoţit de Klaus Linke, tînărul pianist care o acompaniase pe Sally la „Lady Windermere". Mai tîrziu eu am plecat singur cu Fritz, care părea cam abătut şi nu voia să spună de ce. Nişte fete luau poze din tablouri clasice în spatele unei perdele de voal. Apoi am nimerit într-o sală mare de dans cu telefon pe fiecare masă. Ne-am antrenat şi noi în conversaţia curentă :

— Iertaţi-mă, doamnă, dar simt din vocea dumneavoastră că trebuie să fiţi o blondă mititică şi dulce foc, cu gene lungi şi negre — adică exact genul meu. Cum am ghicit ? A, ăsta-i secretul meu. Da, într-adevăr, sînt mare, solid, brunet, lat în umeri, am o ţinută de militar şi o mustăcioară subţire-subţire... Cum, nu mă credeţi ? Atunci veniţi să vă convingeţi !

Perechile dansau unii cu mîinile pe şoldurile celorlalţi, urlîndu-şi în faţă, şiroind de sudoare. O orchestră în costume bavareze tot chiuia şi bea şi transpira pe un podium. Întreg localul puţea ca o menajerie. După aceea cred că am pornit singur pe străzi şi am rătăcit ore în şir

* Păstorița-și ia rămas bun de la păşunea de munte (germ.).

printr-o adevărată junglă de serpentine de hîrtie. A doua zi, cînd m-am trezit, tot patul mi-era plin de ele.

Eram deja sculat de cîtva timp și îmbrăcat cînd s-a întors și Sally acasă. A venit direct în camera mea ; arăta obosită, dar altfel mulțumită de sine.

— Bună, iubitule ! Cît e ceasul ?

— Aproape de ora prînzului.

— Ei taci ! Serios ? Atunci e minunat. Sînt pur și simplu moartă de foame. La micul dejun n-am mîncat nimic, decît o ceașcă de cafea... Și s-a oprit, evident așteptînd următoarea mea întrebare.

— Dar unde-ai fost ? am întrebat-o.

— Vai, iubitule, făcu ea ochi mari cu o surpriză afectată, dar eu credeam că știi.

— Nu am nici cea mai vagă idee.

— Aiurea !

— Serios, n-am, Sally.

— O, Christopher iubitule, cum poți să fii atît de mincinos ? Cînd e și clar că tu ai pus la cale toată șusta. Cum ai scăpat de Fritz — și ce supărat era ! Klaus și cu mine mai-mai să murim de rîs.

Cu toate acestea nu era în apele ei. Pentru prima oară am văzut-o roșind.

— Ai o țigară, Chris ?

I-am oferit o țigară și i-am aprins și chibritul. A suflat un nor mare de fum, apoi s-a îndreptat încet spre geam.

— Sînt îndrăgostită moartă de el.

S-a întors, ușor încruntată, s-a dus pînă la canapea și s-a ghemuit cu grijă într-un colț al ei, aranjîndu-și mîinile și picioarele mai comod.

— Sau cel puțin așa cred, mai adăugă.

Am lăsat să treacă un interval decent și am întrebat :

— Dar Klaus te iubește ?

— Pur și simplu mă adoră. Sally vorbea cu toată seriozitatea. A mai fumat o vreme în tăcere. Spunea că s-a îndrăgostit de mine încă de prima dată cînd m-a văzut, la „Lady Windermere". Dar, cît timp lucram împreună, n-a îndrăznit să-mi spună o vorbă, de teamă să nu mă las de cîntat... Zicea că, pînă nu m-a cunoscut pe mine, habar n-avea ce minunat putea fi corpul unei femei. În toată viața lui n-a avut decît vreo trei tipe în total...

Mi-am aprins și eu o țigară.

— Desigur, Chris, că nu mă aștept să-nțelegi exact... E foarte greu de explicat...

— Sînt sigur că-i greu.

— Mă văd din nou cu el la ora patru. Tonul lui Sally avea o notă vag sfidătoare în el.

— În cazul acesta ai face mai bine să te culci puțin. O s-o rog eu pe domnișoara Schroeder să-ți prăjească niște ouă în tigaie ; sau le prăjesc chiar eu dacă ea e încă prea amețită. Tu bagă-te în pat. Le poți mînca și-acolo.

— Îți mulțumesc, Chris dragă. Tu ești un înger bun. Căscă. Ce naiba m-aș face eu fără tine nu știu.

După aceea Sally și Klaus au început să se vadă în fiecare zi. În general, se întîlneau la noi acasă ; o dată chiar, el a rămas peste noapte. Domnișoara Schroeder n-a comentat prea mult cu mine, dar am văzut că faptul o șocase. Și nu pentru că nu-i plăcea de Klaus ; ba dimpotrivă chiar, i se părea un bărbat bine. Dar o privea pe Sally ca pe o proprietate a mea și o șoca să mă vadă cum stau deoparte atît de blînd. Totuși sînt sigur că, dacă n-aș fi știut de această legătură și dacă Sally într-adevăr m-ar fi înșelat, domnișoara Schroeder ar fi luat parte cu mult deliciu la complotul din casa ei.

În acest timp, Klaus și eu ne cam evitam. Cînd se-ntîmpla să ne întîlnim pe scări, ne înclinam unul spre altul rece, întocmai ca doi dușmani.

Pe la jumătatea lui ianuarie, Klaus a plecat subit în Anglia. În mod cu totul neașteptat primise o ofertă avantajoasă ca să lucreze la sincronizarea unei muzici de film. În după-amiaza cînd a trecut să-și ia rămas bun, în casă domnea o adevărată atmosferă de spital, ca și cum Sally ar fi suferit o operație foarte riscantă. Domnișoara Schroeder și domnișoara Mayr stăteau în salon și dădeau în cărți. Rezultatul, m-a asigurat domnișoara Schroeder, nici nu putea fi mai bun de-atît. Optul de treflă ieșise de trei ori în combinații favorabile.

Toată ziua următoare Sally și-a petrecut-o în camera ei ghemuită pe canapea, cu creion și hîrtie în poală. Scria

poezii. N-a vrut să mi le arate și mie. Fuma țigară după țigară, își amesteca „stridii de preerie" și a refuzat să guste mai mult de cîteva înghițituri din omleta domnișoarei Schroeder.

— Să-ți aduc vreo mîncare anume, Sally ?

— Nu, mulțumesc, Chris dragă. Nu-mi trebuie să mănînc absolut nimic. Mă simt minunat, sînt aeriană, ca și cum aș fi devenit o sfîntă, sau cam așa ceva. N-ai idee ce sentiment măreț e... Dar ia o bomboană, dragă. Mi-a adus Klaus trei cutii. Eu, dacă mai mănînc, mi se face greață.

— Mulțumesc.

— Nu cred că am să fiu vreodată soția lui. Ar însemna să ne stricăm amîndoi cariera. Vezi tu, Christopher, cînd știu cît de teribil mă adoră, n-ar fi deloc bine pentru ei dacă m-ar avea toată ziua pe capul lui.

— Dar v-ați putea căsători cînd o să fiți amîndoi celebri.

Sally cîntări și această posibilitate :

— Nu... O căsătorie ar strica totul. Fiindcă am încerca întruna să trăim ca vechiul nostru eu, dacă înțelegi ce vreau să spun. Și de fapt noi am fi alți oameni... El are un primitivism atît de minunat în el : parcă-i un faun. Iar pe mine m-a făcut să mă simt tot minunat, ca cea mai colosală nimfă, sau cam așa ceva, departe de toți și de toate, în mijlocul pădurii.

Prima scrisoare a lui Klaus a venit foarte prompt. O așteptam toți cu îngrijorare ; domnișoara Schroeder m-a trezit în zori, ca să îmi spună că a sosit. Poate îi era și teamă că va scăpa prilejul de a o citi ea însăși, de aceea se baza pe mine să-i relatez conținutul scrisorii. Dacă așa stăteau lucrurile, temerile ei s-au dovedit nefondate. Sally nu numai că a arătat scrisoarea domnișoarei Schroeder, domnișoarei Mayr, lui Bobby și mie, dar a citit cu voce tare pasaje din ea și în fața nevestei portarului, care urcase să-și încaseze chiria.

Din prima clipă, mie scrisoarea mi-a lăsat un gust neplăcut. Era scrisă pe un ton egoist și cam superior. Lui Klaus nu-i plăcea Londra. Se simțea singur acolo. Mîncarea nu-i pria. Lumea de la studiou îl trata cu lipsă de

considerație. Îi părea rău că nu e și Sally cu el : l-ar fi putut ajuta în multiple feluri. Acum însă, dacă tot era în Anglia, voia măcar să profite la maximum de ocazie. Va munci din greu și va cîștiga bani ; Sally să muncească și ea, fiindcă munca îi va menține moralul și o va feri de stările depresive. La sfîrșitul scrisorii erau și cîteva duioșii, destul de abil aduse din condei. Citindu-le, aveai impresia că mai fuseseră scrise de cîteva ori înainte.

Cu toate acestea, Sally era în al nouălea cer. Îndemnul lui Klaus produse un asemenea efect asupra ei încît pe loc sună mai multe companii cinematografice, o agenție teatrală și vreo jumătate de duzină dintre cunoștințele ei „de afaceri". Ce-i drept, nu s-a ales cu nimic concret ; dar a rămas extrem de optimistă în următoarele douăzeci și patru de ore — pînă și visele îi fuseseră pline, mi-a povestit, doar de contracte și cecuri de mii de mărci.

— E sentimentul cel mai minunat, Chris. De-acuma știu că n-am să mă abat din drumul meu și că am să devin cea mai formidabilă actriță din lume.

La vreo săptămînă după acest episod, intrînd într-o dimineață în camera lui Sally, am găsit-o cu o scrisoare în mînă. Caligrafia lui Klaus era de neconfundat.

— Bună dimineața, Chris iubitule.

— Bună dimineața, Sally.

— Cum ai dormit ? Tonul îi era neobișnuit de vesel și se vedea că are chef de vorbă.

— Mulțumesc, bine. Dar tu ?

— Aproape bine... Scîrboasă vreme, nu ?

— Da. M-am dus la fereastră să văd. Așa era.

Sally îmi zîmbi cu acel zîmbet al ei pentru conversații :

— Știi ce figură mi-a făcut porcul ăsta nenorocit ?

— Care porc ? N-aveam de gînd să mă las acum prins în cursă.

— Of, Chris ! Ce Dumnezeu, nu fi atît de opac !

— Îmi pare rău, Sally. Mă tem că sînt cam greu de minte în dimineața asta.

— În orice caz, eu nu-mi pot pierde timpul să-ți explic, iubitule. Îmi întinse scrisoarea. Poftim, te rog citește asta !

Să vezi nerușinarea naibii ! Citește-o cu voce tare. Vreau să aud cum sună.

„Mein liebes, armes Kind“ *, începea scrisoarea. Klaus i se adresa lui Sally cu draga și iubita lui copilă deoarece îi explica el, se temea că ceea ce voia să-i spună avea s-o facă foarte nefericită. Și, cu toate acestea, trebuia să-i spună : trebuia s-o anunțe că luase o mare hotărîre. Să nu-și imagineze că-i fusese ușor : îi fusese peste măsură de greu și de dureros. Oricum, era convins că luase o hotărîre bună. Pe scurt, era nevoie să se despartă de ea.

„Îmi dau seama acum, îi scria Klaus, că m-am purtat extrem de egoist cu tine. M-am gîndit doar la plăcerea mea. Dar tot acum am înțeles și că aveam influență proastă asupra ta. Fetița mea iubită, mă adorai prea tare. Dacă am continua să fim împreună, tu ai ajunge, într-o bună zi, lipsită de o voință și de o gîndire a ta.“ Mai departe Klaus o sfătuia să trăiască doar pentru munca ei. „Munca e singurul lucru care contează, după cum m-am convins eu însumi.“ Era foarte preocupat ca Sally să nu sufere peste poate : „Fii tare, Sally, sărmana mea copilă dragă“.

Chiar la sfîrșitul scrisorii ieșea la iveală și motivul real :

„Acum cîteva seri am fost invitat la o petrecere dată de Lady Klein, o figură de frunte a aristocrației engleze. Aici am cunoscut o tînără englezoaică foarte frumoasă și foarte inteligentă, pe nume Miss Gore-Eckersley. Se înrudește cu un lord englez, n-am reținut exact cum îl cheamă, dar tu probabil că știi la cine mă refer. De atunci m-am întîlnit cu ea încă de două ori și am purtat discuții minunate despre tot felul de lucruri interesante. Cred că încă n-am întîlnit o fată care să-mi înțeleagă spiritul atît de bine cum mi-l înțelege ea...“

— Uite, vezi, asta-i o noutate pentru mine, interveni Sally cu mult năduf, izbucnind într-un rîs scurt și nervos : Niciodată n-am bănuit că băiatul ăsta avea și spirit.

În această clipă am fost întrerupți de domnișoara Schroeder care, mirosind că-i vorba de secrete, a venit

* Draga, sărmana mea copilă (germ.).

s-o întrebe pe Sally dacă voia să facă baie. Eu le-am lăsat împreună ca să profite din plin de prilejul ivit.

— Nici măcar nu pot fi supărată pe un prost ca el, mi-a spus mai tîrziu Sally plimbîndu-se încoace și încolo prin cameră și trăgînd cu furie din țigară. Îmi pare doar rău pentru el într-un mod aproape matern. Ce naiba o să se-ntîmple cu munca *lui* dacă s-o ține tot timpul de capul femeilor ălora, nu pot să-mi imaginez.

Și a mai făcut un rond prin cameră.

— Cred că, dacă ar fi avut o legătură stabilă cu o altă femeie și mie nu mi-ar fi spus de ea decît după multă vreme, aș fi suferit mai tare. Dar fata asta ! Păi cred că nici măcar n-a fost metresa lui.

— Evident că n-a fost, am acceptat eu pe dată ideea. Ascultă, nu vrei mai bine să bem o „stridie de preerie" ?

— Ce minunat ești tu, Chris ! Întotdeauna te gîndești exact la ce-i nevoie în clipa aia. Îmi pare rău că nu mă pot îndrăgosti de tine. Klaus ăsta nu valorează nici cît degetul tău cel mic.

— Știu și eu că nu valorează.

— Auzi nerușinarea naibii, exclamă Sally sorbind din sosul de Worcester și lingîndu-și buzele, să spună că eu îl adoram !... Partea mai proastă e că așa era !

În acea seară, cînd am intrat în camera ei, am găsit-o din nou cu creion și hîrtie în mînă.

— I-am scris vreun milion de scrisori, dar le-am rupt pe toate.

— N-are nici un rost, Sally, să-ți mai pierzi timpul cu el. Haidem mai bine la un film.

— Mare dreptate ai tu, Chris iubitule. Sally se șterse la ochi cu un colț al batistei : N-are rost să mă mai necăjesc, nu-i așa ?

— Nici un pic.

— Află că de-abia acum am să *devin* o mare actriță — și am să-i arăt eu lui !

— Așa te vreau, Sally !

Ne-am dus la un mic cinematograf de pe Bülowstrasse, unde rula un film despre o fată care-și sacrifica o strălucită carieră teatrală pentru Marea Iubire, Cămin și Copii. Am rîs atît de mult încît am fost nevoiți să ieșim înainte de terminarea filmului.

— Zău, mă simt cu mult mai bine acum, îmi spuse Sally, cînd am ajuns în stradă.

— Mă bucur, să știi.

— Poate că, la urma urmelor, nici nu am fost vreodată îndrăgostită de el ca lumea... Tu ce zici ?

— Destul de greu de spus.

— De multe ori mi s-a părut că sînt îndrăgostită de un bărbat, ca să-mi dau seama pe urmă că de fapt nu eram. Numai de data asta — în vocea lui Sally se distingea regretul — am fost *sigură*, zău... Iar acum parcă totul e dintr-o dată confuz...

— Poate că nu ți-ai revenit încă de pe urma șocului, i-am sugerat eu.

Sally a îmbrățișat pe loc ideea.

— Așa e, cred că nu mi-am revenit !... Știi, Chris, tu înțelegi de minune femeile : mai bine ca oricare alt bărbat pe care l-am cunoscut în viața mea... Sînt sigură că într-o zi o să scrii cel mai fantastic roman, care o să se vîndă în milioane de exemplare.

— Mulțumesc pentru încrederea ta în mine, Sally.

— Chris, și tu ai încredere în mine ?

— Sigur că da.

— Hai, nu, serios acum ?

— Ei bine... Sînt absolut sigur că vei avea un succes nebun la ceva... numai că nu știu prea bine la ce anume... Vreau să spun că sînt atîtea lucruri pe care le-ai putea face, nu-i așa ?, dacă ai încerca.

— Da, cred că sînt. Și căzu pe gînduri. Uneori, cel puțin, cam așa simt și eu... În schimb alteori simt că nu sînt în stare de absolut nimic... Poftim, nu reușesc să fac un bărbat să-mi fie fidel nici măcar o lună de zile.

— Hai, Sally, să nu-ncepem iar cu asta !

— În regulă, Chris, să nu-ncepem. Mai bine să mergem să bem ceva.

În săptămînile următoare mi-am petrecut cea mai mare parte a timpului în compania lui Sally. Ghemuită pe canapeaua din camera ei mare și sărăcăcioasă, fuma, bea „stridii de preerie" și vorbea întruna despre viitor. Cînd era vreme frumoasă și n-aveam nici un elev la lecție, făceam cîte o plimbare pînă în Wittenbergplatz, iar acolo

ne așezam pe o bancă la soare, comentînd oamenii care treceau. Toată lumea se uita la Sally, cu bereta ei galben-canar și haina de blană jerpelită, ca pielea unui ciine bătrîn și răpciugos.

— Mă-ntreb, îi tot plăcea ei să repete, ce-ar spune oare indivizii dacă ar ști că vagabonzii ăștia doi, adică tu și cu mine, vor fi într-o zi cel mai grozav romancier și cea mai mare actriță din lume.

— Ar fi probabil foarte surprinși.

— Cred că ne vom aduce aminte de vremurile astea cînd vom umbla în Mercedes-ul nostru personal și ne vom spune : în fond, nici nu ne-am distrat prea rău atunci !

— Nu ne-am distra nici acum prea rău dacă am avea respectivul Mercedes.

Vorbeam în continuu despre bogăție, renume, contracte fabuloase pentru Sally, și tiraje-record pentru romanele mele, pe care aveam să le scriu într-o zi.

— Eu cred, spunea Sally, că e fantastic să fii romancier. Ești teribil de visător și nepractic și nepriceput în afaceri și lumea-și închipuie că te poate trage pe sfoară cum vrea — și-atunci tu odată te-așezi la masă și scrii o carte despre ei, care-i arată cît sînt de porci și ai un succes nebun și cîștigi bani ca să-i întorci cu lopata.

— Necazul cu mine, cred, e că nu sînt destul de visător...

— ...numai de-aș putea pune mîna pe un om cu adevărat bogat, să-l fac amantul meu. Stai să vedem... N-aș dori mai mult de trei mii pe an, un apartament și o mașină civilizată. Aș face orice, chiar și în clipa asta, ca să devin bogată. Cînd ești bogată, îți poți permite să aștepți un contract mai bun ; nu ești silită să accepți prima ofertă pe care-o primești... Bineînțeles, i-aș fi absolut fidelă bărbatului care m-ar întreține...

Sally comunica acest gen de lucruri cu toată gravitatea și era evident convinsă că și vorbește serios. Avea o ciudată stare de spirit, era neliniștită și nervoasă. De multe ori se-nfuria fără un motiv anume. Vorbea în continuu despre făcut rost de o slujbă, dar nu depunea nici un efort ca să-și găsească vreuna. E drept că subvenția de acasă nu îi fusese tăiată (încă) și trăiam foarte modest

amîndoi, căci Sally nu mai voia serile să ieşim în oraş sau să mai vadă pe cineva. O dată doar a venit Fritz, invitat la ceai. După ce am băut împreună ceaiul, i-am lăsat singuri pe amîndoi şi m-am retras la mine, vrînd să termin o scrisoare. Cînd am revenit, Fritz plecase, iar Sally era cu lacrimi în ochi.

— Aşa mă *plictiseşte* omul ăsta ! suspină ea. Îl urăsc ! Îmi vine să-l omor odată.

Dar după cîteva minute era din nou liniştită. Am început să mixez inevitabila „stridie de preerie". Sally fuma gînditoare, ghemuită pe canapea.

— S-ar putea, spuse ea deodată, să am un copil.

— Dumnezeule Doamne ! Puţin mi-a lipsit să nu scap paharul din mînă. Crezi serios că s-ar putea una ca asta ?

— Nu ştiu. La mine e foarte greu de spus : totul e atît de întîmplător... Mi-a fost de cîteva ori şi greaţă. O fi de la vreo mîncare...

— N-ar fi mai bine să te vadă un doctor ?

— Da, probabil că ar fi mai bine, căscă nepăsătoare Sally. Oricum, nu-i nici o grabă.

— Ba e o grabă foarte mare ! Chiar mîine te duci la un doctor.

— Ascultă, Chris, tu cui îţi imaginezi că poţi să-i dai ordine aici? Îmi pare rău că am şi apucat să-ţi spun. Era din nou pe punctul de a izbucni în lacrimi.

— Lasă, e-n regulă ! E-n regulă ! am încercat eu să o calmez. Fă cum vrei tu. Nu-i treaba mea.

— Iartă-mă, dragă. N-am vrut să fiu chiar aşa de brutală. Să vedem cum o să mă simt mîine de dimineaţă. Poate mă duc să mă vadă un doctor, la urma urmelor.

Dar, bineînţeles, nu s-a dus. A doua zi de dimineaţă părea să aibă un moral mai bun.

— Hai să ieşim în astă seară, Chris. Mi s-a făcut leahamite de camera asta. Poate vedem şi noi cum mai arată viaţa.

— Ai mare dreptate, Sally ? Şi unde ai vrea să mergem ?

— La „Troika", să mai vorbim cu tîmpitul ăla de Bobby. Poate ne oferă o băutură — nu poţi să ştii niciodată.

Bobby nu ne-a oferit nici o băutură ; dar ideea lui Sally s-a dovedit, de data aceasta, bună. Căci, stînd la barul de la „Troika", am intrat pentru prima oară în vorbă cu Clive.

Începînd din acea clipă, am fost cu el aproape în continuu ; sau cîte unul din noi pe rînd, sau eram toți trei împreună. Și nici măcar o dată nu l-am văzut să fie complet treaz. Clive ne-a încredințat că bea o jumătate de sticlă de whisky înainte de micul dejun și nu aveam nici un motiv să-i pun la îndoială mărturisirea. Adesea începea să ne explice de ce bea el atît de mult — fiindcă era nefericit. Dar pentru ce era nefericit n-am reușit să aflăm niciodată, din cauză că Sally îl întrerupea mereu ca să spună că era timpul să plecăm, ori să-ncercăm la un alt local, or să fumăm toți cîte o țigară, or să mai bem un pahar de whisky. Acum bea și ea aproape la fel de mult ca și Clive. Părea că nu apucă să se îmbete niciodată, dar uneori ochii îi arătau oribil, de parcă ar fi fiert în propriile orbite. Cu fiecare zi, stratul de machiaj de pe fața ei se îngroșa din ce în ce mai mult.

Clive era un bărbat masiv, frumos precum un senator roman și cu un ușor început de burtă. Avea acel aer trist și absent propriu americanilor, care e atît de atractiv întotdeauna ; și cu atît mai atractiv la un om cu bani mulți ca el. Era un personaj vag, melancolic, puțin pierdut, animat de o dorință obscură de a se simți bine, dar nesigur în ce fel să procedeze ca să se simtă bine. Părea că nu e niciodată sigur dacă ceva îi place cu adevărat, sau dacă ceea ce făceam noi însemna *realmente* a te distra. El trebuia asigurat mereu. *Era* oare acesta produsul veritabil ? *Era* acesta oare apogeul garantat al Simțitului Bine ? Zău ? Da, da, desigur — era minunat ! Era grozav ! Ha, ha, ha ! Rîsul lui sonor de colegian se rostogolea jur împrejur, se reverbera, devenea oarecum forțat și murea brusc pe acea notă nedumerită și întrebătoare. Nu îndrăznea să facă un pas fără sprijinul nostru. Și totuși, chiar cînd apela mereu la noi, mi se părea că pot uneori deslușI în vorbele lui ciudate scîntei viclene de sarcasm. Oare ce gîndea el în realitate despre noi ?

În fiecare dimineață, Clive trimitea o mașină închiriată să ne ia pe amîndoi la hotelul unde-și avea el reședința. Șoferul aducea de fiecare dată un buchet copleșitor de flori, comandat la cea mai scumpă florărie de pe Unter den Linden. Într-o dimineață, avînd fixată o lecție cu un elev, am aranjat cu Sally să mă întîlnesc cu ei ceva mai tîrziu. Cînd am ajuns la hotel, am aflat că Sally și Clive plecaseră mai devreme cu avionul la Dresda. Printr-un bilet, Clive își cerea milioane de scuze și mă ruga să mănînc de prînz la restaurantul hotelului, singur, ca invitat al său. N-am vrut să dau curs invitației lui. Mă temeam de acea privire anume a șefului de sală. Pe înserate, cînd Clive și Sally au revenit, el mi-adusese un cadou : un pachet cu șase cămăși de mătase.

— Ar fi vrut să-ți ia o tabacheră de aur, mi-a șoptit la ureche Sally, dar eu i-am spus că ți-ar prinde mai bine niște cămăși. Ale tale sînt într-un hal... Și, în plus, deocamdată e bine să-l luăm încet. N-avem nevoie să creadă despre noi că sîntem niște căutători de aur.

Am acceptat cu recunoștință cămășile de la Clive. Ce altceva puteam face ? Clive ne corupsese pe amîndoi complet. Se subînțelegea că avea să finanțeze lansarea lui Sally în cariera actoricească și vorbea adesea despre ea în maniera lui profund simpatică, de parcă ar fi fost o chestiune absolut minoră, care se putea rezolva fără probleme între niște prieteni. Dar nici nu atingea bine subiectul că atenția lui părea s-o și ia razna — gîndurile îi erau la fel de ușor deturnabile ca și ale unui copil. Cîteodată vedeam cum Sally făcea eforturi considerabile pentru a-și masca nervozitatea și nerăbdarea.

— Te rog, lasă-ne tu puțin acum, iubitule, îmi șoptea ea discret. Clive și cu mine avem de discutat afaceri.

Însă, oricît de mult taet folosea ea în a-l aduce la obiect, nu reușea niciodată să ajungă pînă la capăt. Cînd mă întorceam, după o jumătate de oră, la ei, îl găseam pe Clive zîmbind și sorbind din whisky, iar pe Sally zîmbind dar pentru a-și ascunde nervii întinși la culme.

— Îl ador, îmi spunea ea în mod repetat și foarte grav, ori de cîte ori rămîneam în doi. Era extrem de serioasă în încercarea ei de a crede. Părea o dogmă a unei noi religii îmbrățișate : Sally adoră pe Clive. A adora însă

un milionar e o întreprindere foarte solemnă și trăsăturile lui Sally începeau să adopte, cu o frecvență mereu sporită, acea expresie de extaz a unei călugărițe pe scenă. Și, într-adevăr, cînd fermecătorul Clive oferea, cu aerul său distrat, unui evident cerșetor de profesie cîte o bancnotă de douăzeci de mărci, noi doi schimbam priviri de groază sinceră și neprefăcută. Risipa atîtor bani frumoși ne afecta ca o întîmplare inspirată, ca un soi de miracol aparte.

A venit însă și o după-amiază cînd Clive părea mai treaz ca de obicei. Începuse să facă planuri de viitor. Peste cîteva zile vom părăsi toți trei Berlinul pentru totdeauna. Cu Orient-Expresul ne ducem la Atena. De acolo luăm avionul pînă-n Egipt. Apoi din Egipt la Marsilia. De la Marsilia, cu vaporul, spre America de Sud. Pe urmă Tahiti, Singapore, Japonia, Clive pronunța toate aceste nume pe un ton prozaic, de parcă ar fi fost simple gări pe linia de S-Bahn către Wannsee : le văzuse pe toate. Știa totul. Plictiseala lui prozaică și firească a reușit treptat să dea realitate acestei conversații fără noimă. La urma urmelor, putea chiar s-o și facă. Am început să cred în mod serios că avea de gînd s-o facă într-adevăr. Doar cu un gest, la bogăția lui, putea da un curs fabulos întregii noastre existențe.

Ce se va întîmpla cu noi ? Odată porniți, nu mai puteam reveni înapoi. Dar nici nu-l puteam părăsi pe Clive. Firește că Sally se va mărita cu el. În ce mă privește, voi ocupa o funcție cam nedefinită : un fel de secretar particular, fără atribuții precise. Într-o strălucire de anticipație m-am văzut pe mine însumi, peste zece ani, într-un costum sport, cu pantofi alb-negri de piele, mai rotunjit în fălci și mai împlinit, dînd peste cap un pahar de băutură în holul unui hotel din California.

— Veniți să aruncați un ochi la înmormîntarea asta, ne spuse Clive.

— Ce înmormîntare, dragă ?, întrebă Sally nerăbdătoare. Era un gen nou de întrerupere practicat de el.

— Ce, n-ați observat-o ?, rîse Clive. E o înmormîntare foarte elegantă. De-o oră tot trece alaiul.

Am ieșit toți trei pe balconul camerei lui. Sub noi strada era plină de oameni. Îl înmormîntau pe Heinrich Müller. * Șiruri de funcționari palizi, cu chipuri severe, oficialități guvernamentale, secretari sindicali — toată parada monotonă și plicticoasă a social-democrației prusace — se scurgea pe sub propriile stindarde spre arcele zvelte ale Porții Brandenburg, de pe care eșarfe lungi, negre, se legănau ușor în briza înserării.

— Oricum, ia ziceți, cine era tipul ? întrebă Clive privind în jos. După mine, era vreun mahăr, ceva.

— Da' naiba știe, răspunse Sally căscînd. Uite, Clive iubitule, ce asfințit magnific.

Aici avea dreptate. Noi n-aveam nimic în comun nici cu germanii care mărșăluiau pe stradă, nici cu mortul aflat în sicriu, nici cu inscripțiile de pe stindarde. Peste cîteva zile ne vom pierde orice asemănare cu nouăzeci și nouă la sută din populația globului, cu acei bărbați și acele femei care-și cîștigă existența muncind, care încheie asigurări pe viață, care sînt îngrijorați pentru viitorul copiilor lor. Poate că același lucru simțeau în evul mediu acei oameni care credeau că și-au vîndut sufletele diavolului. Era o senzație ciudată, amețitoare, deloc neplăcută : dar în același timp mă simțeam și puțin speriat. Da, îmi spuneam eu, acum am făcut pasul. De-acum înainte sînt pierdut.

A doua zi dimineață am sosit la hotel la ora obișnuită. Portarul ne-a măsurat din ochi, mi s-a părut mie, cu un aer destul de ciudat.

— Pe cine căutați, doamnă ?

Întrebarea părea atît de deplasată încît am izbucnit amîndoi în rîs.

— Ei, bineînțeles că numărul 365, a răspuns Sally. Pe cine altcineva credeai ? Doar nu ne recunoști după atîta vreme ?

— Mă tem că e imposibil, doamnă. Domnul de la 365 a plecat azi-dimineață în zori.

* Politician german (1876—1931), social-democrat ; ca ministru de externe al Germaniei, a semnat în 1919 Tratatul de la Versailles. În 1920 și 1928—30 a fost cancelar.

— Cum a plecat ? Vrei să spui că lipseşte azi. Ciudat ! Şi la ce oră vine înapoi ?

— N-a spus nimic de venit înapoi, doamnă. A plecat doar spre Budapesta.

În timp ce rămăsesem cu ochii holbaţi la el, un chelner a venit în goană cu un bilet.

„Dragă Sally şi Chris", glăsuia biletul, „nu mai înghit oraşul ăsta nenorocit, aşa că am plecat. Sper să ne mai vedem vreodată, Clive.

(Astea sînt pentru cazul cînd am uitat ceva.)"

Alăturat erau trei bancnote de cite o sută de mărci. Aceste bancnote, împreună cu florile ofilite, cele patru perechi de pantofi şi două pălării ale lui Sally (cumpărate la Dresda) şi cele şase cămăşi ale mele erau tot cîştigul nostru de pe urma prieteniei cu Clive. În prima clipă, Sally a fost extrem de furioasă. Apoi am început să rîdem amîndoi :

— Ei, Chris, mă tem că nu sîntem buni nici de căutători de aur, nu-i aşa, iubitule ?

Restul zilei ni l-am petrecut dezbătînd dacă plecarea lui Clive era sau nu un truc premeditat. Eu mă simţeam înclinat să susţin că nu. Mi-l imaginam părăsind fiecare nou oraş şi fiecare nou rînd de cunoştinţe cam în acelaşi mod ca şi pe noi. În mare măsură îl compătimeam.

Apoi s-a ridicat problema ce urma să facem cu banii lui. Sally a hotărît să pună deoparte două sute cincizeci de mărci pentru nişte haine noi ; iar cincizeci de mărci erau bune de topit chiar în aceeaşi seară.

Însă topitul celor cincizeci de mărci n-a fost nici pe departe atît de distractiv pe cît ne imaginasem noi. Lui Sally îi era cam rău şi nici nu s-a atins de cina cea copioasă pe care ne-am comandat-o. Am fost amîndoi extrem de abătuţi.

— Ştii, Chris, încep să mă gîndesc că pe mine bărbaţii or să mă părăsească mereu. Şi, cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît îmi aduc aminte de mai mulţi bărbaţi care m-au părăsit. Zău că e îngrozitor.

— Eu n-am să te părăsesc niciodată, Sally.

— Serios, iubitule ?... Acum fără glumă, dar cred că sînt genul de Femeie Ideală, dacă înţelegi ce vreau să spun. Sînt genul care îi smulge pe bărbaţi de lîngă ne-

vestele lor, în schimb nu reușesc să păstrez nici unul prea multă vreme alături de mine. Și asta din cauză că sînt tipul pe care orice bărbat își închipuie că-l dorește, pînă ce a reușit să-l aibă, cînd își dă seama că nici nu-l dorea prea tare de fapt.

— Eu zic : mai bine așa decît să fii Rățușca cea Urîtă cu Inimă de Aur, nu ?

— Îmi vine să-mi dau pumni în cap cînd mă gîndesc cît de prostește m-am purtat cu Clive. N-ar fi trebuit niciodată să-l sîcîi cu banii așa cum l-am sîcîit. Cred că-și închipuia despre mine că-s doar o curvuliță oarecare, exact ca toate celelalte. Și zău că îl adoram — în felul meu... Dacă mă lua de nevastă, să știi că om făceam din el. În primul rînd nu-l mai lăsam să bea.

— Chiar tu i-ai oferit un model exemplar.

Am rîs amîndoi.

— Măcar să mă fi părăsit lăsîndu-mi un cec ca lumea, porcul.

— Nu face nimic, dragă. Nu-i el nici primul, nici ultimul de pe lumea asta.

— Nu mai îmi pasă, spuse Sally. M-am plictisit de meseria asta. De-acum încolo în veci să nu mai aud de bărbați cu bani.

A doua zi dimineață, lui Sally îi era foarte rău. Am pus-o amîndoi pe seama băuturii. A rămas culcată toată dimineața în pat, iar, cînd a vrut să se ridice, a leșinat. Eu eram de părere s-o vadă imediat un medic, dar ea se opunea din răsputeri. Pe la ora ceaiului a leșinat din nou și arăta atît de prost după aceea încît domnișoara Schroeder și eu am trimis după un medic fără s-o mai întrebăm.

Cînd a venit, medicul a stat multă vreme la ea. Eram în salonaș cu domnișoara Schroeder, așteptînd să aflăm diagnosticul lui. Dar, spre marea noastră surprindere, acesta a ieșit brusc din apartament, în mare grabă, fără măcar a se mai osteni să ne spună la revedere. M-am dus pe dată în camera lui Sally. Stătea în capul oaselor în pat, cu un rînjet cam înghețat pe față :

— Ei bine, află, Christopher dragul meu, că soarta mi-a jucat o festă de toată minunea.

— În ce fel ?

Sally încercă să rîdă :

— Doctorul zice că o să am un copil.

— Vai de mine !

— Nu fi așa de speriat, iubitule ! E un lucru la care, să știi, eu mă așteptam mai mult sau mai puțin.

— E al lui Klaus, presupun.

— Al lui e.

— Și ce faci acum cu el ?

— Încerc să scap, bineînțeles.

Întinse mîna după o țigară. Eu am rămas privindu-mi prostește pantofii.

— Și n-ar vrea doctorul să...

— Nu, nu vrea. L-am întrebat direct. A fost teribil de șocat. I-am spus : „Omule dragă, ce îți închipui dumneata că s-ar întîmpla cu acest copil nefericit dacă s-ar naște ? Am eu figură de mamă bună pentru el ?“

— Și ce ți-a răspuns ?

— În ce-l privește, mi s-a părut că nu despre asta-i vorba. Singurul lucru care-l interesa e reputația lui medicală.

— Bine, atunci va trebui să căutăm pe cineva care să n-aibă reputație medicală, și gata.

— După părerea mea, îmi spuse Sally, ar fi mai bine s-o întrebăm pe domnișoara Schroeder.

Încît am consultat-o pe gazda noastră. Aceasta a primit bine vestea : era alarmată, ce-i drept, dar extrem de practică. Da, știa ea pe cineva. O prietenă a unei prietene avusese odată probleme. Doctorul era un om absolut calificat și foarte inteligent. Singurul necaz era că avea să fie cam scump.

— Slavă cerului, exclamă Sally, că n-am apucat să topim toți banii porcului de Clive !

— După părerea mea, Klaus ar trebui să...

— Ascultă, Chris. Îți spun o dată pentru totdeauna : dacă te prind că-i scrii lui Klaus despre povestea asta, n-am să te iert în veacii vecilor și n-am să mai vorbesc în viața mea cu tine.

— A, nu, fii liniștită... Sigur că n-o să-i scriu. Nu era decît o sugestie, atîta...

Doctorul însă nu mi-a plăcut. O tot mîngîia și o ciupea pe Sally de braț și-i frămînta mîna în mîna lui. Însă părea

omul potrivit pentru ceea ce ne trebuia nouă. Sally urma să se interneze în clinica lui particulară de îndată ce se elibera un loc. Totul se făcea absolut oficial şi pe faţă. Din cîteva fraze bine lustruite, doctoraşul cel spilcuit a risipit pînă şi ultimul nor de sinistră ilegalitate. Starea sănătăţii lui Sally, i-a explicat el, îi, interzicea să-şi asume riscurile unei naşteri : îi va da el un certificat în acest sens. Nu mai e nevoie să spun că certificatul avea să coste o mulţime de bani. La fel şederea în clinică şi chiar operaţia în sine. Doctorul cerea două sute cincizeci de mărci pe masă, înainte de a începe orice pregătire. Pînă la urmă ne-am tocmit cu el şi am ieşit la două sute. Sally voia cele cincizeci de mărci rămase, după cum mi-a explicat ceva mai tîrziu, ca să îşi cumpere nişte cămăşi de noapte.

În sfîrşit, venise primăvara. Cafenelele îşi scoteau mesele şi umbrelele de soare afară, pe trotuare, iar prăvăliile de îngheţată începeau să îşi deschidă porţile. Pînă la clinică am mers într-un taxi deschis. Datorită vremii frumoase, Sally era, pentru prima oară după săptămîni de zile, într-o stare de spirit mai bună. Însă domnişoara Schroeder, deşi încerca să zîmbească stăpînă pe sine, era totuşi cu lacrimile în ochi.

— Sper că doctorul nu-i vreun evreu, s-a interesat severă domnişoara Mayr. Să nu daţi voie vreunui împuţit de evreu să se atingă de ea, mititica. Numai lucruri de felul ăsta le place să facă, animalele !

Sally avea o cameră drăguţă, curată şi veselă, cu balcon. Am trecut din nou s-o văd, mai pe seară. Cum stătea culcată în pat nemachiată, arăta cu mulţi ani mai tînără, aproape ca o fetiţă.

— Bună, iubitule... După cum vezi, încă nu m-au omorît. Deşi şi-au dat toată silinţa... Nu că-i nostim aici ?... Ce-aş da să mă vadă acum porcul ăla de Klaus... Uite, vezi, asta s-a întîmplat dacă nu i-am înţeles *spiritul*...

Avea puţină febră şi rîdea tot timpul. O soră a intrat o clipă, ca şi cum ar fi căutat ceva, apoi a ieşit, imediat.

— Murea să vadă cum arăţi, mi-a explicat Sally. I-am spus, înţelegi, că tu eşti tatăl. Nu te superi, nu-i aşa, iubitule...

— Deloc. O iau ca pe un compliment.

— Știi, asta simplifică lucrurile. Altfel, dacă nu-i nimeni tatăl, li se pare și lor ciudat. Și nu mi-ar conveni să fiu privită acum de sus sau compătimită ca o biată fată trădată și părăsită de iubitul ei. N-ar fi o postură prea măgulitoare pentru mine, nu ? Încît i-am spus că ne iubim la nebunie, dar că stăm îngrozitor de prost cu banii și nu ne putem permite să ne căsătorim, dar că visăm să fim celebri și bogați cîndva și atunci să avem o familie cu zece copii, ca să compensăm pentru ăsta unul. Și sora a fost foarte mișcată, biata de ea. De fapt, a și plîns. Diseară, cînd e de gardă, o să-mi arate pozele cu iubitul *ei*. Nu că-i o dulce ?

A doua zi domnișoara Schroeder și cu mine am mers împreună la clinică. Am găsit-o pe Sally culcată în pat, cu pătura trasă pînă sub bărbie.

— O, bună și ție și ție ! Nu stați jos ? Cît o fi ceasul ? Apoi s-a întors cu greutate pe-o parte, frecîndu-se la ochi : De unde-s toate florile astea ?

— Noi le-am adus.

— Ce fantastic din partea voastră ! ne zîmbi Sally ușor absentă. Îmi pare rău că sînt așa de amețită azi... Dar porcăria asta de cloroform... Din cauza lui îmi simt capul de-o tonă.

Am stat la ea doar cîteva minute. Pe drum spre casă, domnișoara Schroeder era teribil de tulburată :

— Mă credeți, Herr Issyvoo, că n-aș pune atît de tare la inimă suferința ei nici dacă ar fi propria mea fiică ? Numai cînd o văd, săraca de ea, cum se chinuie, aș vrea să fiu în locul ei, întinsă acolo — asta aș vrea !

Însă a doua zi Sally se simțea iarăși mai bine. Ne-am dus cu toții s-o vizităm : domnișoara Schroeder, domnișoara Mayr, Bobby și Fritz. Bineînțeles că Fritz nici habar n-avea de cele ce se întîmplaseră. Îi spusesem că Sally era operată de un mic ulceraș intern. Ca întotdeauna cînd cineva nu știe despre ce e vorba, a făcut și el tot felul de remarci neintenționate, dar foarte la obiect, despre berze, cărucioare și bebeluși în general ; ba chiar a povestit o bîrfă nou-nouță despre o binecunoscută doamnă din lumea bună a Berlinului, despre care se spunea că suferise de curînd

o anumită operație ilegală. Eu și cu Sally ne-am evitat reciproc privirile.

În seara următoare, am vizitat-o pentru ultima oară la clinică. A doua zi dimineață se externa. Am găsit-o singură și am stat amîndoi pe balcon. Părea mai mult sau mai puțin refăcută și acum putea umbla prin cameră.

— I-am spus sorei-șefe că nu vreau să văd pe nimeni azi, afară de tine. Sally căscă alene. Vizitele astea mă fac să mă simt teribil de obosită.

— Dacă vrei, pot să mă duc și eu.

— A, nu, îmi spuse ea fără prea mult elan. Dacă te duci și tu, vine precis vreo soră și începe să mă bată la cap ; iar, dacă n-am să fiu destul de veselă și vioaie cu ea, or să spună că trebuie să mai rămîn cîteva zile în infernul ăsta, ceea ce n-aș mai putea suporta.

Privi morocănoasă afară, la strada cea liniștită.

— Vezi tu, Chris, într-un fel parcă îmi pare și rău că n-am păstrat copilul ăsta... Ar fi fost un lucru fantastic să-l am. În ultimele vreo două zile începusem parcă să simt ce înseamnă să fii mamă. Știi că azi-noapte am stat aici multă vreme singură și am ținut o pernă în brațe, închipuindu-mi că e copilul meu. Ei bine, a fost cel mai fantastic sentiment de izolare completă de restul lumii pe care l-am avut. Mi-am imaginat cum el ar crește și eu aș munci pentru el și apoi cum, după ce l-aș culca serile, m-aș duce și m-aș culca cu bătrîni scîrboși, ca să fac rost de bani pentru mîncarea și hăinuțele lui... N-ai decît să rînjești, Chris, pînă nu mai poți... Așa mi-am imaginat.

— Și-atunci de ce nu te măriți, Sally, să faci și tu un copil, ca toată lumea ?

— Nu știu... Parcă simt că mi-am pierdut încrederea în bărbați. Nu mă mai interesează nici atîtica... Pînă și tu, Christopher, dacă ai ieși acum pe stradă și te-ar călca un autobuz... desigur că mi-ar părea într-un fel rău, dar pînă la urmă zău că nu mi-ar păsa nici un pic de tine.

— Mulțumesc mult de tot, Sally.

Am rîs amîndoi.

— Bineînțeles că n-am vorbit serios, iubitule — cel puțin nu m-am referit la tine. Tu nu trebuie să iei în

serios tot ce spun eu cînd mă vezi în halul în care sînt. dar îmi trec tot felul de idei tîmpite prin cap. Cînd ai copii, te simţi extrem de primitivă, ca o sălbăticiune sau cam aşa ceva, care-şi apără puiul. Necazul e doar că eu nu mai am nimic ce să mai apăr... Şi cred că din cauza asta şi sînt acum îngrozitor de urîcioasă cu toată lumea.

În parte şi datorită rezultatului acestei convorbiri m-am hotărît brusc, în aceeaşi seară, să contramandez toate lecţiile pe care le aveam fixate, să plec din Berlin cît mai repede cu putinţă şi să mă duc undeva pe malul Mării Baltice, ca să reîncep lucrul la cartea mea. De la Crăciun nu mai scrisesem un rînd.

Cînd i-am împărtăşit lui Sally ideea mea, mi s-a părut oarecum uşurată parcă. Aveam nevoie amîndoi de o schimbare. Am discutat vag posibilitatea să vină şi ea mai tîrziu ; însă chiar de atunci mi-am dat seama că nu va veni. Planurile ei de viitor erau foarte incerte. Mai încolo poate mergea la Paris, ori în Alpi, ori în Sudul Franţei, spunea ea — dacă reuşea să facă rost de bani.

— Dar probabil că o să rămîn aici, a adăugat. Aş fi foarte fericită aşa. Mi se pare că am început să mă deprind cu oraşul ăsta.

M-am întors la Berlin pe la mijlocul lui iulie.

În tot acest interval n-am primit nici o veste din partea lui Sally, cu excepţia a vreo cinci-şase cărţi poştale, schimbate în timpul primei luni a absenţei mele. N-am fost însă foarte surprins cînd am aflat că părăsise camera ei din apartamentul unde amîndoi eram chiriaşi.

— Sigur, o înţeleg foarte bine că a plecat. Eu nu-i puteam oferi confortul pe care ea avea tot dreptul să-l pretindă ; mai ales că nici n-avem apă curentă în camere. Ochii sărmanei domnişoare Schroeder înotau în lacrimi cînd vorbea. Şi totuşi a fost o mare dezamăgire pentru mine... Domnişoara Bowles s-a purtat foarte generos cu mine, nu mă pot plînge. A insistat să achite camera pînă la sfîrşitul lui iulie. Banii mi se cuveneau, sigur că da, pentru că nu m-a anunţat că pleacă pînă pe 21 — dar nu i-aş fi amintit niciodată de ei... Era o tînără atît de şarmantă...

— Aveţi cumva adresa ei ?

— A, da, şi numărul de telefon. O s-o sunaţi, nu-i aşa ? O să fie fericită să vă vadă... Domnii ceilalţi au venit şi-au plecat, dar dumneavoastră aţi fost un prieten adevărat, Herr Issyvoo. Ştiţi, eu totdeauna am sperat că dumneavoastră doi o să vă căsătoriţi pînă la urmă. Aţi fi făcut o pereche ideală împreună. Dumneavoastră aveaţi mereu asupra ei o influenţă bună şi echilibrată, iar ea vă mai descreţea puţin fruntea cînd stăteaţi prea cufundat în cărţile şi în studiul dumneavoastră... Da, da, Herr Issyvoo, puteţi să rîdeţi dumneavoastră, dar nu se ştie niciodată ! Poate că încă nu e prea tîrziu !

A doua zi dimineaţă domnişoara Schroeder m-a trezit extrem de agitată :

— Herr Issyvoo, Herr Issyvoo, ce credeţi ? Au închis Darmstädter und National ! Nu m-ar mira să fie mii şi mii de oameni ruinaţi acum. Lăptarul zice că-n două săptămîni o să avem război civil în Germania. Ei, ce spuneţi de una ca asta ?

De îndată ce m-am îmbrăcat, am şi coborît în stradă. Şi, într-adevăr, în faţa filialei din colţul lui Nollendorfplatz erau o mulţime de oameni, bărbaţi cu săculeţe de piele şi femei cu sacoşe de plasă — întocmai ca domnişoara Schroeder. Obloanele de fier erau trase pînă jos deasupra ferestrelor băncii. Majoritatea oamenilor priveau concentraţi sau cu un aer uşor prostesc la uşa cea încuiată. În mijlocul acesteia era prins un mic anunţ, tipărit în minunate caractere gotice, ca o pagină dintr-un autor clasic. Anunţul spunea că Reichspresident-ul se declarase garant pentru toate depunerile. Totul era în perfectă regulă. Numai că banca nu se mai deschidea.

Un băieţaş se juca printre oameni cu cercul lui. Acesta s-a lovit de picioarele unei femei, care s-a şi răstit la el :

— *Du, sei bloss nicht so frech !* * Obrăznicătură mică ce eşti ! Ce cauţi aici ?

O altă femeie i s-a alăturat, năpustindu-se şi ea asupra copilului :

— Pleacă de-aici ! Nu-nţelegi de vorbă bună, nu ?

* Hei, nu fi atît de obraznic ! (germ.)

Iar o a treia l-a întrebat, cu furie amestecată cu sarcasm :

— Nu cumva ai şi tu bani depuşi aici ?

Băieţaşul s-a făcut nevăzut pe dată din faţa mîniei lor acumulate şi aflate pe punctul de a exploda.

În acea după-amiază a fost foarte cald. Amănunte ale noilor decrete excepţionale au apărut în ziarele de seară — toate sobre, de orientare guvernamentală. Un titlu alarmist ieşea ostentativ în evidenţă, barat cu tuş roşu ca sîngele : „Totul se prăbuşeşte !" Un ziarist nazist le reamintea cititorilor săi că a doua zi, 14 iulie, era sărbătoarea naţională a Franţei şi că, fără îndoială, adăuga el, francezii se vor bucura în mod deosebit anul acesta cu gîndul la apropiata perspectivă a prăbuşirii Germaniei. Intrînd într-un magazin de îmbrăcăminte, mi-am cumpărat o pereche de pantaloni din flanelă, pe care am dat douăsprezece mărci şi cincizeci — un gest de încredere din partea Angliei. Apoi m-am urcat în metrou şi m-am dus s-o vizitez pe Sally.

Locuia într-un bloc cu apartamente de cîte trei camere, destinat pentru o colonie de artişti, nu departe de Breitenbachplatz. Cînd am sunat, mi-a deschis ea însăşi.

— Buuună, Chris, porc bătrîn ce eşti !

— Bună, Sally dragă !

— Ce mai faci ?... Fii atent, iubitule, să nu mă şifonezi, că trebuie să plec peste cîteva clipe.

N-o mai văzusem niciodată îmbrăcată complet în alb. Îi stătea bine. Însă arăta slăbită la faţă şi îmbătrînită. Era pieptănată altfel acum şi avea un permanent superb.

— Arăţi minunat, i-am spus.

— Serios ? zîmbi Sally cu zîmbetul ei mulţumit, visător şi sigur de sine.

Am urmat-o în salonul apartamentului. Unul din pereţi era o fereastră imensă. Avea o mobilă dintr-un lemn de culoarea vişinei şi un divan foarte jos, cu perne ţipător înflorate. Un căţel alb şi flocos, ca o miniatură, sări în picioare şi începu să latre subţire. Sally îl luă în braţe, mimînd gestul de a-l săruta, însă fără a-l atinge cu buzele.

— *Freddi, mein Liebling, Du bist* sooo *süss !* *

* Freddi, iubitule, tu eşti *atît* de dulce ! (germ.)

— E al tău? am întrebat-o observînd progresul accentului ei în germană.

— Nu. E al Gerdei, fata cu care locuiesc.

— O cunoşti de mult ?

— De vreo săptămînă-două.

— Şi cum e ?

— Nu-i rea. Da-i zgîrcită ca naiba. Practic pentru orişice fleac sînt nevoită să plătesc.

— E frumos aici.

— Ţi se pare frumos ? Da, cred că-i un schimb bun. În orice caz e mult mai plăcut decît în hruba aia din Nollendorfplatz.

— Dar de ce-ai plecat ? Te-ai certat cu domnişoara Schroeder ?

— Nu, nu chiar. Atît, că m-am săturat de vorbăria ei. Mi-a împuiat pur şi simplu capul. Zău, e o femeie teribil de plicticoasă.

— Ea ţine foarte mult la tine.

Sally ridică din umeri cu o uşoară mişcare de nerăbdare şi indiferenţă. În tot timpul discuţiei am observat că-mi evită privirile. A urmat o lungă tăcere. Mă simţeam încurcat şi uşor jenat. Am început să mă întreb cît de curînd puteam invoca o scuză ca să plec.

Apoi a sunat telefonul. Sally căscă şi-şi puse aparatul pe genunchi.

— Ealuuu, cu cine vorbesc ? Da, eu sînt... Nu... Nu... Serios că nu ştiu... *Foarte* serios, n-am deloc idee. Să ghicesc ? Strînse din nas încreţindu-l : Nu-i cumva Erwin ? Nu ? Paul ? Nu ? Stai puţin... Să mă gîndesc...

— Şi acum, iubitule, eu trebuie să fug ! îmi strigă Sally cînd, în sfîrşit, termină convorbirea. Şi-aşa am întîrziat aproape două ore.

— Ai un nou prieten.

Dar Sally nu-mi luă în seamă zîmbetul. Îşi aprinse o ţigară cu o expresie de vagă neplăcere.

— Trebuie să mă văd cu un tip pentru o afacere, îmi spuse ea laconic.

— Şi noi doi cînd ne mai vedem ?

— Dè, ştiu şi eu, iubitule... Am atîtea pe cap, în momentul de faţă... Mîine sînt toată ziua plecată din Berlin,

probabil și poimîine... Te-anunț eu... S-ar putea să mă mut curînd la Frankfurt.

— Ai găsit o slujbă acolo ?

— Nu. Nu chiar. Tonul lui Sally era laconic și refuza subiectul. M-am hotărît oricum să nu mai încerc nimic cu filmele pînă în toamnă. Vreau să mă odihnesc o vreme.

— S-ar părea că ți-ai făcut o mulțime de prieteni noi.

Din nou atitudinea lui Sally deveni evazivă și prudent detașată :

— Da, cred că da... Probabil ca o formă de reacție după toate lunile alea state la domnișoara Schroeder, cînd nu m-am văzut și eu cu nici un suflet.

— În regulă, i-am spus eu neputîndu-mi reprima un rînjet malițios, atunci sper, pentru binele tău, că nici unul dintre prietenii cei noi pe care ți i-ai făcut nu avea banii depuși la Darmstädter und National.

— De ce ? se arătă ea pe dată interesată. S-a întîmplat ceva ?

— Chiar vrei să spui că nici n-ai auzit ?

— Habar nu am. Eu nu citesc niciodată ziarele, iar azi încă n-am ieșit din casă.

I-am comunicat vestea falimentului băncii. La sfîrșitul povestirii mele arăta destul de alarmată.

— Și de ce nu mi-ai spus asta de la început ? exclamă ea impacientată. S-ar putea să fie serios.

— Îmi pare rău, Sally. Dar mi-am închipuit că știai deja... mai ales cum te învîrți tu acum mai mult prin cercurile financiare...

Însă n-a sesizat înțepătura mea. Stătea încruntată, adîncită cum era în gîndurile ei.

— Dacă era *foarte* grav, mă suna Leo și-mi spunea... murmură ea în cele din urmă, reflexie ce păru să-i ridice o piatră grea de pe suflet.

Am însoțit-o pînă la colțul străzii, unde a făcut semn unui taxi să oprească.

— E foarte peste mînă să locuiești atît de departe, îmi spuse ea la despărțire. S-ar putea să am în curînd o mașină. Apropo, și-aduse aminte chiar în clipa cînd să ne luăm rămas bun, cum a fost șederea ta pe insula Rügen ?

— Am înotat mult.

— Atunci la revedere, iubitule. Sper că o să ne vedem curînd.

— La revedere, Sally. Distracție plăcută.

La vreo săptămînă după această întîlnire, mă trezesc cu un telefon de la ea :

— Poți veni la mine acum, imediat, Chris ? E ceva foarte important. Vreau să te rog să-mi faci un serviciu.

Și de data aceasta am găsit-o singură în apartament.

— Vrei să cîștigi niște bani, iubitule ? m-a întrebat ea în loc de bună ziua.

— Bineînțeles.

— Atunci e splendid! Uite, treaba stă așa... Era într-un capot roz și pufos și își pierdea întruna respirația. Un tip pe care-l cunosc eu vrea să lanseze o revistă. O să fie ceva foarte pretențios și artistic, cu o mulțime de poze frumoase, moderne, călimări și capete de fete întoarse pe dos — mă rog, cunoști tu genul... Problema e că fiecare număr va fi dedicat cîte unei țări și se va ocupa de ea pe larg, cu articole despre obiceiuri și tradiții, în fine, și-așa mai departe... Iar prima țară pe care vor s-o facă e Anglia și mi-au cerut mie să scriu un articol despre Fata Engleză... Bineînțeles că n-am nici cea mai vagă idee despre ce-ar trebui să scriu, încît ce m-am gîndit ? Să scrii tu articolul ăsta în numele meu și să încasezi toți banii. N-aș vrea decît să nu-l refuz pe individul care scoate revista, pentru că s-ar putea să-mi fie teribil de util în diferite alte feluri, mai tîrziu...

— Bine, atunci am să-ncerc.

— În cazul ăsta-i fantastic !

— Și cît de repede ai nevoie de el ?

— Vezi tu, iubitule, aici e buba. Mi-ar trebui în clipa asta... Altfel nu mai e de nici un folos, pentru că eu l-am promis acum vreo patru zile și efectiv trebuie să i-l dau în astă seară... Nu-i nevoie să fie prea lung. Vreo cinci sute de cuvinte.

— O să-mi dau toată silința...

— Bine. E nemaipomenit... Ia loc unde-ți place. Poftim hîrtie. Ai stilou ? A, da, și-aici uite un dicționar, dacă se-ntîmplă să nu știi cum se scrie vreun cuvînt... Iar eu între timp mă duc la baie.

După trei sferturi de oră, cînd Sally a apărut îmbrăcată de ieşit în oraş, eram gata şi eu. Ca să fiu sincer, eram destul de mulţumit de rezultatul străduinţei mele.

A citit textul cu multă grijă, adunînd o cută abia schiţată între sprîncenele ei atît de frumos desenate. Cînd a fost gata, a pus manuscrisul jos şi a oftat :

— Îmi pare rău pentru tine, Chris, dar nu aşa ceva trebuia să fie.

— Nu aşa ceva trebuia să fie ? am întrebat cu sincer luat prin surprindere.

— Sigur că nu, deşi din punct de vedere literar e foarte bun şi aşa mai departe...

— Şi-atunci ce nu-i bine la el ?

— N-are destul nerv. Sally era foarte categorică. Nu-i deloc genul de articol de care are nevoie individul ăsta.

Am ridicat din umeri :

— Îmi pare rău, Sally. Eu am făcut tot ce-am putut. Dar ziaristica, vezi tu, nu prea e slăbiciunea mea.

A urmat o tăcere încărcată de reproşuri. Orgoliul îmi fusese rănit.

— Dumnezeule mare, dar ştiu cine mi-l poate face, dacă-l rog ! exclamă deodată Sally sărind în picioare. Cum de nu m-am gîndit la el mai înainte ? Apucă telefonul şi formă un număr : O, ealuuu, Kurt iubitule...

În răstimp de trei minute îi explicase totul despre articol. Punînd înapoi receptorul în furcă, mă anunţă triumfătoare :

— E formidabil ! Mi-l scrie imediat... — Făcu o mică pauză de efect, apoi adăugă : Era Kurt Rosenthal.

— Ăsta cine mai e ?

— N-ai auzit niciodată de el ? Sally era nemulţumită de ignoranţa mea ; dar se prefăcu numai extrem de surprinsă : Aveam impresia că te interesează cinematograful. E de la mare distanţă cel mai bun scenarist tînăr. Cîştigă de altfel grămezi de bani. Articolul ăsta a spus că-l scrie doar ca să-mi facă mie un serviciu, bineînţeles... Zicea că i-l dictează secretarei în timp ce se bărbiereşte şi că pe urmă i-l trimite el direct acasă editorului... E un tip absolut fantastic !

— Şi eşti convinsă că o să fie exact ce vrea editorul de data asta ?

— Te cred și eu că o să fie ! Kurt doar e un geniu! Poate face orice. Acum scrie un roman în timpul liber. Are un program atît de încărcat încît nu-l poate dicta decît în timp ce servește micul dejun. Mai deunăzi mi-a dat să citesc primele lui capitole. Sincer vorbind, cred că e fără discuție cel mai bun roman pe care l-am citit vreodată.

— Chiar așa ?

— Eu genul ăsta de scriitor îl admir cel mai mult, continuă Sally, atentă să-mi evite privirile. E nemaipomenit de ambițios și muncește absolut non-stop ; iar de scris îți poate scrie fără probleme orice — orice ai nevoie adică: scenarii, romane, piese, poezii, reclame... Nu e deloc arogant în privința asta. În orice caz nu ca tinerii care, dacă au scris și ei o carte, încep să nu mai discute decît despre Artă, cu A mare și-și închipuie că sînt buricul pămîntului... Mie îmi vine să și vărs cînd îi aud...

Oricît de enervat eram pe ea, nu m-am putut abține să nu rîd :

— De cînd mă condamni tu atît de tare, Sally ?

— Eu... nu te condamn, dar tot nu mă privea în ochi, de ce aș face-o ?

— Da-ți vine să și verși cînd mă auzi.

— Nu știu ce s-a-ntîmplat cu tine... Dar pari deodată așa, schimbat...

— Cum adică schimbat ?

— Mi-e greu să îți explic... Parcă-ți lipsesc energia sau voința de a realiza ceva. Și ești atît de diletant pe deasupra. Mă deprimă să te văd așa.

— Îmi pare rău că te necăjesc.

Dar tonul meu voit glumeț suna destul de forțat acum. Sally privea încruntată la pantofiorii ei cei negri.

— Trebuie să ții cont că eu sînt femeie, Christopher. Și femeilor le place ca bărbații să fie puternici și hotărîți și să lupte pentru o carieră în viață. Femeia vrea să fie maternă față de bărbat și să-i apere latura slabă, dar el trebuie să aibă și o latură tare, pe care ea s-o poată respecta... Dacă ai să ții vreodată la o femeie, te sfătuiesc să n-o lași să observe la tine că n-ai nici o ambiție în viață. Pentru că altfel o să ajungă să te disprețuiască.

— Da, înțeleg... Și bănuiesc că tot ăsta-i principiul după care-ți alegi tu prietenii — mă refer la *cei noi*, desigur.

Aici Sally însă izbucni :

— Îți vine ușor ție să-ți bați joc de prietenii mei pentru că au capetele făcute pentru afaceri. Dacă au bani, e numai fiindcă și-au dat osteneala să-i cîștige, să știi... Îmi imaginez că tu te socoți mai bun decît ei.

— Da, Sally, dacă tot mă-ntrebi ; și dacă ei sînt chiar așa cum mi-i închipui eu, într-adevăr mă socot mai bun.

— Vezi, asta-i, Christopher ! Reacția ta e tipică și mă deprimă cel mai mult la tine : ești încrezut și leneș. Dacă afirmi lucruri de genul ăsta, ar trebui să poți face și dovada lor.

— Și cum poate dovedi un om că e mai bun decît altul ? În plus, nici n-am afirmat una ca asta. Am spus doar că mă socot mai bun — nu-i decît o chestiune de gust.

Sally nu răspunse nimic. Ușor încruntată, își aprinse o țigară.

— Spui că îți par schimbat, am continuat eu. Ca să fiu absolut sincer, și eu am avut aceeași impresie despre Tine.

Sally nu păru surprinsă.

— Serios, Christopher ? Poate că ai dreptate. Nu știu... Sau poate că nu ne-am schimbat nici unul din noi. Poate că ne vedem în fine așa cum sîntem de fapt. Și ne deosebim îngrozitor de tare în multe privințe, să știi.

— Da, lucrul ăsta l-am observat și eu.

— Cred, spuse Sally fumînd meditativă, cu ochii ațintiți la pantofi, că ne-am cam dezvățat unul de altul, puțin.

— Poate că da... Am zîmbit. Sensul real al vorbelor lui Sally era cum nici nu se putea mai clar : În orice caz, nu e nevoie să ne certăm pentru atîta lucru.

— Bineînțeles că nu, iubitule.

A urmat o tăcere. Apoi am spus că trebuia să plec. Eram foarte încurcați amîndoi acum și peste măsură de politicoși.

— Ești sigur că nu vrei o cafea ?

— Nu, mulțumesc mult de tot.

— Atunci poate un ceai ? E deosebit de bun. L-am primit de curînd cadou.

— Nu, mulțumesc foarte mult încă o dată, Sally. Dar acum chiar că trebuie s-o iau din loc.

— Vorbești serios ? Părea însă destul de ușurată. Și nu uita să mă mai suni din cînd în cînd, ne-am înțeles ?

— Ne-am înțeles.

Abia după ce-am părăsit propriu-zis imobilul și am început să umblu pe stradă repede, mi-am dat seama deodată cîtă furie și rușine se adunaseră în sufletul meu. Ce ticăloasă mică și fără scrupule e, mă gîndeam. Dar la urma urmelor, îmi spuneam tot eu, nu e decît așa cum o știusem de la început că e. Ba nu, nu e adevărat : nu așa o știusem. Mă amăgisem singur — de ce să nu recunosc adevărul ? — crezînd că ținea la mine. Se pare că mă înșelasem ; dar puteam eu oare s-o învinuiesc pe ea pentru prostia mea ? Și totuși o învinuiam, ba chiar eram furios pe ea ; nimic nu mi-ar fi făcut mai multă plăcere în acel moment decît s-o văd bătută bine cu nuiaua. De fapt, eram indispus într-un mod atît de stupid încît am început să mă întreb dacă, în toată această vreme, nu fusesem cumva, în felul meu ciudat și aparte, în realitate îndrăgostit de Sally.

Dar nu, nu era nici dragoste la mijloc — ci mult mai rău. Era în joc orgoliul meu rănit, și anume un orgoliu de speța cea mai ieftină și cea mai copilăroasă. Și nu m-ar fi afectat vreun pic părerea ei despre acel articol al meu — sau foarte puțin, poate, numai foarte-foarte puțin ; înfumurarea mea literară era impermeabilă la orice-ar fi putut veni din partea uneia ca *ea* — , ci mă deranjau criticile ce mi le aducea. Femeile astea aveau un adevărat talent de a-i dezumfla pe bieții bărbați ! N-avea nici un rost să-mi spun acum în sinea mea că Sally avea vocabularul și mentalitatea unei eleve de doisprezece ani, că era absolut ridicolă și absurdă ; n-avea nici un rost — știam doar atît, că fusesem făcut să mă simt ca un impostor. Dar nu eram eu oare puțin și un impostor — deși nu pentru acele motive ridicole înșirate de ea —, cu felul meu rafinat de a mă adresa elevelor de sex feminin și cu recent dobînditul meu socialism de salon ? Ba da, eram. Dar ea habar n-avea de toate astea. Puteam s-o impresionez foarte ușor. Aici era și partea cea mai umilitoare a întregii isto-

rii ; ratasem întîlnirea noastră încă din prima clipă. Rosisem şi mă bîlbîisem, în loc să apar în ochii ei şarmant, convingător, patern, superior, matur. Încercasem să concurez cu bestia aia mică de Kurt chiar pe terenul lui ; adică, desigur, exact ceea ce voia şi dorea să mă vadă Sally făcînd ! După atîtea luni de zile comisesem unica eroare cu adevărat fatală — îi demonstrasem că eram nu doar incompetent, ci şi gelos. Da, chiar vulgar de gelos. Îmi venea să-mi trag singur picioare în fund. Pînă şi simplul gînd la Sally mă făcea să mă roşesc de ruşine din cap pînă în picioare.

Mă rog, prostia o făcusem de-acum şi gata. Nu-mi rămînea decît o singură soluţie în faţă, iar aceea era să-ncerc să dau totul uitării. Şi, categoric, mi-era cu neputinţă s-o mai văd vreodată pe Sally în ochi.

La vreo zece zile după această întîmplare, am primit într-o dimineaţă vizita unui tînăr scund, palid, cu păr negru şi care vorbea fluent engleza americană, deşi cu un uşor accent străin. Mi-a spus că se numea George P. Sandars. Văzuse anunţul meu că dau lecţii de engleză în „B. Z. am Mittag".

— Şi cînd aţi dori să-ncepeţi ? l-am întrebat.

Însă tînărul clătină grăbit din cap. A nu, el nu venise pentru lecţii. Destul de dezamăgit, am aşteptat răbdător să-mi explice motivul vizitei. Însă el nu părea deloc grăbit să-mi ofere o explicaţie. În schimb, a acceptat o ţigară din partea mea, s-a aşezat pe un scaun şi a început să-mi vorbească degajat despre Statele Unite. Fusesem vreodată la Chicago ? Nu ? Bine, atunci auzisem cumva de James L. Schraube ? Nu auzisem ? Tînărul scoase un suspin uşor. Avea aerul că e foarte răbdător cu mine şi cu lumea în general. Se vedea că mai trecuse prin acest chestionar cu o mulţime de oameni încă. James L. Schraube, m-a lămurit el, era un om cu greutate în Chicago, proprietarul unei reţele de restaurante şi al mai multor cinematografe. Avea două case mari la ţară şi un yacht pe Lacul Michigan. Şi nu mai puţin de patru maşini. În acest moment eu am început să bat darabana cu degetele pe masă. O expresie de stingherealã trecu pe faţa tînărului meu vizitator,

care se scuză că-mi răpea din timpul meu atît de prețios; dacă-mi povestise despre domnul Schraube, adăugă el, o făcuse numai bănuind că voi fi interesat — tonul său continea în el și un mic repros discret — și de asemeni pentru că domnul Schraube, dacă l-aș fi cunoscut, ar fi garantat că siguranță pentru respectabilitatea prietenului său Sandars. Mă rog... sigur... acum n-avea ce face... pe scurt, îl puteam împrumuta cu două sute de mărci ? Acești bani îi trebuiau ca să poată porni o afacere ; era o ocazie unică, pe care o pierdea definitiv dacă nu făcea rost de bani pînă a doua zi dimineață. Urma să-mi restituie suma în decurs de trei zile. Dacă-i dădeam banii acum, trecea din nou mai pe seară să-mi arate actele doveditoare că tranzacția era absolut reală.

Nu ? Atunci, mă rog... Nu părea peste măsură de afectat. Se și ridică să plece, întocmai ca un om de afaceri care-și pierduse douăzeci de minute prețioase pe seama unui posibil cumpărător ; părea să vrea să-mi spună implicit și amabil că eu pierdeam prin acest refuz, nu el. Însă la ușă mai zăbovi un moment : cunoșteam eu, din întîmplare, ceva actrițe de film ? În mod colateral, o făcea și pe comis-voiajorul cu un nou tip de cremă de față, inventată anume pentru a feri pielea de uscăciune de la lumina reflectoarelor de pe platourile de filmare. Vedetele de la Hollywood o foloseau toate deja, dar în Europa ea era încă necunoscută. Dacă găsea vreo jumătate de duzină de actrițe care s-o folosească și apoi s-o recomande mai departe, acestea primeau deocamdată eșantioane gratuite și în continuare comenzi la jumătate din preț.

După un moment de ezitare, i-am oferit totuși adresa lui Sally. Nu știu nici eu ce mi-a venit în clipa aceea. În parte, desigur, pentru a scăpa de acest tînăr, care dădea semne că dorea să se reașeze, spre a continua discuția începută. În parte, însă, poate, și dintr-un spirit malițios. N-o să fie nici o pagubă pentru Sally să facă față la dialogul lui timp de o oră-două : doar îmi spusese că îi plac bărbații ambițioși. Poate primea și vreun borcan cu cremă de față — dacă exista vreo asemenea cremă. Iar dacă o tapa de cele două sute de mărci — o privea, și-așa n-avea prea mare importanță. Individul nu putea fraieri nici măcar un copil.

— Însă, orice ar fi, l-am pus eu în gardă, nu spuneți că eu v-am trimis.

A consimțit pe loc, zîmbindu-mi complice. Probabil avea explicația lui pentru această dorință a mea, căci nu i s-a părut deloc ciudată. Cînd a pornit în jos pe scări, și-a ridicat amabil pălăria. Pînă a doua zi dimineață uitasem complet de persoana lui.

După cîteva zile am primit un telefon de la Sally. Cum mă întrerupsese din mijlocul unei lecții, am fost extrem de scurt și urîcios cu ea.

— A, tu ești, Christopher iubitule ?

— Da, eu.

— Auzi, poți trece pe la mine în clipa asta ?

— Nu.

— O... Refuzul meu o șocase în mod evident. După o tăcere de un minut, a continuat pe un ton de umilință neobișnuit la ea : Presupun că ești foarte ocupat.

— Da. Sînt.

— Atunci... te-ai supăra îngrozitor dacă aș veni eu pînă la tine ?

— În legătură cu ce ?

— Iubitule, vocea lui Sally era de-a dreptul disperată, nu pot să-ți explic mai mult la telefon... E vorba de ceva foarte serios.

— A, înțeleg, încercam eu să fiu cît mai urîcios cu putință, vreun alt articol pentru o revistă, poate ?

Cu toate acestea, de îndată ce am rostit aceste cuvinte, am și izbucnit amîndoi în rîs.

— Tu ești o brută, Chris ! clinchetea veselă vocea lui Sally pe fir ; apoi își reveni deodată : Nu, iubitule, de data asta te rog să mă crezi : e un lucru teribil de serios, îți spun cu toată sinceritatea. Făcu o pauză, apoi adăugă dramatic : Și tu ești singul om de pe lumea asta care mă poate ajuta.

— Of, bine, bine... Deja supărarea îmi trecuse pe jumătate. Hai, vino peste o oră.

— Deci să încep cu începutul, iubitule, nu-i așa ?... Ieri dimineață mă sună un individ și mă-ntreabă dacă

poate trece pe la mine ca să mă vadă. Zicea că e vorba de o chestiune foarte importantă ; și, cum părea să știe numele meu și tot restul, bineînțeles că i-am spus : Da, sigur, să vină imediat... Și a venit. Zicea că îl cheamă Rakowski — Paul Rakowski — și că era unul dintre agenții europeni al lui Metro-Goldwyn-Mayer, drept care venise să-mi facă o ofertă. Zicea că studioul era în căutarea unei actrițe englezoaice care să vorbească limba germană, pentru a juca într-o comedie ce urma să fie turnată pe Riviera Italiană. Era teribil de convingător în tot ceea ce povestea ; mi-a spus și cine va fi regizorul și operatorul și directorul artistic și chiar și cine a scris scenariul. Natural că nu auzisem de nici unul din ei, dar nu mi s-a părut nimic ciudat : de fapt totul suna mult mai real așa, pentru că majoritatea oamenilor și-ar fi ales unul din numele pe care le întîlnești mereu prin ziare... În orice caz, mi-a spus că acum, dacă tot mă văzuse, putea garanta că eu eram persoana potrivită pentru rol și că aproape că mi-l putea promite, dacă reușeam să trec de probe... Încît bineînțeles că am fost pur și simplu entuziasmată și l-am întrebat cînd aveau loc probele, iar el mi-a spus că încă vreo zi sau două nu, pînă reușea să aranjeze totul cu cei de la Ufa... Pe urmă am început să vorbim despre Hollywood și mi-a povestit tot felul de întîmplări de acolo — presupun că puteau să fie *într-adevăr* lucruri citite prin revistele de cinema, însă parcă-mi vine să pun mîna-n foc că nu erau — și mi-a spus cum se realizează efectele sonore și trucajele ; serios, era teribil de interesant și sînt sigură că trebuie să fi umblat printr-o mulțime de mari studiouri... În orice caz, cînd am terminat de vorbit despre Hollywood, a trecut la tot felul de povești despre restul Americii și despre oamenii pe care-i cunoștea el acolo și despre gangsteri și New York. Zicea că tocmai venea de la New York și că bagajul încă îi era în vamă la Hamburg. De fapt, mă gîndeam și eu că era cam straniu cît de sărăcăcioasă îi arăta îmbrăcămintea ; dar, după ce mi-a spus povestea cu vama, mi s-a părut absolut normal... Ei, și acum trebuie să-mi promiți că nu ai să rîzi la partea asta, Chris, pentru că altfel n-o să mai fiu în stare să-ți mai spun nimic; n-a trecut mult și s-a apucat să-mi facă o curte nebună. La început am fost destul de supărată pe el, fiindcă le cam

amestecca, afacerile şi plăcerea; dar pe urmă, după o vreme, nu prea mi-a mai păsat, pentru că tipul avea destul de mult farmec, de un gen mai degrabă slav... Pînă la sfîrşit m-a invitat la cină şi ne-am dus împreună la Horcher, unde am mîncat una din cele mai formidabile mese din viaţa mea (măcar cu atîta consolare am rămas); doar cînd a venit nota, mi-a spus : „O, apropo, iubito, nu m-ai putea tu împrumuta cu trei sute de mărci pînă mîine ? Am numai dolari la mine şi nu mi-i schimbă decît la bancă". Bineînţeles că i-am dat : şi ghinionul meu a fost că aveam o mulţime de bani la mine în seara aia... Dar pe urmă tot el cică : „Hai să comandăm şi o sticlă de şampanie, să bem în cinstea contractului nostru". Am fost de acord şi cred că m-am ameţit destul de tare, pentru că m-a rugat să rămîn cu el peste noapte şi eu am spus că da. Ne-am dus la unul din acele hoteluri mici de pe Augsburger Strasse — nu-i mai ţin minte numele, dar l-aş putea recunoaşte uşor... O văgăună înfiorătoare... Oricum nu prea mai ştiu ce s-a întîmplat mai departe. Abia azi-dimineaţă am început să cîntăresc lucrurile ca lumea, în timp ce el dormea încă ; şi să mă-ntreb dacă totul era oare în ordine cu băiatul ăsta... Nu-i observasem pînă atunci lenjeria : dar am fost cam şocată văzîndu-i-o acum. Te-ai aştepta de la un tip important în cinematografie să poarte mătase direct pe piele, nu ? Ei bine, el purta nişte chestii absolut fantastice, ca dintr-un fel de camelhaar, sau cam aşa ceva ; şi arătau de parcă ar fi fost ale lui Ioan Botezătorul. Ca să nu mai vorbim că avea un ac de cravată obişnuit, din tinichea curată, de la Woolworth. Şi nu ar fi fost un cap de ţară că hainele lui arătau cam roase, dar îţi dădeai seama că nici noi nu fusese vreodată prea mare lucru de capul lor... Tocmai mă hotărîsem să mă ridic din pat şi să arunc o privire prin buzunarele lui, cînd s-a trezit şi a trebuit să renunţ. Aşa încît ne-am comandat micul dejun... Nu ştiu dacă-şi închipuia cumva că eram prea nebunește îndrăgostită de el ca să nu mai observ, sau dacă obosise de a-şi mai da osteneala să se prefacă, dar azi-dimineaţă era cu totul alt om — un mic vagabond oarecare. Mînca gemul direct de pe lama cuţitului, drept care natural că cea mai mare parte a nimerit pe aşternut. Şi mai sugea interiorul oului cu un leorbăit de groază.

Nu am putut să nu rîd de el, ceea ce l-a înfuriat la culme... Atunci a spus : „Vreau să beau bere !“ I-am spus : Foarte bine, sună la recepţie şi zi să-ţi trimită în cameră. Ca să fiu sinceră, începusem să mă cam tem de el. Se încrunta urît, ca un om al cavernelor ; aveam tot mai clară convingerea că trebuie să fie nebun. Aşa că m-am gîndit să-i fac cît mai mult pe plac... În orice caz, sugestia mea i s-a părut probabil bună, pentru că a luat telefonul şi s-a pornit pe o lungă conversaţie, la capătul căreia s-a înfuriat teribil, fiindcă, spunea el, hotelul refuza să servească bere în camere. Abia acum îmi dau seama că probabil a ţinut receptorul tot timpul la ureche şi doar s-a prefăcut că vorbeşte ; fapt e că i-a reuşit îngrozitor de bine şmecheria asta şi eu eram, mă rog, mult prea speriată ca să mai observ ceva. Mă temeam să nu-l apuce cumva cheful să mă omoare pentru că nu avea bere să bea... Dar s-a purtat destul de liniştit. A spus că trebuie să se îmbrace ca să coboare el s-o cumpere. În regulă, i-am spus... Şi aştept, aştept, nimic. Într-un tîrziu, sun camerista şi-o întreb dacă-l văzuse ieşind din hotel. „Da, cum să nu ?“, răspunde fata. „Domnul a achitat şi a plecat acum vreo oră... Zicea să nu vă deranjeze nimeni.“ Eram atît de surprinsă încît am spus : „Da, bine, mulţumesc...“ Culmea e că între timp aşa de mult mă convinsesem că era sonat încît încetasem de a-l mai considera escroc. Poate că asta şi urmărea... În fine, nici foarte sonat nu era pînă la capăt de vreme ce, aruncînd eu o privire în poşetă, am constatat că se servise de tot restul banilor mei, precum şi de ceea ce rămăsese din cele trei sute de mărci pe care i le împrumutasem cu o seară înainte... Ceea ce mă necăjeşte însă în toată povestea asta e că — pot pune pariu — el îşi închipuie că-mi va fi ruşine ca să anunţ poliţia. Ei bine, am să-i arăt eu cît de tare se înşală.

— Ascultă, Sally, cum arăta de fapt individul ?

— Cam cît tine de înalt. Palid la faţă. Păr negru. Îţi dădeai imediat seama că nu era născut în America ; vorbea cu un accent străin...

— Şi-ţi mai aduci aminte dacă s-a referit cumva la un anume Schraube, care trăieşte la Chicago ?

— Stai, să vedem... Da, da, s-a referit. Mi-a tot vorbit despre el o mulțime... Dar, Chris, ce Dumnezeu !, de unde știi tu toate astea ?

— Ascultă, Sally, adevărul e că... Aș vrea să-ți fac o mărturisire teribilă... Și nu știu dacă ai să mă poți ierta vreodată...

Încă în aceeași după-amiază ne-am dus în Alexanderplatz.

Discuția a fost și mai jenantă decît mi-am închipuit. Cel puțin pentru mine. Sally, chiar dacă n-a fost în apele ei, n-a arătat-o nici măcar printr-o singură mișcare a pleoapelor. Expunea în detaliu faptele cazului său în fața a doi funcționari de poliție ochelariști cu o asemenea vioiciune și naturalețe încît îți venea să crezi, auzind-o, că voia să depună plîngere pentru vreun cățel pierdut sau vreo umbrelă uitată în autobuz. Cei doi funcționari — amîndoi vizibil tați de familie — au lăsat impresia la început că sînt realmente șocați. Își înmuiau excesiv de mult cele două tocuri în cerneala violetă din călimări, schițau gesturi inhibate largi și circulare cu cotul drept înainte de a începe să scrie și erau foarte scurți și ursuzi în replici.

— Referitor la respectivul hotel, rosti cu gravitate cel mai în vîrstă dintre cei doi, presupun că v-ați dat seama, înainte de a intra acolo, că era un așezămînt de o anume speță.

— Doar nu v-ați închipuit că era să ne ducem la Bristol, nu ? Tonul lui Sally era blînd și excesiv de rezonabil : Oricum nu ne-ar fi primit fără bagaje.

— A, prin urmare n-aveați bagaje ?

Cel mai tînăr dintre cei doi se agăță triumfător de acest amănunt, ca și cum ar fi fost de o importanță capitală. Mîna sa, ce caligrafia violet și polițienește ceva, începu să se deplaseze în ritm constant peste o coală de hîrtie mare și liniată. Profund absorbit de ocupația sa, nu dădu nici o atenție replicii lui Sally :

— De obicei nu-mi iau valiza cînd mă invită un bărbat la masă.

Cel vîrstnic însă reacționă pe loc :

— Va să zică nu înainte de a ajunge la restaurant v-a invitat acel tînăr să... ăăă... să-l însoțiți la hotel ?

— Nu, abia după cină a făcut-o.

— Stimată domnișoară, se rezemă cel vîrstnic de spătarul scaunului său cu aerul unui tată sarcastic, pot să vă întreb dacă obișnuiți în mod curent să acceptați acest soi de invitații de la indivizi care vă sînt total străini ?

Sally îi zîmbi toată numai dulceață. În acel moment era candoarea și inocența întruchipate :

— Dar, vedeți dumneavoastră, Herr Kommissar, nu mi-era deloc total străin. Era logodnicul meu.

La această replică tresăriră amîndoi pe scaune. Cel tînăr scăpă chiar și un strop de cerneală în mijlocul paginii sale albe — singura pată, probabil, din toate imaculatele dosare ale comisariatului de poliție.

— Adică vreți să spuneți, domnișoară Bowles — dar, în ciuda lipsei lui de amabilitate, în ochii celui mai vîrstnic apăruse deja o lucire anume —, dacă înțeleg eu bine, că v-ați logodit cu acest om după ce l-ați cunoscut doar o singură după-amiază ?

— Exact.

— Și nu vi se pare... dè, știu și eu... cam neobișnuit ?

— Tot ce se poate, îi concedă ea foarte serioasă. Dar, în ziua de azi, o fată nu-și poate permite să lase un bărbat să aștepte. Dacă o roagă o dată și ea-l refuză, atunci el se duce la alta. Și asta numai din cauza surplusului de femei.

Aici funcționarul cel vîrstnic efectiv explodă în rîs. Își împinse scaunul în spate și rîse pînă se învineți la față. A trebuit să treacă un minut întreg să poată articula din nou vreun cuvînt. Cel tînăr se arăta ceva mai atent cu convenientele ; își scoase o batistă mare din buzunar și se prefăcu a-și sufla îndelung nasul. Dar suflatul de nas se transformă într-un fel de strănut, care apoi deveni hohot în toată legea ; și curînd încetă și el de a se mai strădui s-o ia pe Sally în serios. Restul discuției s-a desfășurat pe un ton absolut neoficial, de operă bufă, însoțit de tentativele lor greoaie de galanterie masculină. Mai cu seamă funcționarul cel vîrstnic devenise deosebit de îndrăznet ; cred că le părea amîndurora rău că mai eram și eu de față. Ar fi vrut s-o aibă pe Sally doar pentru ei amîndoi.

— Nu vă faceți griji, domnișoară Bowles, i-au spus ei bătînd-o ușor pe mînă la despărțire, vi-l găsim noi chiar dacă ar fi să răsturnăm tot Berlinul cu fundul în sus.

— Bravo !, am exclamat eu admirativ de îndată ce nu ne mai puteau auzi. Trebuie să recunosc că te pricepi cum să îi iei pe polițiști.

Sally zîmbi visătoare : se vedea că e foarte mulțumită de sine.

— Nu te-nțeleg prea bine ce vrei să spui, iubitule.

— Ba mă-nțelegi tu foarte bine ; adică ideea de a-i face să rîdă în halul ăla : să le spui că era logodnicul tău ! Ce inspirație pe tine !

Dar Sally nu mai rîdea. În schimb, se înroși puțin și privi în jos. O expresie puerilă și comic de vinovată se întipări pe fața ei.

— Ei bine, Chris, vezi tu, întîmplarea face să fie adevărat...

— Adevărat ?!

— Da, iubitule.

Acum, pentru prima dată, Sally arăta într-adevăr stingherită ; începu să vorbească repede :

— Pur și simplu n-am fost în stare să-ți spun astăzi de dimineață : după tot ce mi s-a întîmplat ieri, ar fi sunat prea idiot... Mi-a cerut să mă căsătoresc cu el în timp ce eram la restaurant și — ce crezi ? — am acceptat... M-am gîndit că, știi, lucrînd în cinematografie, probabil era deprins cu logodnele astea rapide, așa : în fond, la Hollywood, toți fac la fel... Și, cum el e american, m-am gîndit că am putea divorța ușor, oricînd am dori s-o facem... Ca să nu mai vorbim că putea fi un atu în cariera mea — vreau să spun dacă ar fi lucrat cu adevărat în industria filmului — nu ?... Urma să ne căsătorim chiar azi, dacă reușeam să facem formele necesare... Acum, cînd mă gîndesc, mi se pare atît de straniu...

— Ah, Sally ! m-am oprit eu în loc și am privit-o. Nu mă puteam abține să nu rîd : Zău, să știi că ești cea mai extraordinară ființă pe care-am cunoscut-o în viața mea!

Ea chicoti ușor, ca un copil neastîmpărat care a izbutit să distreze maturii :

— Ţi-am spus eu mereu că sînt puţin nebună, recunoşti ? Acum, în fine, poate că ai să mă crezi...

A trecut mai mult de-o săptămînă pînă ce poliţia să ne dea vreo veste. Într-o dimineaţă, doi detectivi au venit să mă caute. Un tînăr corespunzînd descrierilor noastre fusese reperat de ei şi acum era ţinut sub urmărire. Poliţia îi cunoştea adresa actuală, însă voia să-l identific eu înainte de a opera arestarea. Insistau să vin neapărat pînă la un mic bufet de pe Kleiststrasse. Individul era acolo, cam la această oră, aproape în fiecare dimineaţă. Puteam să-l identific din mulţime şi apoi să plec imediat, fără alte formalităţi şi neplăceri.

Ideea nu mă prea atrăgea, dar nu aveam de ales acum. Cînd am ajuns, bufetul era înţesat de lume, căci tocmai era ora gustării de prînz. L-am identificat aproape imediat pe tînăr : stătea în picioare lîngă samovarul cel mare, la bar, cu o ceaşcă de ceai în mînă. Văzut astfel, singuratic şi inconştient de primejdia care-l pîndea, arăta îndeajuns de jalnic ; părea chiar şi mai jerpelit, dar şi mult mai tînăr decît atunci cînd îl văzusem — era aproape un băieţandru. Îmi venea să spun : „Nu, nu-i aici". Dar la ce bun ? Tot ar fi pus pînă la urmă mîna pe el.

— Da, el e, le-am spus celor doi detectivi. Acela de colo.

Au dat din cap afirmativ. Eu m-am întors şi am pornit grăbit pe stradă, simţindu-mă cumplit de vinovat şi jurîndu-mi în sinea mea că niciodată de-aici încolo poliţia nu va mai primi ajutorul meu.

După cîteva zile m-am trezit cu Sally, care venise să-mi povestească şi restul întîmplării.

— A trebuit să-l văd, bineînţeles... M-am simţit îngrozitor, ca un monstru ; arăta atît de nenorocit, săracul. N-a spus decît : „Credeam că eşti prietena mea". I-aş fi zis să păstreze el banii ăia, dar şi-aşa îi cheltuise deja pe toţi...

Cei de la poliţie spuneau că fusese într-adevăr în Statele Unite, dar că nu era deloc american, ci polonez... Cel puţin n-or să-i facă proces, măcar atîta consolare. L-a consultat şi medicul şi o să fie trimis la casa de corecţie. Sper să-l trateze cu înţelegere acolo...

— Deci pînă la urmă tot era sărit de pe fix.

— Am impresia că da. O formă mai blîndă însă... Sally zîmbi. Nu-i prea măgulitor pentru mine, cred. O, Chris, şi ştii cîţi ani avea ? N-o să ghiceşti în veci !

— Eu zic că în jur de vreo douăzeci.

— Aş, şaisprezece !

— Aoleu !

— Da, serios... Cazul lui ar fi trebuit judecat la tribunalul pentru minori.

Am rîs amîndoi.

— Ştii, Sally, i-am spus eu, ce-mi place mie mai mult la tine ? Cît de absurd de uşor poţi fi tu trasă pe sfoară. Oamenii care nu sînt traşi niciodată pe sfoară sînt atît de plictisitori.

— Deci tot mai ţii la mine, Chris iubitule ?

— Da, Sally. Mai ţin la tine.

— Eu mă temeam că ai să fii supărat — pentru ce ţi-am făcut mai deunăzi.

— Să ştii că am fost. Chiar foarte supărat.

— Dar acum ?... Mai eşti ?

— Nu... Cred că nu.

— N-are nici un rost să-ncerc să mă scuz, ori să-ţi explic, ori lucruri de genul ăsta... Aşa mă apucă pe mine cîteodată... Cred că mă înţelegi, nu-i aşa, Chris ?

— Da, i-am spus eu. Cred că te înţeleg.

De-atunci n-am mai văzut-o niciodată. După vreo două săptămîni, cînd tocmai mă gîndeam că ar fi momentul să-i dau telefon, am primit o carte poştală de la ea din Paris : „Sosit aseară aici. Scriu mîine mai mult. Dragoste cu carul." Nu a urmat însă nici o scrisoare. Vreo lună mai tîrziu o nouă carte poştală, de data aceasta din Roma, fără vreo adresă indicată pe ea : „Scriu mai mult peste vreo zi sau două". Aceasta se întîmpla cu şase ani în urmă.

Acum îi scriu eu ei.

Cînd vei citi aceste rînduri, Sally — dacă le vei citi vreodată —, primeşte-le, te rog, ca pe un omagiu, cel mai sincer, pe care ţi-l pot aduce ţie şi prieteniei dintre noi.

Şi poate-mi mai trimiţi atunci o ilustrată.

Pe insula Rügen

(Vara 1931)

MĂ TREZESC în zorii zilei și ies pe verandă în pijama. Pădurea aruncă umbre lungi peste cîmpie. Păsările strigă cu o violență neobișnuită, ca niște ceasuri deșteptătoare declanșate brusc. Mestecenii atîrnă împovărați peste pămîntul răscolit și nisipos al drumului de țară. O fîșie fragilă de nor se apropie încet dinspre șirul de copaci de pe malul lacului. Un bărbat călare pe o bicicletă își privește calul păscînd pe un petec de iarbă de lîngă drum : încearcă să îi descîlcească o copită din funia cu care e priponit. Împinge calul cu amîndouă mîinile, dar animalul nici nu vrea să se miște. Iar acum o femeie bătrînă cu un șal pe umeri vine cu un băiețel de mînă. Băiețelul poartă un costumaș albastru închis, de marinar ; arată foarte palid la față, iar gîtul îi este bandajat. Curînd se întoarce. Un alt bărbat trece pe bicicletă și-i strigă ceva omului care se luptă cu calul. Vocea-i răsună clară, și totuși de neînțeles, în nemișcarea dimineții. Undeva cîntă un cocoș. Bicicleta scîrțîie ușor în mers. Rouă căzută pe masa și scaunele albe din chioșcul grădinii și picurînd din liliacul înflorit. Cîntă un alt cocoș, mult mai aproape și mult mai tare. Și mi se pare că se-aude marea, sau niște clopote extrem de îndepărtate.

Satul este ascuns în pădure, undeva în stînga, sus. El constă aproape integral din pensiuni concepute în diferitele stiluri ale arhitecturii de litoral — imitație maură, clasic bavarez, Taj Mahal * sau casa păpușilor rococo, avînd balcoane dantelate în lemn. De cealaltă parte a pădurii se întinde marea. Pînă la ea se poate ajunge și fără a trece

* Celebru mauzoleu indian din marmură albă, construit la Aggra, între 1631—1653, pentru soția împăratului mogul Șah Jahan.

prin sat, pe o potecă în zigzag, care te-aduce deodată pe marginea unor stînci sfărîmicioase, ce străjuiesc o plajă mică dedesubt, cu Marea Baltică puțin adîncă și călduță pornind aproape de la picioarele tale. Acest capăt al golfului e practic pustiu ; plaja pentru public e după promontoriu. Cupolele în formă de bulb de la Strand Restaurant din Baabe vibrează, la vreun kilometru distanță de-aici, pe valurile fluide ale canicului.

În pădure trăiesc iepuri, vipere și căprioare. Ieri dimineață am văzut un căprior urmărit de un cîine Borzoi, gonind drept peste cîmp și pierzîndu-se printre copaci. Cîinele nu-l putea prinde pe căprior, deși aparent fugea mai repede ca el, cu salturi lungi și grațioase, în timp ce căpriorul doar țopăia atingînd pămîntul, cu zvîcnete rigide, ca un pian cu coadă vrăjit.

În afară de mine, în această casă mai stau doi oameni : unul din ei, un englez pe nume Peter Wilkinson, e cam de vîrsta mea. Celălalt e un băiat german din clasa muncitoare berlineză și se numește Otto Nowak. Are vreo șaisprezece-șaptesprezece ani.

Peter — cum am și ajuns să-i spun, chiar după prima seară, în care ne-am îmbătat și am legat rapid prietenie — e slab, brunet și nervos. Poartă ochelari cu rame de aur. Cînd este enervat, își ține mîinile vîrîte între genunchi, cu degetele strîns împreunate. Venele groase i se umflă pe tîmple. Începe să tremure tot, cuprins de un rîs reținut, nervos, pînă ce Otto, destul de iritat, exclamă :

— *Mensch, reg' Dich bloss nicht so auf !**

Otto are o figură ca o piersică foarte coaptă. Părul lui e blond și des și-i acoperă aproape în întregime fruntea. Are niște ochi mici, scînteietori, cu o privire parșivă și un zîmbet larg și dezarmant, parcă mult prea nevinovat pentru a fi real. De cîte ori zîmbește, două gropițe adînci apar în obrajii lui ca floarea de piersic. Deocamdată îmi face asiduu curte, cînd lingușindu-mă, cînd rîzînd la glumele mele și nescăpînd nici un prilej de a-mi clipi șiret și complice din ochi. Am impresia că mă socoate un aliat potențial în raporturile sale cu Peter.

* Omule, nu te ambala așa ! (germ.)

Astăzi dimineață am făcut cu toții baie în mare. Acum Peter și Otto sînt ocupați cu construitul unei cetăți de nisip. Eu stau culcat și-l privesc pe Peter, care muncește îndrăcit, se bucură de căldură și sapă furios cu lopățica sa de copil, ca un ocnaș înlănțuit sub privirile paznicului înarmat. În tot timpul dimineții celei lungi și caniculare, nu a stat locului nici o clipă. El și cu Otto au înotat, au săpat, s-au luptat între ei, s-au întrecut la fugă și s-au jucat cu o minge de cauciuc în sus și-n jos pe nisipul plajei. Peter e slab, dar vînos. La jocurile lui cu Otto nu face față, din cîte mi se pare, decît printr-un imens și furios efort de voință. Voința lui Peter se întrece de fapt cu trupul lui Otto. Pentru că Otto e numai trup, iar Peter e numai cap. Otto se mișcă fluid, parcă fără efort ; mișcările sale au grația sălbatică și inconștientă a unui animal elegant și crud, Peter se mînă singur din urmă biciuindu-și trupul țeapăn și rigid cu nemiloasa cravașă a voinței sale.

Îngîmfarea lui Otto e revoltătoare. Peter i-a cumpărat un extensor și cu acesta se exersează solemn la orice oră a zilei. Intrînd în dormitorul lor, după masa de prînz, în căutarea lui Peter, l-am găsit pe Otto luptîndu-se singur cu extensorul, ca Laocoon, în fața unei oglinzi :

— Uite-aici, Christoph ! mi-a spus gîfîind. Vezi, pot face cu toate cinci corzile !

Fără doar și poate, Otto are niște umeri și un piept superbe pentru un băiat de vîrsta lui — însă trupul lui e totuși puțin ridicol. Frumoasele linii împlinite ale torsului său se pierd prea abrupt în conturul absurd de îngust al bazinului și picioarelor sale osoase, imature. Iar toată această luptă cu extensorul îl face zi de zi parcă și mai masiv în jumătatea lui superioară.

În astă seară Otto a suferit de insolație și s-a culcat devreme cu o durere de cap. Peter și cu mine ne-am dus singuri în sat. La cafeneaua bavareză, unde orchestra face un zgomot ca de infern, Peter mi-a zbierat în ureche povestea vieții lui.

E cel mai mic dintr-o familie cu patru copii. Mai are două surori, amîndouă măritate. Una dintre surori locuiește la țară și-i mare vînătoare. Cealaltă este ceea ce ziarele numesc „o gazdă permanentă a societății bune". Fratele

mai mare al lui Peter e om de știință și explorator. A fost în expediții pe fluviul Congo, în Noile Hebride, pe Marea Barieră de Corali. E un șahist pasionat, are o voce ca de șaizeci de ani și niciodată, după știința lui Peter, n-a încercat experiența actului sexual. Singurul membru al familiei cu care Peter mai întreține în prezent relații este doar sora sa îndrăgostită de vînat, dar se întîlnește arareori cu ea, căci îl urăște pe cumnatul său.

Peter a fost un copil firav. N-a mers la nici o școală pregătitoare, dar, la vîrsta de treisprezece ani, tatăl său l-a înscris la o școală de stat. Părinții lui s-au tot certat pe acest subiect pînă ce Peter, la încurajarea mamei sale, a făcut o complicație cardiacă și a trebuit să fie retras la sfîrșitul celui de-al doilea trimestru. Odată scăpat de școală, a început să-și urască mama fiindcă îl oblojise și-l alintase pînă-l făcuse să-i fie frică de tot și de toate. Aceasta și-a dat seama că n-o putea ierta și, fiind singurul dintre toți copiii la care ținea cu adevărat, s-a îmbolnăvit ea însăși și a murit curînd.

Era prea tîrziu acum ca să-l mai trimită pe Peter la școală, astfel că domnul Wilkinson i-a angajat un profesor particular, un tînăr foarte atras de catolicism, care voia să intre în preoție. Făcea iarna băi reci și avea un păr buclat și o figură clasică grecească. Domnului Wilkinson nu i-a plăcut de la început, iar fratele mai mare tot făcea remarci ironice la adresa lui, motiv pentru ca Peter să treacă pătimaș cu arme și bagaje de partea nedreptățitului profesor. Cei doi porneau în drumeții prin Regiunea Lacurilor *, discutînd despre semnificația sacramentului în mijlocul unui peisaj auster de mlaștină. Genul acesta de discuții a produs în mod inevitabil o încîlceală complicată de emoții, rezolvată într-o seară brusc printr-o cumplită ceartă într-un șopron. A doua zi de dimineață profesorul a plecat, lăsînd în urma sa o scrisoare de zece pagini. Peter s-a gîndit la sinucidere. Mai tîrziu, pe-o cale ocolită, a aflat că profesorul său își lăsase mustață

* Zonă în partea de nord-vest a Angliei, declarată parc național în anul 1951. Cuprinde mai multe lacuri (Derwentwater, Ullswater, Windermere) și un peisaj variat, cu șesuri, mlaștini, dealuri și munți.

şi emigrase în Australia. A continuat cu un alt profesor şi în final s-a înscris la Oxford.

Urînd afacerile tatălui şi ştiinţele fratelui său mai mare, a făcut pentru muzică şi literatură un veritabil cult religios. În primul an, s-a simţit foarte bine la Oxford. Mergea la tot felul de petreceri şi căpătase curajul de a discuta. Spre plăcuta lui surprindere, oamenii păreau să-l asculte ce spune. Dar, după mai multe astfel de ocazii, a început să observe aerul lor de vagă stînjeneală.

— Nu ştiu cum se făcea, spunea Peter, dar izbuteam întotdeauna să apăs pe coarda care nu trebuia.

Între timp, acasă, în reşedinţa lor impunătoare din Mayfair, cu patru săli de baie şi cu garaj pentru trei maşini, unde mereu se gătea foarte multă mîncare, familia Wilkinson se dezintegra încet, întocmai ca şi un fruct atins de putregai. Tatăl, cu boala de rinichi, cu whisky-ul şi experienţa lui în a „trata cu oamenii", era supărat acum, confuz şi demn, în oarecare măsură, de milă. Se răstea sau bombănea la copii ca un cîine bătrîn şi urîcios ori de cîte ori se-ntîmpla să treacă pe lîngă el. La mese nimeni nu scotea o vorbă. Îşi evitau privirile unii celorlalţi, apoi se grăbeau să urce în camerele lor, unde scriau scrisori pline de ură şi sarcasme către prietenii intimi. Singur Peter nu avea cui scrie. Se închidea în dormitorul său umplut cu lucruri scumpe, dar fără nici un gust şi citea, citea fără întrerupere.

Acelaşi program l-a continuat şi la Oxford. Nu mai mergea la ceaiuri. Muncea din zori şi pînă-n noapte, însă, chiar înainte de examen, a avut un colaps nervos. Doctorul i-a recomandat o schimbare radicală de decor şi interes către alte domenii. Tatăl său l-a lăsat să se joace timp de şase luni de-a fermierul la o fermă din Devonshire, apoi a început să-i vorbească de afaceri. Domnul Wilkinson nu fusese în stare să trezească fie şi numai un interes de convenienţă la vreunul din ceilalţi copii ai săi faţă de sursa venitului lor material. Cu toţii erau intangibili, fiecare în lumea lui. Una din fiice era pe punctul de a se mărita cu un aristocrat, cealaltă vîna frecvent cu prinţul de Wales. Fiul său mai mare ţinea comunicări la Societatea Regală de Geografie. Numai Peter nu avea nici o justificare pentru existenţa sa. Ceilalţi copii se purtau egoist,

dar cel puțin știau ce vor. Peter era și el egoist, dar nu știa ce voia.

Cu toate acestea, la momentul critic, unchiul lui Peter, fratele mamei sale, muri. Acest unchi trăia în Canada. El îl văzuse pe Peter numai o dată în viață, demult și îi căzuse cu tronc copilul, drept care i-a lăsat toți banii lui, nu foarte mulți, însă destui ca să poată trăi tihnit.

Peter s-a dus la Paris și a început să studieze muzica. Profesorul său i-a spus că nu va fi niciodată mai mult decît un bun amator de mîna a doua, dar el s-a înverșunat să lucreze și mai intens. Muncea numai ca să nu fie nevoit să se gîndească, drept care a făcut o nouă criză, mai puțin gravă decît prima. De data aceasta a fost convins că va înnebuni curînd. A făcut un drum pînă la Londra, unde nu l-a găsit acasă decît pe tatăl său, cu care a avut un violent conflict încă din prima seară ; după care abia dacă au mai schimbat vreo vorbă între ei. După o săptămînă de tăceri și mese bogate, Peter a avut un atac moderat de manie homicidă. Pe toată durata micului dejun nu și-a putut desprinde ochii de la o bubuliță crescută pe gîtul tatălui său. Învîrtea între degete întruna cuțitul de pîine. Deodată partea stîngă a feței sale a început să se contracte și s-a tot contractat pînă ce a fost nevoit să-și acopere obrazul cu mîna. Era sigur că tatăl său remarcase amănuntul, dar că refuza deliberat să se pronunțe asupra lui — anume ca să-l tortureze în mod intenționat. În cele din urmă, Peter n-a mai putut suporta. A sărit în picioare și a ieșit ca un vîrtej afară din cameră, în grădină, unde s-a aruncat cu fața în jos pe iarbă. Acolo a rămas culcat, mult prea speriat ca să se mai miște. După vreun sfert de oră contracțiile feței sale au încetat.

În acea seară, Peter s-a plimbat pe Regent Street și a luat o prostituată. S-au dus împreună în camera fetei, unde au stat de vorbă timp de ore întregi. El i-a tot depănat povestea vieții lui, pe urmă i-a dat zece lire și a plecat fără măcar să o sărute. A doua zi dimineață, o ciudată eczemă i-a apărut pe șoldul stîng. Doctorul nu a prea reușit să-i stabilească motivul, dar i-a prescris o alifie. Eczema s-a mai retras puțin, însă n-a dispărut complet pînă luna trecută. De asemeni, curînd după episodul din

Regent Street, Peter a început să aibă necazuri cu ochiul stîng.

Deja de mai multă vreme cocheta discret cu ideea de a consulta un psihanalist. Alegerea sa finală s-a oprit la un bătrîn freudian ortodox, care avea o voce cînd iritată, cînd adormită și număr mare la pantofi. Peter a încercat o intensă antipatie pentru el încă din prima clipă, ceea ce nici n-a întîrziat să îi comunice. Bătrînul freudian și-a luat mai departe notițe pe o foaie de hîrtie, fără să pară ofensat. Mai tîrziu, Peter a descoperit că nu-l interesa nimic, afară de arta chineză. Se întîlneau de trei ori pe săptămînă, iar fiecare întîlnire a lor costa cîte două guinee*.

După șase luni, a renunțat la freudian și a început să frecventeze un alt psihanalist, o doamnă finlandeză cu păr alb și conversație spumoasă. I s-a părut o parteneră ideală pentru discuții. I-a povestit deci, cum s-a priceput el mai bine, tot ce-a făcut, rostit, gîndit sau visat vreodată. Uneori numai, în clipele de deznădejde, îi povestea istorii neadevărate, sau anecdote culese de prin cărți. Mai apoi își recunoștea minciuna și discutau împreună ce anume îl determinase s-o spună, fiind amîndoi de acord că motivul era foarte interesant. În zilele de sărbători, Peter avea cîte un vis care le oferea apoi subiecte de discuții pentru următoarele săptămîni. Această psihanaliză a durat aproape doi ani și n-a ajuns la nici un rezultat.

Anul acesta Peter s-a plictisit de doamna finlandeză. În schimb a auzit că la Berlin ar fi un bun specialist. În fond, de ce nu ?, și-a zis. Era, oricum, o schimbare. Și o economie, în plus. Pentru o ședință, psihanalistul din Berlin cerea doar cincisprezece mărci.

— Și-acum mai mergi la el ? am întrebat.

— Nu..., zîmbi Peter. Nu-mi pot permite, înțelegi.

Luna trecută, la vreo zi sau două după sosirea sa, Peter s-a dus la Wannsee, să facă baie. Apa era încă destul de rece și nu venise prea multă lume. A observat un tînăr care făcea singur roata în nisip. Mai tîrziu, tînărul a venit la el și i-a cerut un foc. Așa au intrat în vorbă. Era Otto Nowak.

---

* 1 guinee = 1 liră și 1 shilling. Unitate monetară folosită în Anglia mai ales la stabilirea onorariilor.

— Otto a fost aproape îngrozit cînd a venit vorba de psihanalist. „Păi, mi-a spus el, tu îi dai cinşpe mărci pe zi ca să te lase să-i vorbeşti ? Dă-mi mie zece şi vorbesc cu cu tine toată ziua — şi toată noaptea, dacă vrei !"

Şi, povestindu-mi, Peter se cutremura de rîs, roşindu-se la faţă şi frîngîndu-şi mîinile.

În mod destul de ciudat, Otto nu era întru totul absurd cînd se oferea să ia locul psihanalistului. Ca mulţi alţi oameni foarte aproape de natură, el are din instinct considerabile puteri de vindecare — atunci cînd e dispus să şi le folosească. În asemenea ocazii, tratamentul ce i-l aplică lui Peter este invariabil corect. De pildă, Peter stă la masă, gîrbovit, cu colţurile gurii lăsate în jos şi bîntuit de angoase ale copilăriei : o imagine tipică a educaţiei sale chinuite şi costisitoare. Şi deodată intră Otto, zîmbeşte, face gropiţe în obraji, răstoarnă un scaun, îl bate pe Peter pe spate, îşi freacă mîinile satisfăcut şi exclamă la voia întîmplării : *„Ja, ja... so ist die Sache !"* * În clipa următoare, Peter s-a transformat. Se destinde, începe să se poarte natural ; gura sa îşi pierde rigiditatea, ochii săi privirea hăituită. Cît timp durează vraja, este un om ca oricare altul.

Peter îmi povesteşte că, pînă a-l întîlni pe Otto, era într-atît de îngrozit de riscul unei infectări încît se spăla pe mîini cu acid fenic ori de cîte ori lua o pisică în braţe. Acum bea adesea din acelaşi pahar cu Otto, foloseşte buretele lui, ba chiar împarte şi aceeaşi farfurie.

La sanatoriu şi la cafeneaua de lîngă lac a început dansul. Am văzut afişele cu două zile în urmă, în timpul plimbării noastre de seară pe uliţa mare din sat. L-am surprins pe Otto privind melancolic afişul şi pe Peter observîndu-l pe Otto. Cu toate acestea, nici unul din ei n-a comentat nimic.

Ziua de ieri a fost ploioasă şi rece. Otto a sugerat să-nchiriem o barcă şi să ieşim toţi trei la pescuit pe lac. Peter a îmbrăţişat ideea şi imediat a fost de acord cu ea. Însă, cînd au trecut trei sferturi de oră lungi pe o burniţă măruntă şi noi încă tot nu prinsesem nimic, l-a cuprins treptat enervarea. La întoarcere, Otto a început

* Da, da... Aşa stau lucrurile ! (germ.)

să împroaște cu ramele stropi de apă — în primul rînd pentru că nu știa să vîslească bine, iar în al doilea rînd dorind să-l sîcîie pe Peter. Acesta, supărat, l-a înjurat pe Otto, care apoi s-a bosumflat.

După cină, Otto ne-a anunțat că el se duce la dans, la sanatoriu. Peter a înghițit vestea fără să scoată o vorbă, într-o tăcere funestă, cu colțurile gurii începînd să-i coboare încet ; iar Otto, fie sincer inconștient că lui Peter nu-i convenea, sau hotărînd în mod deliberat să nu ia în seamă dezaprobarea lui, a considerat, în ce-l privea, problema ca rezolvată.

Cînd a plecat, eu și cu Peter ne-am retras la etajul vilei, în camera mea cea friguroasă, ascultînd răpăiala ploii care bătea în geam.

— Credeam că n-o să țină treaba, rosti sumbru Peter. Și ăsta-i de-abia începutul. Să vezi.

— Aiurea, Peter. Care început ? Mi se pare firesc ca Otto să vrea să mai danseze uneori. Nu trebuie să fii prea posesiv.

— Da, știu asta, știu. Ca de obicei, eu sînt complet absurd... Și, totuși, ăsta-i începutul...

În mod destul de surprinzător, desfășurarea lucrurilor mi-a dat mie dreptate. Otto s-a întors de la sanatoriu înainte de ora zece. Era dezamăgit. Fusese puțină lume și orchestra extrem de slabă.

— Nu mă mai duc niciodată, adăugă el zîmbindu-mi galeș. De-acum încolo în fiecare seară stau doar cu tine și cu Christoph. Cînd sîntem toți trei împreună, e mult mai distractiv, nu ?

Ieri dimineață, în timp ce stăteam întinși în mica noastră cetate de pe plajă, un omuleț blond, cu ochi de un albastru metalic și o mustăcioară îngustă, s-a apropiat de noi și ne-a întrebat dacă voiam să jucăm un joc. Superentuziast, ca întotdeauna cînd este vorba de străini, Otto a și primit pe loc, astfel că Peter și cu mine am fost nevoiți fie să îi urmăm exemplul, fie să trecem drept bădărani.

După ce ni s-a prezentat drept un chirurg la un spital din capitală, omulețul a preluat comanda, repartizîndu-ne fiecăruia locul unde urma să stăm. Era foarte ferm

în comenzi, ordonîndu-mi să trec imediat la loc cînd am vrut să mă apropii, ca să nu trebuiască să arunc prea mult. Apoi s-a dovedit că Peter arunca greşit : micuţul medic a întrerupt scurt jocul pentru a-i demonstra cum se făcea corect mişcarea. La început Peter s-a amuzat, însă pe urmă s-a enervat. I-a răspuns cu multă brutalitate, dar doctorul avea o piele groasă.

— Dumneavoastră aveţi o poziţie prea rigidă, îi explica el zîmbitor. Şi este greşit. Încercaţi din nou, iar eu am să ţin mîna pe omoplatul dumneavoastră, să văd dacă vă relaxaţi cu adevărat... Nu. Nici acum n-a fost bine !

Părea încîntat, de parcă nereuşita lui Peter ar fi însemnat anume triumful metodei lui explicative. Privirea i s-a întîlnit cu a lui Otto, care a rînjit aprobator.

Cunoştinţa noastră cu medicul berlinez l-a indispus pe Peter pentru tot restul zilei. Vrînd să-l sîcîie în continuare, Otto s-a prefăcut că-i plăcuse doctorul foarte mult :

— Asta e genul de individ cu care mi-ar place să fiu prieten, spunea el cu un zîmbet sfidător. Sportiv adevărat ! Ar trebui să faci şi tu sport, Peter ! Dacă vrei să ai o ţinută ca el !

Într-o altă stare de spirit, o asemenea remarcă l-ar fi făcut poate pe Peter să zîmbească. Dar, în starea în care era, s-a supărat :

— Mai bine du-te la doctorul tău chiar acum, dacă-l iubeşti atît de mult !

— Nu m-a chemat încă, rînji Otto provocator.

Ieri seară s-a dus să danseze din nou la sanatoriu şi nu s-a întors pînă tîrziu de tot.

Acum sînt mulţi vilegiaturişti în sat. Plaja de lîngă dig, cu toată mulţimea ei de steguleţe, începe să arate ca o tabără militară din evul mediu. Fiecare familie are propriul ei scaun uriaş din nuiele şi fiecare scaun arborează cîte un steguleţ. Sînt steaguri ale oraşelor germane — Hamburg, Hanovra, Dresda, Rostock şi Berlin, alături de culorile naţionale, republicane şi naziste. Fiecare scaun e înconjurat de un mic brîu de nisip, pe care ocupanţii

au scris din conuri de brad : *Waldesruh* *, *Familie Walter, Stahlhelm* **, *Heil Hitler !* Multe din aceste fortărețe sînt de asemeni împodobite cu zvastica nazistă. Mai deunăzi dimineața am văzut un copilaș de vreo cinci ani, gol-goluț, mărșăluind de unul singur cu un steguleț cu zvastică pe umăr și cîntînd *Deutschland über alles.*

Micuțul doctor aproape că înflorește în această atmosferă. Dimineață de dimineață se prezintă la fortăreața noastră, cu o vizită de misionariat.

— Serios că ar trebui să veniți pe cealaltă plajă, ne spune el. E mult mai plăcut acolo. Și vă prezint și unor fete drăguțe. Tinerii de aici sînt absolut superbi ! Ca medic, o spun în cunoștință de cauză. Deunăzi am fost la Hiddensee. Numai evrei ! E o plăcere să te întorci aici, să vezi iarăși figuri de nordici adevărați !

— Hai să mergem pe cealaltă plajă, a fost de părere Otto. E așa o plictiseală aici. Nu prea-i nimeni interesant.

— Tu poți să te duci, dacă vrei, i-a replicat Peter cu un sarcasm voit. Eu mă tem să nu arăt cam deplasat acolo, fiindcă o bunică de-a mea avea ceva sînge spaniol

Dar micul doctor nu voia să ne dea pace. Reticența noastră și neplăcerea mai mult sau mai puțin manifestă păreau să-l fascineze. Otto ne trădează mereu în fața lui. Într-o zi, pe cînd doctorul ne vorbea entuziast de Hitler, i-a spus :

— Lui Christoph n-are rost să-i povestiți așa ceva, Herr Doktor. El este comunist !

Ceea ce a părut să-l încînte de-a dreptul pe medic. Ochii săi gri vicleni sclipiră a triumf. Și-a lăsat mîna cu afecțiune pe umărul meu.

— *Nu se poate* să fiți comunist ! *Nu se poate !*

— De ce nu se poate ? l-am întrebat eu cu răceală, îndepărtîndu-mă cîțiva pași, căci îmi repugnă atingerea lui.

---

* Liniștea pădurii (germ.).

** „Casca de oțel" — organizație militaristă înființată în 1918 la Magdeburg, pentru înfrîngerea revoluției germane de după primul război mondial. Organizația a conlucrat îndeaproape cu mișcarea fascistă, fiind absorbită în SA după 1933.

— Pentru că nu există noțiunea de comunism. E numai o halucinație. O boală mintală. Oamenii doar își închipuie că sînt comuniști. Și de fapt nu sînt.

— Atunci ce sînt ?

Dar el nu mă urmărea. Mă fixă cu zîmbetul său triumfător, viclean.

— Acum cinci ani gîndeam și eu ca dumneavoastră. Dar munca mea la clinică m-a convins între timp că acest așa-zis comunism nu este decît o halucinație. Oamenii au nevoie de disciplină, de autocontrol. V-o spun acum ca medic. O știu din propria mea experiență.

Azi dimineață eram toți trei în camera mea, gata de plecare la scăldat. Domnea o atmosferă încărcată, pentru că Peter și Otto mai continuau încă o ceartă mărunță, pe care o începuseră înainte de micul dejun, în camera lor. Eu întorceam încet paginile unei cărți, neacordîndu-le nici o atenție. Deodată Peter l-a plesnit cu putere pe Otto peste amîndoi obrajii. Pe loc s-au și repezit unul la altul și au început, încleștați, să se lupte, răsturnînd scaunele din calea lor. Îi priveam, ferindu-mă de ei cît puteam mai bine, de teamă să nu mă lovească. Erau caraghioși, dar în același timp și respingători, căci furia îi desfigurase, făcîndu-i să-mi apară urîți și străini. Curînd Otto l-a pus pe Peter la pămînt și-i răsucea brațul la spate. „Te-ai săturat ? Ți-ajunge ?", îl întreba el fără încetare. Rînjea : în acea clipă era de-a dreptul hidos, cu trăsăturile deformate de răutate. Știam că Otto se bucura că eram eu de față, fiindcă prezența mea sporea umilința lui Peter. Încît am rîs, ca și cum totul ar fi fost o glumă și am ieșit. Am mers prin pădure în direcția Baabe și am intrat în mare în dreptul unei plaje îndepărtate. Simțeam că nu doresc să-l văd pe nici unul din ei timp de cîteva ore bune.

Dacă Otto ține să-l umilească pe Peter, în felul său și Peter ține neapărat să-l umilească pe Otto. El vrea să-l oblige pe acesta la un fel de supunere în fața voinței lui, pe care însă Otto o refuză în mod instinctiv. Otto posedă în chip natural un egoism direct și sănătos, ca de animal. Dacă sînt două scaune în cameră, el îl alege fără ezitare pe cel mai confortabil, pentru că niciodată nu-i

trece prin minte să se gîndească şi la confortul lui Peter. Egoismul lui Peter e mult mai puţin onest, dar mai civilizat — şi mai pervers. Dacă ştii cum să-l iei, e-n stare de orice sacrificiu, oricît de absurd şi nenecesar. Însă cînd Otto îşi însuşeşte cel mai bun scaun ca printr-un drept al său incontestabil, Peter o ia ca pe o provocare, pe care nu îndrăzneşte s-o refuze. Cred că — date fiind naturile lor opuse — situaţia este fără ieşire. Peter nu poate decît să lupte spre a dobîndi supunerea lui Otto. Dacă vreodată va înceta, nu va însemna decît că şi-a pierdut complet interesul faţă de Otto.

Trăsătura realmente destructivă a relaţiei dintre ei e anume o plictiseală inerentă. E absolut normal ca Peter să se simtă adesea plictisit de Otto — căci abia dacă împărtăşesc vreun interes comun — dar, din motive sentimentale, el nu va recunoaşte niciodată. Cînd Otto, care n-are asemenea motive de prefăcătorie, spune de-a dreptul : „E plicticos aici !“ invariabil Peter clipeşte des şi arată îndurerat. Cu toate acestea, Otto se plictiseşte de fapt mult mai puţin decît se plictiseşte Peter ; compania acestuia din urmă îi este sincer plăcută şi-i bucuros să fie împreună cu Peter aproape toată ziua. Adeseori cînd Otto vorbeşte aiurea timp de o oră întreagă, îl văd pe Peter dorind intens ca celălalt să tacă şi să ne lase în pace. Dar, pentru el, să recunoască aşa ceva ar fi o înfrîngere totală, aşa încît rîde şi îşi freacă mîinile, apelînd tacit la mine să-l sprijin în tentativa sa de a simula că-l găseşte pe Otto inepuizabil de simpatic şi de amuzant.

Pe drumul de întoarcere, prin pădure, l-am văzut pe doctoraşul cel blond şi viclean venindu-mi în întîmpinare. Era prea tîrziu ca să mă mai întorc. I-am urat „Bună dimineaţa“ cît mai amabil şi rece cu putinţă. Doctorul era echipat în chiloţi de sport şi maieu ; mi-a explicat că tocmai făcea un *Waldlauf* *.

— Dar acum cred că am să mă întorc, a adăugat el. Nu vreţi să alergaţi puţin cu mine ?

— Mă tem că nu pot, i-am spus grăbit. Să vedeţi, mi-am sucit ieri glezna.

---

* Alergare prin pădure (germ.).

Îmi venea să-mi trag palme de necaz la vederea licărului de triumf din ochii lui.

— A, v-aţi luxat glezna ? Vă rog, daţi-mi voie să văd ! Cu multă silă am fost nevoit să mă supun atingerii degetelor lui neliniştite. Dar nu e nimic, vă asigur. N-aveţi nici un motiv să fiţi îngrijorat.

După ce am pornit împreună pe potecă, doctorul a început să mă chestioneze despre Peter şi Otto, răsucindu-şi gîtul în sus pentru a privi spre mine ori de cîte ori îmi punea vreo întrebare cu glasul său precis, scormonitor. Era aproape mistuit de curiozitate.

— Munca mea la clinică m-a învăţat că n-are nici un rost să-ncerci să salvezi acest tip de tînăr. Prietenul dumneavoastră e foarte generos şi bine intenţionat, însă el face o foarte mare greşeală. Tipul acesta de tînăr recidivează mereu. Din punct de vedere ştiinţific, mie mi se pare extrem de interesant.

Şi, ca şi cum s-ar fi pregătit să rostească un lucru senzaţional, doctorul se opri brusc în mijlocul potecii, tăcu o clipă spre a-mi ascuţi atenţia şi proclamă zîmbind :

— Are un cap de criminal !

— Şi credeţi că oamenii cu capete de criminali chiar trebuiesc lăsaţi să devină criminali ?

— Bineînţeles că nu. Eu cred în disciplină. Băieţii aceştia ar trebui băgaţi în lagăre de muncă.

— Şi ce vă gîndiţi să faceţi cu ei după ce i-aţi băgat în lagăr ? Spuneaţi că oricum tot nu se pot schimba, încît îmi închipui că i-aţi ţine închişi tot restul vieţii lor.

Doctorul rîse încîntat, ca şi cum aş fi spus o glumă care-l viza direct, dar pe care era în stare totuşi s-o aprecieze. Îşi puse o mînă mîngîitoare pe braţul meu :

— Sînteţi un idealist ! Să nu vă imaginaţi că nu vă înţeleg punctul de vedere. Dar el este neştiinţific, absolut neştiinţific. Dumneavoastră şi prietenul dumneavoastră nu-i înţelegeţi pe tinerii cum este Otto. Eu îi înţeleg. Săptămînal vin cîte doi-trei astfel de băieţi la mine la clinică şi trebuie să-i operez fie de adenoide, fie de mastoide, fie de amigdale purulente. Încît, vedeţi dumneavoastră, îi cunosc ca şi pe buzunarul meu.

— Eu cred că ar fi mai potrivit să spuneţi că le cunoaşteţi gîtul şi urechile.

Probabil însă că germana mea era defectuoasă în a transmite sensul exact al ultimei remarci. În orice caz, doctorașul a ignorat-o complet.

— Cunosc foarte bine acest tip de tînăr, a repetat el. E un tip rău și degenerat. Cu băieții de genul acesta nu mai este nimic de făcut. Amigdalele lor sînt aproape fără excepție bolnave.

Mereu între Peter și Otto sînt mici frecușuri continui, dar n-aș putea totuși spune că viața alături de ei mi-apare foarte neplăcută. În clipa de față sînt foarte absorbit de noul meu roman. Ca să mă pot gîndi la el, pornesc adesea în lungi plimbări de unul singur. De fapt, mă surprind că-mi caut tot mai frecvente scuze pentru a-i lăsa în voia lor ; e un gest de egoism din partea mea, căci, dacă sînt cu ei, le pot înăbuși în față certurile schimbînd subiectul sau făcînd vreo glumă. Lui Peter, știu, nu-i plac aceste dezertări ale mele. „Tu ești un ascet, mi-a spus el mai deunăzi înciudat, și mereu îți place să te retragi în contemplațiile tale". Odată, pe cînd stăteam la o cafenea de lîngă dig și ascultam cum cîntă orchestra, Peter și Otto au trecut prin dreptul meu. „Va să zică aici te ascundeai !", a exclamat Peter. Mi-am dat seama că, în acel moment, mă antipatiza profund.

Într-o seară ne plimbam toți trei pe strada principală, înțesată de vilegiaturiști, cînd Otto i-a spus lui Peter, cu zîmbetul său cel mai provocator :

— De ce-i nevoie să te uiți mereu în aceeași direcție ca și mine ?

Era o reacție surprinzător de promptă, căci, de cîte ori Otto întorcea capul după vreo fată, automat ochii lui Peter îi urmăreau privirea cu o gelozie instinctivă. Am trecut pe lîngă vitrina atelierului de fotografie, în care, zi de zi, erau expuse ultimele grupuri de turiști pozați de fotografii de pe plajă. Otto s-a oprit să studieze cu mare atenție o fotografie anume, ca și cum subiectul ei l-ar fi atras în mod deosebit. Am văzut cum buzele lui Peter se contractă. Lupta cu sine însuși, dar pînă la urmă nu s-a putut opune propriei sale curiozități — și s-a oprit și el. Fotografia era a unui bărbat gras și bătrîn, cu barbă

lungă și care flutura un steguleț al orașului Berlin. Văzînd că izbutise să-l atragă în cursă, Otto rîse răutăcios.

Invariabil, după cină, Otto se duce să danseze la sanatoriu sau la cafeneaua de lîngă lac. Nici măcar nu se mai osteneşte acum să-i ceară lui Peter permisiunea ; şi-a impus deja dreptul de a-şi petrece serile singur. Eu şi cu Peter ne plimbăm prin sat. Ne rezemăm de balustrada digului fără a scoate o vorbă şi privim la salba ieftină a luminilor de la sanatoriu, reflectate în apa neagră de sub noi, fiecare pradă gîndurilor sale proprii. Cîteodată mergem la cafeneaua bavareză, iar Peter se îmbată criță ; gura lui severă şi puritană se contractă uşor a scîrbă ori de cîte ori duce la buze paharul. Eu nu spun nimic. Ar fi oricum prea multe de spus. Ştiu bine că Peter ar vrea să fac vreun comentariu critic la adresa lui Otto, ca să-i ofer o scuză minunată de a-şi da drumul la resentimente. Eu însă tac şi bem împreună — menţinînd sporadic o discuţie între noi despre unele cărţi, concerte sau piese de teatru. Tîrziu, cînd revenim acasă, paşii lui Peter se lungesc treptat pînă ce, în momentul cînd intrăm în vilă, mă părăseşte brusc şi fuge în camera lui. Adeseori nici nu ne întoarcem pînă la douăsprezece şi jumătate sau unu fără un sfert, însă pe Otto nu-l găsim în pat decît arareori.

Alături de gară e un cămin de vacanţă pentru copiii din cartierele sărace ale Hamburgului. Otto a cunoscut o profesoară de la acest cămin şi acum merg împreună să danseze aproape în fiecare seară. Uneori fata, cu mica ei trupă de copii, trece prin dreptul casei noastre. Copiii îşi ridică privirile în sus şi, dacă se-ntîmplă ca Otto să fie la fereastră, se amuză drăguţ pe seama lui, servindu-i glumele lor precoce. O trag şi o ciupesc de braţ pe profesoară pînă ce reuşesc s-o convingă să se uite şi ea în sus.

În asemenea ocazii, fata zîmbeşte sfios şi îi aruncă lui Otto cîte o privire scurtă pe sub genele-i lungi, în timp ce, urmărindu-i de după perdele, Peter scrîşneşte înciudat printre dinţi : „Căţeaua... căţeaua.. căţeaua..." Această formă de persecuţie îl irită mai mult decît prietenia în sine. De cîte ori ne plimbăm prin pădure, copiii par să

ne aţină calea. Merg doi cîte doi, cu cîntec — doar cîntece despre Patria-mamă —, iar glasurile lor subţiri sînt ca un ciripit de păsări. Îi auzim de departe venind şi sîntem nevoiţi s-o apucăm în grabă în direcţia opusă.

După ce Peter a făcut o scenă, Otto i-a spus prietenei sale să nu-şi mai ducă trupa de copii prin faţa casei noastre. Acum însă au început să vină pe plaja aleasă de noi, şi anume nu departe de fortăreaţă. În prima zi cînd au apărut, Otto şi-a întors privirile întruna spre ei. Peter, desigur, a observat şi n-a mai ieşit din muţenia lui cea sumbră.

— Dar ce s-a-ntîmplat cu tine astăzi, Peter ? l-a întrebat Otto la un moment dat. De ce eşti aşa urîcios cu mine ?

— Urîcios ? *Cu tine* ? rîse sarcastic Peter.

— Ei, foarte bine atunci. Otto sări în picioare. Văd că n-ai chef de prezenţa mea.

Şi, sărind zidul fortăreţei noastre, începu să alerge cu multă graţie peste plajă spre profesoară şi copiii ei, punîndu-şi la maximum în valoare silueta sa de sportiv.

Ieri seară a fost gală de dans la sanatoriu. Într-un acces de neobişnuită generozitate, Otto i-a promis lui Peter să nu întîrzie peste ora unu fără un sfert şi Peter s-a aşezat să-l aştepte cu o carte în mînă. Cum nu eram obosit şi cum tot voiam să termin un capitol, i-am propus să vină în camera mea, să aştepte acolo.

Eu scriam. Peter citea. Orele treceau încet. Odată am privit la ceas şi am constatat că era două şi un sfert. Peter aţipise în fotoliul lui. Chiar în clipa cînd mă gîndeam cum e mai bine, să-l trezesc sau nu, l-am auzit pe Otto urcînd pe scări. Avea paşii nesiguri, ca de om beat. Negăsind pe nimeni în camera lui, a deschis violent uşa mea de perete. Peter s-a trezit speriat.

Otto stătea rezemat de cadrul uşii. Mie mi-a adresat un salut de beţiv.

— Şi în toată vremea asta ai citit ? l-a întrebat pe Peter.

— Da, îi răspunse Peter pe un ton stăpînit.

— De ce ? spuse Otto cu un zîmbet prostesc.

— Pentru că nu am putut dormi.

— Şi de ce n-ai putut dormi ?

— Ştii foarte bine, rosti Peter abia descleştîndu-şi buzele.

Otto căscă într-un mod extrem de jignitor.

— Ba nu ştiu şi nici nu-mi pasă... Îţi place să faci mereu atîta caz.

Peter sări ca ars.

— Eşti un porc ! strigă el plesnindu-l pe Otto cu dosul palmei.

Otto nici măcar nu schiţă vreun gest de apărare. Îi aruncă în schimb lui Peter o privire plină de ură din ochii săi mici şi senini.

— Bine ! spuse el pe un ton aproape grav. Mîine mă-ntorc la Berlin.

Şi se răsuci nesigur pe călcîie.

— Otto, vino aici, strigă Peter. Încă o clipă şi ar fi izbucnit în lacrimi din cauza furiei neputincioase. Îl urmă pe Otto în coridor. Vino aici, spuse el din nou, pe un ton aspru, poruncitor.

— Hai, lasă-mă-n pace, îi aruncă Otto complet absent. M-am săturat de tine. Acum vreau să dorm. Mîine mă-ntorc la Berlin.

Azi dimineaţă, totuşi, pacea s-a restabilit între ei — dar cu un preţ. Căinţa lui Otto a luat forma unei izbucniri sentimentale pe seama familiei lui :

— Eu m-am distrat aici şi nu m-am gîndit la ei nici măcar o dată... Săraca mama, trage ca la jug... ea, care-i atît de bolnavă... Plămînii... Hai să-i trimitem nişte bani, vrei, Peter ? Hai să-i trimitem cincizeci de mărci...

Dar generozitatea i-a amintit lui Otto de propriile-i nevoi. În plus faţă de banii pentru doamna Nowak, Peter a fost convins să-i comande lui însuşi un costum nounouţ, care urma să coste o sută optzeci de mărci, precum şi o pereche de pantofi, un halat de casă şi o pălărie.

În schimbul acestor cheltuieli, Otto s-a oferit să rupă relaţiile cu mica profesoară. (Abia acum descoperim că, în orice caz, fata urma să plece chiar a doua zi.) După cină a apărut, plimbîndu-se în sus şi-n jos prin faţa casei noastre.

— Las-o să aştepte pînă-i trece cheful, declară sus şi tare Otto. Eu nu mai cobor la ea.

Cu îndrăzneala hrănită de nerăbdare, fata începu curînd să fluiere, ceea ce-i provocă lui Otto un adevărat acces de bucurie şi de frenezie. Deschizînd largă fereastra, începu să ţopăie în faţa ei, agitîndu-şi braţele şi făcînd scălîmbăieli hidoase către micuţa profesoară, ce rămăsese ca paralizată de uimire la vederea acestei exhibiţii absurde.

— Du-te de-aici ! îi striga Otto. Pleacă odată !

Fata se întoarse şi se îndepărtă încet, demnă de toată mila, prin înserarea ce se cobora.

— Puteai să-ţi iei măcar la revedere, îi spuse Peter, căruia-i dădea mîna acum să fie mărinimos, dacă-şi vedea alungat duşmanul.

Dar Otto nici nu voia să audă.

— Ce nevoie avem noi de fetele astea nenorocite ? În fiecare seară veneau la mine şi mă tot băteau la cap să dansez cu ele... Şi tu ştii cum sînt eu, Peter, mă las atît de uşor convins... A fost oribil din partea mea că te-am lăsat singur mereu, dar crezi că aveam ce face ? Zău, numai din vina lor...

Traiul nostru comun a intrat acum într-o nouă fază. Hotărîrile lui Otto au viaţă foarte scurtă. Peter şi cu mine rămînem cea mai mare parte a timpului în doi. Micuţa profesoară a plecat şi, odată cu ea, a dispărut şi interesul lui Otto de a mai face baie cu noi la fortăreaţă. Acum se duce în fiecare dimineaţă pe plaja de lîngă dig, unde flirtează şi joacă mingea cu partenerele lui de dans din seara precedentă. A dispărut şi doctoraşul blond, încît eu şi cu Peter sîntem iarăşi liberi să stăm tolăniţi la soare în modul cel mai puţin atletic cu putinţă.

După mesele de seară începe ritualul preparativelor lui Otto pentru dans. Din camera mea, aud paşii lui Peter străbătînd elastici şi uşori culoarul, căci acum e momentul din zi cînd se simte complet scutit de obligaţia de a arăta vreun interes pentru activităţile lui Otto. Cînd îl aud bătînd la uşa mea, închid pe dată cartea. Am fost mai devreme în sat şi am cumpărat o jumătate de lichior de mentă. Peter îşi ia la revedere de la Otto, nutrind încă vaga speranţă deşartă că poate barem în astă seară va fi şi el o dată punctual :

— Atunci pînă la douăşpe jumate...

— Pînă la unu, se tocmeşte Otto.

— Bine, îi concede Peter. Pînă la unu. Dar să nu întîrzii.

— Nu, Peter, nu întîrzii.

Cînd deschidem poarta grădinii şi traversăm strada către pădure, Otto ne face cu mîna de la balcon. Eu trebuie să bag de seamă să ascund lichiorul de mentă sub haină, pentru ca nu cumva să-l vadă el. Rîzînd amîndoi vinovaţi, o luăm prin pădure spre Baabe. Petrecem serile mereu la Baabe acum. Ne place mai mult decît în satul nostru. Singura lui stradă mare şi nisipoasă, mărginită de case scunde, pierdute printre pini, are un aer romantic, colonial ; e ca o adunătură de colibe pierdută în străfundul pădurii, unde oamenii vin după o mină de aur inexistentă şi eşuează acolo pentru tot restul vieţii lor.

În micul restaurant de-aici mîncăm fragi cu frişcă şi discutăm cu un chelner tînăr. Acesta urăşte Germania şi ar vrea să plece în America. *„Hier ist nichts los"* *. În timpul sezonului de vară nu are nici un minut mai liber, în schimb iernile nu cîştigă nimic. Majoritatea băieţilor din Baabe sînt nazişti. Doi dintre ei mai vin pe la restaurant şi se lansează în controverse moderat politice cu noi. Ne povestesc despre instrucţia şi jocurile lor militare.

— Voi vă pregătiţi de război, le spune Peter cu indignare ; deşi nu-l interesează cîtuşi de puţin politica, în asemenea ocazii se înfierbîntă peste măsură.

— Scuzaţi-mă, îl contrazice unul din băieţi, aici greşiţi. Führer-ul nu vrea război. Programul nostru vizează pacea, dar pacea cu onoare. Ce-i drept..., adaugă el nostalgic, luminîndu-se tot la faţă, războiul poate fi un lucru minunat, nici nu vă închipuiţi ! Să ne gîndim la vechii greci !

— Vechii greci, intervin eu, nu foloseau gazele toxice.

Băieţii tratează ironic acest subterfugiu al meu. Unul din ei răspunde suficient :

— Nu e decît un aspect pur tehnic.

---

* Aici nu se-ntîmplă nimic (germ.).

La zece jumătate coborîm şi noi, odată cu majoritatea populaţiei, pînă la gară, să asistăm la sosirea ultimului tren. De obicei e gol. Se face nevăzut cu un clămpănit de osii prin pădurea sumbră, şuierînd de cîteva ori strident. În fine, se face destul de tîrziu ca să putem porni spre casă. Peste cîmpie se poate vedea intrarea iluminată a cafenelei de lîngă lac, unde se duce Otto să danseze.

— Strălucesc puternic focurile iadului astă seară, îi place lui Peter să spună.

Gelozia extremă îi dă insomnii. A început să ia şi somnifere, dar recunoaşte singur că nu-şi fac efectul decît arareori. Cel mult a doua zi, după micul dejun, se simte ca drogat şi adesea doarme o oră-două în fortăreaţa noastră de nisip de pe malul mării.

Azi dimineaţă vremea era închisă şi rece, iar marea cenuşie. Împreună cu Peter am luat o barcă, am tras la rame pînă dincolo de dig, apoi ne-am lăsat în voia curentului slab, ce ne ducea uşor către larg, în derivă. Peter şi-a scos o ţigară. Deodată a izbucnit :

— Mă-ntreb cît mai poate dura situaţia asta...

— Cred că atîta timp cît o vei accepta.

— Aşa-i... S-ar părea că am ajuns într-un fel de fundătură, nu ? Şi mi-nchipui că nu există nici un motiv anume pentru ca Otto şi cu mine să încetăm a ne purta vreodată unul cu altul aşa cum o facem acum... Urmă o pauză, apoi adăugă : Afară, desigur, dacă nu-i mai dau nici un ban.

— În cazul ăsta ce crezi că s-ar întîmpla ?

Peter vîsli uşor cu degetele prin apă.

— M-ar părăsi.

Barca tot luneca în derivă de cîteva minute bune. L-am întrebat :

— Tu crezi că nu-i pasă de tine ? Deloc ?

— La început i-a păsat, poate... Dar acum nu. Între noi nu mai sînt decît banii mei.

— Dar ţie-ţi mai pasă de el ?

— Nu... adică nu ştiu. Poate... Uneori îl urăsc, dacă şi ăsta e un semn că-ţi pasă de cineva.

— S-ar putea să fie.

A urmat o pauză prelungă. Peter s-a șters cu batista pe mîna udă. Gura îi avea un tremur nervos.

— Ei, spuse el în cele din urmă, tu ce mă sfătuiești să fac ?

— Dar tu ce-ai vrea să faci ?

Buzele lui Peter schițau o grimasă.

— Cred, foarte serios, că aș vrea să-l părăsesc.

— Atunci mai bine părăsește-l.

— Așa, deodată ?

— Cu cît mai repede, cu atît mai bine. Fă-i un cadou frumos și trimite-l urgent la Berlin. Chiar azi după-amiază.

Peter clătina din cap zîmbind cu tristețe :

— Nu pot.

Și iarăși o pauză lungă, după care Peter vorbi din nou :

— Îmi pare rău, Christopher... Tu ai perfectă dreptate, știu. În locul tău, și eu aș spune la fel... Dar nu pot. Lucrurile trebuie să continue așa — pînă ce capătă un deznodămînt. Mult nu mai poate dura, oricum... Ah, știu că sînt un om foarte slab...

— Nu-i nevoie să mi te scuzi mie, am zîmbit încercînd să-mi ascund ușoara iritare. Nu sînt psihanalistul tău !

Apoi am apucat lopețile și am început să vîslesc spre mal. Cînd am ajuns în dreptul digului, Peter a spus :

— Acum îmi pare caraghios — dar, cînd l-am cunoscut pe Otto, am fost convins că o să putem trăi împreună tot restul vieții noastre.

— O, Doamne Dumnezeule !

Imaginea unei vieți petrecute în preajma lui Otto îmi apărea acum ca un infern ridicol. Am rîs cu voce tare. Peter rîdea și el, frîngîndu-și mîinile încleștate între genunchi. Din roz chipul lui se făcu roșu, din roșu purpuriu. Venele i se umflaseră. Cînd am sărit din barcă pe mal, încă rîdeam amîndoi cu poftă.

Proprietarul ne aștepta în grădină.

— Ce păcat ! exclamă el. Domnii sosesc prea tîrziu ! Ne arătă cu mîna peste cîmpuri, în direcția lacului, unde, pe după șirul de plopi, se vedea ridicîndu-se un fuior de

fum, de la trenuleţul ce tocmai ieşea din gară. Prietenul dumneavoastră a fost nevoit să plece de urgenţă la Berlin, pentru chestiuni ce nu suferă amînare. A sperat că domnii mai sosesc la timp, să-şi ia rămas bun de la dumnealui. Ce păcat !

De astă dată şi eu şi Peter am urcat în fugă scările. În camera lui domnea o harababură de nedescris — toate sertarele şi dulapurile erau desfăcute. În mijlocul mesei, proptit de un vas, un bilet cu caligrafia înghesuită şi neglijentă a lui Otto :

„Dragă Peter. Te rog să mă ierţi, nu mai puteam suporta să stau aici aşa că mă întorc la mine acasă.

Cu drag Otto.

Nu fi supărat."

(Am remarcat că biletul era scris pe foaia de titlu de la începutul uneia din cărţile de psihologie ale lui Peter, *Dincolo de principiul plăcerii.)*

— Mda ! Gura lui Peter a început să tremure. L-am privit încordat, aşteptîndu-mă la o izbucnire de violenţă, dar el părea relativ calm. După o clipă, s-a dus la dulap şi a început să caute prin sertare. N-a luat prea mult, mă anunţă el la sfîrşitul cercetării. Doar cîteva cravate, trei cămăşi — noroc că nu purtăm acelaşi număr la pantofi ! — şi, să vedem... vreo două sute de mărci... — Peter începu să rîdă cam isteric : Pînă la urmă a fost destul de moderat !

— Crezi că s-a hotărît să plece aşa, din senin ? l-am întrebat eu mai mult ca să nu tac.

— Probabil că da. Oricum ar fi în spiritul lui... Şi, dacă mă gîndesc mai bine, i-am spus că o să ieşim în dimineaţa asta cu barca în larg, iar el m-a întrebat dacă lipsim mai mult...

— Aha, înţeleg...

M-am aşezat pe patul lui Peter, gîndindu-mă, în chip destul de straniu, că, pentru o dată cel puţin, Otto făcuse un gest ce-mi inspira un anumit respect.

Buna dispoziție a lui Peter l-a menținut în stare de plutire tot restul dimineții ; la prînz era însă trist și nu mai scotea nici măcar o vorbă.

— Acum mă duc să-mi fac bagajul, mi-a spus la sfîrșitul mesei.

— Te-ai hotărît să pleci și tu ?

— Bineînțeles.

— Tot la Berlin ?

— Nu, Christopher, zîmbi el. Nu fi îngrijorat. Plec doar în Anglia...

— A...

— E un tren cu care ajung la noapte pînă la Hamburg. De-acolo cred că am să plec direct... Simt că nu trebuie să mă opresc pînă ce n-am scăpat din țara asta blestemată...

Ce-ar mai fi fost de spus ? L-am ajutat să-și facă bagajele în tăcere. Cînd își punea oglinda de bărbierit în valiză, m-a întrebat :

— Ții minte cum a spart-o Otto odată cînd a stat în cap ?

— Țin minte.

Cu valizele pline, Peter a ieșit pe balcon.

— Cred că o să ai un cor de fluierături diseară, mi-a spus.

Am zîmbit.

— O să fiu nevoit să cobor să le consolez.

— Da. N-ai ce face !

L-am însoțit la gară. Din fericire, mecanicul locomotivei era grăbit și trenul n-a stat decît puține minute.

— Și ce-ai să faci cînd o să ajungi la Londra ? l-am întrebat.

Colțurile gurii i s-au lăsat în jos ; mi-a zîmbit cu un fel de rînjet strîmb :

— O să-mi caut un alt psihanalist, așa cred.

— Bine, dar să te tocmești la preț !

— De acord.

Cînd trenul s-a pus în mișcare, mi-a făcut semn cu mîna :

— Atunci, la revedere, Christopher. Și-ți mulțumesc pentru sprijinul tău moral !

Nu mi-a sugerat nici o singură dată să-i scriu sau să-l mai vizitez acasă. Bănuiesc că dorește să uite acest loc și

pe oricine a fost cumva legat de el. Iar pentru asta nu-l pot condamna.

Abia în astă seară, dînd paginile unei cărți pe care o citeam, am găsit un alt bilet scris de Otto și strecurat în ea.

„Te rog Christopher dragă nu fi și tu supărat pe mine pentru că tu nu ești tîmpit ca Peter. Cînd te întorci la Berlin o să trec să te văd pentru că știu unde locuiești ; ți-am văzut adresa pe una din scrisori și atunci o să putem sta amîndoi de vorbă în liniște și pace.

Al tău sincer prieten,

OTTO."

Atunci mi-a trecut prin minte că de băiatul ăsta nu se putea scăpa așa, cu una cu două.

De fapt, acum plec și eu la Berlin, probabil mîine, sau poate poimîine. Mă gîndisem să stau pînă la sfîrșitul lui august, să-ncerc să-mi termin romanul, dar deodată locul acesta mi se pare pustiu. Resimt lipsa lui Peter și a lui Otto, cu certurile lor de zi cu zi, mai mult decît mi-aș fi închipuit. Pînă și partenerele de dans ale lui Otto au început acum să nu mai dea tîrcoale pe sub fereastra mea, după lăsarea înserării.

Familia Nowak

INTRAREA în Wassertorstrasse se făcea printr-o arcadă mare de piatră, un eşantion al vechiului Berlin, pictată cu secere şi ciocane şi zvastici naziste sau împestriţată cu afişe ferfeniţite, care anunţau diferite licitaţii sau crime. Era o stradă cu case înalte, sărăcăcioase, pavată cu piatră şi plină de copii care plîngeau întruna. Tineri în pulovere de lînă o traversau aplecîndu-se în curbe largi pe bicicletele lor de curse, strigînd după fetele care treceau cu căni mari de lapte. Trotuarul era marcat pentru un gen de şotron numit Pămînt-şi-Cer. La capătul străzii, ca un instrument roşu, mare şi periculos de ascuţit, se înălţa o biserică.

Doamna Nowak mi-a deschis uşa în persoană. Arăta mult mai bolnavă ca ultima dată cînd o văzusem şi avea pungi vineţii sub ochi. Purta aceeaşi pălărie şi acelaşi pardesiu vechi, negru şi jerpelit. În prima clipă nu m-a recunoscut.

— Bună ziua, doamnă Nowak !

Expresia ei se schimbă din suspiciune scormonitoare într-un zîmbet luminos, timid, aproape feciorelnic, de bun venit :

— Vai, dumneavoastră eraţi, Herr Christoph ! Dar intraţi, Herr Christoph ! Intraţi şi luaţi loc !

— Mi se pare că tocmai voiaţi să ieşiţi, nu-i aşa ?

— Nu, nu, Herr Christoph — abia m-am întors ; chiar în clipa asta. Şi-a şters în grabă mîinile de şorţ înainte de a-mi întinde mie dreapta. Azi e una din zilele mele foarte pline. Şi nu termin pînă la două şi jumătate, de-aia şi masa e gata mai tîrziu.

S-a dat la o parte să-mi facă loc să intru. Am deschis ușa, dar, împingînd-o, am atins mînerul tigăii de pe mașina de gătit, aflată chiar în spatele ei. În bucătărioara cea strîmtă abia dacă aveam loc amîndoi. Un miros sufocant de cartofi prăjiți în margarină ieftină umplea apartamentul.

— Intrați și luați loc, Herr Christoph, a repetat ea făcînd grăbită onorurile casei. Îmi pare rău că e mare dezordine la noi. Vă rog să ne iertați. Eu trebuie să plec dis-de-dimineață și Grete a mea e o mare puturoasă, deși a împlinit deja doișpe ani. Nu reușesc s-o conving să facă nimic dacă nu stau toată ziua cu gura pe ea.

Holul avea un tavan înclinat, cu pete vechi de umezeală. În el erau o masă mare cu șase scaune, un bufet și două paturi duble. Erau atîtea mobile în cameră încît trebuia să te strecori printre ele, cu un umăr sucit în față.

— Grete ! strigă doamna Nowak. Unde ești ? Vino încoace imediat !

— E plecată, se auzi vocea lui Otto din camera vecină.

— Otto ! Haide să vezi cine a venit !

— Nu pot acum. Repar gramofonul.

— Și ce să spun, ești tare ocupat ! Vai-vai ! Neisprăvitule ! Frumos vorbești cu mama ta ! Hai, ieși odată din camera aia, n-auzi ?

Se înfuriase automat, instantaneu și cu o uimitoare violență. Toată fața ei părea formată numai din nasul ascuțit, mînios, inflamat. Tot corpul îi era scuturat de un tremur nervos.

— Nu face nimic, doamnă Nowak, am spus eu. Lăsați-l să vină cînd vrea el. Surpriza o să fie cu atît mai mare.

— Halal fiu mi-a fost dat să am ! Păi să-mi vorbească el mie în felul ăsta ? !

Își scosese pălăria și acum descîlcea niște pachete unsuroase dintr-o plasă :

— Of, Doamne Dumnezeule, făcea ea în continuare caz, mă-ntreb : și fata asta pe unde-o fi umblînd ? Tot timpul pe stradă, tot timpul. Dacă nu i-am spus de-o sută de ori, nu i-am spus niciodată. Dar copiii ăștia n-au nici un respect.

— Și cum o mai duceți cu plămînii, doamnă Nowak ? A oftat.

— Cîteodată mi se pare că mai rău de-atît nici nu se poate. Am ca o arsură puternică uite-aici. Iar, cînd termin cu treaba, mă simt atît de obosită că nu-mi vine nici să mai mănînc. Și cît mă supără și bila... Doctorul nu e nici el prea mulțumit de mine. Vorbește mereu că ar vrea să mă trimită la un sanatoriu, dar ceva mai tîrziu, la iarnă. Știți, am mai fost eu odată acolo. Dar atît de mulți își așteaptă rîndul... Pe urmă și apartamentul e așa de umed la vremea asta. Vedeți ce pete avem pe tavan ? Sînt zile cînd trebuie să punem un lighean sub ele, să nu se facă baltă pe jos. Desigur că n-au dreptul să-nchirieze podurile astea pentru locuit în ele, serios. Pînă și inspectorul a atras atenția de-atîtea și-atîtea ori. Dar ce să facem ? Undeva tot trebuie să dormim. Am făcut cerere de transfer acum mai bine de un an și ni se tot promite că se va rezolva. Dar mai sînt încă destui care stau și mai prost ca noi, trebuie să recunosc... Soțul meu citea zilele trecute în ziar despre englezi și despre lira lor sterlină. Cică tot scade întruna, așa scria. Eu nu știu cum vine asta, că nu mă pricep. Dar sper că n-ați pierdut ceva bani, Herr Christoph ?

— De fapt, doamnă Nowak, și ăsta e unul din motivele pentru care am trecut azi pe la dumneavoastră. M-am hotărît să mă mut într-o cameră ceva mai ieftină și mă întrebam dacă nu există vreuna pe care să mi-o puteți recomanda pe-aici, prin apropiere.

— Vai de mine, Herr Christoph, să știți că îmi pare rău ! Arăta sincer tulburată : Dar cum să locuiți în cartierul ăsta — tocmai un gentleman ca dumneavoastră ? ! Nu, nu. Cred că nu se cuvine. În nici un caz.

— Eu nu sînt atît de pretențios cum poate vă-nchipuiți dumneavoastră. Nu vreau decît o cameră curată, liniștită și care să nu coste mai mult de douăzeci de mărci pe lună. Poate să fie oricît de mică. Și-așa eu lipsesc aproape tot timpul de-acasă.

A clătinat din cap cu îndoială.

— Păi, să vedem, Herr Christoph, să ne gîndim ce posibilități există...

— Mamă, încă nu-i gata masa ? întrebă Otto apărînd în pragul uşii doar în cămaşă. Că mor de foame !

— Cum vrei să fie gata cînd toată dimineaţa mi-o pierd robotind pentru voi, tăntălău mare şi leneş ce eşti ! ţipă doamna Nowak strident, pe un ton extrem de ascuţit. Apoi, conectîndu-se fără cea mai mică întrerupere la tonul ei amabil, de gazdă, spuse : Nu vezi cine-a venit în vizită la noi ?

— O, Christoph ! Ca de obicei, Otto a început pe loc să joace teatru. Figura lui se lumina încet de soarele unei fericiri totale. Făcuse gropiţe în obraji de zîmbet. S-a repezit la mine aruncîndu-şi un braţ pe după gîtul meu şi strîngîndu-mi mîna : Christoph, bătrîne, unde te-ai ascuns în tot timpul ăsta ? Apoi vocea i-a devenit languroasă, plină de reproş : Ne-a fost atît de dor de tine ! De ce n-ai mai trecut pe-aici să ne vezi ?

— Herr Christoph e un domn foarte ocupat, a intervenit mustrătoare mama. Şi n-are timp să umble după un neisprăvit ca tine.

Otto zîmbi şi-mi făcu prietenos cu ochiul ; apoi se întoarse reprobator spre doamna Nowak :

— Mamă, tu ce părere ai ? Îl laşi pe Christoph să stea aici fără să-i dai măcar o ceaşcă de cafea ? O fi însetat, după atîtea scări !

— Mai bine spune, Otto, că *tu* eşti însetat, aşa-i ? Nu, serios, nu vreau nimic, doamnă Nowak. Şi nici nu vreau să vă mai reţin de la pregătitul mesei... Ascultă, Otto, eşti amabil să vii cu mine puţin să mă ajuţi să-mi găsesc o gazdă ? Îi spuneam tocmai mamei tale că am de gînd să mă mut în cartierul vostru. Iar cafeaua o s-o bem amîndoi afară.

— Cum, Christoph, vrei să locuieşti aici, în Hallesches Tor ?! Otto începu să ţopăie de fericire : O, mamă, ce grozav ! O, cît de bine-mi pare !

— Mai bine du-te şi dă o raită prin jur cu Herr Christoph, spuse doamna Nowak. Masa tot nu e gata încă vreo oră de-aici încolo. Acasă nu faci decît să mă-ncurci. Nu *dumneavoastră,* Herr Christoph, se poate ? Vă întoarceţi să mîncaţi ceva cu noi, da ?

— Nu, doamnă Nowak, sînteţi foarte drăguţă, însă mă tem că azi nu pot. Trebuie să mă-ntorc la mine acasă.

— Dă-mi doar o coajă de pîine, mamă, ca de plecare, se milogi Otto abject. Am burta atît de goală că mi se-nvîrte capul ca un titirez.

— Bine, bine, spuse doamna Nowak tăind o felie de pîine şi mai mult azvîrlindu-i-o de supărare, dar pe urmă să nu vii diseară să ţipi la mine că nu e nimic în casa asta, că n-ai nici cu ce face un sandvici... La revedere, Herr Christoph. E foarte drăguţ din partea dumneavoastră că aţi trecut să ne vedeţi. Dacă vă hotărîţi să locuiţi în cartier, poate veniţi mai des pe la noi..., deşi mă îndoiesc că o să găsiţi prea multe lucruri să vă placă. Aici nu e cum sînteţi dumneavoastră obişnuit...

În clipa cînd Otto se pregătea să iasă în urma mea, ea l-a chemat înapoi. I-am auzit certîndu-se ; apoi uşa s-a închis. Am coborît cele cinci etaje încet, pînă am ajuns în curtea interioară. Aici era şi ud şi întunecos, cu toate că soarele răsărise de după un nor. Găleţi desfundate, roţi de cărucior şi bucăţi de cameră de bicicletă zăceau risipite care încotro întocmai ca obiectele căzute într-o fîntînă.

După un minut sau două a coborît şi Otto sărind cîte patru trepte.

— N-a vrut să te-ntrebe mama, îmi zise el gîfîind. Se temea că ai să te simţi jenat... Dar i-am spus că eu sînt sigur că ţi-ar place să stai la noi, unde eşti liber să faci ce vrei şi unde ştii că totul este curat, mai degrabă decît într-o casă străină, cu ploşniţe şi cu gîndaci... Hai, spune da, Christoph, te rog ! Şi ce-o să ne mai distrăm ! Tu şi cu mine o să dormim în camera din spate. Iei patul lui Lothar, că tot nu se supără. El o să doarmă în patul dublu, cu Grete... Şi dimineaţa poţi lenevi cît ai chef. Iar, dacă vrei, ţi-aduc eu micul dejun... Ei, ce zici, de acord, nu-i aşa ?

Ce mai puteam să fac ? Am fost de acord.

Prima mea seară în calitate de chiriaş al familiei Nowak a semănat cu o ceremonie. Cînd am sosit, cu cele două valize ale mele, puţin după ora cinci, doamna Nowak era deja ocupată cu pregătitul cinei. Otto mi-a şoptit discret că o să avem tocană de rinichi, o delicatesă făcută anume pentru acest prilej.

— Mi-e teamă că n-o să vă placă mîncarea noastră, mi-a spus doamna Nowak, după toate bunătăţile cu care aţi fost obişnuit. Dar o să ne dăm silinţa.

Era toată numai zîmbete şi aferată de emoţie. Am zîmbit şi eu, cît am putut mai bine, simţindu-mă stingherit şi în plus. Într-un tîrziu, m-am căţărat peste mobila din hol şi m-am aşezat în patul meu. N-aveam unde să-mi desfac bagajul şi aparent nici unde să-mi atîrn hainele. La masa din hol Grete era ocupată cu cărţile ei de joc şi cu nişte abţibilduri. Era o fetiţă îndesată, în vîrstă de doisprezece ani, drăguţă într-un mod cam siropos, dar altfel cu umeri plinuţi şi poate puţin prea grasă. Prezenţa mea o făcea să fie foarte conştientă de sine. Se fîţîia, se sclifosea şi tot striga, cu o voce afectată, cîntată, „matură" :

— Mămico ! Vino să vezi ce flori frumoase !

— N-am timp şi de florile tale frumoase, exclamă într-un tîrziu doamna Nowak, exasperată. Am o fată cît un elefant, dar eu tot singură robotesc aici, ca o sclavă, pentru masa voastră !

— Aşa e, mamă ! strigă Otto, băgîndu-se vesel în vorbă. Se întoarse apoi spre Grete ca un moralist indignat : — De ce n-o ajuţi şi tu, asta aş vrea să ştiu ? Că doar eşti destul de grasă. Toată ziua stai şi nu faci nimic. Ridică-te de pe scaun în clipa asta, auzi ? Şi mai lasă odată cărţile alea împuţite, că ţi le arunc în foc cu mîna mea !

Cu o mînă a apucat cărţile de joc, iar cu cealaltă a plesnit-o pe Grete peste faţă. Grete, pe care în mod vizibil n-o durea deloc, a scos pe dată un chiot puternic, teatral.

— Ah, Otto, ce m-ai *lovit !*

Şi şi-a acoperit faţa cu palmele, privind spre mine printre degetele desfăcute.

— *Nu vrei* să laşi copilul ăla-n pace ? a strigat ascuţit doamna Nowak din bucătărie. Aş vrea să ştiu şi eu cine te crezi ca să vorbeşti de lene *tocmai tu !* Iar tu, Grete, mai termină odată cu bocitul, că altfel îi spun lui Otto să te bată ca lumea, să ai măcar motiv serios de plîns. Voi doi o să mă scoateţi din minţi.

— Vai, mamă ! Otto veni fuga în bucătărie, o luă de mijloc şi începu s-o sărute : Biata mămică, biata mamiţică, biata mamiţicuţă, fredona el pe tonul celei mai extreme solicitudini batjocoritoare. Tu trebuie să munceşti atît de mult şi Otto e aşa ticălos cu tine. Dar nu dinadins, doar ştii şi tu — ci numai din prostie... Să-ţi aduc eu cărbunii mîine, mămico ? Te-ai bucura ?

— Dă-mi drumul, parşivule ce eşti ! strigă doamna Nowak rîzînd şi zbătîndu-se să scape din strînsoarea lui. N-am eu nevoie de cuvinte siropoase şi ieftine ! Că mult îţi mai pasă *ţie* de bătrîna ta mamă ! Lasă-mă-n pace acum, să-mi văd de treabă !

— N-ar fi băiat rău Otto, s-a întors ea spre mine cînd a scăpat în fine de el, dar e atît de zăpăcit. Exact opusul lui Lothar — ăsta zic şi eu copil model ! Nu-i cade rangul să facă nici o muncă, indiferent ce-ar fi şi, cînd a reuşit să adune cîţiva *Groschen,* în loc să cheltuie doar pentru el, vine direct la mine şi-mi spune : „Ia-i tu, mamă, şi du-te de-ţi cumpără o pereche de pîslari călduroşi pentru iarnă".

Şi doamna Nowak ţinea mîna întinsă spre mine cu gestul omului care dă nişte bani cuiva. Întocmai ca şi Otto, avea obiceiul să interpreteze scena pe care o descria.

— Da, Lothar în sus, Lothar în jos, a întrerupt-o Otto supărat. De dimineaţa pînă seara Lothar. Da' spune, mamă, alaltăieri cine ţi-a dat ţie oare bancnota aia de douăzeci de mărci ? Lothar nu-ţi poate cîştiga atît nici într-o viaţă de om. Păi, dacă vorbeşti în felul ăsta, să nu te mai aştepţi că-ţi dau ceva ; nici dacă vii la mine în genunchi.

— Eşti şi măgar acum, se ambală ea într-o clipă. Nu ţi-e deloc ruşine să vorbeşti despre lucruri din astea în faţa lui Herr Christoph ? Să ştie dumnealui de unde aveai tu mărcile alea — şi o mulţime încă pe deasupra — i-ar fi şi scîrbă să mai stea o clipă cu tine în aceeaşi casă. Şi pe bună dreptate ! Auzi la el tupeu — să spună că mi-a dat banii ăia ! Cînd ştii foarte bine că, dacă nu găsea taică-tău plicul...

— Aşa-i ! strigă Otto schimonosindu-şi faţa ca o maimuţă şi începînd să ţopăie în loc de enervare. Abia aş-

teptam să spui asta ! Recunoaşte şi-n faţa lui Christoph că i-ai furat ! Eşti o hoaţă ! Asta eşti ! Hoaţo !

— Otto, cum îndrăzneşti ? !

Şi doamna Nowak, iute ca o zvîrlugă, luă capacul unei cratiţi în mînă. Eu m-am dat iute înapoi, să ies din raza ei de acţiune, dar m-am împiedicat de un scaun şi am căzut pe spate cît eram de lung. Grete scoase o exclamaţie afectată, de alarmă, dar şi de veselie. În aceeaşi clipă uşa apartamentului s-a deschis. Era domnul Nowak, care venea de la slujbă.

Domnul Nowak era un bărbat bondoc, dar puternic, cu mustăţi ascuţite, părul tuns perie şi sprîncene stufoase. A fotografiat întreaga scenă cu un mormăit prelung, ce aducea mai mult a rîgîială. Părea să nu-şi dea seama ce se întîmplă de fapt ; sau poate că-i era indiferent. Nici doamna Nowak nu îi oferea vreo lămurire. A atîrnat tăcută capacul într-un cui. Grete a sărit de la locul ei, repezindu-se spre noul venit cu braţele deschise.

— Pappi ! Pappi !

Domnul Nowak îi zîmbea cu drag, arătînd două sau trei cioturi de dinţi pătate de nicotină. Aplecîndu-se, a luat-o în braţe, cu grijă, agilitate şi o anumită curiozitate admirativă, ca pe o amforă de mare valoare. Profesia sa era cărător de mobilă. Apoi mi-a întins mie mîna — încet, pe îndelete, cu metodă şi nu din cale-afară de amabil.

— *Servus, Herr !*

— Tu nu te bucuri, Pappi, că a venit să stea la noi Herr Christoph ? cînta întruna Grete, cocoţată pe umărul tatălui ei, cu acelaşi ton de melodie siropoasă ; la care, ca şi cum ar fi primit o infuzie bruscă de energie, domnul Nowak începu să-mi scuture mîna iar, cu mult mai multă prietenie acum şi să mă bată pe spate :

— Dacă mă bucur ? Păi cum să nu mă bucur ? ! dădu el din cap plin de o vigoare entuziastă. *Englisch man ? Anglais, eh !* Ha, ha. Păi nu ? Vorbesc şi franceza, vezi ? Am uitat mult acum. Ce-am reuşit să prind în război. Eu am fost pe frontul de vest — *Feldwebel**. Vorbeam cu prizonierii. Băieţi buni. Ca şi noi...

---

* Plutonier (germ.).

— Tată, iar eşti băut ! exclamă doamna Nowak cu scîrbă. Ce idee o să-şi facă Herr Christoph despre tine ?

— Lui Christoph nu-i pasă. Îţi pasă, Christoph ? mă bătu domnul Nowak uşor pe umăr.

— Christoph i-ai spus ? Bravo ţie ! Frumos ! Pentru tine-i *Herr* Christoph ! Tu nu recunoşti un domn cînd stai în faţa lui ?

— Aş prefera să-mi spuneţi Christoph, am intervenit eu.

— Aşa e, Christoph ! Ai dreptate ! Toţi sîntem o apă şi-un pămînt... *Argent, money* — totuna ! Ha, ha !

Otto mă luă de braţ :

— Cum s-ar zice, de-acum eşti din familia noastră, Christoph !

Curînd ne-am aşezat la o masă mare compusă din tocană de rinichi, pîine neagră, cartofi fierţi şi cafea de malţ. Pradă impulsului de a cheltui văzîndu-se cu bani în mînă (îi plătisem eu zece mărci înainte, în contul primei săptămîni), doamna Nowak făcuse destui cartofi să ajungă pentru o duzină de oameni. Îi tot căra dintr-un platou întins în farfuria mea, pînă am simţit că mă sufoc.

— Dar mai luaţi, Herr Christoph. N-aţi mîncat nimic.

— În viaţa mea n-am mîncat atîta, doamnă Nowak.

— Lui Christoph nu-i place mîncarea noastră, declară domnul Nowak. Nu face nimic, Christoph, te-obişnuieşti tu cu ea. Nici lui Otto nu-i mai plăcea după ce s-a întors de la mare. Se-obişnuise cu tot felul de bunătăţuri de la englezul lui...

— Mai ţine-ţi gura, tată ! îi spuse doamna Nowak prevenitor. Nu poţi să nu te legi de băiat ? E destul de mare acum să hotărască singur ce-i bine şi ce-i rău — mai mare ruşinea !

Eram încă la masă cînd a venit şi Lothar. Şi-a aruncat şapca pe pat, mi-a întins mîna amabil, dar tăcut, cu o mică reverenţă şi-apoi s-a aşezat la masă. Prezenţa mea părea că nu-l interesează şi nu-l surprinde cîtuşi de puţin : privirile noastre abia dacă s-au întîlnit vreodată. Avea, aflasem, doar douăzeci de ani ; dar îi puteai da încă mulţi în plus. Era deja un bărbat. Otto arăta ca un copil pe lîngă el. Avea o figură prelungă, osoasă, de ţăran, înăs-

prită de ereditatea generațiilor ce trudiseră pe pămînturi neroditoare.

— Lothar merge la școala serală, m-a informat cu mîndrie mama. Știți, el lucra la un garaj ; dar acum și-a pus în gînd să studieze ingineria. Azi nu te mai angajează nimeni dacă nu ai o diplomă, oricare ar fi. Să vă arate desenele lui, Herr Christoph, cînd o să aveți odată timp să vă uitați la ele. Profesorul spune că-s foarte bune.

— Mi-ar place să le văd.

Lothar nu reacționă nicicum. Înțelegeam ce simte și eram stingher. Însă doamna Nowak ținea să se laude cu tot dinadinsul :

— În ce zile ai școală tu, Lothar ?

— Lunea și joia. Mînca mai departe înciudat, obstinat, fără să-ntoarcă privirile către mama sa. Apoi, poate pentru a-mi arăta că n-avea nimic cu mine, adăugă : — De la opt la zece treizeci.

De îndată ce a fost gata, s-a ridicat fără un cuvînt, mi-a întins mîna cu aceeași mică reverență ca la venire, și-a luat șapca și a ieșit pe ușă. Doamna Nowak a rămas privind în urma sa și suspinînd :

— Cred că se duce iar la naziștii lui. Adesea îmi doresc să nu se fi-nhăitat cu ei, pentru că-i bagă tot felul de prostii în cap. Și toate astea-l tulbură, săracul. De cînd s-a înscris la ei, parcă-i complet alt om... Și nu că m-aș pricepe eu la politica asta. Da' ce mă-ntreb mereu e : de ce nu-l putem noi avea iarăși pe Kaiser-ul nostru ? Fiindcă, orice s-ar spune, se trăia bine pe vremea lui.

— Eah, mai dă-l și dracului pe Kaiser-ul tău, spuse Otto. Ce ne trebuie nouă acum e o revoluție comunistă.

— O revoluție comunistă ! pufni doamna Nowak. Auzi la el ! Păi, toți comuniștii tăi nu sînt decît o bandă de...

— Și Christoph e comunist, îi spuse Otto. Nu-i așa, Christoph ?

— Mă tem că... nu chiar...

Doamna Nowak zîmbi :

— Ce bazaconii îndrugi tu, băiete, acolo ? Cum poate fi Herr Christoph comunist ? Herr Christoph e un domn.

— Eu spun așa, lăsă Herr Nowak jos cuțitul și furculița, ștergîndu-și grijuliu mustățile cu dosul mîinii,

că toți sîntem egali, așa cum ne-a făcut Dumnezeu. Tu ești la fel de bun ca mine ; eu sînt la fel de bun ca tine. Francezul e la fel de bun ca englezul ; englezul e la fel de bun ca neamțul. Nu știu dacă-nțelegi ce vreau să spun.

Am dat din cap că da.

— Bunăoară, să luăm războiul... Și domnul Nowak și-mpinse scaunul în spate. Într-o zi eram undeva, în pădure. Înțelegi, singur. Mergeam prin pădure singur, cum aș umbla, să zicem acum pe stradă... Cînd deodată, în fața mea, un francez. Ca din pămînt, așa răsărise. Nu era mai departe de mine decît ești tu acum. În timp ce vorbea, domnul Nowak se ridicase în picioare. Luînd de pe masă cuțitul de pîine, îl ținea încordat în fața lui, într-o poziție defensivă, ca pe o baionetă. De sub sprîncenele-i stufoase privea fix în direcția mea, reactualizîndu-și scena : Stăm așa amîndoi. Ne privim unul pe altul. Francezul era palid ca moartea. Deodată numai ce strigă : „Nu mă-mpușca !" Exact cum îți spun. Domnul Nowak își împreună mîinile într-un gest de implorare vrednic de toată mila. Cuțitul de pîine îl cam încurca, drept care îl depuse pe masă. „Nu mă-mpușca ! Am cinci copii." (El vorbea, natural, franțuzește ; dar eu înțelegeam. Pe vremea aceea vorbeam franțuzește curent ; de-atunci încoace am mai uitat.) Dè, mă uit eu la el, se uită el la mine. Pe urmă-i spun : „*Ami*". (Asta înseamnă „prieten".) Și ne întindem mîna. Domnul Nowak luă mîna mea între ale lui și mi-o strînse cu multă emoție. Apoi începem să ne depărtăm unul de altul, dar îndărăt, că nu voiam să mă împuște pe la spate.

Privind întruna fix în fața lui, domnul Nowak porni să se retragă prudent înapoi, pas cu pas, pînă ce se izbi violent de bufet. O fotografie înrămată se prăbuși. Sticla ei se făcu țăndări.

— Pappi ! Pappi ! strigă fericită Grete. Ia uită-te ce-ai făcut !

— Altă dată să te-nveți minte cu aiurelile tale, măscărici bătrîn ce ești ! exclamă doamna Nowak supărată.

Grete începu să rîdă tare și afectat, pînă ce Otto îi trase o palmă și atunci arboră scîncetul ei teatral. Între timp, domnul Nowak își recîștigase favoarea soției sale sărutînd-o și ciupind-o de obraz.

— Pleacă de lîngă mine, golan parşiv ! protesta ea rîzînd şi bucuroasă în chip sfios că mă aflam şi eu de faţă. Lasă-mă-n pace ! Miroşi a bere !

În acea vreme, dădeam o mulţime de lecţii. Aproape toată ziua eram plecat. Elevii mei erau împrăştiaţi prin toate suburbiile bogate ale cartierului de vest — mai cu seamă femei înstărite şi bine conservate, de-o vîrstă cu doamna Nowak, dar arătînd cu zece ani mai tinere ; aveau toate un hobby din a face puţină conversaţie în limba engleză în după-amiezile monotone, cînd soţii lor lucrau la firmă. Şezînd pe perne de mătase în faţa şemineului aprins, discutam împreună *Punct contrapunct* şi *Amantul doamnei Chatterley*. Un valet aducea cîte o tavă cu ceai şi pîine prăjită cu unt. Uneori, cînd se plictiseau de literatură, le înveseleam cu istorioare din familia Nowak. Aveam totuşi grijă să nu-mi scape cumva că locuiam la ei : ar fi fost rău pentru firma mea să recunosc implicit că eram sărac. Doamnele mele îmi plăteau cîte trei mărci pe oră, cu o anumită reticenţă, după ce căutaseră s-o scoată la capăt cu 2,50. Majoritatea încercau, deliberat sau inconştient, să mă reţină peste oră. De aceea trebuia să fiu mereu cu ochii pe ceas.

Tot mai puţină lume voia lecţii de dimineaţă ; aşa se făcea că de obicei mă sculam mai tîrziu decît restul familiei Nowak. Doamna pleca la treaba ei, domnul la mutat de mobile, Lothar, care era şomer, îşi ajuta un prieten la distribuit ziare, iar Grete se ducea la şcoală. Numai Otto îmi ţinea companie ; în afară de acele dimineţi cînd, după o infinită tocmeală cu mama sa, era gonit pînă la biroul de plasare, să îşi vizeze cartea de muncă.

După ce luam micul dejun, o ceaşcă de cafea şi o felie de pîine îmbibată cu untură topită, Otto scotea pijamaua şi începea să-şi facă antrenamentul fizic, să practice box cu umbra sau să stea în cap. Îşi încorda muşchii ca să i-i admir. Şezînd apoi turceşte în patul meu, îmi povestea tot felul de poveşti.

— Ţi-am spus vreodată, Christoph, cum am văzut eu Mîna ?

— Nu, nu cred.

— Atunci ascultă... Odată, cînd eram foarte mic, stăteam într-o noapte culcat în patul meu. Era foarte întuneric şi foarte tîrziu. Deodată mă trezesc şi văd o mînă mare, neagră, care se-ntinde spre mine. Eram atît de îngrozit încît nici nu puteam ţipa. Mi-am tras doar genunchii la gură şi m-am uitat la ea. După un minut sau două a dispărut şi atunci am început să urlu. A venit mama în fugă şi i-am spus : „Mamă, am văzut Mîna". Dar ea a rîs de mine şi nu-i venea să creadă.

Figura inocentă a lui Otto, cu cele două gropiţe în obraji, devenise acum extrem de solemnă. Mă fixa cu ochii lui absurd de mici, concentrîndu-şi toate forţele narative.

— Mai tîrziu, Christoph, după cîţiva ani, mă angajasem ucenic la un tapiţer. Într-o zi — era în mijlocul dimineţii, în plină lumină — şedeam pe scăunelul meu şi lucram. Deodată mi s-a părut că totul se-ntunecă în jurul meu şi, cînd mi-am ridicat ochii, am văzut Mîna, nu mai departe decît stai tu acum, închizîndu-se asupra mea. Am simţit cum îmi îngheaţă şi mîinile şi picioarele şi că nu mai pot nici respira, nici striga după ajutor. Meşterul m-a văzut cum mă albesc la faţă şi-a spus : „Hei, Otto, ce-ai păţit ? Nu te simţi bine ?" Şi, în timp ce-mi vorbea el, mi s-a părut că Mîna se retrage de deasupra mea, făcîndu-se tot mai mică, pînă ce n-a mai rămas din ea decît un singur punct. Cînd mi-am venit în fire, în cameră era lumină ca şi pînă atunci şi acolo unde văzusem punctul acela negru era o muscă mare plimbîndu-se pe tavan. Dar m-am simţit atît de rău în ziua aceea că meşterul a trebuit să mă trimită acasă.

În timpul relatării, chipul lui Otto pălise incredibil şi o expresie de teamă cu adevărat paralizantă îi coborîse peste trăsături. Acum era dramatic ; ochii săi mici înotau în lacrimi.

— Într-o zi o să văd iarăşi Mîna. Şi-atunci am să mor.

— Prostii, i-am spus eu rîzînd. Sîntem aici şi te-apărăm noi.

Otto însă clătină din cap cu tristeţe :

— Să sperăm, Christoph, să sperăm. Deşi mă tem că nu-i nimic de făcut. Mîna-mi va veni de hac pînă la urmă.

— Şi cît ai stat la acel tapiţer ? l-am întrebat.

— A, nu prea mult. Numai cîteva săptămîni. Meşterul era atît de rău cu mine. Îmi dădea întotdeauna doar muncile cele mai grele — şi eu eram un copilaş atît de mic pe-atunci. Într-o zi am sosit cu cinci minute întîrziere. Nu-ţi închipui ce scandal mi-a făcut ! Mi-a spus *verfluchter Hund* *. Îţi închipui că am acceptat, ce crezi ? Şi Otto se aplecă în faţă, vîrîndu-şi figura, contractată într-un rînjet uscat de răutate, sub nasul meu. *Nee, nee ! Bei mir nicht !* ** Ochii săi mici se concentrară asupra mea cu o asemenea intensitate a urii lor animalice încît trăsăturile sale plinuţe deveniră deodată uimitor de urîte. Apoi s-au relaxat. Încetasem de a mai fi tapiţerul. A rîs nevinovat şi vesel, azvîrlindu-şi părul peste cap şi dezvelindu-şi dinţii : M-am prefăcut doar că-l lovesc. Dar ce sperietură a tras !

Mi-a imitat gestul speriat al unui bărbat de vîrstă mijlocie ferindu-se de-o lovitură invizibilă. Rîdea.

— Şi pe urmă a trebuit să pleci, nu ?

Mi-a confirmat tăcut. Expresia i se schimba încet. Acum devenise din nou melancolic.

— Dar ce-au spus părinţii tăi ?

— A, ei au fost întotdeauna împotriva mea. Încă de cînd eram copil. Dacă aveau două cojiţe de pîine, mama i-o dădea mereu pe cea mai mare lui Lothar. De cîte ori mă plîngeam şi eu, spuneau doar : „Du-te şi munceşte. Că eşti destul de mare. Cîştigă-ţi singur pîinea. De ce să te ţinem noi ?“ Ochii lui Otto se înmuiară de cea mai sinceră autocompătimire : Nimeni nu mă-nţelege aici. Nimeni nu-i bun şi cu mine. Toţi mă urăsc şi ar vrea să mă vadă mort.

— Cum poţi vorbi asemenea tîmpenii, Otto ? Crezi că mama ta e-n stare să te urască ?

— Săraca mama ! fu de acord şi el. Într-o clipă, tonul îi se schimbase ; părea complet inconştient de ce spusese pînă atunci. E-ngrozitor. Nu mai suport să mă gîndesc la ea cum trage din greu zi de zi. Ştii, Christoph, ea-i foarte,

---

* Cîine blestemat (germ.).

** Nu, nu ! La mine nu ţine asta ! (germ.).

foarte bolnavă. Adesea, nopțile, tușește ore în șir. Iar cîteodată mai scuipă și sînge. Eu stau și nu mai pot să dorm și atunci mă tot gîndesc la ea că s-ar putea să moară.

L-am aprobat din cap. Neputîndu-mă abține, am început să zîmbesc, dar nu pentru că n-aș fi crezut destăinuirile sale despre doamna Nowak, ci pentru că Otto, șezînd turcește pe patul meu, arăta atît de vital, bronzat cum era și plesnind de sănătate, încît monologul său despre moarte părea la fel de caraghios ca și o înmormîntare descrisă de un clovn machiat. Cred că și-a dat el însuși seama, căci mi-a răspuns la zîmbet, cîtuși de puțin șocat de aparenta mea insensibilitate. Întinzîndu-și picioarele, s-a aplecat fără efort în față și și-a cuprins gleznele cu ambele mîini.

— Tu poți face asta, Christoph ?

Deodată însă i-a venit o idee.

— Christoph, dacă-ți arăt ceva, tu-mi juri să nu spui nimănui ?

— Îți jur.

S-a ridicat și a scotocit sub pat. O scîndură de la dușumea era desprinsă la capătul dinspre fereastră : săltînd-o puțin, a scos de sub ea o cutie de aluminiu, ce conținuse cîndva biscuiți. Cutia era plină de poze și scrisori, pe care le-a împrăștiat pe patul meu.

— Cred că mama le-ar pune pe foc, dacă mi le-ar găsi... Ia uite, Christoph, cum îți place ? O cheamă Hilde. Am cunoscut-o la sala unde merg să dansez... Iar asta-i Marie. Nu-i așa că are ochi frumoși ? E-nnebunită după mine și toți băieții crapă de gelozie. Dar nu e genul meu. Clătină din cap cu multă gravitate : Știi, ce-i mai ciudat e că în momentul cînd văd că o fată se dă în vînt după mine, începe să mă lase rece și nu mă mai interesează. Cu asta am vrut s-o rup complet ; dar a venit aici și mi-a făcut un circ în fața mamei !... Încît acum sînt nevoit s-o văd din cînd în cînd, să stea liniștită nebuna... Și aici e Trude — serios, Christoph, ai zice că are douăzeci și șapte de ani ? Atîta are. Ce corp frumos, nu ? Locuiește în cartierul de vest, are un apartament al ei. A divorțat de două ori. Eu pot să mă duc la ea în orice zi cînd am chef să merg. Fotografia asta frate-său i-a făcut-o. Voia el să ne facă și împreună, dar n-am vrut eu. M-am temut

să nu le vîndă pe urmă — că pentru așa ceva se-ajunge la închisoare, știi... Otto zîmbi încrezut și-mi înmînă un pachet de scrisori : Ia și citește astea ; să vezi dacă nu mori de rîs. De exemplu, asta-i de la un olandez. Are cea mai mare mașină pe care am văzut-o în viața mea. L-am cunoscut în primăvară. Citeodată îmi mai scrie. Tata s-a prins și-acum pîndește mereu să vadă dacă nu sînt și bani în plic — măgarul ! Dar i-am făcut-o eu ! Am spus la toți prietenii mei să-mi scrie pe adresa brutăriei din colț. Băiatul brutarului mi-e prieten bun...

— Mai ai vreo veste de la Peter ? l-am întrebat.

Mă privi timp de o clipă solemn : — Christoph ?

— Da.

— Vrei să-mi faci o plăcere ?

— Ce plăcere ? l-am întrebat prudent, căci Otto își alegea mereu momentele cele mai neașteptate ca să-ți ceară cîte un mic împrumut.

— Te rog... — ton de reproș duios — te rog din suflet să nu mai pronunți acest nume în fața mea...

— A, bine, am spus eu luat prin surprindere, sigur, dacă nu vrei...

— Pentru că Peter, vezi tu, m-a rănit foarte tare. Credeam că mi-e prieten. Și pe urmă, deodată, dispare, mă lasă — singur...

Jos, în fundul curții interioare noroioase, unde în acea toamnă umedă ceața nu se ridica niciodată, cîntăreții și instrumentiștii de stradă se succedau într-o reprezentație aproape neîntreruptă. Veneau echipe de băieți cu mandoline, un bătrîn care cînta la o concertină și un tată acompaniat vocal de fetițele sale. De la mare distanță, cîntecul preferat era *Aus der Jugendzeit* *. Adeseori îl auzeam cîntat și de cîte o duzină de ori pe dimineață. Tatăl fetițelor era paralizat și nu putea scoate decît niște sunete guturale disperate, ca un răget de măgar ; în schimb fetițele cîntau cu o energie îndrăcită. „*Sie* kommt, *sie* kommt *nicht mehr !*“ **, zbierau ele la unison, ca niște demoni ai văzduhului ce se bucurau de frustrările ome-

* Din tinerețe (germ.).

** Ea *vine*, ea nu mai *vine* (germ.).

nirii. Citeodată, de la ferestrele de sus, locatarii le aruncau cîte un *Groschen* învelit într-un colţ de hîrtie. Acesta lovea pavajul ricoşînd ca un glonţ, dar fetiţele nici măcar nu schiţau gestul de a se feri din calea lui.

Din cînd în cînd trecea cîte o asistentă medicală cu muncă de teren s-o viziteze pe doamna Nowak şi clătina din cap văzînd condiţiile de locuit, după care pleca din nou. Inspectorul cu problemele locative, un tînăr palid şi descheiat la guler (pe care-l purta aşa din principiu), trecea şi el şi lua notiţe amănunţite. Acel pod, îi spunea el doamnei Nowak, era absolut insalubru şi de nelocuit. Avea un uşor ton de reproş cînd spunea aceasta, de parcă noi înşine am fi fost vinovaţi. Doamna Nowak primea cu mare neplăcere aceşti vizitatori. Ei nu încercau, după părerea ei, decît s-o spioneze şi permanent trăia cu teama că fie sora, fie inspectorul vor trece într-o zi cînd în apartament era mizerie. Atît de adîncă îi era suspiciunea că ajungea să spună minciuni — de pildă susţinea că gaura din tavan nici nu era prea serioasă — numai să-i vadă odată ieşiţi din casa ei.

Un alt vizitator regulat în imobil era croitorul evreu, care vindea haine de orice fel cu plata în rate. Era micuţ, amabil şi foarte convingător. Toată ziua şi-o petrecea făcînd ocolul imobilelor din cartier şi adunînd cîte cincizeci de pfennigi de aici, cîte o marcă de acolo, ciugulindu-şi hrana precară ca o găină, din acest pămînt aparent steril. Niciodată nu insista după bani, ci prefera să-şi îndemne clienţii să cumpere mărfuri noi, angajîndu-se astfel la noi serii de credite pe termen lung. Cu doi ani în urmă, doamna Nowak îi cumpărase lui Otto un costum de haine şi un palton la preţul de trei sute de mărci. Şi costumul şi paltonul erau de mult uzate, însă banii nu fuseseră nici pe departe plătiţi. La scurtă vreme după venirea mea, a investit în haine pentru Grete alte şaptezeci şi cinci de mărci. Croitorul n-a obiectat nimic.

Tot cartierul îi era dator. Cu toate acestea, nu era hulit, ci se bucura de statutul unui veritabil erou popular, pe care lumea îl înjură cu bonomie.

— Poate că are dreptate Lothar, spunea uneori doamna Nowak. Să vină Hitler la putere şi le arată el evreilor ce şi cum, să nu mai fie atît de obraznici.

Dar, cînd i-am sugerat că, dacă ar fi după Hitler, ar dispărea complet și croitorașul nostru, doamna Nowak a-ntors-o pe loc :

— O, așa ceva n-aș dori defel. În fond, el face haine foarte bune. Pe lîngă asta, evreul te păsuiește mereu cînd ești la ananghie. N-ai vedea un creștin să vîndă pe credit cum face el... Întrebați pe-oricine din jur, Herr Christoph : nimeni nu i-ar goni în veci pe evrei.

Spre seară, Otto, care-și petrecuse toată ziua într-o melancolică trîndăveală — fie învîrtindu-se prin locuință, fie stînd de vorbă cu prietenii săi jos, la intrarea în curte —, începea să se trezească la viață. Cînd mă-ntorceam de la ore, îl găseam de obicei schimbîndu-se din pantaloni trei sferturi și pulover în costumul său de gală, cu multă vatelină la umerii hainei, cu vestă scurtă, strîmtă, la două rînduri și cu pantaloni în formă de clopot la partea de jos. Avea o colecție de cravate destul de mare și-i lua cel puțin o jumătate de ceas pînă ce să-și aleagă una și să-i facă un nod care să fie pe placul lui. Stătea zîmbind încîntat de sine în fața triunghiului de oglindă spart din bucătărie, cu gropițe de îngîmfare în obrajii săi roz și bucălați ca niște prune, împiedicînd-o pe doamna Nowak din munca ei și ignorîndu-i total protestele. De îndată ce termina cu cina, o și ștergea degrabă la dans.

În general, serile ieșeam și eu. Oricît de obosit eram, nu mă puteam culca imediat după masa de seară : adesea Grete și părinții ei la ora nouă erau în pat. Încît mergeam la cinema sau mă așezam într-o cafenea și citeam presa din ziua aceea căscînd. Altceva tot nu era de făcut.

În capătul străzii noastre era un local deschis într-o pivniță, numit Alexander Casino. Mi-l arătase într-o seară Otto, cînd întîmplător am părăsit împreună casa. Coborai patru scări de la nivelul străzii, deschideai o ușă, dădeai deoparte o cortină de piele grea, care oprea curentul de afară și te trezeai într-o încăpere lungă, joasă și de-un aspect precar. Era luminată de niște lampioane roșiatice și ornamentată cu serpentine de hîrtie prăfuite. De jur împrejurul pereților se înșiruiau măsuțe de răchită și banchete ponosite, ce semănau cu cele din vagoanele englezești de clasa a treia. În fundul sălii erau niște niște

separate între ele prin spaliere, năpădite de flori de cireș artificiale, fixate pe sîrme. Tot localul era pătruns de iz și de abur de bere.

Mai fusesem aici cu vreun an în urmă, pe vremea cînd, sîmbetele seara, Fritz Wendel mă mai lua cu el să dăm o raită prin „bombele" capitalei. Totul arăta exact ca și atunci, doar mai puțin sinistru și pitoresc și mai puțin simbolic pentru adevărul teribil al sensului existenței — pentru că, de data aceasta, nu eram nici pe departe beat. Același proprietar, un fost boxer, își odihnea stomacul imens pe bar, același chelner umil își tîrșîia picioarele încoace și încolo în tunica lui albă pătată ; două fete, aceleași poate, dansau între ele pe fondul lamentațiilor unui difuzor. Un grup de tineri cu pulovere și scurte de piele jucau cărți ; spectatorii se aplecau peste umărul lor să urmărească jocul. Un băiat cu brațele tatuate ședea lîngă sobă, cufundat în lectura unui roman criminal de duzină. Avea cămașa descheiată la gît și mînecile suflecate pînă subsuoară ; purta pantaloni scurți și șosete, ca și cum ar fi venit pregătit să alerge într-o cursă. În nișa cea mai depărtată stăteau un bărbat și un băiețandru. Acesta avea o figură rotundă, copilăroasă, dar pleoapele grele și roșii îi arătau umflate, ca de nesomn. Îi povestea ceva bărbatului mai vîrstnic, ras în cap și respectabil, care stătea și asculta cam fără chef, trăgînd întruna din trabucu-i scurt. Băiatul îi depăna povestea cu mare grijă și răbdare. Din cînd în cînd, pentru întărirea spuselor sale, își lăsa mîna pe genunchiul bărbatului de lîngă el și se uita direct în ochii lui, urmărindu-le cea mai mică mișcare cu atenție și viclenie, ca un doctor examinînd un pacient nervos.

Mai tîrziu, am ajuns să-l cunosc destul de bine pe acest băiat. Se numea Pieps și era un mare călător. Fugise de acasă la vîrsta de paisprezece ani din cauză că tatăl său, un tăietor de lemne din Pădurea Turingiană, îl bătea cumplit. Pieps a pornit pe jos spre Hamburg. Aici s-a îmbarcat în mod clandestin pe un vapor cu destinația Anvers, de unde s-a întors în Germania pe jos, urmînd cursul Rinului în amonte. Mai fusese în Austria și în Cehoslovacia. Cunoștea o mulțime de cîntece, istorioare și glume : era o fire extraordinar de veselă și fericită și îi

plăcea să-mpartă cu prietenii săi tot ce avea, neîngrijindu-se niciodată de unde va face rost de următoarea masă. Era un hoț de buzunare abil și opera de preferință în sala de distracții de pe Friedrichstrasse, nu departe de Pasaj, un loc înțesat de polițiști în civil și devenit, în zilele noastre, destul de periculos. În acea sală de distracții erau standuri de tras cu mingea la țintă, *peep-shows* * și mașini de încercat puterea. Majoritatea băieților de la Alexander Casino își petreceau după-amiezele aici, în timp ce fetele lor băteau Friedrichstrasse și Unter den Linden, după eventuali clienți.

Pieps locuia împreună cu prietenii săi Gerhardt și Kurt într-un subsol de pe malul canalului, nu departe de stația de S-Bahn. Proprietăreasa era o mătușă a lui Gerhardt, prostituată bătrînă de pe Friedrichstrasse, care avea brațele și picioarele tatuate cu păsări, cu șerpi și cu flori. Gerhardt era un tip înalt, cu un zîmbet absent, prostesc și nefericit. El nu era hoț de buzunare, ci fura din marile magazine, dar pînă acum încă nu fusese prins, poate tocmai din cauza neobrăzării nebunești a furturilor sale. Rînjind stupid, își înfunda obiectele în buzunare direct sub nasul supraveghetorilor de la raioane. Tot ce fura dădea apoi mătușii sale, care-l mai și înjura că era leneș, ținîndu-l foarte din scurt cu banii. Fiind împreună într-o zi, a scos din buzunar un cordon de damă din piele colorată și mi l-a arătat :

— Nu-i așa, Christoph, că-i frumos ?

— De unde l-ai luat ?

— Din magazinul Landauer, spuse el. Hei... dar de ce zîmbești ?

— Vezi tu, familia Landauer sînt niște prieteni buni de-ai mei. Și mi se pare comic — atîta tot.

Figura lui Gerhardt fu cuprinsă de groază :

— Doar n-o să mă spui, Christoph, nu-i așa ?

— Nu, i-am promis. N-o să te spun.

Kurt venea la Alexander Casino mult mai rar decît ceilalți doi. Pe el îl înțelegeam mai bine decît pe Ger-

* *Peep-shows* (engl.) — literal : „spectacole de tras cu ochiul". Dispozitive prevăzute cu o mică ferestruică, prin care privitorul asistă, direct sau pe film, la un spectacol de natură erotică.

hardt sau pe Pieps, fiindcă nefericirea lui era conştientă. Avea o trăsătură de caracter incontrolabilă şi fatală, o capacitate specială de a cădea pradă unor accese bruşte de furie împotriva existenţei sale lipsite de perspective. Germanii o numesc *Wut*. Şedea tăcut în colţul lui, dînd unul după altul pe gît paharele şi bătînd din cînd în cînd cu pumnul în masă, autoritar şi ursuz. Apoi deodată sărea în picioare, exclama : *„Ach, Scheiss !"* * şi ieşea cu paşi mari afară. În această stare de spirit, se lua dinadins la harţă cu ceilalţi băieţi, încăierîndu-se cu cîte trei-patru deodată, pînă ce era azvîrlit în stradă, semiconştient şi plin de sînge. În asemenea ocazii chiar Pieps şi Gerhardt se uneau împotriva lui ca în faţa unui pericol public : îl loveau la fel de tare ca şi ceilalţi, după care îl cărau împreună acasă, fără cea mai mică ranchiună pentru vînătăile de la ochi, pe care adesea el reuşea să li le facă. Purtările lui nu păreau să-i mire cîtuşi de puţin. A doua zi dimineaţa erau din nou toţi trei prieteni buni.

La ora cînd mă-ntorceam eu acasă, domnul şi doamna Nowak dormeau deja de vreo două-trei ceasuri. Otto ajungea de obicei şi mai tîrziu ca mine. Dar, cu toate acestea, domnul Nowak, altfel foarte nemulţumit de toată atitudinea fiului său, nu părea niciodată supărat cînd se scula să-i deschidă, indiferent la ce oră din noapte ar fi fost. Pentru cine ştie ce motiv ciudat, nimic pe lume nu i-ar fi convins pe soţii Nowak să ne dea o cheie vreunuia din noi. Dar nici nu puteau adormi liniştiţi pînă ce uşa de la intrare nu era încuiată şi zăvorîtă.

În acel tip de imobile, era prevăzut un WC la patru apartamente. Al nostru se afla cu un etaj mai jos. Dacă, înainte de a mă retrage la culcare, natura îşi mai cerea o dată drepturile, trebuia să fac o adevărată expediţie prin întunericul holului pînă în bucătărie, mergînd de-a lungul mesei, ferindu-mă de scaune, încercînd să nu mă lovesc de tăblia patului conjugal al soţilor Nowak, ori să zgudui celălalt pat, în care dormeau Lothar şi Grete. Dar, oricît de atent mergeam, doamna Nowak tot ce trezea :

* Ah, la dracu ! (germ.)

părea să aibă darul de a mă vedea prin beznă și mă făcea să intru în pămînt de rușine cu indicațiile ei politicoase:

— Nu, Herr Christoph — nu acolo, vă rog frumos. În găleata din stînga, de lîngă plită.

Întins în pat, pe întuneric, în colțișorul meu din uriașa menajerie a acestor clădiri asemănătoare, auzeam, cu o precizie ce-ți transmitea fiori, indiferent ce sunet urca dinspre curtea interioară, de parcă forma ei ar fi acționat ca pîlnia unui gramofon. Dedesubtul nostru cineva cobora pe scări, probabil vecinul de-alături, domnul Müller, care lucra în tura de noapte la căile ferate. Îi auzeam pașii din ce în ce mai slabi, cu fiecare etaj ; apoi au traversat curtea interioară, distincți și aderenți la piatra udă. Încordîndu-mi auzul, am identificat, sau cel puțin mi-am închipuit că identific și scrîșnetul cheii în broasca ușii masive de la intrare. O clipă mai tîrziu, ușa s-a închis cu un bufnet profund și lung. Acum, în camera vecină, doamna Nowak avea un acces de tuse. În liniștea ce i-a urmat, patul lui Lothar a scîrțîit cînd acesta s-a întors pe o parte, îngăimînd ceva neclar și amenințător prin somn. De partea cealaltă a curții un copil mic a început să plîngă, la un etaj s-a trîntit o fereastră, iar ceva foarte greu s-a izbit înfundat de un zid în adîncurile pierdute ale clădirii. Era un sentiment de înstrăinare, neliniște și mister, întocmai ca atunci cînd dormi singur, sub cerul liber, în mijlocul unei jungle.

Duminica era o zi lungă în locuința familiei Nowak. Timpul era atît de urît afară încît n-aveai unde te duce. Stăteam deci cu toții acasă. Grete și domnul Nowak urmăreau atenți o capcană pentru prins vrăbii, pe care tatăl o construise și o montase în fereastră. Ceas după ceas o priveau nemișcați, plini de o concentrare mută. Sfoara care urma să-nchidă capcana era în mîna Gretei. Din cînd în cînd chicoteau între ei și priveau spre mine. Eu ședeam de cealaltă parte a mesei, încruntat deasupra foii de hîrtie, pe care scrisesem : „Dar, Edward, tu nu-ți dai *seama* ?" și încercam să avansez cu romanul meu. Era despre o familie care trăia într-o casă mare la țară, din venituri pentru care nu munceau, dar în schimb erau foarte nefericiți și-și petreceau tot timpul explicîndu-și

unul altuia de ce nu se puteau bucura de viaţă ; iar unele din motivele lor — şi nu fiindcă o spun eu însumi — erau foarte ingenioase. Din păcate, m-am trezit cum scade întruna interesul meu faţă de nefericita familie : atmosfera din familia Nowak nu era deloc inspiratoare. În camera din fund, cu uşa deschisă, Otto se distra punînd obiecte în echilibru pe discul unui gramofon, care-şi pierduse şi difuzorul şi braţul cu safir şi studia cît timp le trebuia pînă să zboare în afară şi să se spargă. Lothar şlefuia chei şi repara lacăte pentru vecini, ţinîndu-şi chipul palid şi ursuz aplecat asupra lucrului ce-l făcea cu acea concentrare a lui obstinată. În timp ce gătea lîngă plită, doamna Nowak se lansă într-o predică despre Fratele cel Bun şi cel Nevrednic :

— Uite la Lothar. Chiar şi cînd n-are slujbă, întruna îşi găseşte ceva de făcut. Dar tu nu eşti bun decît să spargi totul în jurul tău. Nici nu te mai recunosc de fiu, să ştii.

Otto se răsucea rînjind provocator în patul său şi scuipînd din timp în timp cîte un cuvînt obscen sau făcînd zgomote neruşinate din buze. Anumite intonaţii ale vocii sale te scoteau pur şi simplu din minţi, încît îţi venea să-l plesneşti peste gură — iar el ştia foarte bine acest lucru. Dojana stridentă a doamnei Nowak se ridica pînă la intensitatea unui ţipăt :

— Să ştii că sînt absolut hotărîtă să te dau afară din casă ! Ce-ai făcut tu vreodată bun pentru noi ? Cînd e de muncă, eşti mereu obosit ; în schimb nu eşti obosit să umbli toată noaptea haimana pe străzi — neisprăvit şi nemernic ce eşti...

Otto sări brusc în picioare şi începu să danseze prin cameră cu strigăte de animal triumfător. Doamna Nowak a luat o bucată de săpun şi a aruncat-o după el. Otto s-a făcut mic, iar săpunul a nimerit în geam spărgîndu-l. La care doamna Nowak s-a aşezat pe un scaun şi s-a pornit pe plîns. Otto s-a repezit pe loc la ea şi a început s-o dezmierde cu sărutări sonore. Nici Lothar, nici domnul Nowak n-au dat prea mare atenţie conflictului. Tatăl părea chiar să se distreze şi îmi făcu şmecher cu ochiul. Mai tîrziu, gaura din fereastră a fost astupată cu o bucată de

carton. Geamul a rămas așa, neînlocuit, mai adăugînd un curent în plus celor multe din mansarda familiei Nowak.

La cină a fost o mare veselie. Domnul Nowak s-a ridicat de la masă pentru a imita diferitele feluri de rugăciuni catolice și evreiești. A căzut în genunchi și s-a izbit cu capul de cîteva ori puternic de podea, bălmăjind cuvinte aiurea, care voiau să fie rugăciunile respective în ebraică și latină :

— Kulivocika, kulivocika, kulivocika. Amen.

Apoi ne-a istorisit povești cu execuții, spre groaza și deliciul lui Grete și al doamnei Nowak :

— Wilhelm Întîi — bătrînul Wilhelm — nu a semnat în viața lui o condamnare la moarte ; și știți de ce ? Fiindcă odată, curînd după ce urcase el pe tron, a fost un proces celebru pentru o crimă și multă vreme judecătorii n-au putut hotărî dacă inculpatul era vinovat sau nu, dar pînă la urmă l-au condamnat totuși la moarte. L-au pus pe butuc și călăul a luat securea — uite-așa a ridicat-o odată, și-a luat avînt și a trăsnit una : *kernack !* (pentru că știa, nu-i așa ?, sînt antrenați, pe cînd eu sau tu n-am putea reteza capul cuiva nici pentru o mie de mărci dintr-o singură lovitură), iar capul a căzut în coș acolo — flop ! Domnul Nowak își dădu ochii peste cap, scoase limba să-i atîrne prin colțul gurii și ne oferi într-adevăr o imagine foarte vie și dezgustătoare a capului retezat. Și atunci capul a vorbit așa, singur, de capul lui și a spus : „Sînt nevinovat !“ (Bineînțeles, era doar o chestiune de nervi care lucrau acolo ; dar totuși a vorbit, exact așa cum vă vorbesc eu vouă acuma.) „Sînt nevinovat !“, a spus... Iar cîteva luni mai tîrziu, alt om s-a mărturisit pe patul de moarte că el fusese adevăratul criminal. Așa că, după asta, Wilhelm n-a mai semnat în viața lui o a doua condamnare la moarte.

În Wassertorstrasse fiecare săptămînă semăna perfect cu celelalte. Micul nostru pod, cu găuri peste tot și sufocant de strîmt, mirosea mereu a gătit și a canalizare proastă. Cînd soba din hol era aprinsă, abia mai puteam respira ; cînd era stinsă, înghețam. Vremea se făcuse foarte rece. Dacă nu era la lucru, doamna Nowak bătea

întruna străzile, de la clinică la serviciul medical al asigurărilor sociale şi înapoi ; ore întregi aştepta pe cîte o bancă, într-un coridor plin de curent, ori se uita nedumerită la formularele complicate ce le primea spre completare. Medicii nu reuşeau să se pună de acord în privinţa cazului ei. Unul era de părere că trebuia trimisă urgent la sanatoriu. Altul considera că boala era prea avansată ca să mai merite osteneala — şi i-o spunea în faţă. Un al treilea o asigura că nu e nimic serios şi că avea nevoie de două săptămîni la munte. Doamna Nowak îi asculta pe toţi cu maximum de respect şi niciodată nu uita să-mi sublinieze, povestind aceste consultaţii, că fiecare din ei era cel mai drăguţ şi mai deştept profesor din toată Europa.

Se întorcea acasă tuşind şi tremurînd toată, cu pantofii îmbibaţi de apă, moartă de oboseală şi semiisterizată. Nici n-apuca să intre bine în apartament că şi începea să se răstească la Grete sau la Otto, în mod automat, ca o păpuşă mecanică întoarsă cu cheia :

— Ascultă-mă ce-ţi spun — tu ai să ajungi la închisoare ! Îmi pare rău că nu te-am băgat la şcoala de corecţie cînd aveai paisprezece ani. Ţi-ar fi venit şi ţie mintea la cap... În toată familia mea n-am avut pe nimeni să nu fie decent şi respectabil !

— Da, ce să spun ! *Tu* şi respectabilă ! pufni a batjocură Otto. Cînd în tinereţea ta te dădeai în vînt după orişice pantalon care-ţi ieşea în cale.

— Îţi interzic să-mi vorbeşti aşa ! M-auzi ? Îţi interzic ! O, cît de rău îmi pare că n-am apucat să mor înainte de a te naşte pe tine, copil nenorocit şi ticălos ce eşti !

Otto se învîrtea în jurul ei tot evitîndu-i loviturile, turbat de satisfacţie că izbutise s-o enerveze. Surexcitarea îl făcea să se strîmbe oribil.

— E nebun ! exclama doamna Nowak. Uitaţi-vă numai la el, Herr Christoph. Spuneţi şi dumneavoastră dacă nu e nebun de legat. Trebuie neapărat să-l duc la spital să-l vadă un doctor.

Ideea a încolţit în imaginaţia romantică a lui Otto. Adeseori cînd rămîneam numai noi doi, îmi spunea cu lacrimi în ochi :

— N-o să mai fiu eu mult în casa asta, Christoph. Nervii mei stau gata să plesnească. O să vină curînd să mă ia de aici. O să mă lege în cămaşa de forţă şi o să mă hrănească prin furtun. Iar, cînd o să vii tu să mă vezi, eu n-o să te mai recunosc.

Doamna Nowak şi Otto nu erau singurii oameni „cu nervi". Încet, dar sigur, întreaga familie îmi toca mărunt puterea de a rezista. Cu fiecare zi mirosul chiuvetei din bucătărie îmi devenea tot mai insuportabil ; cu fiecare zi vocea lui Otto, cînd se certa, devenea tot mai aspră, iar a mamei sale tot mai stridentă. Miorlăiala lui Grete mă făcea să scrîşnesc din dinţi. Cînd Otto izbea vreo uşă, clipeam iritat din ochi. Iar nopţile nu izbuteam să adorm dacă nu eram pe jumătate beat. De asemeni mă îngrijora în secret o anumită eczemă inexplicabilă şi neplăcută : poate mi se trăgea de la mîncarea doamnei Nowak, sau poate era ceva şi mai rău.

Îmi petreceam acum majoritatea serilor la Alexander Casino. La o masă din colţ, lîngă sobă, îmi scriam scrisorile, vorbeam cu Pieps şi cu Gerhardt, sau pur şi simplu mă amuzam privind la ceilalţi clienţi. De obicei localul era liniştit. Stăteam cu toţii în cerc sau ne omoram timpul la bar, tot aşteptînd să se-ntîmple ceva. Dacă se auzea vreun zgomot la uşa de afară, o duzină de perechi de ochi se întorceau să vadă ce nou vizitator apare de după perdeaua de piele. În general, era doar cîte un vînzător de biscuiţi cu coşul lui pe după gît, sau vreo fată de la Armata Salvării cu o cutie de colectă şi cu broşuri. Dacă vînzătorul de biscuiţi avusese deverul bun sau dacă era beat, juca zaruri cu noi pe pachete de vafe dulci. Cît despre fata de la Armata Salvării, aceasta îşi făcea tristă rondul prin încăpere, nu primea nici un ban de la nimeni şi pleca, fără ca noi să ne simţim, din cauza ei, cîtuşi de puţin stingheriţi. De fapt, ea devenise într-o măsură aşa de mare o parte componentă a rutinei serilor încît Gerhardt şi Pieps nici măcar nu mai făceau glume pe seama ei după ce ieşea. Apoi se strecura înăuntru un bătrîn, şoptea ceva la urechea barmanului şi se retrăgea cu el în camera din spate. Ştiam că se droga cu cocaină. O clipă mai tîrziu reapărea, îşi ridica pălăria uşor spre toată asistenţa, cu un gest de vagă curtoazie, apoi se strecura afară. Bătrînul acesta

avea un tic nervos și absolut tot timpul clătina din cap, de parcă ar fi spus întruna Vieții : Nu. Nu. Nu.

Cîteodată apăreau și polițiștii, în căutarea vreunor delincvenți ori a băieților scăpați de la școala de corecție. De obicei, vizitele lor erau așteptate, ba chiar și pregătite. În orice caz, puteai mereu, după cum mi-a explicat și mic Pieps, ieși în ultima clipă pe o fereastră de la WC-uri în curtea din spate a localului.

— Dar trebuie să ai grijă, Christoph, adăugase el, să sari departe de perete, că altfel cazi în toboganul de cărbuni și te trezești frumos în pivniță. Eu am pățit odată. Iar Hamburg Werner, care venea în urma mea, a rîs atît de tare încît curcanii l-au înhățat.

Sîmbăta și duminica seara Alexander Casino era plin. Soseau vizitatori din cartierul de vest ca niște ambasadori dintr-o altă țară. Erau și un număr de străini — mai ales olandezi, dar și englezi. Englezii vorbeau foarte tare, acut și surexcitat. Discutau despre stînga, van Gogh și restaurante șic. Unii din ei păreau puțin speriați : poate se așteptau la un cuțit în spate în această vizuină de hoți. Pieps și cu Gerhardt luau loc la mesele lor și le mimau accentul, cerșindu-le țigări și băuturi. Un bărbat mic și îndesat, cu rame groase la ochelari, a întrebat : „Ați fost la petrecerea aia dulce, dată de Bill pentru coriștii negri ?“ Iar un tînăr care purta monoclu a murmurat : „Pe fața aceea e toată poezia lumii“. Știam ce simte în acea clipă : compătimeam cu el, ba chiar îl invidiam. Dar era trist să îți dai seama că, peste două săptămîni, o să se laude cu întîmplările sale de-aici în fața unui grup select la clubul sau la catedra lui — colecție de zîmbete încălzite și discrete, în jurul unei mese aranjate cu argintărie veche și legendarul porto, iar acest sentiment mă făcea să mă simt bătrîn.

În fine, medicii s-au hotărît : doamna Nowak urma să meargă la sanatoriu și anume curînd — chiar înainte de Crăciun. De îndată ce a aflat de marea veste, și-a și comandat o rochie nouă la croitor. Era atît de mulțumită și emoționată de parcă ar fi fost poftită la o petrecere.

— Surorile în sanatoriu sînt foarte exigente cu noi, Herr Christoph. Au grijă să fim mereu curate și elegante.

Dacă nu, ne pedepsesc — și pe bună dreptate... Sînt sigură că o să-mi placă mult acolo, oftă ea copleșită, de nu mi-aș face atîtea griji cu familia asta a mea. Ce or să facă ei cît oi lipsi, doar cerul știe. Că-s neajutorați ca o turmă de oi...

Serile își petrecea ore întregi împletindu-și lenjerie groasă de flanelă și zîmbindu-și în sinea ei, ca o femeie care așteaptă un copil.

În după-amiaza plecării mele Otto a fost foarte deprimat.

— Acum că te duci și tu, Christoph, eu știu ce-o să se-ntîmple cu mine. De-acum în șase luni poate că n-am să mai fiu în viață.

— Te-ai descurcat foarte bine pînă la venirea mea, nu?

— Da... dar acum mama pleacă și ea. Iar tata cred că n-o să-mi dea nici un dumicat de pîine.

— Vorbești prostii !

— Ia-mă cu tine, Christoph. Fă-mă servitorul tău. Ți-aș putea fi de mare folos, să știi. Ți-aș găti mîncarea, ți-aș cîrpi hainele, aș deschide ușa elevilor tăi... Ochii lui Otto se luminară la perspectiva unui asemenea rol. Și aș purta o livrea scurtă, albă — sau poate mai bine albastră, cu nasturi argintii...

— Mi-e teamă că tu ești un lux pe care eu nu mi-l pot permite.

— O, Christoph, dar n-aș vrea nimic de la tine, desigur. Otto se opri bănuind că totuși oferta lui fusese prea generoasă. Adică, adăugă el mai prudent, numai o marcă-două, din cînd în cînd, ca să mă duc la dans.

— Îmi pare foarte rău, nu se poate.

Am fost întrerupți de sosirea doamnei Nowak, întoarsă mai devreme să-mi pregătească o masă de adio. Plasa-i era plină de lucrurile cumpărate și se obosise cărînd-o pînă sus. În clipa cînd a închis ușa de la bucătărie în urma ei, am și auzit-o oftînd profund și izbucnind pe dată, cu nervii încordați, gata să înceapă un nou scandal.

— Ascultă, Otto, de ce-ai lăsat să se stingă plita ? Mai ales după ce te-am rugat anume să fii cu ochii pe ea. Doamne Dumnezeule, oare nu mă pot baza pe nimeni în casa asta, să mă ajute cu un lucru cît de mic ?

— Îmi pare rău, mamă, spuse Otto, dar am uitat.

— Bineînțeles că ai uitat ! Tu ții vreodată minte ceva? Nu. *Ai uitat !* zbieră doamna Nowak la el, cu toate trăsăturile adunate într-o grimasă ascuțită, de furie. Doar pentru voi am muncit pînă am ajuns la sapă de lemn și asta mi-e acum mulțumirea. Cînd n-oi mai fi eu, sper că taică-tău o să te dea afară, să stai pe străzi. Și-atunci să vedem noi dacă o să-ți placă ! Mălai mare și bleg și leneș ce ești ! Măcar pleacă din ochi mei, auzi ? Pleacă din ochii mei !

— Așa ? Bine. Ai auzit și tu, Christoph, ce mi-a spus? S-a întors spre mine cu fața contorsionată de ură ; în clipa aceea semănau surprinzător de mult unul cu celălalt ; erau ca niște creaturi stăpînite de demoni. O s-o fac să-i pară toată viața rău pentru ce-ai auzit că mi-a spus acum.

Apoi s-a întors, dispărînd în camera din fund și izbind cu putere ușa în urma lui. Doamna Nowak s-a și dus pe dată la sobă și a început să scoată cenușa afară. Tremura din tot corpul și tușea violent. Am ajutat-o și eu, întinzîndu-i lemnele și cărbunii ; mi-i lua din mînă orbește, fără o privire, fără un cuvînt. Simțindu-mă, ca de obicei, în plus, m-am retras în hol și m-am proptit prosteşte de tocul ferestrei, dorindu-mi numai să pot dispărea curînd. Mă săturasem. Pe pervaz era un ciot de creion. L-am luat și am desenat un cerculeț pe lemn, spunîndu-mi: aici am lăsat un semn al trecerii mele. Apoi mi-am amintit că același lucru îl făcusem, cu ani înainte, și la plecarea mea dintr-o pensiune aflată în North Wales. În camera din fund era tăcere. M-am decis să dau piept cu bosumflarea lui Otto. Oricum trebuia să-mi fac valizele.

Cînd am deschis ușa, Otto ședea în pat. Se uita ca hipnotizat la o rană de la încheietura mîinii stîngi, din care sîngele se prelingea picătură cu picătură peste palma deschisă și picura pe jos. În mîna dreaptă, între degetul mare și arătător, ținea aparatul de ras. Nu mi-a opus nici o rezistență cînd i l-am smuls din mînă. Rana în sine era superficială ; l-am bandajat cu batista lui. Timp de o clipă am avut impresia că o să leșine, căci s-a prăbușit peste umărul meu.

— Cum dracu de ți-a venit o idee ca asta ?

— Am vrut s-o învăţ minte, a spus Otto. Era foarte palid. Se vedea că trăsese o spaimă urîtă. Nu trebuia să mă-mpiedici, Christoph.

— Eşti un mic tîmpit, i-am spus supărat, căci mă speriase şi pe mine. Într-o zi o să-ţi faci singur vreun pocinog — şi totul aşa, numai din greşeală.

Otto îmi întoarse o privire lungă, plină de un infinit reproş. Încetul cu încetul ochii i se umpleau de lacrimi.

— Ce mai contează, Christoph ? Tot nu sînt bun de nimic... Ce crezi tu că o să se-ntîmple cu mine cînd am să fiu mai bătrîn ?

— Ai să munceşti.

— Să muncesc...

Pînă şi simplul gînd îl făcu pe Otto să izbucnească în lacrimi. Suspinînd profund, se şterse cu dosul mîinii la nas. I-am oferit batista mea din buzunar.

— Poftim. Ia asta.

— Mulţumesc, Christoph...

Şi-a tamponat ochii cu un gest dramatic şi şi-a suflat nasul puternic în ea. Ceva însă părea să-i fi atras atenţia la batistă. A început s-o examineze, mai întîi apatic, apoi cu tot mai mult interes.

— Vai, Christoph, exclamă el indignat, dar asta este batista mea !

Cîteva zile după Crăciun, într-o după-amiază, am vizitat din nou imobilul lui Wassertorstrasse. Felinarele erau deja aprinse cînd am dat colţul şi am intrat, pe sub arcada boltită, în strada umedă, pătată ici şi colo cu resturi de zăpadă murdară. Prin vitrinele magazinelor de la demisol răzbăteau reflexe slabe gălbui. Sub unul din felinare, un invalid vindea legume şi fructe dintr-un mic cărucior. Un grup de adolescenţi cu figuri posomorîte şi rele priveau la doi băieţi ce se băteau în dreptul intrării într-un gang : o voce de fată se auzi ţipînd cu excitare cînd unul din cei doi se-mpiedică şi căzu. Traversînd curtea noroioasă şi inhalînd mirosul familiar de putregai şi umezeală degajat de clădiri, mă gîndeam : Oare am trăit eu cu adevărat aici ? Acum, cînd aveam o cameră confortabilă în cartierul de vest şi o slujbă excelentă, mă-nstrăinasem complet de mahalalele acestea.

Pe scara familiei Nowak lumina era stricată : întuneric beznă. Am urcat fără prea mare greutate pipăind pereții și am bătut la ușa lor. Făceam cît de mult zgomot puteam căci, judecînd după strigătele și cîntecul dinăuntru, începuseră o petrecere în toată legea.

— Cine-i acolo ? răsună glasul domnului Nowak.

— Eu, Christoph.

— Aaa ! Christoph ! *Anglais ! Englisch man !* Hai, intră ! Intră !

Ușa s-a deschis de perete. Herr Nowak se clătina nesigur pe picioare în prag, cu brațele deschise pentru a mă îmbrățișa. În spatele lui apăruse Grete, tremurînd toată ca o piftie, cu lacrimi de rîs scurgîndu-i-se pe obraji. Altcineva nu mai părea să fie.

— Bătrînul Christoph ! a exclamat domnul Nowak bătîndu-mă pe spate. Tocmai spuneam fetiței : Să vezi că o să vină Christoph ! Doar nu ne părăsește el așa !

Cu un gest burlesc de bun venit m-a împins violent în hol. În locuință domnea o harababură cumplită. Diferite feluri de haine zăceau aruncate la voia întîmplării într-o grămadă ce se înălța pe unul din paturi ; pe celălalt erau împrăștiate cești, farfurii, pantofi, cuțite și furculițe. Pe bufet trona o tigaie cu grăsime întărită în ea. Camera era luminată de trei lumînări înfipte în trei sticle de bere.

— Ni s-a tăiat lumina, mi-a explicat domnul Nowak cu o mișcare neglijentă a mîinii. Pentru că n-am achitat factura... O să plătim odată, bineînțeles... Da' nu-i nimic — e mai plăcut așa parcă, nu ? Hai, Grete, vino să aprindem pomul de Crăciun.

Pomul lor de Crăciun era cel mai mărunt pe care-l văzusem vreodată. Era atît de mic și de amărît încît n-avea decît o singură lumînare, și aceea în vîrful lui. Un singur fir subțire de beteală se înfășura în jur împrejur. Domnului Nowak i-au scăpat mai multe chibrituri aprinse pînă să reușească să dea foc fitilului lumînării. Dacă n-aș fi călcat eu pe ele, fața de masă ar fi început să ardă.

— Unde sînt Lothar și Otto ? am întrebat eu.

— Habar n-am. Pe-aici, pe undeva... Nu prea se-arată ei pe-acasă în ultima vreme, nu le convine aici... Dar, treaba lor, noi sîntem fericiți unul cu altul, nu-i așa, Grete? Domnul Nowak schiță cîțiva pași greoi de dans și-ncepu

să cînte : *O Tannenbaum ! O Tannenbaum !...* Hai, Christoph, cu toţii acum ! *Wie treu sind Deine Blätter !* *

Cînd s-a încheiat acest ritual, le-am oferit cadourile mele : ţigări de foi pentru domnul Nowak, iar pentru Grete bomboane de ciocolată şi un şoricel mecanic. Domnul Nowak a scos şi el de sub pat o sticlă de bere. După ce şi-a căutat îndelung ochelarii, pe care în cele din urmă i-a găsit agăţaţi de robinetul din bucătărie, mi-a citit o scrisoare primită de la doamna Nowak din sanatoriu. Fiecare frază o repeta de cîte trei-patru ori, pe la mijloc s-a încurcat, a tras o înjurătură, şi-a suflat nasul şi s-a scobit în urechi. Abia dacă înţelegeam ici-colo cîte un cuvînt. Apoi el şi cu Grete au început să se joace cu şoricelul mecanic lăsîndu-l să alerge pe masă şi ţipînd sau răcnind cu toată puterea cînd jucăria ajungea la margine şi risca să cadă. Atîta succes a avut şoricelul meu, încît m-am putut retrage uşor, fără multe discuţii.

— La revedere, Christoph. Şi mai treci pe-aici, mi-a spus domnul Nowak grăbit, întorcîndu-se imediat spre masă.

Şedeau aplecaţi deasupra ei cu acel aer posedat al unor jucători de cărţi, în timp ce eu ieşeam pe neobservate din apartament şi îmi vedeam de drumul meu.

Nu mult după această vizită, a trecut pe la mine Otto. Venise să mă întrebe dacă nu voiam să merg cu el duminica următoare s-o vizităm pe doamna Nowak. Era ziua lunară de vizite a sanatoriului şi un autobuz special pleca chiar de la Hallesches Tor.

— Nu e nevoie să-mi plăteşti tu drumul, să ştii, adăugă el mărinimos ; aproape că strălucea, într-atît era de mulţumit de sine.

— E un gest frumos din partea ta, Otto... Costumul ăsta-i nou ?

— Îţi place ?

— Cred că a costat ceva.

— Două sute cincizeci de mărci.

— Măi-măi ! Dar unde-ai dat lovitura ?

* O, brad frumos ! O, brad frumos !... Cu cetina ta verde. (germ.)

Otto zîmbi suficient :

— Mă văd acum destul de des cu Trude. I-a lăsat ceva bani un unchi de-al ei. Poate ne căsătorim la primăvară.

— Felicitări... Presupun însă că deocamdată locuieşti tot acasă.

— A, da, mai trec pe la ei uneori, îşi lăsă el colţurile gurii în jos într-o grimasă de neplăcere şi plictiseală. Numai că tata e mereu beat.

— Dezgustător, nu-i aşa ? i-am imitat eu tonul şi am izbucnit amîndoi în rîs.

— Aoleu, Christoph, atît de tîrziu s-a făcut? Înseamnă că trebuie s-o iau din loc... Pe duminică, deci. Pînă atunci fii cuminte.

Am sosit la sanatoriu pe la amiază.

Un drum accidentat, pentru căruţe, şerpuia timp de cîţiva kilometri printre pădurile de pini înzăpezite, apoi trecea pe neaşteptate printr-o poartă gotică din cărămizi, ca o intrare într-un cimitir, dincolo de care se înălţau mai multe clădiri masive şi roşii. Autobuzul s-a oprit. Otto şi cu mine am fost ultimii care am coborît din el. Ne-am dezmorţit membrele şi am clipit la vederea zăpezii strălucitoare: aici, în mijlocul naturii, totul era orbitor de alb. Înţepenisem cu toţii, căci autobuzul era un camion acoperit, cu lăzi de ambalaj şi bănci de şcoală în loc de scaune. Acestea totuşi nu se mişcaseră prea tare în timpul călătoriei, pentru că eram atît de mulţi încît stăteam înghesuiţi ca nişte cărţi pe un raft.

Acum pacienţii veneau în fugă spre noi — siluete stîngace, încotoşmănate în şaluri şi pături groase, împiedicîndu-se şi alunecînd pe gheaţa bătătorită de pe alee. Atît erau cu toţii de grăbiţi încît atacul lor nesăbuit s-a încheiat cu un lunecuş general. S-au prăbuşit, pierzîndu-şi echilibrul, în braţele prietenilor şi rudelor lor, care se clătinau sub violenţa loviturii. Un cuplu chiar a căzut pe jos, în hohotul de rîs general.

— Otto !

— Mamă !

— Deci ai venit pînă la urmă ! Vai, ce frumos arăţi !

— Bineînţeles că am venit, mamă ! Tu ce credeai ?

Doamna Nowak s-a desprins din braţele lui Otto ca să dea mîna şi cu mine.

— Bună ziua, Herr Chirstoph.

Arăta fantastic de întinerită. Figura ei durdulie, ovală şi inocentă, vioaie şi puţin parşivă, cu ochişorii ei mici de ţărancă, semăna cu faţa unei tinere fete. Pe obraji era dată cu roşu mult. Şi zîmbea de parcă nu se mai putea opri.

— A, Herr Christoph, ce drăguţ din partea dumneavoastră că aţi venit ! Şi ce drăguţ că l-aţi adus şi pe Otto să mă viziteze !

Scoase un rîs foate scurt, ciudat şi puţin isteric. Am urcat cîteva scări pînă la clădire. Mirosul de interioare calde, curate şi antiseptice mi-a pătruns în nări dîndu-mi fiori de teamă.

— M-au pus într-unul din saloanele mai mici, ne povestea cu animaţie doamna Nowak. Nu sîntem decît patru în cameră. Şi ne ţinem de tot felul de nebunii. Deschizînd mîndră uşa de perete, făcu prezentările : Asta e Muttchen — ea ne mai ţine-n frîu ! Asta e Erna. Şi asta e Erika — mezina noastră !

Erika era o blondă despletită de opstrezece ani, care chicoti voioasă :

— Deci ăsta-i celebrul Otto ! De săptămîni de zile tot aşteptăm să-l vedem !

Otto zîmbea subtil, discret şi foarte încîntat de sine. Costumul său nou-nouţ maron era de o vulgaritate indescriptibilă ; de asemeni ghetrele lui mov şi pantofii galbeni cu bot ascuţit. Pe deget purta un imens inel cu sigiliu, avînd o piatră pătrată, ciocolatie. Era extrem de conştient de acest inel şi-şi tot odihnea într-o poziţie graţioasă mîna, aruncîndu-i priviri pe furiş, pentru a-i admira efectul. Iar doamna Nowak nu era în stare pur şi simplu să îi dea pace, îmbrăţişîndu-l întruna şi tot ciupindu-l de obraz.

— Uitaţi-vă ce chipeş e ! exclama ea. Uitaţi-vă ce splendid arată! Păi, Otto, tu eşti atît de mare şi de puternic că poţi să mă ridici cu o singură mînă !

Bătrîna Muttchen era răcită, ne-au explicat ele. Purta un bandaj la gît, strîns bine sub gulerul înalt al rochiei sale negre, de modă veche. Părea o bătrînică de treabă, dar oarecum şi uşor obscenă, ca un cîine bătrîn plin de bube. Şedea pe marginea patului, cu fotografiile copiilor

şi ale nepoţilor pe măsuţa de lîngă ea, ca nişte trofee pe care le cîştigase. Arăta şiret mulţumită, ca şi cum i-ar fi părut bine că e atît de bolnavă. Doamna Nowak ne spuse că Muttchen mai fusese în acel sanatoriu de încă trei ori pînă atunci. De fiecare dată o externau vindecată, dar, după nouă luni sau un an de zile, boala recidiva şi trebuia să fie trimisă înapoi.

Unii din cei mai pricepuţi profesori din Germania au venit aici s-o examineze, adăugă doamna Nowak mîndră, dar tu i-ai tras mereu pe sfoară, nu-i aşa ?, Muttchen dragă ?

Bătrîna dădu din cap zîmbind, ca un copil inteligent lăudat de părinţi.

— Iar Erna e aici pentru a doua oară, continuă doamna Nowak. Doctorii i-au spus că o să se simtă bine ; numai că ea n-avea destulă mîncare acasă. Încît acum s-a întors la noi, nu-i aşa, Erna ?

— Da, m-am întors, confirmă Erna.

Era o femeie slabă, tunsă scurt, băieţeşte, de vreo treizeci şi cinci de ani, care trebuie să fi fost însă foarte feminină cîndva, atrăgătore, molatecă în gesturi şi melancolică. Faţă de vlăguirea ei de acum părea posedată de o hotărîre plină de disperare, de un anumit spirit sfidător. Avea nişte ochi imenşi, întunecaţi şi hămesiţi. Verigheta îi era largă pe degetul osos. De cîte ori vorbea şi era emoţionată, mîinile începeau să-i fluture încoace şi încolo în serii de gesturi fără nici un rost, întocmai ca doi fluturi veştejiţi.

— Soţul meu m-a bătut şi-apoi a fugit de-acasă. În seara cînd a plecat mi-a tras o asemenea bătaie încît semnele mi-au rămas multe luni după aceea pe corp. Era un bărbat puternic şi mare. Puţin a lipsit să nu mă omoare atunci. Vorbea calm, măsurat, însă cu o anumită emoţie reprimată, nedezlipindu-şi ochii de pe faţa mea. Privirea ei hămesită îmi scormonea creierul, citindu-mi cu intensitate gîndurile. Îl mai visez uneori şi acum, adăugă ca parcă vag amuzată.

Otto şi cu mine ne-am aşezat la masă, în timp ce doamna Nowak se afera în jurul nostru cu cafeaua şi prăjiturile aduse de una din surorile sanatoriului. Tot ceea ce

mi se-ntîmpla în ziua aceea rămînea, în mod straniu, fără nici un efect asupra mea : simţurile mi-erau amorţite, anesteziate, funcţionînd parcă într-un vis ce se desfăşura aievea. În această cameră albă şi liniştită, cu ferestrele ei mari dînd spre pădurea tăcută de pini — brăduţul de Crăciun pe masă, ghirlandele de hîrtie deasupra paturilor, fotografiile de familie prinse-n perete, farfuria plină de biscuiţi cu cacao în formă de inimioare —, aceste patru femei trăiau şi se mişcau. Ochii mei puteau explora fiecare colţişor al lumii lor : diagramele pentru febra zilnică, extinctorul cu spumă din perete, capitonajul cu piele al uşii. Îmbrăcate în hainele lor cele mai bune, cu mîinile curate nerănite acum nici de înţepăturile acelor, nici înăsprite de spălatul rufelor, săteau în şezlonguri pe terasă şi ascultau radioul, neavînd voie să vorbească între ele. Aceste femei trăind împreună în aceeaşi cameră creau o atmosferă uşor greţoasă, ca rufele murdare închise într-un dulap neaerisit. Erau jucăuşe una cu alta şi ţipau ascuţit, ca nişte şcolăriţe mai bătrîne. Doamna Nowak şi cu Erika erau cuprinse brusc de accese de rupt şi smuls, cînd se trăgeau una pe alta de haine în tăcere, apoi explodau într-un rîs crispat şi strident. Se vedea că se dau în spectacol în faţa noastră.

— Nici nu ştiţi cît de mult am aşteptat noi ziua de azi, mi-a mărturisit Erna. Să vezi un bărbat adevărat în carne şi oase !

Doamna Nowak chicoti.

— Erika era o copilă atît nevinovată pînă a venit aici... Habar n-aveai de nimic, nu-i aşa, Erika ?

Aceasta pufni în rîs.

— Am învăţat destule între timp...

— Da, păi te cred şi eu ! Nici nu vă-nchipuiţi, Herr Christoph — mătuşa ei i-a trimis un Pinocchio cadou de Crăciun şi-acum îl ia în fiecare noapte cu ea în pat, cică nu poate dormi fără un bărbat alături.

Erika rîse îndrăzneţ.

— Oricum, e mai bine decît nimic, nu-i aşa ?

Şi clipi şmecherește spre Otto, care-şi dădu ochii peste cap, prefăcîndu-se teribil de şocat.

După masa de prînz, doamna Nowak trebuia să se odihnească vreun ceas. Încît Erika şi Erna ne-au luat în primire pentru o plimbare prin parcul sanatoriului.

— Să le-arătăm întîi cimitirul, propuse Erna.

În cimitir erau înmormîntate animalele moarte ale personalului medical. Vreo duzină de mici cruci şi pietre funerare se ridicau din pămînt, cu inscripţii în versuri eroicomice. Erau îngropate acolo păsările moarte şi cobai şi iepuri, ba chiar şi un liliac găsit complet degerat în urma unui viscol.

— Te-apucă şi tristeţea, nu ?, cînd te gîndeşti la ele cum zac aici, spuse Erna dînd la o parte zăpada de pe unul din micile morminte cu ochii scăldaţi în lacrimi.

Dar, cum am pornit din nou pe alee, şi ea şi Erika s-au înveselit. Am rîs toţi patru şi ne-am bătut cu bulgări. Otto a luat-o pe Erika în braţe şi s-a făcut că vrea s-o arunce într-un nămete. Puţin mai încolo am trecut pe lîngă o casă de vară, ceva mai retrasă din drum şi înălţîndu-se printre copaci, pe o ridicătură a solului. Din ea tocmai ieşeau un bărbat şi o femeie.

— Asta e doamna Klemke, m-a informat pe dată Erna. Azi a venit s-o vadă soţul. Şi, închipuie-ţi cocioaba asta e singurul loc de pe tot domeniul unde doi oameni pot fi împreună singuri...

— Dar cred că-i destul de rece pe vremea asta.

— Bineînţeles că-i rece ! Mîine ea o să facă iar febră şi n-o să poată coborî vreo două săptămîni din pat... Dar nu-i nimic ! În locul ei la fel aş face şi eu. Erna mă strînse de braţ : Doar trebuie să trăim cît sîntem tineri, nu ?

— Bineînţeles, trebuie să trăim !

Erna îşi întoarse privirile spre mine rapid ; ochii ei mari şi umbroşi se agăţară de-ai mai ca nişte cîrlige ; îmi şi închipuiam că mă trag în jos.

— Eu n-am de fapt tuberculoză, Christoph, să ştii... Doar nu ţi-ai imaginat că am numai pentru că mă vezi aici?

— Nu, Erna, bineînţeles că nu.

— Multe din fetele de aici nu au. Le trebuie doar puţină îngrijire, ca mie... Doctorul spune că, dacă o să-mi văd de sănătate, o să mă pun din nou pe picioare... Şi care crezi că e primul lucru pe care o să-l fac cînd or să-mi dea drumul de-aici ?

— Care ?

— Întîi dau urgent divorţ, iar pe urmă-mi găsesc un soţ. Şi Erna rîse, cu un soi de triumf amar. Asta n-o să dureze mult — îţi promit eu !

După ce-am băut ceaiul, ne-am dus să luăm loc în salon. Doamna Nowak făcuse rost de un gramofon, ca să putem dansa. Eu am dansat cu Erna. Erika l-a luat pe Otto. Era foarte băieţoasă în mişcări şi nepricepută, rîzînd prea tare de cîte ori încurca paşii sau îl călca pe Otto pe pantofi. Acesta, cu un zîmbet lunecos, o conducea înainte şi înapoi, ţinîndu-şi umerii boltiţi în faţă în acea postură de cimpanzeu la modă în Hallesches Tor. Bătrîna Muttchen şedea în capul oaselor, privindu-ne din patul ei. Cînd o ţineam pe Erna în braţe, o simţeam înfiorată şi tremurînd. Acum se întunecase aproape complet, dar nimeni nu propunea să aprindem lumina.

După o vreme am terminat cu dansul şi ne-am aşezat pe paturile din salon în cerc. Doamna Nowak a început să povestească din copilăria ei, cînd trăia împreună cu părinţii la o fermă, în Prusia Orientală.

— Aveam un joagăr numai al nostru, îşi amintea ea, şi treizeci de cai. Cei mai grozavi din tot districtul; o mulţime de premii a cîştigat tata cu ei, pe la expoziţii...

Acum se-ntunecase de-a binelea în salon. Ferestrele arătau ca nişte dreptunghiuri palide tăiate în beznă. Şezînd lîngă mine pe pat, Erna îmi prinse mîna şi mi-o strînse tare ; apoi se-ntoarse petrecîndu-mi braţul pe după mijlocul ei. Tremura violent din tot corpul.

— Christoph..., îmi şopti ea înfiorată la ureche.

— ...iar verile, povestea întruna doamna Nowak, ne duceam toţi la dans la hambarul cel mare, de lîngă rîu...

Gura mea strivi buzele uscate, fierbinţi ale Ernei, dar tot nu reuşeam să am senzaţia contactului direct : nu era în continuare decît o parte din lungul şi relativ sinistrul vis din care nu izbuteam să scap încă de dimineaţă.

— Aşa-s de fericită în seara asta..., îmi şopti Erna încet.

— Băiatul poştaşului cînta la vioară, spunea doamna Nowak. Şi cînta atît de frumos... încît îţi venea să plîngi...

Din patul pe care şedeau Erika şi Otto se auzi un foşnet ca de încăierare scurtă şi un chicotit sonor :

— Vai, Otto, da' ce măgar poţi fi... Mă uimeşti cu purtările astea ! Să ştii că te spun mamei tale !

Cinci minute mai tîrziu o soră medicală veni să ne spună că autobuzul era gata de plecare.

— Pe cuvîntul meu, Christoph, îmi strecură Otto printre dinţi în timp ce ne puneam amîndoi paltoanele, cu fata asta puteam face orice voiam. Află că am pipăit-o peste tot... Tu cum te-ai distrat cu a ta ? Cam slăbănoagă, nu ?, da' pun pariu că-i toată numai foc şi pară !

Apoi ne-am urcat în autobuz alături de ceilalţi pasageri. Pacienţii stăteau grămadă împrejur ca să ne spună la revedere. Înveliţi şi acoperiţi în cap cu păturile lor imense, puteau fi la fel de bine şi membrii unui trib aborigen din junglă.

Pe doamna Nowak o umflase plînsul, deşi încercase mult să fie zîmbitoare.

— Tatii să-i spui că vin în curînd acasă...

— Am să-i spun, mamă! Las' că te faci tu bine. Şi vii în curînd acasă.

— Nu mai am mult..., oftă doamna Nowak, cu lacrimile curgîndu-i şiroaie peste zîmbetul ei hidos, ca de broască.

Dar deodată începu să tuşească şi trupul ei păru că se rupe în două, ca o marionetă scăpată din mînă. Strîngîndu-şi braţele peste piept, scotea o tuse spasmodică şi scîncită, ca un mic animal rănit. Cuvertura îi alunecă de peste cap şi umeri : o suviţă de păr, desprinsă din cocul ei, îi cădea întruna în ochi — se scutură orbeşte pentru a scăpa de ea. Două surori încercară uşor s-o ia de acolo, dar ea începu să li se zbată furioasă în braţe. Nu voia deloc să plece cu ele.

— Du-te înăuntru, mamă !, o rugă şi Otto, abia mai rezistînd el însuşi să nu plîngă. Te rog, du-te înăuntru ! Că altfel răceşti şi mori !

— Ai să-mi mai scrii din cînd în cînd, da, Christoph ? Erna se agăţa de mîna mea de parcă s-ar fi temut de înec. Privirile ei mă fixau cu acea cumplită intensitate a

disperării ce nu mai cunoaşte nici o ruşine. Poate să fie şi o simplă carte poştală... îţi scrii doar numele pe ea şi-atît.

— Sigur că da.

Timp de o clipă s-au grămădit asupra noastră în micul cerc de lumină din jurul autobuzului ce gîfîia uşor, cu chipurile lucind terifiant ca nişte duhuri pe fondul compact şi negru al pădurii de pini. Acesta avea să fie apogeul visului meu : momentul de coşmar în care a luat sfîrşit. Am avut o secundă absurdă cînd m-am temut că or să ne atace — adunătură de umbre tăcute şi moi —, smulgîndu-ne din scaunele noastre şi tîrîndu-ne jos flămînde, într-o muţenie ca de moarte. Însă momentul a trecut. S-au tras înapoi — în fond inofensive, ca orice duh — pierind în întuneric, în timp ce autobuzul nostru, cu un scrîşnet acut de roţi, se îndrepta către oraş, prin zăpada înaltă şi nevăzută.

Familia Landauer

Într-o seară de octombrie a anului 1930, la vreo lună după alegeri, s-a iscat un mare tărăboi pe Leipziger Strasse. Cîteva bande de naziști s-au apucat să demonstreze împotriva evreilor. Au molestat niște trecători bruneți, cu nasuri mari și au spart vitrinele tuturor magazinelor evreiești. Incidentul în sine n-a avut nimic deosebit ; morți nu au fost nici unul, cu arma s-a tras doar foarte puțin și arestări nu s-au operat mai mult de cîteva zeci. Mi-l amintesc însă pentru că el a fost cel dintîi contact al meu cu politica berlineză.

Domnișoara Mayr, bineînțeles, era încîntată.

— Așa le trebuie ! a exclamat ea. Orașul ăsta e năpădit de evrei. Ridicați o piatră și cîțiva evrei și-ncep să se tîrască de sub ea ca gîndacii. Ne otrăvesc pînă și apa pe care-o bem ! Ne strangulează, ne fură, ne sug sîngele și viața din noi. Uitați-vă la toate marile magazine : Wertheim, KDW, Landauer. Ale cui sînt ? Ale unor pungași de evrei împuțiți !

— Familia Landauer sînt prietenii mei personali, i-am replicat eu tăios și am părăsit încăperea înainte ca domnișoara Mayr să aibă timp să găsească un răspuns potrivit.

Afirmația mea nu era întru totul adevărată. De fapt, nu cunoscusem niciodată vreunul din membrii familiei Landauer. Înainte de a pleca din Anglia însă, un prieten comun îmi dăduse o scrisoare de recomandare către ei. Cum n-am nici o încredere în astfel de scrisori, probabil nu m-aș fi folosit nici de aceasta dacă n-ar fi fost remarca domnișoarei Mayr. Acum, din perversitate, m-am hotărît să scriu neîntîrziat cîteva rînduri doamnei Landauer.

Natalia Landauer, pe care am văzut-o prima dată trei zile mai tîrziu, era o elevă de vreo optsprezece ani. Avea un păr negru vîlvoi — mult prea mult păr însă, care-i făcea figura, cu ochi scînteietori, să pară prea lungă şi prea îngustă. Aşa cum arăta, îmi semăna cu o tînără vulpe. Cînd ne-am dat mîna, a scuturat-o pe a ei din umăr, în maniera modernă studenţească. „Intrăm aici, vă rog." Tonul îi era energic şi hotărît.

Salonul era o încăpere mare şi veselă, aranjată după gustul dinainte de război şi întrucîtva cam supramobilată. Natalia începu să vorbească pe dată, cu o teribilă animaţie, într-o engleză poticnită, dar plină de rîvnă, arătîndu-mi discuri, tablouri, cărţi, dar nepermiţîndu-mi să mă uit la nimic mai mult de o singură secundă :

— Vă place Mozart ? Da ? O, şi eu ! Foartei mult!... Aceşti tablouri sînt în Kronprinz Palast. Nu aţi văzut pe el ? O să vă arăt pe el într-o zi, da ?... Sînteţi îndrăgostit de Heine ? Spuneţi foartei sincer, vă rog. Îşi ridică privirile dinspre bibliotecă zîmbind, însă cu o anumită severitate de profesoară pedantă : Să citiţi. E frumos, găsesc.

Nu eram nici de un sfert de oră în casa lor şi Natalia pusese deja patru cărţi deoparte, ca să le iau cu mine la plecare : *Tonio Kröger*, povestirile lui Jacobsen, un volum de Stefan George şi scrisorile lui Goethe.

— Trebuie să-mi spuneţi opinia dumneavoastră sinceră, m-a avertizat ea.

Deodată o servitoare a deschis cele două uşi glisante de sticlă din capătul camerei şi ne-am trezit în prezenţa doamnei Landauer, o femeie mare, palidă, cu o aluniţă pe obrazul stîng şi cu părul îndreptat cu peria înspre ceafă, unde forma un coc. Şedea liniştită la o masă şi umplea pahare cu ceai dintr-un samovar. Mai erau acolo şi farfurii cu şuncă şi salam tăiat în felii şi un vas plin cu cîrnaţi din aceia umezi şi lunecoşi care te-mproaşcă tot cu apă fiartă cînd le-nţepi pieliţa cu furculiţa ; de asemeni brînză, ridichi, *Pumpernickel* * şi sticle de bere.

— Dumneata o să bei bere, porunci Natalia înapoindu-i mamei sale unul din paharele de ceai.

---

* Varietate de pîine neagră de Westfalia.

Privind în jurul meu, am observat că puținele spații goale dintre tablouri și dulapuri erau decorate cu siluete excentrice în mărime naturală de fecioare cu părul despletit sau gazele cu ochii oblici, decupate din hîrtie colorată și fixate cu ace de gămălie pe perete, producînd un efect de o comică ineficiență, prin comparație cu soliditatea burgheză a mobilei din mahon. Mi-am dat seama, fără să-mi spună nimeni, că Natalia trebuie să fi făcut acele desene. Da, ea le făcuse într-adevăr și le prinsese acolo în vederea unei petreceri ; acum însă le-ar fi dat jos, numai că mama ei n-o lăsa. Au și avut pe loc o mică dispută pe acest subiect — evident, unul din punctele de program ale rutinei lor domestice.

— O, dar ele sînt *teirribile,* găsesc !, proclamă Natalia pe englezește.

— Mie mi se par foarte drăguțe, îi răspunse liniștită doamna Landauer în limba germană, fără a ridica ochii din farfurie, cu gura plină de *Pumpernickel* și ridichi.

De îndată ce am terminat cina, Natalia mi-a dat de înțeles că trebuia să urez un curtenitor noapte-bună doamnei Landauer. Apoi ne-am întors în salon. Aici s-a pornit să-mi ia un adevărat interogatoriu. Unde stăteam în gazdă? Cît plăteam pentru cameră ? Cînd i-am spus, a decretat pe dată că nu alesesem bine cartierul (Wilmersdorf era mult preferabil) și că fusesem tras pe sfoară. Puteam găsi exact același lucru, la același preț, dar cu apă curentă și încălzire centrală.

— Trebuia să întrebați pe mine, a adăugat ea parcă uitînd că abia în acea seară ne cunoscusem. V-aș fi făcut eu rost.

— Prietenul dumitale ne spune că sînteți scriitor, mă atacă puțin mai tîrziu, din senin, Natalia.

— Ei, nu prea sînt eu scriitor, am protestat.

— Dar ați scris o carte ? Da ?

Da, scrisesem o carte. Natalia triumfă :

— Ați scris o carte și spuneți că nu sînteți scriitor. Sînteți nebun, eu așa cred !

Atunci a trebuit să-i spun întreaga istorie despre *Toți conspiratorii,* de ce se intitula așa, despre ce era vorba în ea, cînd a apărut și așa mai departe.

— Să-mi aduceți un exemplar, vă rog.

— Nu mai am nici unul, i-am spus cu satisfacție, și tirajul s-a epuizat.

Pe moment a fost descumpănită, apoi a adulmecat abilă o nouă urmă :

— Și asta care scrieți la Berlin ? Spuneți-mi, vă rog, ce e ?

Spre mulțumirea ei, am început să-i spun rezumatul unei povestiri scrise cu ani în urmă pentru o revistă universitară din Cambridge. Am îmbunătățit-o cît am putut *ex tempore*, pe măsură ce înaintam cu narațiunea. Relatarea subiectului m-a captivat din nou, cu atît mai mult cu cît am început să simt că ideea mea nici nu fusese atît de rea în fond și că aș putea încerca s-o mai scriu o dată. După fiecare propoziție pe care o rosteam, Natalia strîngea din buze și aproba atît de violent din cap că părul îi sălta în sus și-n jos pe față.

— Da, da, repeta ea întruna. Da, da.

Abia după cîteva minute bune mi-am dat seama că nu pricepea o iotă din ceea ce-i povesteam. Era evident că nu avea cum înțelege engleza mea, căci vorbeam foarte repede acum și fără să-mi aleg cuvintele. În ciuda efortului ei teribil de concentrare și devoțiune, observasem cum îmi studiază pe rînd cărarea și cravata lucioasă la nod. Ba chiar și-a aruncat pe furiș o privire și spre pantofii mei. M-am prefăcut totuși că nu sesisez nimic, căci ar fi fost o grosolănie din partea mea să mă opresc din povestire și o nedelicatețe să întrerup plăcerea Nataliei de a mă asculta vorbindu-i atît de intim despre ceva ce mă privea numai pe mine, în ciuda faptului că practic eram doi străini.

Cînd am fost gata, m-a întrebat pe dată :

— Și va fi gata — cît de curînd ?

Căci își apropriase povestirea, împreună cu toate celelalte lucruri ale mele. I-am spus că nu știu. Eram leneș.

— A, sînteți leneș ? căscă Natalia ochii a bătaie de joc. Așa ? În cazul ăsta îmi pare rău. Nu am ce vă face.

Nu peste mult am spus că trebuia să plec. A venit cu mine pînă la ușă.

— Și o să-mi aduceți povestea curînd ? insistă ea.

— Da.

— Cît de curînd ?

— Săptămîna viitoare, am promis eu cam cu jumătate de gură.

Dar au trecut vreo două săptămîni pînă să trec din nou pe la familia Landauer. După cină, cînd doamna Landauer nu mai era în odaie, Natalia m-a informat că aveam să mergem la film împreună.

— Sîntem invitaţii mamei mele.

Cînd ne-am ridicat de plecare, a înşfăcat de pe bufet o portocală şi două mere şi le-a îndesat în buzunarul meu. Probabil era convinsă că sufeream de subnutriţie. Am încercat să protestez.

— Cînd mai spui un cuvînt, sînt supărată, mă puse ea în gardă. Şi ai adus-o ?, mă-ntrebă în timp ce ieşeam pe uşă.

Fiind pe deplin conştient că se referea la povestire, m-am prefăcut cît mai inocent cu putinţă :

— Ce să aduc ?

— Ştii foarte bine. Care ai promis.

— Nu ţin minte să fi promis ceva.

— *Nu ţii minte?* rîse Natalia dispreţuitoare. În cazul ăsta îmi pare rău. N-am ce să-ţi fac.

Dar, pînă să ajungem la cinema, mă iertase totuşi. Marele film era cu Pat şi Patachon. Natalia rosti severă :

— Genul ăsta de film nu-ţi place, cred. El nu este ceva destul de inteligent pentru tine.

Am negat că mi-ar place numai filmele „inteligente", dar ea a rămas tot sceptică.

— Bine. Să vedem.

Pe toată durata filmului mi-a aruncat întruna priviri, să vadă dacă rîdeam sau nu. La început am exagerat cu rîsul. Apoi, plictisindu-mă de această joacă, n-am vrut să mai rîd. Natalia a devenit tot mai nerăbdătoare cu mine. Către sfîrşitul filmului a început chiar să mă îmboldească în momentele cînd trebuia să rîd. Nici nu s-au aprins bine luminile, cînd a şi izbucnit :

— Vezi ? Am avut dreptate. Nu ţi-a plăcut, nu ?

— Ba mi-a plăcut foarte mult.

— O, da, să ştii că te cred ! Hai, spune drept.

— Ţi-am spus doar. Mi-a plăcut.

— Dar n-ai rîs. Tu stai mereu cu faţa aşa..., încercă Natalia să mă imite. Niciodată nu rîzi.

— Eu nu rîd niciodată cînd mă distrez, am spus.

— O, da, poate ! Acesta va fi unul din obiceiurile voastre englezeşti, să nu rîdeţi ?

— Nici un englez nu rîde cînd se distrează.

— Şi vrei să te cred ? Atunci îţi spun : englezii voştri sînt nebuni.

— Remarca nu e foarte originală.

— Şi trebuie întotdeauna remarcile mele să fie aşa originale, stimate domn ?

— Cînd eşti cu mine, da.

— Imbecilule !

Ne-am aşezat puţin într-o cofetărie din apropierea gării de la Grădina Zoologică şi am mîncat cîte o îngheţată. Îngheţata avea cocoloaşe tari în ea şi un uşor gust de cartofi. Deodată Natalia a început să vorbească de părinţii ei.

— Eu nu înţeleg ce vor să spună cărţile astea moderne cînd spun : mama şi tata întotdeauna trebuie să aibă ceartă cu copiii. Să ştii, mie ar fi imposibil să am ceartă cu părinţii mei. Imposibil.

Şi mă privi cu atenţie, ca pentru a vedea dacă o credeam sau nu ce-mi spunea. Am dat din cap afirmativ.

— Absolut imposibil, repetă ea solemn. Pentru că ştiu că tatăl meu şi mama mea mă iubesc. Aşa că întotdeauna ei se gîndesc nu la ei, ci la ce e pentru mine cel mai bun. Mama mea, ştii, nu e puternică. Are cîteodată cele mai *teirribile* dureri de cap. Şi atunci, bineînţeles, eu nu pot lăsa singură la ea. Foartei des aş vrea să merg afară la un cinema sau la un teatru, sau la un concert şi mama mea, ea nu spune nimic, dar eu uit la ea şi văd că ea nu simte bine, aşa că spun : Nu, eu trebuie să răzgîndesc pe mine, eu nu voi merge. Dar niciodată se întîmplă să spună un cuvînt mic despre durerea care ea o suferează. Niciodată.

(Prima dată cînd m-am dus la familia Lándauer am cheltuit două mărci cincizeci pe trandafiri pentru mama Nataliei. A meritat efortul. Nici măcar o singură dată după aceea n-a mai avut dureri de cap în serile cînd propuneam să ies în oraş cu Natalia.)

— Tatăl meu vrea întotdeauna ca eu să am cel mai bun din totul, continuă ea. Tatăl meu vrea întotdeauna ca să spun : Părinții mei sînt bogați, eu nu trebuie să gîndesc despre bani. Oftă : — Dar eu sînt altfel decît așa. Eu aștept întotdeauna să vină cel mai rău. Eu știu cum sînt lucrurile în Germania azi și deodată poate fi că tatăl meu pierde tot. Știi că asta deja s-a întîmplat o dată ? Înainte de război, tatăl meu a avut o fabrică mare la Posen. Vine războiul și tatăl meu trebuie să plece. Mîine poate fi la fel aici. Dar tatăl meu, el e așa un om că pentru el este egal. El poate să înceapă cu un *pfennig* și să muncească și să muncească pînă cîștigă totul înapoi. Și de aceea, spuse ea mai departe, eu vreau să las școala și să încep a învăța ceva folositor, ca să pot să cîștig pîinea mea. Eu nu pot să știu cît timp mai au bani părinții mei. Tatăl meu vrea să fac *Abitur** și să merg la universitate. Dar acum eu vreau să vorbesc cu el și să întreb pe el dacă nu pot să merg la Paris ca să studiez arta. Dacă știu să desenez și să pictez, poate că pot să cîștig viața mea ; și mai vreau să învăț și bucătărie. Știi că eu nu știu să gătesc nimic, nici cel mai simplu lucru ?

— Nici eu nu știu.

— Pentru un bărbat acesta nu este așa important, găsesc. Dar o fată trebuie să fie pregătită pentru tot. Dacă vreau, adăugă ea cu toată seriozitatea, eu voi pleca departe cu bărbatul pe care iubesc și voi trăi cu el ; chiar dacă nu putem deveni căsătoriți, aceasta nu va fi important. Atunci eu trebuie să fiu în stare să fac tot singură, înțelegi? Nu ajunge să spui : Eu am făcut *Abitur*, eu am diplomă din universitate. El va răspunde : Și prînzul meu, mă rog, unde-i ?

A urmat o pauză.

— Nu ești șocat la ce-am spus acum ? mă-ntrebă Natalia pe neașteptate. Că aș trăi cu un bărbat fără că sîntem căsătoriți ?

— Nu, bineînțeles că nu.

— Să nu înțelegi greșit pe mine, te rog. Eu nu admirez femeile care întotdeauna merg de la un bărbat la altul... asta e așa, făcu Natalia un gest de repulsie, așa degenerat, găsesc.

---

* Bacalaureat (germ.).

— Nu crezi că femeile ar trebui să aibă şi ele dreptul de a se răzgîndi ?

— Nu ştiu. Eu nu înţeleg astfel de lucruri... Dar e degenerat.

Am condus-o acasă. Natalia avea obiceiul de a te aduce pînă în pragul uşii, iar acolo, cu o extraordinară rapiditate, îţi dădea scurt mîna şi apoi intra în casă brusc, trîntindu-ţi uşa în nas.

— Mă telefonezi ? Săptămîna viitoare ? Da ? parcă-i aud vocea şi acum, după care uşa se trîntea cu zgomot şi ea dispărea nemaiaşteptînd răspunsul meu.

Natalia evita orice contact, fie direct sau indirect. Aşa cum nu stătea să mai pălăvrăgim în pragul uşii ei. Şi am remarcat că prefera să aibă o masă între noi, dacă şedeam cumva pe scaune. Îi displăcea de asemeni să-i ţin haina : „Încă n-am şaizeci de ani, stimate domn !" Dacă ne ridicam să plecăm dintr-o cofetărie sau dintr-un restaurant şi vedea privirile mele îndreptîndu-se spre cuierul unde era agăţată haina ei, în aceeaşi clipă se şi repezea asupra acesteia şi o ducea cu ea într-un colţ, întocmai ca un animal care-şi păzeşte hrana.

Într-o seară, am intrat într-o cofetărie şi am comandat două ceşti de cremă de ciocolată. Cînd au sosit, am constatat că fata care servea uitase să pună linguriţă şi la Natalia. Eu sorbisem deja din ceaşca mea şi învîrtisem cu linguriţa în ea după ce am sorbit. Mi s-a părut absolut firesc să-i ofer linguriţa mea, dar am rămas surprins şi puţin iritat cînd ea a refuzat cu o expresie de uşoară scîrbă. Respingea pînă şi acest contact indirect cu gura mea.

Natalia a luat bilete la un concert de Mozart. Seara însă n-a fost reuşită. Sala sever corintică era foarte rece, iar ochii îmi erau orbiţi de strălucirea clasică a luminilor electrice. Scaunele din lemn lustruit s-au dovedit a fi auster de tari. Iar publicul privea concertul aproape ca pe o ceremonie religioasă. Entuziasmul lui devoţional, rigid, mă apăsa precum o durere de cap ; nici o singură clipă n-am reuşit să fac abstracţie de toate acele figuri ce ascultau orbite sau pe jumătate încruntate. Şi, cu toată

muzica lui Mozart, nu m-am putut abține să nu gîndesc : Ce mod extraordinar de a-ți petrece seara !

În drum spre casă am fost cam obosit și cam ursuz, iar rezultatul a fost o mică ceartă cu Natalia. Totul a pornit de la ea, în clipa cînd a adus vorba despre Hippi Bernstein. Natalia fusese cea care îmi făcuse rost de această elevă : ea și cu Hippi erau colege de școală. Cîteva zile mai înainte, Hippi luase prima ei lecție de engleză cu mine.

— Și cum îți place ea ? mă-ntrebă Natalia.

— Foarte mult. Ție nu ?

— Da, eu de asemenea... Însă are două mari greșeli. Cred că tu nu le-ai observat încă, da ?

Cum nu m-am lăsat atras pe această pistă, a rostit solemn :

— Știi că doresc să spui mie sincer care sînt greșelile *mele* ?

Într-o altă stare de spirit, mi s-ar fi părut o întrebare nostimă, ba chiar destul de emoționantă. Așa însă nu mi-a trecut prin cap decît : „Mai vrea și complimente acum" și am izbucnit :

— Nu știu ce înțelegi tu prin „greșeli". Eu nu judec oamenii după mediile lor trimestriale. Așa ceva să-ți dea profesorii tăi de la școală.

Replica mea a redus-o pe Natalia la tăcere. Dar numai o clipă, căci a început din nou. Citisem vreuna din cărțile primite de la ea ?

Nu citisem nici una, dar am răspuns că da, citisem *Frau Marie Grubbe* de Jacobsen.

Și ce părere aveam ?

— E foarte bună, am răspuns arțăgos fiindcă mă simțeam cu musca pe căciulă.

Natalia mă privi tăios :

— Mă tem că ești foartei nesincer. Tu nu dai sensul tău adevărat.

Deodată m-am simțit copilărește de furios :

— Sigur că nu. De ce aș face-o ? Discuțiile în contradictoriu mă plictisesc. Și n-am de gînd să spun ceva cu care s-ar putea să fii în dezacord.

— Dar, dacă este așa, spuse ea sincer contrariată, atunci nu are nici un rost să mai vorbim ceva serios.

— Bineînțeles că n-are.

— Și-atunci să nu vorbim deloc ? întrebă săraca Natalia.

— Cel mai bine ar fi, i-am replicat eu, să scoatem tot felul de zgomote, ca animalele dintr-o curte. Mie îmi place să aud sunetul vocii tale, dar nu mă interesează nici un pic ce zici. Așa încît mult mai bine ar fi să spunem doar *Ham-ham* și *Beee* și *Miau.*

Natalia se roși. Era stupefiată și profund rănită. După o lungă tăcere, spuse doar :

— Da. Înțeleg.

Cînd ne-am apropiat de casa ei, am încercat să dreg ce mai era de dres transformînd totul într-o glumă, dar n-a vrut să reacționeze în nici un fel. M-am întors acasă extrem de rușinat de mine însumi.

După cîteva zile, totuși, Natalia m-a sunat și mi-a făcut o invitație pentru prînz. La sosire mi-a deschis ea însăși — evident, așteptase momentul acesta — și, în loc de salut, a exclamat :

— Ham-ham ! Beee! Miau !

Timp de o clipă am crezut că înnebunise cu adevărat. Apoi mi-am adus aminte de cearta noastră. Dar, odată făcută această glumă, Natalia era dispusă din nou să fim prieteni.

Am mers amîndoi în salon, unde a început să pună pastile de aspirină în vasele cu flori, ca să le împrospăteze, spunea ea. Am întrebat-o ce mai făcuse în ultimele zile.

— Toată săptămîna aceasta, îmi explică Natalia, eu nu mă duc la școală. Nu m-am simțit bine. Acum trei zile, stau lîngă pian acolo și deodată cad pe jos — așa. Cum se spune *ohnmächtig ?*

— Adică ai leșinat ?

— Da, asta e, dădu ea energic din cap. Eu sînt *ohnmächtig.*

— Dar în cazul ăsta ar trebui să stai în pat. Brusc mă simțeam masculin și protector : — Și-acum te simți mai bine ?

Natalia rîse voioasă și nu cred că am văzut-o vreodată arătînd mai bine :

— O, nu-i chiar așa important.

— Am ceva care trebuie să-ţi spun, adăugă ea. Va fi o surpriză plăcută pentru tine, cred. Astăzi vine tatăl meu şi vărul meu Bernhard.

— O, ce plăcere !

— Da ! Nu-i aşa ? Tatăl meu ne face mare bucurie cînd vine, căci acum el este adesea în călătorie. Are multe afaceri peste tot, la Paris, la Viena, la Praga. Întotdeauna el trebuie să fie în tren. El îţi va place, cred.

— Sînt sigur.

Şi, într-adevăr, cînd uşile cu geam au fost trase în lături, însuşi domnul Landauer mă aştepta ca să mă cunoască. Lîngă el se afla Bernhard Landauer, vărul Nataliei, un tînăr înalt şi palid într-un costum închis, abia cu cîţiva ani mai mare decît mine.

— Mă bucur foarte mult să vă cunosc, a rostit el cînd ne-am strîns mîinile ; vorbea engleza fără nici cea mai vagă urmă de accent străin.

Domnul Landauer era un omuleţ vioi, cu o piele măslinie, ridată şi tăbăcită, ca o cizmă veche şi lustruită bine. Avea doi ochi căprui scînteietori ca nişte nasturi de botină şi sprîncenele unui comedian de mîna a treia — atît de groase şi de negre de parcă ar fi fost cănite cu dopul ars. Era evident că-şi adora familia. Îi deschidea doamnei Landauer uşa într-un mod care sugera că o face pentru o foarte drăguţă şi tînără domnişoară. Zîmbetul său binevoitor şi satisfăcut îmbrăţişa întreaga adunare — Natalia radiind de bucurie pentru întoarcerea tatălui ei, doamna Landauer uşor îmbujorată, Bernhard molatec şi palid şi politicos de enigmatic ; pînă şi eu însumi eram inclus. De fapt, domnul Landauer îmi adresa aproape întreaga sa conversaţie numai mie, evitînd cu grijă orice referire la chestiunile de familie, care mi-ar fi putut reaminti că eram doar un străin la masa lui.

— Acum treizeci şi cinci de ani eram în Anglia, îmi povestea el vorbind cu un accent foarte puternic. Am venit în capitala dumneavoastră să-mi scriu teza de doctorat despre condiţia muncitorilor evrei din East End. Am văzut o mulţime de lucruri atunci pe care oficialităţile dumneavoastră engleze n-ar fi dorit ca să le văd. Eram un băieţandru destul de tînăr pe atunci ; mai tînăr, cred,

decît eşti dumneata acum. Şi am purtat o serie de discuţii extrem de interesante cu docherii, cu prostituatele şi cu administratorii aşa-numitelor dumneavoastră Aşezăminte Publice. Foarte interesant... Domnul Landauer zîmbi reminiscent : Şi această mică şi neînsemnată teză a mea a stîrnit o groază de discuţii. A fost tradusă în nu mai puţin de cinci limbi.

— Cinci limbi ! îmi repetă Natalia în germană. Vezi că şi tata e scriitor !

— Ei, asta a fost acum treizeci şi cinci de ani ! Cu mult înainte să te naşti dumneata, dragul meu. Domnul Landauer clătină dezaprobator din cap, ochii săi ca nişte nasturi de botină clipiră cu bunăvoinţă : Acum nu mai am timp pentru asemenea studii. Se întoarse din nou spre mine : Tocmai am citit o carte în limba franceză despre marele dumneavoastră poet englez, Lord Byron. O carte foarte interesantă. Acum m-aş bucura foarte mult să aflu părerea dumitale, ca scriitor, despre această problemă atît de importantă, şi anume dacă Lord Byron s-a făcut sau nu vinovat de incest ? Ei, ce zici, domnule Isherwood ?

Am şi simţit cum încep să roşesc. Cine ştie din ce motiv, nu prezenţa Nataliei, ci a doamnei Landauer, care-şi mesteca liniştită mîncarea, mă stingherea cel mai teribil în această clipă. Bernhard stătea cu ochii în farfurie, surîzînd subtil.

— Acum, am început eu, e destul de greu să...

— E o problemă foarte interesantă, mă întrerupse domnul Landauer privind jur împrejurul său cu multă bunăvoinţă şi mestecînd cu mare satisfacţie. Putem accepta că omul de geniu e o fiinţă de excepţie şi care poate să facă lucruri de excepţie ? Sau trebuie să spunem : Nu, poţi tu să scrii un poem frumos, ori să pictezi un tablou inspirat, dar în viaţa de fiecare zi eşti dator să te porţi ca oricare om obişnuit şi trebuie să te supui acelor legi pe care le-am făcut pentru toţi oamenii obişnuiţi ? Noi nu-ţi vom îngădui să fii un om *extra*-ordinar. Domnul Landauer ne fixă triumfător pe fiecare în parte, cu gura plină de mîncare. Deodată privirea lui se opri radioasă la mine : Sau dramaturgul dumneavoastră Oscar Wilde... iată alt caz. Ţi-l supun, domnule Isherwood. Aş dori foarte mult să aflu părerea dumitale. Era sau nu justificată justiţia dumnea-

voastră engleză să-l pedepsească pe Oscar Wilde ? Spune-mi, te rog, ce crezi ?

Şi domnul Landauer mă privi încîntat, cu o furculiţă plină de carne oprită la jumătatea drumului către gura sa. În planul doi, eram conştient de prezenţa lui Bernhard, zîmbind discret.

— Sigur că..., am început eu cu urechile arzîndu-mi de roşeaţă.

De data aceasta însă doamna Landauer a fost cea de la care mi-a venit pe neaşteptate salvarea, căci i s-a adresat Nataliei cu o remarcă în limba germană referitoare la legume. A urmat un scurt dialog, în cursul căruia domnul Landauer a părut a fi uitat complet de întrebarea sa. În schimb mînca mulţumit mai departe. S-a băgat însă acum Natalia în vorbă.

— Te rog spune şi tatii numele cărţii tale. Eu nu mi-l aduc aminte. El e un nume atît de caraghios.

Am încercat să-i adresez o încruntătură de nemulţumire, pe care ceilalţi să n-o observe.

— *Toţi conspiratorii,* am informat-o rece.

— *Toţi conspiratorii...* o, da, desigur !

— A, scrieţi istorii cu criminali, domnule Isherwood ? zîmbi domnul Landauer aprobator.

— Mă tem că această carte n-are nimic de-a face cu criminalii, i-am răspuns eu politicos.

Domnul Landauer se arătă încurcat şi cam stingherit :

— N-are de-a face cu criminalii ?

— Să-i explici, te rog, îmi comandă Natalia.

Am tras o dată aer adînc în piept :

— Titlul voia să fie simbolic... E luat din *Iuliu Caesar* de Shakespeare...

— A, Shakespeare ! Splendid ! Foarte interesant... se lumină pe loc domnul Landauer.

În limba germană, am zîmbit eu abia perceptibil la propria mea şiretenie de a îndrepta discuţia pe o altă pistă, aveţi, cred, admirabile traduceri din Shakespeare.

— Da, într-adevăr ! Traducerile din opera lui sînt printre cele mai înalte culmi ale limbii noastre. Datorită lor, Shakespeare al dumneavoastră a devenit, cum s-ar zice, aproape un poet german...

— Dar tu nu spui, insistă Natalia cu o maliție ce părea de-a dreptul diabolică, despre ce tratează cartea ta.

Am scrîșnit din dinți :

— Este povestea a doi tineri. Unul din ei e artist, celălalt student la medicină.

— Și ei sînt singurele persoane din cartea ta ? întrebă Natalia.

— Bineînțeles că nu... Dar mă surprinde ce memorie scurtă ai. Doar ți-am povestit de curînd subiectul din fir în păr.

— Prostule ! Nu pentru mine întreb. Natural că amintesc tot ce ai povestit mie. Dar tatăl meu n-a auzit încă. Așa că vrei să-i spui ?... Și ce este apoi ?

— Artistul are o mamă și o soră. Toți trei sînt foarte nefericiți.

— Dar de ce sînt nefericiți ? Tatăl meu și mama mea și eu, noi nu sîntem nefericiți.

Aș fi dat orice s-o înghită pămîntul în acea clipă.

— Nu toți oamenii sînt la fel, am rostit eu prudent, evitînd privirea domnului Landauer.

— Bine, spuse Natalia. Ei sînt nefericiți... Și ce este apoi ?

— Artistul fuge de acasă, iar sora lui se mărită cu un tînăr foarte antipatic.

Natalia observa în mod evident că nu mai suportam multă vreme scena și îmi servi o ultimă înțepătură :

— Și cîte exemplare ai vîndut ?

— Cinci.

— Cinci ?! Dar aceasta este foartei puțin, nu-i așa ?

— Este foarte puțin, într-adevăr.

La sfîrșitul mesei, s-a subînțeles în mod tacit că Bernhard, cu unchiul și mătușa lui, vor discuta în trei chestiuni ale lor de familie.

— Îți place, m-a întrebat Natalia, ca noi să plimbăm puțin împreună ?

Domnul Landauer își luă rămas bun foarte ceremonios de la mine :

— În orice împrejurare și oricînd sînteți binevenit sub acoperișul meu, domnule Isherwood.

Ne-am înclinat amîndoi din mijloc.

— Poate într-o seară, îmi spuse Bernhard oferindu-mi cartea sa de vizită, veţi avea plăcerea să poftiţi şi pe la mine, să-nviorați puţin sihăstria în care trăiesc ?

I-am mulţumit, declarîndu-i că voi fi încîntat s-o fac.

— Şi ce părere ai despre tatăl meu ? mă întrebă Natalia de îndată ce am ieşit din casă.

— Cred că e cel mai drăguţ tată pe care l-am cunoscut.

— Aşa crezi sincer ? Era fericită.

— Da, sincer.

— Şi acum mărturiseşte mie, tatăl meu te-a şocat cînd a vorbit despre Lord Byron, nu ? Erai roşu în obraz ca racul.

— Tatăl tău mă face să mă simt extrem de demodat, am rîs eu, cu conversaţia lui atît de modernă.

— Vezi, am avut dreptate ! exclamă triumfătoare Natalia. Ai fost şocat. O, ce mă bucur ! Pentru că, vezi tu, eu spun tatălui meu : Un tînăr foarte inteligent vine aici să viziteze pe noi — şi aşa că el doreşte să arate ţie că de asemeni şi el poate a fi modern şi a vorbi despre toţi subiecţii aceştia. Tu credeai că tatăl meu o să fie un bătrîn cam prost ? Hai, spune adevărul, te rog.

— Nu, cîtuşi de puţin, am protestat eu, nici prin gînd nu mi-a trecut una ca asta.

— Ei bine, el nu este prost, înţelegi... El este foarte deştept. Numai că nu are atîta de mult timp pentru citit, pentru că munceşte mereu. Cîteodată el trebuie să muncească optsprezece şi nouăsprezece ore în zi ; este teribil... Şi el este cel mai bun tată din toată lumea !

— Vărul tău Bernhard este asociatul tatălui tău, nu-i aşa ?

Natalia dădu afirmativ din cap.

— El este care conduce magazinul aici, în Berlin. Şi el este foarte deştept.

— Presupun că vă întîlniţi adesea, nu ?

— Nu... Nu este adesea că vine pe la noi acasă... Ştii, el este un om curios. Eu cred că place lui a fi foarte mult singur. Şi sînt surpriză că te roagă să faci lui o vizită... Trebuie să fii atent.

— Atent ? De ce trebuie să fiu atent ?

— El este foarte sarcastic, înţelegi ? Eu cred poate că el să rîdă despre tine.

— Ei, asta n-ar fi chiar un capăt de țară. O mulțime de oameni rîd de mine... Chiar și tu, uneori...

— A, eu ! Aceasta este altceva. Natalia scutură solemnă din cap : era evident că vorbea dintr-o experiență proprie neplăcută. Cînd eu rîd, este pentru glumă, știi ? Dar cînd rîde Bernhard despre tine, nu este frumos...

Bernhard avea un apartament pe o stradă liniștită, nu departe de Grădina Zoologică. Cînd am sunat la poarta dinspre stradă, un portar cu o statură de gnom s-a holbat la mine printr-o ferestruică de la parter, m-a întrebat la cine mergeam, iar, după ce m-a cîntărit cîteva clipe cu o profundă neîncredere, a apăsat pe un buton care a ridicat automat zăvorul porții. Aceasta era atît de grea încît am fost nevoit s-o împing cu amîndouă mîinile ; s-a închis singură în urma mea cu o bubuitură prelungă, parcă trasă din tun. Au venit apoi două uși la rînd, ce dădeau spre o curte interioară, aici încă o ușă de la casa din fundul curții, apoi cinci etaje pe scări și, în fine, ușa de la apartament. În total, patru rînduri de uși îl apărau pe Bernhard de lumea exterioară.

În acea seară purta un kimono cu minunate broderii orientale peste hainele sale de oraș. Nu mai arăta chiar așa cum îl țineam eu minte de la precedenta noastră întîlnire : atunci nu mi se păruse cîtuși de puțin oriental — și kimono-ul, cred, scotea acum în evidență această trăsătură a lui. Profilul superrafinat, impecabil, conturat cu finețe și coroiat, îi conferea ceva din aerul unei păsări de pe o broderie chinezească. Era molatec, negativist, m-am gîndit eu, și totuși ciudat de puternic, avînd concentrată în el toată acea forță potențială a unei figuri de fidleș sculptate într-un altar. Am remarcat din nou engleza-i minunată și gesturile defensive, cu ambele mîini, în timp ce-mi arăta un cap din gresie al lui Buddha din regatul Hmer, datînd din secolul al XII-lea, pe care îl ținea la piciorul patului său — „ca să-mi vegheze visele". Pe o bibliotecă scundă și albă se-nșiruiau statuete și capete de piatră grecești, siameze și indo-chineze, majoritatea aduse de Bernhard din călătoriile sale. Printre volumele de istoria artei, reproduceri fotografice și monografii despre sculpturi și antichități, am văzut *Colina* de Vachell și

Ce-i de făcut ? de Lenin. Locuinţa putea fi la fel de bine aşezată şi în străfundurile unui peisaj de ţară : dinspre lumea exterioară nu răzbătea nici cel mai slab dintre sunete. O servitoare sobră, într-o uniformă cu şorţ, ne-a servit cina. Eu am mîncat o supă, peşte, cotlet şi apoi desertul ; Bernhard a băut doar lapte şi a mîncat pişcoturi cu roşii.

Am stat de vorbă despre Londra, pe care n-o vizitase încă şi despre Paris, unde o vreme studiase în atelierul unui sculptor.

— Însă, oftă el zîmbind cu blîndeţe, Providenţa a decis altfel.

Aş fi dorit să vorbesc cu el despre afacerile familiei Landauer, dar n-am făcut-o de teamă să nu i se pară o lipsă de tact din partea mea. Cu toate acestea, el însuşi a amintit şi de ele, într-o doară :

— Să treci pe la noi într-o zi, dacă subiectul te pasionează. Presupun că trebuie să fie interesant, fie şi numai ca fenomen economic contemporan.

Zîmbi şi pe chip i se coborî o mască a oboselii : mi-a trecut prin minte o clipă gîndul că poate suferea de vreo boală fatală.

După cină însă păru ceva mai senin : începu să-mi povestească din călătoriile sale. Cu cîţiva ani mai înainte făcuse o dată înconjurul lumii — un spirit curios, dar cu moderaţie, ironic, dar cu bunăvoinţă şi vîrîndu-şi peste tot nasul său coroiat cu delicateţe : cunoscuse aşezările rurale ale evreilor din Palestina, coloniile evreieşti de la Marea Neagră, comitetele revoluţionare din India, armatele rebele din Mexic. Ezitant şi alegîndu-şi cu mare grijă cuvintele, mi-a descris dialogul său despre demoni cu un luntraş chinez, precum şi un caz abia credibil de brutalitate din partea poliţiei new-yorkeze.

De patru sau de cinci ori în cursul acelei seri s-a auzit sunînd la el telefonul şi de fiecare dată, am avut impresia, pentru a i se cere ajutor şi sfat.

— Treci pe la mine mîine, rostea el cu acea voce a lui obosită, liniştitoare. Da... sînt sigur că se poate aranja... Şi-acum te rog eu nu-ţi mai face griji. Bagă-te în pat şi culcă-te. Îţi recomand să iei două-trei aspirine...

Zîmbi moale, ironic. Era clar că urma să-i împrumute cu bani pe toți interlocutorii lui.

— Și spune-mi, te rog, mă întreabă el în clipa cînd să ies pe ușă, dacă nu ți se pare o impertinență din partea mea — ce anume te-a determinat să vii la Berlin ?

— Am vrut să-nvăț germana, i-am spus.

După ce mă pusese Natalia în gardă, n-aveam de gînd în nici un caz să încredințez povestea vieții mele tocmai lui Bernhard.

— Și ești fericit aici ?

— Foarte.

— E un lucru minunat, cred... Absolut minunat... — Și Bernhard rîse cu acel rîs al lui blînd și ironic : Un spirit înzestrat cu atîta vitalitate încît să se poată simți fericit pînă și la Berlin. Trebuie neapărat să-mi împărtășești și mie secretul tău. Mă lași să stau culcat la picioarele tale, să învăț înțelepciunea ?

Zîmbetul i se contractă, făcîndu-se nevăzut. Din nou nepăsarea unei oboseli de moarte se coborî ca o umbră pe chipul său încă atît de tînăr.

— Nutresc speranța, spuse el, că ai să-mi mai dai vreun telefon oricînd nu ai să ai ceva mai bun de făcut.

Curînd după această întîlnire am fost să-l văd pe Bernhard la birou.

Supermagazinul Landauer era o clădire enormă din oțel și sticlă, nu departe de Potsdamer Platz. Mi-a trebuit aproape un sfert de ceas pînă ce am reușit să-mi găsesc drumul prin raionul de lenjerie, unelte, articole electrice, sportive și cuțitărie pînă în lumea secretă din spatele scenei — serviciul de vînzare cu ridicata, serviciul comercial și de tranzacții și propriile birouri în care lucra Bernhard. Un portar mi-a dat drumul să intru într-o mică sală de așteptare, panelată cu niște plăci dintr-un lemn dungat și foarte bine lustruit, avînd pe jos un covor gros albastru și pe un perete o gravură cu Berlinul la 1803. După cîteva clipe, și-a făcut apariția însuși Bernhard. În acea dimineață arăta mai tînăr, mai spilcuit, purta papion și avea un costum gri deschis foarte elegant.

— Sper ca această modestă cameră să întrunească aprecierea ta, mi se adresă el direct. Sînt de părere că, deoarce

ţin o mulţime de oameni aici în aşteptare, cel puţin să stea într-o atmosferă mai mult sau mai puţin plăcută, care să mai aline din nerăbdarea lor.

— E foarte frumoasă, am spus eu adăugînd, pentru a face conversaţie, căci mă simţeam puţin stingher : Ce fel de lemn este ăsta ?

— Nuc caucazian. Bernhard pronunţa cuvintele cu obişnuita sa distincţie şi foarte precis. Deodată zîmbi. Acum părea într-o stare de spirit mult mai bună : — Hai să-ţi arăt magazinul.

La raionul de feronerie, o prezentatoare îmbrăcată într-o salopetă făcea dovada meritelor unui filtru de cafea nou brevetat. Bernhard se opri s-o întrebe cum mergea vînzarea şi femeia ne oferi cîte o ceaşcă de cafea. În timp ce eu sorbeam dintr-a mea, el începu să îi explice că eram un binecunoscut negustor de cafea din Londra şi că deci merita să afle părerea mea. La început femeia a înclinat să-l creadă, însă văzîndu-ne că rîdem cu atîta poftă, a devenit suspicioasă. Apoi lui Bernhard i-a scăpat ceaşca din mînă şi s-a spart. Era dezolat ; şi-a cerut o mulţime de scuze.

— Nu face nimic, l-a liniştit prezentatoarea, ca şi cum ar fi fost un mic funcţionar oarecare, speriat că ar putea fi concediat pentru stîngăcia sa : Mai am încă două.

Curînd am ajuns şi la raionul de jucării. Bernhard îmi mărturisi că nici el şi nici unchiul său nu admiteau ca în magazinele Landauer să se vîndă soldaţi sau puşti de jucărie. Nu de mult, la o întrunire a directorilor de filiale, avuseseră o controversă aprinsă în legătură cu vînzarea de minitancuri şi Bernhard reuşise să îşi impună punctul de vedere.

— Dar nu e decît un început foarte modest, adăugă el trist luînd în mînă un tractoraş cu şenile.

Apoi îmi prezentă o cameră unde copiii puteau să se joace în timp ce mamele lor îşi făceau cumpărăturile în magazin. O supraveghetoare în halat alb ajuta doi băieţei să construiască un castel din cărămizi.

— Te rog să observi, îmi atrase atenţia Bernhard, că filantropia se împleteşte aici cu reclama. Vizavi de această cameră de obicei expunem pălării de damă ieftine şi foarte

atractive. Astfel mamele care-şi aduc copiii aici cad imediat în ispită... Mă tem că ai să ne consideri întristător de materialişti...

L-am întrebat de ce nu exista şi un raion de cărţi.

— Pentru că nu îndrăznim să avem şi un raion de cărţi. Unchiul meu ştie că eu n-aş mai ieşi toată ziua de acolo.

Pretutindeni în magazin se vedeau baterii de lămpi colorate, roşii, verzi, albastre, galbene. Am întrebat pentru ce erau şi Bernhard mă lămuri că fiecare dintre ele era semnalul pentru cîte unul din conducătorii firmei.

— Eu sînt lumina albastră. Poate că, într-o anumită măsură, e simbolic.

Dar, înainte de-a avea timp ca să-l întreb ce vrea să spună, lampa albastră la care ne uitam începu să clipească des. Bernhard s-a îndreptat spre cel mai apropiat telefon ; i s-a transmis că îl aştepta cineva. Aşa încît ne-am luat rămas bun. La plecare mi-am cumpărat o pereche de şosete.

Către începutul iernii m-am întîlnit frecvent cu Bernhard. Nu aş putea spune că am ajuns să-l cunosc mai bine după acele seri petrecute împreună. Rămînea curios de departe de mine — cu chipul său inert de epuizare umbrit de abajurul lămpii, cu glasul lui molatec depănînd uşor o suită de anecdote blînd umoristice. Îmi descria, de exemplu, un prînz luat împreună cu nişte prieteni de-ai săi evrei ortodocşi. „A, le spusese Bernhard pe un ton lejer, de conversaţie, va să zică prînzim afară azi ? Ce încîntare ! Şi încă-i atît de cald pentru vremea asta, nu ? Iar grădina voastră e o minune". Apoi deodată şi-a dat seama că gazdele sale îl priveau cam strîmb şi şi-a adus aminte cu oroare că de fapt era Sărbătoarea Corturilor.*

Am rîs. Mă amuzase povestea. Bernhard spunea foarte frumos poveşti. Însă tot timpul mă încerca senzaţia unei anume nerăbdări. De ce mă tratează oare ca pe un copil ? mă gîndeam eu. Pe toţi ne tratează ca pe nişte copii — pe unchiul şi mătuşa lui, pe Natalia, pe mine. Ne spune tu-

* Sărbătoare evreiască de toamnă, ce comemorează şederea vechilor evrei în deşert şi culesul fructelor.

turor poveşti. Este simpatic, fermecător. Dar gesturile lui, cînd îmi oferă un pahar cu vin sau o ţigară, sînt îmbrăcate în aroganţă, în umilinţa arogantă a Orientului. El n-o să-mi spună niciodată ce crede sau ce gîndeşte şi o să mă dispreţuiască pentru că eu nu ştiu. N-o să-mi dezvăluie niciodată o vorbă despre persoana lui sau despre lucrurile care pentru el sînt cele mai importante. Şi, pentru că eu nu sînt aşa cum este el, pentru că sînt exact opusul lui şi mi-aş împărtăşi cu drag ideile şi tot ce simt cu patruzeci de milioane de oameni dacă aceştia şi-ar da osteneala să mă citească, pe jumătate îl admiram pe Bernhard, însă pe jumătate îl şi respingeam.

Nu abordam decît rareori în discuţiile noastre situaţia politică a Germaniei, dar, într-o seară, Bernhard îmi povesti o întîmplare din zilele războiului civil. Primise vizita unui prieten student, care participa la lupte. Studentul era foarte nervos şi refuza categoric să ia loc pe scaun. Curînd i-a mărturisit lui Bernhard că avea ordin să ducă un mesaj în clădirea unui ziar, asediată de poliţie ; pentru a ajunge la acele birouri, era nevoie să urce şi să se tîrască pe nişte acoperişuri expuse focului de mitralieră. Firește că nu se prea grăbea să treacă la fapte. Studentul purta un pardesiu neobişnuit de gros, pe care Bernhard a insistat să şi-l scoată, căci încăperea era bine încălzită şi pe faţa celuilalt literalmente curgea sudoarea. În cele din urmă, după îndelungi ezitări, studentul s-a dezbrăcat, dezvăluindu-i, spre marea alarmă a amfitrionului său, că pardesiul avea sub căptuşeală mai multe buzunare false pline cu grenade de mînă.

— Şi partea cea mai neplăcută a fost, povestea mai departe Bernhard, că luase hotărîrea să nu-şi mai asume riscuri şi să îşi lase acel pardesiu la mine. Voia să îl pună în cadă şi să dea drumul la apa rece peste el. Pînă la urmă am reuşit să-l conving că mult mai sigur era să-l scoată pe întuneric din casă şi să-l arunce în canal — ceea ce a şi făcut pînă la sfîrşit... Astăzi acel student este unul din cei mai distinşi profesori ai unei anumite universităţi din ţară. Sînt sigur că a şi uitat demult episodul cu acea escapadă a lui cam stingheritoare...

— Dar tu, ai fost vreodată comunist, Bernhard ?, l-am întrebat.

Pe dată — s-a observat pe faţa lui — a şi trecut în defensivă. După o clipă a spus încet :

— Nu, Christopher. Mă tem că întotdeauna am fost, prin însăşi constituţia mea, un om incapabil să mă ridic la culmea necesară a entuziasmului.

Brusc am simţit că-mi pierd răbdarea cu el ; ba chiar că mă înfurii :

— ...a entuziasmului de a crede în ceva ?

Bernhard zîmbi distant la izbucnirea mea de violenţă. Poate că îl amuza chiar faptul de a mă vedea atît de ambalat.

— Eventual... Apoi adăugă, ca pentru sine : — Nu... nu-i adevărat...

— Atunci în ce crezi tu ? l-am provocat eu mai departe.

Rămase o vreme tăcut şi dus pe gînduri, cu profilul său coroiat, imobil şi cu ochii pe jumătate închişi. În cele din urmă spuse :

— Cred probabil în disciplină.

— În disciplină ?

— Nu poţi pricepe, Christopher ? Atunci să încerc să-ţi explic... Eu cred în disciplină — în disciplină pentru mine, pe care nu vreau în nici un caz s-o impun şi altora. Pentru alţii nu pot judeca şi lua hotărîri eu. Ştiu doar atît, că trebuie să am anumite norme pe care să le respect şi fără de care aş fi pierdut... Ţi se pare că sună prea groaznic?

— Nu, i-am răspuns şi mi-a trecut prin cap : vorbeşte ca Natalia.

— Nu trebuie să mă condamni prea aspru, Christopher. Zîmbetul acela batjocoritor îi reapăruse pe faţă. Şi apoi nu uita că eu sînt o corcitură. În fond, pînă la urmă, poate că în venele mele curge şi un strop de sînge curat prusac. Poate că degetul ăsta mic — îl ridică el în lumină — e degetul unui sergent-major prusac... Tu, Christopher, cu secolele voastre de libertate anglo-saxonă în spate, cu Magna Charta a voastră gravată în inimi, nu poţi înţelege că noi, bieţii barbari, avem nevoie de ştaiful uniformei ca să ne ţină drepţi.

— De ce rîzi tu mereu de mine, Bernhard ?

— Să rîd de tine, dragă Christopher ? N-aș îndrăzni. Dar, poate, cu acel prilej mi-a spus ceva mai mult decît avea de gînd.

Am meditat îndelung dacă să fac sau nu experimentul de a o prezenta pe Natalia lui Sally Bowles. Cred că știam dinainte care va fi rezultatul. În orice caz, am avut atîta minte să nu-l mai invit și pe Fritz Wendel.

Urma să ne întîlnim la o cafenea elegantă de pe Kurfürstendamm. Natalia trebuia să ajungă prima. A venit cu un sfert de oră întîrziere — probabil dorind să aibă avantajul de a sosi la urmă. Numai că o evaluase prost pe Sally : ea nu avea tupeul să întîrzie în stil mare. Săraca Natalia ! Încercase să arate mai matură — cu unicul rezultat că se îmbrăcase urît și în haine demodate. Rochia lungă și căutat urbană nu-i venea bine deloc. Deasupra unei sprîncene își plantase o pălărioară — parodie inconștientă a tocii de paj a lui Sally. Însă părul ei era mult prea înfoiat pentru așa ceva : pălărioara plutea pe valuri ca o barcă pe jumătate răsturnată în voia unei mări agitate.

— Ei, cum arăt ? mă întrebă ea imediat așezîndu-se vizavi de mine, destul de fîstîcită.

— Arăți foarte bine.

— Te rog, spune-mi sincer ce o să gîndească despre mine ?

— O să-i placi foarte mult.

— Cum poți să spui așa ceva ? Natalia era de-a dreptul indignată. Nu ai de unde să știi.

— Întîi vrei să afli părerea mea și pe urmă spui că n-am de unde să știu.

— Prostule ! Eu nu-ți cer complimente.

— Mă tem că nu prea înțeleg *de fapt ce vrei* atunci.

— O, nu ? exclamă Natalia cu dispreț. Nu înțelegi ? Atunci îmi pare rău. N-am ce să-ți fac.

În clipa aceea sosi și Sally.

— Buuună, iubitule, începu ea cît mai gunguritor cu putință, îmi pare *teribil* de rău că am întîrziat — ai să mă poți ierta ? — Se așeză cu multă gingășie pe un scaun,

învăluindu-ne pe amîndoi în efluviile parfumului ei şi se apucă să îşi extragă, cu gesturi mici şi istovite, deget cu deget mînuşile de pe mîini : M-am culcat cu un împuţit de producător evreu, un babalîc, în speranţa că o să-mi dea un contract... Dar, pînă acum, nimic...

I-am tras zdravăn lui Sally un picior pe sub masă şi ea s-a oprit brusc, cu o expresie de consternare absurdă pe faţă — numai că acum, desigur, era prea tîrziu. Natalia îngheţă sub ochii noştri. Tot ce-i spusesem ori îi sugerasem eu mai înainte ca ipotetică scuză anticipată pentru felul de a fi al lui Sally deveni dintr-o dată nul. După un moment de pauză glacială, Natalia mă întrebă dacă văzusem *Sous les toits de Paris.** Vorbea în germană. Nu voia să-i ofere lui Sally satisfacţia de a rîde de engleza ei.

Dar Sally se băgă pe dată în vorbă, cîtuşi de puţin descurajată de întîmplare. Văzuse *ea* filmul şi i se păruse magnific şi cît de magnific era Préjean şi mai ţineam noi minte scena aia cu trenul care trece în fundal cînd ei doi încep să se bată ? Germana lui Sally era mult mai dezastruoasă decît de obicei, încît mă întrebam dacă nu cumva anume exagera, pentru a-şi bate joc pe această cale de Natalia.

Restul întîlnirii a însemnat, în ce mă privea, o adevărată tortură mintală. Natalia abia dacă scotea vreun cuvînt. Sally continua să pălăvrăgească în germana ei catastrofală, făcînd ceea ce ea credea că este o conversaţie uşoară pe teme cît mai generale cu putinţă, dar inspirată mai ales din industria cinematografică engleză. Însă, cum fiecare anecdotă includea şi precizarea că cineva era amanta cuiva, că unul era beţiv, că altul se droga, atmosfera n-a reuşit să devină în nici un caz mai agreabilă. M-am trezit că începeam să mă simt din ce în ce mai plictisit de amîndouă — de Sally pentru vorbăria ei prostească şi pornografică ce nu se mai termina, iar de Natalia fiindcă era atît de puritană. După o vreme, care mie mi s-a părut o eternitate, dar care n-a însemnat în realitate decît abia vreo douăzeci de minute, Natalia s-a ridicat şi a spus că ea trebuie să plece.

---

* Sub acoperişurile Parisului. (franc.)

— O, Dumnezeule mare, și eu trebuie să plec ! a exclamat Sally în engleză. Chris iubitule, nu-i așa că mă conduci tu pînă la „Eden" ?

Cu tipică lașitate, am privit spre Natalia încercînd s-o conving că n-aveam ce face. Deși știam cît se poate de bine că momentul avea să fie privit ca un test de loialitate din partea mea — și că deja căzusem la acest examen. Expresia de pe figura Nataliei nu arăta nici cea mai mică urmă de milă. Trăsăturile îi erau împietrite. Se supărase rău de tot.

— Cînd ne mai vedem ? am întrebat-o eu într-o doară.

— Nu știu, răspunse Natalia și porni cu pași hotărîți în jos pe Kurfürstendamm, ca și cum niciodată în viața ei n-ar mai fi vrut să dea ochii cu vreunul din noi.

Deși n-aveam de mers decît vreo sută sau două sute de metri, Sally a insistat să luăm un taxi. Nu făcea, mi-a explicat ea, să ajungem la „Eden" venind pe jos.

— Fetii ăleia nu prea i-a plăcut de mine, nu ? întrebă Sally cînd mașina porni din loc.

— Nu, Sally. Nu prea.

— Și zău dacă înțeleg de ce... M-am dat peste cap ca să fiu drăguță cu ea.

— Dacă la tine asta înseamnă a fi drăguță..., am rîs eu, în ciuda supărări mele.

— Dar ce-ar fi trebuit să fac în plus ?

— Mai important e ce-ar fi trebuit să *nu* faci... Tu nu poți conversa despre nimic altceva decît despre adultere ?

— Lumea n-are decît să mă ia așa cum sînt, îmi replică Sally trufașă.

— Cu tot cu unghii ojate și restul ?

Observasem privirea Nataliei cum revenea mereu la ele cu o fascinație oripilată.

— Astăzi anume, rîse tare Sally, nu mi-am ojat și unghiile de la picioare.

— Ce naiba, Sally ? Și pe-alea le ojezi ?

— Da, sigur că da.

— Dar, pentru Dumnezeu, de ce ? Cînd nimeni... dar m-am corectat — cînd foarte puțină lume le vede...

Sally îmi întoarse rînjetul ei cel mai stupid :

— Știu, iubitule... Dar lucrul ăsta mă face să mă simt magnific de senzuală...

Această întîlnire a fost cea care a marcat începutul declinului relațiilor mele cu Natalia. Și nu fiindcă am fi avut vreo ceartă deschisă între noi, sau vreo ruptură definitivă. De fapt, ne-am întîlnit din nou după cîteva zile ; însă din prima clipă mi-a fost clară schimbarea de temperatură în prietenia noastră. Am vorbit, ca de obicei, despre artă, cărți, muzică — evitînd amîndoi cu grijă de a imprima o notă prea personală dialogului ce-l purtam. Ne plimbam de aproape o oră prin Grădina Zoologică împreună, cînd deodată Natalia m-a întrebat din senin :

— Îți place domnișoara Bowles foarte mult ?

În privirile ei, fixate asupra aleii pline de frunze căzute, juca un zîmbet malițios.

— Cum să nu-mi placă... ? Doar urmează să ne căsătorim curînd.

— Prostule !

Am mai umblat cîteva minute bune în tăcere.

— Știi, spuse Natalia pe neașteptate cu aerul cuiva care a făcut o descoperire surprinzătoare, că mie nu-mi place deloc domnișoara ta Bowles ?

— Știu că nu-ți place.

Tonul meu a jignit-o — adică exact ceea ce și urmăream.

— Ce cred eu, aceasta nu este important ?

— Cîtuși de puțin, i-am zîmbit eu provocator.

— Numai domnișoara ta Bowles, ea este importantă ?

— Ea este foarte importantă.

Natalia se roși toată și-și mușcă buza de jos. Acum începea de-a binelea să se supere.

— Într-o zi tu vei vedea că eu am avut dreptate.

— Nu mă-ndoiesc că am să văd.

Am făcut tot drumul înapoi pînă la Natalia acasă fără a schimba nici măcar un singur cuvînt. În pragul ușii, m-a întrebat totuși, ca de obicei :

— Poate mă vei telefona, într-o zi... — dar s-a oprit o clipă, trăgînd apoi un ultim foc — ...dacă va permite domnișoara ta Bowles ?

— Şi dacă permite, şi dacă nu, am rîs eu, am să te sun foarte curînd.

Aproape înainte ca eu să-mi închei vorba, Natalia îmi şi închisese uşa în nas.

Cu toate acestea, nu m-am ţinut de cuvînt. A trecut o lună încheiată pînă să formez din nou telefonul Nataliei. În mai multe rînduri fusesem pe punctul de a o suna, dar de fiecare dată lipsa mea de tragere de inimă a fost mai puternică decît dorinţa unei revederi. Şi, cînd, în sfîrşit, ne-am văzut, temperatura mai scăzuse cu alte cîteva grade încă ; păream acum doar simple cunoştinţe. Natalia era convinsă, cred, că Sally devenise amanta mea între timp, iar eu pe de altă parte nu vedeam ce rost ar fi avut să fac rectificările cuvenite ; un asemenea pas ar fi însemnat, desigur, o lungă discuţie de la suflet la suflet, de care pur şi simplu nu mă simţeam capabil. Şi, după toate explicaţiile de rigoare, probabil că Natalia ar fi fost la fel de şocată ca şi-acum, numai că mult mai geloasă poate. Nu încercam să mă flatez eu singur spunîndu-mi că Natalia m-ar fi dorit vreodată de iubit, dar începuse categoric să mă trateze ca un fel de soră mai mare autoritară şi — într-un mod destul de absurd — tocmai acest rol anume izbutise să i-l sufle Sally. Nu, era păcat, dar pînă la urmă, am hotărît eu, mai bine să rămînă totul aşa cum era acum. Încît am dat apă la moară întrebărilor indirecte şi insinuărilor ei, ba chiar lăsam din cînd în cînd să-mi scape sugestii vagi de fericire domestică : „Azi dimineaţă, cînd luam micul dejun cu Sally...", sau : „Cum îţi place cravata mea ? Sally mi-a cumpărat-o..." Natalia, săraca, le recepta într-o tăcere sumbră ; iar eu, ca de atîtea ori pînă atunci, mă simţeam vinovat şi rău. Două întîlniri am mai avut pe urmă, amîndouă soldate la fel : cu eşec. Apoi, pe la sfîrşitul lui februarie, cînd am sunat la ea, mi s-a comunicat că plecase în străinătate.

Nici pe Bernhard nu-l mai văzusem de multă vreme. De aceea am şi fost destul de surprins să-i aud într-o dimineaţă vocea la telefon. Voia să ştie dacă doream să merg în acea seară cu el „la ţară" şi să rămîn peste noapte acolo. Totul suna foarte misterios, iar cînd am încercat să

scot de la el unde anume urma să mergem şi de ce, a rîs numai cu multă poftă.

A trecut să mă ia pe la opt, într-o maşină mare închisă, cu şofer. Maşina, mi-a explicat Bernhard, era a firmei şi o utilizau împreună el şi cu unchiul lui. Mi s-a părut caracteristic pentru simplitatea patriarhală a traiului familiei Landauer că părinţii n-aveau o maşină a lor şi că Bernhard părea înclinat să se scuze în faţa mea chiar şi pentru existenţa acestei maşini comune. Era un gen de simplitate complicată, un fel de negare a negaţiei. Rădăcinile ei se încolăceau adînc în teribila vinovăţie a sentimentului posesiunii. O, Doamne, oftam eu în sinea mea, o să ajung eu cîndva să dau de capătul gîndirii acestor oameni, o să reuşesc eu oare să-i înţeleg vreodată ? Simplul fapt de a reflecta la structura psihică a familiei Landauer mă copleşea mereu cu o senzaţie de epuizare şi de eşec total.

— Eşti obosit ? mă întrebă prevenitor, de lîngă mine, Bernhard.

— A, nu..., am tresărit eu din moleşeală. Deloc.

— N-ai să te superi dacă trecem întîi pe la casa unui prieten de-al meu ? Pentru că mai vine cineva cu noi, înţelegi... Sper că n-o să te deranjeze.

— Bineînţeles că nu. Cum să mă deranjeze ? am spus eu politicos.

— E foarte liniştit. Un prieten vechi al familiei.

Cine ştie din ce motiv, Bernhard părea amuzat şi rîdea în barbă abia perceptibil.

Maşina se opri în faţa unei vile de pe Fasanenstrasse. Bernhard sună la sonerie şi intră : după cîteva clipe reapăru ducînd în braţe un Skye terrier. Am început să rîd.

— Ai fost extrem de politicos, îmi spuse Bernhard zimbind. Cu toate acestea, am observat o anumită rezervă din partea ta... Am sau nu dreptate ?

— Poate că...

— Mă întreb cine anume te aşteptai să fie ? Poate vreun bătrîn senil şi cam plicticos ? Bernhard mîngîie terrier-ul. Mă tem, Christopher, că tu eşti mult prea bine-crescut ca să mărturiseşti deschis.

Maşina încetini şi se opri în faţa barierei de la intrarea pe autostrada Avus *.

— Dar unde mergem ? am întrebat eu. Te rog spune-mi şi mie.

Bernhard zîmbi cu acel zîmbet al său moale şi cordial-asiatic :

— Sînt foarte misterios, nu-i aşa ?

— Eşti foarte.

— Sînt sigur că trebuie să fie o senzaţie fantastică pentru tine să mergi cu maşina prin noapte, fără să ştii încotro te îndrepţi. Dacă ţi-aş spune că mergem la Paris, la Madrid sau la Moscova, nu ar mai fi nici un mister şi ai pierde o jumătate din plăcere... Ştii, Christopher, cît te invidiez pentru că nu ştii unde mergem ?

— E categoric şi acesta un mod de a privi lucrurile... Dar, în orice caz, ştiu sigur că nu spre Moscova ne-ndreptăm. Pentru că mergem în direcţia opusă.

Bernhard rîse :

— Cît de englez eşti cîteodată, Christopher. Mă-ntreb dacă tu singur îţi dai seama de acest lucru.

— Tu eşti cel care scoţi tot anglicismul meu în evidenţă, cred, i-am răspuns eu şi aproape imediat m-am şi simţit puţin stingherit, de parcă remarca mea ar fi avut intenţia să fie jignitoare ; însă Bernhard părea să fie perfect conştient de gîndul meu.

— Trebuie să iau cuvintele tale ca pe un compliment sau ca pe un reproş ?

— Ca pe un compliment, desigur.

Maşina gonea pe autostrada întunecată înspre imensa beznă a unui peisaj de iarnă. Semne reflectorizante uriaşe au strălucit o clipă în conurile de lumină ale farurilor, apoi s-au stins ca nişte chibrituri arse. Berlinul era deja doar o lucire roşiatică pe cerul din spatele nostru, ce s-a făcut nevăzută curînd înapoia unei păduri masive de pini. Proiectorul de pe turnul de radio îşi plimba raza subţire prin noapte. Şoseaua dreaptă şi întunecată vuia mereu în contrasens, mistuindu-se în urma noastră. În întunericul

---

* Prima autostradă între Berlin şi Wannsee, folosită multă vreme ca pistă pentru cursele automobilistice.

capitonat al mașinii, Bernhard mîngîia într-una cîinele neliniștit de pe genunchii săi.

— Foarte bine, am să-ți spun... Mergem la o casă de pe malul lui Wannsee, care a fost cîndva a tatălui meu. Ceea ce în Anglia voi numiți o vilă la țară.

— O vilă ? O, ce frumos... !

Tonul meu îl distră pe Bernhard. Îmi dădeam seama după vocea lui că zîmbește :

— Sper că n-o să ți se pară prea neconfortabilă.

— Sînt sigur că o să-mi placă.

— S-ar putea să o găsești cam primitivă, la început... Bernhard rîse discret, doar pentru sine. Oricum e ceva amuzant...

— Probabil că e...

Cred că în imaginația mea mă așteptam în mod confuz la un hotel, cu lumini, muzică și cu mîncare foarte bună. Și reflectam cu amărăciune că doar un orășean bogat și supercivilizat pînă la decadență putea descrie dormitul într-o vilă la țară jilavă și săracă, acum, în toiul iernii, drept „ceva" amuzant. Și ce caracteristic, în plus, să mă aducă pînă la ea într-o limuzină de lux ! Șoferul unde o să doarmă oare ? Probabil că la cel mai bun hotel din Potsdam... Cînd am trecut pe lîngă luminile cabinei încasatorului de taxă de la celălalt capăt al autostrăzii, l-am văzut pe Bernhard zîmbind în continuare în sinea lui.

Apoi mașina a cotit la dreapta și a luat-o în jos pe un drum mărginit de copaci golași. Aveam senzația proximității marelui lac, ascuns după copacii deși din stînga. Nici nu mi-am dat seama cînd drumul s-a oprit la o poartă înaltă, după care urma o alee privată : curînd mașina a tras la scara unei vile mari.

— Aici unde sîntem ? l-am întrebat pe Bernhard, presupunînd în zăpăceala primei clipe că mai avea de luat pe cineva — probabil vreun alt terrier. Dar Bernhard rîse voios :

— Aici e capătul liniei, Christopher dragă ! Toată lumea coboară !

Un valet în livrea cu dungi a deschis portiera mașinii. Cîinele a sărit afară, iar Bernhard și cu mine l-am urmat. Sprijinindu-și o mînă pe umărul meu, m-a condus prin

antreu, în sus pe scări. Am observat în treacăt covorul gros și niște gravuri înrămate. A deschis ușa spre un dormitor luxos, în alb și roz, cu o pilotă lucioasă de mătase brodată pe pat. În spate era o baie, în care strălucea argintul lustruit și unde atîrnau prosoape albe pufoase.

— Săracul Christopher ! zîmbi Bernhard. Mă tem că ești cam dezamăgit de vila noastră. Nu ți se pare cumva prea mare sau prea ostentativă ? Sau poate tînjeai după plăcerea frustă de a dormi direct pe jos, printre gîndaci ?

Atmosfera acestei glume ne-a învăluit și-n timpul mesei. De cîte ori valetul aducea vreo mîncare nouă pe cîte o tavă de argint, Bernhard îmi urmărea privirea și zîmbea dezaprobator. Sufrageria era moderat barocă, elegantă și destul de incoloră ca stil. L-am întrebat cînd fusese construită vila.

— Vila asta a construit-o tata în 1904. A vrut să facă din ea o casă cît mai englezească — de dragul mamei mele...

După cină, am coborît pînă în josul grădinii prin vînt și prin întuneric. Rafale puternice suflau printre copaci din direcția apei. L-am urmat pe Bernhard, împiedicîndu-mă mereu de terrier-ul care tot alerga printre picioarele mele, am coborît împreună cîteva trepte de piatră, pînă am ajuns la un debarcader. Lacul întunecat era brăzdat de valuri, iar de partea opusă, în direcția Potsdam, un șirag de lumini săltărețe lăsau o coadă ca de cometă prin apa neagră. Pe parapet o lampă de gaz demontată clămpănea în bătaia vîntului, iar sub noi valurile se spărgeau, stropind și clipocind ușor, de piatra invizibilă.

— În copilăria mea, coboram treptele astea în serile de iarnă și stăteam ore întregi aici... începu să povestească Bernhard. Vocea îi era atît de joasă încît de-abia puteam să-l înțeleg ; stătea cu fața în partea opusă, privind prin întuneric peste lac. Dacă venea vreo rafală mai tare de vînt, și cuvintele lui se auzeau mai distinct, ca și cum însuși vîntul ar fi vorbit : Asta se întîmpla în timpul războiului. Fratele meu căzuse pe front, încă din primele luni... Mai tîrziu, unii rivali în afaceri ai tatii au început să facă propagandă împotriva lui pentru că avea nevastă engle-

zoaică, așa că nu mai venea să ne viziteze nimeni și umbla zvonul că am fi spioni. Pînă la urmă nici furnizorii locali nu mai voiau să treacă pe la noi... Totul era destul de ridicol și în același timp destul de îngrozitor — ca niște ființe omenești să poată avea atîta răutate în suflet...

Am început să tremur privind la suprafața apei. Era frig. Vocea moale și blîndă a lui Bernhard continua să toarcă în urechea mea :

— Stăteam aici în serile de iarnă și-mi închipuiam că sînt ultimul om rămas în viață pe lumea asta... Eram un băiat cu o fire ciudată, cred... Mu mă-mpăcam niciodată bine cu alți băieți, deși îmi doream foarte mult să fiu popular și să-mi fac o mulțime de prieteni. Poate că asta și era greșeala mea — doream prea mult să mă împrietenesc cu ceilalți. Băieții au observat lucrul ăsta și au devenit cu atît mai cruzi cu mine. În mod obiectiv, îi pot înțelege... poate că eu însumi aș fi fost capabil de asemenea cruzimi, dacă împrejurările ar fi fost diferite. E greu de spus... Dar, fiind așa cum eram, școala era pentru mine ca picătura chinezească... Încît înțelegi acum de ce-mi plăcea serile să vin aici, să stau singur pe malul lacului. Și apoi mai era și războiul... Pe atunci îmi închipuiam că o să dureze poate vreo zece, cincisprezece sau chiar douăzeci de ani. Eram conștient că foarte curînd voi fi concentrat și eu. În mod destul de ciudat, nu-mi amintesc să-mi fi fost cîtuși de puțin frică. Primeam ca atare faptul. Părea destul de firesc să trebuiască să murim cu toții. Presupun că asta era mentalitatea generală în timpul războiului. Dar cred că, în ce mă privește, intervenea și un element tipic semit în atitudinea mea. E foarte greu să vorbești imparțial despre asemenea chestiuni. Cîteodată nu-ți vine să recunoști anumite lucruri nici chiar pentru tine însuți, de teamă să nu-ți știrbească respectul de sine...

Am revenit încet, urcînd panta grădinii dinspre lac în direcția casei. Din cînd în cînd auzeam gîfîiala cîinelui tot gonind prin beznă. Vocea lui Bernhard torcea mereu, ezitantă, alegîndu-și cuvintele :

— După ce fratele meu a fost ucis, mama n-a prea mai părăsit nici casa, nici grădina noastră. Cred că încerca

să uite că pe lumea asta există o țară numită Germania. A început să studieze ebraica veche și să se concentreze asupra istoriei și literaturii antice evreiești. Am impresia că e un proces simptomatic în faza modernă a evoluției iudaismului — această îndepărtare de cultura și de tradițiile europene. Eu însumi uneori sînt conștient de el la propria mea persoană... Mi-o amintesc pe mama umblînd prin casă ca o somnambulă. Regreta orice moment care o ținea departe de studiul ei, ceea ce era destul de tragic în sine, fiindcă, în tot acest răstimp, era bolnavă grav de cancer... De îndată ce a înțeles ce se întîmpla cu ea, a refuzat să mai meargă la doctor. Se temea de o operație... În cele din urmă, cînd durerile au devenit insuportabile, s-a sinucis...

Ajunsesem la vilă. Bernhard a deschis o ușă de sticlă și, printr-o mică seră, am intrat într-un salon imens, plin de umbre săltărețe de la un foc ce ardea într-un șemineu englezesc deschis. Bernhard aprinse un număr de lămpi, făcînd încăperea orbitor de luminoasă.

— Chiar e nevoie de atîta iluminație? am întrebat eu. Cred că lumina de la foc e cu mult mai plăcută.

— Serios ? zîmbi Bernhard subtil. Și eu sînt de aceeași părere... Dar am crezut că poate ai să preferi lumina lămpilor electrice.

— Și de ce, mă rog, s-o prefer ? Eram neîncrezător în tonul lui.

— Știu eu ? ! Nu e de vină decît concepția mea despre caracterul tău. Dar cît de prost sînt !

Vocea lui Bernhard era batjocoritoare. Nu i-am răspuns. S-a ridicat și a stins toate luminile, cu excepția unei veioze, pe masa de lîngă mine. Urmă o liniște prelungă.

— Ți-ar face plăcere să ascultăm radioul ?

De data aceasta tonul lui m-a făcut să surînd.

— Să știi că nu e nevoie să mă distrezi ! Mă simt foarte bine așa cum sînt în clipa asta, aici, lîngă foc.

— Dacă te simți bine, atunci sînt și eu fericit... E o prostie din partea mea, dar am avut impresia exact contrară.

— Cum adică ?

— M-am temut că te plictisești, poate.

— Cum să mă plictisesc ? ! Ce idee !

— Tu eşti foarte politicos, Christopher. Întotdeauna eşti foarte politicos. Dar eu îţi pot citi perfect gîndurile... Nu-l mai auzisem niciodată pe Bernhard vorbind aşa ; vocea lui suna de-a dreptul ostilă : Te-ntrebi poate de ce te-oi fi adus eu în casa asta. Şi în primul rînd te întrebi de ce oare ţi-oi fi spus ceea ce ţi-am spus adineauri.

— Dar eu mă bucur că mi-ai spus...

— Nu, Christopher. Nu-i adevărat. Recunoaşte că eşti puţin şocat. Despre lucruri din astea nu se vorbeşte, după părerea ta. Ele cam lezează educaţia englezească pe care ai primit-o tu în şcoală — toate sentimentalismele astea evreieşti. Îţi place să te flatezi singur cu faptul că eşti un om de lume şi că nici o formă de slăbiciune omenească nu-ţi repugnă, dar educaţia ta e mult mai puternică decît tine. Oamenii n-ar trebui să vorbească între ei aşa, după credinţa ta. Una ca asta nu se cuvine.

— Bernhard, tu eşti fantastic !

— Da ? S-ar putea... Deşi nu cred. În fine... Dacă tot vrei să ştii, am să-ncerc să-ţi explic de ce te-am adus aici... Am vrut să fac o experienţă.

— O experienţă ? Cu mine ?

— Nu. O experienţă cu mine. Vreau să spun că... De zece ani n-am mai vorbit cu nimeni atît de intim cum am vorbit cu tine în astă seară... Nu ştiu dacă tu poţi să te pui în locul meu şi să-ţi închipui ce-nseamnă asta. Iar azi... Poate că, în fond, e şi imposibil de explicat... Să-ncerc să formulez altfel. Eu te aduc aici, în casa asta, care pentru tine nu-nseamnă nimic. N-ai nici un motiv să te simţi apăsat de trecut în ea. Apoi îţi spun povestea vieţii mele... să văd dacă aşa-i posibil să ucid în mine nişte stafii... Mă exprim însă prost şi confuz. Ţi se pare foarte absurd ce spun ?

— Nu. Cîtuşi de puţin... Dar de ce tocmai pe mine m-ai ales pentru experienţa ta ?

— Vocea ta sună foarte aspru, Christopher, cînd mă întrebi. Şi îţi închipui, cred, că mă disprețuieşti.

— Nu, Bernhard. Mă gîndesc că probabil tu mă disprețuieşti... Adesea mă şi întreb de ce îţi pierzi tu oare timpul cu mine. Cîteodată simt cu adevărat că mă antipatizezi şi că nu faci şi nu rosteşti decît lucruri ca să

mi-o dovedești — și, totuși, într-un fel, simt și contrariul ; altfel bănuiesc că nu m-ai chema întruna, să vin pe la tine, să ne-ntîlnim... Oricum, încep să mă cam plictisesc de ceea ce tu numești experiențele tale. Pentru că cea din astă seară nu este prima, în nici un caz. Experiențele tale eșuează, iar tu apoi te superi pe mine. Trebuie să-ți spun că mi se pare un procedeu nedrept... Dar ceea ce nu pot suferi la tine e că-ți arăți resentimentul adoptînd această atitudine fals umilă, cînd, de fapt, ești omul cel mai puțin umil pe care l-am întîlnit vreodată.

Bernhard tăcea. Își aprinsese o țigară și acum sufla fumul afară pe nări încet. Într-o vreme spuse :

— S-ar putea să ai și dreptate... Dar cred că nu integral. Numai în parte... Da, există o anumită însușire la tine care mă atrage și pe care o invidiez foarte mult și totodată această însușire a ta îmi trezește și ostilitatea... S-ar putea să fie tocmai din cauză că și eu sînt pe jumătate englez, iar tu reprezinți pentru mine o latură a propriului meu caracter... Nu, nici asta nu-i adevărat... Nimic nu-i atît de simplu pe cît aș vrea eu să fie... Mă tem, își trecu Bernhard o mînă peste frunte și ochi cu un gest obosit ironic, că sînt un mecanism complicat în mod inutil.

Urmă o clipă de tăcere, după care adăugă :

— Dar toate acestea sînt doar o vorbărie prostească și egoistă. Vreau să te rog să mă ierți. N-am nici un drept să-ți vorbesc în felul acesta.

S-a ridicat în picioare, a traversat încet încăperea și a aprins radioul. Ridicîndu-se, și-a sprijinit o clipă mîna pe umărul meu. Însoțit de primele acorduri ale muzicii, s-a întors la locul lui din fața șemineului, zîmbitor. Avea un zîmbet blînd și totuși ciudat de ostil. O ostilitate de tip antic. Îmi sugera una din statuetele orientale din apartamentul lui berlinez.

— Astă seară, zîmbi el molatec, se transmite ultimul act din *Maeștrii cîntăreți din Nürnberg.*

— Foarte interesant, am spus eu.

O jumătate de oră mai tîrziu, Bernhard mă conducea pînă la ușa camerei, ținîndu-și mereu mîna pe umărul meu și zîmbind întruna. A doua zi dimineață, la micul

dejun, arăta obosît, în schimb a fost vesel şi amuzant. N-a făcut nici cea mai vagă referire la dialogul nostru din seara precedentă.

Maşina ne-a dus înapoi la Berlin şi m-a lăsat în colţul lui Nollendorfplatz.

— Sună-mă cît de curînd, i-am spus.

— Bineînţeles. La începutul săptămînii viitoare.

— Şi mulţumesc foarte mult.

— Eu îţi mulţumesc ţie, Christopher dragă, pentru că ai venit.

Nu l-am mai revăzut timp de aproape şase luni.

Într-o duminică, pe la începutul lui august, a avut loc un referendum, pentru a hotărî soarta guvernului Brüning*. Eu mă întorsesem la domnişoara Schroeder şi zăceam în pat pe o vreme atît de frumoasă, blestemîndu-mi amarnic degetul de la picior : mi-l tăiasem într-o bucată de tablă făcînd ultima baie în mare pe insula Rügen, iar acum rana se infectase şi era plină de puroi. Încît am fost fericit cînd, pe neaşteptate, am primit un telefon de la Bernhard.

— Mai ţii cumva minte o anumită vilă la ţară pe malul lui Wannsee ? Da ? Tocmai mă întrebam dacă ţi-ar place să petreci azi după-amiază cîteva ceasuri acolo... Da, proprietăreasa ta mi-a povestit deja ce necaz ai păţit. Îmi pare nespus de rău... Pot să trimit maşina după tine ? Cred că o să-ţi prindă bine să evadezi puţin din oraşul ăsta. Eşti liber să faci acolo absolut ce vrei — să stai chiar şi în pat, să te odihneşti. Nimeni nu-ţi va tulbura libertatea.

Curînd după masa de prînz a venit într-adevăr să mă ia maşina. Era o după-amiază de vis şi, în timpul drumu-

---

* Heinrich Brüning (1885—1970), om politic german. În calitatea sa de conducător al partidului centrist, a devenit cancelar (1930—1932), însă, neavînd o majoritate în parlament (Reichstag), a guvernat prin decrete, încercînd să depăşească dificila situaţie economică a Germaniei prin adoptarea unor măsuri de austeritate, ceea ce a produs o largă nemulţumire şi a fost nevoit să demisioneze. În 1934, a emigrat în Statele Unite, unde a fost profesor la universitatea Harvard (1937—1952). Între 1951—1954, a fost, cu intermitenţe, profesor la universitatea din Köln.

lui, l-am binecuvîntat pe Bernhard pentru bunătatea lui. Dar, cînd am sosit la vilă, am avut un şoc neplăcut : gazonul din imensa grădină era înţesat de lume.

Asta nu-mi mai plăcea deloc. Era o glumă proastă, îmi spuneam. Cu hainele mele ponosite, cu un picior bandajat şi sprijinit în baston, fusesem atras în mijlocul unei petreceri şic în aer liber ! Şi deodată apare Bernhard în nişte pantaloni sport şi o bluză tinerească de marinar. Era uimitor cît de tînăr arăta. În graba cu care venea să mă întîmpine, sări peste o balustradă joasă.

— Christopher ! Ai venit, în fine ! Hai, fă-te comod !

În ciuda protestelor mele, m-a obligat să-mi scot haina şi pălăria. Spre ghinionul meu, purtam bretele. Majoritatea celorlalţi invitaţi erau îmbrăcaţi în costume sport. Zîmbind acru şi adoptînd în mod instinctiv armura excentricităţii morocănoase, care mă proteja în asemenea ocazii, am avansat şontîcăind în mijlocul lor. Mai multe perechi dansau pe muzica unui gramofon portativ ; doi tineri se băteau cu perne, încurajaţi fiecare de respectiva lui parteneră ; cei mai mulţi dintre protagoniştii acestei petreceri stăteau întinşi pe păturI jos, în iarbă şi discutau. Totul era extrem de neprotocolar, iar servitorii şi şoferii se ţineau discreţi deoparte, privindu-le scălîmbăielile cu aerul unor guvernante de copii celebri.

Ce căutau aici cu toţii ? De ce-i chemase oare Bernhard ? Era şi aceasta o nouă încercare, mai sofisticată, de a-şi exorciza stafiile ? Nu, am hotărît eu în sinea mea ; era probabil doar o petrecere obligatorie, o dată pe an, pentru toate neamurile, prietenii şi apropiaţii familiei. Iar numele meu trebuia bifat şi el, aproape de sfîrşitul listei. Oricum, ar fi fost o prostie să fiu uricios acum. De venit tot venisem. N-aveam decît să mă simt bine.

Apoi, spre marea mea surprindere, am zărit-o pe Natalia. Era îmbrăcată într-o rochiţă de un galben deschis, cu mînecuţe bufante şi ţinea o pălărie mare de pai în mînă. Arăta atît de nostimă încît nici nu aş fi recunoscut-o. Mă întîmpină cu multă veselie :

— A, Christopher ! Ştii, îmi pare atît de bine !

— Unde ai fost în tot timpul ăsta ?

— La Paris. N-ai ştiut ? Sincer ? Aştept mereu o scrisoare de la tine — şi nu vine nimic !

— Dar, Natalia, nu mi-ai scris niciodată adresa.

— O, *ba da !*

— Ei bine, în cazul ăsta nu ţi-am primit scrisoarea... În plus, vezi tu, am fost şi eu plecat.

— Aşa ? Ai fost plecat ? Atunci îmi pare rău... N-am ce să-ţi fac !

Am rîs amîndoi. Rîsul Nataliei era schimbat, ca de altfel totul în apariţia ei. Nu mai era acel rîs de şcolăriţă severă, care îmi comanda cîndva să-i citesc pe Jacobsen şi Goethe. Iar pe chip i se instalase un zîmbet visător, de încîntare, ca şi cum, îmi spuneam eu, ar fi ascultat întruna o muzică vioaie şi plăcută. În ciuda bucuriei vizibile de a mă reîntîlni, părea că abia dacă participă la dialogul nostru.

— Şi la Paris ce faci ? Studiezi artele plastice, cum doreai tu ?

— Dar bineînţeles !

— Şi-ţi place ?

— Minunat ! dădu Natalia energic din cap.

Ochii îi străluceau. Însă cuvîntul părea menit să descrie de fapt altceva.

— Este şi mama ta cu tine ?

— Da. Da...

— Aveţi o locuinţă împreună ?

— Da..., dădu ea din nou afirmativ din cap. O locuinţă... O, este minunat !

— Şi te întorci curînd ?

— A, da... Bineînţeles ! Chiar mîine !

Părea complet surprinsă cum de mai pot întreba — surprinsă că lumea întreagă nu ştie... Ce bine cunoşteam acest sentiment ! Şi puteam spune cu toată siguranţa că Natalia este îndrăgostită.

Am mai stat de vorbă cîteva minute — Natalia zîmbind întruna şi ascultînd cu un aer visător, dar nu pe mine. Apoi, din senin, a cuprins-o graba. Întîrziase, spunea. Avea de făcut bagaje. Trebuia să plece de îndată. Mi-a strîns mîna şi am privit-o traversînd gazonul în fugă spre o maşină ce-o aştepta. Uitase pînă şi să-mi ceară să-i scriu, sau să îmi lase adresa ei. În timp ce-i făceam cu mîna, degetul meu infectat mi-a şi transmis o înţepătură de invidie.

Mai tîrziu, membrii cei mai tineri ai adunării au făcut baie, plescăind prin apa tulburată de la picioarele scărilor de piatră. Bernhard era şi el printre ei. Avea un trup nevinovat şi alb, ca de copil, cu un stomac mic şi rotund şi uşor proeminent. Rîdea şi plescăia prin apă mai tare ca toţi ceilalţi. Cînd mi-a întîlnit privirea, a început să facă şi mai mult zgomot parcă — oare, mă gîndeam eu, poate dintr-o anumită sfidare ? Se gîndea el acum, ca mine, la cele ce îmi spusese cu şase luni mai înainte, stînd în acelaşi loc ?

— Vino şi tu în apă, Christopher !, îmi strigă el. Îţi face bine la rana de la picior !

Cînd, în cele din urmă, au ieşit din apă cu toţii şi acum se uscau, el şi cu alţi cîţiva tinerei au început să se fugărească, rîzînd, printre copacii de pe mal.

Însă, cu toate zbenguielile lui Bernhard, petrecerea nu „demara". Societatea se împărţise pe clici şi grupuri ; şi, chiar şi atunci cînd veselia era mai în toi, cel puţin un sfert dintre invitaţi discutau politică pe un ton coborît şi grav. De fapt, unii din ei veniseră în chip atît de evident la Bernhard doar spre a se întîlni şi a-şi discuta problemele personale încît nici măcar nu-şi dădeau osteneala de a se preface că luau cît de cît parte la acele mondenităţi. Puteau la fel de bine să fi rămas şi în birourile lor, sau să fi stat acasă.

Cînd s-a lăsat înserarea, o fată a început să cînte. A cîntat în ruseşte şi, ca de obicei, cîntecul a sunat copleşitor de trist. Valeţii au apărut cu pahare şi cu un bol imens de cruşon. În grădină era acum răcoare. Cerul se umpluse de un milion de stele. Pe suprafaţa întinsă şi calmă a lacului, ultimele pînze, ca nişte duhuri, pluteau încoace şi încolo, duse de briza nehotărîtă a serii. Gramofonul cînta. M-am rezemat de mai multe perne, ascultînd pe un medic evreu care argumenta că Franţa nu îi putea înţelege pe germani fiindcă francezii nu trecuseră prin nici o experienţă comparabilă cu viaţa nevrozantă a celor din Germania în perioada de după război. O fată rîse deodată strident în mijlocul unui grup de tineri. Departe, în oraş, se numărau în vremea aceasta voturile. Gîndul îmi zbură pe neaşteptate la Natalia : gata, scăpase, poate chiar la

momentul propice. Oricît s-ar mai amîna verdictul, toți oamenii aceștia erau de fapt condamnați. Seara de azi nu era decît repetiția generală dinaintea dezastrului. Semăna cu ultima noapte a unui ev.

Pe la ora zece și jumătate petrecerea începu să se împrăștie. Stăteam în picioare în hol sau în preajma ușii de la intrare, în timp ce un invitat telefona la Berlin să afle primele rezultate. Citeva clipe de tăcere și sîsîieli, după care chipul de la telefon se destinse și arboră un zîmbet. Guvernul era în siguranță, ne comunică el. Mai mulți invitați au răcnit urale mai mult în glumă, dar ușurați. M-am întors, pentru a-l găsi pe Bernhard în spatele meu.

— Încă o dată capitalismul a fost salvat, surîse el subtil.

Mi-a aranjat să fiu luat pe locul de afară, din spate, al unei mașini ce mergea spre Berlin. În timp ce înaintam pe Tauentzienstrasse, copiii vindeau ziare cu știrea atentatului din Bülowplatz. M-am gîndit la petrecerea noastră de pe gazonul de lîngă lac, unde stăteam și beam crușon, iar gramofonul cînta întruna, în timp ce un ofițer de poliție, cu revolverul în mînă, se împleticea rănit mortal pe scările unui cinematograf și se prăbușea fără viață la picioarele unei reclame din carton, care anunța o comedie nouă.

A urmat o nouă tăcere — de data aceasta de opt luni. Și iată-mă acum sunînd la soneria apartamentului lui Bernhard. Da, domnul era acasă.

— Ce aleasă onoare, Christopher. Din nefericire, însă, una foarte rară.

— Da, și îmi pare rău. Fiindcă adesea am avut de gînd să trec să te vizitez... Nu știu nici eu de ce n-am făcut-o.

— Ai fost la Berlin tot timpul ăsta ? Să știi că de două ori am sunat la domnișoara Schroeder și o voce cam ciudată mi-a spus că te-ai întors în Anglia.

— Eu i-am spus așa domnișoarei Schroeder. Nu voiam să știe că am rămas în oraș.

— A, serios ? Doar n-ați avut vreo ceartă ?

— Nu, dimpotrivă. I-am spus că mă-ntorc în Anglia fiindcă altminteri ar fi insistat să mă întrețină ea. Ajun-

sesem să cam trag mîța de coadă... Însă totul e din nou în regulă acum, m-am grăbit eu să adaug, văzînd o expresie preocupată ivindu-se pe chipul lui.

— Ești sigur ? Atunci mă bucur foarte mult... Dar cum te-ai descurcat în tot timpul ăsta ?

— Am stat cu o familie de cinci persoane în două camere la o mansardă din Hallesches Tor.

Bernhard zîmbi :

— Pe onoarea mea, Christopher... ce viață romantică duci !

— Mă bucur că numești lucrul ăsta romantic. Eu nu ! Am rîs amîndoi.

— În orice caz, adăugă Bernhard, îmi face impresia că ți-a priit. Arăți ca însăși imaginea sănătății întruchipate.

În schimb eu nu-i puteam întoarce complimentul. Parcă nu-l văzusem pe Bernhard niciodată atît de bolnav. Era palid la față și tras ; oboseala nu-i dispărea din priviri nici chiar atunci cînd încerca să zîmbească. Sub ochi avea cearcăne vineții și adînci. Pînă și părul părea că i se rărise. Oricum arăta cu zece ani mai în vîrstă decît ultima oară cînd ne văzusem.

— Și tu cum ai mai dus-o ? l-am întrebat.

— Mă tem că existența ce-o duc, prin comparație cu a ta, e deprimant de monotonă... Cu toate acestea apar și unele diversiuni, să spunem, tragicomice.

— Diversiuni ? De ce fel ?

— De exemplu, asta... Și Bernhard se îndreptă spre masa lui de scris, de pe care luă o hîrtie, pe care mi-o înmînă : A sosit cu poșta de azi dimineață.

Textul era bătut la mașină :

„Bernhard Landauer, bagă de seamă. Se apropie ziua răfuielii cu tine și cu unchi-tău și cu toți ceilalți jidani împuțiți. Vă dăm douăzeci și patru de ore ca să părăsiți Germania. Dacă nu, sînteți niște oameni morți."

— Cam sîngeros, nu-i așa ? rîse Bernhard cu amărăciune.

— E incredibil... Cine bănuieşti că ţi-a putut trimite o asemenea porcărie ?

— Vreun angajat care a fost dat afară, poate. Sau vreun glumeţ. Sau vreun nebun. Sau vreun elev cu mintea înfierbîntată de idei naziste.

— Şi ce faci acum ?

— Nimic.

— Dar te duci la poliţie, da ?

— Christopher dragă, poliţia se va plictisi curînd de toate prostiile acestea. Primim asemenea scrisori în ritm de trei-patru pe săptămînă.

— Dar poate că ăsta nu glumeşte... Or fi scriind ei, naziştii, ca elevii de curs primar, dar sînt în stare de orice. Tocmai de aceea şi sînt atît de periculoşi. Oamenii rîd de ei, pînă-ntr-o zi cînd...

Bernhard zîmbi cu zîmbetul său obosit :

— Sînt deosebit de mişcat de grija ta în ceea ce mă priveşte. Cu toate acestea, sînt absolut nedemn de ea... Existenţa mea nu e de asemenea importanţă vitală nici pentru mine, nici pentru alţii încît să fie angajate forţele legii întru protejarea mea... Cît despre unchiul meu, în clipa de faţă e la Varşovia...

Am văzut că voia să schimbe subiectul.

— Mai ai vreo veste de la Natalia şi de la doamna Landauer ?

— O, da, desigur ! Natalia s-a măritat. Cum, nu ştiai ? Cu un medic francez, un tînăr... Aud că sînt un cuplu cît se poate de fericit.

— Mă bucur atît de mult.

— Da... E plăcut, nu-i aşa ? să ştii că prietenii tăi sînt fericiţi. Bernhard se duse pînă la coşul de hîrtii şi aruncă scrisoarea în el : Mai ales cînd sînt în altă ţară... zîmbi el blînd şi plin de tristeţe.

— Şi în Germania ce crezi că o să se-ntîmple acum ? l-am întrebat. Urmează un putsch nazist sau o revoluţie comunistă ?

— Văd că nu ţi-a pierit deloc entuziasmul, rîse cu poftă Bernhard. Îmi pare rău numai că întrebarea ta nu e la fel de presantă pentru mine cum constat că este pentru tine...

„Într-o bună zi o să fie destul de presantă", îmi stătea pe limbă să-i spun ; acum mă bucur că n-am făcut-o. L-am întrebat în schimb :

— Dar de ce spui că îți pare rău ?

— Pentru că ar fi fost un semn de sănătate în caracterul meu... E drept că, în ziua de azi, asemenea lucruri ar trebui să ne intereseze, recunosc. E un lucru normal. Un lucru sănătos... Dar, din cauză că toate acestea mi se par puțin ireale, puțin — te rog să nu te simți lezat, Christopher dragă — puțin cam prea comune, sînt conștient că-mi pierd contactul cu existența. Ceea ce-i rău, desigur.... Un simț al proporțiilor trebuie totuși păstrat. Știi că uneori, serile, stau aici singur, printre aceste cărți și statuete de piatră și am o ciudată senzație de irealitate, ca și cum asta ar fi toată viața mea ? Da, în fond cîteodată ajungeam chiar să mă îndoiesc dacă firma noastră — acea clădire mare, înțesată din pivniță pînă în pod cu toată proprietatea noastră acumulată — există și aievea, nu doar în închipuirea mea... Și apoi aveam un sentiment extrem de neplăcut, cum numai în vise ni se întîmplă, și anume că eu însumi nu mai exist. E un gînd foarte morbid și foarte dezaxat, fără îndoială.... Am să îți fac o mărturisire, Christopher... Într-o seară eram atît de tulburat de această halucinație, că magazinul Landauer nu există, încît am luat în mînă receptorul și am purtat o lungă conversație cu unul din paznicii de noapte, invocînd un motiv stupid, pentru care pasămite îl deranjasem. Și asta numai ca să mă asigur, înțelegi ? Nu crezi că am început să înnebunesc ?

— Nici gînd de așa ceva... I se poate întîmpla oricui care muncește prea mult.

— Și atunci îmi recomanzi să iau o vacanță ? Cumva o lună în Italia la începutul primăverii ? Da... Mi-aduc aminte de zilele frumoase cînd o lună de soare italian era soluția pentru toate problemele mele. Dar, din păcate, medicamentul acesta și-a pierdut puterea acum. Ți-ofer un paradox ! Magazinul Landauer nu mai e deloc real pentru mine și, cu toate acestea, sînt mai mult ca niciodată sclavul lui. Iată pedeapsa unei vieți de materialism sordid. Interzi-mi să mai muncesc pînă ce cad seara lat și devin de-a dreptul nefericit... Ah, Christopher, învață din greșelile mele !

Zîmbea, vorbea neserios, pe jumătate zeflemitor. Nu aș fi vrut să mai continui cu acest subiect.

— Să știi, i-am spus, că de data asta *plec* realmente în Anglia. Peste vreo trei sau patru zile.

— Îmi pare rău. Și cît ai de gînd să rămîi plecat ?

— Probabil că toată vara.

— Te-ai săturat de Berlin, în fine ?

— A, nu... Simt mai degrabă că Berlinul s-a săturat de mine.

— Și pe urmă te-ntorci ?

— Da, cred că da.

— Eu cred că ai să revii mereu la Berlin, Christopher dragă. Locul tău pare să fie aici.

— Poate că da, într-un fel.

— Este ciudat cum unii oameni par să-și găsească locul... mai ales în locuri unde nu s-au născut... Prima oară cînd am fost în China mi se părea că mă simt acasă, pentru prima oară în viața mea... Poate, cînd mor, spiritul meu va fi purtat la Peking.

— Ai face mai bine să lași un tren să-ți poarte trupul pînă acolo, și asta cît mai repede cu putință !

— Prea bine, rîse Bernhard. Am să urmez întocmai sfatul tău. Dar cu două condiții — prima : să vii cu mine ; iar a doua : să părăsim Berlinul în astă seară.

— Vorbești serios ?

— Bineînțeles că da.

— Păcat! Fiindcă aș fi vrut să vin... Din nefericire, însă, n-am decît o sută cincizeci de mărci în total.

— Se înțelege că ai fi invitatul meu.

— O, Bernhard, ce minunat ! Cîteva zile ne-am opri la Varșovia, pentru vize. Apoi la Moscova, să luăm transsiberianul...

— Deci vrei să vii ?

— Bineînțeles !

— În astă seară ?

M-am prefăcut că reflectez :

— Mă tem că în astă seară nu se poate... Am încă rufele la curățătorie... Dar mîine, ce zici ?

— E prea tîrziu.

— O, ce păcat !

— Da, nu-i așa ?

Și am rîs amîndoi deodată. Pe Bernhard părea să-l înveselească gluma în mod cu totul deosebit. Era o notă ușor exagerată în rîsul lui, ca și cum situația ar fi avut și o altă dimensiune umoristică, pe care eu n-o pătrunsesem însă. Rîdeam și unul și celălalt încă în momentul rămasului bun.

Poate eram prea lent în a înțelege gluma. În orice caz, mi-au trebuit aproape optsprezece luni ca să-i pricep, în fine, poanta — și s-o recunosc în ea pe cea din urmă, dar și cea mai îndrăzneață și cinică experiență a lui în ce ne privea pe amîndoi. Fiindcă acum sînt sigur — aș pune chiar mîna în foc — că oferta lui Bernhard în acel moment era cît se poate de serioasă.

Cînd m-am întors, în toamna lui 1932, la Berlin, i-am telefonat lui Bernhard, dar am aflat că era plecat cu afaceri la Hamburg. Îmi reproșez și acum — mereu ne reproșăm doar *după aceea* — că nu am fost mai insistent atunci. Însă aveam atîtea de făcut, atît de mulți elevi, atîta lume de vizitat ; săptămînile s-au transformat în luni ; a venit Crăciunul — i-am trimis lui Bernhard o felicitare, dar nu mi-a răspuns la ea : probabil era plecat ; apoi a venit anul nou.

A ajuns la putere Hitler, a urmat incendiul de la Reichstag și simulacrul de alegeri. Mă tot întrebam ce se întîmpla cu Bernhard. De trei ori l-am sunat — de fiecare dată de la un telefon public, de teamă să nu-i creez domnișoarei Schroeder necazuri ; niciodată nimeni nu mi-a răspuns. Apoi, pe la începutul lui aprilie, într-o seară, am trecut pe la casa lui. Portarul a scos un cap ursuz pe ferestruica lui cea mică, mai urîcios ca oricînd : la început părea înclinat să nege că-l cunoscuse vreodată pe Bernhard. Apoi s-a răstit la mine :

— Domnul Landauer a plecat... s-a dus de aici.

— Cum, s-a mutat ?, l-am întrebat eu. Și-aveți adresa lui ?

— S-a dus de-aici, mi-a repetat portarul și mi-a trîntit ferestruica în nas.

Nici eu n-am mai insistat, conchizînd, pe bună dreptate, că Bernhard se pusese în siguranță undeva în sfîrșit, probabil în străinătate.

În dimineața cînd s-a declarat boicotarea evreilor, m-am dus degrabă să văd ce se întîmplă cu magazinul Landauer. Lucrurile păreau mai mult sau mai puțin normale, la suprafață. Cîte doi-trei băiețandri în uniforme SA erau postați la fiecare din ușile principale. Cînd se apropia cîte un cumpărător, unul din ei îi spunea : „Țineți cont că ăsta e un magazin evreiesc !" Băiețandrii erau destul de politicoși, de zîmbitori și făceau întruna glume între ei. Mici grupuri de trecători se adunau să asiste la acest spectacol — interesați, amuzați sau apatici, dar încă nesiguri dacă să aprobe totul sau nu. Nici vorbă de atmosfera din micile orășele de provincie, despre care s-a putut citi mai tîrziu în presă, unde cumpărătorii au fost însemnați pe frunte și pe obraji în mod samavolnic cu o ștampilă. Destul de multe persoane intrau în clădire. Printre ele am intrat și eu, am cumpărat primul obiect pe care mi-au căzut privirile — s-a întîmplat să fie o răzătoare pentru nucșoară — și apoi am ieșit agale, balansînd pachețelul în mînă. Unul din băieții de la ușă i-a făcut semn cu ochiul tovarășului său și i-a șoptit ceva. Mi-am amintit că îl văzusem o dată sau de două ori la Alexander Casino pe vremea cînd locuiam încă la familia Nowak.

În mai am părăsit definitiv Berlinul. Prima mea oprire a fost la Praga — și acolo, stînd într-o seară singur la o pivniță-restaurant, am auzit, în mod indirect, cele din urmă vești despre familia Landauer.

La masa de lîngă mine vorbeau doi bărbați în limba germană. Unul din ei era precis austriac ; pe celălalt nu-l prea puteam plasa : era gras și lucios la față, de vreo patruzeci și cinci de ani și putea fi proprietarul unei prăvălioare în orice capitală europeană, de la Belgrad pînă la Stockholm. Amîndoi erau fără îndoială prosperi, tehnic de origine ariană, iar din punct de vedere politic neutri. Cel care mi-a atras atenția a fost cel gras.

— Șii magazinul Landaeur ? Landauer de la Berlin ?

Austriacul a dat din cap :

— Sigur că-l știu... Am făcut și afaceri cu ei, pe vremuri... Clădirea-i nemaipomenită. I-o fi costat ceva, cred...

— Ai văzut ziarele de azi dimineață ?

— Nu. N-am avut timp. Știi, ne mutăm în locuința nouă. Se-ntoarce și nevastă-mea.

— Ei, nu mai spune ! Chiar se întoarce ? Parcă a fost la Viena, nu ?

— Exact.

— Și ? S-a distrat bine ?

— Poți să fii sigur ! Întreabă-mă numai cît m-a costat.

— Viena e cam scumpă în ultima vreme.

— Așa e. Cam scumpă.

— Mîncarea costă mult.

— Peste tot costă mult mîncarea.

— Aicea cred că ai dreptate. Și grasul începu să se scobească între dinți : Da' ce-ți spuneam ?

— Spuneai ceva de magazinul Landauer.

— A, da... Nu ai citit ziarele de azi dimineață ?

— Nu, nu am apucat.

— Scria în ele de Bernhard Landauer.

— Berhard ? se miră austriacul. Stai să vedem — parcă e fiul, nu ?

— De unde să știu eu ?...

Grăsanul extrase un mic fragment de carne pe vîrful scobitorii sale. Înălțîndu-l apoi în lumină, îl examină extrem de gînditor.

— Cred că e fiul, își dădu cu părerea austriacul. Sau poate nepotul... Nu. Cred că e fiul.

— Mă rog, oricine ar fi..., depuse grăsanul bucățica de carne pe marginea farfurici cu un gest de scîrbă... acum e mort.

— Ei, nu mai spune !

— Stop cardiac. Grăsanul se încruntă și ridică o mînă la gură spre a masca un rîgîit. Purta trei inele de aur pe degete. Scrie-n ziar.

— Stop cardiac ! se foi austriacul mirat pe scaun. Hai nu mă înnebuni !

— Sînt multe stopuri cardiace în ultima vreme în Germania, spuse cel gras.

Austriacul confirmă din cap :

— Dar nu poţi crede tot ce se spune. Asta e cert.

— Ascultă-mă pe mine, spuse grăsanul, oricine poate face un stop cardiac, mai ales dacă îi trece un glonţ prin inimă.

Austriacul părea extrem de tulburat :

— Of, şi naziştii ăştia... începu el.

— Tipii să ştii că nu se joacă. Pe grăsan părea că îl distrează să-l îngrozească pe prietenul său. Ţine minte ce-ţi spun eu : Ăştia or să cureţe Germania de evrei. De toţi.

Austriacul clătină din cap :

— Asta nu-mi place.

— Lagărele de concentrare, spuse grăsanul aprinzîndu-şi un trabuc. Îi internează în ele, îi pun să mai semneze una-alta... Şi pac ! un stop cardiac.

— Asta nu-mi place, repetă austriacul. E rău pentru comerţ.

— Aşa e, se declară de acord grăsanul. E rău pentru comerţ.

— Totul devine atît de nesigur.

— Aşa-i. Nici nu mai ştii cu cine faci afaceri. Grăsanul rîse. Era destul de macabru în felul său : Te pomeneşti că dai peste un cadavru.

Austriacul frisonă puţin :

— Dar bătrînul ? Landauer-tatăl ? Şi el a păţit-o ?

— A, nu, el e bine mersi. Era prea şmecher pentru ei. Acuma e la Paris.

— Ei, nu mai spune !

— Eu cred că or să-i preia naziştii magazinul. Aşa se procedează acum.

— În cazul ăsta mă gîndesc că bătrînul o fi ruinat.

— El ?! Niciodată ! Grăsanul scutură plin de dispreţ vîrful de scrum de la trabuc. Are el pus ceva deoparte cine ştie pe unde, în ce ţară. O să vezi tu. Şi-o să pornească un alt ghişeft, precis. Pentru că-s şmecheri evreii ăştia...

— Așa e, confirmă și austriacul. Pe evreu nu-l pui niciodată cu botul pe labe. Gîndul păru să-l mai înveselească. Se lumină la față tot : Apropo ! Știam eu că vreau să-ți spun ceva... Ai auzit bancul ăla cu evreul și fața de goi cu piciorul de lemn ?

— Nu. Grăsanul pufăi din trabucul său. Digestia îi era normală acum și avea o bună dispoziție ca după masă. Ia spune-mi-l...

Jurnal berlinez

(Iarna 1932-33)

ASTĂ SEARĂ, pentru prima oară în această iarnă, e foarte frig. Gerul tăios prinde cu ghearele sale întreg oraşul într-o tăcere totală, asemeni tăcerii din timpul amiezilor de vară, cînd arşiţa e în toi. Pe frig, oraşul pare că se contractă, că se chirceşte, pînă ce devine un mic punct negru, abia dacă puţin mai mare decît sute de alte puncte, izolate şi greu de găsit pe nesfîrşita hartă a Europei. Afară, în noapte, dincolo de ultimele blocuri nou clădite şi de străzile ce se sfîrşesc la loturile de parcele individuale, se întinde Cîmpia Prusacă. O simţi pretutindeni în jurul tău astă seară, tîrîndu-se către oraş, precum sinistra imensitate a unui ocean ostil — presărată cu trunchiuri de pomi desfrunzite şi lacuri îngheţate şi sătuleţe ce poartă nume stranii de mari bătălii din războaie pe jumătate uitate. Berlinul e un schelet ce doare cînd e frig : e propriul meu schelet care doare. Simt tăişul acut al frigului în grinzile de fier ale liniilor suspendate ale S-Bahn-ului, în poduri, şine de tramvai, felinare, latrine. Fierul vibrează şi se contractă, piatra şi cărămida dor înăbuşit, mortarul amorţeşte.

Berlinul e un oraş cu două centre — un ciorchine de hoteluri, baruri, cinematografe şi magazine scumpe în jurul Bisericii Memoriale, un nucleu lucitor de lumină, ca un diamant fals, pe fondul asfinţitului monoton ; şi centrul civic, conştient de sine, din jurul bulevardului Unter den Linden, garnisit cu tot ce-i trebuie şi cu multă grijă. Clădirile construite în mari stiluri universale, drept cópii ale unor cópii, întăresc prestigiul de capitală al marelui oraş — un parlament, o mînă de muzee, o bancă naţională, o catedrală, o operă, o duzină de ambasade, un arc de triumf ; nimic n-a fost uitat. Şi toate cu atîta pompă, cu atîta corectitudine excesivă — în afară de catedrală, care tră-

deză, în arhitectura ei, acel licăr de isterie ce se aprinde o clipă în spatele oricărei fațade grave și serioase de casă prusacă. Stinsă și apăsată sub domul ei absurd, arată, la prima vedere, atît de caraghioasă, încît îți vine să-i cauți un nume pe măsura lipsei de noimă ce o dovedește — Biserica Imaculatei Complicațiuni.

Dar adevărata inimă a Berlinului e o pădurice jilavă și întunecată — Tiergarten *. La această vreme a anului, frigul începe să-i gonească pe fiii de țărani din sătulețele lor expuse către oraș în căutare de muncă și de hrană. Însă orașul, care-și trimisese atît de puternice și îmbietoare luminile spre cerul nopții întunecat, e rece și crud cu ei și lipsit de viață. Căldura lui e o iluzie, un miraj al pustiului iernii. El nu vrea să-i primească pe acești băieți. Nu are nimic să le ofere. Frigul îi gonește de pe străzi, îndreptîndu-i către pădurea care este inima lui cea crudă. Aici se ghemuiesc pe bănci și mor de foame sau degeră de frig, visînd la focul ce arde în vatră, în colibele lor, departe.

Domnișoara Schroeder urăște frigul. Încotoșmănată în jacheta ei de catifea tivită cu blană, șade într-un colț, cu picioarele proptite de sobă. Uneori fumează cîte o țigară, alteori soarbe din cîte o ceașcă de ceai, dar cel mai adesea stă, privind amorțită la cahlele sobei, într-un fel de somn hibernal. A rămas singură acum. Domnișoara Mayr e în turneu în Olanda, astfel că domnișoara Schroeder nu mai are cu cine schimba o vorbă, în afară de Bobby și mine.

Oricum Bobby e căzut în mare dizgrație. Nu numai că a rămas fără lucru și e restant de trei luni cu chiria, dar domnișoara Schroeder are și motive să-l suspecteze că-i fură bani din poșetă.

— Știți dumneavoastră, Herr Issyvoo, îmi spune ea, nu m-aș mira ca tocmai el să fi ciupit cele cincizeci de mărci de la domnișoara Kost... Ar fi în stare, porcul! Cînd mă gîndesc numai cît m-am putut înșela în privința lui! Mă credeți, Herr Issyvoo, că l-am tratat ca pe propriul meu copil — și poftim de ce mulțumire am parte! Zice că o să-mi plătească pînă la ultimul *pfennig* dacă apucă să ajungă barman la „Lady Windermere"... dacă, *dacă*... Dom-

* Grădina Zoologică.

nișoara Schroeder pufnește cu un imens dispreț : Știți ce zic eu ? Dacă bunica avea patru roți, la ora asta era tramvai !

Bobby a fost scos din fosta lui cameră și exilat în „Pavilionul suedez". Trebuie să fie un curent teribil acolo sus. Cîteodată bietul de el arată vînăt de frig. S-a schimbat foarte mult de un an încoace — părul i s-a rărit, hainele îi sînt mai ponosite, obrăznicia lui a devenit sfidătoare și aproape jalnică. Indivizii ca el reprezintă *doar* slujbele ce le au — ia-le slujba și în mare parte ei încetează să mai existe. Uneori se mai strecoară în holul nostru, nebărbierit, cu mîinile în buzunare și începe pe-acolo stingher-sfidător, fluierînd mai mult pentru sine — melodiile de dans pe care le fluieră nu mai sînt nici ele prea noi. Domnișoara Schroeder îi mai aruncă vreo vorbă din cînd în cînd, ca pe o coajă de pîine zvîrlită cu reticență, dar fără nici o privire în direcția lui și fără să-i facă vreun pic de loc lîngă sobă. Poate că nu l-a putut ierta niciodată pentru aventura lui cu domnișoara Kost. Zilele cînd Bobby o gîdila și o plesnea peste fund pe gazdă s-au terminat demult.

Ieri am primit o vizită de la domnișoara Kost în persoană. Eu eram plecat de acasă ; cînd m-am întors, am găsit-o pe domnișoara Schroeder în culmea fericirii.

— Închipuiți-vă, Herr Issyvoo, că nici n-am recunoscut-o în prima clipă ! Acum e o adevărată doamnă ! Prietenul ei japonezul i-a cumpărat o haină de blană — blană veritabilă, nici măcar nu vreau să mă gîndesc cît o fi dat pe ea ! Și pantofii — din șarpe veritabil ! Ei da, pesemne că le-o fi meritat ! Ce face ea merge tot bine chiar și-n ziua de azi... Mă gîndeam să intru și eu în branșă !

Dar, indiferent cît de mult sarcasm afecta domnișoara Schroeder pe seama domnișoarei Kost, se vedea că fusese puternic, și nu defavorabil, impresionată de ea. Și nu atît pentru haina ei de blană sau pentru pantofi, cît pentru faptul că domnișoara Kost cîștigase mult mai mult decît atît, și anume un simbol al respectabilității în lumea domnișoarei Schroeder ; își făcuse o operație într-o clinică particulară.

— A, nu ce vă gîndiți dumneavoastră, Herr Issyvoo ! A fost o intervenție la gît. Tot prietenul ei a plătit și pentru

asta, bineînțeles... Închipuiți-vă că doctorii i-au extirpat ceva din fundul nasului ; iar acum ea poate să-și umple gura cu apă și s-o împroaște pe nări, ca dintr-o siringă ! Nu-mi venea să cred la început, dar mi-a arătat. Pe cuvîntul meu de onoare, Herr Issyvoo, apa a zburat dintr-un colț în altul al bucătăriei ! Nu-i vorbă, a evoluat foarte mult femeia asta de pe vremea cînd stătea aici... Nu m-aș mira să se mărite într-o zi cu vreun director de bancă. Da, da, țineți minte ce vă spun eu : fata asta o să ajungă departe.

Unul dintre elevii mei, Herr Krampf, un tînăr inginer, îmi descrie copilăria sa în timpul războiului și al marii inflații. În ultimii ani ai războiului, au dispărut chingile de la ferestrele vagoanelor de cale ferată : oamenii le tăiau pentru că nu se mai găsea deloc piele. Ba chiar puteai întîlni bărbați și femei care umblau în haine făcute din materialul folosit la tapisarea scaunelor în trenuri. Un grup de colegi de școală ai domnului Krampf au pătruns noaptea într-o fabrică, de unde au furat toate curelele de transmisie, care erau din piele. Toată lumea fura. Toată lumea vindea ce avea de vîndut — inclusiv pe ei înșiși. Un băiat de numai paisprezece ani, din clasa lui Krampf, plasa cocaină pe stradă, între orele de curs.

Zarzavagiii și măcelariii erau atotputernici. Trebuia să le îndeplinești cele mai extravagante mofturi dacă voiai să ai zarzavaturi sau carne. Familia Krampf cunoștea un măcelar într-un sătuleț de lîngă Berlin, care avea întotdeauna carne pentru clienți. Numai că avea și o perversiune sexuală aparte. Plăcerea lui erotică supremă era să ciupească și să plesnească peste obraji fie o fată, fie o femeie sensibilă și binecrescută. Posibilitatea de a umili în acest fel o doamnă precum mama lui Krampf îl excita la culme : dacă nu era lăsat să-și realizeze fantezia, el refuza categoric să stea de vorbă. Așa că, în fiecare duminică, doamna Krampf își lua copiii și se ducea în acel sat, oferindu-și răbdătoare obrajii să fie ciupiți și plesniți, în schimbul cîtorva cotlete sau al unei bucăți de mușchi.

La capătul îndepărtat al lui Potsdamer Strasse e un bîlci cu leagăne și tiribombe. Una din principalele sale atracții

este un cort, unde au loc meciuri de box și de lupte. Plătești și intri, concurenții se înfruntă timp de trei sau patru reprize, după care arbitrul anunță că, dacă vrei să-i vezi luptînd, trebuie să plătești zece pfennigi în plus. Unul din luptători e un bărbat ras în cap, cu o burtă mare : poartă o pereche de pantaloni de pînză suflecați, ca și cum ar merge să tragă la vîsle. Adversarul lui poartă chiloți negri și genunchere de piele, ce arată de parcă ar fi fost luate de la un cal bătrîn înhămat la tramcar. Luptătorii se trîntesc unul pe altul cît pot, făcînd salturi spectaculoase pentru plăcerea spectatorilor. Grăsanul, care joacă rolul celui învins, se preface foarte supărat cînd e bătut de celălalt și amenință cu pumnii pe arbitru.

Unul dintre boxeri e negru și el cîștigă invariabil. Boxerii se lovesc cu mănușa deschisă, făcînd un zgomot teribil în jurul lor. Celălalt, un tînăr înalt și bine clădit, cu vreo douăzeci de ani mai tînăr și vizibil mai puternic decît adversarul său, este făcut pasămite „knock out" cu o lejeritate prostească. Se zbate agonizînd pe podea, aproape că reușește să se ridice în picioare cît ai număra pînă la zece, dar în ultima clipă se prăbușește înapoi cu un geamăt gros. După acest meci, arbitrul mai încasează cîte zece pfennigi de la cei prezenți și întreabă dacă din public e cineva care dorește să se înfrunte cu învingătorul. Înainte ca vreun posibil concurent cinstit să accepte provocarea sa, alt tînăr, care pînă atunci vorbise și glumise deschis cu luptătorii, sare grăbit în ring și-și dă jos hainele de pe el, dovedindu-se deja echipat în chiloți și ghete de box. Arbitrul anunță un gaj de cinci mărci ; de data aceasta negrul e cel făcut „knock out".

Publicul lua meciul foarte în serios, cu strigăte de încurajare pentru combatanți, certîndu-se și pariind asupra rezultatului. Și, cu toate acestea, stătuseră toți în cort cît și mine, ba chiar mai mult ca mine, căci i-am lăsat acolo la plecarea mea. Morala politică e absolut deprimantă : oamenii aceștia pot fi făcuți să creadă în oricine și în orice.

Plimbîndu-mă în astă seară pe Kleiststrasse, am văzut o mică mulțime adunată în jurul unei mașini particulare. În mașină erau două fete ; pe trotuar, doi tineri evrei se angajaseră într-o ceartă violentă cu un bărbat mare și blond,

care se vedea cît de colo că-i beat. Evreii, se pare, mergeau încet cu mașina pe lîngă trotuar, încercînd să agațe fete și le invitaseră pe cele două să facă o plimbare cu ei. Fetele acceptaseră și tocmai urcau în mașină, cînd deodată a intervenit bărbatul cel blond. Era nazist, ne spunea el, și a simțit de datoria lui să apere onoarea femeii germane de amenințarea obscenă a degenerațiilor nenordici. Cei doi evrei însă nu s-au lăsat intimidați ; ei i-au comunicat nazistului, în termeni foarte energici, să-și vadă de treaba lui. Între timp, fetele, profitînd de îmbulzeală, s-au strecurat afară din mașină și au luat-o la fugă pe stradă în jos. Atunci nazistul a încercat să-l tîrască pe unul din evrei cu el, în căutarea unui polițist, dar, cu brațul rămas liber, acesta i-a tras un upercut care l-a răsturnat pe spate. Înainte ca nazistul să se ridice în picioare, cei doi tineri au sărit în mașina lor și s-au făcut nevăzuți. Mulțimea a început să se împrăștie încet, discutînd. Foarte puțini martori ai scenei erau în mod deschis de partea nazistului ; mai mulți au luat apărarea celor doi evrei ; însă majoritatea s-au mulțumit să clatine din cap cu îndoială, rostind în barbă : *„Allerhand !“* *

După trei ceasuri, cînd am trecut din nou prin același loc, nazistul patrula în continuare în sus și în jos, căutînd intens și alte femei germane pe care să le scape eroic de la pierzanie.

Adineauri a sosit o scrisoare de la domnișoara Mayr : domnișoara Schroeder m-a chemat s-o ascult și eu. Domnișoarei Mayr nu-i place în Olanda. A fost nevoită să cînte într-o serie de localuri de mîna a doua din orașe de mîna a treia, iar dormitorul îi este adesea prost încălzit. Olandezii, ne spune ea, nu au deloc cultură, n-a întîlnit decît un singur domn într-adevăr rafinat și superior, care e văduv. Acesta o asigură că ea este o femeie și jumătate — lui nu-i trebuiesc mucoasele astea de fete. Vrînd să-și manifeste admirația pentru arta ei, i-a dăruit un set întreg de lenjerie de corp.

Domnișoara Mayr are de asemeni probleme cu colegele ei. Într-unul din orașe, o actriță rivală, invidioasă pe calitățile vocale ale domnișoarei Mayr, a încercat să-i scoată

* Aproximativ : nemaipomenit ! (germ.)

ochii cu un ac de pălărie. Nu pot să nu admir curajul acelei actrițe. Cînd domnișoara Mayr a terminat cu ea, ccalaltă era atît de bine aranjată încît o săptămînă întreagă n-a mai putut apărea pe scenă.

Aseară Fritz Wendel mi-a propus un tur al „bombelor" capitalei, un fel de vizită de bun rămas, căci poliția a început să se intereseze foarte îndeaproape de aceste localuri. Se fac adesea razii, iar numele clienților sînt notate. Umblă chiar vorba că va urma o curățenie generală în Berlin.

L-am cam contrariat cu insistența mea de a merge la „Salomé", un local unde nu mai fusesem deloc pînă atunci. Fiind un expert al vieții de noapte a orașului, Fritz mi-a arătat un dispreț profund. Nici măcar nu era o circiumă originală, mi-a spus el. Proprietarul ei oferea un program mai mult în folosul vizitatorilor provinciali.

Localul „Salomé" s-a dovedit foarte scump și mult mai deprimant decît mă așteptasem la început. Cîteva femei îndoielnice și băieți cu sprîncene smulse tot lîncezeau pe lîngă bar, scoțînd ba răgete foarte groase, ba strigăte ascuțite — care voiau, se pare, să fie hohotele de rîs ale damnaților soartei. Întreg aranjamentul interior era pictat în auriu și roșu-infernal — pretutindeni pluș stacojiu gros de mai mulți centimetri și uriașe oglinzi cu rame aurii. Sala era aproape plină. Publicul consta mai ales din comercianți respectabili de vîrstă mijlocie însoțiți de familii care exclamau cu o uimire binevoitoare : „Cum, serios ?" sau „Nici chiar așa !" Ne-am ridicat să plecăm pe la jumătatea programului de cabaret, după ce un tînăr, îmbrăcat în crinolină cu paiete și un sutien cusut cu pietre prețioase, a executat, destul de greu, dar cu succes, o suită de trei șpagaturi.

La ieșire ne-am întîlnit cu un grup de tineri americani foarte amețiți, care voiau să intre în local. Cel ce părea să fie un fel de șef al lor era un tip bondoc și care purta *pince-nez*, cu un maxilar extrem de pătrat.

— Ia zi, l-a întrebat el pe Fritz, ce se poate vedea aici ?

— Bărbați costumați în femei, a zîmbit Fritz.

Americanului nu-i venea să creadă.

— Bărbaţi costumaţi *în femei ? În femei,* zici ? Adică-s nişte... *din ăia ?*

— Pînă la urmă, toţi sîntem nişte din ăia, rosti solemn Fritz, pe un ton lugubru.

Tînărul ne privi încet din cap pînă-n picioare. Pînă atunci probabil fugise, căci încă mai gîfîia. Ceilalţi s-au grupat stîngaci în spatele lui, gata de orice — cu toate că feţele lor imberbe, cu gurile larg căscate, arătau puţin temătoare în lumina verde de deasupra uşii.

— Hei, şi tu eşti unul *din ăia ?* mă întrebă micuţul american, întorcîndu-se brusc spre mine.

— Da, i-am răspuns eu, foarte *din ăia.*

A stat o clipă în faţa mea răsuflînd greu, cu falca împungînd în sus, neştiind parcă ce să facă mai bine : să mă lovească sau nu între ochi. Apoi s-a răsucit, a scos un strigăt sălbatic de luptă şi, urmat de ceilalţi, s-a repezit, cu capul înainte, pe uşa deschisă a localului.

— Ai fost vreodată la „bomba" aia comunistă de lîngă Zoo ? m-a întrebat Fritz în timp ce ne îndepărtam de „Salomé". Pînă la urmă n-ar strica să aruncăm şi noi un ochi pe-acolo... Peste şase luni, cine ştie ? te pomeneşti că purtăm cu toţii cămăşi roşii...

Am fost de acord. Eram curios să văd ce-nseamnă pentru Fritz o „bombă comunistă".

De fapt, era un mic subsol cu pereţii spoiţi. Se şedea pe nişte bănci prelungi la nişte mese goale mari ; în total vreo duzină de oameni strînşi la un loc — semăna cu sala de mese a unei şcoli. Pe ziduri erau scrijelite desene expresioniste, care includeau şi tăieturi din ziare, cărţi de joc fixate cu pioneze în cartoane imprimate cu mărci de bere, cutii de ţigări şi capete decupate din fotografii. Cafeneaua era plină de studenţi, îmbrăcaţi majoritatea cu o nepăsare agresiv politică — bărbaţii în pulovere de marinari şi pantaloni şifonaţi şi pătaţi, fetele în bluze prost croite, cu fuste ce se ţineau doar în ace de siguranţă şi cu eşarfe stridente ţigăneşti, înnodate neglijent. Proprietăreasa fuma trabuc. Băiatul care servea în sală se tot plimba cu o ţigară în colţul gurii şi bătea clienţii pe spate cînd le lua comenzile.

Atmosfera era absolut degajată, veselă și prietenoasă : nu puteai să nu te simți imediat ca acasă. Bineînțeles, Fritz și-a găsit și aici o mulțime de prieteni. M-a prezentat și pe mine la trei dintre ei — un tip pe nume Martin, un student la arte, Werner și prietena lui, Inge. Inge era zdravănă și plină de viață și avea o pălărioară cu pană care o făcea să semene în mod destul de comic cu Henric al VIII-lea. În timp ce Werner și Inge discutau între ei, Martin stătea tăcut : era slab și întunecat la față și colțuros, cu acel zîmbet sardonic superior al complotistului conștient. Mai tîrziu, cînd Fritz, Werner și Inge s-au alăturat unui alt grup la capătul opus al mesei, Martin a început să-mi vorbească de războiul civil iminent din Germania. Cînd va izbucni, îmi explica el, comuniștii, care n-aveau decît puține arme automate, vor lua în stăpînire acoperișurile orașului, de unde vor ține poliția la distanță cu ajutorul grenadelor. Numai trei zile trebuiau să reziste, căci flota sovietică, mă asigura el, se va îndrepta urgent spre Swinemünde * și va începe debarcarea trupelor.

— Eu îmi petrec cea mai mare parte a timpului fabricînd bombe, adăugă el.

L-am aprobat din cap și am zîmbit, destul de încurcat altfel — nedîndu-mi seama dacă-și bătea joc de mine sau comitea în mod deliberat o indiscreție cumplită. Precis nu era băut și n-am avut impresia că ar fi nebun.

La un moment dat a intrat în local un băiat izbitor de frumos, de vreo șaisprezece sau șaptesprezece ani. Se numea Rudi. Era îmbrăcat într-o rubașcă, pantaloni de piele scurți și cizme de călărie și s-a îndreptat cu pași apăsați spre masa noastră, afișînd toate manierismele eroice ale mesagerului ce revine victorios dintr-o misiune disperată. N-avea însă nici un mesaj de transmis. După intrarea sa furtunoasă în scenă și o suită de mîini strînse scurt și solemn, s-a așezat tăcut alături de noi și și-a comandat un pahar de ceai.

Astă seară am vizitat din nou localul respectiv. E o mică lume fascinantă în sine, plină de intrigi și contraintrigi. Napoleon-ul ei este sinistrul fabricant de bombe

* Mic port la Marea Baltică, pe insula Usedom, azi în Polonia (Swinoujscie).

artizanale Martin ; Werner pare a fi Danton ; iar Rudi — Ioana d'Arc. Toată lumea bănuiește aici pe toată lumea. Martin m-a pus deja în gardă în privința lui Werner : acesta „nu prezintă garanții politice" — vara trecută a subtilizat întregul fond al unei organizații de tineret. Și Werner m-a prevenit să mă feresc de Martin, care e fie agent nazist, fie spion al poliției, fie în slujba guvernului francez. În plus, și Martin și Werner m-au sfătuit în modul cel mai grav să nu am de-a face cu Rudi, dar ambii au refuzat categoric să-mi spună de ce.

Numai că n-am putut nicicum să mă feresc de Rudi. Acesta s-a postat alături de mine și s-a pornit pe loc să îmi turuiască — un adevărat vîrtej de entuziasm. Cuvîntul său favorit e *„knorke" : „Rupător !"* E cercetaș. Voia să afle de la mine cum sînt *boy scouts*-ii englezi. Aveau spirit de aventură ?

— Băieții germani iubesc toți aventura. Aventura e un lucru rupător. Avem un instructor — un tip rupător. Anul trecut s-a dus în Laponia și a locuit într-o colibă, toată vara, singur... Ești comunist ?

— Nu sînt. Dar tu ?

Era încurcat.

— Te cred și eu ! Toți sîntem, aici... Îți împrumut niște cărți, dacă vrei... Ar trebui să vii să vezi clubul nostru. E rupător... Cîntăm *Stindardul roșu* și alte cîntece interzise... Vrei să mă-nveți englezește ? Eu vreau să-nvăț toate limbile străine.

L-am întrebat dacă există și fete în detașamentul lui. S-a arătat atît de șocat, de parcă aș fi spus ceva indecent.

— Femeile nu-s bune de nimic, mi-a mărturisit el cu amărăciune. Ele îți strică tot cheful. N-au nici un pic de spirit de aventură. Bărbații se înțeleg mult mai bine între ei cînd sînt singuri. Nenea Peter, instructorul nostru, spune mereu că femeile ar trebui să stea acasă și să cîrpească ciorapi. Doar pentru atîta-s bune !

— Și nenea Peter e comunist ?

— Te cred și eu ! exclamă Rudi, privindu-mă cu suspiciune. Dar de ce întrebi ?

— A, întrebam doar așa, i-am răspuns grăbit. Credeam că l-am confundat cu un altul...

Azi după-amiază m-am dus la școala de corecție să-l vizitez pe unul din elevii mei, Herr Brink, care-i profesor acolo. E un omuleț micuț de statură, cu umeri lați și cu părul blond, subțire și parcă mort, cu ochii blînzi și cu acea frunte mare, proeminentă de intelectual vegetarian. L-am găsit în sala de sport, făcînd exerciții fizice cu o clasă de deficienți mintali — căci școala de corecție adăpostește atît copii handicapați cît și delincvenții minori. Cu o anumită mîndrie puțin tristă mi-a arătat diferitele cazuri : un băiețel bolnav de sifilis ereditar avea o privire teribil de crucișă ; un altul, copil de bețivi bătrîni, nu se putea opri din rîs. Se cățărau ca niște maimuțe pe spaliere, rîzînd întruna și ciripind, în aparență fericiți.

Apoi ne-am dus în atelier, unde băieți mai mari, în uniforme albastre — toți infractori cu condamnare — lucrau la confecționatul cizmelor. Cei mai mulți dintre ei și-au ridicat privirile la intrarea lui Brink și au zîmbit ; numai cîțiva au rămas urîcioși. Eu nu-i puteam privi pe nici unul în ochi. Mă simțeam extrem de vinovat și de rușinat : aveam impresia că sînt, în acel moment, reprezentantul unic al Societății Capitaliste, care era temnicerul lor. Mă-ntrebam dacă vreunul din ei nu fusese cumva arestat la Alexander Casino și, dacă da, mă recunoștea el oare în această clipă ?

Am mîncat în salonul șorei-șefe. Herr Brink s-a scuzat că-mi oferă aceeași mîncare ce o mănîncă și băieții — supă de cartofi cu doi cîrnați și o mîncare din mere și prune coapte înăbușit. Am protestat — așa cum, fără îndoială, se cuvenea să protestez — că totul era foarte bun. Și totuși gîndul că băieții erau nevoiți să mănînce acea mîncare, sau orice altceva, într-o asemenea clădire îmi oprea fiecare dumicat în gît. Mîncarea de internat are un gust indescriptibil, deși probabil pur imaginar. (Una din cele mai vii și mai gretoase amintiri ale mele din anii de școală este mirosul de pîine albă obișnuită.)

— Văd că n-aveți nici gratii, nici porți încuiate, am remarcat eu. Mi-nchipuiam că o școală de corecție ar trebui... Vreau să spun : băieții nu-ncearcă să fugă de-aici ?

Doar cînd şi cînd, răspunse domnul Brink, iar recunoaşterea acestui fapt păru să-l facă de-a dreptul nefericit ; îşi sprijini fruntea epuizat în palme. Şi-apoi unde să fugă ? Aici e rău. Dar la ei acasă e şi mai rău. Majoritatea lor ştiu foarte bine acest lucru.

— Dar nu acţionează la ei un fel de dor instinctiv de libertate ?

— Cum să nu ? Acţionează. Dar şi-l pierd curînd. Sistemul îi ajută să-l piardă. Eu cred că, la germani, acest instinct n-a fost niciodată puternic.

— Înseamnă că n-aveţi prea multe probleme aici.

— Ba da. Uneori... Acum trei luni s-a întîmplat un lucru îngrozitor. Un băiat a furat haina altui băiat şi a cerut voie să meargă în oraş — la noi e permis — probabil cu intenţia ca s-o vîndă. Însă proprietarul hainei l-a urmărit şi s-au încăierat. Băiatul căruia i s-a furat haina a luat un pietroi şi a aruncat în celălalt care, rănit fiind, şi-a băgat dinadins nişte praf în rană, sperînd să i se infecteze, pentru a scăpa de pedeapsă. Rana, într-adevăr, i s-a infectat. După trei zile a murit de septicemie. Cînd celălalt a aflat de moartea lui, s-a sinucis cu un cuţit de bucătărie... Brink oftă din adîncul pieptului : Cîteodată mă apucă disperarea, îmi mărturisi el. Parcă lumea de azi ar fi lovită de un blestem, de o boală.

— Dar ce puteţi face concret pentru copiii aceştia ? l-am întrebat eu.

— Foarte puţin. Îi învăţăm o meserie. Mai tîrziu încercăm să le facem rost şi de un loc de muncă — ceea ce-i aproape imposibil. Dacă-şi găsesc de lucru prin apropiere, pot încă dormi nopţile aici... Directorul nostru e de părere că viaţa lor mai poate fi îndreptată cu ajutorul învăţăturilor creştine. În ce mă priveşte, nu cred că-i posibil. Problema nu e atît de simplă. Mă tem că majoritatea lor, dacă nu se pot apuca de-o muncă cinstită, se vor apuca precis de furtişaguri. În fond, lumea nu poate fi condamnată să moară de foame.

— Şi nu există nici o alternativă ?

Brink se ridică de pe scaunul său şi mă conduse la fereastră.

— Vedeţi clădirile alea două de colo ? Una din ele e fabrica de maşini, ccalaltă e închisoarea. Pentru băieţii

din cartierul ăsta nu existau pînă acum decît două alternative... Numai că fabrica a dat faliment. Săptămîna viitoare or s-o închidă.

Azi dimineață m-am dus să vizitez clubul lui Rudi, unde-și are sediul revista cercetașilor. Redactorul ei, instructorul nenea Peter, e un om încă destul de tînăr, slab, tras la față, cu o piele de culoarea pergamentului și ochii înfundați în orbite, îmbrăcat într-o haină de catifea și poartă o pereche de pantaloni scurți. El este fără doar și poate idolul entuziastului Rudi. Acesta nu tace decît în clipa cînd nenea Peter are ceva de spus. Mi-au arătat zeci și zeci de fotografii de băieți, toate luate de undeva de jos, cu aparatul orientat spre cer, astfel încît să arate ca uriașii din poveste, cu profilul proiectat pe norii maiestuoși. Revista conținea articole de vînătoare, de orientare și prepararea hranei — toate într-un stil hiperentuziast, cu o notă ciudată de isterie în subtext, ca și cum toate acțiunile descrise acolo ar fi fost parte componentă a unui ritual erotic sau religios. Mai erau cîțiva băieți în cameră cu noi : toți într-o stare de seminuditate eroică, purtînd cei mai scurți pantaloni scurți cu putință și cele mai subțiri maieuri sau cămăși, deși afară vremea era extrem de rece.

Cînd am terminat de privit la fotografii, Rudi m-a dus în sala cea mare a clubului. Stindarde lungi și colorate atîrnau pe pereți, brodate cu inițiale și prevăzute la vîrf cu totemuri ciudate. Pe una din laturile camerei era o masă joasă, acoperită cu o față brodată de un roșu aprins — semăna cu un fel de altar. Pe masă erau lumînări și sfeșnice de alamă.

— Le-aprindem joia, îmi explica Rudi, cînd facem șezătoarea la focul de tabără. Ne-așezăm în cerc pe jos, cîntăm tot felul de cîntece și spunem povești.

Deasupra mesei cu acele sfeșnice era agățată un fel de icoană — desenul înrămat al unui tînăr cercetaș de o frumusețe nepămînteană, privind sever spre zarea îndepărtată și ținînd în mînă un stindard. Întreg decorul mă făcea să mă simt profund neplăcut. Mi-am cerut scuze și m-am retras cît mai repede cu putință.

Dialog auzit într-o cafenea : un tînăr nazist, la o masă, cu iubita lui ; discută împreună viitorul partidului. Nazistul e beat.

— A, știu că o să cîștigăm, precis, exclamă el nerăbdător, numai că nu ajunge atît ! Lovește cu pumnul în masă : Mai trebuie să curgă și sînge !

Fata îl temperează mîngîindu-l pe braț. Ar vrea să-l convingă să vină acasă.

— Dar *bineînțeles* că o să curgă, dragă, îi gungurește ea liniștitor la ureche. Doar a promis și Führer-ul în programul partidului nostru.

Azi e „duminica de argint". Străzile sînt înțesate de negustori ambulanți. De-a lungul lui Tauentzienstrasse bărbați, femei și băieți oferă ilustrate, flori, cărți de cîntece, ulciuri de păr, brățări. Pe aleea centrală dintre șinele de tramvai stau brazii de Crăciun expuși la vînzare. SA-iști în uniformă își zdrăngăne cutiile de colectă. Pe străzile laterale, camioane de poliție pline stau și așteaptă; căci orice mulțime mai mare în ziua de azi e în stare a se transforma într-o demonstrație cu caracter politic. Armata Salvării a ridicat un brad înalt, frumos iluminat, în Wittenbergplatz, cu o stea din becuri albastre în vîrf. Un grup de studenți stăteau în jurul lui, făcînd întruna remarci sarcastice. Printre ei l-am recunoscut pe Werner, de la localul „comunist".

— Anul viitor pe vremea asta, spunea el, steaua o să fie de altă culoare ! Și a rîs violent ; era într-o stare de surexcitare ușor isterică.

Ieri mi-a povestit că avusese o mare aventură :

— Să vezi, trei alți tovarăși și cu mine am hotărît să facem o demonstrație la Brațele de Muncă din Neukölln. Eu să vorbesc, iar ei să aibă grijă să nu fiu întrerupt. Ne-am dus acolo pe la zece și jumătate, cînd este înghesuiala mai mare. Bineînțeles, pusesem totul dinainte la punct — fiecare din cei trei tovarăși trebuia să țină cîte-o ușă, astfel ca nici unul din funcționari să nu poată ieși afară. Îi găbjisem acolo ca pe niște iepuri... Bineînțeles, n-aveam cum îi împiedica să dea telefon la poliție, de asta eram conștienți. Ne-am făcut socoteala că aveam un

răgaz de șase sau șapte minute... Și, de îndată ce ușile au fost blocate, eu am sărit pe o masă și am început să urlu ce mi-a trecut prin cap — nici nu mai știu acum ce-am spus. Oricum tipilor le-a plăcut... După o jumătate de minut îi ambalasem atît de tare încît mi s-a făcut și frică. Mă temeam să nu intre cumva în birouri, să mai linșeze pe cineva. Te rog să mă crezi, a ieșit un tărăboi de mai mare dragul! Dar, cînd atmosfera începuse să se-ncălzească mai bine, un tovarăș a urcat de jos ca să ne anunțe că polițiștii erau deja în stradă — și tocmai coborau din camioane. Încît a trebuit s-o ștergem rapid... Cred că ar fi pus ei mîna pe noi, însă mulțimea era toată de partea noastră și nu i-a lăsat să intre pînă ce n-am ieșit pe cealaltă ușă în stradă... Werner încheie răsuflînd din greu: Ascultă-mă ce-ți spun eu, Christopher, sistemul capitalist nu mai poate dura prea mult. Deja muncitorimea se mișcă!

Pe seară mă plimbam pe Bülowstrasse. Fusese un mare meeting nazist la Palatul Sporturilor și acum grupuri de bărbați și tineri tocmai veneau dintr-acolo în uniformele lor negre sau brune. În fața mea pe un trotuar mergeau trei SA-iști. Purtau pe umeri stindarde naziste, ca pe niște puști, cu pînza înfășurată strîns în jurul bățului — care la capăt avea un vîrf ascuțit de metal, în formă de săgeată.

Deodată cei trei s-au trezit față-n față cu un tînăr de șaptesprezece sau optsprezece ani, îmbrăcat în haine civile, care mergea în direcția opusă, grăbit. L-am auzit pe unul dintre ei strigînd: „Asta e!" și în aceeași clipă toți trei s-au aruncat asupra lui. Băiatul a scos un țipăt, a încercat s-o ia la fugă, dar SA-iștii au fost mai iuți ca el. Într-o secundă l-au îmbrîncit în umbra unui gang, l-au doborît și s-au pornit să-l lovească ba cu picioarele, ba să-l înțepe cu vîrfurile ascuțite de la stindarde. Și totul cu o asemenea viteză incredibilă că nici n-am apucat să mă dezmeticesc cînd deja cei trei SA-iști au și părăsit victima lor, croindu-și drum prin mulțime spre scara ce ducea către peronul stației de S-Bahn.

Eu şi un alt trecător am fost cei dintîi care am ajuns în gangul unde zăcea tînărul cel rănit. Acesta era ghemuit într-un colţ, ca un sac aruncat la voia întîmplării. Cînd a fost ridicat, i-am zărit timp de o clipă faţa — globul ochiului stîng îi atîrna pe jumătate afară, iar sîngele îi curgea şiroaie din rană. Nu era mort. Cineva s-a oferit să-l ducă la spital cu taxiul.

Între timp se adunaseră o mulţime de oameni. Păreau surprinşi, dar nu deosebit de şocaţi — întîmplări de felul acesta se repetau prea des în ziua de azi. *„Allerhand..."*, îi auzeam şoptind. Doar cîţiva metri mai încolo, la colţul cu Potsdamer Strasse, stătea un grup de poliţişti înarmaţi pînă-n dinţi. Cu piepturile scoase-n afară, cu mîinile pe centiron, ignorau cu desăvîrşire întreaga scenă.

Werner a devenit un erou. Fotografia lui a apărut acum cîteva zile în „Rote Fahne" sub titlul : „Încă o victimă a băii de sînge organizate de poliţie". Ieri, în ziua de anul nou, am fost să-l vizitez la spital.

Imediat după Crăciun, se pare, a avut loc o încăierare pe stradă lîngă Stettiner Bahnhof. Werner stătea undeva într-o margine a mulţimii, neştiind pentru ce se-nfruntau bătăuşii. Încercîndu-şi norocul, doar-doar o fi fost vreo împrejurare politică, a început să strige : „Frontul Roşu !" Un poliţist a vrut să-l aresteze. Werner i-a tras un picior în stomac. La care poliţistul a scos pistolul şi l-a împuşcat de trei ori în picior. Cînd a terminat de tras, a chemat un alt poliţist şi, împreună, l-au urcat pe Werner într-un taxi. În drum spre comisariat l-au bătut amîndoi cu bastoanele pînă ce Werner a leşinat. Cînd îşi va reveni îndeajuns, va fi aproape sigur tradus în faţa justiţiei.

Mi-a povestit toate aceste amănunte cu o imensă satisfacţie, şezînd în capul oaselor în pat, înconjurat de prietenii săi plini de admiraţie, inclusiv Rudi şi Inge, cu pălărioara ei *à la* Henric al VIII-lea. Pe cuvertură era plin de tăieturi din presă. Cineva subliniase cu multă grijă orice apariţie a numelui lui Werner cu creionul roşu în ziar.

Azi, 22 ianuarie, naziştii au ţinut o demonstraţie în Bülowplatz, în faţa lui Karl Liebknecht * Haus. De o săptămînă încoace, comuniştii tot încearcă să obţină interzicerea demonstraţiei, susţinînd că ea voia să fie o provocare — ceea ce fireşte că şi era. M-am dus şi eu să văd ce se întîmplă, împreună cu Frank, un corespondent de presă.

După cum spunea şi Frank după aceea, nu a fost deloc o demonstraţie a naziştilor, ci mai degrabă una a poliţiei — fiindcă erau cel puţin cîte doi poliţişti pentru fiecare nazist prezent. Poate că generalul von Schleicher n-a îngăduit să aibă loc marşul decît spre a dovedi cine erau de fapt adevăraţii stăpîni ai Berlinului. Toată lumea vorbeşte că o să proclame o dictatură militară.

Însă adevăraţii stăpîni ai Berlinului nu sînt nici poliţia, nici armata, şi în nici un caz naziştii. Adevăraţii stăpîni ai Berlinului sînt muncitorii — în ciuda întregii propagande auzite şi citite de mine şi a tuturor demonstraţiilor la care am asistat, abia astăzi mi-am dat seama, cu toată claritatea, de această realitate incontestabilă. Relativ puţine sute de oameni dintre cei strînşi pe străzile de lîngă Bülowplatz păreau să aparţină de organizaţii comuniste şi totuşi aveai sentimentul acut că fiecare individ în parte era solidar cu ceilalţi împotriva acelui marş al naziştilor berlinezi. Cineva a dat tonul *Internaţionalei* şi, într-o clipă, toată mulţimea i s-a alăturat — chiar şi femeile cu copii în braţe, ieşite la ferestrele de la etaj. Naziştii doar s-au strecurat prin piaţă, mărşăluind cît îi ţineau picioarele de iute, încadraţi pe cele două părţi de şirul protector al poliţiştilor. Cei mai mulţi fie priveau în pămînt, fie stăteau cu ochii aţintiţi în faţă : cîţiva au încercat un rînjet fugar, crispat. După încheierea procesiunii, un SA-ist în vîrstă, grăsuţ, rămas, cine ştie cum, în urmă, veni în plină fugă şi gîfîind, cuprins de disperarea celui pierdut pe drum şi încercînd zadarnic să prindă coloana. O cascadă de rîs cuprinse mulţimea.

* Karl Liebknecht (1871—1919), politician german de stînga, deputat social-democrat din 1912, membru fondator (1917) şi conducător, împreună cu Rosa Luxemburg (1871—1919), al organizaţiei radical-marxiste Liga Spartachiştilor. A fost asasinat în 1919, în timpul răscoalei comuniste din Berlin, pentru pretinsă încercare de evadare.

În timpul demonstrației, nimeni nu avusese voie să intre în Bülowplatz. Pe urmă lumea a avansat timid și lucrurile au luat o întorsătură urîtă. Scoțîndu-și pușlile de pe umăr, polițiștii ne-au ordonat să ne întoarcem urgent ; cîte unii, mai puțin experimentați, și-au pierdut capul și au luat chiar poziție de tragere. Apoi a apărut o mașină blindată, care a început să-și întoarcă mitraliera încet în direcția noastră. Lumea a dat năvală în gangurile de la clădiri și în localuri ; dar nici n-a apucat să plece bine mașina, că oamenii s-au și repezit iar în stradă, țipînd și cîntînd. Prea tare semăna totul cu o joacă de școlari obraznici pentru ca situația să fie într-adevăr alarmantă. Distrîndu-se copios și rîzînd cu gura pînă la urechi, Frank tot țopăia de colo pînă colo, semănînd, cu paltonul său descheiat și ochelarii mari, ca de bufniță, cu o pasăre cîntătoare neîndemînatică pe asfaltul străzii.

Numai o săptămînă a trecut de la însemnarea de mai sus. Schleicher și-a prezentat demisia. Monoclurile și-au trăit traiul. Hitler a format un cabinet împreună cu Hugenberg *. Nimeni nu crede că o să reziste pînă la primăvară.

Ziarele devin din ce în ce mai mult un fel de variante ale unei reviste școlare. Nu găsești nimic altceva în ele decît noi dispoziții, noi sancțiuni și liste de persoane care au fost „reținute". Azi dimineață, Göring a inventat trei cazuri proaspete de înaltă trădare.

În fiecare seară mă duc la marea cafenea, pe jumătate goală, a artiștilor, lîngă Biserica Memorială, unde evrei și intelectuali de stînga și-apropie capetele deasupra mesei, vorbind cu voci scăzute și speriate. Mulți dintre ei știu că vor fi arestați precis — dacă nu azi, probabil mîine sau săptămîna viitoare. Acum sînt însă amabili, drăguți unii cu alții, ridică pălăria cînd se văd și se interesează ce mai fac

* Alfred Hugenberg (1865—1951), om de afaceri și politician german, director al uzinelor Krupp (1909—1918), din 1916 conducător al concernului Hugenberg (ziare, agenții de informații, studiouri de film), între 1928—1933 președinte al partidului populist național-german. În ianuarie 1933 a fost cooptat în cabinetul Hitler ca ministru al economiei și alimentației, dar a demisionat în luna iunie a aceluiași an.

familiile. Celebre controverse literare prelungite de cîțiva ani sînt date complet uitării.

Aproape în fiecare seară la cafenea apare și SA-ul. Uneori fac numai colecte de fonduri, la care toată lumea e obligată să participe. Altcori vin să aresteze pe cineva. Într-o seară, un scriitor evreu, aflat de față, s-a repezit la cabina de telefon și a încercat să cheme poliția. Naziștii l-au tras cu forța afară, apoi l-au dus cu ei. Nimeni n-a ridicat un deget. Pînă au ieșit cu toții din local era o liniște de auzeai și musca.

Corespondenții ziarelor străine cinează în fiecare seară la același mic restaurant italian, în jurul unei mese mari din colț. Toată lumea dinăuntru privește spre ei, încercînd să prindă cîte o vorbă din zbor. Dacă ai vreo știre să le comunici — detaliile unei arestări, adresa unei victime a cărei familie ar putea fi interogată, — unul din ziariști se scoală de la masă și se plimbă cu tine în sus și-n jos pe trotuarul din fața localului.

Un tînăr comunist pe care-l cunosc eu a fost arestat de SA-iști, dus la o cazarmă nazistă și burdușit acolo rău de tot. După trei-patru zile l-au eliberat și s-a întors acasă. A doua zi dimineață aude o bătaie în ușă. Șontîcăind, cu o mînă în ghips, omul s-a dus, conștiincios, să deschidă ; la ușă un nazist cu o cutie de colectă. La vederea lui cunoscutul meu și-a ieșit din fire.

— N-ajunge, a strigat el, că m-ați schilodit de tot ? Acum mai aveți și tupeul să-mi cereți bani !

Dar nazistul i-a rîs în nas.

— Hai, lasă, tovarășe ! Fără ciorovăieli politice ! Ține cont că trăim în al Treilea Reich și că toți sîntem frați acum ! Trebuie să-ncerci să gonești ura asta politică din sufletul tău !

Astă seară m-am dus la ceainăria rusească de pe Kleiststrasse, unde m-am întîlnit cu D. Un moment am avut impresia că visez. M-a salutat însă ca de obicei, cu o expresie ce radia o mare bucurie.

— Dumnezeule Doamne ! am șoptit eu. Ce faci aici ?

D. arăta încîntat.

— Credeai că sînt deja în străinătate ?

— Bineînțeles...

— Dar situaţia de-acum e atît de interesantă...

Am rîs.

— E şi ăsta un punct de vedere, desigur... Deşi bănuiesc că eşti în pericol, nu ?

A zîmbit doar. Apoi s-a întors spre fata cu care era şi i-a spus :

— El este domnul Isherwood... Poţi să-i vorbeşti absolut deschis. Urăşte naziştii la fel de mult ca şi noi. A, da ! Domnul Isherwood e un antifascist convins !

Şi a rîs din toată inima, bătîndu-mă peste spate. Mai multă lume din apropierea noastră l-a auzit ce-a spus. Reacţia a fost ciudată. Fie nu le venea să-şi creadă urechilor, fie au fost atît de speriaţi încît s-au prefăcut că nu aud nimic şi au continuat să-şi soarbă ceaiul într-o stare de teroare surdă. Cît despre mine, de puţine ori în întreaga-mi viaţă m-am simţit mai prost ca în acel moment. (Cu toate acestea, tactica lui D. pare a fi fost eficientă. Şi nimeni nu l-a arestat. Două luni mai tîrziu traversa cu succes frontiera în Olanda.)

Mergînd de dimineaţă pe Bülowstrasse, am văzut o razie la locuinţa unui mic editor liberal pacifist. Naziştii aduseseră un camion cu ei, pe care îl umpleau cu biblioteca bietului om. Şoferul citea în bătaie de joc mulţimii titlurile cărţilor confiscate.

— *Nie wieder Krieg !* răcni el ţinînd o carte de un colţ, cu scîrbă, ca şi cum ar fi fost vreo reptilă greţoasă ; toată lumea rîdea pe-ntrecute.

— „Nicicînd alt război !", repetă o femeie grasă, bine îmbrăcată, cu un rîs isteric, batjocoritor. Auzi ce idee !

În momentul de faţă, unul dintre elevii mei stabili este domnul N., fost mare şef în poliţie sub Republica de la Weimar. Vine la lecţie în fiecare zi. Vrea să se pună la punct cu limba engleză, căci urmează să plece curînd pentru a prelua o slujbă în Statele Unite. Ciudat la aceste lecţii e numai faptul că le ţinem în uriaşa maşină închisă a domnului N., în timp ce ne plimbăm întruna pe străzi. Domnul N. nu intră niciodată în casă ; trimite în schimb şoferul să mă cheme şi maşina demarează pe loc. Uneori ne oprim

cîteva minute la marginea Grădinii Zoologice şi ne plimbăm o vreme pe alei — urmaţi întotdeauna de şofer la o distanţă respectuoasă.

Domnul N. îmi vorbeşte mai ales de familia lui. E îngrijorat pentru fiul său, care e foarte plăpînd şi pe care e nevoit să-l lase în ţară, urmînd să i se facă o operaţie. Soţia e foarte plăpîndă şi ea. Încît speră ca drumul să n-o obosească prea tare. Îmi descrie simptomele bolii ei şi medicamentele pe care le ia. Îmi povesteşte unele întîmplări de cînd băiatul era mic. În mod impersonal şi cu mult tact am devenit aproape intimi. Domnul N. e fermecător de amabil şi ascultă mereu grav şi foarte atent explicaţiile mele gramaticale. Dincolo de fiecare vorbă a sa bănuiesc o tristeţe incomensurabilă.

Politică nu discutăm deloc ; dar ştiu că domnul N. e precis un duşman al naziştilor şi poate chiar în pericol de a fi în orice clipă arestat. Într-o dimineaţă, plimbîndu-ne pe Unter den Linden, am trecut pe lîngă un grup de SA-işti foarte plini de sine, care stăteau liniştiţi de vorbă, blocînd întregul trotuar. Ceilalţi pietoni erau obligaţi să ocolească prin stradă. Domnul N. a schiţat doar un zîmbet vag şi trist.

— Se petrec lucruri ciudate pe străzile noastre azi, a fost unicul lui comentariu.

Din cînd în cînd se apleacă în dreptul geamului maşinii şi priveşte o casă, o piaţă ori cîte o stradă cu o privire fixă şi îndurerată, ca şi cum ar vrea să-şi imprime imaginea ei în minte şi să-şi ia totodată adio de la ea.

Mîine plec înapoi în Anglia. Peste cîteva săptămîni mă-ntorc însă pentru a-mi lua bagajele, înainte de a părăsi Berlinul definitiv.

Săraca domnişoara Schroeder este neconsolată :

— Nu mai găsesc eu în veci, Herr Issyvoo, un domn ca dumneavoastră — mereu atît de punctual cu chiria... Zău dacă ştiu ce v-a venit, să părăsiţi Berlinul aşa, deodată...

Tot n-ar avea nici un rost să-i explic sau să dezbatem acum politică. A şi început deja să se adapteze şi se va adapta la oricare regim. Azi dimineaţă am auzit-o chiar eu vorbind cu mult respect despre „Führer" cu nevasta

portarului, prietena ei. Dacă i-aș aminti cumva că, la alegerile din noiembrie, a votat pentru comuniști, probabil ar nega cu multă ardoare și absolută bună credință. Ea nu face decît să se adapteze, după o lege naturală, întocmai ca și un animal, care își schimbă părul pentru iarnă. Și mii de oameni ca și ea se adaptează în aceste vremuri. La urma urmelor, indiferent cine ar fi la putere, ei sînt sortiți să trăiască în acest oraș.

Azi soarele strălucește cu multă putere ; vremea e plăcută și caldă. Mă duc să fac ultima mea plimbare, fără palton și fără pălărie. Soarele strălucește, iar Hitler este stăpîn peste oraș. Soarele strălucește, iar zeci de prieteni de-ai mei — elevi de la Școala Muncitorească, bărbați și femei pe care i-am cunoscut la IAH — se află în închisori sau poate-s morți. Dar nu la ei mă gîndesc în această zi frumoasă, la oamenii cu idei clare, cu scopuri precise, cu firi de eroi ; acești oameni au știut care-i riscul și și l-au asumat. Nu, mă gîndesc doar la bietul Rudi, îmbrăcat în rubașca lui. O joacă fantezistă, din cartea de povești, devine de-acum serioasă ; naziștii intră și ei în joc. Și n-o să le ajungă să rîdă de el, ci or să-l ia în serios cu rolul pe care pretinde că-l joacă. Poate chiar în această clipă Rudi e torturat și moare.

Îmi zăresc în treacăt figura în vitrina unei prăvălii și mi-e groază de mine cînd constat că zîmbesc. Dar pe o asemenea vreme frumoasă nu te poți abține să nu zîmbești. Tramvaiele trec în sus și-n jos, ca întotdeauna, pe Kleiststrasse. Ele și lumea de pe trotuar și acoperișul ca un capac de ceainic al stației de S-Bahn din Nollendorfplatz au toate un aer de ciudată familiaritate, o izbitoare asemănare cu ceva ce-ți amintești că, în trecut, era firesc și era plăcut — ca într-o fotografie extrem de clară.

Nu. Parcă nici acum nu-mi vine să cred că toate acestea s-au întîmplat aievea...

Cuprins

Prefață de Dan Grigorescu 5
DOMNUL NORRIS SCHIMBĂ TRENUL 35
CU BINE, BERLIN 231
Jurnal berlinez *(Toamna 1930)* 233
Sally Bowles 254
Pe insula Rügen *(Vara 1931)* 311
Familia Nowak 336
Familia Landauer 376
Jurnal berlinez *(Iarna 1932—33)* 425

Lector : FLORIN CHIRIȚESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK
Coli de tipar : 28
Bun de tipar : 26.12.1988
Comanda nr. 80 476
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Grafica: Nicolae Sărbu; Ilustrația: Dan Stanciu

© FERNANDO NAMORA

OS CLANDESTINOS

Livraria Bertrand
Amadora, Portugal, 1981

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate
Editurii UNIVERS.

„Ceea ce-mi repugnă azi la Domnul Norris este cruzimea. Am scris o poveste crudă despre un oraș real, în care oamenii sufereau mizeriile violenței politice și ale lipsurilor cotidiene... Cît despre «monștri», aceștia erau ființe umane obișnuite... Singurul monstru adevărat era străinul cel tînăr, care trecea vesel și detașat printre aceste scene dezolante."

CHRISTOPHER ISHERWOOD, 1956

„Dacă ne punem cîteva din acele întrebări care îndeobște ne frămîntă în legătură cu Republica de la Weimar sau cu Germania perioadei naziste, rămînem absolut surprinși cîte răspunsuri ne sînt sugerate (mai degrabă decît formulate explicit) în aceste două mici cărți... Ceea ce reușesc, în cel mai înalt grad, aceste povestiri berlineze este să ne facă să simțim exact atmosfera de atunci, să ne aflăm în mijlocul întîmplărilor și totuși neimplicați în ele, să fim aproape de germani și totuși să constatăm cum ei își păstrează mai departe misterul, să fim pe de o parte doar un aparat de fotografiat, iar pe de altă parte, în mod pasionat și irremediabil, protagoniști ai evenimentelor."

JAMES FENTON, 1985

Lei 23,50

ISBN 973-34-0030-0